

T. C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Ali Bin Abdullah
KAHRAMÂN-NĀME
Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük- Özel Adlar Dizini

Yusuf Can ERDOĞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2019

©2019-Yusuf Can ERDOĞAN

T. C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Ali Bin Abdullah
KAHRAMÂN-NĀME
Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük-Özel Adlar Dizini

Hazırlayan
Yusuf Can ERDOĞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Nadir İLHAN

KIRŞEHİR-2019

KABUL VE ONAY

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Dili Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Yusuf Can ERDOĞAN tarafından hazırlanan “*Ali Bin Abdullah Kahramān-nāme, Giriş, İnceleme, Metin, Sözlük, Özel Adlar Dizini*” adlı tez çalışması 05/07/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman(İmza)

Prof. Dr. Nadir İLHAN

Üye.....(İmza)

Doç. Dr. Serdar YAVUZ

Üye.....(İmza)

Doç. Dr. Mahmut SARIKAYA

Üye.....(İmza)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

05/07/2019

(İmza)

Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 5 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2019

Yusuf Can ERDOĞAN

İmza

ÖZET

Ali Bin Abdullah

KAHRAMĀN NĀME

(Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük-Özel Adlar Dizini)

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan: Yusuf Can ERDOĞAN

Danışman: Prof. Dr. Nadir İLHAN

2019- (XV+ 488)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Yeni Türk Dili Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Nadir İLHAN

Doç. Dr. Serdar YAVUZ

Doç. Dr. Mahmut SARIKAYA

Bu çalışmanın temelini Kahramān-nāme Bibliothéque Nationale nüshası üzerine Eski Anadolu Türkçesi dil unsurlarının tespiti oluşturmuştur. Ali Bin Abdullah tarafından yazılan Kahraman-nāme'nin Bibliothéque Nationale nüshası incelendiğinde nüshanın Eski Anadolu Türkçesi dönemi dil unsurlarını barındırdığı tespit edilmiştir. Çalışmamız öncelikle giriş, inceleme, metin, özel adlar dizini olmak üzere beş ayrı bölümden oluşmaktadır. Eser öncelikle Arap harfli yazıdan çevrilerle latin harflerine aktarılmış metnin tamamı hakkında bilgi sahibi olunmuştur. Çalışmamızın giriş kısmında metin ve Eski Anadolu Türkçesi hakkında bilgi verilmiştir. İnceleme kısmında Eski Anadolu Türkçesi Fonetik ve Morfolojik durumların bir kısmı ele alınarak incelenmiştir. Metin kısmında eserin Arap harfli yazıdan latin harfli yazıya aktarılmış haline yer verilmiştir. Buradan hareketle metinde bulunan anlamları bilinmeyen, birden fazla anlam barındıran, Eski Türkçe ya da Eski Anadolu Türkçesi devresinde kullanılan sözcüklerin anlamlarını verebilmek için bir sözlük çalışması yapılmış ve sözcüklerin etimolojileri kelimelerin yanında verilmiştir. Özel adlar dizininde ise metinde geçen mekan ve kişi adlarının hangi varaklarda bulunduğuna yer verilmiştir. Kahramān-nāme yer yer Arapça ve Farsça kelimeleri bünyesinde barındırsa da Eski Anadolu Türkçesi dönemi dil unsurları, kullanılan Türkçe sözcükler ve söz varlığı açısından önemlidir. Sonuç olarak bu çalışmada Eski Anadolu Türkçesi dil unsurları ele alınarak, Kahramān-nāme adlı eserde Türk dilinin ve Türkçenin eserin yazıldığı dönemdeki bir kısım Fonetik ve Morfolojik özelliklerinin nasıl olduğu incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ali Bin Abdullah, Bibliothéque Nationale, Eski Anadolu Türkçesi, Kahramān-nāme.

ABSTRACT

Ali Bin Abdullah

KAHRAMĀN NĀME

(Introduction, Review, Text, Dictionary, Special Names Directory)

M.Sc.Thesis

Preparer: Yusuf Can ERDOĞAN

Advisor: Prof. Dr. Nadir İLHAN

2019- (XV+488)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School of Social Sciences

**Department of science Turkish Language and Literature
New Turkish Language Science**

Jury

Prof. Dr. Nadir İLHAN

Doç. Dr. Serdar YAVUZ

Doç. Dr. Mahmut SARIKAYA

The basis of this study was the determination of the elements of Old Anatolian Turkish language on Kahramān-nāme Bibliotheque Nationale. When the Bibliotheque Nationale copy of Kahraman-nāme, written by Ali Bin Abdullah, was examined, it was found that the copy contained the elements of Old Anatolian Turkish language. Our study primarily consists of five separate sections: introduction, analysis, text and index of special names. First of all, the text was translated from Arabic script and transferred to Latin letters. In the introduction part of the study, information about the text and Old Anatolian Turkish is given. In the examination section, some of the phonetic and morphological situations of Old Anatolian Turkish are examined. In the text part, the work has been transferred from Arabic script to Latin script. From this point of view, a dictionary study was carried out in order to give the meaning of the words used in the Old Turkish or Old Anatolian Turkish period with unknown meanings in the text, having more than one meaning, and the etymologies of the words were given along with the words. In the special names directory, the place and person names mentioned in the text are given in which leafs. Although Kahramān-nāme sometimes includes Arabic and Persian words, the elements of Old Anatolian Turkish language are important in terms of Turkish words and vocabulary. As a result, in this study, the elements of Old Anatolian Turkish language were taken into consideration and some phonetic and morphological features of Turkish language and Turkish at the time of writing were examined in Kahramān-nāme.

Keywords: Ali Bin Abdullah, Bibliotheque Nationale, Old Anatolian Turkish, Kahramān-nāme.

ÖN SÖZ

Kahramān-nāme Bibliothéque Nationale orjinal nüshasının elektronik ortamda yayınlanmasıyla birlikte çalışmaya başlanmıştır. Ancak Yök Tez Merkezinde Kahraman-nāme metni ile ilgili bir çalışmanın Hikmet Günbattı tarafından İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Yüksek Lisans Tezi olarak çalışıldığı tespit edilmiştir. Yök Ulusal Tez Merkezinden temin edilen yüksek lisans tezinin Eski Türk Edebiyatı alanında Klasik Türk Edebiyatı açısından çalışıldığı görülmüştür. Hikmet Günbattı'nın tezinde kullandığı nüshanın Paris National Biblioteque nüshasından daha yeni bir nüsha olduğu da görüldüğünden nüshalar arası farklılıklar da olacağı göz önünde bulundurularak eser üzerine çalışmanın uygun olacağı kanaatiyle çalışmaya devam edildi. Zaten Hikmet Günbattı'nın tezinin Klasik Türk Edebiyatı açısından çalışılmış olması da tez çalışmamızın dil çalışması olması sebebiyle farklı bir çalışma olacağı için çalışmaya devam edilmesinin uygunluğu danışmanımca da onaylanarak çalışmaya devam edilmiştir.

Kahramān-nāme İnan hükümdarı Huşenk şah ve Kahraman'ın hikayesi üzerine kurulmuş içerisinde bir çok olay silsilesini, olağanüstü varlık ve durumları barındıran mensur manzum karışık olarak yazılmış bir eserdir. İnan ve Hint kültürü unsurlarını çokça barındırdığı görülmektedir. Eserde her ne kadar Huşenk şah anlatılsa da metnin ana karakteri olan Kahraman'ın bütün olumsuz olaylarla başa çıkabildiği ve her türlü olumsuz şartta başarı gösterebildiği görülmektedir. Kahramān-nāme Türk Edebiyatının İnan ve Hint Edebiyatlarından etkilendiği bu etkileşim sonucunda da hikayenin Ali Bin Abdullah tarafından Türkçeye tercüme yoluyla kazandırılmış olması muhtemeldir.

Tez çalışmamız Giriş, İnceleme, Metin, Sözlük, Özel Adlar Dizini olmak üzere beş ana bölüm halinde düzenlenmiştir. Tezin hazırlanmasında öncelikle metnin belirlenmesiyle birlikte konuyla ilgili literatürün taranmasıyla ve metnin latin alfabesine çevirisi yapıldıktan sonra eserin gramer incelemesi, sözlük ve özel adlar dizini oluşturularak tamamlanmıştır. Metnin hacimli olması (toplam 261 varak) unsurları taramak benim için bir hayli yorucu olsa da sonunda istediğim sonuca ulaşma mutluluğuna eriştim. Bu çalışmayı hazırlamamda bana yol gösterici olup bana her konuda yardımcı olan danışman hocam Prof. Dr. Nadir İlhan'a en içten teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	iii
ÖZET.....	ivii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	xv
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	1
1. KAHRAMÂN-NÂME’NİN ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ İÇERİSİNDEKİ YERİ VE TÜRK DİLİ AÇISINDAN ÖNEMİ	1
1.1. Eser Hakkında Bilgiler	4
1.2. Eserin Biçimsel ve Yapısal Özellikleri	6
1.3. Eserin Konusu	7
1.4. Eserin Dili	9
1.5. Metnin Geniş Özeti	10
2. İMLÂ ÖZELLİKLERİ	29
2.1. İmlâ Özellikleri	29
2.2. Ünlülerin Yazılışı	31
2.2.1. “A” Ünlüsünün Yazımı	31
2.2.2. “ E ” Ünlüsünün Yazımı	32
2.2.3. “ I ” Ünlüsünün Yazımı	33
2.2.4. “İ” Ünlüsünün Yazımı	34
2.2.5. “O” Ünlüsünün Yazımı	35
2.2.6. “Ö” Ünlüsünün Yazımı	36

2.2.7. “U” Ünlüsünün Yazımı	37
2.2.8. “Ü” Ünlüsünün Yazımı	38
2.3. Ünsüzlerin Yazımı	39
2.3.1 “B” ve “P” Ünsüzlerinin Yazımı	39
2.3.2. “C” ve “Ç” Ünsüzlerinin Yazımı.....	42
2.3.3. “G” Ünsüzünün Yazımı	44
2.3.4. “D” Ünsüzünün Yazımı	45
2.3.5. “T” Ünsüzünün Yazımı	47
2.3.6. “K” ve “G” Ünsüzlerinin Yazımı	48
2.3.7. “H” Ünsüzünün Yazımı.....	51
2.3.8.“S” Ünsüzünün Yazımı	52
2.3.9. “R” (ر) Ünsüzünün Yazımı	54
2.3.10. “L” (ل) Ünsüzünün Yazımı.....	55
2.3.11. “M” (م) Ünsüzünün Yazımı	56
2.3.12. “N” (ن) Ünsüzünün Yazımı	57
2.3.13.“V”(و) Ünsüzünün Yazımı	58
2.3.14. “Z”(ز) Ünsüzünün Yazımı.....	58
2.3.15. “Ş” (ش) Ünsüzünün Yazımı.....	59
2.3.16. “Y” (ی) Ünsüzünün Yazımı.....	60
2.3.17. (‘) Ayın Harfi Yazımı.....	61
2.3.18. Nazal N (ن)(ك)Kullanımı ve Yazımı.....	62
2.3.19. Peltek “Ş” (ث) Ünsüzü Yazımı	65
2.3.20. Arapça-Farsça Tamlamaların Yazımı.....	65
2.3.21. Arapça ve Farsça Kelimelerin Durum Kesresi Vasıtasıyla Yazımı...67	
2.3.22. Bitişik Yazılan Sözcükler	68
2.3.23. Eklerin Yazımı.....	69

2.3.24. Metindeki Aynı Sözcüklerin Farklı Yazımı	70
3. METİNDEKİ ARKAIK KELİMELER.....	71
4. ÜNLÜLER	73
4.1. Uzun Ünlüler.....	73
5. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ.....	73
5.1. Daralma.....	73
5.2. Düzleşme.....	74
5.3. Yuvarlaklaşma.....	74
5.4. İncelme.....	75
5.5. Kalınlaşma.....	75
5.6. Ünlü Düşmesi.....	75
5.7. Ünlü Türemesi.....	77
5.8. Ünlü Birleşmesi.....	77
6. ÜNLÜ UYUMU	78
6.1. Kalınlık İncelik Uyumu.....	78
6.2. Düzlük Yuvarlaklık Uyumu	78
6.2.1. Kelime Kök ve Gövdelerde	78
6.2.2. Eklerdeki Düzlük Yuvarlaklık Uyumu.....	79
6.2.2.1. Yuvarlak Ünlü Taşıyan Ekler	79
6.2.2.2. Eski Anadolu Türkçesinde Ünlüsü Yuvarlaklaşan Ekler .	80
6.2.2.3. Düz Ünlülü Ekler.....	81
II.BÖLÜM.....	83
FONETİK OLAYLAR	83
7. ÜNSÜZLER	83
7.1. Ünsüz Değişmeleri	83
7.1.1. Tonlulaşma pçtk > bcdg	83

7.1.2. Tonsuzlaşma	85
7.1.3. Sızıcılaşma.....	86
7.1.4. Süreklileşme	86
8. ÜNSÜZ UYUMU	87
9. ÜNSÜZ TÜREMESİ.....	89
9.1. “Y” Ünsüzünün Türemesi	89
9.2. “N” türemesi.....	90
9.3. “V” türemesi.....	90
10. ÜNSÜZ DÜŞMESİ.....	91
11. ÜNSÜZ BENZEŞMESİ.....	92
12. ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ.....	92
13. ÜNSÜZ TEKLEŞMESİ.....	92
14. ÜNSÜZ AYKIRILAŞMASI.....	92
15. ÜNSÜZ YER DEĞİŞTİRMESİ.....	93
16. HECE DÜŞMESİ	93
III.BÖLÜM.....	94
ŞEKİL BİLGİSİ (MORPHOLOGY)	94
17. İSİM ÇEKİM EKLERİ	94
17.1. Çokluk Eki	94
17.2. İyelik Ekleri.....	95
17.3. Hâl Ekleri(Durum Ekleri).....	97
17.3.1. Yalın Hal +Ø (Eksiz) (Nominatif).....	97
17.3.1.1. Kelime Kök ve Gövdelerinde Yalın Hâl	97
17.3.1.2. İyelik Eki Almış Kelimelerde Yalın Hâl	98
17.3.1.3. Zamirlerde Yalın Hâl	98
17.3.1.4. Yalın Hal Fonksiyonunda Kullanılan Diğer Ekler	98

18.4. İlgi Hali Eki (Genetif)	99
18.4.1. Eksiz İlgi Hâli	99
18.4.2. Ekli İlgi Hâli -Uḡ/-nUḡ.....	99
18.4.3. İyelik Eki Almış İsimlerde.....	99
18.4.4. Çokluk Eki Almış Olan Kelimelerde.....	100
18.4.5. Zamirlerde İlgi Hâli	100
18.5. Belirtme Hâli (Akkuzatif)	100
18.5.1. Eksiz Belirtme Hâli : Ø.....	100
18.5.2. Ekli Belirtme Hâli.....	101
18.6. Yönelme Hâli (Datif)	102
18.7. Bulunma Hâli (Lokatif)	103
18.7.1. Kelime kök ve gövdesinde bulunma hâli.....	103
18.7.2. Çokluk eki almış olan kelimelerde	104
18.7.3. İyelik eki almış isimlerde.....	104
18.7.4. Bulunma hâli zaman bildiren sözcüklere geldiklerinde ..	104
18.8. Ayrılma Hâli (Ablatif)	104
18.8.1. Kelime Kök ve Gövdesinde Ayrılma Hâli.....	104
18.8.2. İyelik Eki Almış İsimlerde Ayrılma Hâli	105
18.8.3. Çokluk Eki Almış İsimlerde Ayrılma Hâli.....	105
18.8.4. Zamirlerde Ayrılma Hâli	106
18.10. Eşitlik Hâli (Ekvatif)	106
18.10.1. Kelime Kök ve Gövdesinde Eşitlik Hâli	106
18.10.2. İyelik Eki Almış İsimlerde Eşitlik Hâli	106
18.11. Yön Gösterme Hâli (Direktif)	107
18.12. Vasıta Hâli Eki (İnstrumental)	108
18.12.1. Çokluk Eki Almış İsimlerde Vasıta Hâli	110

IV.BÖLÜM	111
FİİL.....	111
19. ŞAHİS EKLERİ.....	111
19.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri	111
19.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri.....	113
19.3. Emir Kipi Şahıs Ekleri.....	114
FİİL ÇEKİMİ.....	115
20. HABER KİPLERİ	115
20.1. Görülen Geçmiş Zaman.....	115
20.2. Anlatılan Geçmiş Zaman.....	117
20.3. Gelecek Zaman.....	118
20.3.1. Gelecek Zaman Fonksiyonuyla Kullanılan İstek Kipi.....	119
20.4. Şimdiki Zaman	119
20.5. Geniş Zaman	120
21. DİLEK TASARLAMA KİPLERİ.....	121
21.1. İstek Kipi.....	121
21.2. Gereklilik Kipi.....	123
21.3. Dilek-Şart Kipi	124
21.4. Emir Kipi.....	125
21.5. Birleşik Çekim.....	126
21.5.1. Hikaye.....	126
21.5.1.1. Anlatılan Geçmiş Zaman Hikayesi.....	126
21.5.1.2. Geniş Zaman Hikayesi.....	126
21.5.1.3. Şimdiki Zaman Hikayesi	127
21.5.1.4. İstek Kipi Hikayesi	127
21.6.2. Rivayet.....	127

21.6.2.1 Geniş Zaman Rivayeti	127
21.7. Şart.....	127
21.7.1. Görülen Geçmiş Zaman Şartı	127
21.7.2. Geniş Zaman Şartı	127
V. BÖLÜM.....	128
22. SIFATLAR.....	128
22.1. Niteleme Sıfatları	128
22.2. Sayı Sıfatları.....	136
22.2.1 Asıl Sayı Sıfatları.....	136
22.2.2. Üleştirme Sayı Sıfatları	147
22.3. İşaret Sıfatları.....	148
22.4. Soru Sıfatları.....	149
22.5. Sıfatlarda Küçültme/Karşılaştırma	149
23. ZAMİRLER.....	149
23.1. Kişi Zamirleri	150
23.2. İşaret Zamirleri	159
23.3. Dönüştürme Zamirleri	161
23.4. Belirsizlik Zamirleri	164
23.5. Soru Zamirleri	170
24. ZARFLAR.....	172
24.1. Zaman Zarfları.....	172
24.2. Miktar Zarfları.....	176
24.3. Hâl (Durum) Zarfları	177
24.4. Yer yön zarfları	179
24.5. Soru Zarfları	180
25. EDATLAR	180

25.1. Çekim Edatları.....	180
25.2. Bağlama Edatları	183
25.3. Kuvvetlendirme Edatları.....	189
25.4. Soru Edatları.....	190
25.5. Ünlem Edatları	192
25.6. Çağırma ve Hitap Edatları	193
25.7. Gösterme Edatları.....	194
25.8. Karşılaştırma Edatları.....	195
25.9. Cevap Edatları.....	196
25.10. Tekerrür Edatları	196
SONUÇ	198
KAYNAKÇA	200
KAHRAMÂN- NÂME METİN	203
SÖZLÜK	381
ÖZEL ADLAR DİZİNİ.....	472
1. KAHRAMAN ADLARI DİZİNİ.....	472
2. MEKÂN ADLARI DİZİNİ.....	483
ÖZGEÇMİŞ.....	488

**KULLANILAN TRANSKRİPSİYON
İŞARETLERİ**

a,ā: آ آ

b: ب

c: ج

ç: چ

d: د

e: آ آ آ

f: ف

g: ك

ğ: غ

h: ح

ḥ: خ

h: ه

i: ا ا ا

i: ا ا ا

k: ق

k: ك

l: ل

m: م

n: ن

ŋ: گ

o: ا ا

ö: ا ا

p: پ

r: ر

s: س

ş: ص

ş: ث

ş: ث

t: ت

ṭ: ط

u: ا ا

ü: ا ا

v: و

y: ی

z: ز

ẓ: ظ

ẓ: ض

ẓ: ذ

‘: ع

‘: ء

KISALTMALAR

Ar.	: Arapça
age.	: adı geçen eser
ask.	: askeri
Bibl. Nat.	: Biblioteque Nationale
bkz.	: bakınız
bot.	: botanik
Coğ.	: Coğrafya bilimi
ET.	: Etkileşim Tarihi
EUTS.	: Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü
Far.	: Farsça
Fr.	: Fransızca
gr.	: gramer
Hind.	: Hindistan
i.i.y.e	: isimden isim yapım eki
i.	: isim.
Lat.	: Latince
mec.	: mecazi olarak
Moğ.	: Moğolca
müz.	: müzikte
Rum.	: Rumca
s.	: sıfat
Tr.	: Türkçe
Tas.	: tasavvuf
TDK.	: Türk Dil Kurumu
TDV.	: Türkiye Diyanet Vakfı
vb.	: ve benzeri
vs.	: vesaire
Yun.	: Yunanca
zm.	: zamir
Zool.	: zooloji bilimi

GİRİŞ

I. BÖLÜM

KAHRAMÂN-NÂME'NİN ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ İÇERİSİNDEKİ YERİ VE TÜRK DİLİ AÇISINDAN ÖNEMİ

Anadolunun Türkleşmesi ile XII-XV. yüzyıllar arasında bu bölgelerde Oğuzca temeline dayanarak kurulup gelişen yazı diline Eski Anadolu Türkçesi denmektedir. Daha önceleri Altosmanische terimin tercümesi olarak Eski Osmanlıca diye adlandırılmasına rağmen, Osmanlılardan önceki devirleri de içine aldığı için, bugün bundan vazgeçilmiştir. Batı Oğuzcasının Anadolu sahasının dışındaki bölgelerde yazılan eserleride içine aldığı göz önünde tutularak, bunun yerine Eski Türkiye Türkçesi terimini kullanırlar.¹

Dönemin adlandırılması için Eski Türkiye Türkçesi terimi yanında Eski Oğuzca terimleri de kullanılmaktadır. Eski Türkiye Türkçesi terimini Faruk Kadri Timurtaş kullanırken Eski Oğuzca terimini de Vahit Türk, Şaban Doğan, Yasin Şerifoğlu'nun Eski Anadolu Türkçesi Dersleri adlı eserlerinde kullanmışlar.²

Selçukluların 1040'ta Gaznelileri yenmesi Doğu Türklüğünü zayıflatmış ve Batı Türklerinin tarih sahnesindeki yükselişini başlatmıştır. Selçuk Beyin torunları Tuğrul ve Çağrı Beylerle gerçekleşen Anadolu İran, Azerbaycan, Horasan ve Kafkasyanın fetihleriyle Büyük Selçuklu Devletinin sınırları oldukça genişlemiştir. 1064 Ani bölgesinin fethi, 1071 Malazgirt savaşı, 1077'de Süleyman Şah tarafından Anadolu Selçuklu devletinin kurulması, gibi tarihi olaylar Eski Anadolu Türkçesinin kuruluşunda etkili olmuştur.³ Ayrıca beylikler dönemi de Eski Anadolu Türkçesinin gelişimi bakımından önem arz etmektedir.

Eski Anadolu Türkçesi, Oğuz şivesine dayalı ilk yazı dilidir. Bu bakımdan Eski Anadolu Türkçesinin Türk dili tarihi içinde kendine has bir yeri vardır. Her ne kadar Oğuzca bazı özelliklere, VIII. yüzyılda, Göktürk yazıtlarında rastlıyorsak da,

¹ Gürer Gülsevin, **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, Ankara, 1997, s.1.

² Vahit Türk, Şaban Doğan, Yasin Şerifoğlu, **Eski Anadolu Türkçesi Dersleri**, Kesit yayınları, İstanbul, 2015, s.9.

³ Erol Öztürk, **Eski Anadolu Türkçesi El Kitabı**, Akçağ yayınları, Ankara, 2017, s.18-19.

bu Oğuzcanın yazı dili olarak daha o zaman ürün verdiğini değil, yazı diline bazı ağız özelliklerini soktuğunu gösterir.⁴

Eski Doğu Türkçesi (=Eski Türkçe)'nin devamı olarak XI. yüzyılda teşekkül etmeye başlayan Orta Türkçe devresinin şiveleri arasında Eski Anadolu Türkçesi apayrı bir yere sahiptir. Diğer şivelerde birbirine yakın bazı özellikler bulunmasına rağmen, Oğuzların bu yazı dilinde öbürlerinden bir bakışta ayrılacak karakteristik şekiller bulunur.⁵

Anadolu Selçuklularının son devirlerini, Beylikler dönemini ve imparatorluk haline gelmeden önceki Osmanlı devrini içine alan Eski Anadolu Türkçesinde yabancı unsurların fazla karışmadığı sade bir Türkçe kullanılmıştır. Bu devrede meydana getirilen eserlerde de Arapça, Farsça unsurlar yer almaktaydı, ancak bunların oranı pek fazla değildi. Yabancı kelimelerin nispeti XIII. yüzyıldan XV. yüzyıla gittikçe çoğaldı ve XV. yüzyıldan sonra dildeki sadelik kayboldu. Yazı dili konuşma dilinden uzaklaşarak bir aydın zümre dili halini almaya başladı. Yazı dili öyle bir hüviyet kazandı ki adeta başka bir dilmiş gibi tasavvur olunmaya başlandı.⁶

Kahramān-nāme 14. yüzyılın sonu 15. yüzyılın başında (26 Ağustos 1499) yazıldığı Biblioteque Naitonale sanal kütüphanesinde metinle birlikte verilen bilgilerde yer almaktadır. Zaten temmet kaydındaki tarihi de miladiye çevirdiğimizde bu tarihi elde etmiş oluyoruz. Metin yer yer hikaye, yer yer destan, yer yer masalsı unsurları hep birlikte barındırmaktadır. Kahraman'ın olağanüstü olaylar karşısındaki olağanüstü yetenekleri metin boyunca devam ederek gitmektedir. Metnimiz İran ve Hint kültürü gelenekleri, Zerdüştlük dini ile İslam dini motiflerini barındırmakta. Türk kültürü ve motiflerinin izlerine metin boyunca rastlanmamaktadır. Metinde Türk isminin "50a.1" varağında geçtiği görülmektedir. Bunun dışında yine Türkistān sultanı (54b.11), Türkistān leşkəri (102a.5) gibi adlandırmalarında kullanıldığı görülmektedir.

Klasik Türk Edebiyatı, Halk Edebiyatı ve Türk dili açısından önemlidir. Türk dili açısından Eski Anadolu Türkçesi unsurlarını barındırması açısından önemlidir. Eserin bünyesinde her ne kadar Arapça ve Farsça sözcükler görülse Türkçe

⁴ Zeynep Korkmaz, "Eski Türkçede Oğuzca Belirtiler", Bilimsel Bildiriler 1972, TDK, Ankara, 1975, s. 433, 446.

⁵ Gülsevin, **age.**, s.1.

⁶ Mustafa Özkan, **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995, s.34.

sözcükler, Türkçe söz varlığı, arkaik bir takım sözcüklerin kullanımının görülmesi açısından önem arz etmektedir. Eserin yazıldığı dönemdeki Türk dilinin durumunun da tespit edilmesi açısından da önem arz etmektedir.

ALİ BİN ABDULLAH (?/?)

A. Hayatı, Sanatı, Edebi Kişiliği

Ali bin Abdullah'ın hayatı ve yaşadığı dönem ile ilgili kaynaklarda kesin ve açıklayıcı bilgi bulunmamaktadır. Üzerine çalışma yaptığımız Kahramān-nāme'nin bilinen en eski nüshasında eserin tamamlanması ile ilgili verilen tarihten hareketle yazarın XV. yüzyılın son çeyreği ile XVI. yüzyılın ikinci yarısında yaşadığı söylenebilir.

Eser Hicri 954 yılında tamamlandığı temmet kaydında belirtildiğine göre yazarında eserini olgunluk çağlarında yazmış olma ihtimali göz önünde bulundurulduğunda yukarıdaki tarihi yazarın yaşadığı dönemle ilgili muhtemel görülebilmektedir.

Yazarın ismi eserin sonunda, temmet kaydında "... min yedi'z-za' if el hakir el muhtāc ila rahmetullahi Te'āla Ali bin Abdullah vakte'd-duha..." şeklinde geçmektedir. Bu kayıt bize gösteriyor ki eser kaynağı Hint ve Fars edebiyatları olmakla birlikte yazar tarafından Türkçeye yeniden XVI. yüzyılın ilk yarısında Anadolu sahasında telif edilmiştir. Eserin dil özelliklerinden ve kelime hazinesinde anlaşıldığı kadarıyla yazar Anadolu sahasında yaşayan Türkçeyi iyi bilen biridir.

Eserde yazarla ilgili ismi dışında herhangi bir bilgi bulunmadığı gibi temel eserler olarak kabul edilen Osmanlı Müellifleri⁷, Osmanlı Türklerinde İlim⁸, Türk Edebiyatı Tarihi⁹, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi¹⁰, TDV İslam Ansiklopedisi¹¹ adlı eserlerde de yazar ile ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

⁷ Bursalı Mehmet Tahir, **Osmanlı Müellifleri ve Ahmet Remzi Akyürek Miftahu'l-Kutub ve Esami-i Müellifin Fihristi**, (Haz. Mustafa Tatcı, Cemal Kurnaz), Bizim Büro yayınları, Ankara, 2009.

⁸ Adnan Adıvar, **Osmanlı Türklerinde İlim**, 4.Baskı, İstanbul, 1982.

⁹ Mehmet Fuat Köprülü, **Türk Edebiyatı Tarihi**, 3.Basım, İstanbul, 1981.

¹⁰ **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler**, Dergah yayınları, İstanbul, 1981, 1-8C.

¹¹ TDV İslam Ansiklopedisi, <http://islamansiklopedisi.org.tr/> (ET:25.03.2019)

B. Eserleri

Ali bin Abdullah'ın bilinen tek eseri Kahramān-nāme (Kitāb-ı Kışsa-i Kahramān-ı Kātil) dir. Kaynaklarda yazarla ilgili herhangi bilgiye ulaşılamadığı gibi bu eser dışında herhangi bir eserine rastlanılmamıştır. 1547'de tamamlanan eserin üzerine çalışma yapılan nüshası Biblioteque Nationale Fransa'da el yazmaları bölümünde Turc 344 numara ile kayıtlıdır.

Yazarın hayatı hakkında kaynaklarda bilgi olmadığı gibi eserleri hakkında da bilgi bulunmamaktadır. Ali bin Abdullah'ın eserinden Kahramān-nāme'nin dört kitap olarak düşünüldüğü ve üzerine çalıştığımız eserde bu dört kitaptan birincisi olduğu anlaşılmaktadır. Eserin 259b varlığında; “ ...kışsa'-yı Kahramān dağı dört mu' teber mücellid kitābdur cild-i evveli budur kim bu kadar beyān oldı veli bākisi ele girmek maḥāldür” demek suretiyle eserin dört cilt olarak planlandığını ifade etmiştir. Ancak diğer ciltler hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

KAHRAMĀN-NĀME

1.1. Eser Hakkında Bilgiler

Eserin yazılış tarihi temmet kaydında ve eserin çalıştığımız nüshasının bulunduğu Bibliotheque Nationale'deki dijital kayıt bilgilerinde mevcuttur. Bibliotheque Nationale'deki dijital kayıt bilgisindeki yazılış tarihi hakkındaki bilgiler şöyledir:

“954 yılında Muharrem ayının dokuzuncu gününde kuşluk vakti yaptığı bu kopyayı tamamladı”¹² şeklinde bir bilgi bulunmaktadır. Hem dijital kayıta hemde temmet kaydında bulunan 19 muharrem 954 tarihini Türk Tarih Kurumunun¹³ tarih dönüştürme programıyla hicri tarihten miladi tarihe çevirdiğimizde “26 Ağustos 1499” günü eserin yazıldığı tarihi ortaya koymaktadır. Bu tarih eserin Eski Anadolu Türkçesinin son dönemlerinde tamamlandığını göstermektedir. Kayıt ve temmet kaydı bilgilerinden hareketle 14. yüzyılın sonu 15. yüzyılın başlarında yazıldığı anlaşılmaktadır.

¹²Kahraman name,Gallica Bibliotheque Naitonal Fransa, <http://gallica.bnf.fr/> ,(ET:11.01.2019)

¹³ www.ttk.gov.tr/genel/tarih.çevirme-kılavuzu/

Ayrıca eserin yazılış tarihi hakkındaki bir bilgiye ise eserin son varlığında yer alan temmet kaydından da ulaşılabilmektedir. Temmet kaydında ki bilgilerde şu şekilde yer almaktadır:

Temmet hazā el-nūshā eş-şerif bi' avni'l-meliki'l-latifmin yeddiz-za'if el haķir el- muhtāc ila rahmetullah te'āla ' Ali bin Abdullah vaķte'd-duhā yevm 19 Muharremü'l haram 954 Ğaffarullāhu veli valideyye ve'l cemi' i'l- Müslimin ve'l Müslimāt ve'l-mü'minine ve'l-mü'minat ve'l-emvāl-i rahimeke ya erhamerrahimīn.

Hikmet Günbattı yaptığı çalışma da Kahramān-nāme'nin aslında Hint menşeli olduğunu İranlılar tarafından yeniden kaleme alındığını ve ilk önce Pehlevi diline tercüme edilip daha sonra Abu Tahir Musa el Tarsusī tarafından İran edebiyatına yeniden kazandırıldığını söylemektedir.¹⁴ Ayrıca Hikmet Günbattı çalışmamıza konu olan nüshaya da çalışmasında “Tesbit edilen en eski çeviri nüshası Bibl. Nat. A.F. 344'te olup H.9057/M.1499'da yazılmıştır.”¹⁵ diyerek Paris nüshasının varlığı hakkında bilgi vermiştir.

Üzerinde çalışma yaptığımız metin Kahramān-nāmeler içerisindeki en eski çeviri nüshadır. Hikmet Günbattı inceleme ve metin olarak yapılan Kahraman-name yüksek lisans tez çalışmasında Eski Türk Edebiyatı unsurları açısından ele alınmıştır. Biz ise Kahramān-nāme'nin en eski çevirisi sayılan Bibliotheque Nationale no:344'te kayıtlı olan eserin Türk Dili açısından bir incelemesini gerçekleştirdik. Hikmet Günbattı bu Kahraman-name eserinin başka bir nüshası olan içinde Klasik Türk Edebiyatı unsurlarını daha fazla barındıran farklı bir nüshasını çalışmıştır. Hem benim çalıştığım daha eski nüshada hemde Hikmet Günbattı tarafından çalışılan farklı nüshada anlatılan konu ve kahramanlar yer yer benzerlik göstermektedir. Ancak her iki ayrı nüshada da hikayenin bitiş bölümünde farklılıklar görülmektedir. Günbattı yüksek lisans tez çalışmasında “Ölen Huşang şahın yerine geçen Tahmuras'ın hizmetine girer.”¹⁶ demektedir. Bizim incelediğimiz nüshada ise hikaye şöyle bitmektedir “Huşenk şah Hindistana gidince Menücehr Huşenk şaha kasteder. Huşenk şah ordusuyla babasının ordusu Menücehrle savaştı ancak başarılı olamayıp Huşenk şah Menücehr tarafından yaralanır. Huşenk Menücehri öldürür. Ordusunu da Gerdan Keşan, Kahtaran ve Behram kılıctan geçirir. Yaralı olan Huşenk şah yerine

¹⁴ Hikmet Günbattı, **Kahraman name (metin-inceleme)**, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 1998, s.20.

¹⁵ Günbattı, **age.**, 1998, s.20.

¹⁶ Günbattı, **age.**, 1998, s.22.

Kahramanı geçirir. Diğer devlet nişanlarını da Kahtaran, Behram Cebeli arasında paylaştırır ve kendisi vefat eder.” Farklı bitişler bu hikayenin farklı nüshalarda yer yer benzer konu akışıyla gidip bitiş kısımlarında ayrıldığını göstermektedir. Çalışmamızı Türk dili ve Eski Anadolu Türkçesi açısından ele aldık. Bibliotheque Nationale’da kayıtlı olan Kahramān-nāme nüshasındaki hikaye üzerine dilsel bir inceleme ya da çalışma yapılmadığı için böyle bir çalışmaya başladım. Hikmet Günbattı’nın yüksek lisans tez çalışmasında “Eser 1285 yılında taş baskı ile İstanbul’da basılmıştır.”¹⁷demektedir. Bizim çalışma yaptığımız nüsha ise “26 Ağustos 1499” tarihi eserin tamamlanma tarihi olarak karşımıza çıkmaktadır. Sonuç olarak Türk Dili ve Edebiyatının farklı alan ve farklı nüshaları üzerinde farklı çalışmalar yapıldığı görülmektedir.

1.2. Eserin Biçimsel ve Yapısal Özellikleri

Eser nesihî bir yazı türü ile harekeli olarak kaleme alınmıştır. Metindeki başlıklar ve metin içindeki başka bir olaya geçmek için kullanılan metin içi geçiş sözleri kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eserin çoğunluğu nesirle yazılmış olmakla birlikte eserin başlangıcında ve bazı sayfalarında manzum metinler yer alması sebebiyle eser manzum-mensur bir şekilde kaleme alınmıştır diyebiliriz. Her bir sayfada 11 satır yazı bulunmaktadır. Bunun haricinde eserin yazımında siyah mürekkep kullanılmıştır. Yine Paris Bibliotheque Nationale’deki kayıt bilgilerine göre eserin özellikleri şöyledir:

“Lüks el yazması, 262 yaprak, 19 x 12 santimetre kahverengi deri kabartmalı yaldızlı”¹⁸ şeklinde eserin fiziksel özellikleri hakkında bilgiler verilmektedir. Eserin orijinal metninin tamamı 261 varaktır. Eserin Paris Biblioteque’deki dijital ortama aktarılan nüshasının kapak fotoğrafları, boş iç sayfalarıyla beraber 534 sayfa olduğu görülmektedir. İlk baştan iki sayfa Fransızca açıklamalar olup sonraki iki sayfada eserin kapağı ve kayıt numarasının bulunduğu kısım gelmektedir. Eserin son kısmında ise temet kaydından sonra 2 sayfa boştur 1 sayfada eserin kapağı olarak görülür, bundan sonra ise eserin yandan ve önden görünümünü içeren 4 sayfada boşluk olarak hesap edilirse eserin 261 varak olduğu görülmektedir.

¹⁷ Günbattı, **age.**, 1998, s.20.

¹⁸Kahraman name,Gallica Bibliotheque Naitonal Fransa,<http://gallica.bnf.fr/> ,(11.01.2019)

Eserin Fransa Ulusal Kütüphanesi, el yazması bölümünde Türk 344 numarada kayıtlıdır. Eserin nüshaları hakkında da elimizde yeterli bilgi bulunmamaktadır. Eserin 4 cilt şeklinde yazılacağı ifade edilmiş olup yazılmış olup bizim bu çalışmayı yaptığımız eser 4 ciltlik olarak yazımı planlanan eserin 1. cildir. Diğer 4 ciltle ilgilide elimizde bilgi bulunmamaktadır. Eserin sonuna doğru bu eserin 4 cilt olduğu bilgisi metnin son bölümünde şu şekilde verilmektedir:

“Kıssa-yı Kahramān dahı dört mu‘teber mücellid kitābdur cild-i evveli budur kim bu kadar beyān oldı velī bākisi ele girmek maḥāldür.”¹⁹

Eserin Bibliotheque Nationale’deki kayıt bilgilerinde hareketle birkaç ismi zikredilmiştir. Bunlar “Destan-i Kahraman-i Katil, Pehlevan-ı ‘Akil, Kıssa-yı Kahraman-ı Katil, Kıssa-yı kahraman” şeklinde eserin adıyla ilgili ifade edilen adlandırmalardır.

1.3. Eserin Konusu

Kahramān-nāme Paris Bibliotheque Nationale nüshası hacimli bir eser olup bir çok olay silsilesinin iç içe geçmesinden oluşur. Eserde İran şahı Huşenk şahın Hindistanı fethetmek için yapmış olduğu sefer ve daha sonra Hint hükümdarı Ray-ı Hindi ile Huşenk şah arasındaki savaş ve savaş sonrasındaki dostluk etrafında çevrelenmiş bir olay örgüsü bulunmaktadır. Eserin en önemli karakteri olan Kahraman veya Kahraman-ı Katil olarak adlandırılan karakterdir. Kahraman metin boyunca sürekli etkin karakterdir. Kahraman hem savaşçı hemde olağanüstü olaylara başa çıkabilmesi herşeyin üstesinden gelebilmesi açısından üstün bir karakter olarak görülmektedir. Eser de olağanüstü ve mitolojik öğelere sıkça yer verilir: “ağızlu elmās peykānlu ecel peykān kirişi şalub ejderhāya atdı irüb ejderūn yolına tōkīnub oğ pāre pāre olub damarından od çıkdı canavara kār etmedi ol işe pehlevān ‘acebā ḳalub bir dahı atdı od eyle oldı kim dimek olmaz bu kerre dahı şāğ gözin gözleyüb atdı urub bir gözinden ḳafāsından çıkub gidi canavar zaḥm yiyicek kendüyi götürüb yire urdı tağ şarşıldı yine tūrub yürüyince kendüyi ḥāzır idüb bir gözine dahı urdı canavarūn iki gözi gidicek kendüyi yirden yire urdı” 197a.4-5-6-7-8-9-10-11.

¹⁹259b varağından alıntıdır.

Yine bir olağan dışı olay olarak kuşun Murg-ı Fermān Ber'in Kahramanla konuşması: “pehlevāni gösterdiler k̄ūş daḫı Ƙahramāni göricek revān yire inūb yelken gibi ƙanādların devşürüb ƙuyruḫ şalub ƙursaḫ ƙabardub silkindi boyun uzadub ḫırāmāni yürüyüb pehlevāna yaḫın irūb faşih lisān depredüb ‘ arab dilince selām virdi yüz urub aydur iy server kimsin bu yire nice” 198b.1-2-3-4-5.

Eserde olağanüstü öğelere ve yer yer mitolojik öğelere benzeyen tasvirlerin kullanıldığı görülmektedir: “bir ‘aceb canavar uyanmış gelür veli ve ƙathā baş götürüb gökler gürler gibi ḡjḡrur gördiler gövdede fil manuklusı kadar ola başı at gibi ƙuyruḡı tāvus ƙuyruḡına beñzer ƙarnı ƙaplan ƙarnı gibi tolu arƙası ejdehā arƙası gibi pullu boynı kemer mişāl rāst elinde sūñü gibi şāḫı var ol boynuzun od gibi şu‘ lesi var ol şāḫının dibinde iki gözi var gök yāḫūta beñzer iki gözi daḫı yerinde dört gözi ve altı ayaḡı var yelesi perçem gibi ƙulaḫı at gibi veli” 49a.2-3-4-5-6-7-8-9.

Eserde İnan şāḫı olan Huşenk şāḫın ve yiğitleri olan Behram Cebeli, Kahraman, Kahtaran, Gerdan Keşan ve önce düşman iken savaştan sonunda barışan Ray-ı Hindi, Serv-i Hıraman gibi ana karakterler üzerine kurulduğu görülmektedir. Baştan sona Kahraman-ı Katil'in kahramanlıkları her savaşta onun kurtarıcı olma rolü görülmektedir. Eserin destansı bir yönüde vardır. Kahramān eserde sanki bir destan kahramanı gibi anlatılmaktadır. Peri, dev, cin, şeytan gibi olağanüstü kahramanlar, ejderha, gergedan, her hayvandan bir parça taşıyan bir vücutla tasvir edilen canavar ve hayvanlar bulunmaktadır. Hem İslami motifler hemde zerdüştlük inancının etkileri de görülmektedir.

Zerdüştlük inancı eserde Hindistan kavmi üzerindeki izleri şu şekilde görülmektedir: üç biñ hindiler ölüsün bir yire götürüb nār-ı nur yolında gitdi yine nār-ı nura gitsün diyüb bir büyük od yaḫub cümlesin oda yaḫdılar ƙarşusına ma‘ zur dut div 69b.1-2-3.

Ray-ı hindin yapacağı her işte ateş yaktırıp ateşe (ateşin içindeki şeytanla) danışması: od içinden āvāz geldi kim iy benüm ḫāş ƙulum Rāy uş bugün düşmanun Ƙaḫtarān gibi ejderhāsı elünḡe zebūn idüb yine İsfendiyār gibi evreni saḡa yardıma getürdüm di imdi sen daḫı var ol benüm ‘āşī ƙulum Ƙaḫtarāni getür benüm ƙulluḡuma da‘ vet eyle eger gelmez ise baña ƙarşu helāk eyle didi Rāy cümle ƙavmiyle işidüb oda ƙarşu secde eylediler ol ḫāli Ƙahramān Gerdan Keşāna aydur bu

oduñ içinde söyleyen kimdür ol dağı aydur şeytāndur diyüb haķikātin beyān eyledi bārī 107a.1-2-3-4-5-6-7-8.

Hindistan kavminin Ray-ı hindin kızı Serv-i Hıramanın gelişi şerefine kurban olarak canlı insanları yakması: “od yaķub diri ādemīleri içine şaldılar ya‘ni kıızı geldüğine ķurbān eyledi birazdan cümle begler gelüb Servi” 83a.8-9.

İslami motifler açısından metinden örnek şu şekildedir: “‘ izzetleyüb hātemi eline aldı gördi üç kāşi var birinde yazılı Bismillahirrahmanırahim birinde Lā ilahe İllallah Ādem Şafi Allah birinde Rāminūñ adı yazılı velī üç ķāşuk tāşi ne cevherdür kimse” 216b.1-2-3.

Huşenk Şah; Kahramān ve İnan kavmi metinde müslūman bir kavim olarak görölmektedir: “pehlevān aydur sen benüm Ķahramān olduğum neden bildüñ aydur iy server bizler ehl-i İslāmuz Şuħfi İdriside gördük kim Ķahramān-ı Ķātil gelüb bunu feth itse gerek Ķahramān aydur seni bunda kim ķodı aydur ‘Attār” 218b.4-5-6.

iderüz imdi şimden girü gerekdür kim Ķā‘be-yi Mu‘azzamaya varub günāhumuza tevbe idüb bu yanımızca bile gezüb bunca zamān 119b.10-11.

Metnimiz Halk edebiyatı açısından hayvan suretine girme, sinama motifleri vb. birçok motifde bünyesinde barındırmaktadır. Örnek şu şekildedir:

Hayvan suretine girme: iki siyāh ķuşlar olduķ şöyle kim birbirimizden ķorħduķ andan cāzū dağı kendüye sihr idüb ‘uķāb şeklinde bir ulu ķuş olub bizümle ķanād açub uçduķ ol hālile yedi deryāyı geçüb kūh-ı āteşe geldük yakın yirde ķonduķ gördüm yine evvel gördüğüm gibi tāğ şaħra tutuşub yanar od yālīñi ve dütün dünyāyı dutmuş ol 37a.1-2-3-4-5-6.

Sinama motifi: hālāş olmadı da‘vası şöyledür kim her kim beni erlikile zebūn iderse aña ‘avrat oluram ol hālile cihān şāħlarınuñ oğulları māl u leşkeriyle gelüb elinde helāk 90a.5-6-7.

1.4. Eserin Dili

Kahramān-nāme yazılışı itibariyle 19 muharrem 954 tarihinde “26 Ağustos 1499” 14. yüzyılın sonu 15. yüzyılın başında beylikler devrinin bu dönemde anadolu coğrafiyasında etkin olduğu Türkçe’nin esas alındığı bir dönemde kaleme alındığı görölmektedir. Eski Anadolu Türkçesi devri dil özelliklerini bünyesinde barındırmakla birlikte diğerk dillerden dilimize etkileşim yoluyla giren Arapça ve

Farsça dil unsurlarını da yer yer barındırmaktadır. Sayısı fazla olmasa da arkaik kelimeleri bünyesinde barındırmaktadır. Metinden hareketle eserin yazıldığı dönemde Türk dilinin durumu ve dil özellikleri hakkında bilgilere de ulaşmış olduk.

Dil özellikleri olarak yine Paris Bibliotheque Nationale'deki kayıt bilgisinde "Turc Ottoman" şeklinde bir bilgi bulunmaktadır. Bu da eserin Türk dili ile yazıldığını göstermektedir. Ayrıca eser yazılırken herhangi bir noktalama işareti kullanılmadığı görülmektedir.

1.5. Metnin Geniş Özeti

Adem-i nebi aleyhisselam oğlu Keyümers Şit peygamber halifeliğinde Kabil kavmine gaza etmiştir. Keyümers'ten sonra oğlu Tahmurad padişah olur. Nuh Tufanından sonra Keyümers bin Ādemden bir padişah daha çıkmıştır onun adı ise Tahmürs-i div-i bend'tir. Bir diğer adı ise Tahmurad'tır. Tahmurād döneminde devler insanlara zarar vermeye helak etmeye başlamışlardır. Burd halife İdris peygamberden sihir yapmayı öğrenmiştir ve bunu daha sonra oda Tahmurad şaha öğretmiştir. Tahmurad şah sihir sayesinde devleri şeytanın yanında toplamış ve şeytanın yanına giden devler şeytana insan oğlunu şikayet etmiştir. Şeytanda insan oğluyla savaşarak başa çıkılamayacağını bu işi gizli olarak yapmalarını anlatır. Devlere düşmanlarının Tahmurad şah olduğunu ve onun ibadetinin ve imanının tam olduğunu meleklerin onun yanında olduğunu ve onu Şeytanın yanına getiremeyeceklerini anlatır. Devlerde Tahmurad şahın fırsatını arayarak ona zarar vermek istemektedirler. Tahmurad Şah'ın üç yaşında adı kahraman olan bir oğlu vardı. Kahraman güzel bir çocuktur ve şimdiden büyük bir hükümdar olacağı bellidir. Tahmurad'ın Kurşasb adında bir kardeşi vardır. Kurşasb'ın oğlu Kahtaran vardır ve iki kardeş çocukları bir arada bulunurlar. Devler bu iki çocuk Kahtaran ve Kahraman bahçede oynarken Kahramanı kaçırlar. Tahmurad şah oğlunun bu durumuna çok üzülerek üzüntüsünden vefat eder. Yerine tahta Kurşasb şah geçmiştir. Devler Kahramanı kaçırdıktan sonra Kuh-ı Kaf denilen heyhat sahrasına götürüp burada onu büyütüp beslemişlerdir. Devler Kahramanı kendileri gibi yetiştirip bu sayede insan oğlundan intikam almayı planlamaktadırlar. Kahraman on üç yıl boyunca devlerin yanında kalmış ve altı yaşına girip heybetli ve kuvvvetli bir pehlevan olmuş korkusundan kimse onun yüzüne bakamamıştır. Kahraman öyle savaşçı kan döken biri olmuştur ki savaş sırasında asker ve pehlevan öldürmekten ona asker, pehlevan dayanmazmış. Cihan pehlevanları onun adını duyduklarında çok korkarlarmış.

Kahraman hiç arkadaş edinmemiş üç yüz yıl dünyayı tek başına dolaşp elinden dev ve peri kurtulmamış rub^c -1 meskūn içinde kanını dökmediği kalmamıştır. Dünyada hiç kimse ona rakip olmazmış. Beş yüz batman ağırlığında demirden bir pençe yaptırmış koluyla bu pençenin sağına soluna vururmuş ve o pençeyi daha sonra kırk su sığırı gücüyle düzeltirlermiş. Kahraman kırk zincir takıp bağırıp o zincirlerden pehlevanlar kuvvetle tutup Kahramanı yerinden oynatamazlarmış.

Ehli Kelam Kavline göre de Kahramanı devler kaçırp on üç yıl beslerler ve kendileri gibi yetiştiremezler. Bir süre sonra Kahraman devlerin bu pis kavmin yaşayış tarzı kendine göre olmadığını kendinin oraya niçin getirildiğini bilip devlere öfkelenir ve ru^c b-1 meskūna gider. ru^c b-1 meskūnda amcasının padişah yaptığı deşt diyārından Huşenk Şah (atası Hilehelan/ Helhelan) vardır. Huşenk Şah tüm dünya şahlarını yenerek tüm dünyaya hükmetmektedir. Kaçan dünya şahları da Hindistana gidip Ray-1 hinde hizmet edip Huşenk şahtan yakınmaktadırlar. Bir yandan da Huşenk şahla savaşmak için hazırlıklar yapmaktadırlar. Bu durumları işiten Huşenk şah Hindistanı feth etmek için harekete geçmektedir. Casuslar bu harekete geçmeyi Ray-1 Hindi'ye bildirirler. Daha önce Huşenk şahın elinden Hindistana kaçan İnan ve Turān beyleri bu durumdan çok korkarlar. Ancak Ray-1 hind bu durumdan korkmamaktadır. Huşenk şah üç yıl savaş hazırlığı yaparak Hindistanı feth etmek üzere yola çıkar. Kahramanı devler orada bırakmıştır o yerlere de Kahraman dağları denilmektedir. Kahraman dağlarda gezip avlanarak vahşice yaşamaktadır. Kahraman bir gün av peşinde koşarken bir dağın doruğuna erişmiş ve karşıdan Hindistanı feth etmeye gelen Huşenk şahın ordusunu görmüştür. Kahraman daha yakından bakmak için askerin geçeceği yere gergedan binerek gelir. Gergedan üzerinde sünüsüne dayanıp askerlere düşmanca bakar. Kahramanı gören askerler birisi gelerek Kahramanın düşmanca bakışını sorar. Birinci asker sorar ancak korkusundan geri dönüp gider. İkinci asker sormaya vakit kalmadan Kahraman onu kemerinden tuttuğu gibi yere çalar. Kahramana haddini bil Huşenk şahın leşkerine bu yapılmaz derler. Kahramanda Huşenk kim olur benim savaşıma ejderhalar dayanamaz diyerek savaşımaya başlar. Savaşırken Behram Cebeli de gelir ve Kahramanın savaşmasını izler askerleri acımasızca kırmaktadır. Behram Cebeli ile vuruşurlar Behram Kahramanın kim olduğunu bilir. Haber Huşenk şaha ulaşır. Askerler Huşenk şahtan Kahramanı yakalayıp getirmek için izin isterler. Kahtaran ise Huşenk şah ile gidip Kahramanı görmek ister. Sührab on iki ayaklı canavar ile saldırsa da Kahraman onu

da yener. Kahraman önüne kim gelirse hepsini yenmektedir. En son Huşenk şah kızararak Kahramanla dövüşmek ister ancak şahı uyarırlar. Kahtaran Kahramana Huşenk şahın askerinden ne istediğini sorar hatta askeri kırmasını bırakırsa Huşenk şahın onu affedebileceğini söyler. Kahramanda dağları adam kanıyla sıvarım, canavarları adam etiyle doyururum demiştir. Kahtaran bunu yola getirmek gerek diyerek Kahramanla dövüşmeye başlar. Akşama kadar dövüşürler ve Huşenk şah onlar dövüşürken adamlarıyla Kahramanın üzerine yürüyünce Kahtaranı bırakıp üzerine gelen askerleri de kırar. Sabah oluncaya kadar savaşır her yer adam kanıyla dolmuştur. Kahraman sabahtan akşama değin savaşmış akşam olunca kendinde yaraları vardır dağ yolunu tutarak gider ve giderken gergedandan düşüp düştüğü yerde uyur. Sabah olup uyandığında üstü başı kan içindedir su ısıtıp üzerini temizler. Huşenk şah ise otağında yemeğini yer serverlere Kahraman'ın onların Hindistan seferine giderken yolunu kesip askerlerini kırması olayını dünya serverlerinin utançla karşılayacaklarını anlatır. Kahtaranda şahtan izin alıp Kahramanın izini sürmek ister şahta izin verir. Kahtaran Gerdan Keşan ve Şir Pençeyi yanına alarak hareket eder. Bir dağın doruğuna varırlar. Şir Pençe Kahramanı görür ve diğerlerine haber verir. Kahramanın üzerine nasıl yürüyeceklerini konuşurlar savaşarak veya dövüşerek olamayacağını anladıkları için Kahraman ile antlaşma yapmaya karar verirler. Kahraman onları hoş karşılayıp onlara av etinden ikram eder. Onlara kim olduklarını sorar onlarda İran ve Turan kavminden Huşenk şahın kulları olduklarını söylerler. Kahramana savaşından dolayı övgüde bulunurlar ve ona kimlerden olduğunu nerden geldiğini sorarlar. Kahramanda heyhat sahrasında devler tarafından kaçırıldığını söyler. Bunun üzerine Kahtaran Kahramanın atasının adını sorar Kahramanda Tahmurad cevabını verince Kahtaran ben de Tahmuradın kardeşi Kurşasbın oğluyum demiştir. İkisinin de gözlerinden yaşlar akar. Kahtaran şahın davetini Kahramana iletir. Ertesi gün gidip Kahtaran ve diğer serverlerle giderek Huşenk şahın huzuruna çıkıp ona bağlılığını belirtir. Kahtaran şaha Kahramanın Tahmurad şahın oğlu olduğunu söyler. Kahraman orada gördüğü Behram Cebeliyi Kahtarana sorar. Kahtaran Behram Cebeli'nin başından geçen acayib olaydan bahseder. Onun ve sevgilisinin cadı tarafından sihir yapılarak taş haline getirildiğinden bahseder. Ve onları Gerdan Keşanın cadının elinden kurtardığını anlatır. Gerdan Keşan'a olayın aslını sorar ve oda kıssasının çok olduğunu söyler ve uygun bir zamanda anlatacağını dile getirir. Kahraman şahın otağında çok şaşalı şekilde karşılanmıştır. Hazinelele ve büyük ilgiyle ile karşılanan Kahramana

Tahmurad'ın muzaffer hükümdarlığı verilerek tahta geçirilmiştir. Devler tarafından kaçırılıp başından geçenleri orada bulunan herkese anlattı. Ve daha önce Tahmurad şahın askerini kırdığından dolayı utanç duydu. Şah Kahramana Hindistana gitmeyi söyledi. Kahramanda şahın önünde başını yere koyarak onun emrinde olduğunu söylemiştir. Huşenk şahta ona bütün leşker ve serverleri verdi. Kahraman'a şah tarafından verilen barigaha giderken Gerdan Keşan'ı görür ve onunla konuşmak istediğini söyler. Gerdan Keşanda Behram Cebelinin başından geçen garip olayı anlatmaya başlar.

Cebel-i Kebir sultanının kızı vardır. Adına Kamerruh derler. Cebel-i Kebir sultanı kızını evlendirmek ister kıza birçok beyler aşiktir ancak kız kendiyile savaşıp ya da dövüşüp kim kendisini yenerse onunla evleneceğini söyler. Kamerruha Şehbal peri aşık olur. Şehbal peri Kamerruhu kaçıtır. Kamerruh yine Şehbal periye beni yenen benimle evlenebilir der. Şehballe dövüşmeye başlar Şehbal galip gelir ve adetlerine göre nikahlanırlar. Kamerruh hamile olur. Şehbal perinin Ekvall adında bir düşmanı vardır. Ekvall Kamerruhu kaçıtır ve habs eder. Ekvall daha sonra Behram Cebeli denilen yiğidi doğurur. Behram Cebeliyi de devler derya-yı rike kaçıtır. Devler onun adını Behram Cebeli korlar ve çok iyi bir yiğit olacağını düşünürler. Çin deryası üzerinde devler ile periler arasında savaş çıkar ve Behram bir adaya düşer devler perileri kırar. Devlerle birlikte gitmeyip ada da kalır. Aradan zaman geçer Çin denizini fetheder ve oradaki adaları fethedip Çin şahının kızına talip olur ancak Çin şahı kızını vermez. Kuh-ı ateşte Ezrak adında bir cadı vardır ve pehlevan bile bu cadının sihrinin etkisinde kalmış ve çok çileler çekmiştir. Çin şahının isteği üzerine büyü yaparak Behramı Çin sarayına getirir. Karşılığında Çin şahı cazuya hediyeler verir. Çin şahının kızı Behramı sevmiştir. Çin şahı ikisinin öldürülmelerine izin vermemiş kızını habs ettirmiştir. Cadı Çin şahına bir öneri sunmuş Çin şahıda kabul etmiştir. Cadı Çin şahının kızıyla Behram Cebeliyi bir çöle çıplak bir şekilde götürüp bir sihir yaparak ikisinin de taşa dönüştürmüştür. Zamanla o civarda yaşayanlar taşları kutsal sayarak dua edip dilek dilemeye başlarlar. Huşenk iki taş kalıbını merak eder bu yörenin halkından bu taş kalıplarının canlı olup olmadığını sorar ve durumlarına çok üzülmüştür. Bu kalıpların ne zamandan beri bu halde olduklarını sorar halkta yirmi dört yıldır bu durumda olduklarını söyler. Bu kalıpların yüzlerinin güneşin yönüne göre yön değiştirdiğini ve bu kalıpların inilti sesler çıkıp halkın bu seslerden korktuğunu anlatırlar. İniltileri Huşenk şahta duymuştur ve çevresindekilere bu iki

sevdalı kişiyi nasıl kurtarabileceğini sorar oradakiler bu derdin dermanı bilinmez derler bunları bu hale getiren cadı bunlara düşmandır dediler. Huşenk şah bu iki sevdalı kalıbın kurtulmaları için elinden gelen herşeyi yapacağını söyler. O yerin halkından birisi bu iki taş kalıbına sihir yapan cadının Ezrak cadı olduğunu ve Derya-yı Muhit'in ötesinde yaşadığını şaha söyler. Cadıya hiç kimsenin ulaşamayacağını ona ulaşmak isteyenleri de çeşitli sihirlerle taş ve hayvana dönüştürdüğünü söyler. Şah komutanlarına emir vererek cadıyı yakalamalarını ister. Büyük vezir bu cadıya ulaşmanın imkansız olduğunu söyler. Vezirin bu sözleri üzerine Huşenk şah çok üzülür gözyaşlarına boğulur. Vezir şahın üzülmesi üzerine canımız yoluna feda olsun deyip cadıyı yakalamak için silahlı askerlerini harekete geçirir. Bu işin çaresinin askerle savaşıla olamayacağını dünya üzerinde güçlü bir sihirbazın olması gerektiğini ancak onun cadıyı hapsedecek veya alt edebilecek biri olabileceğini söyler. Gerdan Keşana fikir sorarlar Gerdan Keşanda çok kez bu cadının sihirine düşmüş cadı onuda kuzgun suretine dönüştürmüştür. Gerdan Keşan ve Şir pençe bir yıl giderek Heftegan şehrine varırlar orada büyücü Attar cazunun yanına gidip ondan yardım isterler. Huşenk şahında zamanında Attarın kardeşi Hürrem cadıyı kurtardığını söyleyerek iyiliğe iyilik ile karşılık verip yardım edeceğini söylemiştir. Daha sonra Behram ve Şir pençeye sihr okuyup onları birer kuşa çevirir ve kendi de kartal kuşuna dönüşüp Kuh-ı Ateş'e gelirler. Kuh-ı Ateş korkunç bir yerdir her yer yanar dumanlar çıkar ve ateşler içinden çeşitli inilti sesleri çıkar ve bu sesler insanı ürkütür. Kuh-ı Ateşe vardıktan sonra Attar tekrar bir sihir okuyup insana dönüşürler. Attar bir daire çizer kendilerini dairenin içine alır ve bir sihir okuyup vurur oradan bir mil açılır Ezrak'ın sarayı o milin dibindedir daha sonra Attar Gerdan Keşana bir yay ve dört tane ok verip bir de sihir öğretir. Ateşe yakın varıp ateşin içine okun birini at ve oku atınca saraya varıp kapısında garip bir kavm gördükten sonra okun birisini daha at der. Sana düşmanca bakarlar ancak bir şey yapamazlar der. Saraya gelip, içeri girince bir çok canavar vardır sihiri oku okun bir tanesini daha at der. İçeri giridiğinde ejderha görünümlü değişik hayvan özelliklerine sahip Ezrak cadı içeride uyuyor olacak cadı yılda kırk gün uykuya yatar. Efsunu okuyup okun birini daha at daha sonra tahta çıkıp Attarın verdiği kadın saçıyla ellerini ayaklarını bağlayıp yedi kez bu sihiri oku cadıyı yanımıza getir demiştir. Attar ve Şir pençeden helallik alarak Attarın dediklerini aynen uygular uygularken de cadının suretinden korkar. Ve Attar ve Şir pençenin yanına gelir. Attar onu tebrik eder ve orada yanan ateşe cadının saçından biraz kesip ateşin içine atar . Ateş gölü yok olup içinden bir hisar çıkar ve hisarın içinde esir ve

canavarlar doludur. Gerdan Keşan Attara bunları kurtaralım dedikten sonra Attar cadının saçından kesip vererek buharını esirlerin üstlerine duman olarak salınca esirler insan olmuşlardır. Esirler Ezrak cadıyı esir olarak gördüğünde Attarın ayağına gelip ayaklarına kapanırlar. Attar emr ettiğinde bütün cadılar ölür. Gerdan Keşan cadıların birazını hazineyi taşıması amacıyla bırakalım dedi. Attar da cadıların intikamının kötü olacağını söyleyip hepsini öldürmüştür. Üç bin kadın ve erkek seraya gelip Ezrak cadının hazinesini bulurlar. Attar bir tas suya sihir eylemiş sizi Gerdan Keşana ve Şir pençeye ru' b-ı meskuna kuş olarak gönderebilirim insan suretiyle gönderemem demiştir. Bunun üzerine biraz korksalarda mecburi olarak kabul etmişlerdir. Attar sihirli suyu ağzına alıp püskürttükten sonra bir buhar oluşur ve esirlerin her biri at suretine bürünerek kendilerini at olarak görünce şaşırıp feryat ederler. Ezrak cadıyı bağlayıp kendileride yine kuş suretine bürünüp cadının hazinesini de kulan suretli esirlere yükleyerek yedi deryayı aşarak Attarın hisarına gelirler. Attar Gerdan Keşanın hisardan gitmesini ertelemesini tavsiyesiyeye eder cadının uyanması yakındır ve bütün dünyayı başımıza dar edebilir demiştir. Gerdan Keşan Attara sorar Ezrak cadının akli başına gelirse kurtulur mu diye sorar. Attar ben onu onun bilmediği sihir ile bağladım eğer akli başına gelirse öğrettiğim efsunu okuyub üzerine toprak saç akli tekar gider tekrar ilaç verip alıp gidebilirsin demiştir. İçi kızıl kan dolu şişe verip gidecekleri yerde onların kuş suretinden çıkabilmesi için üzerlerine dökmesini söyler. Attar burada Huşenk şaha selam salıp gitmiştir. Çin diyarına geldiklerinde üç bin kuş suretinde daire biçiminde durup cadının akli başına gelir görür bu daire şeklini Attarın büyüsu olduğunu onun yapabileceğini anlar ve Attara düşman olur. Cadı kurtulmaya çalışır bağlı olduğu ağacı sihriyle koparıken ağacın çıkardığı çatırtı sesine uyanıp kuş suretinde feryat etmişlerdir. Cadının uyandığını ve sihir yapmaya başladığını anlayıp bir avuç toprak alıp cadının üzerine atıp sihiri okuduktan sonra cadı bağlı olduğu ağaç ile yıkılır. Huşenk şaha varmaya bir günlük yol kalmıştır. Bütün hayvan ve kuş suretinde olanlar toplanıp Attarın Gerdan Keşana verdiği içi dolu kızıl kanı üzerinelerine dökerken bir rüzgar gelip hepsinin üzerine o kanı dağıtır ve hepsi erkek ve dişi olmak üzere hepsi insana dönüşmüşlerdir. Ezrak cadıyı getirip Huşenk şahın huzuruna çıkarırlar. Daha sonra kalıpların olduğu yere götürüp sihir ile uyandırmışlardır. Cadı Huşenk şaha esir düşdüğünü anlar ve Gerdan Keşanla konuşmaya çalışıp sihri bozmaya çalışmıştır. Ancak Attar Gerdan Keşan'ı cadıyla tek bir kelime bile konuşmamasını söylemiştir. Cadıyı kalıplara yakın götürüp sihir okuyup kalıpları kurtarmasını şahdan ne isterse

vereceklerini söylerler. Cadı daha da kızıp bir sihir okuyup kalıplardan daha çok inilti gelmesine sebebiyet verir. O yörenin halkı da bu durumu izlemektedir ve iniltiyi işiten halk göz yaşlarına boğulmuş ancak cadı onlara acımamıştır. Cadıya bunları kurtarıp canının bağışlanacağı söylenir. Ancak cadı inat eder onlar kıyamete değin böyle kalacaklar deyince Huşenk şahın işaretiyle Gerdan Keşan elmas teber ile cadıyı iki parçaya ayırır cadının sesi on günlük yoldan işitilir. Gerdan Keşan bir defa daha vurduğunda cadının kanı kalıplara sıçrayıp kalıplardan bir buhar çıkmasına sebebiyet verir ve bir süre sonra kalıplar çözülür yirmi dört senedir taş olan iki sevgili kendine gelir. Behram Cebeli sersemlikten uyanıp kendine geldiğinde Gerdan Keşana olup biteni ve kendilerine ne olduğunu sormuştur. Gerdan Keşanda cadının onlara neler yaptığını ne olup bittiğini anlatır. Huşenk şahın onları kurtarmasından dolayı ona teşekkürlerini bildirir. Şahta onlara çadır otak ve hizmetçiler verip sorar neden bu duruma düştüklerini. Behramda atasının peri olduğunu ve annesinin devler tarafından kaçırıldığını kendinde Semendün adlı dev tarafından büyütüldüğünü Çin şahının kızına aşık olduğu hadiseleri anlatır. Düğün hazırlığında iken daha sonra ne olduğunu hatırlamaz. Şah bunların tekrar düğün hazırlıklarını yaptırıp onları Çin diyarında evlendirir.

Kahraman Gerdan Keşan'ın bu olayları anlatmasından sonra hayretler içinde kalmıştır. Divan kurulup Huşenk şah Kahraman ve diğer serverler yemek yeyip ertesi gün Hindistan seferi için yola çıkarlar. Yedi günde asker ve savaş aletleriyle Hindistana doğru gidilir ve sekizinci gün Derya-yı Ummana gelinir. Hindistan Derya-yı Umman yakınlarında bir adadadır. Derya-yı Umman kenarından bir canavar ortaya çıkıp fil at ve gergedanları korkutup kaçırmıştır. Öyle bir canavardır ki denizin içinden gürleyerek askerlerin üstüne doğru gelmektedir. Bu canavarın değişik hayvanların suretlerini bünyesinde barındırdığını görürler. Canavar askerlerin ve at, gergedan, fil gibi hayvanların üzerine saldırıp onları çelik tırnağıyla vurarak öldürmeye başlamıştır. Çok asker ve hayvan öldürür. Ok, kılıç, gürz ve hiçbir silah canavara etki etmemektedir. Dört yüz kemend atmışlar kemendi tutanları yüz üstü yıkıp hepsini öldürmüştür. Huşenk şah bu duruma çok üzülmüştür. Kahraman durumu görüp şahtan izin isteyip bu canavarı kemendiyle yakalar ve şahın önüne getirir. Huşenk şahta Kahramanı altın, şehir ve hisarlar vererek ödüllendirir. Tekrar kırk gün savaş hazırlığı yapılır. Kahraman bu yakaladığı canavara binmeyi ve onu sürmeyi öğrenir. Huşenk şah ve ordusu Hindistana gelirler haber Ray-ı hinde

ulaşmıştır. Ray yol üstlerine gözciler koyup Huşenk şahın gelişini izlettirip haber almaktadır. Huşenkten kaçıp gelenlerle Keyvan Şah gibi Ray-ı Hind düşmanı Huşenk şahın gelişini izlerler. Ray-ı Hind gülüp yanındakilere korkmamalarını kendisinin Düzd Efser ve Şikar Kerd adında ayyarları (düzenbaz, hilebaz) olduğunu bu gelenlerin yedisini de öldürebileceğini söyler. Sonra onlarla otağına dönerek ateş yakıp çember oluşturup ibadet ettikleri taptıkları ateşe (ateşin içindeki şeytanla) secde kılıp danışırlar. Ray-ı Hind Huşenk şahın sefere geldiğini ne yapmaları gerektiğini sorar. Huşenkten korkmamasını bu zamana kadar kendisine ne isterse (hazine, şehir vb.) verdiğini bu gelenleri helak edeceğini varıp onların diyarlarını da almasını söylemiştir. Bunun üzerine Hindiler ve orada bulunanlar ateşe (ateşin içindeki şeytana) secde kıldılar. Gerdan keşanda gözcülerle birlikte Hint askerlerini ve Rayın otağını gözetlemeye gider. Ray şahta Şikar Kerd ve Düzd Efseri Huşenk şahın askerlerinin üzerine gönderir. Şikar Kerd ve Düzd Efser Gerdan Keşanı yerinde göremeyince Huşenk şahın otağına doğru gelmeye başladılar. Nöbetçi uyumuş ve Şikar Kerd ve Düzd Efser oradaki iç haremdeki askerlerin başını keserek şahın otağına erişirler. Asım ve Şir Pençe'nin teberleriyle uyuduklarını görürler içeri girince şahında içeride tahtında uyuduğunu görürler. Hemen yatanlara ilaç verirler ve Huşenk şahı bir dağa götürürler. Gerdan Keşanda Rayın divanına gelmiştir. O da ayyarların (Şikar Kerd ve Düzd Efser) orada olmadığını görür. Şüpheli içerisinde giderken Hint ordusunda çok kalabalık olduğunu görür. Geri geldiği yere döner askerlerin ve nöbetçilerin kırıldığını görüp şaşırır ve bu sırada biraz ötede iki kişinin bir şey sürüyerek götürdüğünü görür bu iki kişi kendi aralarında konuşurlar Gerdan Keşan yok olsa bizi mahvederdi derler onları seslerinden tanıyarak birinin Şikar Kerd diğerinin Düzd Efser olduğunu anlar hemen yanlarına giderken biri dağa diğeri Hint askerlerinin olduğu yere kaçar. Askerlerin olduğu yödekini tercih edip dağa giden gitsin bu askere doğru kaçan bir kötülük yapabilir deyip onu yakalayıp teberle vurarak onu etkisiz hale getirip bağlayarak yerde sürüdüklerinin yanına gider bakar ki Huşenk şah yerde her şeyden habersiz yatmaktadır. Daha sonra Gerdan Keşan bu hilebazı da alıp Huşenk şahla birlikte bir dağ mağrasına sığınır. Hilebazı mağaraya bağlar. Sabah olduğunda Şahı uyandırır. Şah olup bitenleri kendine ne olduğunu anlatır. Bağlı olan kişinin kim olduğunu sorar. Gerdan Keşanda bu olan olayları tek tek şaha anlatır. Bağlı olan kişinin hilebaz Şikar Kerd olduğunu Düzd Efserin kaçtığını söyler. Huşenk Şah Gerdan'a çok yaşa deyip onu taktir eder. Gerdan Keşan Şaha diğeri kaçan hilebaz Hint Şahına haber vermiştir temkinli olalım ben gideyim

biraz asker getireyim buradan öyle ayrılalım demiş ve Şahın otağına gitmiştir. Gerdan Keşan gelip görür ki Şahın haremdekiler tahtı boş görünce feryat figan etmeye başlamışlar. Dilşad Hatun ve Huşenk'in oğlu Erdevan hepsi ağlarlar. Erdevan ve hatunlar Gerdan Keşanı görüp şahı sorarlar. Gerdan Keşan şahın sağ olduğunu söyler. Hatunlar gerdan Keşana hediyeler verirler. Bu durumu Kahramanda işitmiş çok sinirlenip çok üzölmüştür. Orada Kahtarana şahın durmunu sorar. Kahtaranda Şahın iyi olduğu haberini Gerdan Keşanın getirdiğini söyler. Bu arada oraya Gerdan Keşan gelir ve erenler Gerdan Keşandan haber alalım diye şahın durumunu sorarlar. Gerdan Keşanda şahın iyi olduğunu bir mağarada bulunduğunu Şikar Kerdi yakaladığını kaçan Düzd Efserin durumu Hint Şahına anlatmış olabileceğini onlarında şaha tuzak kurabileceğinden şahı getirmek için yardım istemiştir. Kahraman ve orada bulunanlar şahın bulunduğu mağaraya doğru gittiler. Düzd Efserde Hint Şahına varıp başlarından geöen olayı anlatıp Gerdan Keşan'ın Şikar Ker'i yakaladığını söyler. Huşenk'i ele geöirmenin mümkün olduğunu dağaya gittiklerini söyler. Rayda Huşenk'in askerlerinden tarafını kuşatmalarını söyler. Daha sonra Huşenk'in otağını kuşatmak için Hint askerleri Huşenk'in otağına gelirler. Düzd Efser Dilşad Hatununda dağa geldiğini görür ve onların üzerlerine bir sürü Hint askeri gönderir. Dilşad hatunda savaşmaya başlar bu durumu Şir Penöe Kahramana bildirir Kahramanda gelerek savaşmaya başlar. Huşenk Şah sesler üzerine mağara dışına çıkarak olup biteni izlemeye başlar ve Kahramanın savaşırken çıkardığı sesi duyar. Kahraman gibi bir yiğidi kendisine verdiği için Allaha şükürler eder.

Kahraman savaşırken Ray'ın Kehyan-ı Hindi (Kehyal) adında bir pehlevanı Kahramanın savaşmasını görerek kızgınlıkla gergedana binerek üzerine gelip Kahramanla dövüşmeye başlar. Kahraman onu öldürür. Daha sonra Gerdan Keşanın arkasından Kahtaran ve diğer erenlerle mağara kapısına kadar savaşarak gelirler ve Şahın bıraktığı izleri takip edip Şahı mağara içinde bulurlar. Şah Kahramanı görür görmez onu takdir eder ve bağrına basıp gözlerinden öper. Kahraman ve diğer serverler savaşmaya devam ederler o gün Horasanilerden on iki bin Hint askerlerinden otuz üç bin kişi şehit olmuştur. Şahın emriyle bunlar toplanarak bir yere defn edilir. Ray otağına gelir bu ardada Kehyal'in cenazesi getirilir. Hint beyleri yas tutmaya başlarlar. Bir tabuta koyup şehr-i ummanda bulunan kardeşine gönderirler. Kehyalin şehr-i Ummanda İsfendiyar Bahri adında yiğit bir kardeşi vardır.

Ray şahın bir kızı vardır adı Serv-i Hıramandır. İsfendiyar bu kıza aşıktır ancak Serv-i Hıraman benimle kim yiğitlikle dövüşüp beni yenerse ben ona varırım demesinden dolayı ona pek yaklaşmazdı. Kıza aşık beyler devlerin korkusundan gelip kızla dövüşemezlerdi. Ray şah cenaze ile bir mektup yazıp İsfendiyara gönderir. Mektupta Kahraman ve Huşenk'i şikayet eder. Aynı zamanda Ray kendi kızınada bir mektup yazarak onuda Hindistana davet eder. Ray şah ayrıca otuz üç bin askerin cesetlerini de bir yere toplayıp yakmalarını emreder. Hepsini yakıp karşılarında secde ederler. Huşenk şahın tüm serverleri gelip savaş davulları çalınıp savaşa hazırlandılar. Ray Hindi de çadırına gelerek savaş hazırlıklarını başlatır. Hindilerde savaş meydanına gelirler. Behzad Hindi de savaş meydanına gelir ve bir güç gösterisi yapar. Ardından Kehtan-i Hindi gelir. Behram Cebeli ve askerleri savaşmaya başlar. Hindiler ve Huşenk Şah arasındaki savaş başlamıştır. Kahtaran ve Sührab Hindi akşama kadar savaşır. Akşam yorgunluğunda ise leşkerler yorgunlukla birbirlerini daha çok öldürdükleri için iki komutanda askerlerini alıp geri çekilirler. On iki şehit pehlevanı Huşenk Şaha getirirler Şah çok üzülür. Bunlar gibi pehlevanları kim kırar diye sorar oradakiler Hindilerde Sührab Hindi diye birisi olduğunu pehlevanları onun öldürdüğünü söyler. Huşenk şah bu Sühraba karşı serverlerin tedbirli olmasını ister ve on iki şehiti de tabuta koyup defn eyerler. Sührab Ray'ın yanına gider Ray ona vilayet vermiştir. Üç gün savaş olmaz dördüncü gün Gerdan Keşan İran şahı Keyvanın askerlerine ilaç vererek Keyvanı otağından alıp Şikar Kerdi habs ettiği yere götürüp esir alır. Şikar Kerd ile Keyvan konuşurlar ikisi de pişmandır. Huşenk şaha hizmet etmenin Hindilerden daha iyi olduğuna karar verirler. Savaş davulları yeniden çalınıp Huşenk şahın etrafında toplanan tüm serverlere dua edilip savaş meydanına Katran denizi yakınlarında Hindilerle savaşmaya tekrar devam ettiler. Sührab ve Behram arasındaki savaş kaldığı yerden devam eder. Behram vurduğu darbeye Sührabı gergedan üzerinden koluna alıp yere atar. Ve Sührab'ı askerleriyle esir alır. Daha sonra Hindiler fillerin üzerine sığır derisinden yapma hisarlar olan bin tane fil saldılar. Bu filleri de Behram ve askerleri öldürmeye başlarlar. Bir bağırma sesiyle Kahraman-ı Katil savaş meydanına bahri canavarını sürerek gelir ve filleri darmadağın eder. Kahraman Ray şahın yakınına gider onu görür ve öyle kızar bağırır ki filler ürker dağılır. Kahramanı görünce Rayın adamları Kahramanın üzerine otuz bin fil gönderirler. Kahraman bir ara seksen filin zicirini elien alıp onları silkeleyip fil ve fillerin üzerindeki askerleri telef eylemiştir. Sabaha savaş daha da şiddetlenmiştir. Bir rüzgar çıkmıştır bu rüzgarla birlikte yüz

bin askeriyle Serv-i Hıraman atası Ray şaha yardıma gelmiştir. Servi Hıraman'ın geldiği Huşenk şaha söylenir ve tedbirli olunması istenir. Serv-i Hıraman gelip görür ki atasının dünyalar kadar askeri öldürülmüş. Bir canavara binen birisi fillerin hepsini öldürmüş atası Ray'ın dairesine yaklaşır görünce kendisi bu canavar binenle savaşmak için bir ata biner ve harekete geçer Kahramana yaklaşır bağırır bağırmasından kızı Ray Serv-i Hıramanın geldiğini anlar. Serv-i Hıraman Kahramanla dövüşüp savaşmaya başlar. Dayeler askerlerle gelip Huşenk şahın askerleriyle savaşmaya başlarlar. Akşam olur savaş davulları çalınarak her iki tarafta taraflarına çekilirler. Asker sayımı yapılırken Huşenk şahın askerlerinden on iki server ve Kahraman gelmediğini ortaya çıkar. Huşenk şah bu duruma endişelenir ve Gerdan Keşan Kahramanı bulması için görevlendirir. Gerdan Keşan savaş meydanı gibi birçok yeri arayıp Kahramanı bulamaz. Kızla savaşırken Kahramanla oradan uzaklaşıp bir dağ içine girerler Kahraman Serv-i Hıramanı ava getirir son güzü vurunca yüzü açılır saçları dağılır ve onun bir kız olduğunu gören Kahraman kızıdan etkilenir o zaman on yedi yaşındadır ve oradan çeker gider uyur. Gerdan Keşan onu bulur Kahraman kızla savaştığını söylemez Rayın dairesini gözetlediğini söyler. Gerdan Keşan Huşenk şaha onu bulduğunu söyler ancak birşey sakladığını sezdiğini de şaha iletir. Kahraman Şaha gelince yemekler yeni esir düşen Keyvan ve Şıkar Ker Şahın huzuruna getirildi Şıkar Ker ve Keyvan Şaha af dileyip tekrar Şahın hizmetine girdiler. Ray-ı Hindi Serv-i Hıraman'ın şerefine büyük bir ateş yaktırıp insanları bu ateşe atarak onun yolunda kurban eyledi. Ancak Serv-i Hıraman ortalıkta yoktur. Ray dayeye Serv-i Hıramanı sorar o da savaştan sonra onu hiç görmediğini söyler. Ray'ın dairesine gelen kız yemeğini yedikten sonra çok uykusunun olduğunu bahane ederek dayeye Kahraman ile yaşadığı olayı anlatır beni neden öldürmedi diyip dayeye sorar dayede yüzünün güzelliğinden etkilenmiş olabileceğini söyler. Kız Kahramanı bulabilmek için Düzd Efsere bugün ceng ettiği kişiyi sorar o da Huşenk Şahın adamı olduğu ondan çok korktuklarını söyler. Kız onun başını kesmek için Düzd Efserden yardım ister ancak Düzd Efser Kahraman ve Gerdan Keşandan çok korkmaktadır. Yanına dayesini de alarak Huşenk Şahın divanına doğru gider orada Huşenk Şahın aşçılarından olan adamı sıkıştırır Kahramanın çadırının yerini öğrenir adamı Kahramana haber etmesin diye dayeninde yardımıyla dala bağlar. Huşenk Şahın divanından ayrılan Kahraman çadırında uyumaya gider. Bu arada Serv-i Hıramanda dayesiyle kapıdaki hizmetkarlara daru verip başını keserler. Serv-i Hıraman çadırın içine girer Kahramanın başını kesmek niyetindedir. Kahraman

içeride uyumaktadır. Kahramanın yüz güzelliği ve yiğitliğini gören kız orada Kahramana aşık olur. Ona orada bir mektup yazar ve hançer ile tutuşturup Kahramanın yastığının üzerine koyup Kahramanın hatemini alıp dışarı çıkar Kahramana aşık olmuştur. Hilebazların bir çoğunu yerinde göremeyince nöbetçilerin bir çoğunu öldürür. Kız Huşenk Şahın çadırına da girip buradaki nöbetçileri de öldürür ve içeri girip Huşenk Şahın uyuduğunu görür. Gerdan Keşan bu arada bir kötü rüya görüp uyanır şahın otağı yakınlarına doğru hızla gidip görür ki bütün nöbetçiler öldürülmüş ve Şahın başına bir şey geldiğinden korkarak hızla otağa girer içeride bütün nöbetçiler öldürülmüş ve bir hatunun hançerle Şahın yanı başında durduğunu görür hemen hatunun yanına varır. Hatun Huşenk Şahı öldürmek üzeredir. Serv-i Hıraman Gerdan Keşan'ı teberiyile vurarak yere yıkar ancak öldürmeye kıyamaz kaçar. Diğer nöbetçiler uyanıp kızın peşinden koşarlar ancak kız hızlı olarak kaçar izini kaybettirir. Diğer hizmetkarlar da şahın otağına gelirler ölen nöbetçileri görünce şaşırırlar. Gerdan Keşan kızıdan aldığı vuruş darbesinde kendine anca gelmiştir. Kahraman da seslerden uyanarak başındaki hançer ve mektubu da alıp Şahın otağına gelir mektubu vezir alıp okuyarak olayın sebebini ortaya çıkarır. Mektubu kızın yazdığını ve kızın Kahramana Huşenk'i tutup getirmesi karşılığında Diyar-ı Hindin serkeşliğini vereceğini yazmıştır. Kahramana Ray şaha hizmet etmesi için teklifte bulunur. Sührab Hindi bu kişinin Serv-i Hıraman olduğunu kendisiyle dövüşen tüm şah oğullarını öldürdüğünü kendisini yenen kişiyle evleneceğini anlatır. Sührab Serv-i Hıraman'ın Kahramana aşık olabileceğini ya da canına kasdının olduğunu söyler. Kahraman dün savaştığı kızın Serv-i Hıraman olduğunu anlar. Serv-i Hıraman o gece dayesiyle gelip Düzd Efserle durum hakkında konuşur. Sabah ise Ray şah kızından özür dileyerek bey oğullarının olduğu yere götürür. Serv-i Hıraman onlarla ilgilenmeyip nereye bakarsa baksın karşısında Kahramanın hayalini görmektedir. Behram Cebeli Ray şaha esir düşmüştür. Ray ona kendi hizmetine girmesi karşılığında Sind diyarını ona vereceğini söyler. Behram cevap vermez. Behramın karısı Çin Şahın'ın kızı olduğu için Behram'ın esir düştüğü haberini Şaha gönderir. Şah bu duruma çok üzülür. Behram'ın ne olacağı konusunda Ray şah öncelikle onu öldürülmesini ister ancak Serv-i Hıraman babasına bizden kıymetli birileri esir düşerse biz de onunla değiş tokuş yaparız diyerek öldürmekten vazgeçerler. Bunun üzerine Serv-i Hıraman babasına bunu ben saklayayım deyip. Behram'ı alıp otağına götürür yedirir içirir. Kahraman hakkında bilgi vermesi halinde onu serbest bırakacağını söyler. Behram Kahramanın hikayesini küçüklükten

olmak üzere anlatmaya başlar. Şahın emriyle Behramı arayan Gerdan Keşan ise Serv-i Hıraman'ın otağının arkasında saklanıp onları gözler Serv farkeder Gerdan Keşan'ı dayelere yakalattırıp getirtir. Gerdan Keşan kendini rebab çalan müzisyen olarak gizlesede Serv-i Hıraman onun Gerdan Keşan olduğunu bilür ve rebabıyla dertli bir hava çalmasını ister. Serv her ikisini de serbest bırakır. Ertesi sabah Serv-i Hıraman öyle savaşır ki Huşenk askerlerinden esir almadığı helak etmediği kimse kalmaz. Daha sonra Kahtaranla bir cenge tutuşur Kahtaranı alt eder. Kahramanda Hint askerlerini öldürmektedir. Her iki tarafında asker kayıpları artar. Ray şahın çağırdığı İsfendiyar Bahri askerleriyle gelir ve Ray için savaşıma başlar. Kahraman ve Serv-i Hıraman yeniden savaşa tutşurlar. Kahraman Serv-i Hıramana iltifatlar eder. Ancak bir süre sonra Kahrman Serv-i Hıramana bizim seninle savaşmamız bitmez deyip savaşmayı bırakır.

Tekrar savaş davulları çalınır ve her iki tarafta kendi otaklarına çekilip birer durum değerlendirmesi yaparlar. Huşenk şah kızın savaşının çok kötü olduğunu Kahraman acımazsa işlerinin zor olduğunu söyler. Kahraman serverlere üzülüp yorgunum deyip şahın divanından ayrılır. Ardından Gerdan Keşan Kahramanın yanına gelir içeri girer içeri girdiğinde Kahraman bir arslan suretine girer Gerdan Keşan bunu kimden öğrendiğini ve amacının ne olduğunu sorar. Kahramanda esir düşen seksen dört esiri kurtarmak için bu kılığa girdiğini söyler. Gerdan Keşan Kahramana bu yapmış olduğunun çok tehlikeli olduğunu kardeşini öldürdüğü İsfendiyar'ın Ray'ın yanında olduğunu söyler. Ray otağına döner serverlerle otururken İsfendiyarı görür Kahraman senin kardeşini öldürdü diye onu Kahramana karşı kışkırtır. İsfendiyar kızgınlaşarak Kahramanın işini bitireceğini söyler ve bunları işiten Serv-i Hıraman Kahramanın teline zarar verini mahvederim der. Ray emriyle büyük bir ateş yakılıp secde kılmaya başladılar. Kahraman ve Gerdan Keşan gizli bir yerden Ray şah ve divanını izlemeye başladılar. Ateşten sesler gelerek Kahtaran ve diğer esirlerin kulluğuma geçirin geçmezlerse öldürün diye ses gelir. Ray secde kıldıkları ateşin emirlerini yerine getirmek için bütün esirleri ateşin yanına getirir. Ray onlara benim kulum olacaksınız kabul etmezsenizde öleceksiniz der. Onlarda kabul etmeyerek salavat getirip birbirleriyle helalleşmeye başladılar. Ray'ın işaretiyle cellatlar esirlerin üzerine giderken Gerdan Keşan ve Kahraman yetişerek cellatları vurmaya başladılar. Ardından Gerdan Keşan ve Kahraman helalleşip Hint askerlerinin ve cellatların üzerine bağıarak saldırmaya başladılar. Bu durumu izleyen

Serv-i Hıraman Kahramanı görünce gülmeye başlar. Kahraman bir çok askerleri kırarak esirleri kurtarır. Esirlerde Kahraman'ı görünce zincirlerini kırarak kurtulurlar. Serv-i Hıraman Kahramanın esirleri kurtarışını savaşıp dövüşmesini çok beğendiğini Kahramana varıp gitmesini söyler. Huşenk Şahta Kahraman'ın bağırmasından onun Hindilerle savaştığını anlamıştır. Kahraman esirleri alıp Şah'ın otağına gelir Şah bu duruma çok sevinir Kahraman'ı bağırına basar dualar edilir.

Ray şah bu duruma çok şaşırır İsfendiyar'a bu senin kardeşini öldüren Kahramandır diyerek esirleri senin gibi serverin önünden nasıl kaçırdı der. İsfendiyar bu duruma çok sinirlenir İsfendiyar'ın sinirlendiğini gören Serv-i Hıraman nikabı altından güler. Bu savaşta kırılan otuz üç bin asker ateş yakılarak ateşin içine atılıp yakılmıştır .İsfendiyar iyice gazaya gelmiştir. Sabah olunca İsfendiyar Kahtaran ile çarpışır Kahtaran'ı büyük gürzlerle öldürecek iken Kahraman bağırarak oraya varır İsfendiyar sen kimsin diye sorar Kahramanda ben senin kardeşini öldürenim İsfendiyar inanmaz Kahraman olduğuna sonra Kahramanla savaşıp dövüşürken İsfendiyar'ı Kahraman öldürür. Serv-i Hıraman yine ona methiyeler düzer Kahraman düşmandan bu kadar övgü duymasına şaşırır.

Ray şah İsfendiyarın ve bir çok askerin ölmesiyle korkmaya başlar. Durumu kızı Serv-i Hıraman ile paylaşır. Serv-i Hıramanda Huşenk şahla barışmasını ister. Ray Huşenk'in barışmayacağını söyler. Serv-i Hıraman barıştırma işini ben üstlenirim der. Bunun üzerine Serv-i Hıraman hemen Kahramanın yanına gider ve Kahraman'a babasının Şah'ın kulu olmaya hazır olduğunu ve onları barıştırması için yardım etmesini ister. Kahramanda Şahla konuşarak Serv-i Hıramanda Şah'ın huzuruna çıkararak durumu anlatırlar Şah durumu olumlu karşılayarak Ray Şah'ı kendi divanına çağırır ve onunla sohbet etmek istediğini hatta onunla Kabe-yi Muazzamayı da ziyaret edebileceklerini söyler. Şah ayrıca Hindistan şehrini Ray'a Sind şehrini de Serv-i Hıraman'a verir. Serv-i Hıraman daha sonra Ray-ı Hindin yanına dönerek Huşenk şahın onları affettiğini söyler. Ray-ı Hindi bu duruma çok sevinir. Ve barış için sevinç davulları çalınır. Serv-i Hıraman dayesinide alarak Kahramanın çadırı yakınına gelir. Orada Gerdan Keşan ile daye birbirlerini neredeyse tanımayıp helak edecekken birden birbirlerini tanırlar. Gerdan Keşan ziyaretin sebebini sorar. Sev-i Hıramanda gelme sebebim sensin der. Gerdan Keşan utanmasından sende bir hal var diyüp Serv-i Hıramanda Kahraman'a aşık olduğunu dayesi ve ondan başka kimsenin bilmediğini söyler. Gerdan Keşanda dayeye karşı

bir şeyler hissetmektedir ve Serv-i Hıraman bunun farkındadır. Ertesi gün Gerdan Keşan Serv-i Hıramanın ve Kahramanın durumlarını Huşenk şaha bildirir. Huşenk Şahta bu duruma çok mutlu olur. Kahraman'ın da aşık olduğunu anlayan Şah ona Serv-i Hıraman'ı istemek niyetindedir. Ardından her iki tarafta hazırlıklarını yapar. Ray-ı Hindi ve Huşenk Şah bir araya gelirler. Huşenk Şah'a Ray'ın geldiği haber verilir. Karşılıklı hediyeler verilir. Ray'ın yemek davetinden sonra Huşenk Şahta bir yemek daveti verirki dünyada eşi benzeri görülmemiş bir davettir. Kırk dört şah ve Kahraman-ı Katil paytahtında oturmuşlardır. Serv-i Hıramanın Ray Şahtan istenmesi söz konusu olmuştur. Kahraman utanıp orayı terk etmiş bir içki içmiş ve uykusu gelmiştir. Gerdan Keşan Serv-i Hıramanla tekrar konuşmak için onun otağına gider. Orada Huşenk Şah'ın saltanatıyla ilgili konuşup içki içerler. Gerdan Keşan'a Ezrak cadıyı sorarlar o da Ezrak cadı elinden çektiklerini onu yedi yıl kulan suretine soktuğunu anlatır. Cadıların onu bir adaya attıklarını adada ağaçların güldüklerini veya ağladıklarını gördüğünü deniz canavarlarının ağaçlar altında içki meclisi kurduklarını bile gördüğünü anlatır. Değişik bir canavar deve benzer denizin yüzünde kurulukta (karada) yürür gibi yürüdüğünü hisar kavmi ile bunlar arasında savaş yapıldığını gördüğünü anlatır. Hisar kavminden ölenleri götürdüler. Dev ve cadılardan ölenleri ise aralarında paylaştılar dev ve cadılar yediler. Zulmat kavmi ve derya kavmi arasında yedi gün savaş olur zulmat kavmi kalabalık olmasından dolayı derya kavmini yenip hisarları almıştır. Bu arada Gerdan Keşan cadıları görüp onlara yalvarıp ağlar ancak cadılar ona merhamet etmezler. Gerdan Keşanı oradan kovunca Attar cadının bir perisi gelip Gerdan Keşanı Attar cadıya götürür. Attarda Gerdan Keşan'a ders vermek için gelen şeytana gönderip bu büyüü onun daha iyi bildiğini kurtaramazsa yine yanına gelmesini söyler. Şeytanın yanına giden Gerdan Keşan'a şeytan insanlardaki tek dostunun Gedan Keşan olduğunu söyler ve Ezrak cadıya çok kızar. Bir büyü okuyup Gerdan Keşan'ı kulan suretinden kurtarır. Gerdan Keşan şeytana sorar benim sana hiçbir iyiliğim olmadı ki sen bana iyilik edersin. Şeytanda der ki sen yeryüzünde nice hisarlar alıp nice sultanlar öldürdün bana yardımın dokundu bende seni bunun için kurtardım. Gerdan Keşan şeytana kendisinin talihinin nasıl olduğunu sorar o da perilerine Gerdan Keşanın talihine bakmalarını söyler. Gerdan Keşanın talihi iyidir ancak Huşenk şahın talihi sıkıntılı olarak görürler. Sonra periler Gerdan Keşan'ı ru' b-ı meskun alemine getirirler. Buradan sonra Serv ve daye gece geç oldu gidelim derler ve Gerdan Keşan'ın kulan olma hikayesi burada biter.

Ertesi gün Gerdan Keşan şahın huzuruna çıkar. Şahla konuşurken şah bugün kızı Ray-ı Hindiden isteyeceğini söyler. Gerdan Keşan bir tahminde bulunur Ray bugün sizi davet edecek diye. Biraz sonra Hindistandan gelen beyler Huşenk şaha Ray-ı Hind'in davetini iletirler. Huşenk Şahta bu daveti kabul eder. Serv-i Hıraman ve dehlü şehrinde uluları Şah'ın otağını bu şehir içinde yeşillik çok güzel bir yere taşırlar. Huşenk Şah bu mekana konar.

Ertesi gün Ray-ı Hindi Huşenk Şahı muhteşem bir törenle karşılar beylerin ve askerlerin üzerine altın ve mücevherler saçılır. Behram Cebeli, Kahraman, Gerdan Keşan gibi Şah'ın gözdelelerinde bu davette bulunmaktadırlar. Ray-ı Hindi Şah'ın atının ayağına altınlar saçar. Huşenk Şah'ın şerefine filler üzerinden türlü türlü mücevherler saçılır. Yemekler yenir çeşitli hediyeler verilir. Kahtaran, Gerdan Keşan ve Kahraman Huşenk'i tahta çıkarırlar. Ray-ı Hindi ülkenin tüm hazinelerini ve defterlerini Huşenk şah önüne koydurup kendi ve kızı kul anlamını taşıyan mendilleri boyunlarına taktılar. Huşenk şah emriyle o mendiller alınarak onlara kaftan ve taç verildi. İçkiler içildi sarhoş olundu. Oradaki hizmetçilere Huşenk Şah tarafından bahşişler hediyeler verildi. Huşenk Şah kızı bugün istemeyeyim Rayda sarhoştur dedi ve beylerle kızın istenmesinin ertesi güne bırakılması kararlaştırıldı.

Huşenk şah bin üç yüz yaşına girmiştir. Artık hiç düşmanı kalmamıştır. Hindistanı bile idaresi altına almıştır. Huşenk şah Hindistanda iken Diyar-ı Bağ-ı Gülistan sultanı Şehyal peri perilerle birlikte Huşenk Şah'a bir şikayet mektubu gönderir. Mektupta Huşenk Şahtan yardım istemektedir. Ekvil devin elinde hem kardeşi hemde karısı esir düşmüştür. Oğlu Behram taşa dönüşmüştür. Ekvil dev günde on iki insan avlayıp yemektir. Şehyal peri Ehl-i İslam perileri olduklarını Huşenk Şahın döneminde Ehl-i İslama zulüm yapıldığını söyler. Hem karısı hem oğlu, hemde kardeşi zor durumda olduklarını gönderdiği mektupta anlatır. Şah ve serverler bu mektuptan sonra Şehyal periye çok üzülürler. Kahramanda bu durumu oradayken duyar. Ve Şahtan izin alarak Diyar-ı Bağ-ı Gülistana gidip onu Ekvil devide kurtarayım der Şahta onlara izin verir. Gerdan Keşan'ın hepsinden daha deneyimli olduğunu başından birçok olayın geçtiğini zor duruma düştüklerinde ona danışmalarını söyler. Gerdan Keşan, Kahtaran ve Kahraman yardıma gitmek için hazırdır. Huşenk hiçbir düşmanı kalmamış kendini eğlence ve içkiye vermiştir.

Periler Kahraman ve arkadaşlarını alıp götürmektedir. Kuh-ı Mihnete geldiklerinde periler yorulur. Burada konaklayıp uyumak isterler. Kahramanı taşıyan

peri onun cüssesi ve ağırlığı sebebiyle çok yorulduğunu söyler. Hepsi uyumaya başlar Kahramanın gözüne uyku girmez. Ortalığı inceleyen Kahraman orada bir kubbe görür. Kubbenin karşısındaki bir sütun vardır. Bu sütunun üstünde yazılar vardır. Tılsımları çözenin Suban Ser'i helak edip esirleri kurtarmasından ve kurtaran kişiye hediyeler konulduğundan bahseder. Kahraman tılsımları ve belalarını geçerek Karun Şahın yazdığı levhaya gelir. Levhada Karun Şah tılsımları kendisi tarafından düzenlendiğini anlatır. Burada Karun Şah'a kendinden bahseder ve burayı feth eden Kahraman-ı Katilin Suban Ser'i öldürüp sonrasında üç esiri kurtaracağı yazmaktadır. Keyani kemer ve yetmiş yedi türlü cevherden yapılmış gürz tılsımları çözdüğü için Kahramana hediye olarak verildi. Kahraman Suban Seri bulup güçlkle de olsa öldürür. Daha sonra bir zindana gelir burada esir olarak Ray-ı Hindi Serv-i Hıraman ve Behmen'i kurtarır. Ray-ı Hindi ve Serv-i Hıraman İsfendiyarın ölümünden sorumlu tutan İsfendiyarın babası Ray ve Servi kaçırıp hapsedtirir. Behmene kim olduğunu sorunca Behmen Kamerruh'un doğumu ve Şehyal periyle dövüşerek evlenmesi Kamerruh'u Ekvalin kaçırması Behramı da Suban Ser'in kaçırmayı olaylarını Kahramana anlatır. Daha sonra esirlerle ilerleyen Kahraman su sığırı büyüklüğünde bir akrebinde tılsımını bozar ve yine bir zindan vardır. Bu zindanda on iki dev hapsedilmiştir. Burada dev Sehman ve diğer arkadaşları Kahramana bağlanır ve Kahramanda onları özgürlüğüne kavuşturur. Sehman deve Gerdan Keşan ve devleri bulmasını atı ve teçhizatını getirmelerini söyler Sehman gider. Bu arada Gerdan Keşan ve perilere bir canavar saldırır Gerdan Keşan bu beladan arkadaşlarını kurtarır. Kahramanı aramaya başlarlar bir türlü bulamazlar. Sehman Kahramanın yaşadığının haberini yüzüğünü getirerek verir. Behrama da Kahramanın dedesi ve ebesini kurtardığı haberini verir.

Ekval Şehyal periye saldırıp onu öldürmek istemektedir. Ekval perilerin kalesine saldırır. Ekval bunu hesaplayıp hisara girer ve perilere saldırmaya başlar. Sesler dünyayı almıştır. Kahraman da o yakınlarda bu sesleri duyar Sehman'a sorar bu sesler nedir o da Ekval'in bağırma sesi olduğunu söyler. Kahramanda hemen oraya gider nusret kemeri ve gürzü de yanındadır. Kahraman bağırır ve bütün devler dışarı çıkıp ona bakarlar. Ekval kaçır gider. Şehyal peri ve perileri kurtulmuş olur. Bu arada Ekvalin dedesini Semendün yakalar adı İfrittir. İfritten Ekval'in nereye gittiğini öğrenirler ve daha sonra İfriti öldürürler. Ekval Kala-yı Cam Cihan Nümaya gitmiştir. Kuh-ı Billura gitmiştir. Şehyal'in karısı hala Ekval'in elinde esir ve burada

tutulmaktadır. Kahraman oraya gidip Şehyal'in karısını ve diğer esirleri kurtarmak için harekete geçecektir. Bu gidilecek yer çok uzak bir yerdedir. Devler oraya gitse gitse yuvası Bellur Kuçekte bulunan Murg-1 Ferman isimindeki kuşun gidebileceğini söylerler. Ertesi gün bir fil avlayan Kahraman karınını yarıp içine girip arkadaşlarının oradan gitmelerini söyler. Biraz sonra kuş o filin cesetini alıp yavrularına götürür yavruların önüne atar ve Kahraman filin içinden çıkar. Daha sonra kuş iki gün boyunca uğramaz. Burası gündüz çok sıcaktır. Kahraman kemendle aşağı inip suya girer gece ise çok soğuk olduğundan kuşların yanına siner. Kuş yavrularına bir ejderha musallat olur ancak Kahraman bu ejderhadan kuş yavrularını kurtarır. İki günün sonunda Murg-1 Ferman gelir ve yavruları aşağı bakmalarını söyler aşağıda bir ejderha ceseti vardır. Ayrıca aşağı suyun içinde Kahraman görülmektedir. Kuş yavruları o bizi kurtardı demesi üzerine Kahramanın yanına giden kuş onunla Arap diliyle konuşur. Kahraman durumu anlatır. Kuh-1 billura gideceğini onu oraya ondan başkasının götürmeyeceğini söyler. Kuşta sende benim yavrularımı kurtardın hizmetindeyim diyerek kuş Kahramanın hizmetine girmiş olur. Yavrularına ölü ejderha cesetini yedi günlük azık olarak koyar Kahramanı da yanına alıp yola çıkarlar. Sekizinci gün Diyar-1 Cam-1 Cihan Nümaya geldiler. Bu şehir Ekvalin kardeşi Attar devindir. Kahraman kuşa üç gün duralım daha sonra beni duruma göre Diyar-1 Gülistana götür der. Bu şehirde bir çarh sistemi vardır dışardan bir yabancı geldiği zaman öter ve yabancı birinin oraya geldiğini anlarlar. Kahramanda tam o şehirden içeri girdiğinde çarh ötmüştür. Kahramanın olduğunu anlamışlar onu buraya getirse getirse Murg-1 Ferman getirmiştir derler. Kahraman burada Ekval ve devleriyle savaşır. Kahraman devlerle çok süre savaşır. Yardımına Murg-1 Ferman gelir. Ardından Semendün de Kahramana savaşında yardımcı olur. Attar devin bir kızı vardır adına Mühin Erre (Mehin erre) derlerdi. Devleri hiç sevmez kendide dev asıllıdır ancak devleri bulduğu yerde öldürür. Zebaniler babasını hesaba çekerken kendisini de çekerler ve o günahlarına af diler onlarda affın karşılığında Kahraman ve Semendüne savaşında yardım etmesini söyler. Kız Kahraman Semendün ve Murg-1 Ferman ile devlere karşı savaşmaya başlar. Şehyalin karısı üç aylık yol olan Kuh-1 Kamerde bir hisara götürülmüştür. Attar Ramin kavmindendir hiçbir kılıç silah işlemez. Mehin Banu bunu Kahramana söyler. Kahramana Attarı ancak Ramin tilsimini bozduğunda öldürülebileceğini söyler. Ok ve yayı alıp yüzüğü parmağına takıp o ok ve yayla onun vurulmasıyla Attarın ölebileceği söylenir. O tılsımlı yüzüğün Gelesi cadı adında Mehin Banun'un halasında olduğunu ondan bunu

alacağını Kahramanın da Ramin tılsımında olan ok ve yayı alması gerektiğini söyler. Kahraman Ramin adasına gelir. Ve Ramin tılsımını dönen bir çarhdan çarhı bozarak alır. Mehin Erre ise Halası Kelesi cadıya onunla hoş sohbet edip onu kandırır ve onunla yatmak istediğini söyler o parmağındaki korunaklı yüzüğü tam koymuşken cadının boğazını kesip onu öldürür yüzüğü alır. Kahraman da bu arada Semendün ve Murg-ı Ferman ile devlerle üç gündür savaşmaktadırlar. Tılsımı bozup Attarı Öldürürler Behramın annesi ve diğer perileri esir oldukları yerden kurtarırlar. Daha sonra Diyar-ı Bağ-ı Gülistana gelip burada Şehyal peri ve karısının, Behramın dede ve ebesi hepsi hasret giderirler. Kahraman Gerdan Keşnala Huşenk şaha bir mektup gönderir. Murg-ı Ferman Gerdan Keşanı ve Semendünü rub-ı meskuna götürür mektubu verirler olup bitenleri anlatırlar sonra da Şah onlara bir mektup yazar. Kahramanın gelmesini ister. Kahraman da Diyar-ı Bağ-ı Gülistandan Şehyal peri ve diğer akrabaları ile Şahın huzuruna gitmek için hareket ederler. Ray-ı Hindi, Serv-i Hıraman, Mehin Erre, Şehyal, Kamerruh, on iki dev Şahın huzuruna gelirler. Şehyal şaha teşekkürlerini minnetlerini iletir. Kahraman ile Serv-i Hıramanın düğünleri yapılır. Düğünden sonra herkes şehrine geri döner. Huşenk Şah tahtı Kahramana bırakıp ahiret hazırlığı yapmak üzere Kabe-yi Muazzamaya gider kurbanlar keser bin üç yüz yaşına gelmiştir ve ahiret hazırlığı yapmaktadır. Huşenk Şah Hindistana gidince Menücehr Huşenk Şah'a kasteder. Huşenk Şah ordusuyla atası Helhelan'ın ordusu Menücehr ile savaşır ancak Huşenk Şah Menücehr tarafından yaralanır. Huşenk Menücehri öldürür. Ordusunu da Gerdan Keşan, Kahtaran ve Behram kılıctan geçirir. Yaralı olan Huşenk şah yerine Kahramanı geçirir. Diğer devlet nişanlarını da Kahtaran, Behram Cebeli arasında paylaşır ve vefat eder.

2. İMLÂ ÖZELLİKLERİ

2.1. İmlâ Özellikleri

Metnimiz yazılırken tamamiyle harekeli olarak kaleme alınmış olup bu da kelimelerin doğru ve kolay bir şekilde okunmasını sağlamıştır. Metnimizde Arapça ve Farsça kelimelerin imlasına uygun şekilde kullanılmıştır.

Türkçe kelimelerin imlasında bazı farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıklar iki farklı yazı geleneğinin²⁰ özelliklerini göstermektedir.

1. Uygur yazı geleneği

2. Arap-Fars yazı geleneği

1. Uygur yazı geleneği özellikleri şu şekildedir:

a. ünlülerin yazımda gösterilmesi:

ağmaşur 49a.10

görelər 181a.6

döndi 65b.1

yüzi 63a.7

oldı 64a.5

tağa 64b.11

idüb 67a.1

b. Kalın sıradan sözcüklerin yazımında te (ت) ve sin (س) harfleri kullanımı:

saçın 38b.4

saçdum 43b.4

sağın 44b.10

arasından 53a.5

toz 53b.11

dutub 58a.3

ağıtdı 63b.1

2. Arap-Fars yazı geleneği

a. Ünlülerin yazılmaması bunun yerine ünlülerin hareke ile desteklenerek yazılması:

biraz 28b.6

içmege 212b.10

²⁰ Mecdut Mansuroğlu, “Eski Osmanlıca” (çev. Mehmet Akalın) Tarihi Türk Şiveleri, Ankara, 1988, s.247-276.

itmişdür ایشدُر 42b.10

beñzi بئزى 221b.1

anlaruñ انلار 222b.8

gelenler بگئلئر 52b.4

b. ڭ nazal n yazımı için ك harfinin kullanılması

yüzinüñ بوزىنك 43b.5

öñinde اوڭىند 44a.9

diñ دىك 48b.10

erüñ ارڪ 81a.3

beñzedürem بئز دوزيم 94b.9

yañaqları بگاڭلرى 87a.1

c. Kalın sıradan kelimelerde ص harfinin kullanılması:

şaç صاچ 42a.8

şol صول 53a.11

şovuk صوق 147b.11

şanma صنه 250b.2

şoqmışlar صوئىلار 161b.11

d. Arap alfabesinde چ ve پ harflerinin olmaması yerine ج ve ب harflerinin kullanımı:

ágaclar اعڭلر 61b.6

bir kaç براق 79a.11

sacı ساجى 82a.4

acub اجوب 111b.7

acalum اجلما 159b.4

ac اج 207a10

arayıbda ارابى 105b.10

geyüb گيوب 3a.3

heb هب 142b.7

bezeyüb بزه بون 212b.9

Farsça bulunan چ ve پ harflerinin Türkçe kelimelerde de kullanılması:

çaldı چالدى 14a.5

çeker چكرك 137b.8

çalkandı چالدى 100b.7

çalap چالپ 130a.7

yaprağı چپرغى 51a.11

toplar چوللر 114a.2

köpri كوبرى 156a.8

kapladı قىلدى 239b.6

e. Eklerin kelime tabanından ayrı yazılmaması:

bağcede **بِأَنْجِدَهُ** 4b.11

giyimli **دَكِّمُوا** 13b.5

sebebden **سَبَبًا** 172b.4

tırur **طُورًا** 174a.1

yoldur **بِوَلَدَتِكَ** 219a.4

günlük **نَكُونُكَ** 45b.6

2.2. Ünlülerin Yazılışı

Metinimizde “a, e, ı, i, o, ö, u, ü” ünlüleri kullanılmış olup bu kullanımlarla ilgili örnekler aşağıda verilmiştir.

2.2.1. “A” Ünlüsünün Yazımı

a ünlüsü kelime başında medsiz elifle (l) yazılmış ve üzerine hareke konularak desteklenmiştir. Metinden örnekler şöyledir:

anı **أَنِ** 1b.7

andan **أَنْذَنَ** 2b.7

alalar **أَلَا** 4b.1

altmış **أَلْفَيْ** 11a.11

açlamak **أَتَكَلَّمُوا** 12b.4

ayaçlı **أَيْقَلُوا** 14a.1

açdı **أَتَدَّى** 27b.2

açladı **أَتَدَّى** 32a.7

ayru **أَيْرُوا** 36a.1

açmış **أَفَيْشَ** 39b.11

açacı **أَغَابَكَ** 43a.4

avuc **أَوْجَ** 43a.10

açmaşur **أَقْمَشُورَ** 49a.10

açsızdan **أَنْزِدَنَ** 80b.1

acılub **أَجْلُونَ** 96a.5

ayrılıb **أَيْرِيلُونَ** 104b.1

aç **أَعْلَمَ** 110b.3

acub **أَجُوبَ** 111b.7

açtlü **أَتَقَلُوا** 120b.5

ayırıldı **أَيْرِدِي** 163b.6

atar **أَتَارَ** 177a.3

aydur **أَيْدَرًا** 244a.3

açar **أَقْرَعُ** 250a.1

arayub **أَرَابُوبَ** 260b.8

Kelime başında medli elifle (l) yazılan örnekler:

ay **أَيَّ** 35b.5

at **أَتَّ** 38a.4

al. **أَلَّ** 42a.9

anası **أَسِي** 47b.1

aç **أَيَّ** 55b.2

az **أَزَّ** 79a.3

acılub **أَجْلُونَ** 96a.5

açuk **أَجُوقَ** 137b.7

ayu **أَيُّوَا** 165a.1

aşıla **أَشَلَهَ** 248a.1

açıldı **أَجِيدِي** 249b.10

Kelimenin sonunda a harfini vermek için (l) elif veya he (ه) kullanılmıştır:

adına بَادِيَةً 3b.4	atasına أَسْتَه 7a.2	aralarında أَرَالِيَةً 12a.10
aşağa أَشْفَه 25b.4	ağa أَكَه 33b.3	ağaca أَغَايَه 43a.3
otağa أَوَاعَه 46b.9	yarağında أَرَاعِيَةً 47a.6	taşra أَطْشَه 47b.11
kona كُونَه 48a.9	kuyruğuna كُورُوعَه 49a.4	boynına بُونِيَه 50b.8
tağa طَاعَه 51a.2	anca أَنْجَا 52a.2	yağa يَايَا 52b.8
şoğra شُكْرَه 55a.3	ortada أَوْزَادَه 57a.10	yatanlara يَاتَانِلَرَه 59b.5
komaya كُومِيَه 60b.2	yıka يَعَه 78a.5	almağa أَلْمَغَه 87a.7
arayıda أَرَايِيَةً 105b.10	arқasına أَرْقَانِيَه 114a.10	ata أَتَا 190b.11
ana أَنَا 190b.11		

2.2.2. “E” Ünlüsünün Yazımı

Kelime başında “e” ünlüsü yazımı üstünlü elif (ل) ile yazılmıştır:

eyleyen أَيْلِيَن 1b.4	elinden أَيْدِيَن 5b.7	er أَر 7a.7
eyü أَيْوُ 19b.3	erkek أَرْكَان 29b.5	eylügin أَيْلُوكِن 35b.8
elli أَلِي 130b.5,	egilüb أَكْلُوب 155a.8	ecelsiz أَجْلِسِر 164a.4
evler أَوْرَكِيَه 179b.3	egdün أَكْدُك 212b.5	egreyüb أَكْرُوب 215b.3
eglendüğüm أَكْتَدْرُكْرُه 216a.11	eyledim أَلْيَيْم 240a.5	esenledün أَسْنَلْدُك 253a.9

Kelime başında medli elif ile (ل) yazıldığı örnekler:

elbet **أَلْبَت** 182b.6

Kelime sonunda he (ه) hareke ile desteklenerek yazılmıştır:

içre أَجْرَهُ 1b.7	eyle أَيَّلَهُ 2a.3	etdürmeye أَتَدْرِمَهُ
223b.9		
sebeble أَسْبَبَهُ 3b.10	eline أَلَيْنَهُ 5a.4	eteginde أَتَلَيْنَهُ 5a.7
eksükligine أَسْوَدَظَلَمَتَهُ 119a.10		

2.2.3. “I” Ünlüsünün Yazımı

Kelime başında harekeli elif (إ), elif ye (إي) ve harekeli olarak yazılmıştır:

ışığınuş إِشْفَانِكَ 18a.2	ıldı إِلَيْهِ 18a.3	
ışmarladı أَصْرَلِي 72a.10	ırağ إِرَاقِي 137b.10	

Kelime ortasında “i” ünlüsünün yazımında bazı yazımlarda harekeli, bazı yazımlarda ise harf hareke ile desteklenerek yazılmıştır:

varış وَارِئُوا 2a.2	kıla قِلَاهُ 2a.3	varın وَارِنَ 2a.7
ayıtdılar أَيَّدُوا 4a.5	yanından أَيَّتَرَنَ 4a.7	kolına قَوْلَانَهُ 14a.4
yaraşık بَارَهُشِقَ 24b.10	kılıb قَلُوبَ 27b.9	şiyub صِيُوبَ 30a.10,
yıkılınca يَقْنِبُهُ 45b.5	bırağub بِرَاغُوبَ 60b.8	çık جِيئَ 71b.3
açılıb أَجْلُوبَ 96a.5	yıldırım يَلْدَرِيمَ 101b.1	olğıl أُولْفِيلَ 115a.6
kızıl قَرَلِ 117a.1,	kınlarına قَلَرِنَهُ 128b.9	kıvrılmış قَوْرَمَلِشَ
131a.5		
tınub طُونُ 37b.10	bakmışdılar بَقَشِدَلُوا 151a.4	aşılı أَصْلُوبَ 219a.11
ağırlığınca أَغْرَلْفِنَهُ 162b.6	yanındağılar يَانِنَهُ غَمِيلَهُ 221b.2	çığıla جَمِيلَهُ 226b.11

Kelime sonunda “i” ünsüzü yazımı için ye (ي) harfi kullanılmıştır. Metin harekeli olduğu için kelime sonunda “i” ünsüzü yazımı (ي) şeklinde gösterilmiştir:

aldı **أَلَدِي** 2b.6

oğlu **أَوْغَلِي** 3b.1,

atası **أَتَاي** 5b.1

şığırı **صَغْرِي** 6a.4

yıkıldı **يَطْرِدِي** 10a.7

şamarları **طَمْرَتِي** 15b.10

yatmışdı **أَيَّئْتِي** 19a.3

ayağı **أَبْعِي** 20b.4

ataşu **أَتَاي** 21a.5

şızı **قَوْرِي** 28b.1

şırnağı **طَرِيحِي** 49a.10

şığıtdı **طَفَيْتِي** 75b.9

şılıcı **طَلْحِي** 80b.6

şamarı **طَمْرِي** 102b.5

şırıldı **قَوْلِي** 113b.5

şapucu **قَبُوعِي** 125b.7

şoğı **طَفْرِي** 154b.1

boyu **بُوي** 204a.6

bozdı **بُوزِي** 220a.1

şılınu **قَلْبِي** 222b.8

2.2.4. “İ” Ünlüsünün Yazımı

Kelime başında “İ” ünlüsünün yazımında elif (ل) harekeli elif (لِ) elif ye (لِ) ile yazılmıştır:

işün **أَيْشُكَ** 2a.5

işleyesiz **أَيْشِيَهْ شَرَهْ** 4a.5

iletđi **وَأَيْلَدِي** 6b.10

işidicek **أَيْشِيَكْ** 7b.9

ilerü **الرُّو** 9b.1

irince **أَيْرِنْجِيَهْ** 9b.10

ikisin **أَيْكَيْسِي** 11a.4

incinüb **أَيْخِنْوُبِيَهْ** 16a.3

irüb **أَيْرُوبِي** 16a.4

irişdük **أَيْرِشْدُكْ** 20b.4

içinde **أَيْچِنْدِيَهْ** 23b.11

indiler **أَيْنْدِيلَرِي** 24b.2

ikileyin **أَيْكَلَيْيْنِي** 26b.11

idinmiş **أَيْدِيْمِشِي** 29b.2

işildü **أَيْشِيلْدُو** 32a.6

içdi **أَيْچِي** 36a.7

içine **أَيْچِنِيَهْ** 37b.9

ideydük **أَيْدِيدُكْ** 40b.4

irkek **أَيْرِكْكَنْ** 44a.3

içmişken **أَيْچِيْمِشْكَنْ** 44b.4

irtesi **أَيْرِئْتِي** 47b.7

ic **أَيْجِي** 59a.11

içerü **أَيْجِرُو** 59b.3

il **أَيْلِي** 62b.5

iyü **أَيْيُ** 66b.7

işüledi **أَيْشِيلْدِي** 70b.1

ilerü **أَيْرُو** 119b.5

isteye **أَيْسِيَهْ** 121b.3

işidüb **أَيْشِيدُوبْ** 234b.1

işildin **أَيْشِيلْدِيْنِي** 253a.5

Kelime ortasında “i” ünlüsünün yazımında kesreli ye (ى) ile yazılmıştır:

kişiler	كَيْشَلَر	1b.9	yetişdurdiler	يَتَيْشْدُرْدِيلَر	3b.11			
berkitmiş	بَرْكَيْشِي	6a.1	dilerlermiş	دِيلَرَلَرْمِيش	7a.10			
birbirine	بِرْبِرِينَه	10a.2,	biç	بِيك	10b.6,	yirlü	يِرْلُو	20a.5,
indiler	اِنْدِيلَر	24b.2	gizlü	كِرْلُو	26b.5	yürüdüm	يُورْدُوم	34b.6
hic	هِيچ	38a.9	sekizinci	سَكْزِينچِي	48a.10	bil	بِيْل	52a.5
bindiler	بِيْنْدِيلَر	52b.4	yil	يِيل	60b.11	yimek	يَيْمَك	239b.1
git	كَيْت	244a.7	dönişinden	دُونِشْنِدْن	248b.6			

Kelime sonunda “i” harfinin yazımında ye hareke (ى) (ي) ile desteklenerek yazıldığı görülmektedir:

dinildi	دِنْلِي	1b.9	yüzi	يُوزِي	2a.7	yiri	يِيرِي	2b.6
didi	دِيْدِي	4a.5	irmişdi	اِرْمِيشْدِي	17b.8	bilişdi	بِيْلِيشْدِي	22a.3
gözi	گُوْزِي	22a.8	dirildi	دِرْلِي	23a.9	yigidi	يِيْگِيْدِي	23a.11
virdügi	وِرْدُوْگِي	28a.2	eylügi	اَيْلُوْگِي	35b.10	dişi	دِيْشِي	44a.3
silkindi	سِيْلْكِيْدِي	50b.9	ögdiki	اُوْگْدِيْگِي	93a.6	dizildi	دِيْزِيلْدِي	111b.3

2.2.5. “O” Ünlüsünün Yazımı

“O” ünlüsünün yazımında elif vav (و) harfi ötre ile desteklenerek yazılmıştır:

Kelime başında “o” (و) ünlüsünün yazımı:

ol	اُول	1b.9	on	اَوْن	5a.9	orta	اَوْرْتَه	13a.10
oturub	اَوْتُرُب	20a.1	otuz	اَوْتُوْز	24b.8	oluben	اَوْلُوْبْن	35a.9

oқыуб **اَوْقُوبُ** 36b.11

oradan **اوردن** 43b.9

oturacaқ **اوتورتق** 64a.5

oтағын **اوتاғын** 124b.6

oyma **اويه** 224b.6

olavuz **اولاوذ** 151b.11

otları **اوتلری** 228a.7

ordusına **وردوسینه** 235b.3

ortalıқда **اورتلیق** 133a.11

omuzlarında **اوموزلری** 131a.11

Kelime içinde o harfinin kullanımı ötre (و) ile ya da (و) vav harfi ile yazılmıştır:

yoқdan **يوقدن** 1b.5

yoқsa **يوخسه** 2a.4

yolın **يولن** 2a.5

қорқусından **قورقسندن** 5a.11

sonra **سوزك** 3b.1

қолы **قولی** 22a.9

тоқунди **طوقندي** 10a.6

тоldı **طولدی** 17b.4

geliyorur **گيلیور** 22b.4

тоlanmaға **تولانما** 32a.5

тонлар **تونلار** 85a.7

yoқlayub **يوقلايوب**

80b.10

bozdum **بوزدم** 159a.11

қонан **قونان** 162a.9

қомайуб **قومايوب**

138b.3

қойун **قيون** 202b.6

2.2.6. “Ö” Ünlüsünün Yazımı

Kelime başında elif ve vav (و) ile ötreli elif ile yazılmıştır:

öğretmişdi **اكرتشدی** 3b.9

öğredüb **اؤگردب** 3b.10

öcinden **اوجندن** 4a.3

öldi **اولدی** 5a.5

öz **اوز** 6b.8

öңüne **اؤنگينه** 9a.1

öңünce **اؤنگينه** 9a.7

örtülü **اورتلولو** 25a.2

öğrendi **اؤگرندی** 51b.10

örilüb **اوريب** 52a.3

öңçe **اؤنجه** 70b.1

öpdi **اوپدی** 83a.11

öteden **اوتدن** 102a.10

öңreyüb **اؤنگريوب** 177a.9

örtди **اورندی** 239a.7

ötişdiler **أُوْتِشِدِيرُ** 197b.9

Kelime içinde ö harfinin kullanımı ötre (,) ile ya da (و) vav harfi ile yazılmıştır:

sözün **مُوزُكْ** 2a.9

dökülmedük **دَوَكْلَدُكْ** 5b.8

böyürürdi **بُورُرْدِي** 6a.6

bölük **بِلُوكْ** 8b.5

dört **دُورْتْ** 11a.3

göreyin **كُورَيْنِ** 14b.3,

gözüm **كُوزُومْ** 21a.8,

döşine **دُوشِنَه** 57b.1,

gögsi **كُوكْسِي** 76a.10,

dögüb **دُوكُوبْ** 106b.4

gönden **كُوندِنْ** 125a.11

ötüb **أُوتُوبْ** 131b.9

bögrine **بُوكْرِنَه** 155a.5

2.2.7. “U” Ünlüsünün Yazımı

Kelime başında elif ve vav (و) ile ötreli elif ile yazılmıştır:

unutdurdı **أُوتُدُرْدِي** 5b.2

urub **أُورُبْ** 7b.9

uş **أُوشْ** 12a.1

uyanmağa **أُويْمَغَه** 15b.11

uyudı **أُويْدِي** 18a.4

utanub **أُوتُنُوبْ** 27a.5

uyurlar **أُويُورْلَر** 35b.6

uçduķ **أُوجْدُكْ** 37a.3

uyķu **أُويْمُوكْ** 42b.6

urdum **أُورْدُومْ** 44a.9

uğradı **أُوغْرَادِي** 49b.3

umarduk **أُومَرْدُكْ** 64a.11

uçar **أُوجَر** 85a.7

usta **أُوستَه** 94b.5

ucunub **أُوجُونُوبْ** 109a.9

urduņ **أُورْدُكْ** 110a.2

unutmaņ **أُوتْمَاكْ** 112a.11

uzunı **أُوزُونِي** 113b.9

ulanub **أُولُونُوبْ** 114a.8

utanurak **أُوتُورَاكْ** 124a.7

uyarmış **أُويْرْمِشْ**

148b.11

uğurdan **أُوغُورْدَانْ** 205b.1

Kelime içinde u ünsüzünün yazımı ötre (,) ile ya da (و) vav harfi ile yazılmıştır:

anuņ **أُنْكْ** 1b.9

şunub **شُونُوبْ** 6a.2

tutub **طُونُوبْ** 7a.3

açub أَجُوبُ 8a.10	yanıklanub يَنْقُولُونَ 10a.5	yaluñuz يَلُوكُنْزُ 12a.4
şuçun صُوحُنْ 15a.2	oturub أُوتُورُبْ 25b.9	bulunur بُولُونُورْ 33b.7
aldum أَلْدَمُ 35b.3	boynı بُويِنِي 49a.6	aşduğ أَصْدُقْ 60b.1
yumub يُومُوبْ 61b.8	arturur أَرْتُورُرْ 67a.6	buluruz بُولُورُزْ 84a.6
aydur أَيْدُرْ 90a.3	şalını صَالِنُو 127b.9	ķurılıb كُورِلُوبْ 133b.1
yunub يُونُبْ 147b.7		

Kelime sonunda “u” ünlüsünün yazımında vav (و) veya ötre (ُ) kullanılmıştır:

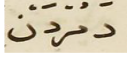

işbu أَشْبُو 6b.3	ayağlı أَيْأَلُو 14a.1	ķarañu أَقْرَكُوا 17b.9
şu صُو 18a.1	ķapı أَقْبُوا 24b.2	ķarşu أَقَارَشُو 24b.3
yuķaru يُوقَارُو 45b.5	şaru أَشَارُو 53a.9	başlı أَبْأَشَلُو 70a.10
ayru أَبْرُو 77b.11	atlı أَتَلُو 80a.5	yapı أَيَجُو 131a.7
adlı أَدَلُو 148a.4	bağlayı أَبْغَلِيُو 151a.11	ayı أَبَا 165a.1
ağızlı أَغْزَلُو 197a.4	bu بُو 221b.8	bağlı أَبْغَلُو 224b.10

2.2.8. “Ü” Ünlüsünün Yazımı

Kelime başında “ü” ünlüsünün yazımında elif vav (و) ya da ötreli elif ile yazıldığı görülmektedir:

üreyüb أُورَيُوبْ 3a.6	üç أُؤُجْ 4b.3	üstüne أُؤُسُوكَهْ 7b.5
üzere أُؤَزْرَهْ 9b.2	üç أُؤُجْ 25b.9	üşenme أُؤُشَمَهْ 38a.9
ürküdüb أُؤُرْكُؤُؤُبْ 76a.5	üleşdiler أُؤُؤَشِدَلِرْ 133a.8	üzügi أُؤُؤُؤُكِي 157b.10

Kelime içinde ü harfinin kullanımı ötre (ُ) ile ya da (و) vav harfi ile yazılmıştır:

senüj 2a.5	geyüb 3a.3	yeyüb 92a.8
dökülmedük 5b.8	demürden 5b.11	gülüb 7b.10
gücüb 8a.9	gürleyü 10b.8	ürkü 10b.8
yürüdi 17a.6	bizüm 18a.7	varavüz 22a.9
örtüsün 25a.9	dirilevüz 30b.8	güneş 32a.5
dütünün 37a.6	yüregüm 39a.2	gürüldüler 248a.10

Kelime sonunda “ü” ünsüzü için vav (و) harfi kullanılmıştır:

dögindü 16a.3	eyü 19b.3	yirlü 20a.5
içerü 24b.4	sözlü 26a.8,	gözlü 26a.8,
diyü 43a.10	yüzlü 72a.1	kendü 75b.10
gürleyü 114a.9	ilerü 117a.2	gizlü 122b.10
girü 123b.3	berkilü 125a.11	dürlü 157a.3

2.3. Ünsüzlerin Yazımı

Metnimizde kullanılan ünsüzler b, c, ç, d, đ, f, g, ğ, h, ħ, ĩ, k, k̄, l, m, n, ŋ, p, r, s, ş, ş̄, t, t̄, v, y, z, z̄, ž, ž̄) şeklinde olup ünsüzlerin yazımıyla ilgili örnekler aşağıda verilmiştir.

2.3.1. “B” ve “P” Ünsüzlerinin Yazımı

Kelime başında “b” ünsüzü yazımında (ب) harfi kullanılmıştır:

budur 2b.2	birle 3a.3	başman 5b.10
bağır 14b.2	biğ 18a.9	büyüdüm 20b.10

boynum	بُيُنْفَر	40a.8	batıra	بَابِشْرَه	50a.5	bağrına	بَغْرِنَه	67b.11
bildüğüm	بَلَدَعُوم	74b.7	bağ	بَاغ	80b.1	buluşmuş	بُولُوشْمِش	85b.1
barmaq	بَارْمَق	96b.7	başdı	بَاصْدِي	110a.11	biş	بِيَش	114b.10
beñzetdün	بَعْنَزَتْدُون	175a.2	budağın	بُدَاغِين	177a.3	boş	بُوش	192a.7
burnı	بُورْنِي	194a.2	beñzi	بَعْنَزِي	221b.1	buluben	بُولُوبِن	237b.5
begleri	بَعْكَرِي	239a.1	bekleyeler	بَعْكَلِيدَر	210b.8			

Kelime ortasında “b” (ب) ünsüzü yazımı:

dibinde	دِيْبِنْدَه	39a.11	gibi	غِيْبِي	39b.10	qablan	قَابْلَان	60b.5
qalıbına	قَالِيْبَه	75b.8	arayıda	اَرَايِيْدَه	105b.10	qablu	قَابْلُو	123b.8
toqolu	تُوقُولُو	157b.2	ebeñ	اَبَلَك	180a.3	qabaqlar	قَابَقْلَار	238b.11

Kelime sonunda “b” ünsüzü yazımı:

geyüb	گِيُوب	3a.3	üreyüb	اُورُوب	3a.6	berkidüb	بَرْكِيْدُوب	5b.11
bağub	بَاغُوب	9a.11	qılıb	قَالُوب	27b.9	ürküb	اُورُكُوب	48b.8
qaxıyub	قَاخِيْيُوب	91b.8	qırub	قِرُوب	116a.11	açub	اَحُوب	125a.8
sebeb	سَبَب	130a.7	heb	هَب	142b.7	yunub	يُونُب	147b.7
çeküb	حَكُوب	148b.11	gerüb	گِرُوب	157b.2	ağırub	اَغْرُوب	187a.4
boğazlayub	بُوغَزْلَايُوب	199a.3	kükreyüb	كُوكْرِيْيُوب	205a.9,	bezeyüb	بَزِيْيُوب	212b.9
tırub	تُورُوب	230b.6.						

Kelime ortasında “p” (پ) ünsüzü yazımı:

qapıdalar قَبْدَكَرًا 5a.1	qopdı قُوْبْدِي 16b.4	toprağına طَبْرَغِنَه 20b.4
qapmışlar قَبْمِشَكَرَه 21a.4	yapdı يَبْدِي 35a.1	öpdüm اَوْدِيْم 35b.8
qopan قُوْبِنَ شَاه 36a.5	qaplan قَبْلَان 38a.6	depelerdüm دَبْرَدُم 41a.4
qoparur قُوْبِرُن 43a.4	yaprağı يَبْرَعِي 51a.11	tapucı طَابُوْجِي 74b.5
toplar طُوْبَلَر 114a.2	küpe كُوْبَه 123b.7	köpri كُوْبْرِي 156a.8
yapışdı يَابِشْدِي 170b.7	köpükler كُوْبُكَلَر 177a.1	deprendi دَبْرَنْدِي 223b.10
qapladı قَبْلَدِي 239b.6	depe دَبِه 255a.2	

Kelime sonunda “p” (پ) ünsüzü yazımı:

qapup قَبُوْب 6b.5	yapup يَبُوْب 40a.8	qıqup قَبُوْب 52a.3
qeküp قَبُوْب 61a.1	geqüp كَبُوْب 85a.9	depeme دَبِه 94a.9
öpüp اَوْبُوْب 233b.11	aqup اَبُوْب 200b.9	gelüp كَلُوْب 235a.7

Kelime ortasında “b”(ب) ünsüzü yerine “p” (پ) ünsüzü kullanıldığı da görölmektedir:

qapuk بَابِك 105a.9

Kelime sonunda “p” (پ) ünsüzü yerine “b” (ب) ünsüzü yazımı:

qapub قَبُوْب 13b.10	yapışub يَبِشُوْبَا 75b.9	depredüb اَدْرَدُوْب 93a.7
idüb اِدُوْب 121a.1	yapınub يَبِشُوْب 222b.1	

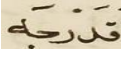
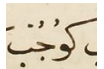

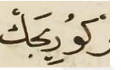
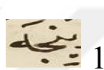

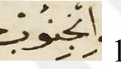

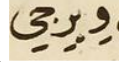

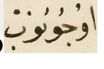

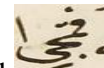

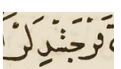
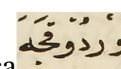
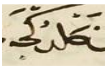
2.3.2. “C” ve “Ç” Ünsüzlerinin Yazımı

“c” ünsüzü yazımında (ج) harfi kullanılmıştır:

Kelime başında “c” (ج) ünsüzü yazımı:

ceng 10b.5 canavar 14a.4 cigерlerin 21a.10
cekişdiler 102a.1

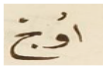
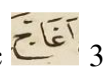

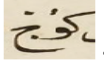
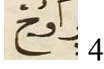
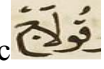
Kelime ortasında “c” (ج) ünsüzü yazımı:

қадарca 7b.10 gücüb 8a.9 öңce 9a.5
göricek 10a.8 ince 12a.4 dilince 13a.1
incinüb 16a.3 gice 17b.2 virici 33b.9
acıyub 34b.4 şancılar 37a.7 anca 52a.2
gözciler 52b.1 қucub 59b.1 ucunub 109a.9
acub 111b.7 қамcı 111b.10 acalum 159b.4
қарcaşdıлар 182a.7 urduқca 218b.1
geldükce 227b.8

Kelime başında “ç”(چ) ünsüzü yerine “c”(ج) ünsüzü kullanımı:

cizüb 37b.1 cift 123b.7

Kelime sonunda “ç” (چ) ünsüzü yerine “c” (ج) ünsüzü kullanımı:

üc 25b.9 ağac 33a.3 hic 38a.9
güc 41a.5 avuc 43a.10 қulac 57a.7

ic 59a.11

bir kaç 119b.4

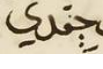
ac 162b.4

Kelime başında “ç” (چ) ünsüzünün yazımı:

çeküb 5b.3

çift 6a.3

çaldı 14a.5

çıkdı 16b.10

çek 21b.9

çirkin 46a.4

çözülđ 70a.10

çeken 95b.10

çalğandı 100b.7

çağırdılar 101b.1

çekmesen 109b.11

çığşayub 114a.2

çevürüb 114a.3

çalap 130a.7

çomak 138b.1

çıkarub 195b.8

Kelime içinde “ç” (چ) ünsüzünün yazımı:

içre 1b.7

çok 3b.6

bağçede 4b.11

niçün 6b.9

niçe 7a.6

kaçub 7a.9

açub 8a.10

şuçun 15a.2

geçüb 16b.7

kaçan 21b.6

içerü 24b.4

uçduğ 37a.3

saçın 38b.4

içmişsin 40b.5

açıldı 40b.9

öñçe 70b.1

biçik 97b.1

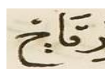
uçub 144a.6

aç 165b.10

çatdı 227a.3

Kelime sonunda “ç” (چ) ünsüzü yazımı:

üç 4b.3

bir kaç 18b.5

güç 48a.6

2.3.3. “G” Ünsüzünün Yazımı

Kelime başında “ğ” ünsüzünün yazımı:

Kelime başında “ğ” (غ) harfinin Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin yazımında kullanıldığı görülmektedir.

ğayret	غَيْرَت	33b.3	ğark	غَرَق	66a.4	ğāfil	غَافِل	73b.11
ğayrı	غَيْرِي	77a.4	ğavğa	غَوَاغَا	88b.5	ğurāb	غُرَاب	130a.4
ğālib	غَالِب	150b.9	ğurur	غُرُور	152a.4	ğalebe	غَلِيْبَة	242b.3
ğıdāsın	غِدَاسِيْنَ	255b.5						

Kelime ortasında “ğ” (غ) ünsüzü yazımı:

oğlı	اَوْغَلِي	4b.10	bağçede	بَاغِجْدَه	4b.11	şıgırı	صِغْرِي	6a.4
ağzına	اَغْزِنَه	9a.4	turağa	طُورْمَه	9b.7	urduğın	اُورْدُوغْن	11a.3
bağlayub	بَاغْلِيُوب	18a.9	ayağı	اِبْغِي	20b.4	olğıl	اُولْغِل	21a.9
bağrına	بَاغْرِنَه	25a.8	toğsa	طُوغْسَه	31b.11	tolanmağa	تُولْمَاغَه	32a.5
ağac	اَغَاخ	33a.3	qurtarmağa	قُورْتَرْمَه	43a.1	tağılan	طَاغِلَان	51b.8
ağlamaduğ	اَغْلَدُق	45a.10	tırnağı	طَرْنِغِي	49a.10	şığmayan	صِغْمَايَان	61a.7
tağıtımış	طَاغِئْمِش	79a.3	ağdı	اَغْدِي	103a.7	yığnağın	يَغْنَه غِين	143b.5
yarağın	يَارَاغْن	152a.8	çağrışdılar	چَاغْرِيشْدِيلَر	232a.5	şormağa	شُورْمَه	258b.2

Kelime sonunda “ğ” (غ) ünsüzü yazımı:

tağ	طَاغ	8a.7	ayağ	اَيَاغ	27b.3	ağ	اَغ	110b.3
-----	------	------	------	--------	-------	----	-----	--------

Kelime başında “g” (ك) ünsüzü yazımı:

geyüb كَيُوبُ 3a.3

gelüb كَلُوبُ 3b.8

getürüb كَتُورُبُ 5a.7

gözi كَرِي 6a.10

görüb كُورُوبُ 7a.6

gögsin كُوكِينُ 9a.7

gerüb كَرُوبُ 9a.7

görgil كُورُجِلُ 15a.4

gürüldüsin كُورُلْدُوسِينُ 16b.7

gönderüb كُوندَرُوبُ 19a.6

gice كِبِجَه 22a.11

görişüb كُورِشُبُ 24b.6

geçürmek كُجُورْمَكُ 33a.10

gülüb كُوبُ 40b.4

gökler كُوكَلَرُ 49a.3

geçmeyüb كُجُومَيُوبُ 49b.6
75b.7

gözedüb كُوزِدُبُ 62b.10

göninden كُونِينْدِنُ

gibi كِبِي 97b.6
124b.5

gürleyüb كُورِلَيُوبُ 99a.10

giñ كِنِكُ

gölgede كُوكْتَه 137b.8

Kelime ortasında “g” (ك) ünsüzü yazımı:

egnine اَكْنِه 3a.4

begendi بَكْمَدِي 14b.6

urmagı اُورْمَگِي 16a.4

yigit يَكْت 23a.7
37b.6

irdügi اِرْدُوكِي 31b.4

ögredeyim اُؤْكَرْدِيمُ

yüregüm يُورُكُمُ 39a.2

ögürdi اُؤْرُدِي 44b.9

eylügin اَيْلُوكِنُ 118b.9

içmege اِچْمَه 212a.10

2.3.4. “D” Ünsüzünün Yazımı

Metnimizde “d” ünsüzünün yazımı için (د) harfi kullanılmıştır.

Kelime başında “d” (د) ünsüzü yazımı:

diñleyenler دَحْلِيْنَ 2a.10	dibinde دِيْنَه 8a.11	didi دِيْدِي 10b.3
deprendi دَبْرِيْ 15b.10	degdi دَكْرِيْ 16a.9	durdılar دُوْرِدِيْلَر 24b.7
düzilüb دُوْزِلُوْب 33a.12	düşdükleyin دُوْشْدُكْلِيْ 39a.6	dütün دُوْتُوْن 40b.9
deñiz دَكْرِيْ 49a.1	diñlerdi دَكْلَرِيْ 94a.5	degişüb دَكْشُوْب 100a.4
dizildi دِيْزِيْلْدِي 111b.3	dönmiş دُوْنِيْش 122b.6	dinüb دِيْنُوْب 139a.9
düzme دُوْزْمَه 155b.4	delüb دَلُوْب 161b.10	delük دَلُوْك 162a.1
damarından دَامَرِيْنَدَان 197a.5,	depredüb دَبْرَدُوْب 198b.4,	dayağ دَايَاق 237a.7,
döşenmiş دُوْشِيْنِيْش 211b.1	dedesi دَدَهَسِي 250b.11	devşürüb دُوْشُرُوْب
254b.5		
dirliğümüzden دِيْرَلِيْغُوْم_UْZ_Dَان 253b.1	devşürüb دُوْشُرُوْب 254b.5	

Kelime ortasında “d” (د) ünsüzü yazımı:

öğredüb اَوْكُرْدُوْب 3b.10	beslediler بَسَلَدِلَر 5a.8	unutdurdı اُوْنْتُدُرْدِي 5b.2
iledürler اِيْلِدُرْلَر 28b.10	nidelüm نِيْدَلُم 36b.9	gitdükden كِيْتْدُكْدَان
37b.10		
çatırdısın چَاتِيْرْدِيْسِيْن 43a.4	urduğın اُوْرْدُوْغِيْن 103b.10	yidiler يِيْدِيْلَر 133a.8
andan اَنْدَان 158b.5	ķondılar قُوْنْدِيْلَر 211a.11	nitdügin نِيْتْدُوْغِيْن
226a.11		
şordılar شُوْرْدِيْلَر 243a.8	ķodı قُوْدِي 245a.6	yılduzlar يِيْلْدُوْزَلَر
248a.9		
ķıldum قَلْدُم 260b.6		

Kelime sonunda “d” (د) ünsüzü yazımı:

yigid 22b.3

Günümüz türkçesinde kelime başında kullanılan “t” (ت) ünsüzü yerine metinde bazı kelimelerde “d” (د) ünsüzü kullanılmıştır:

ditredi 51a.11

dutdı 56b.6

dürlü 175b.6

danesidür 186b.8

2.3.5. “T” Ünsüzünün Yazımı

Kalın sıradan kelimelerde t(ط) ince sıradan kelimelerde t(ت) kullanılmıştır.

“t” (ط) Ünsüzünün (ط) yazımı

Kelime başında t(ط) ünsüzü yazımı:

tağub 6a.5

tağub 6a.6

tağufda 24a.4

tağ 28a.8

tağışub 37a.6

tağam 40a.9

tağrak 42a.8
58a.5

tağra 47b.11

tağışmağa

tağmış 72a.11
122a.9

tağucı 74b.5

tağımazsa

tağub 137b.10
233a.10

tağar 147b.9

tağışıvirsin

tağaklarıla 238b.11

Kelime ortasında “t” (ط) ünsüzü yazımı:

bağman 5b.11

ğurtardı 34b.7

ğortum 131b.6

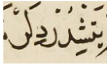
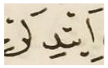
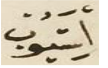
“t” (ت) Ünsüzünün Yazımı

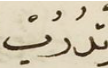
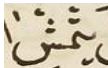

İnce sıradan kelimelerin yazımında kullanılmasının yanı sıra kalın sıradan kelimelerin yazımında da kullanılmaktadır. Her iki kullanıma ait örnekler şöyledir:

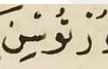
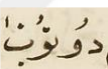

Kelime başında “t” (ت) ünsüzü yazımı:

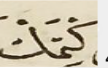
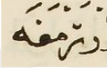
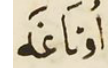
Türk 50a.1 tiz 67a.10 tündi 248a.4

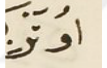
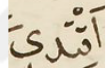
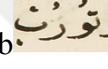
Kelime ortasında “t” (ت) ünsüzü yazımı:

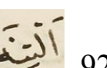
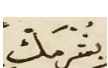
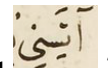
yetişdürdiler 3b.11 ayıtdılar 4a.5 isteyüb 5a.3

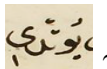
itdürüb 6a.1 yetmiş 14a.8 yatub 18a.4

ortusın 25a.9 dutub 30b.11 yatalı 38b.2

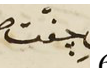
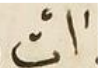

gitmek 42a.1 kırtarmağa 43a.1 otağa 46b.9

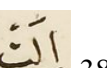

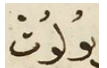
öter 49b.7 ağıtdı 63b.1 oturub 76b.6

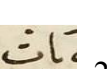
altına 92a.7 bitürmek 199a.3 atasını 209b.6

yutdı 231a.3

Kelime sonunda “t” (ت) ünsüzü yazımı:

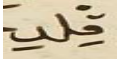
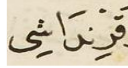

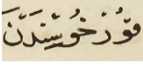

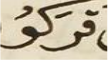

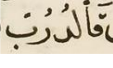
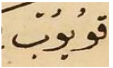

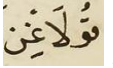

çift 6a.3 at 8b.2 dört 8b.5

ilet 38b.9 it 39b.10 bulut 53a.2

dut 69b.3 yat 213b.3

2.3.6. “K” ve “G” Ünsüzlerinin Yazımı

Kelime başında “k” (ق) ünsüzünün yazımı:

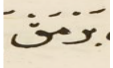
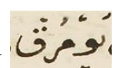
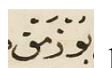
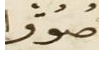
kıldı 1b.7	karındaşı 4b.5	kol 6a.2
korhusundan 5a.11	karşu 9b.3	kağıyub 9b.5
kanķısı 17a.10	karau 17b.9	ķurımış 18a.1
ķaldurub 18a.6	ķoyub 28a.4	ķırdırmaķdur 34a.4
ķulaġın 51a.11	ķara 53a.2	ķaçduķ 65a.7
ķuşluk 98a.6	ķavişduġ 187b.11	ķonmaķ 133b.11

Kelime ortasında "ķ" (ق) ünsüzü yazımı:

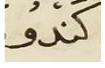
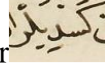
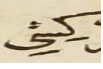

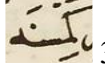

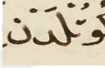

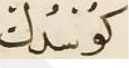
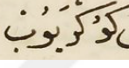
baķub 9a.11	baķır 14b.2	loķma 20a.3
oķudı 31a.6	uyanuk 35b.5	ķıķdum 39b.7
uyķu 42b.6	arķası 49a.5	aķmaşur 49a.10
ayaķlu 56a.7	yuķaru 57b.4	yaķdılar 69b.3
yoķlayub 80b.10	oġlancuķlara 94b.4	

Kelime sonunda "ķ" (ق) ünsüzü yazımı:

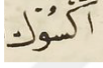

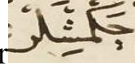
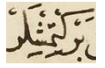

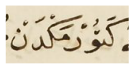

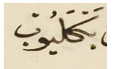

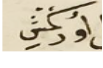
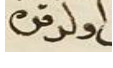
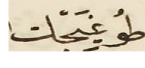
ķoķ 3b.6	yaraşıķ 24b.10	uķduķ 37a.3
ķonduķ 37a.5	ķoķluk 38a.3	ķopraķ 43a.11
uyarduķ 44b.7,	baķ 53b.9,	aşduķ 60b.1
umarduķ 64a.11	ķorķaķ 85b.4	yaşduķ 87b.3

barmaq 96b.7 yumruq 106b.4 bozmaq 156b.4
şovuq 192b.9

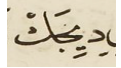
Kelime başında“k” (ك) ünsüzü yazımı:

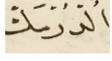
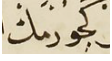
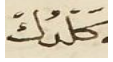
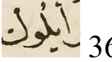
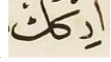
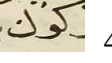
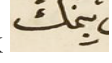
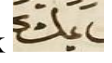
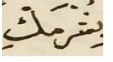
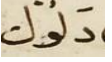
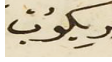
ki 2a.10 kendü 14a.10 kesdiler
16a.11
kişi 35a.5 kim 36a.8 kimesne 38a.6
kesem 40a.4 kütülden 100b.7 kelek 134a.5
küsdüñ 170b.7 kükreyüb 205a.9

Kelime ortasında“k” (ك) ünsüzü yazımı:

eksük 4a.8 iki 4b.10 çekmişler
8b.8
berkitmişler 8b.11 sekiz 25b.11 getürmekden
29a.2
çekmişem 30b.7 bekleyüb 65b.9 beklerken
110a.6
ürkmüş 114b.7 olduqda 123b.9 toğıcak
149b.3

Kelime sonunda“k” (ك) ünsüzü yazımı:

diyecek 5b.5 dökülmedük 5b.8 itmek 7b.1
erlik 16a.6, iricek 19b.11, bölük 27b.10

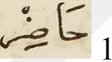
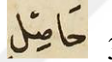
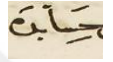
erkek 29b.5, 33a.10	öldürmek 31a.1	geçürmek
geldük 35b.4,	eylük 36b.7,	irkek 44a.3
gök 49a.8,	binmek 51b.10	yemek 106a.8
bitürmek 199a.3 247b.8	delük 210a.4	biriküb

2.3.7. “H” Ünsüzünün Yazımı

h (ح) ünsüzü yazımı:

h (ح) ünsüzü kelime başında ortasında ve sonundaki kullanımının Arapça-Farsça kökenli sözcüklerin yazımında kullanıldığı görülmektedir:

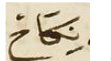
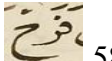

Kelime başında h (ح) ünsüzü yazımı:

hazır 15b.4	hâşıl 34a.10	hısâbda 38b.2
---	--	---

Kelime ortası h (ح) ünsüzü yazımı:

şoḥbet 27b.1	maḥbube 28b.1	sihr 37a.9
rāyihası 39b.10	aḥvālin 93a.7	

Kelime sonunda h (ح) yazımı:

nikāḥ 29a.7	ferāḥ 58b.8	cenāḥ 72a.4
medḥ 116a.4		

h (خ) ünsüzünün yazımı:

h (خ) ünsüzünün türkçe kökenli olmayan kelimelerin yazımında kullanıldığı görülmektedir:

Kelime başında h (خ) ünsüzü yazımı:

haber 19a.7

hoş 20a.8

huylu 26a.7

hayr 35a.6

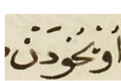
Kelime ortasında h(خ) ünsüzü yazımı:

yoğsa 2a.4

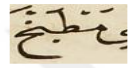
dağı 9a.3

korhısına 13b.1

korhusundan 85b.2

uyhudan 138a.11

Kelime sonunda h(خ) ünsüzü yazımı:

maḥbaḥ 235a.1

2.3.8. “S” Ünsüzünün Yazımı

“S” (س) Ünsüzü Yazımı

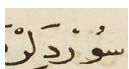
“s” ünsüzünün yazımında (س) harfi kullanılmıştır.

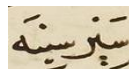
Kelime başında “s” (س) ünsüzü yazımı:

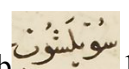
siz 4a.3

seksen 9a.1

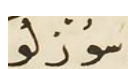
sünjü 9a.9

sürdiler 10a.3

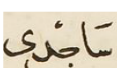
sırasına 11a.9

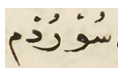
söyleşüb 19b.6

sevinmekile 19b.11

sözlü 26a.8

sevüb 28b.8

saçdı 41b.3

sordum 43a.8

sacı 82a.4

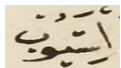
sizüj 92a.11

saña 120b.10

senüj 174a.1

Kelime ortasında “s” (س) ünsüzü yazımı:

eksük 4a.8

isteyüb 5a.3

korhusundan 5a.11

5a.11

beslediler 6b.5

üstine 7a.8

ansuz 7a.11

sözleri 15a.5

gögsi 16b.7

ortusun 25a.9

kesüb 40a.9

irtesi 48a.5

kimesne 75b.6

bildürmesün 85b.11

çapusun 154b.1

çosa 171b.5

isimleri 175a.10

anası 175b.5

ıssı 195b.3

derisi 195b.8

çursak 198b.3

taşrası 227a.4

iletseñ 241b.6

Kelime sonunda “s” (س) ünsüzü yazımı:

ānās 1b.2

cins 74b.7

ins 6a.8

“Ş” (ص) Ünsüzünün Yazımı

“ş” ünsüzünün yazımında (ص) harfi kullanılmıştır.

Kelime başında “ş”(ص) ünsüzü yazımı:

şoñra 3b.3

şu 6a.3

şığırı 6a.4

şalub 11b.3

şına 12b.4

şunub 13b.8

şuçuñ 15a.2

şıçrayub 19b.9

şāğ 22b.11

şolında 22b.11

şorub 26b.11

şaç 42a.8

şaldı 50b.8

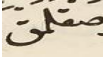
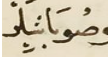
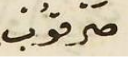
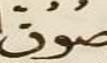
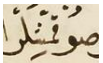

şarmış 77b.1

şaru 96a.8

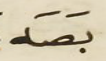
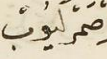

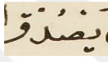
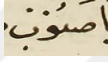

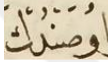
şoykaşub 113b.7

şığa 113b.8

şalığı 114a.6

şaklamak 124b.4	şubaşılar 125b.11	şarkub
131b.4		
şovuk 147b.11	şokmışlar 161b.11	şarşıldı
182a.6		
şakına 193b.1	şıgınuş 202a.8	şanma 250b.2

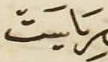

Kelime ortasında “ş” (ص) ünsüzü yazımı:

baş 10a.7	işmarlayub 42b.4	aşduk 60b.1
yaşduk 87b.3	yaşanub 103a.11	aşılmış 161a.9
uşanduş 213a.1		

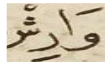

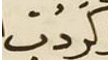
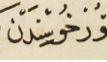
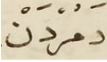
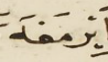
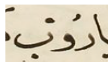
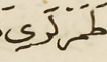
2.3.9. “R” (ر) Ünsüzünün Yazımı

“r” ünsüzünün yazımında (ر) harfi kullanılmıştır.

Kelime başında “r” (ر) ünsüzü türkçe olmayan kelimelerin yazımında kullanılmıştır:

rāh 2a.2	riyāset 3a.7	redd 14a.3
rızā 255b.11		

Kelime ortasında “r” (ر) ünsüzü yazımı:

varış 2a.2	erlikden 2b.6	yiri 2b.6
öğredüb 3b.10	qorhusundan 5a.11	demürden
6a.1		
ayırmağa 9b.9	yarub 13a.9	şamarları
15b.10		

kurtarmağa	فُورْتَمَغَه	43a.1	uğrayub	اوغرېوب	46a.11	yaprağı	يېرغې	51a.11
yirtub	يېرْتُوب	63a.5	arayıbda	ارايېدا	105b.10	irkenden	ايركندن	
107b.11 yerlü	يېرْلُ	120b.10	yirlü	يېرْلُ	125b.7,	uyarmış	اويرمىش	
148b.11								
barmaq	بېرْمَق	258a.1						

Kelime sonunda “r” (ر) ünsüzü yazımı:

eyler	ايلر	2a.2	eder	ايدر	2a.9	alur	الور	2a.9
er	ار	8b.5	bir	بېر	10a.4	gördiler	گورديلر	10a.8
yanar	يانار	11a.5	qırar	قورار	11a.5	bilür	بيلور	15a.3
yarar	يارار	15b.11	qor	قور	25b.7	düzer	دور	32a.2
yatur	ياتور	38a.6	qoqar	قوqار	39b.10	qoparur	قوپارور	43a.4
aqmaqsur	اقماشور	49a.10	uqar	اوقار	85a.7	gor	گور	94a.6
yer	ير	96b.7	qaparlar	قاپارلار	137a.8	vir	وير	168b.8
aşırur	اشورور	199b.4	qamaşur	قاماشور	255a.3	olısar	وليسار	260b.1
oldurur	اولدورور	261a.9						

2.3.10. “L” (ل) Ünsüzünün Yazımı

“l” ünsüzünün yazımında (ل) harfi kullanılmıştır.

Kelime ortasında “l”(ل) ünsüzü yazımı:

belki	بېلكې	1b.6	dinildi	دينلدي	1b.9	ilerü	الور	9b.1
-------	-------	------	---------	--------	------	-------	------	------

gelür	كَلَوْرَه	13a.3	şaldı	صَالِدِي	17b.1	yırlü	يِرْلُو	20a.5
kapmışlar	كَبِشَلَرَه	21a.4	yürüdiler	يُورِدَلَرَه	24a.10	birle	بِرْلَه	26a.10
beslerler	بَسَلَرَلَرَه	30a.2	qaldılar	قَالِدِيلَرَه	31a.7	qalür	قَالُورَه	35a.9
yoldaşumla	يُولْدَاشُمَلَه	36a.4	elüme	اَلُومَه	38b.7	açıldı	اچِلِدِي	40b.9
bulduq	بُولدُق	41a.8	bizümle	بِرُومَلَه	42b.3	yıkıldı	يِقِلِدِي	43b.5
alalar	اَلَالَرَه	64a.7	bile	بِلَه	69a.7	atlu	اَتْلُو	80a.5
tağıldı	طَاغِلِدِي	82a.2	dökilmiş	دُوكُلِشَه	87a.2	yarılmış	يَارِلِشَه	88a.7
elli	اَلِي	130b.5	irdiler	اِرِدِيلَرَه	67b.9			

Kelime Sonunda “l” (ل) ünsüzü yazımı:

qıl	قِل	2a.7	ol	اُول	3b.6	yıl	يِل	36a.3
gel	اَكَل	38b.5	al	اَل	42a.9	yil	يِل	43b.11
qurtıl	قُورْتِل	45b.1	el	اَل	222a.10			

2.3.11. “M” (م) Ünsüzünün Yazımı

“m” ünsüzünün yazımında (م) harfi kullanılmıştır.

Kelime ortasında “m” (م) ünsüzü yazımı:

iremezse	اِرْمَزَه	2a.4	dökmekden	دُوكْمَكْدَن	15a.11	görmek	اُورْمَك	18b.4
virmedi	وِرْمِدِي	30b.3	yigirmi	يِكْرِمِي	31b.9	öldürmek	اَلْدُرْمَك	31a.1
qalmışdur	قَالْمِشْدُر	33a.4	kesme	كَسْمَه	131a.7			

Kelime sonunda “m” (م) ünsüzü yazımı:

süreyim	سُورِيْم	18b.6	degülüm	دَكُوْلَم	20b.8	varayım	وَارَوِيْم	34b.9
yüregüm	يُوْرِكُم	39a.2	irdüm	اِيْرِدُم	39a.4	gördüm	كُوْرِدُم	39a.7
koram	قُوْرَم	40a.6	tutam	طُوْتَم	40a.9	bağladım	بَغْلَدِم	42a.6
urdum	اُوْرُدُم	44a.9,	görelüm	كُوْرَلُوْم	45a.7	bildüğüm	بِلْدُوْعُم	74b.7
girem	كِيْرِيْم	101a.2	buluşalum	بُوْلُوْشَلُوْم	104a.10			

2.3.12. “N” (ن) Ünsüzünün Yazımı

“n” ünsüzün yazımında (ن) harfi kullanılmıştır.

Kelime başında “n” (ن) ünsüzü yazımı:

nireye	نِيْرِيْه	17b.9	nola	نُوْلَه	22a.4	nedür	نَدُوْر	36a.6
nedür	نَدُوْر	56b.2						

Kelime ortasında “n” (ن) ünsüzü yazımı:

görenler	كُوْرِنَلَر	13b.3	deprendi	دِيْرِنْدِي	15b.10	üzerlerine	اُوْزِرَلِيْرِنَه	
31a.6 işidenler	اِيْشِيْدِنَلَر	32a.6	uyanması	اُوْيَانْمَاسِي	42a.2	çatırdısın	çَاتِرْدِيْسِيْن	43a.4
tırnağ	طِرْنَاغ	50a.6	gitmedin	كِيْتْمِدِيْن	65a.11	çalğandı	çَالْغَانْدِي	100b.7
göynerdi	كُوْيُنِرْدِي	121a.9	yunub	يُوْنُب	147b.7	indi	اِيْنْدِي	246a.9

Kelime sonunda “n”(ن) ünsüzü yazımı:

varın	وَارِيْن	2a.7	varduğın	وَارْدُوْغِيْن	17b.9	yirlerinden	يِيْرَلِيْرِيْنْدِيْن	18b.8
-------	----------	------	----------	----------------	-------	-------------	-----------------------	-------

karşulasun قَارِشُوا لَسُونَ 22b.6, görilsün كَوْرِلْسُونَ 33b.8 birbirimizden نَبِيرِئِنْدِن 37a.1

anlardan اَنْلَرْدِن 38a.2 birin بَرِين 38a.10 qarın قَارِن 39b.8

yıldan يِلْدِن 73a.5 virmesün وِرْمَسُونَ 170a.3 yigrenürsin يِكْرِنُورْسِن 214a.5

göreyin كُورِين 239b.10

2.3.13. “V”(و) Ünsüzünün Yazımı

“v” ünsüzün yazımında (و) harfi kullanılmıştır.

Kelime başında “v”(و) ünsüzü yazımı:

virür وِيرُورُ 2a.8 varalum وَاَرَاهَلُم 19a.10 var وَاَر 32b.2

varub وَاَرِب 89b.11 virmişler وِرْمِشَلَر 123a.4

Kelime ortasında “v”(و) ünsüzü yazımı:

qova قَوَا 109b.10

2.3.14. “Z”(ز) Ünsüzünün Yazımı

Türkçe kelimelerdeki “z” ünsüzünün yazımında daima (ز) harfi kullanılmıştır.

Kelime ortasında “z” (ز) ünsüzü yazımı:

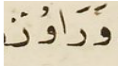
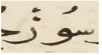

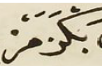
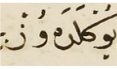
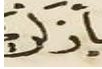
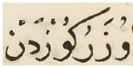

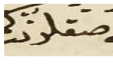

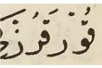
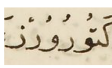
yüzi يُوْزِي 2a.7 kırtulamazdı قُورْتَلَمَازْدِي 18b.4 beñzer بَكْزَر 38a.6

ayağumuza أَيَاغَمُزَا 40b.10

Kelime sonunda “z” (ز) ünsüzü yazımı:

umaruz اُومَرُوز 2a.6 idevüz اِيْدِوْزُق 2b.6 dirseñiz دِرْسَكْزِن 13a.3

yüz يُوْزَا 13a.8 irebilevüz اِيْرِبِيلِوْز 19a.11 olavüz اُولَاوْز 22a.8

varavüz 22a.9	söz 26b.7	uyanmaz 38b.1
benzemez 39a.9	yükledüz 41a.2	yazlar 46b.2
üzerünüzden 46b.2	bilmez 54a.6	otuz 76b.10
kız 83b.10	buluruz 84a.6	girmez 91b.5
şaklaruz 91b.11	üzere 106a.6	özi 121a.9
korçaruz 122a.7	getürürüz 144b.2	

2.3.15. “ş” (ش) Ünsüzünün Yazımı

“ş” ünsüzü yazımında (ش) harfi kullanılmıştır.

Kelime başında “ş” (ش) ünsüzü yazımı:

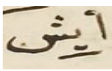
şimdi 12b.2	şöyle 39b.11	şunda 153b.10
baş 176a.5	taş 189b.9	

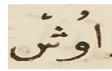
Kelime ortasında “ş” (ش) ünsüzü yazımı:

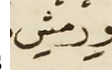
kişiler 1b.9	işidüb 10b.3	irişdük 20b.4
yaraşık 24b.10	kuşadub 38a.8	dişi 44a.3
yedişer 56b.1	ışığınuş 82a.1	karışub 102a.10
üleşdiler 133a.8	şataşdum 149a.10	bişürüb 153b.8
karcaşdılar 182a.7	üşiyüb 201b.4	uşbu 230b.9

Kelime sonunda “ş” ünsüzü yazımı:

eş 2a.9	beş 9a.8	çekmiş 9a.8
---	--	---

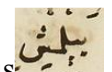
iş 10a.8

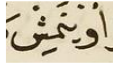
uş 10b.1

virmiş 24a.4

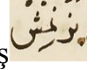
kuş 37a.3

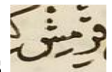
aķmış 39b.11

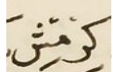
yapılmış 40a.11

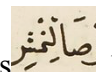
uyanmış 49a.2

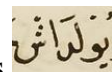
kişiymiş 55b.3

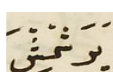
bezenmiş 56a.9

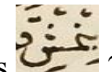
ķırılmış 79a.5

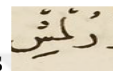
girmiş 86b.8

şalınmış 126b.6

yoldaş 131a.4

yaraşmış 131b.7

binmiş 208a.6

ķurulmuş 249a.2

2.3.16. “Y” (ی) Ünsüzünün Yazımı

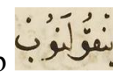
“y” ünsüzün yazımında (ی) (ی) harfleri kullanılmıştır. Kelime ortalarındaki yazımında diş konularak altına iki nokta konulmuştur.

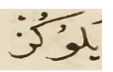
Kelime başında “y” (ی) ünsüzü yazımı:

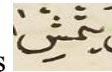
yoħsa 2a.4

yiri 2b.6

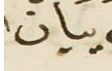
yaraķ 7a.6

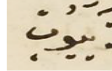
yanķulanub 10a.5

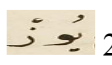
yaluņuz 12a.4

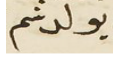
yetmiş 14a.8

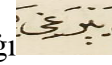
yaturken 19a.3

yayan 19b.2

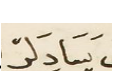
yeyüb 20a.3

yüz 26a.1

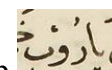
yoldaşum 35b.2

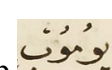
yaprağı 51a.11

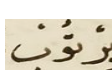
yaņa 52b.8

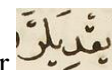
yamadılar 54b.3

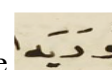
yüriyüb 57b.5

yarub 59b.2

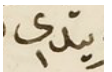
yumub 61b.8

yırtub 63a.5

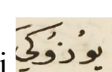
yaķdılar 69b.3

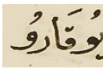
yüreye 85a.5

yıķılmayub 89a.10

yitdi 91b.6

yanaşdı 97b.3

yüzüği 120b.7

yuşaru 127b.1

yanar 132b.3

yutdı 231a.3

yazlar 238a.8

yimek 239b.1

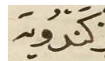
yiyecek 258a.2

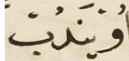
Kelime ortasında “y” (ي) ünsüzü yazımı:

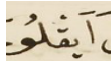
eyleyen 1b.4

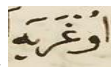
şuyuna 2a.7

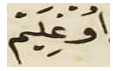
büyük 5a.2

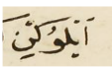
kendüye 5b.5

uyandub 9a.6

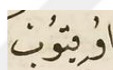
ayaşlu 14a.1

uğraya 17b.7,

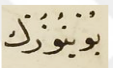
oğlıyam 21a.10

eylügin 35b.8

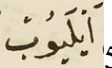
uyur 38b.1,

oşıyub 40a.7

uyşu 42b.6

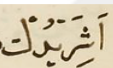
boynuzuş 49a.7

kişiymiş 55b.3

eyleyüb 58b.3

şaklayayım 92a.3

uyumayub 197b.11

aşırayduş 199a.10

Kelime sonunda “y” (ى) ünsüzü yazımı:

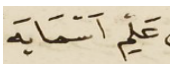
iy 10b.3

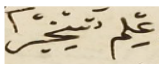
ay 35b.5

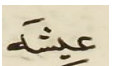
2.3.17. (ع) Ayın Harfi Yazımı

Ayın harfinin kullanımı Arapça ve Farsça sözcüklerin yazımlarında görülmektedir. Türkçe kelimelerin yazımında ayın harfinin kullanımı görülmemektedir.

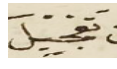
Kelime başında, ortasında ve sonunda kullanım örnekleri aşağıda görülmektedir:

‘alim-i esmāya 3a.4

‘ilm-i saşır 3b.9

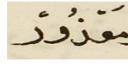
‘işe 4a.10

na‘ra 13b.9

te' cil 42a.1

zāyi' 43a.9

cem' 150a.9

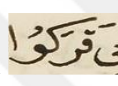
ma' zur 199a.2

'ināyet 234b.4

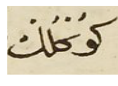
2.3.18. Nazal N (ن) (ك) Kullanımı ve Yazımı

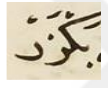
Türkçeye özgü olan nazal n Arapça ve Farsça kelimelerde görülmemektedir. Türkçe kelimelerde de kelime başında yer almayan bu ses kelime ortası ve kelime sonunda kullanılmaktadır. Bazı kelime kökleri ile eklerde yer alan nazal n'nin yazımında ك harfi kullanılmıştır. Kullanımı kelime kökünde olabileceği gibi Türkçede bulunan 2. teklik iyelik ekinde de bir nazal n kullanımı söz konusudur.

Kelime ortasında nazal n (ن) yazımı:

ğaranu 17b.9

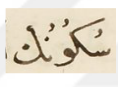
deñile 28a.10

göñlüñ 35a.4

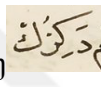
beñzer 38a.6

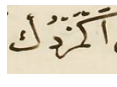
öñ 76a.7

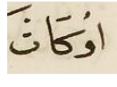
erüñ 81a.3

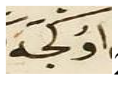
süñünüñ 96b.7

yeñemedüñ 99a.9

deñizüñ 132a.7

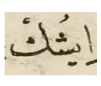
añmazduñ 136a.11

uñāt 204b.4

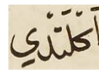
öñce 235b.11

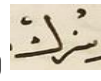
Kelime sonunda nazal n (ن) yazımı:

anuñ 1b.8

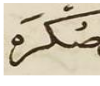
işüñ 2a.5

diñle 2b.8

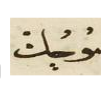
añlatdı 3b.8

sizüñ 4a.6

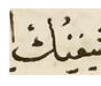
oğlınuñ 5a.3

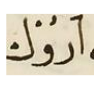
şoñra 6a.3

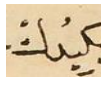
biñ 7b.2

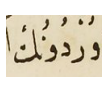
şuñ 15a.2

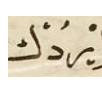
tağlaruñ 15a.8

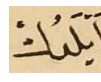
işğınuñ 18a.2

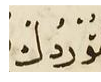
erüñ 18a.9

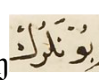
yigidüñ 23b.5

ordunuñ 24a.3

irdüñ 27b.5

eyledüñ 28a.10

getürdüñ 29a.2

bunlaruñ 31b.8

görüñ كُورُكُ 33a.6

bunuñ بُونُكُ 33b.7

irnüñ اِرْنُكُ 37b.4

baña بَانَا 39b.2

diñ دِيكُ 48b.10

dizinüñ دِيزِينُكُ 50b.9

yüzinüñ يُوْزِينُكُ 51a.9
61a.5

otāguñ اُوتَاغُكُ 59b.2

depesinüñ دَبْسِينُكُ

qarındaşınuñ قَرِنْدَاشِينُكُ 69a.7

yoldaşuñ يُولْدَاشِينُكُ 85b.4

virürseñ وِرُورْسِينُكُ 92a.9

varuñ وَارُكُ 95a.8

aşduñ اَشْدُكُ 99a.3

çekmeñ چِکْمَسِينُكُ 109b.11

urduñ اُورْدُكُ 110a.2,

unutmañ اُونُتْمَکُ 112a.10

uyarsañ اُوْیَارْسِينُكُ 117b.5

irgürdüñ اِرْغُورْدُكُ 117b.7,
135a

giñ گِيکُ 124b.5

dürişürseñ دُورِشُورْسِينُكُ

iledüñ اِيلِدُكُ 137b.1
170b.7

elüñ اَلُوكُ 166b.4

küsdüñ كُونْدُكُ

oğlanuñ اُوْغْلَانُكُ 170b.11

tıruruñ تُوْرُكُ 178a.7

ebeñ اَبْکُ 180a.3

şunuñ شُونُکُ 187a.3

uşanduñ اُوْشَنْدُکُ 213a.1

çekdüñ چِکْدُکُ 220b.6

eylügüñ اَيْلُوکُ 220b.8

depesinüñ دَبْسِينُكُ 224a.1

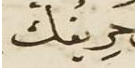
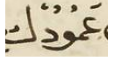
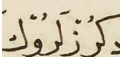
yanduguñ يَانْدُوْغُکُ 237a.3

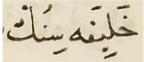
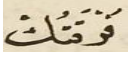
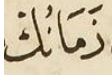
Arapça ve Farsça sözcükere eklenen Türkçe 2. teklik iyelik ekinde var olan nazal ŋ kullanımını aşağıdaki örneklerde gösterilmiştir:

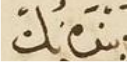
lütfuñ لُطْفَتُکُ 2a.3

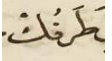
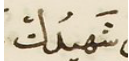
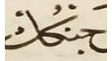
şeytānuñ شَيْطَانُکُ 4a.1

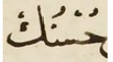
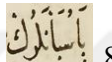
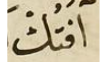
suvāruñ سَوَارُکُ 9a.1

ḥerīfūn 9b.5 ‘amudun 15b.8 gürzlerün
16b.5

ḥalifesinün 18a.7 fūrḩatün 21b.10 zamānün
33b.2

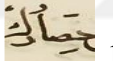
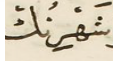
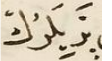
bendenün 34a.5 püştenün 52b.5 ḩaberün 64b.4

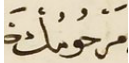
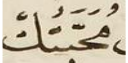

ṩarafun 73a.11 şehīdün 73b.2 cengün 78a.4

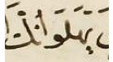
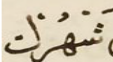
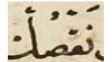
ḩüsün 84a.3 pāsubānlarun 88a.6 āfetün 89a.11

‘āşḩun 93b.2 milletün 98b.1 mişlün 104a.8

esīrlerün 108a.8 meydānün 111b.3 iḩlimün
128b.2

ḩişārun 131a.7 şehrinün 139b.1 perrilerün
146b.5

merḩūmun 160a.6, muḩabbetün 171b.3 şehrün
203a.8

pehlevānün 189a.6 şehrün 203a.8 naḩşun
260b.11

‘izzetün 261b.3

Nazal ḩ’nin bir başka kullanımı olarakda “gibi, niçe, noldun, neḩ, iseḩ, napan” gibi kelimelerde 2. teklik iyelik eki olarak kullanıldığı görülmektedir.

gibinün 7b.11 niçenün 59a.11 noldun 65a.4

neḩ 115b.5 iseḩ 130a.2

2.3.19. Peltek “Ş” (ث) Ünsüzü Yazımı

Arapça ve Farsça kelimelerde kullanıldığı görülmektedir. Yazımında (ث) peltek s harfinin kullanıldığı görülmektedir.

Kelime başında, ortasında ve sonunda kullanım örnekleri aşağıda görülmektedir:

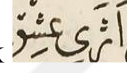
Keyümersden 3b.1

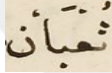
aşar-ı cihāngirlik 4b.4

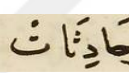
eşer 14b.7

mişāl 49a.6

mişlin 86b.10

eşer-i ‘ışk 122b.7

Şu‘bān 153b.11

hādişāt 221a.6

nişār 239a.1

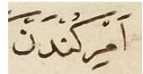
şevāb 40a.7

‘ābeş 261a.2

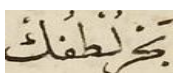
2.3.20. Arapça-Farsça Tamlamaların Yazımı

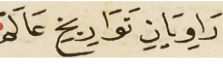
Arapça ve Farsça tamlamaların yazımında izafet kesresi hareke ile desteklenerek tamlamaların rahat okunmasını ve tamlama olduğunun anlaşılmasını sağlamıştır. Metinde tamlamalar en az iki kelimededen ya da zincirleme tamlama olarak kullanımı söz konusudur.

şāhān-ı ‘ālem-i müştērī 1b.3

emr-i künden 1b.4

yevm-i maḥşerde 2a.1

baḥr-i lütfuk 2a.5

raviyān-ı tevāriḥ-i ‘ālem 2b.10

ve naqılan-ı sergüzeşt-i benī Ādem 2b.10

Aḥvāl-i çarḥ-ı gerdündan 2b.11

ve ef' āl-i dünyā-yı dūndan وَأَفْعَالِ دُنْيَايِ دُونَدَن 2b.11

nesil-i insān نَسْلِ إِنْسَان 3a.6

aşar-ı cihāngirlik أَشْرَ حَمَلَاتِيْرِك 4b.4

pāy-ı raḥşiden پَايِ رَحْشِيْدَن 6a.10

ḥurd-ı ḥām خُرْدِ حَام 10a.1,

şāh-ı cihān شَاهِ جِهَان 22b.3

ehl-i ḥikmet اَهْلِ حِكْمَت 25b.8

gülistān-ı bāğ-ı irem نَجْمِيْسَانِ بَاغِ اِرْمِ 28b.6

kūh-ı āteşde كُوْهِ اَتَشْ 33a.2

iflāḥ-ı şerire اِفْلَاحِ شَرِيْرَةِ 35a.7

sultān-ı 'ayyārān سُلْطَانِ عَايْرَانِ 63a.6

gerd-i ḡubār كَرْدِ غُبَارَا 79a.8

bāzar-ı 'işkuş بازَارِ اِيْشْكُش 93b.4

ḡavm-i hind قَوْمِ هِيْنْد 103b.1

ehl-i tevāzu' اَهْلِ تَوَاضُعْ 110b.6

rustā-yı şehr-i dilin رُوسْتَايِ شَهْرِ دِيْلِيْن 124b.1

ehl-i kalemler اَهْلِ قَلَمْلَرَا 126b.4

vaşf-ı ḥālūmden وَصْفِ حَالْدِن 130a.2

şeytān-ı racīm شَيْطَانِ رَجِيْم 134b.2

şāh-ı ḡubān شَاهِ غُوبَان 149a.9

sultān-ı kūh-ı ḡamer سُلْطَانِ كُوْهِ قَمَر 186.11

ehl-i İslāmuz اَهْلِ اِسْلَامُز 218b.5

dil-i mecrūḡuma دِيْلِ مَجْرُوحَه 225b.3

taḡt-ı ḡammāl تَخْتِ حَمَال 227a.5

ḡudret-i efkārđan قُدْرَتِيْ اَنْكَارْدَن 231a.9

terk-i cān تَرْكِ جَان 238a.9

Mekke'-yi mu'azzama مَكَّةِ مَعْظَمَه 257a.9

cild-i evveli جِلْدِ اَوَّلِي 259b.10

ḡāb-ı ḡaflet خَابِ غَفْلَتَا 261a.1

levlāk-i hā تَوْلَاكِهَا 261a.5

adüvv-i āhdan اَدْوَاهْدَن 261a.9

Metinde kullanılan olay geçişlerinde veya metnin sona erdiği bölümlerde zincirleme tamlamaların kullanımı da görülmektedir:

Derbeyān-ı Reften-i ahramān Be-Cānīb-i Kūh-ı āf

دَرْبَيَانَ رَفْتَنِ قَهْرَمَانَ بَجَانِبِ كُوهِ قَافِ 143b.

Derbeyān-ı Sergüzešt-i ahramān-ı ātil Der-Kūh-ı āf nazm

دَرْبَيَانَ سَرْگُزِشْتِ قَهْرَمَانَ قَاتِلِ دَرْ كُوهِ قَافِ نَزْمِ 152b.

Kitāb-ı Hātime-yi ıřša-yı ahramān-ı ātil

كِتَابِ خَاتِمَةِ قِصَّةِ قَهْرَمَانَ قَاتِلِ

260a.

2.3.21. Arapça ve Farsça Kelimelerin Durum Kesresi Vasıtasıyla Yazımı

Arapça ve Farsça sözcüklere eklenerek kelimeye olumlu ya da olumsuz anlam katan ekler bulunmaktadır. Bu ekler latin harflerine aktarılırken durum kesresi ile ayrılarak gösterilir. Bu ekler eklendikleri Arapça ve Farsça sözcüklere olumlu ya da olumsuz anlam katmaktadırlar.

bī-niyāz بِي نِيَاذُ 1b.2

bī-nihāyetdūr بِي نِهَائِيْتْدُرُ 2a.5

bī-ḥüsnur بِي حُسْنُورِ 7b.7

bī-ḥaber بِي خَبَرِ 10b.4

bī-hūř Bِي هُورِ 21b.2

bī-ḥadd Bِي حَدِّ 24b.1

bī-ḥarf Bِي حَرْفِ 26b.5

bī-ḥāreleri Bِي چَارِهَلَرِي 40b.3

seng-endāz سَنَكْ اَنْدَاذُ 54b.11

cihān-dār چِهَانْدَارِ 55a.1

bī-pāk Bِي پَاكِ 59b.4

bī-pāyān Bِي پَايَانِ 60a.3

bī-aman Bِي اَمَانِ 60b.7

bī-bahāne Bِي بَهَانِه 72b.4

bī-iḥtiyār Bِي اِحْتِيَاذِ 73b.5

bī-cān Bِي چَايَانِ 78a.7

bi-mehābe	بِي مَهَابَةٍ	80a.7	vehim-nāk	وَهْمِنَاك	90b.5
ber-gārim	بِرْعَانِم	95a.10	cān-sitān	جَانِ سِتَان	96a.10
bī-edeb	بِي اَدَبٍ	99a.1	bī-ḥuzur	بِي حُضُورٍ	108a.2
bī-bedel	بِي اِخْتِيَارٍ	118a.8	bī-feryād	بِي فَرَاذٍ	130b.7
ser-bülend	سِرْبُلَنْد	154a.7	bī-nihāye	بِي نِهَايَةِ	156a.6
söz-nāk	سَوْرِنَاك	167b.2	mā-ḥaşıl	مَا حَاصِلٍ	178a.8
bī-ḥüde	بِي هُودَةٍ	199a.11	nā-bekār	نَابَكَاَرٍ	205b.4
dırāz-be-dırāz	دِرَازِ بَدِرَازٍ	206a.6	cān-be-cehennem	جَانِ بَعِهَنَّمِ	206a.7
bī-hemtā	بِي هِمْتَا	208a.1	dü-ber-rū	دُو بَرُو	211b.4
be-çeşm	بِعِشْمِ	229b.4	endişe-nāk	اَنْدِيشَه نَاك	233b.7
der-kenār	دِرْ كِنَارٍ	236a.4	der-ağuş	دِرْ اَغُوشٍ	236a.6
bī-kuşur	بِي قُصُورٍ	260b.11	bī-dār	بِي دَارٍ	261a.1

2.3.22. Bitişik Yazılan Sözcükler

“İle, için, ise, iken gibi” yapılar sözcüklerle bitişik halde yazılmıştır.

hālile	حَالِلِه	3a.10	sözile	سَوَزِلِه	4a.11	hüsnile	حُسْنِلِه	4b.4
cengile	جَنْجِلِه	4b.7	ķılurıdı	قِيلُورْدِي	6a.9	erile	اَرِلِه	7b.5
ķahķahayıla	قَهَقَهَائِلِه	7b.9	şuretile	صُورَتِلِه	9a.11	ğayretile	غَيْرَتِلِه	13b.8

ıkayd-1 bendile فِيدْبِنْدِلَه 12b.9	öykeyile اَوَيْكِيْلَه 16a.2	'izzetiçün عَزِيْظُوْن
25a.7		
itmekiçün اِتْمَكُوْن 26b.9	varise وَارِسَه 27b.9	getürdüğüçün كُوْرْدُوْجُوْن
29a.1		
zulmile ظُلْمِلَه 29a.2	ıuvvetile اُقُوْتِلَه 29a.3	sacile وَسَاطِلَه 38b.3
ağacile اَغَاجِلَه 43b.5	geldikim بَحْدِيْكُمْ 45a.4	anuııçün اَنُوْجُوْن 47b.5
hādımile خَادِمِلَه 66a.4	anuııçün اَنُوْجُوْن 69a.2	gayretile غَيْرَتِلَه 73a.2
heybetile هَيْبَتِلَه 76a.5	ıevketile شَوْكَتِلَه 78b.4	itdükise اِتْدُوْكِسَه 83a.1
irmekiçün اِرْمَكِيْچُوْن 93b.3	didükise دِيْدُوْكِسَه 108a.4	gördüğüçün كُوْرْدُوْجُوْن
110b.4		
bāııçün بَاشِيْچُوْن 118b.8	hāıırıııçün خَاطِرِيْچُوْن 119b.2	hālise حَالِسَه 128a.4
variken وَارِكِن 136a.11	kıyduııise فِيْدُوْكِسَه 182b.10	hasretiken حَسْرَتِكِن
237b.2 yoııiken يُوْغَكِن 260a.5		

2.3.23. Eklerin Yazımı

Eski Anadolu Türkçesinde ekler kelime tabanlarıyla birlikte yazılmııtır. Metinde eklerin yazımında hareke kullanımı söz konusudur. Hareke kullanımı eklerin rahat bir şekilde okunmasını saıılamııtır.

Bazı eklerin yazımına ait örnekler Şu Şekildedir:

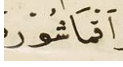
kıııiler كِيْشِيْلَر 1b.9	iııleyesiz اِشْلِيَه سِيْزَه 4a.5	yanından يَانِيْنْدِن 4a.7
baııçede بَآغْچَه 4b.11	yiryüzinde يِرْيُوْزِيْنِدَه 6b.2	görmııı كُوْرْمِيْشِي 10a.8
yanar يَانَار 11a.5	görenler كُوْرِنْلَر 13b.3	giyimli دَكِيْمْلُو 13b.5

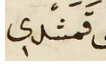
etdügümden	اَتَدُوْغُوْمْدَنْ	15a.7	qopdı	قُوْپْدِي	16b.4	ılıtdı	اِلْتِي	18a.3
erüj	اَرُوْج	18a.9	varalum	وَارَالَم	19a.10	gözüm	كُوْزَم	21a.8
olğıl	اُولْغِيْل	21a.9	oğlıyam	اُوْغِيْلِيْم	21a.10	bilişdi	بِيْلِيْشْدِي	22a.3
varavüz	وَرَاوُز	22a.9	düşdükleyin	دُوْشْدُوْغُلَيْيْن	39a.6	gelince	كَلِيْجِيْه	39b.2
yükledevüz	يُوْكْلَدُوْز	41a.2	qoparur	قُوْپَرُر	43a.4	içmişken	اِيْچِيْشْكَنْ	44b.4
oynayub	اُوْيْنَايُوْب	63a.9	baqarlar	بَقَارَلَر	63b.5	tapucı	تَابُوْجِي	74b.5
bulduqca	بُوْلْدُوْقْجَا	83a.2	bejzedürem	بِيْجَزْدُوْرَم	94b.9	kuşluk	كُوْشْلُوْق	98a.6
unutmañ	اُوْنُوْتْمَاْ	112a.11	oturaqda	اُوْتُوْرَاْقْدَا	116b.9	yüzügi	يُوْزُوْغِي	120b.7
utanuraq	اُوْتَانُوْرَاْق	124a.7	qapucı	قَابُوْجِي	125b.7	yunub	يُوْنُب	147b.7,
bozmaq	بُوْزْمَاْ	156b.4	ötişdiler	اُوْتُوْشْدِيْلَر	197b.9	yanındağılar	يَانِيْنْدَاْغِيْلَر	221b.2
gelirek	گِيْلِرِيْك	246a.1	dedesi	دَدَهْسِي	250b.11	yiyecek	يِيْيِيْك	258a.2
qıldum	قِيْلْدِيْم	260b.6						

2.3.24. Metindeki Aynı Sözcüklerin Farklı Yazımı

Metinde bulunan aynı kelimelerin farklı harflerle yazımı birkaç kelimedede şu şekilde görülmektedir:

ejderhā	اَزْدَهَا	38a.10	ejdehā	اَزْدَهَا	38a.8
kepeng	كِيْپِيْك	156b.5-156b.9	kefeng	كِيْفِيْك	163b.6-163b.10-173b.9
minber	مِيْنْبَر	133b.1-135a.10	menber	مِيْنْبَر	135b.2- 135b.9

aķmaş- 49a.10

ķamaş- 205b.1-255a.3

3. METİNDEKİ ARKAİK KELİMELELER

Arkaik sözcükler, dilin eski dönemlerinde olmakla birlikte daha sonraki dönemlerinde görülmeyen kelimeleri ifade için kullanılmaktadır.²¹ Türkçe'nin eski devirlerinde konuşulan ve yazılan dilde kullanılan ancak günümüz Türkçesinde zamanla unutulmuş ya da şekil değiştirerek kullanımdan düşen sözcüklere arkaik sözcükler denilmektedir. Eski Anadolu Türkçesinde Türkçe'nin eski devirlerinden kalma arkaik unsurların kullanımı görülmektedir. Bu sözcüklerin kullanımı metnimizde şu örneklerde görülmektedir:

anuñ 185b.6 > günümüz Türkçesinde “o” zamirine dönüşmüştür.

ķaķı- 187b.6 > kullanımdan düşmüştür.

uşbu 230b.9 > kullanımdan düşmüştür.

ķamu 93a.11 > kullanımdan düşmüştür.

ķaçan 221b.7 > kullanımdan düşmüştür.

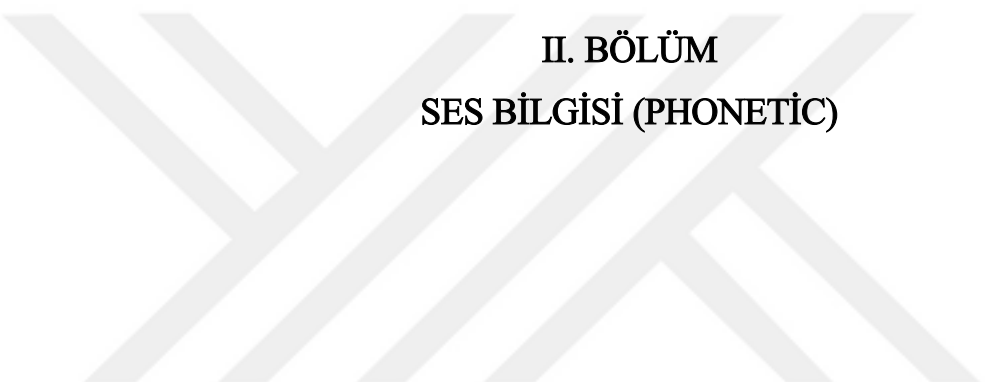
ķanı 9b.4 > günümüz Türkçesinde “hani” sözcüğüne dönüşmüştür.

ol 152a.6 > günümüz Türkçesinde “o” zamirine dönüşmüştür.

şı- 190a.11 > günümüz Türkçesinde yazı dilinde bulunmaz ancak bazı Anadolu ağızlarında varlığı sürmektedir (ör: sı-n-ık, sı-n-ık-çı).

ayıt- 14b.9, buñ 81a.6-81a.8, ķeri 7b.11-48b.7-52a.7, degme 193a.6, døy- 13b.2-64a.4-188b.3, ıssı 195b.3-195b.6-195b.7, irgür- 67b.10-99b.10-117b.9-181b.6-183b.8-195a.9-237b.3-245a.6-253b.5, ķanda 27b.7-33b.7-65b.7, nite 122b.3-144b.2-178a.3-226b.7, şayru 63a.11, gedil- 113b.5, esenle- 253a.9, ķarañu 123a.8, yaraķ 139a.11, duriş-135a.4, diril- (toplanmak) 30b.8, ayruķ 75b.5.

²¹ Nadir İlhan, **Garipnâme'de Kullanılıp Günümüz Türkçesine Ulaşmayan Eski (Arkaik) Kelimelere Dair**, Aşık Paşa ve Anadolu'da Türk Yazı Dilinin Oluşumu Sempozyumu, Kırşehir, 2013, s.187.

II. BÖLÜM
SES BİLGİSİ (PHONETİC)

4. ÜNLÜLER

Metinde kullanılan ünlüler “a, e, ı, i, o, ö, u, ü” ünlüleri şeklindedir. (bkz. İmla özellikleri-Ünlülerin Yazımı).

Metinde kullanılan uzun ünlüler: “ā, ī, ū”

Yukardaki ünlülerin dışında Eski Türkçe döneminden beri kullanılan “e” ve “i” arasında bir ses olan kapalı “è” sesi de metnimizde kullanılmıştır. Ancak Eski Anadolu Türkçesi döneminde de bu sesin kullanımı görülmektedir. Kapalı è kullanımı incelediğimiz metinde de birkaç örnekte görülmektedir:

tèz tèz 10a.2, gètdi 14a.5.

Kapalı è'nin yanı sıra incelediğimiz metinde i'li yazımların daha baskın olarak kullanıldığı görülmektedir: virür 2a.8, dimekden 2b.2, yiri 2b.6, yil 60b.11, iy 62a.8.

4.1. Uzun Ünlüler

Metinde kullanılan uzun ünlüler: “ā, ī, ū”

Dilimize Arapça ve Farsçadan giren alıntı kelimeler bünyelerinde asli uzunluklar taşıdıkları için transkripsiyon sisteminde asli uzunluklarla gösterilmeleri gerekir. Bu asli uzunluklarla gösterdiğimiz sözcüklerin Arapça ya da Farsça olduğunu asli uzun ünlülerin yazımı sayesinde tespit ederiz. Türkçe kelimelerin yazımında asli uzun ünlüler kullanılmaz.

Arapça ve Farsça sözcüklerde uzun ünlülerin ā, ī, ū seslerinde korunduğu görülmektedir: cāna 2a.9, aḫīr 2b.1, ādem-i nebī 3a.8, ġarīm 5b.9, ḫāli 10a.2, meşġūl 121a.8, Nemrūd 136a.7, ma'ḳūl 211a.7, maġrūr 219b.4, ḫātūn 225a.11, hücūm 229a.9, nīşīn 251a.11, tekbīr 254b.9, intizār 259a.1, taḫḳīḳ 259a.5, bahāne 260b.5, celīl 261a.7, ŧefḳāt 261a.7.

5. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

5.1. Daralma

Eski Türkçe dönemi metinlerinden itibaren e > i, i > e daralması görülmektedir. Ancak hangi sesin hangi sesi değiştirdiği konusunda kesinlik yoktur. Eski Türkçe döneminden beri her iki (e, i) sesinde karışık bir şekilde kullanıldığı bilinmektedir. Bu karışık kullanımın metnimizde de örnekleri aşağıdaki gibidir:

-e > -i:

e ve i ünlüsü kullanılarak her ikisiyle de yazılan sözcüklerin kullanıldığı görülmektedir:

beş 5b.11/ biş 53a.8, etdür- 223b.9/itdür- 6a.1, yel 124b.7/yil 43b.11, yeg 260b.10/yig 74b.6, ver- 30b.11/vir-2b.4, eder 2a.9/ider 9a.10, gey- 24b.10/giy- 138a.10, ye- 128b.4/yi-106a.9, el 62b.6/il 62b.5, nece 32b.2/niçe 33a.3.

Metinde e ünlüsü yerine i ünlüsü kullanılarak yazılan aşağıdaki sözcüklerde daralma ses olayına sebebiyet vermiştir.

di-2b.3, vir- 2b.4, nireye 9b.8, dirsın 15a.5, yimek 18a.6, it- 42b.11, ir- 44a.9, dirince (der-) 51a.10, gice 74a.4, yil 88b.6, yitdi 91b.6, irte 95a.7, nitesin 95b.10, yime 104a.11, idin- 159b.4, girü 169a.6, vidā⁶ 256a.10, girü 257a.4.

5.2. Düzleşme

Eski Anadolu Türkçesi döneminde yuvarlaklaşmanın yanı sıra düzleşme de görülmekle birlikte bu düzleşmeler -u>-ı, -ü>-i olmak üzere metnimizde kullanıldığı görülmektedir. Bu düzleşme kelime kök ve gövdelerinin yanı sıra kalıplaşmış eklerin kullanımını vasıtasıyla düzleşme görülmektedir.

Düz ve yuvarlak ünlüler bir arada kullanıldığı görülmektedir:

süzülüb 229b.5/ süzilüb 239b.7, toğındı204b.8 /toğındı 206a.5.

-u > -ı: -ü > -i düzleşme:

-u > -ı: oğlı 3b.1, koymış 7a.1, toğındı 10a.6, urdı 11b.8, buldı 16a.9, oldı 16b.5, tutdı 17a.4, olınca 17b.3, yolın 18a.4, tutulmuş 24a.2, ortusın 25a.9, buyurdı 31a.5, ulusu 33a.7, oқыub 36b.11, bulısub 42a.7, kırtıl 45b.1, toldı 52b.7, buyırur 58a.10, olmışsın 62b.7, uyıdı 64a.1, toğrı 64b.11, kırkusından 65b.2, urıl- 69b.6, boynın 72b.3, tapucı 74b.5, şundı 75b.1, kıolina 75b.3, bulıyor 81a.7, uyımış 87b.8, bunı 91b.10, kıoltuğınuñ 101b.5, muştucı 110a.9, çağırub 111b.8, uğrı 112b.7, ayrıl- 114b.8, kıurıl- 133b.1, kıoyıl- 182a.8, kıavışduñ 187b.11, yudı 197b.7, kıutış- 202a.10, olıcağ 237b.4, burnı 255a.3.

-ü > -i: yüriye 106b.3, görince 111a.8, döndi 118a.10, yüzüğü 120b.7, özi 121a.9, dönmiş 122b.7, gülüşdiler 138a.2, gümişe 140a.11, bürimiş 154a.7, köpri 156a.8, gömilmiş 161a.9, öpdı 162b.8, dökil- 165a.5, gözini 166b.8, yüriyiş 183a.3, ötişdiler 197b.9, üşiyüb 201b.4, süzil-201b.7, dökilür 210a.5, güvenilür 236b.1, görışüb 239a.6, göril- 245b.1, düzil- 250a.9.

5.3. Yuvarlaklaşma

Eski Türkçe döneminden beri yuvarlaklığını koruyan sözcükler Eski Anadolu Türkçesi döneminde de yuvarlaklıklarını korumuşlardır Yuvarlaklaşma -ı > u, -i > ü olarak görülmektedir.

Yapım eklerinin Eski Türkçe döneminden beri taşıdığı yuvarlaklık Eski Anadolu Türkçesi döneminde de korunarak devam etmiştir. Metnimizde de bu durumla ilgili örnekler görülmektedir:

yanķulan- 10a.5, yaluņuz 12a.4, uşda 15a.11, şanur 35a.8, uyanuķ 35b.5, avuc 43a.10, çalkānur 67a.4, yapu 131a.7, auķ 137b.7, yuķaru 142b.1, ķaraņu 174b.1, atlu 193b.10, saķallu 217a.8, yazumuz 222a.2, yıldıuzlar 248a.9.

Bir kısım kelimelerdeki yuvarlaklaşmaya, Eski Türkçede birden fazla heceli kelimelerin sonunda yer alan g-ğ ünsüzünün Batı Türkçesine geçerken dūřmesine sebep olmuştur.²² Metinde bu duruma uygun örnekler bulunmaktadır:

şaru (<şaruğ), 8b.9, ķapu (<ķapuğ) 24b.2, ayruķ (<adriğ) 143b.6.

Eski Türkçeden beri devam etmiş olan yuvarlaklık Eski Anadolu Türkçesi döneminde de aynı yuvarlak şekilleriyle kullanıldığı görülmektedir:

ķarřu 9b.3, furşatın 33a.1, yaşduğın 87a.6, yanķulanur 105a.2, altün 114b.11, berü 125a.8, arşu 202b.4, yıldıuzlar 229a.4, incüden 161b.6, kendü 170a.9.

b, m, p, v ünsüz etkisiyle yuvarlaklaşan sözcüklerin metnimizde kullanımı görülmektedir.

demür 217b.8, çevürdi 82a.7.

5.4. İncelme

Arapça ve Farsça sözcüklerde incelmenin görülmesi:

serāya (saray) 159b.2.

5.5. Kalınlaşma:

Arapça ve Farsça kökenli sözcükler ünlü uyumuna uymaya çalışarak kalınlaşmışlardır. Metindeki örnekler şu şekildedir:

silāřřörlıķ 96b.1, řelālīga 144b.4.

5.6. Ünlü Dūřmesi

Kelime içinde benzer ya da eř hecelerin yan yana gelmesi durumunda bu hecelerden birinin dūřmesi olarak tanımlanan bu ses deđiřikliđinin Eski Anadolu Türkçesinde de bazı örnekleri görülmektedir.

-a- dūřmesi: bulmazdı 5b.7.

-ı- dūřmesi: ağzına 9a.4, bağrına 95b.11, ayrılıub 104b.1, ķarının 194b.10, ağrına 228a.4.

-i- dūřmesi: beņzi 221b.1.

²² İlhan, age., s. 46.

-u- düşmesi: oğlu 5a.1, boynına 50b.8, burnından 100a.2.

-ü- düşmesi: gögsin 9a.7, bögrine 155a.5.

Metnimizde bazı kelimelerde görülen ünlü düşmeleri şu şekildedir:

ağız: ağız 157b.2 > ağızına 13b.9.

alın: alında 155b.4.

ayırıl-: ayrıldıñuz 178a.3.

bağır: bağırına 119a.4 > bağırına 25a.8.

beñiz: beñzinde 105a.1.

beñze-: beñzemez 39a.9.

beñzet-: beñzetdüñ 175a.2.

boyun: boyun 246b.1 > boynına 50a.8.

burun: burunları 131b.3 > burnı 194a.2.

eğın: egnine 3a.4.

gögüs: gögsüñ 171b.4, gögs 254b.4.

göñül: göñül 83a.6 > göñlüme 165b.2, göñli 237b.6.

hapis: ħabs 145b.3.

göyin-: göynerdi 121a.9.

iñile-: iñiledin 253a.3 > iñledi 114b.3.

ķarın: ķarnı 38a.7.

şehir: şehrüñ 139b.8.

şükür: şükür 84b.3 > 26a.4.

oğul: oğul 148b.8 > oğlı 4b.8.

uyıķu: uyķu 42b.6, uyķu 129a.5.

Arapça ve Farsça kelimelerde de bu ses hadisesine rastlanmaktadır:

zıkr 1b.1, şükr 1b.2, naķl 3a.1, ‘ilminden 3b.9, baħri 6b.1, ‘aķlı 16b.8, vaşlınuñ 22a.1, fikrüñ 34a.7, luķfı 36a.9, ķaydın 47a.9, şeyr 64a.9, ħüsnüñ 84a.3, ķaşdına 88a.10, vehm 131b.11, ķavm 132b.11, ķaşrın 143a.9, źulmuñ 147a.10, ħükm 147b.3, siħr 134b.3, ħayr 134b.11, şaħnı 158b.11, devrinüñ 159b.9, fethıne 218b.8, ķabrini 240a.8.

“i-” fiilinin zarf fiil şekli olan iken genellikle sözcüklerle bitişik yazılmasından dolayı ses düşmesi hadisesi ortaya çıkmaktadır metindeki örnekleri de şu şekildedir:

vardı 73a.8, bozarken 103a.6, gezerken 131a.3, yaturken 144a.3, degerken 156b.2, baķarken 163b.4, iderken 164b.8, uyurken 171b.11, varmış 180b.1.

“ile” ve “içün” edatları ile “i-” yardımcı fiili, tam ekleşme devresinde baştaki ünlülerini düşürürler.²³ Metinde bu olaya ilişkin örnekler şöyledir:

kurtulmazdı 18b.4, gicelerle 51b.10, irmezdi 69a.2, haqqıçün 167a.10, anuçün 170a.3, girmezdi 182a.2.

5.7. Ünlü Türemesi

Dilimize yabancı sözcüklerden girmiş olan kelimeleri Türkçe'nin bulunan ses yapısına uydurabilmek için sözcüğün başta, içte ve sonda meydana gelen türemelerdir.

Ünsüz ile biten kelimeye ünsüz ile başlayan ek geldiğinde araya bir ünlü harfin girmesi şeklinde görülmektedir. Metinde geçen bazı Türkçe kelimelerde görülmektedir:

kılırudı 6a.9, yalunuz 12a.4, acıdı 19a.4, yoğıdı 20b.6, batıcağ 32a.2, ağızlu 197a.

Arapça ve Farsça sözcüklerde de bu duruma rastlanmaktadır:

-ı- türemesi: naqılan 2b.10, aşında 2b.4, hışmile 6a.9, yārını 93b.3, hatırın 101a.7, şābır 130a.9, bositān 137b.8, hāzır 186b.11, hayırla 261b.

-i- türemesi: vaqit 22a.2, fikirdür 105b.1, 'ilim 126b.11, şekil 164b.10.

-u- türemesi: vasulat 143a.1.

-ü- türemesi: 'ömür 159b.3, hükümlerinde 175b.1.

5.8. Ünlü Birleşmesi

Ünlü ile bitmiş ve ünlü ile başlayan iki kelimenin zamanla söyleyiş ve kullanım sıklığı dolayısıyla birbirine geçerek kullanılması olayıdır. Osman Nedim Tuna'ya göre birleşme hadisesi “sürekli birlikte kullanılan kelimelerin geçirdikleri değişikliklerden sonra yeni bir şekil alması ve tek kelime olmasıdır.”²⁴ Metinde birleşme ile ilgili rastladığım örnekler şu şekildedir:

böyle (bu+eyle) 9b.4, neyleyem (ne+eyleyem) 15a.2, neyle (ne+ile=y ünsüzü araya girmiştir.) 15a.10, niçün (ne+içün) 6b.9-53b.7-234a.11, nola (ne+ola)22a.4, nidelüm 36b.9, nolduñ (ne+oldun) 65a.4.

u- iktidar fiilinin ekleşerek birleşmesi:

edemezsiniz (<ide umazlar) 4a.4, eremezsiniz (<ere umaz) 4a.6, ıramazlardı (<ıra umaz) 6a.7, idemez (<ide umaz) 29b.9, bulamaz (<bula umaz) 33a.1, eylemez (<eyle umaz) 33a.12, varamazsınız (<vara umaz) 41a.10, iremez (<ire umaz) 60a.4, yaramaz

²³ Leyla Karahan, **Kıssa-i Yūsuf (Yusuf u Züleyha)**, TDK. yayınları, Ankara, 1994, s.53.

²⁴ Osman Nedim Tuna, **Türk Dilbilgisi, (Fonetik ve Morfoloji)**, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Ders Notları: 3. Malatya, 1986, s.43.

(<yara umaz) 63b.6, duramaz (<dura umaz) 68a.9, eklemez (<ekle umaz) 124b.1, söylemez (<söyle umaz) 137b.11, aşamaz (<aşa umaz) 147b.9, bozamaz (<boza umaz) 174a.11, geçemez (geçe umaz) 193b.11, götüremez (< götür umaz) 206b.2, sevemezdi (seve umaz) 208a.2, şığamaz (şığa umaz) 213b.7.

6. ÜNLÜ UYUMU

6.1. Kalınlık İncelik Uyumu

Metinde kelime kökleri ve eklerde kalınlık incelik uyumu bakımından ünlü uyumu bazı istisna durumlar haricinde genellikle uyumlu olarak görülmektedir.

Kalınlık İncelik Uyumunun Bulunduğu Örnekler:

kurumış 18a.1, kaldırub 18a.6, varalum 19a.8, toğrayub 20a.3, bilür 21a.5, yürüyüb 22b.11, yolına 32b.4, bulamaz 33a.1, geldük 35b.4, uyanuğ 35b.5, kapusunda 37b.10, korğu 39a.3, çine 39a.6, yüzün 39b.9, ölüsi 39b.10, elini 40a.6, boynum 40a.8, öjüme 40b.2, unuttuğ 41a.4, kendülerin 41b.5, ağlamaduğ 45a.10, besledügin 47a.3, yürüdiler 59b.6, elümüz 62b.6, kapılıb 63a.10, gözlerinden 63b.1, umarduğ 64a.11, birağub 65a.7, düşmüş 66a.10, arturur 67a.6, işidüb 257b.8, arayub 260b.8.

-yor ve -ken uyumu bozar:

oyarken 4b.11, kovarken 8a.7, ideyorur 12a.2, yaturken 19a.3, geliyorur 22b.4, bağlamışken 53a.3, kılrurken 63a.6, tururken 75a.6, bozarken 103a.6, variken 136a.11, baqarken 163b.4, yurken 177b.6, olmuşken 222a.1.

-ki aitlik eki ve ile edatı uyuma girmiştir:

kılcıyla 7a.3, anlarıuğla 62b.11, arqasıyla 89a.5, sünyüyle 117a.1, kızıyla 142a.10, kapısıyla 167a.4, yanındağılar 221b.2.

-lık,-lıq i.i.y.e Arapça ve Farsça sözcüklere eklenmesi:

rüsvâyılıkdur 12b.3, küstâhlıq 20b.6, peşimānlıq 25a.5, serbāzlıq 89a.8, silāhşörlıq 96b.1, pehlevānlıq 98a.11, müştāklıq 214a.2.

6.2. Düzlük Yuvarlaklık Uyumu

6.2.1. Kelime Kök ve Gövdelerde

Metnimizde düzlük yuvarlaklık uyumunu bozan temel sebep düz ünlüden sonra yuvarlak ünlü gelmesi ya da yuvarlak ünlüden sonra düz ünlü gelmesinden kaynaklanmaktadır. Bu durumda haliyle düzlük yuvarlaklık uyumunu bozmaktadır.

anuğ 2b.5, alur 2a.9, tayanub 9a.4, qarşu 9b.3, yaluğuz 12a.4, uyanmağa 15b.11, urmağı 16a.4, şalub 18b.11, getirüb 20a.3, şanur 35a.8, aldum 35b.3,

karındaşum 36b.5, tağduğ 41b.7, saçdum 43a.11, toprak 43b.3, yağmur 43b.11, sayruluğı 63a.11, berü 94b.1, incüden 161b.6, yılduzlar 229a.4, kendüyi 242b.3, altün 255b.2, alunur 260b.4, kırtılasın 261a.2.

Metinde düzlük yuvarlaklık uyumunun görüldüğü örnekler şu şekildedir:

olunur 3a.1, kıorğusundan 5a.11, tırub 8a.6, şunub 13b.8, yolumuz 20b.3, oturub 25b.9, bulunur 33b.7, kıorğduğ 37a.1, kıonduğ 37a.5, boynum 40a.8, yigirmi 57a.10, tırduğumuz 64a.10, birine 57b.10, yumruk 106b.4, buyurdum 159b.2, itmişsin 199b.7, umuğ 199b.11, tıyım 232b.11, dövünüb 255b.4.

“b, m, p, v” dudak ünsüzlerinin etkisiyle meydana gelen yuvarlaklaşmanın uyumu bozması:

kıpuların 5b.3, demürden 5b.11, avuc 43a.10, yağmur 43b.11, çevürdi 82a.7, kıovub 65a.9, yavuz 73a.8, tıpacı 74b.5, yapu 131a.7, şovuğ 147b.10, kemükleri 195b.1.

g/ğ ünsüzü kelime sonundan düşerek kendinden önceki ünlüyü yuvarlak ünlü haline getirmiş ve uyumu bozmuştur:

kıamu(kıamığ) 2b.7, kıapu (kıapığ) 155a.4, şaru (şarığ) 96a.8, ayru (adıığ) 215b.11.

6.2.2. Eklerdeki Düzlük Yuvarlaklık Uyumu

Eski Anadolu Türkçesi döneminde de düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozan ekler bulunmaktadır. Bu eklerin bir bölümü düz ünlülü olarak görülürken bir kısmı da Eski Türkçeden beri yuvarlak ünlülü şekliyle kullanılmış ya da Eski Anadolu Türkçesi döneminde yuvarlaklaşarak düzlük yuvarlaklık durumuna aykırı hale gelmiştir. Metnimizde de görülen bu tür uyumsuzlukları yuvarlak ünlü taşıyan ekler, düz ünlü taşıyan ekler ve bu dönemde yuvarlaklaşmış olan ekler olmak üzere üç kısımda inceledik.

6.2.2.1. Yuvarlak Ünlü Taşıyan Ekler

-ArÜ (Yön Gösterme Eki): ilerü 9b.1, içeri 24b.4, yukaru 127b.1.

-dUr: (Bildirme Eki): çokdur 3b.2, gelmişdür 4a.3, olmamışdur 12a.9, yıldırındur 16a.4, degildür 27b.1, nedür 36a.6, dibindedür 37b.4, yakındur 43b.9, devletidür 52a.10, kıızındur 56b.3, kesmişdür 57b.9, getürmişdür 57b.10, tağdadur 65b.2, kıomışdur 67a.8, yigdür 74b.6, beslemişlerdür 92b.5, sevmişdür 100a.7, yıldur 135b.4, yoldur 200b.6, bitmişdür 210a.7, nesnedür 248a.2, geliserdür 258a.11, göriserdür 260b.2.

-şUğ (İsimden İsim Yapım Eki): Metinde örneğine rastlanmamıştır.

-sUn (Emir Eki): olsun 33b.7, görilsün 33b.8, gitsün 60b.10, itmesün 60b.11, unutmasun 91a.10, gelsün 95a.8, çalinsun 117b.6, dirsün 143a.2, uyusun 154a.1, virmesün 170a.3, otursun 194a.8, olmasun 209b.2.

-kU, >-hu (Fiilden İsim Yapım Eki): yanķulanub 10a.5, uyķu 42b.6, ķorķu 39a.3.

-Uk (Fiilden İsim Yapım Eki): eksük 4a.8, bölük 8b.5, uyanuķ 35b.5, ayruķ 75b.5, aчуk 137b.7, řovuķ 147b.10, delük 162a.1.

-dUk (Sıfat Fiil Eki): dökülmedük 5b.8, irişdük 20b.4, ayıtduk 31b.8, gördük 32a.6, gitdük 35b.4, sevindük 37a.10, irdük 42b.5, bilürdük 63b.3, arıduk 65a.5, bildürmesün 85b.11, neyledük 173a.6, getürdük 191a.6, irgürdük 237b.3, bildük 257a.3.

-Up/-Ub (Zarf Fiil Eki): bulub 4b.11, alub 5a.6, ķapup 6b.5, tırub 8a.6, uyandub 9a.6, atub 11a.5, ķorķmayub 12a.7, yarub 13a.9, bağlayub 18a.9, şıçrayub 19b.9, aņılıb 31b.3, bulışub 42a.7, ķırub 48b.5, çıķup 52a.3, yırtub 63a.5, bırağub 65a.7, aķub 72a.2, urılıb 73b.1, ķalmayub 75a.8, yatub 86a.3, ķıymayub 101b.5, şıyub 102a.7, tağıdub 110a.4, ķatub 128b.9, aņılıb 129b.4, çağırub 155a.6, ķoyup 160b.11, şırıdub 165a.5, ağlayub 166a.9, ķanayub 184a.5, tolaşub 228a.2, ķaynayub 236b.6, tınanub 241a.10, ağlaşub 246b.8, arayub 260b.8.

-dUr (Fiilden Fiil Yapım Eki): yetişdürdiler 3b.11, itdürüb 5b.11, uyduramadılar 6b.6, bildürürler 10b.3, bindürüb 46b.9, yedüresin 65b.5, aydurdı 77a.1, ķaldurub 81a.11, çekdürür 169a.5, indürmiş 174b.10.

-gUr (Fiilden Fiil Yapım Eki): irgürdüņ 117b.7, irgürdiler 181b.6, irgürüb 245a.6.

-Ur (Fiilden Fiil Yapım Eki): çalkānur 67a.4, arturur 67a.6, bişürüb 153b.8, aşurmak 193a.6, arturmişsin 246b.4.

6.2.2.2. Eski Anadolu Türkçesinde Ünlüsü Yuvarlaklaşan Ekler

-AlUm (Birinci şahıs Emir Eki): görelüm 12b.8, getürelüm 12b.10, varalum 19a.8, uralum 27b.7, idelüm 28a.5, ķoyalum 41a.2, alalum 64b.2, olmayalum 99a.3, bulışalum 104a.10, oynayalum 105b.10, yatalum 154a.1, şalalum 199b.8, virelüm 181b.7, turalum 202a.4, bulalum 240a.7, diņlenelüm 216a.7, gönderelüm 231b.10.

-(U)m -(U)muz (İyelik Eki): yoldaşum 35b.7, ķarındařum 36b.5, benüm 29a.2, yüregümüz 253b.2.

-dU (Görülen Geçmiş Zaman Eki): geldüm 20b.11, irdün 27b.5, aldum 35b.3, yitdüm 40a.8, çaldum 45b.7, aldun 62b.7, öğrendün 105a.10, yetürdüm 132a.6, yıkdun 136a.8, ayrıldunuz 178a.3.

-Uñ,-Uñ (İlgi Hali Eki): erün 18a.9, yigidün 23b.5, ağacun 43a.4.

-Ur (Geniş Zaman Eki): alur 2a.9, virür 42a.3, uyanur 43a.5, arturur 67a.6, şaqlaruz 91b.11, yanqlanur 105a.2, qaşanur 209a.4, deprenür 215a.11.

-vUz (1.Şahıs Çokluk Eki): irebilevüz 19a.4, gidevüz 22a.5, dirilevüz 30b.8, olavuz 32b.6, yükledevüz 41a.2, çıkmayavuz 98b.8, kıomayavuz 123b.10, olursavuz 142a.6, aşuravuz 199b.8, şoravuz 204b.5, görevüz 222a.2, neyleyevüz 236a.7.

-IU (İsimden İsim Yapım Eki): heybetlü 5a.10, giyimli 13b.5, ayaklı 14a.1, yirli 20a.2, altünlu 24a.6, kıuşaklı 25b.7, bilekli 26a.8, kıanlı 46a.3, yaraklı 52a.7, direkli 54b.1, atlu 55b.6, başlı 56b.7, nacaqlı 118b.11, yeñli 131b.7, yazılı 155b.5, adlu 159b.10, gevdeli 183b.4, ağızlı 197a.4, aşılu 219a.11.

-Uz 1.(Şahıs Çokluk Bildirme Eki): umaruz 2a.6, bilmezüz 47b.4, neylerüz 62a.6, gelemezüz 85b.3, anarmıyuz 91b.2, şaqlaruz 91b.11, iderüz 119b.10, kıorqaruz 122a.7, işidirüz 146a.1, yanmışuz 147a.9, boyanmışuz 147a.9, ayrıldunuz 178a.3, uğraruz 200b.7, giderüz 240a.4.

-cuk, -cük (İsimden İsim Yapım Eki): oqlancuqlara 94b.4.

-sUz (İsimden İsim Yapım Eki): ansuz 7a.11, belürsüz 231a.4.

Arapça ve Farsça sözcüklerde: dermānsuz 33a.8, hisābsuz 46a.1, yārsuz 81a.9, ağıyārsuz 81a.9, ihtiyārsuz 151a.5.

-U (Zarf Fiil Eki): gürlüyü 9b.11, ğijlayu 43b.1, söyleyü 118b.1, bağlayu 151a.11, ağılayu 170b.9, kıaşlı 123b.7.

-Ur (Sıfat Fiil Eki): dökilür 210a.5.

-U (Fiilden İsim Yapım Eki): ayru 36a.1, irü (ir-) 36a.6, süriyü (sürü-) 61a.6, ağılaşu 194b.7, kıoqu 197b.5, depinü 197b.6.

-mur (Fiilden İsim Yapım Eki): yağmur 43b.11.

+kı,+uk,+ük (Fiilden İsim Yapım Eki): eksük 4a.9, uyanuk 35b.5, açuk 137b.7, delük 162a.1.

6.2.2.3. Düz Ünlülü Ekler

-dIn (Ayrılma Hali Eki): Metinde Türkçe sözcüklerde kullanımı bulunmamaktadır bkz. Ayrılma Hali Eki.

-nİ (Belirtme Hali Eki): anı 1b.7, bunu 12b.4, elini 40a.6, gözünü 166b.8, kızını 170a.8, ağzını 173b.9.

-mİ (Soru Eki): kulu mıdur 92b.1, yok mı 97b.8,

-İ,-(s)İ (İyelik Eki): kolu 22a.9, ordusu 23b.10, suyu 41b.2, sağlığı 63a.10, kapusu 131a.6, gözü 160b.6, boyu 204a.6, yüreği 206b.10, uyhusu 213a.8, güli 237b.6, kuyruğu 239b.6.

-sİn (2. Teklik Şahıs Eki): göresin 37b.11, gönderesin 38b.9, korğarsın 58b.1, yedüresin 65b.5, görürsün 98b.6, götüresin 156b.5, bozasın 156b.6, bulursın 163b.10, yigrenürsün 214a.5, bozasın 219b.7.

-Ayİn (1. Teklik Şahıs Emir Eki): göreyin 14b.3-239b.10.

-İn (1. Teklik Şahıs Eki): tururun 46a.3, hatırın gözedürün 101a.7, göreyin 239b.10.

-IsAr (Gelecek Zaman Eki): atusar 7a.11, bulısdur 35a.11, görisedür 260b.2.

-dİ (Görülen Geçmiş Zaman): buldı 3a.5, unutturdu 5b.2, kopdı 16b.4-48b.3-52b.7, tokundı 10a.6-15b.8, yudı 18a.3-197b.7, uyudı 18a.4-59a.10, okudı 45a.5.

-mİş (Anlatılan Geçmiş Zaman Eki): koymış 7a.1, tolmış 8b.2, görmüş 10a.8-35b.8, tutulmuş 24a.2, oturmuşlar 57a.3, örinmişler 57a.7, şokmuşlar 57a.8, getürmüşler 62a.11-140a.7, olmuşlardur 64b.10-178b.1, tırmuşuz 83a.3, yanmışuz 147a.9, gelmişüz 152a.11, döşenmiş 211b.1, tolaşmışdur 226b.9, ürkmişdi 233b.7, kurulmuş 235b.4.

-İlk,-lığ,-lig (İsimden İsim Yapım Eki): toğrulıkdan 94b.11, ortalıkda 133a.11, eksükligine 119a.10, yüceligi 193b.8, şusuzlık 213a.2, uyhusuzlık 213a.2, gökçeklik 237b.9.

-cİ (İsimden İsim Yapım Eki): kapucu 95b.7.

-İcİ (Fiilden İsim Yapım Eki): Metinde örneğine rastlanmamıştır.

-ncİ (İsimden İsim Yapım Eki): dördüncü 200a.10, üçüncü 205a.3.

-İ (Fiilden İsim Yapım Eki): Metinde örneğine rastlanmamıştır.

-mAdİn (Zarf Fiil Eki): Metinde örneğine rastlanmamıştır.

-İcAk (Zarf Fiil Eki): göricek 9a.11, düşicek 21a.3, olıcak 41a.5, devşüricek 84a.5, toğıcak 149b.3, bulıcak 168a.11.

-İncA (Zarf Fiil Eki): dönince 9b.11, olunca 17b.3, görince 43a.5, okıyınca 43a.11, konınca 48b.7, kaçurınca 82a.1, devşürince 89a.7, diñdüğince 93a.7, urınca

94a.9, üfürince 135b.10, tırınca 142b.8, yürüyince 197a.10, toğunınca 206a.3, getirince 236b.3, kılınca 251b.11.

-II Edilgen Çatı Eki: kırılıb 23b.10, düzilüb 33a.12, görilsün 33b.8, örilüb 52a.3, urılıb 73b.1, döküldiler 83b.10, kırtılmayub 92b.8, urılıb 124b.8, irilüb 204b.1, koyılır 210a.3, düzilüb 250a.9.

-İş (İşteşlik Eki): tutuşub 37a.6, buluşub 73a.10, görüşüb 186a.11.

-In (Dönüşlülük Eki): görünür 153a.9, tokınub 197a.5, yapınub 222b.1, bulunur 240b.11, görünmez 247b.3.

II.BÖLÜM

FONETİK OLAYLAR

7. ÜNSÜZLER

Metnin imlasından hareketle metinde kullanılan ünsüzler şunlardır:

(b, c, ç, d, đ, f, g, ğ, h, ĩ, ĵ, k, k̄, l, m, n, ŋ, p, r, s, ş, s̄, t, t̄, v, y, z, z̄, ž, ž̄)

Bu ünsüzlerden c, f, h, v değişim yoluyla Batı Türkçesi içinde ortaya çıkmışlardır. Arapça ve Farsçadan alınma kelimeler için Türkçede bulunmayan bazı harfler kullanılmıştır. ĩ ve ŋ ise bugünkü Türkiye Türkçesi yazı dilinde bulunmaz. Eski Anadolu Türkçesi'nin bugünkü yazı dilimizden ayrılan en önemli yönü, bünyesinde ŋ damak ünsüzü ile sızıcı gırtlak ünsüzü olan ĩ ünsüzünü bulundurmasıdır.²⁵ Metnimizde de yukarıdaki ünsüzlerle birlikte “ĩ” ve “nazal ŋ” kullanımına sıklıkla rastlanılmaktadır.

7.1.Ünsüz Değişmeleri

7.1.1. Tonlulaşma pçtk > bcdg

Söz başındaki /-t/ sesinin /-d/ olarak değişmesi Eski Türkçe devresinin sonlarında olmuştur. Ancak bu değişimin gösterdiği seyir çok açık değildir. Batı Türkçesinde bazı kelimeler, başta bulunan /-t/ ünsüzü varlığını korurken diğer taraftan, bu kelimelerin /-d/'li şekilleri ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bu dönemde yazılan eserlerde /-t/'li ve /-d/'li şekiller bir arada görülmektedir.²⁶ Eski Anadolu Türkçesi döneminde de bu ses hadisesi yaşanmakla birlikte sözcüklerin hem “d”li hemde “t”li şekilleri bir arada kullanılmıştır. Metnimizde de bu ses hadisesinin örnekleri görülmektedir.

t->d-

t ünsüzünün korunduğu durumlar:

²⁵ Özkan, age., s.99.

²⁶ Mehmet Özmen, *Ahmed-i Dâ'î Divanı*, TDK, Ankara, 2001, s.304.

tolmuş 8b.2; turmağa 9b.7, turmadı 14b.2, toyursam 15a.9, yigit 23a.7, toğub 32a.2, tolanmağa 32a.5, tuymaya 37b.1, turdı 40a.1, tolu 42a.11, tağılub 48b.8, toğrı 48b.9, toldı 49b.9, tağılan 51b.8, toğdı 52b.6, tuvarı 51b.8, turmuş 57a.3, tayanub 62a.1, tayamış 68a.3, tuymaz 75b.6, tağıtmış 79a.3, tokınub 80b.6, tağıldı 82a.2, tonlar 85a.7, toğrulıqdan 94b.11, toğurdı 97a.1, tutub 102a.1, tururken 102b.4, tamarı 102b.5, tağıdub 110a.4, toksān 114a.6, toköz 115b.11, tonanub 125a.2, toğmış 137b.9, turdum 135b.2, tuya 153b.11, turuñ 153b.11, tobtolu 157b.2, turduğı 162a.8, talın 177a.2, tolı 192b.6, turmañ 194b.11, toközsa 205b.8, tolayu 214b.8, tolaşub 228a.2, turdılar 235a.7.

t->d- değışmesine uğrayan kelimeler:

dürlü 37a.7, ditredi 52a.11, dutdı 52b.9, dut 69b.3, durub 69b.10, depelese 146a.3, dutan 150b.8, dāğ 154a.4, depesinde 165a.6, dād 191a.5, depere 207b.5, datar 213b.5, depe 255a.2.

-t->-d-

yiderdi 4b.8, gösterdi 25a.5, dördünci 36b.10, ögredeyim 37b.6, gider 42a.8, işidür 67a.5, söyledürdi 93a.8, kanad 144a.4, ağıdub 180a.10.

-t>-d

kurd 13a.1, ardın 18b.6, od 37a.7, süd 100a.2, ad 170a.5.

-k>g-

k- ünsüzü koruyan:

kendüye 5b.5, kimse 29b.9, keçi 28a.7, kesem 40a.4, kenārına 49a.1, kemer 49a.6, kimesne 75b.6, kötek 110a.2, kişiler 113b.6, küpe 123b.7, kelek 134a.5, köpri 156a.8, köpükler 177a.1, kemükleri 195b.1, kükreyüb 204b.2, kemçe 208a.8.

k->g- değışmesine uğrayan kelimeler:

gün 1b.4, gözlediler 2b.5, geyüb 3a.3, gökde 6b.2, gelür 7b.11, görüb 8a.1, gönülleri 9a.6, görmek 12b.4, getürelüm 12b.10, giyimlü 13b.5, gitdi 16b.8, gözi 22a.8, gördük 32a.6, gemiler 33a.10, geçürmek 33a.10, girüb 38a.5, gice 38b.1, gökler 49a.3, gibi 49b.3, gözciler 52b.1, gözletdi 52b.2, geçen 53b.10, girü 54a.6, götürüb 54a.7, gemilü 54a.9, giymiş 57a.2, gevdesine 62a.2, görmeyen 63a.7, geçürmedüğü 63a.9, gönden 72a.5, geçmiş 86a.11, görüşdi 110a.8, gölgede 137b.8, gümüşe 140a.5, gürbüz 149b.2, girmek 155b.6, gündüz 163a.4, gömlegi 170b.11.

-k->-g-

itmege 1b.6, dilegince 67a.8, virmege 67a.8, öldürmege 88b.3, getürmege 109a.4, göge 114b.7, itmege 131b.1, deprenmege 174b.6, yüregi 206b.10, iletmege 210a.9, görmege 229b.1.

-k->-ğ-

ayağı 20b.4, yoldaşlığın 44a.11, şağluğı 63a.10, şayruluğı 63a.11, uyluğın 97a.3, kulluğuma 107a.4, toprağı 193b.5, yoğına 261a.11, varlığın 93a.9.

-ç->-c-

ç'li kullanım:

çıgırnı 2b.5, bağçede 4b.11, keçi 38a.7, çalkınur 67a.4, çadır 94a.6, içeri 224b.5, için 227a.8, üç 228a.9, niçün 228b.1, çekişürken 231a.3, kaçan 234a.10, gökçeklik 237b.9, göçüb 241a.3, çanak 250a.7.

Arapça ve Farsça yazımında kullanılan imla etkisinden dolayı c'li kullanımın baskın olarak kullanılması ç>c değişimini meydana getirmektedir:

öcinden 4a.3, nice 4a.5, güc 6a.4, gücüb 8a.9, kılmc 10b.11, kılıc 17a.5, dinc 18b.9, üç 25b.9, ağac 33a.3, cizüb 37b.1, hic 38a.9, sac 38b.3, icün 39a.3, avuc 43a.10, kulac 50a.3, ic 59a.11, ucına 60a.4, bir kaç 79a.11, bulduçca 83a.2, aşcılarında nam 85b.8, kamcı 111b.10, şucın 119b.2, çift 123b.7, acub 125a.8, burc 131a.6, icün 139a.10, acalum 159b.4, turduçca 159b.6, ac 162b.4, urduçca 218b.1, geldükce 227b.8, bizüm cün 236a.7.

-p->-b-

dibi 163a.8.

7.1.2. Tonsuzlaşma

İlk seste b > p değişimi:

Eski Türkçeden beri korunan “b” ünsüzünün metinde genel olarak korunduğu görülmektedir. Eski Anadolu Türkçesi döneminde de “b” ünsüzünün korunduğu Arapça ve Farsçadan alıntı kelimelerde ve bazı Türkçe kelimelerde bu ses hadisesinin yaşandığı görülmektedir.

b- harfinin muhafaza edildiği sözcükler: bölük 8b.5, başdı 41b.3, bağladuğ 41b.7, batıra 50a.5, bağ 52a.8, batman 57b.1, baqarlar 63b.5, biçik 101b.3, bunca 109a.1, borı 131b.8, bınar 147b.5, budanın 177a.3, boğazına 195b.7, boyun 198b.3.

-b->-p-:

çalap 130a.7, deprenişine 185b.9, depredüb 198b.4, şarpdur 226b.7, kaplayub 247a.9.

-d>-t:

dertlü 130a.1.

-d->-t-:

Metinde sadece bir örneği görülmektedir.

yurta 124b.7.

-g>-k değişimi:

Metinde bu değişimin örneği bulunmamaktadır.

Metnimizde Farsçadan dilimize girmiş olan (çüb: sopa, odun) kelimelerde de bu ses hadisesi görülmektedir:

çöp 132b.2 < çüb.

7.2. Sızıcılışma

Ön ses durumunda Türkçe kelimelerde ħ sesi bulunmamaktadır. Nadir İlhan'a göre "Bu değişimin kelime içi ve sonlarında görülmektedir. Türkçede kelimelerde bulunan ħ sesi k sesinden değişme yoluyla ortaya çıkmıştır."²⁷

ķ->ħ- değişimi:

ħān 26a.2-256b.7, ħātūn 29b.1-56a.11-217a.8.

Eski Anadolu Türkçesinde her ne kadar ķ>ħ sızıcılışması görülsede bu dönemde bazı kelimelerde asli ķ ünsüzünün korunduğu görülmektedir.

ķanı 7b.1-9b.4-64a.5-64b.4, ķankı 17a.10-103b.1-176b.7, ķaçan 84a.4-160a.3-194b.3-247b.11.

-k->ħ-:

daħı 3b.4, uyħu 129a.5, yoħsa 199b.1.

Metinde sözcüklerin hem ħ'li hemde ķ'lı şekillerinin bir arada kullanıldığı görülmektedir. Bundan hareketle bu ses hadisesinin Eski Anadolu Türkçesi döneminde düzenli bir şekilde olmadığını göstermektedir:

ķorħusundan 5a.11/ķorķu 58a.4, ķoħısına 13b.1/ ķoķu 197b.5, uyħuya 87a.1/uyķu 42b.6, ķorħma 209b.2/ķorķma 38a.1, yoħsa 199b.1/ yoķ 9b.5.

7.3. Süreklileşme

-d->-y- değişimi

Eski Türkçe devresinde kök ünlüsünden sonra gelen d ünsüzü, Batı Türkçesinde süreklileşerek y olmuştur.²⁸

²⁷ Nadir İlhan, **Hazā'īnu's-Sa'ādāt**, Öz Serhat yayıncılık, Malatya, 2009, s.60.

²⁸ Osman Yıldız, **Yūsuf u Zelīhā**, Akçağ yayınları, Ankara, 2008, s.191.

adağ > ayak 24b.5, adır- > ayırdı 163b.6, adırıl- > ayrıl- 205b.6, bedük > büyük 58a.7, edgü > eyü 84b.6, edgölük > eylük 36a.1, ked- > gey- 82b.3, kedür- > geyür- 13a.8, tod- > doy- 212b.10, yadağın > yayan 19b.2, udı- > uyu- 59a.10.

b>v değişimi:

Eski Türkçede kimi kelimelerin ön, iç, son sesi olan “b” ünsüzü “v” ünsüzüne değişerek kullanılmaya başlanmıştır.

Ön seste b->v- değişimi:

Metnimizde Eski Türkçe döneminde “b-“li görülen sözcüklerin değişimle birlikte “v”li şekilleri görülmektedir:

varıdı 4b.3, vermedi 5a.2, varmışlar 7a.10, virüb 11b.5, varub 13a.4, viridi 15b.8, var 21b.9, varılmağ 33a.12, varalum 33b.8, virici 33b.9, varlığı 35a.10, varam 40a.5, varasın 42b.2, virdügi 43b.10, vara 74b.3, varduğın 84b.7, virür 86b.9, vireyin 91a.8, virürsen 92a.9, virem 95a.7.

İç seste b->v- değişimi:

Metnimizde iç sestede b>v değişimi şöyledir:

sevindük 37a.10, avuc 43a.10, çavuşlar 70a.8, yavuz 73a.8, av 94a.11, avlayub 130b.1, avlamış 179b.6, eve 214a.8.

Metnimizde son seste b > v değişimi örneği görülmemektedir.

Metnimizde bir ektede b- > v- değişimi görülmektedir. Eski Türkçede fiil çekimi 1. çoğul şahıs eki olarak-vuz,-vüz eki kullanılmaktadır bu kullanımın örnekleri şöyledir:

irebilevüz 19a.11, gidevüz 22a.5, olavuz 22a.8, varavuz 22a.9, dirilevüz 30b.8, yüklevüz 41a.2, alavuz 91b.11, çıkmayavuz 98b.8, şoravuz 204b.5, görevüz 222a.2.

8. ÜNSÜZ UYUMU

Tonlu ünsüzle biten bir kelimeye tonlu ünsüz, tonsuz ünsüzle biten bir kelimeye tonsuz ünsüz gelmesiyle birlikte ünsüz uyumu sağlanmaktadır.

Batı Türkçesinin son zamanlarında, bilhassa bugünkü Türkçede tam bir şekilde gösteren bu uyum, Eski Türkçe devresinde ve Eski Anadolu Türkçesinde tam anlamıyla mevcut değildi.²⁹ Eski Türkçede bulunan bazı eklerin tek şekillik muhteva etmesi bakımından ünsüz uyumunu bozmaktadır. Özellikle de “d” ünsüzlü tek şekilli eklerde bu uyumun bozulduğu görülmektedir.

Metnimizde bu uyuma aykırı kullanımlar mevcuttur ve bunlar şu şekildedir:

²⁹ Yıldız, age., s.199.

+dA (Bulunma Hali Eki): gökde 6b.2, uşda 15a.11, çarbdā 16a.3, nihāyetde 23a.6, tarafda 24a.4, olduḡda 33b.8, elbetde 35a.5, ululuḡda 41b.5, Őuretde 41b.6, vaḡtde 104b.8, arayıbdā 105b.10, pāy taḡtdā 106a.7, oturuḡda 116b.9, gelmekde 125b.5, meclisde 128b.11, ortalıḡda 133a.11, eŐkālde 137b.5, gūneŐde 137b.8, iŐde 158b.4, bucaḡda 166a.9, gelmekde 221a.4.

+dAn (Ayrılma Hali Eki): yoḡdan 1b.5, erlikden 2b.6, yedekden 11a.7, Őabāḡdan 17b.3, taşdan 40a.10, sebebden 42b.10, tarafdan 43b.11, kılıcdan 45b.1, sesden 88b.4, toḡruluḡdan 94b.11, itmekden 105a.10, gökden 114a.8, miḡnetden 136b.2, çoḡdan 169a.5, Őovuḡdan 195b.11, ḡaḡḡdan 261b.2.

-dUk (Sıfat Fiil Eki): etdūḡumden 15a.7, gitdūḡı 18b.11, itdūḡı 27a.5, itdūkde 31b.7, ayıtduk 31b.8, gitdūk 35b.4, itdūk 83a.1, iŐitdūḡine 117a.5, itdūkçe 162a.4, nitdūḡı 164b.8, getdūḡümüzi 179a.2, taḡduḡum 188b.5, yatduḡı 214b.1, yaratduḡıdur 249a.7.

-dİ (Görülen Geçmiş Zaman Eki): anladı 3b.8, gitmiŐdi 7a.4, iŐitdi 7a.9, yıḡdı 10b.7, ayıtdı 14b.9, tutdı 17a.4, dūŐdı 17b.10, ılıtdı 18a.3, ḡapdılar 29b.11, öğretti 37b.6, atdı 40a.10, saḡdı 41b.3, ḡopdı 48b.3, ötdi 50a.5, ḡaçdı 65a.8, kesdi 101b.4, geçdi 101b.5, yırttı 112a.6, dökdi 141b.10, batdı 156a.10, bıraḡdı 163b.8, ḡapdı 168b.1, Őatdılar 170a.11, yapıŐdı 170b.7, koymıŐdı 182a.5, oynatdı 182a.8, yutdı 188a.6, gelmiŐdi 198b.9, tutuŐdılar 230b.8, örtti 239a.7, silkti 254b.3, aḡlaŐdılar 258a.8.

+dUr (Bildirme Hali Eki): çoḡdur 3b.2, gelmişdür 4a.3, gerekdür 15a.9, yoḡdur 19a.10, gücdür 48a.5, sevmişdür 95b.1, yemişdür 100a.7, yigitdür 106a.3, uyanmiŐdur 123a.7, dökmişdür 135b.8, dutmiŐdur 146a.1, yaradılmışdur 147b.2, görmişdür 152a.6, ḡonmiŐdur 155a.1, sebebdür 182b.8, bitmişdür 210a.7, Şarpdur 226b.7, tolaşmışdur 226b.9, yaraḡdur 246a.6, gücdür 246b.6, ḡaplamıŐdur 248b.8.

-dUr (Ettirgen Çatı): dimekdür 13a.1, ḡırdırmaḡdur 34a.4, ḡoparmaḡdur 105a.7, zıkr itmekdür 259b.5.

-dUm: işitdüm 21a.4, döküdüm 34b.3, itdüm 34b.4, öpdüm 35b.8, gitdüm 39a.4, atdüm 39a.5, ḡıḡdüm 39b.7, yitdüm 40a.8, baḡlamıŐdüm 43a.3, saḡdüm 43a.11, geçdüm 130b.2, yapdüm 159b.3, tutdüm 191a.9, çekdüm 193a.3.

-dİlAr: itdiler 17a.2, ayıtdılar 19a.8, gitdiler 19b.1, tutdılar 80b.8, etdiler 95a.10, iletdiler 103a.3, yatdılar 153b.3, Şatdılar 170a.11, berkitdiler 226a.9, işitdiler 229a.6, yutdılar 230b.5.

9. ÜNSÜZ TÜREMESİ

Ünsüz türemesi kelime kök ve gövdelerinin ünlü bir ses ile biterek ünlü bir sesle başlayan bir ek alması sonucu araya giren koruyucu ünsüzler tarafından iki ünlü sesin yan yana gelmesinin önüne geçilmesi hadisesidir. Metnimizde iki tür (y, n) ünsüz türemesi olduğu görülmektedir.

9.1. “Y” Ünsüzünün Türemesi

Ekleme ve kaynaşma sırasında kendini gösteren ünlü çatışmasını (hiatus) önlemek ünlüler arasına getirilen y ünsüzüne koruyucu ünsüz denir.³⁰ Günümüz Türkçesinde olduğu gibi Eski Anadolu Türkçesi döneminde de bu ses hadisesi görülmektedir. Metnimizde de “y” türemesi hadisesine rastlanmaktadır:

kelime başında -y- ünsüzü türemesi

yıldırımdur (ıldırım)16a.4, yigid (igid)22b.3, yılduz (ılduz)248a.9.

Sözcük ünlü ile bitmiş ve ünlü ile başlayan bir ek aldığı vakit araya -y- ünsüzü girer:

eyleyen 1b.4, dinleyen 2a.9, nireye 9b.8, almaya 16a.3, ortaya 20a.3, oğlıyam 21a.10, tuymaya 37b.1, şuya 41a.9, uğraya 76a.1, gelinceye 87a.10, taşraya 87b.5, aırmaya 94a.4, girüye 103b.8, yürüye 106b.3, söyleyen 107a.7, araya 118a.9, isteye 121b.3, kişiyem 123b.1, kılmayan 130a.9, gevdeye 131b.6, kırumaya 135b.8, uyıhuya 138a.6, kişiyeye 143a.7, urmaya 143a.11, düşmeyen 143a.11, okıyayım 146b.9, köprüye 156b.9, ilerüye 161a.11, aılayana 180b.7, kımaya 181a.7, unutmayalar 202a.6, bekleyeler 210b.8, görülmeye 229a.10, ordıya 252a.6.

Ünlü seslerle biten Arapça ve Farsça sözcüklerin ünlü ile başlayan Türkçe bir ek aldıklarında iki ünlünün yan yana bulunmasını engellemek amacıyla araya “y” koruyucu ünsüzü girmektedir. Bu hadiseye metnimizde de rastlanmaktadır:

‘alim-i esmāya 3a.4, ğazāya 3a.10, cezireye 30a.10, cāzūya 31a.1, şahrāya 31a.5, bendeye 34a.9, da‘vāya 40a.4, dāireye 42b.8, fenāya 67b.1, muķābeleye 76b.2, kılleye 132a.7, menāreye 132a.11, şahrāya 139b.2, sineye 141a.3, kıbbeye 154b.2, daıhmaye 157b.5, zirüyem 162a.1, hücreye 167b.7, serāya 168b.3, tenhāya 170a.6, temāşāya 177a.7, vācibülvücūya 200a.7, kıatreye 207a.9.

Ünlü ile biten sözcüklere ise, ile edatları eklendiği zaman edatların ilk harfi olan i- sesi düşerek -y- ünsüzü türer:

³⁰ Ahmet Bican Ercilasun, “Türkiye Türkçesinde Yardımcı Ses”, **Türk Dili** S. 85, Eylül 2000, s.219-226.

kendüyle 5b.10, emriyle 18b.7, işaretiyle 18b.8, kendüsiyle 25a.3, sebebiyle 34b.3, göziyle 51a.4, söziyle 52a.11, öykeyile 112b.1, şuretiyle 112b.7.

9.2. “N” türemesi

Bu türemeye +(s)I 3. teklik kişi iyelik ekine hal ekleri getirildiğinde bu “n” türemesinin ortaya çıktığı görülmektedir.

Gürer Gülsevin “n” türemesi hakkında şunları söylemektedir. “Yapılan tüm çalışmalar, sonuçta, bu ekin +(s)I(n)+ olduğunu, ünlü ile biten kelimelerde, başta “s”nin, isim çekim eklerini alınca da ekin orjinalinde bulunan sondaki “n”nin ortaya çıktığını göstermektedir. Yani ekin sonundaki “n” sesi ancak arkasına bir çekim eki gelmesi durumunda ortaya çıkar.³¹

şuyuna 2a.7, egnine 3a.4, burasına 4a.6, adına 4b.6, sözine 9b.5, sırasına 11a.9, şına 12b.4, ağzına 13a.9, çoşısına 13b.1, kolına 13b.10, üzerine 14a.2, anı 14a.5, yerine 14b.2, kılına 16a.7, öşine 16b.7, bunu 18b.4, toprağına 20b.4, arkasına 24b.9, üstine 31a.2, yolına 32b.4, anda 43b.9, yığnağınuş 49b.10, çadırına 84a.7, yirine 110a.1, bağına 110a.11, ucına 111b.10, beline 125a.1, yuğarusına 131b.5, güneşine 136b.2, kendünüş 139b.9, gidişine 176b.10, yarusına 187b.9, gölgesine 193b.10, gözine 197a.10, ayağına 209b.5, yoğına 261a.11.

Arapça ve Farsça sözcüklerde de yukarıdaki “n” türemesi anlatımında gerçekleşen hadiseler meydana gelerek “n” türemesi hadisesinin bu kelimelerde de ortaya çıktığı görülmektedir:

kavmine 3a.10, kürsisine 25b.1, şevābına 25b.2, muğābelesine 25b.4, sāzendelerine 27a.11, kerīmiyyetine 27b.1, kemāline 27b.11, sihrine 30b.6, devrānına 35a.9, serāyına 41a.7, şuretine 41a.10, āşinasına 42a.7, meydānına 75b.5, ejderine 78b.4, ḥalāşına 108a.8, üstādına 162a.5, gūşına 165a.9, kademine 242a.3, ruḥına 258b.6, ehline 260b.6.

9.3. “V” türemesi:

Metnimizdeki “v” türemesinin örneğine rastlanmamıştır. ur- kelimesinin henüz baştaki “v” ünsüzünün türemesinin gerçekleşmeden kullanıldığı görülmektedir.

ur- 11b.5-14a.6.

³¹ Gülsevin, *age.*, s.14.

10. ÜNSÜZ DÜŞMESİ

Türk dilinin her döneminde eklerin ve kelime köklerinin yapısında bulunan bazı ünsüzler zamanla etkisini kaybederek kullanımdan düşmüşlerdir. Bu düşmeler Eski Anadolu Türkçesi döneminde görülmekle birlikte günümüz Türkçesine geldiğinde bu ünsüzlerin tamamen düşürülerek kullanımları görülür.

b düşmesi: Kelime başında bulunan “b-” ünsüzü bol- fiilinden düşerek ol- şekline dönüşmüştür:

olub 4b.1, olun- 5b.1, ol 4b.2, olmuşdu 5b.4, olunca 22a.11, olan 32a.7 >bol-.

l düşmesi: Eski ve Orta Türkçe dönemlerinde kelime iç sesinde bulunan “-l-” ünsüzünün düşmesi hadisesidir. Metnimizde bu duruma ait iki örnek bulunmaktadır:

getürmek (keltürmek DLT.) 81b.6, oturmak (olturmak DLT.) 105b.6.

r düşmesi: bile (<birle) 22a.5.

Metinde görülen “bile”nin her ne kadar “r” ünsüzü düşmüş olarak görülsede “birle 19b.5” şeklininde kullanımının görüldüğü ve bu “r” düşmesinin Eski Anadolu Türkçesi döneminde henüz tam olarak düşmediğini “r” li kullanımında devam ettiğini göstermektedir.

v düşmesi: Metnimizde “şu” kelimesinde “v” ünsüzü düşmesi görülmektedir.

şub>şuv>şu 18a.2.

y düşmesi: Günümüz ve Eski Türkçe dönemlerinde kelime başında “y” ünsüzü bulunduran bazı kelimelerin kelime başında bulunan “y” ünsüzü düşmüştür:

ıraq (yırak EUTS.) 137b.10, üzügi (yüzük-yüzüg) 157b.10, incüden (yinçü EUTS.) 161b.6.

ğ/g düşmesi: ilerü (ilgerü) 9b.1, kapu (kapığ) 24b.2, ayru (adrığ) 36a.1, çeride (çerig) 48b.7, şaru (şarığ) 53a.9, başlu (başlığ) 56b.7, kamu (kamığ) 93a.11.

Eski Türkçe döneminde bazı eklerin sonundaki “ğ/g”lı ekler Eski Anadolu Türkçesi dönemi ve günümüz Türkçesinde eriyerek kaybolmuştur. Metnimizde bu olaya örnekler şöyledir:

-lu/-lü<-lığ/-lig (isimden isim yapım eki): pullu 49a.6, yarağlı 52a.7, ayaklu 54b.3, atlu 55b.6, yüzlü 72a.1, yerlü 120b.10, yeğlü 131b.7.

-i/-i<-(i)g/-(i)g (belirtme hali eki): yüzi 2a.7, ışığı 116b.7, ucı 161a.9, yeri 178b.4.

-a/-e<-garu/-gerü (yön): ilerü 9b.1, yukāru 161a.11.

-an/-en<-gan/gen (sıfat fiil eki): gelen 52b.2, geçen 53b.10, kalan 254a.3, bulan 258b.9.

-ınca/-ince<ğınça/ğınçe (zarf fiil eki): geçince 11b.7, irince 9b.10, girince 24b.4, çalınca 167a.4, toğunınca 206a.3, varınca 250a.2.

-alı/-eli< ğalı/geli (zarf fiil eki): olalı 31b.8, yatalı 38b.2, geleli 90a.4, görelı 207b.3.

Eski Türkçe dönemindeki g/ğ ünsüzü -gAn, -ıg, -gA ekleri Eski Anadolu Türkçesi döneminde eriyerek kaybolmuştur:

söze 20a.11, kıızı 31a.1, adına 73b.8, ata 78a.2, bulandı 188a.10, olan 190a.10, gelen 203a.3, gören 204a.5.

k düşmesi: eşek (eşkek)106b.5.

11. ÜNSÜZ BENZEŞMESİ

-nb- >-mb- benzeşmesi

Burada n sesi dudak ünsüzü olan b sesi ile yan yana bulunurken yarı benzeşme sonucu farklılaşarak bir dudak ünsüzü olan m'ye dönüşmüştür.³²

Metnimizde Türkçe kelimelerin aksine Arapça ve Farsça sözcüklerde “-nb-”li kullanımı görülmektedir:

cünbüşinden (cümbüş) 4b.4, çenberinden (çember) 57b.2, sünbül (sümbül) 82a.4,^c anberler (amber) 140a.8, künbed (kümbed) 196a.6, tenbîhdür (tembih) 259a.4.

12. ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

İç seste iki ünlü arasında bulunan ve vurguyu üzerinde bulunduran ikinci hece başındaki ünsüzlerin açık ve zayıf boğumlanmalı ilk hece ünlülerinin etkisi altında, kendi hece sınırlarını aşacak bir yoğunlukla boğumlanmaları sonucunda söz konusu ünsüzdeki tekrarlanmayı gösteren ses olayı.³³ Metnimizde “-s ve -r” ünsüzlerinin ikizleştiği görülmektedir:

ıssı 195b.3-195b.6- 195b.7, perri 162b.2.

13. ÜNSÜZ TEKLEŞMESİ

Dilimize Arapça ve Farsçadan giren kelimelerin yapısında bulunan çift ünsüzlerin birinin kaybolarak kullanılaması olayıdır. metinde tek örneğine rastlanmıştır.

perri 162b.2/peri 181a.3.

14. ÜNSÜZ AYKIRILAŞMASI

Farklı ya da aynı iki ünsüzden birinin değişime uğrayarak kullanılmasıdır. Metinde örneğine rastlanılmamıştır.

³² İlhan, **age.**, s.63.

³³ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=1=veritbn&kelimesec=327882

15. ÜNSÜZ YER DEĞİŞTİRMESİ

Birbirine yakın ya da uzak olan ünsüzün birbirleriyle yer değıştirmesi olayıdır. Ahmet Buran ve Şerife Oğraş ünsüz yer değıştirmesi olayının genel bir kurala bağlamanın zorluğundan bahsetmiş ünsüz yer değıştirmesinin ana sebebinin ünsüzlerin karşılaşmalarından doğan söyleyiş zorluklarını giderme çabası olduğunu dile getirirler.³⁴ Metinde iki örneğine rastlanmıştır.

gibi 9a.4/bigı 214a.6, kamaş- 205b.1, 255a.3/ aqmaş- 49a.10.

16. HECE DÜŞMESİ

Hece düşmesi olayının metnimizdeki en yaygın örneği bildirme eki olarak kullanılan (durur/turur) yardımcı fiilinin -dur, -dür şeklinde kullanılmış olmasıdır. Kaynaklarda³⁵ hece düşmesi olarak gösterilen bu durum aslında tam bir hecenin düşmesi olmamakla birlikte iki heceli yapının tek heceye dönmesiyle hece düşmesi olarak değerlendirilmektedir. (durur/ du-rur/ -dur)

Metnimizde -turur/-durur bildirme ekinin düşmesi ünlü düşmesi hadisesine sebep olmuştur:

oldur 4a.4, vardur 10a.10, yıldırımıdur 16a.4, yokdur 19a.10, oğlıdur 23a.8, çokdur 23b.7, yakındur 42a.2, kızımıdur 56b.3, tağdadur 65b.2, dutmuşdur 146a.1, şarpdur 226b.7, yoldur 226b.10.

Metnimizde bildirme ekinin hem -durur şeklinin hemde -dur şekli olarak iki yapının aynı anda bir arada kullanılması söz konusudur. Bu durum metnimizde bulunan bildirme ekinin yer yer ünlü düşmesine uğradığını yer yer ise eski yapısını devam ettirdiğini göstermektedir:

Muştafâdurur 1b.6, oldurur 2b.3, yıkmışdurur 94b.11, vardurur 260b.4.

pâdişâhdur 4a.9, rüsvâyılıkdur 12b.3, âsândur 41a.11, cüvândur 120a.4, fersahdur 130b.5, âşinâdur 144a.9.

³⁴ Ahmet Buran, Şerife Oğraş, **Elazığ İli Ağızları**, Elazığ, 2003, s.94.

³⁵ Özkan, **age.**, s.110.

İlhan, **age.**, s.63.

III.BÖLÜM

ŞEKİL BİLGİSİ (MORPHOLOGY)

17. İSİM ÇEKİM EKLERİ

17.1. Çokluk Eki

Eski Anadolu Türkçesi döneminde çokluk eki olarak kullanılan ekler -ler, -lar ekidir. Bu ekle ilgili olarak Nadir İlhan Türk Dilinde Çokluk adlı eserinde şu görüşlere yer vermiştir “Türkçenin her dönem ve sahasında temel çokluk ekidir. En eski metinlerimizden itibaren Türk dilinin tarihi metinleri ile çağdaş lehçeleri ve ağızları incelendiğinde temel olarak çokluk kavramının -lAr ekiyle karşılandığı görülmektedir. Gerek tarihi metinlerde gerekse çağdaş lehçelerle, onların en alt birimleri olan ağızlarda ortak çokluk eki -lAr ve onun çeşitli varyantlarıdır.”³⁶ Bu görüşten hareketle Türk dilinin temel çokluk eki olan bu ekin kullanımını metnimizde de aynı görevle kullandığı görülmektedir. Metinden örnekler şu şekildedir:

-lar, -ler:

kişiler 1b.9, dirlikleri 6b.7, kimseler 15a.1, kendüler 19a.6, sözleri 26b.5, taşları 31b.1, bunlar 31b.10, kuşlar 37a.1, kolları 38a.7, ayakları 38a.7, sizler 41a.9, kışlar 46b.2, yazlar 46b.2, gökler 49a.3, gözciler 52b.1, gürbüzler 54a.3, ağaçlar 61b.3, yıllar 61b.7, tağlar 72a.3, begler 83a.9, kızlar 83b.4, tonlar 85a.7, kirpikler 87a.1, otaqlarına 104b.2, yaraqlar 113b.5, süñüler 113b.5, toplar 114a.2, köylerine 121a.4, şubaşlar 125b.11, yıllar 129b.7, gevdeleri 131a.9, başları 131a.10, burunları 131b.3, yeñleridür 131b.7, şular 140a.7, kapucular 157a.5, kuşlar 199a.2, qarındaşları 227b.4, yılduzlar 229a.4, atalara 238b.10.

Ayrıca metnimizde bulunan Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerde de bir hayli -lar, -ler ekinin kullanıldığı görülmektedir:

-lar, -ler: “-lar, -ler” çokluk ekinin Arapça ve Farça sözcüklerde kullanımına örnekler şu şekildedir:

şehzādeler 4b.11, casuslar 7b.3, libāslar 8b.10, ejderhālar 10b.4, pādīşahlar 15a.4, dilāverler 19a.9, du‘ālar 21b.3, perriler 30a.5, serālar 36b.6, cāzūlar 40a.11, tahtlar 54b.3, kudsīler 54b.4, sāyebānlar 56a.10, gulāmlar 57a.3, hātūnlar 63a.7, cihāngirler 69a.4, hāncerler 85a.8, bāsübānlar 86a.5, libāslar 90b.11, belālar 95b.10, cellādlar 109a.2, şefkātler 130a.8, deryālar 137a.9, bendeler 144a.11, vezīrler 145b.10, hōcazādeler 148a.10, yādīgārlar 155a.1, dükķānlar 158b.1, revzenler 161b.10, āteşler 187a.4, nerreler 193a.7, zehreler 200b.1, maḥbesiler 224b.9, naḥīlhar 239a.6, şöhretler 241a.4, hāzineler 247a.3, hānları 256b.7, kışşālar 260b.4, hişşeler 260b.4.

Arapça ve Farsça çokluk eklerinin örnekleri de metinde görülmektedir.

³⁶ Nadir İlhan, **Türk Dilinde Çokluk**, Manas yayınları, Elazığ, 2009, s.62.

Arapça ve Farsça sözcüklerde çokluk (-ān/-āt): Arapça ve Farsça sözcüklerde kullanılan “-ān” ve “-āt” çokluk ekinin kullanımına metnimizde şu örneklerde rastlanmaktadır:

-ān: mehekk-i merdān 14b.1, erkān 27a.1, yārān 33a.6, sultān-ı ‘ ayyārān 63a.6, sultān-ı şahirān 134b.10.

-āt: kelimāt 22b.1, maḥluḳāt 45a.9, şikārātın 153b.8, tılsımāt 157b.6, tertibāt 159b.6, şadaḳāt 169b.1, zulūmāt 175a.8, ḥādīşāt 221a.6, mu‘ cizāt 249b.5, şalavāt 258b.6, mü‘ mināt (ebced bölümü).

17.2. İyelik Ekleri

Eski Anadolu Türkçesindeki iyelik eklerinin Türkiye Türkçesinden tek farkı düzlük-yuvarlaklık uyumunun o dönemde henüz yerleşmemesi nedeniyle ünlülerde görülür³⁷ Aşağıda da gösterildiği gibi 1. 2. şahıs teklik ve çokluk iyeliklerinin ünlüsü daima dar yuvarlak ünlü iken 3. şahıs iyelikleri de daima düz dar ünlüdür.

<u>Teklik</u>			<u>Çokluk</u>
1.	Kişi	+(U)m	+(U)mUz
2.	Kişi	+(U)ḡ	+(U)ḡUz
3.	Kişi	+(s)I(n)	+IArI(n) ³⁸

Metinden örnekler verilirken Türkçe kelimelerin yanısıra dilimize Arapça-Farsça’dan giren sözcüklere gelen iyelik eklerinin örneklerine de yer verilmiştir.

1. Tekil kişi

-(u)m, -(ü)m: “-(u)m, -(ü)m” iyelik ekinin kullanımına ait metinden örnekler şu şekildedir:

gözüm 21a.8, cigerüm 22a.4, benüm 29a.2, gönlüm 34a.9, haberüm 35b.3, yoldaşum 35b.7, qarındaşum 36b.5, yüregüm 39a.2, boynum 40a.8, yolum 52a.10, kulum 58.a 11, oğlum 66b.7, kızum 80a.2, kendümi 89a.7, sultānum 94b.3, kulluğuma 107a.4, ahđum 113a.3, ḥālüm 132a.6, dostum 134b.6, ḥayrum 136a.5, tābutuma 160a.3, dermānuma 165b.3, derdüme 165b.3, devletüm 168a.5, aduma 169a.9, veledüm 169a.11, ayağuma 172a.5, zamānumda 175a.7, atımı 176b.3, yüzüğüm 176b.3, yarağımı 176b.3, şāhum 189a.4, konuğumsın 198b.11, ecelüm 215a.1, sözüm 227b.1, tamarumdan 236b.10, üzerüme 238a.8.

2. Tekil kişi

-uḡ, üḡ: “-uḡ, -üḡ” iyelik ekinin kullanımına ait metinden örnekler şu şekildedir:

anuḡ 1b.8, işüḡ 2a.5, edebüḡ 9b.4, kuluḡ 14b.3, şuçuḡ 15a.2, ‘aḳluḡ 15b.5, yigidüḡ 23b.5, diyāruḡ 28b.6, murādüḡ 29a.2, ḳalıbuḡ 31b.4, zamānuḡ 33b.2,

³⁷ Hatice Şahin, **Eski Anadolu Türkçesi**, Akçağ yayınları, Ankara, 2009, s.50

³⁸ Şahin, **age.**, s.50

cihānuñ 34a.6, gön̄lüñ 35a.4, elüñ 36a.10, şıfatuñ 39a.8, oduñ 40a.9, ağacuñ 43a.4, kuvvetüñ 51b.5, otāğüñ 59b.2, haberüñ 64b.4, tağüñ 65b.9, düşmanuñ 79a.3, kızuñ 79b.11, yoldaşuñ 85b.4, başuñ 89b.11, nażaruñ 95a.5, ‘avratuñ 97b.8, qarındaşuñ 106a.11, topuñ 114a.9, gözüñ 115b.4, himmetüñ 136a.11, kuluñ 142a.5, kemerüñ 162a.10, gözüñ 165b.10, oğluñ 186b.2, Allahuñ 193a.9, tağüñ 193b.9, şehriñ 202b.5, yüzüñ 210b.8, ecelüñ 215a.2, kılıcuñ 246b.9, vücūduñ 255a.11, ‘avamüñ 260a.3.

-ñ: “-ñ” iyelik ekinin kullanımına ait metinden örnekler şu şekildedir:

atañ 21a.9, hātrıñ 119b.2, cāriyeñ 142a.5, ebeñ 180a.3, dedeñ 180a.3, vañteñ 230a.6, anañ 234a.6, ‘izzetiñ 246b.4.

3. Tekil kişi:

-ı, -i: “-ı, -i” iyelik ekinin kullanımına ait metinden örnekler şu şekildedir:

adı 3b.7, qarındaşı 4b.5, eceli 7b.10, yolu 8a.2, leşkeri 9a.2, başı 11b.2, heybeti 13b.1, ‘aklı 17b.11, kolu 22a.9, kıızı 28b.7, yüzi 38a.6, okı 37b.7, yāyı 37b.7, şuyı 41b.2, ağacı 43a.3, rengi 47a.2, qarını 49a.5, ayağı 49a.9, tırnağı 49a.10, alayı 53b.2, sağluğı 63a.10, saçı 82a.2, atı 84a.6, kulağı 88b.11, dizi 109b.4, hişarı 133a.1, tobu 158b.9, gözi 160b.6, boyı 204a.6, yüregi 206b.10, kuyruğı 239b.6.

-sı, -si: “-sı, -si” iyelik ekinin kullanımına ait metinden örnekler şu şekildedir:

‘ammusi 6b.11, atası 5b.1, şadāsı 8b.1, ulusu 9b.1, ordusu 23b.10, çāresi 33a.8, anası 47b.1, arqası 49a.5, yelesi 49a.9, da‘vası 69a.2, çerisi 79a.3, ejderhāsı 107a.2, kapusu 131a.6, gıdāsı 148a.10, gevdesi 165a.3, uyhusı 213a.8, taşrası 227a.4, dedesi 250b.11, nüshāsı 260a.3.

1. Çoğul Kişi:

-umuz, -ümüz: “-umuz, -ümüz” 1. çoğul kişi iyelik ekinin kullanımına ilişkin metinden örnekler şu şekildedir:

ümidümüz 2a.7, sūdumuz 2a.4, başumuza 18a.7, yolumuz 20b.3, şāhumuz 22a.5, cānumuz 33b.6, üzerümüze 36b.11, ayağumuza 40b.10, yanumuzda 40b.10, işümüz 60a.10, elümüz 62b.6, oğlanumuz 74b.7, suçumuza 83a.2, diyārumuza 119b.8, günāhumuza 119b.11, tahtıgāhumuza 139a.6, hālumuz 169a.2, sālumuz 169a.2, feryādumuz 169a.4, gözümüz 173b.1, üzerümüzde 178a.5, derdümüze 189a.5, murādumuz 198b.10, belümüze 199b.8, haberümüzü 202a.6, yazumuz 222a.2, ilümüzü 253a.8, yüregümüz 253b.2, dirliğümüzden 253b.1, hasretlerümüze 253b.5, günāhlarumuza 256b.11.

-muz, -müz: “-muz, -müz” 1. çoğul kişi iyelik ekinin kullanımına ilişkin metinden örnekler şu şekildedir:

cümlemüz 13a.4, şāhumuz 20b.2, ikimiz 36b.11, aqrabamız 74b.7, nesnemüz 142a.4, yedimiz 152a.10, rızāmuz 174a.2, yaqamuzı 189a.5, ulumuzı 253b.1.

2. Çoğul Kişi:

-unuz, --ünüz: “-unuz, --ünüz” 2. çoğul kişi iyelik ekinin kullanımına dair metinden örnekler şöyledir:

düşmānuñuz 4a.6, murāduñuz 36a.5, üzerüñüzden 46b.2, elüñüzden 59a.4, albüñüze 152a.4.

-ñuz, -ñüz: “-ñuz, -ñüz” 2. çoğul kişi iyelik ekinin kullanımını metinde iki örnekte görölmektedir:

başıñuz 179a.10, cümleñüze 232b.1.

3. Çoğul kişi:

-ları, -leri: “-ları, -leri” 3. çoğul kişi iyelik ekinin kullanımına ilişkin metinden örnekler şu şekildedir:

düşmānları 7a.9, kendülerin 14b.2, amarları 15b.10, ciğerlerin 21a.10, dilleri 26b.6, sözleri 33a.5, oqları 38b.7, cāzūları 40b.11, řikārları 60b.5, yüklerin 60b.8, al‘ aları 76b.9, yañakları 87a.1, barmaqları 97b.4, topları 116a.1, al‘ alarına 121a.5, ınlarına 128b.9, gevdeleri 131a.9, burunları 131b.3, ucları 131b.4, elleri 132a.11, mağaraları 137a.6, özleri 151a.3, yönleri 152b.6, abızları 163b.5, ulāqları 165a.2, yavruları 198a.5, anları 221b.10, otları 228a.7, ‘aılları 233b.6, hātūnları 252a.2, gıdāları 253b.6, ayakları 255a.4.

İyelik Eki Yığılması: Türk dilinde, bazen 3. kişi iyelik eki almış kelimelerde bu ekin fonksiyonu kaybolur ve kelime kalıplaşarak taban haline gelir. Bu durumlarda, kelimenin üstüne tekrar bir 3. teklik kişi iyelik eki geldiği görölr. İyelik eki yığılması³⁹ olarak tanımlanan bu olaya metnimizde iki örnekte görölmektedir: kim+i+si 75b.10, bir+i+si 175a.4.

17.3. Hāl Ekleri(Durum Ekleri)

17.3.1. Yalın Hal +Ø (Eksiz) (Nominatif)

Türkçede yalın hal eksiz biçimde kullanılmaktadır. Eski Anadolu Türkçesi döneminde de yalın hal eksiz olarak kullanılmıştır. İsim kök ve gövdelerinin yanında okluk ve iyelik eki almış isimlerde yalın durumda bulunabilirler.⁴⁰

17.3.1.1. Kelime Kök ve Gövdelerinde Yalın Hāl

ağ 13b.9, söz 19a.9, loma 20a.3, ayak 26a.10, avuc 43a.10, toprak 43a.11, deñiz 49a.1, yol 64b.10, ız 85b.1, genc 106a.3, er 111b.8, yol 128a.2, şu 153a.9, güneş 154a.11, apu 155a.4, süd 170a.3, köşk 172b.1, gül 172b.2, bāl 183b.4, depe 255a.2, düğün 256a.1, barmaq 258a.1.

17.3.1.2. okluk Eklerinde Yalın Hāl

-lar, -ler:

kişiler 1b.9, al‘ alar 5b.3, casuslar 7b.3, ciğerler 13b.2, ‘ayyārlar 20a.6, du‘ ālar 21b.3, avuşlar 24a.6, şanduklar 25a.1, alıblar 31a.10, mālalar 33a.9, gemiler 33a.10, gözler 34b.2, uşlar 37a.1, perdeler 48b.1, gökler 49a.3, saçlar 63a.5, ağlar 72a.3, ızlar 83a.10, onlar 85a.7, belālar 95b.10, sūñüler ırıldı ılıclar gedildi 113b.5, oblar 115b.11, řultānlar 118a.5, şular 140a.7, arşular 158b.1, evler 179b.3, odlar

³⁹ Gülsevin, *age.*, s.15

⁴⁰ şahin, *age.*, s.51

196a.7, hizmetler 211a.1, işler 225a.8, yıldızlar 229a.4, tabaqlar 238b.11, cānlar 241a.8.

17.3.1.3. İyelik Eki Almış Kelimelerde Yalın Hāl

edebūn 9b.4, gözüm 21a.8, ordusu 23b.10, ikimüz 36b.11, arqam 40a.8, yelesi 49a.9, ayağı 49a.10, tırnağı 49a.10, atam 79a.8, kızum 80a.2, başuñ 89b.11, hizmetūn 118a.6, qafāsın 127a.3, qapusı 131a.6, ‘aqlum 135b.10, tağı 147b.8, ebeñ 180a.3, dedeñ 180a.3, boyı 204a.6, yüzūn 210b.8, yazumuz 222a.2.

17.3.1.4. Zamirlerde Yalın Hāl

cümlesine teklif eyledi anlar dağı edeb birle şunub 20a.4, yüzleri güneşe dönüb güneş nice seyr iderse bunlar dağı bile 32a.1, nevbetçiler qoyub ışmarlayub kendi aydur varub biraz şu hindūlaruñ 58b.11, bile alub git ben atama irte cevābın virem ammā leşkerde 95a.7, urdılar şāh aydur iy perriler siz nice kimselersiz ayıtdılar yedimüz 152a.10, göreyim dirseñ biz dağı senden ayrılmayub bile giderüz ne olursavuz 174a.3.

17.3.1.5. Yalın Hal Fonksiyonunda Kullanılan Diğer Ekler

+dA Bulunma Hali Eki: Metnimizde bulunma hali eki kullanımı görüldüğü gibi ayrıca yalın hal ihtiva eden kullanımlarda görülmektedir. Gürer Gülsevin bu durum hakkında şu bilgileri kaydetmektedir: “Zaman bildiren bazı kelimeler, Eski Anadolu Türkçesi devresinde genellikle +dA ekini alarak fiilin zarfı durumunda kullanılırlar. Ancak, Türkiye Türkçesinde artık bu +dA’lı kullanılışlar, yalın hal şeklinde geçmektedir.”⁴¹

idemez meger ol tārihde umumül-ḥayāt sulṭānı Semendün ü hezār 9b.9, Qahramān bunuñ demde kim ola kim şeyr ide ammā bizüm dağı bu dem 64a.9, iş eyledi yā ol div zād la‘ in ‘ağdıq vaqtde gelüb 104b.8, rivāyet iderler kim cām-ı cihān nümāda ceng eyledi ol günde kim 203b.9.

+dAn ayrılma hali: Metnimizde ayrılma hali kullanımı görüldüğü gibi ayrıca yalın hal ihtiva eden örneklerde bulunmaktadır. Gürer Gülsevin’e göre bu durum şu şekilde görülmektedir: “Bu kullanılış, özellikle ayrılma hali üzerine sonra edatının geldiği durumlarda görülür . Eski Anadolu Türkçesi devresinde, sonra edatı daima +dAn hali ile kullanılmakta idi.”⁴²

⁴¹ Gülsevin, **age.**, s.18.

⁴² Gülsevin, **age.**, s.18

nuhdan sonra nesil-i Keyümers bin Âdemden yine bir pâdişâh 3b.3, ol esirlerün üzerlerine tütün çeküb bir zamândan sonra 40b.8, ol esirlerün üzerlerine tütün çeküb bir zamândan sonra 45b.10, geldi bunlardan sonra ‘azamet ile yüz biñ sancağ eriyle bir tâc 55b.1, aydur iy server-i serverân ceng ahir olduğdan sonra 83b.2, seri helâk idiserdür üç aydan sonra gelüb bunda selâmet ile irer 178b.9.

+den’li şeklin metinde örneği bulunmamaktadır.

18.4. İlgi Hali Eki (Genetif)

İsmin bir başka isimle olan ilişkisini ortaya koyan eklerdir. İlgi hali eki isimden sonra gelen başka bir isimle ilgi ve alaka kurmaktadır. İlgi hali eki eksiz olarak kullanımın yanısıra ekli olarak kullanımı görülmektedir. Ayrıca çokluk eki alan isimlerle, iyelik eki alan isimlerle, zamirlerle de kullanıldığı görülmektedir.

18.4.1. Eksiz İlgi Hâli

derbend ağzına 9a.4, tağ canavarı 19a.4, hasret yâşı 21b.1, keçi karnına 38a.7, düğün yarağında 47a.6, deniz kenârına 49a.1, hazân yaprağı 51a.11, na‘ra âvâzı 76a.2, devlet tuğuna 79a.11, yâr ‘ahdın 81a.8, iklim haracı 95a.9, süñü ucı 99b.5, kâmcı ucına 11b.10, er kucağına 113b.8, fil hortumu 131b.3, göz yaşın 133b.9, kemend ucı 164a.1, eşek kulâğı 165a.2, deve ayağına 165a.3, gürz ışığına 167b.7, kefeng ağzı 173b.9, düşman elinden 189a.5.

18.4.2. Ekli İlgi Hâli -Uñ/-nUñ

Kelime kök ve gövdesinde:

Qahramānuñ çığırın 2b.5, idüb yanınca iderdi Kurşasbuñ bir oğlı dañı varıdı 4b.8, leşkerün öñü 10a.6, dilâverün ardın 18b.6, şāhuñ fikri 25b.2, sözüñ aşlı 28a.11, ağacunuñ çatırdısın 43a.4, cāzūnuñ ‘aqlı 43a.6, yigidün anası 47b.1, otağunuñ ardın 59b.2, şāhuñ ‘aqlı 62a.3, ‘ayyāruñ teberin 66b.11, âdemün merdi 81a.5, leşkerün alayı 100b.7, kızuñ cānı 104a.5, bendenün yüzün 110b.3, şāhuñ atı 141a.8-9, qalıbuñ ayağı 155b.6, divün başı 165a.11, hātūnuñ gömlegi 170b.10-11, gögsün üstüne 171b.4, kızuñ eceli 172a.3, Ekvālün yüregi 188b.3, kūşuñ yünü 201b.4, şāhuñ ve yārānuñ hālin 208b.11, ejderün başı 214a.9, yerün qavmi 216b.11, fetħün kilidi 253b.8, ‘izzetün haqqı 261b.3.

18.4.3. İyelik Eki Almış İsimlerde

ışığınuñ içine 18a.2, şāhumuzuñ gözi 22a.8, başumuñ saçı 40a.1, yanındağılaruñ birine 57b.8, otağınun qapusın 86a.4, nefesinün rayihası 39b.10, yüzünün üstüne 45b.5, depesinün üstüne 61a.5, kılıcınun arqasın 101b.4, atamun

günāhın 118a.4, yüzünū niķābın 118a.6-7, yüzünū nūrı 208a.7, atasınū eceli 258a.9.

18.4.4. Çokluk Eki Almış Olan Kelimelerde

ol zincirlerū her birin 6a.6, serverlerū öñine 12a.6, dürlü canavarlarū nihāyeti 40b.1, beglerū sözi 52a.11, hindūlarū ‘ayyārı 62a.8, hindūlarū ordusun 62a.9, ölenlerū kaydın 82b.9, niçelerū hisābı 102b.1-2, şehīdlerū ķānın 116b.1, perrilerū āvāzı 153a.7, perrilerū işin 183a.8, divlerū gözi 188a.10, yavrularınū öñinde 195a.5, divlerū başı leşi 207a.11, niçelerū ‘aķlı 220a.2, divlerū başına 224a.6, canavarlarınū biri 229b.11, ķarındaşlarınū ellerin 233b.10, gözlerinū yāşı 236b.7.

18.4.5. Zamirlerde İlgi Hāli

anlarū kılcıncı 12a.9, kendünū niçe yirde zaķmı 17b.5, kimsenū hāceti 31a.11, bunlarū cānı 31b.6, bunun atası 53b.8, niçenū başın 59a.11, niçenū zehresi 102b.8, kimesnenū ķarındaşın 106b.2, senū namıķdāru 115a.11, anū sözün 118b.7-8, senū muķabbetū 171b.3, anū ķatında 210b.10, senū oğlū 225a.11, senū hātırū 231a.6-7, anlarū zamānından 249b.6, anū anası 252a.4.

18.5. Belirtme Hāli (Akkuzatif)

Belirtme hali (Akkuzatif) fiilin yapmış olduğu işten hareketten ve eylemden etkilenen varlığı belirtirler. Belirtme hali Muharrem Ergin’e göre “Şu halde akkuzatif hali ismi kendisine tesir eden geçişli bir fiile bağlayan haldir.”⁴³ Yine bu ek hakkında Leyla Karahan şu bilgileri vermektedir: “Bu ek Eski Türkçede bulunan -(ı)ğ/-(i)g ekindeki (ğ, g) ünsüzlerinin Batı Türkçesinde düşmesiyle ortaya çıkmıştır. Düzlük-yuvarlaklık uyumuna tabi olmayan ekin yalnız düz şekilleri bulunmaktadır.”⁴⁴ Metnimizde belirtme halinin belirtme hali eki kullanılması ifadesi yanında belirtme hali eki kullanılmamasına rağmen halinin ifade edildiği örnekler yer almıştır. Buna bağlı olarak belirtme halini Eksiz belirtme hali Ekli belirtme hali olarak örnekleriyle aşağıda gösterilmiştir.

18.5.1. Eksiz Belirtme Hāli : Ø

Eksiz belirtme hali iyelik ekinden sonra zamir n’sinin yer aldığı bazı örneklerde belirtme hali eki kullanılmadan yapılan belirtme halidir. Burada zamir n’si belirtme hali fonksiyonunu üstlenmektedir.

⁴³ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak yayınları, İstanbul, 2009, s.228.

⁴⁴ Karahan, *age.*, s.73.

hil' atın 3a.4, gögsin 9a.7, cengin 11a.1, aşlın 23b.7, yaşın 34b.3, tā kim ider varlığı kaşrın harāb 35a.10, eylugin görmüş idüm varub 35b.8, ki bāşın kesem yine bu da' vāya geldüm ki eger haqq rāst 40a.4, selāmin 44b.1, qadri 67a.6, çekdi boynın qopardı ol kuvvetin Behrāmuḡ görüb 72b.3, bu qadar tertibin bozub 79a.10, varlığın 93a.9, bir kez kemerin tūtub 102a.1, haqqın 123b.5, yüzün 124a.5, kafāsın 127a.3, sözün 134b.9, atasın 157b.11, talın 177a.2, budağın 177a.3, qolın 188a.6, arqasın 207b.7, yolın 226b.5, daḡı atasın ve anasın ve ḡelālin görüb 240b.2, uzunın 247b.2, devletın 255b.8, özin 260b.9.

18.5.2. Ekli Belirtme Hāli

İsmin yalın haline getirilen bu ek düz dar ünlüler olan -ı -i ile karşılanmaktadır. Ünlü ile biten kelimedede y yardımcı sesi ile gelirken zamirlere ve 3. tekil iyelik ekinden sonra zamir n'si ile birlikte getirilmektedir.

a. -ı, -i:

cānı 2a.6, yüzü 2a.7, meydānı 13b.10, qarnı 19a.4, ataḡı 21a.5, mālı 21b.10, oğlanı 30a.6, ağacı 43a.3, topraqı 43b.3, ḡaberi 46b.5, tırnaḡı 49a.10, tavarı 51b.8, alayı 53b.2, leşi 68b.5, eceli 73a.11, kılıcı 80b.6, atı 84a.6, çadırı 85b.1, qulaḡı 88b.11, dizi 109b.4, kini 110b.10, uzunı 113b.9, ışığı 116b.7, üzüḡi 157b.10, tobu 158b.9, divi 159b.11, ucı 161a.9, nerdübānı 161b.1, yeri 178b.4, kirişi 197a.4, boyı 204a.6, beḡzi 221b.1.

Kelime sonu ünlü ile biten sözcüklerde -(y)ı, -(y)i şeklinde “y” ünsüzü eklentisi ile de kullanılmaktadır:

-(y)ı, -(y)i:

kimseyi 5b.6, kendüyi 6b.10, taızıyı 14b.4, dünyāyı 37a.6, cāzūyı 23b.3-238a.9, belāyı 32b.8, deryāyı 37a.4, kişiyi 92a.2, bendeyi 95a.1, sünḡüyi 97a.2, şahrāyı 154a.10, yazuyı 154b.6, qapuyı 160b.3, gevdeyi 195b.2, uyḡuyı 213a.3, hevāyı 258b.10, qışşayı 260b.6, ḡişşeyi 260b.6.

b. -(n)ı, -(n)i:

-(n)ı, -(n)i:

anı 1b.7, ḡālını 9b.6, bunı 12b.4, qılını 22b.8, niyyetini ḡayra idicek bir kişi 35a.5, elini 40a.6, kimini 75b.10, leşkerni 79a.3, yolunu 81a.4, yārinı 93b.3, başını 116a.1, sözünü 124b.1, çarḡını 158b.10, hevāsını 159b.2, bünyādını 159b.3, tılsımını 161b.3, ḡilāfını 163a.2, gözünü 166b.8, divārını 167b.8, kızını 170a.8, ağzını 173b.9, bāqilerni 180b.5, nārını 180b.11, yanını 182a.8, yāşlarını 186b.5, ḡatırlarını 189b.6,

mekânını 190a.9, kızını 191a.4, zehrini 196b.8, kanâdlarını 200b.9, atasını 209b.6, yüzünü 216b.4, adını 225b.2, kabrini 240a.8, mizâcını 258a.11.

18.6. Yönelme Hâli (Datif)

Yönelme halinin yapısıyla ilgili olarak Muharrem Ergin “Kelime gruplarında ve cümlede fiilin kendisine doğru yaklaştığını, yöneldiğini ifade etmek için isim datif haline sokulur.”⁴⁵ demektedir. Yönelme hali eki fiilde yaklaşma bir yere doğru yönelme bildirir. Eski Anadolu Türkçesi döneminde de +A ekiyle kullanılmıştır. Bu ek Türkçe sözcüklere geldiği gibi Arapça-Farsça kökenli sözcüklere de getirilerek kullanılmıştır. Metnimizde yönelme hali ekinin isimlerle kullanım örnekleri aşağıdaki gibidir.

-a, -e:

yere 5b.11, derbende 10a.7, yağa 16a.9, yolağa 18b.2, yire 19a.2, yıla 35b.3, elüme bir yâyıyla dört ok virüb 37b.7, diyâra 46b.3, ikisine dağı hil‘ at virüb ata bindürüb alub otağa 46b.9, divâna 47b.10, tağa 51a.2, yollara 52b.1, kula 67a.8, denize 67a.11, alaya 76a.6, şola 76a.7, ağaca 85b.11, iy server bu gice ser ü katuğa vardum ki seni helâk idem 89b.5, anlara 91b.10, oğlancuqlara 94b.4, kılıca 101a.3, aḥşâma 104a.6, atama 120a.8, tahta 126a.8, beğâyet yüce ol minbere karşı 133b.1, kana 132b.8, kullara 137a.5, tâbutuma 160a.3, şâdır revâna 161a.5, ayağuma 172a.5, yoldaşlaruma 176b.2, pehlevâna 183a.7, aşluğa 187b.10, taşa 195b.9, arkağa 201b.1, cümle maḥlûka ḥükm iderdi 221b.6, ‘amüdü gömüldi yerüñ gümüldüsi göge irdi 223a.3.

Bir sözcük ünlü ile bitip yönelme eki kullanılacağı vakit iki ünlünün yan yana gelmesini engellenmek için araya -y- ünsüz harfi girmiştir.

-(y)a, -(y)e:

kendüye 5b.5, âvâzı dünyâya ṭolmuş 8b.2, kimseye 28b.3, câzüya 31a.1, bir şahrâya çıkarub câzü 31a.5, bendeye 34a.9, şuya sihr eyledi 41a.9, alay olub biraz temâşâyâ ṭurdu 78b.6, ol bir kişiye fırsat bula 90b.2, leşkerin girüye sürdü 103b.8, gazaya 111a.10, belâyâ 123a.7, ol gevdeye bu vecihile 131b.6, düşüb uykuya vardılar 153b.9, öteye 156a.4, diriden dâim ölüye armağân 160a.4, bir muḥkem hücreye 167b.7, kazaya 192a.4, yuvaya 195b.11, ordıya 252a.6, nesneye 258b.9.

3.teklik şahıs iyelik ekinden sonra yönelme hali eki geldiğinde araya +n+ girer.

⁴⁵ Ergin, **age.**, s.228.

Bir sözcük ünlü ile bitip yönelme eki kullanılacağı vakit iki ünlünün yan yana gelmesini engellenmek için araya -n- ünsüz harfi girmiştir.

iline 1b.10, şuyuna 2a.7, egnine 3a.4, adına 3b.4, yüzine 5a.11, sağına 6a.3, ağzına 9a.4, önüne 9b.7, koçısına 13b.1, kılına 16a.7, toprağına 20b.4, arkasına 24b.9, yolına 32b.5, kamasına 48a.4, her taraftan üzerine girdiler şaldılar şalub boynına dört 50a.8, kolına 50b.5, döşine 57b.1, çadırına 58b.9, ucına 60a.4, gevdesine 62a.2, karındaşına 68b.8, kapaşına 67b.9, kalıbına 75b.8, atasına 78b.10, üstine 89a.9, koltuğına 94a.8, göğsine 97a.4, yukārusına 131b.5, yöresine 147b.10, yüregine 165a.9, ışığına 167b.7, boynuzına 188b.6, boğazına 195b.7, koluna 197a.3, ortasına 200b.4, bağına 208b.10, barmağına 210b.4, karaşına 229a.2, kudretine 231a.5, devletine 243b.10, otağına 256a.4.

18.7. Bulunma Hāli (Lokatif)

İsime eklenerek fiilin nerede olduğunu ve bulunduğunu gösteren haldir. Bulunma hali eki Eski Anadolu Türkçesi döneminde -dA ekiyle yapılmaktadır. Eski Türkçe devrinde bulunma hali ekinin “d”li şekillerin yanı sıra “-ta, -te”li şekilleri de bulunmaktaydı. Zaman belirten isimlere geldiğinde zaman zarfı görevini üstlenir. Bir yerde bulunma durumunu ifade eder.

18.7.1. Kelime kök ve gövdesinde bulunma hāli:

-da, -de:

ol şehzādeler bağçede oynarken 4b.11, gökde 6b.2, alayda 8a.10, şāğda 11a.10, çarbdā 16a.3, serāyda 19a.2, şahrada 23b.9, diyārda 31a.11, cihānda 33b.1, oñda 35a.5, yılda 38a.11, dibinde 39a.11, gövdede 49a.3, ortada 220a.7, arada 78b.1, karañda 84b.7, bāşda 91b.10, yolda 92b.7, burada 108b.7, oñurağda 116b.9, elde 119b.7, ayakda 124a.9, koldā 127b.1, dünyāda 130b.5, köşede 131a.10, bostānda 136b.5, diyārda 137a.7, gölgede 137b.8, şuda 147b.7, günde 148a.9, karşıda 156a.4, bucağda 166a.9, belāda 169a.2, kapağda 174a.9, dergāhda 182b.7, tağda 193b.9, ortada 220a.7, maqāmda 228a.8, bedende 237b.4, mikdārda 250a.10, çāyigāhda 250b.8, kafāda 252a.10, gevdede 255a.2.

18.7.2. Çokluk eki almış olan kelimelerde

-da, -de:

kapıdalar 5a.1, tağlarda 8a.5, aralarında 12a.10-57a.9, diyârlarda 20b.5, şâhzâdelerde 24b.3, ellerinde 26b.3-132b.2, tağlarında 36b.6, bāzularında 102b.5, omuzlarında 131a.11, mağaralarda 137a.6, illerinde 145b.11-256b.6, hükümlerinde 175b.1, bunlarda 197b.10, bizlerde 261a.8.

18.7.3. İyelik eki almış isimlerde

-da, -de:

yiryüzinde 6b.2, ağzında 9a.8, yanında 22b.8, vaktinde 24a.11, ağzında 25a.3, ellerinde 26b.3, tağlarında 36b.6, kapusunda 37b.10, yarağında 47a.6, arkasında 50a.3, altında 56a.10, karşusunda 61b.8, fikrinde 62b.4, karanjusında 62b.11, yolunda 69b.1, siperin naḥlayub bir kılāc yağrında çıktı 67b.7, katında 75b.4, çadırında 88a.4, gelür ammā ikisinde daḥı eyle hareket var 115a.2, kılında 124a.3, egninde 126b.6, ayağında 127b.9, omuzlarında 131a.11, göğüslerinde 132b.1, emrinde 222a.2, aralarında 225a.3, boynında 159a.5, ucında 162a.6, yanlarında 176b.6, karnında 195a.1, yuvasında 195a.5, göbегinde 223b.10.

18.7.4. Bulunma hāli zaman bildiren sözcüklere geldiklerinde o sözcükleri zaman zarfına dönüştürür:

Ādem-i nebī ‘aleyhisselām evvel kendü zamānında 3a.7-8, kendüsi kim olup bunda niçün geldüğün bilüb 6b.9, bu diyāra yakın zamānda geldüm didi 20b.10-11, günde biş fil yir altı dürlü dil söyler Ādem-i Şafiye varub 194a.4.

18.8. Ayrılma Hāli (Ablatif)

İsimlere eklenerek fiilin hareketinin kendisinden uzaklaştığını belirten haldir.Eski Anadolu Türkçesi döneminde de +dAn eki ile yapılmaktadır.Metinden örnekler verilirken Türkçe kelimelerin yanısıra Arapça-Farsça sözcükler karışık olarak verilmiştir.Metinde de ayrılma hali ekinin örneklerine sıklıkla rastlamaktayız.

18.8.1. Kelime Kök ve Gövdesinde Ayrılma Hāli

-dan, -den:

var iden yokdan bu milk-i milleti 1b.5, erlikden 2b.6, demürden 5b.11, tağdan 9a.3, kişiden 14a.11, ol çadırdan ne kadar ki şâhzâdelerde varise 24b.3, oradan 43b.9,

uykudan 45b.11, denizden 49b.1, yağadan 60a.7, dilden 70a.8, aņsuzdan 73a.4, erden 77a.4, yigidden 91a.2, yoldan 93a.7, kılıcdan 108a.1, gökden 114a.8, aşağadan 116a.2, sözden 122b.10, koldan 126a.2, menberden 135b.9, kıyudan 137b.8, gölgeden 138a.9, uyğudan 138a.11, kapudan 158a.11, gözümnden 170b.1, yirden 178b.10, ıssıdan 195b.6, şovukdan 195b.11, bu canavar kândan geldi 200a.2, aradan 207a.5, delükden 210a.5, yüceden 229a.5, karağudan 231b.3, tamarumdan 236b.10, yilden yukāru od hāřıl olmışdur 248b.7.

-dIn: Bu ekin sadece metnimizde bulunan Arapça ve Farsça sözcüklerde kullanımına rastlanılmaktadır.

bir nice kimse yıkdı meger Sührābdın la^c in adı kimse bilmedi 75a.7, cāzūdın 133a.1, pūřıdın 218a.9.

18.8.2. İyelik Eki Almış İsimlerde Ayrılma Hāli

-dan, -den:

korğusundan kimesne yüzine baķamazdı 5a.11, yaķasından 11a.4, hışmından korğmayub bu řecā^c at ide 12a.7, kolından 17a.7, bāřından 23a.8, kılıcından 25a.4, seferinden 26b.11, atasından 28b.3, halkından 32b.6, elinden 36b.6, bu kuř şuretinden nice halāř ideyim 42a.10, belinden 50b.4, şehrinden 60a.5, şağından 61a.3, üzerinden 63a.9, ardından 65a.10, hortumından 75b.9, gümlüdisinden 76a.11, alayından 79a.4, yerinden 90a.2, kızından 91a.2, kalmadı kendü vücūdından niřān 93b.1, burnından 100a.2, gürüldüsinden 105a.2, yaķasından 111b.11, koltuğundan 116b.6, gönlinden 123a.5, kulağından 123b.6, çenberinden 127a.3, uyğusundan 136b.1, kapusından 141a.8, aşlından 161a.6, üzerinden 167b.3, ağzından 177a.1, dibinden 193b.11, damarından 197a.5, kafāsından 197a.8, neslinden 210b.8, haysından 217a.1, öcinden 221b.9, şolundan 235a.4, yüreginden 236b.6.

18.8.3. Çokluk Eki Almış İsimlerde Ayrılma Hāli

-dan, -den:

ā ayyārlardan 18b.10, dağı atlarından inüb yayan olub 19b.2, bādiyelerden 26a.9, selāřinzādelerden 28b.5, kalıblardan 32a.6, nesne idemezler anlardan dağı geçüb 38a.2, taşlardan 45a.5, erenlerden 76a.9, gözlerinden 91a.11, yirlerinden 120b.5, boyunlarından 142a.10, illerinden 148b.4, kul şurub Ķahramān aralarından

geçüb gitdi yine bir ulu 157a.8, delüklerinden 162a.4, gözlerinden 180a.10, divlerden 215b.4, yıllardan 223b.1, yerlerinden 232b.1, gözlerinden 237a.5, şahlardan 260a.2.

18.8.4. Zamirlerde Ayrılma Hâli

andan oldılar kamu ehli nişâb 2b.7, bir darb yidi kim dağı kimesneden yimemişdi 11b.6, biz ayıtduk neden ma' lûm ve hem bunların bu hâli olalı ne kadar 31b.8, bundan ma' lûmdur ki ve çatı ki şabâh gün toğsa bu kalıbların 31b.11, ve hem gün toğub batıcak bunlardan eyle 32a.2, bildürün kim benden murâduñuz 36a.5, kendüden dağı haberi yoğ 61a.10, da' vet eyledi andan buyurdı 69a.11, aydur iy pehlevân bu şan' atı kimden öğrendün 105a.10, dünyâ kime kaldı kim bize qala qanı bizden ilerü 119b.5, dönerse bile dönerlerdi kimseden merhamet umâr gibi zârı 149b.7, tağda hod sizden ğayrı cânlu olmaz 200a.1.

18.9. Eşitlik Hâli (Ekvatif)

İsimlere gelerek fiilin yapılışını ve oluşunu belirten ektir. Eşitlik eki Eski Anadolu Türkçesi döneminden de +cA şeklinde kullanılmıştır. Metinden örnekler verilirken Türkçe kelimelerin yanısıra Arapça-Farsça sözcükler karışık olarak verilmiştir. Metnimizde kelime kök ve gövdelerine, iyelik eki almış isimlerde, zamirlere gelerek eşitlik anlamı vermiştir.

18.9.1. Kelime Kök ve Gövdesinde Eşitlik Hâli

-ca, -ce:

tabanca 7b.8, kadarca 7b.10, önce 9a.5, göricek başumun saçı urca tırdı yine ğayret idüb 40a.1, rengi eyle siyâhdur kim göz açmaşur her bir tırnağı qalkânca 49a.10, anca 52a.2, erkânca tâbuta koyub defn eylediler **Azan Tarf** Hindiler dağı 74a.2, ol câzûnun niçe kerre bendine düşüb yıllarca yıllar belâlar 129b.7, kadarca 134a.9, 'âdetce 255a.1.

18.9.2. İyelik Eki Almış İsimlerde Eşitlik Hâli

-ca, -ce:

qavlince 4b.2, idüb yanınca iderdi Kurşasbuñ bir oğı dağı varıdı 4b.8, hilâfinca 6b.8, öñünce 8b.7, ardınca 9b.11, dilince 13a.1, 'âdetince selâm virdi 14b.5, 'âdetlerince 29a.7, seyrince 43a.4, dilegince 67a.8, on iki biñ zerrin silâhlu qul qafâsınca irüb selâtin 70a.6, yanımızca 119b.11, mertebelerince 127b.7, ağırlıgınca 162b.6, bir 'aceb şekl canavar zâhir oldı cüssede bir şu şıgırınca ola 176b.11, anuñ

kaşasınca elli üç eriş kağdile bir raşş suvār yürüyüb 185b.6, yağunca 236b.9, Murğ-
ı Fermāne suvār kim oldu hemān perriler țarıkınca kūs 247a.6, işince 247b.10, ıolınca
251b.11, erkānınca 252a.2, üzerince 252a.10.

18.10. Yön Gösterme Hāli (Direktif)

İsimlere gelerek fiilde işin veya oluşun ne yönde geliştiğini gösteren eklerdir.
Eski Anadolu Türkçesi döneminde de yön gösterme hali +ra, +re, +aru, +erü ekleriyle
yapılmaktadır. Metnimizde de yön gösterme hali eki kullanıldığı görölmektedir.
Metinden örnekler verilirken Türkçe kelimelerin yanısıra Arapça-Farsça sözcükler
karışık olarak verilmiştir.

-ra, -re:

ııldır halk içre anı řāh-ı güzīn 1b.7, olub Keyümersden şonra oğlı ıahmurād
pādiřāh 3b.1, gördikim bir ‘acāyib leşker müzeyyen tertīb insān üzere 8a.8, kimsin
kim bu yol üzere bunuğ gibi ‘azametlü leşkere 9b.2, Huşenk anda yağındur arada bir
günlük yol ıaldı oradan 43b.9, binüb şaşra gelince üç bin řehzādeler ilerü varub bāř
47b.11, binüb şaşra gelince üç bin řehzādeler ilerü varub bāř 48a.7, bāřıra irince
İsfendiyār şaldı ‘amudın bāřına çekdi 116b.5, ğıjğırub sürdi yidi adım yirden
öñreyüb kendüyi 177a.9, şıçrayub bir kez elmās teberile bāřıra eyle çaldı kim
sīnesine 177b.4, āteř reng almış her divi kim depere çalar iki pāre eyler ceng 207b.5.

-aru, -erü:

bir ulusu ilerü varub sünü țayanub aydur ey bigāne 9b.1, ‘izzetile öñine dūřub alub
içerü girince ol yedi 24b.4, nerdübāndan ilerüye yürüye ya‘ni nerdübāndan yuđāru
gele 161a.11, aıub iıerüden ve hemnāk āvāzlar gelürken şara tütünler gelür 173b.10,
yazlar kışlar geıub ğaberüm yoğiken üzerüme gelüb benümıün 238a.8.

Ayrıca yön gösterme ekinden sonra hal ekleri de geldiği de görölmektedir:

Huşenk anda yağındur arada bir günlük yol ıaldı oradan 43b.9, ol hāilde
berüden öteden iki leşker şarışub 102a.10, ğamđam üzengi üzerine gelüb şeş pāy
bağrı şıçradub 116b.4, bu şadar divān arasına girüb bu cürretile burada duralar
108b.7, iıerüden 158a.3, yuđārudan 230b.2.

18.11. Vasıta Hâli Eki (İnstrumental)

Tuncer Gülensoy'a göre Vasıta hali "İsmin fiile bir vasıta ile olduğunu ifade etmek için kullanılır."⁴⁶ İsme eklenen bu ek bir işin hareketin veya eylemin ne aracılığıyla yapılacağını belirtmektedir. Vasıta hali +IA ekiyle kullanılmaktadır. Ancak Muharrem Ergin'e göre +n eki de vasıta hali olarak kullanılmaktaydı. Muharrem Ergin bu durum hakkında "Türkçede İnstrumental eki -n'dir. Fakat bu ek zamanla işlekliliğini kaybetmiştir. Eski Türkçede işlek bir hal eki olarak bol bol kullanılırdı. Fakat Batı Türkçesine geçince işlekliliğini kaybetmiştir ve ancak sayılı misallerde klişeleşmiş olarak kalmıştır."⁴⁷demektedir. Bizim metnimizde de +n kullanımı görülmektedir.+IA ekinin kullanımının yanı sıra +IIA, +bile ve +birle şekilleri de metnimizde kullanılmıştır.+IA vasıta hali eki ile edatının ekleşmesinden dolayı -la,-le şekline dönüşmüştür. Metinden örnekler verilirken Türkçe kelimelerin yanı sıra Arapça-Farsça sözcükler karışık olarak verilmiştir.

+^on:

gözledi bunlar yakın gelince biri aydur bizüm işümüz ol vaqtin rāst geldi kim Gerdan Keşān anda bulunamadı biri aydur Gerdan 60a.10-11, götürüb gitdügün vaqtin kendü hil' atunla git 244a.9.

-la, -le:

yalunuz bir kimesne anunla ceng idüb 12b.3, dağı edeble söze gelüb aydur 20a.11, taht zerrin turur cevāhirlle müzeyyen üzerinde 24b.8, rence kılar bizümle Huşenk şāha bile gidevüz 22a.5, himmetünle 34b.8, cāzū beni yoldaşumla tenhā götürüb 36a.4, rub^c -ı meskūna varamazsız sizleri yine sihirle kuş şüretine koyalum 41a.10-11, destūruñla varub biraz rahat olayım 84b.10, irüb yine ol dört zincirle çarb itdi 116a.6, biz dağı kızumla kulun cāriyen her ne hizmetüne lāyık 142a.5, fikirle 155b.2, doğru kapusın komışlar kapuyı ve kemerin dürlü gevherle müzeyyen itmişler 160b.3-4, ve hurūşla od yāliñi bölük bölük asumāna 201a.2, bir tobla Sehmāna atdı 212a.7, gümüş sinilerle bütün bütün koyun şığır gevdeleri kodılar 255b.3, aħirimiz ħayırla eyle tamām 261b.3.

⁴⁶ Tuncer Gülensoy, **Türkçe El kitabı**, Akçağ yayınları, Ankara,2010,.s.545.

⁴⁷ Ergin, **age.**, s.237.

-(y)la, -(y)le:

oldı anuñ ‘ izzeti qadriyle var 1b.9, Tahmurāduñ zamānında divler şeytān-ı racīm iğvasıyla ādeme çok ziyān eylediler 3b.5-6, Huşenk yedi iqlīm kılıcıyla tutub 7a.3, gözleriyle 9a.10, neyle geldüñ görelüm didi 15a.10, öykeyle 16a.4, ortaya götürüb kendü eliyle toğrayub 20a.3, destüriyle 58b.9, ol baħrı canavarı ne tarafa kim sürer gögsiyle şaflar yarar 68a.11, İsfendiyār qarındaşınuñ tābutuyla bir nāme daħı yazub bile gönderdi 69a.7, irdüm arkasıyla bir kez çaldum 89a.5, cemāliyle 128a.3, ki nehāriyle virür dehre şafā 143a.5, qapusıyla 167a.4, ‘ amüdi qolıyla büküb 206a.4, qudretiyle 210a.7, qamçıyla 218b.1, Qārūn kemeri haşşasıyla Qahramānuñ 229b.6, mu‘ cizāt kuvvetiyle qāfları geçüb 249b.5.

-(y) ıla, -(y) ile

qahqahayıla 7b.9, şāh daħı kendüyle kelimāt iderken 27a.6, bāzuyla 29a.4, baş urub öykeyile meydāna girüb 112b.1, qāmı ol giceyile gelüb uğrı şuretile ādem qurtaran 112b.7, gezerken vaṭan fikrin arzu iderken qavm qabileyile dost ve iş ve yoldaş haşretiyile cān u ciger yaqub gezerken ol cezirenüñ 131a.3-4, çıqub gavgāyıla deryā-yı muħiṭ üzere çekilüb gitdi 132a.5, nacağıla 136b.7, biñde biridür kim nāmeyile ‘ āli dergāhıña ‘ arz oldı 150b.2, ol du‘ āyıla müşerref ola rüh 160a.8, ol ağır gevdeyile Qahramān gibi serverüñ 164a.6, āsānlığıla 164a.9, yarağıla 245b.6.

+bile:

daħı atub ikisin bile helāk ider yanar od gibi girüb leşkeri eyle qırar kim 11a.4-5, huşūsā ki aralarında Behrām gibi server bile ola kırq yıl bize ne işler itmişdür qal‘ a-yı cihān nümā üzerinde ne 12a.10-11, nüş iden fūrkat bilesiyle elem 21b.7, Qahramāna du‘ ālar idüb öñince ardınca bile yüridiler evvel 24a.5, yedi isim yazılmışdur ol her kimüñ bilesinde olsa gözinden 162b.1, daħı hālāş olub bu dem bizümle biledür diyüb olan hāli 173b.5.

+birle:

irādetullah birle zuhura gelüb kerāmet tācın geyüb 3a.3, cümlesine teklif eyledi anlar daħı edeb birle şunub 20a.4, harb örmüşler eyle heybet birle irdi kim gören aydur Huşenk 55b.9, kılıc birle şāh leşkerin girüye sürdi ol zebün olmuş 103b.8, dürlü ārāyiş birle iki taraftan 140a.10, yirde bādiler qoyub la‘ l revān birle pür olub müheyyā 128b.5, turub ceng eyledi eger qal‘ a tılışım birle olmayadı 150a.6,

yanında bir hādīmle altūn zencīr birle bađlu beñzi za‘ frāne 224b.10, Şehyāl şāh birle cebel-i kebīr sultānı 250b.11.

tañla:

irüb muħkem bend idüb gitdiler görenler tañlaşun taħsīn itdiler öldürmedüğüne sevine suvār olub ādem diledi 97a.6-7.

18.11.1. Çokluk Eki Almış İsimlerde Vasıta Hāli

Vasıta hali ekinin +lA’nın çokluk hali eki olan +lAr ekinin üzerine gelmesiyle oluşan kullanımdır.

Qahramān on üç yıl divlerle olub andan altı yāşına girüb bir heybetlü pehlevān oldu kim 5a.9-10, kol şunub görüsdiler andan bākīlerle dağı merħabālaşub 19b.10, hāşingirler yürüyüb selāṭīn ve serverlerle önüne harīr pīşgīrler şalub sumāt çekdiler enva‘ ni‘ metler 26a.2-3, irüb perrilerle deryā üzerinde ceng iderler 30a.9, canavarı binmek öğrendi gicelerle binüb seyr iderdi ol 51b.10, cihān dest ‘ ayyārlarla qafāsınca ol iki biñ zerrin pūş 70b.8, esīrlerle 209b.10, gümüş sinīlerle bütün bütün koyun şıgır gevdeleri qodılar 255b.3.

Vasıta hāli dışında kullanılan eklerde vardır. Bu eklerden ayrılma hali ekinin vasıta hāli anlamı verdiği görülmektedir.

öcinden 4a.3, pādīşāhlıqdan 14b.7, serkeşlikden beğāyet utandı 27a.6, şavqından 51b.11, heybetinden merrih felek qān qaşanur 56a.5, qorqusundan 65b.2, Qahramānuñ sīnesi gürüldüsinden ‘ālem yanqulanur 105a.2, uyğudan 138a.11, havfından beñzi şarardı ‘ aqlı zāil oldu nidecegin bilmedi 221b.1, berāber virüb redd eyledi ammā ‘ amüduñ darbindan pehlevānuñ ayakları yire 222b.10-11, ta‘n-ı zilletden göñül pāk olsa yeg 260b.10.

IV.BÖLÜM

FİİL

19. ŞAHİS EKLERİ

19.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Şahıs zamirlerinin ekleşmesi sonucunda meydana gelmiş görülen geçmiş zaman, gelecek zaman, geniş zaman ve istek kipi çekimlerinde kullanılan şahıs zamirleridir. Fiil çekimi esnasında kip eklerinden sonra gelerek işi veya eylemi yapan kişiyi teklik veya çokluk suretiyle bildirmek amacıyla kullanılan eklerdir. Zamir kökenli şahıs eklerinin de metnimizde kullanıldığı görülmektedir.

1. teklik: -m, -am, -em:

bağışladam 15a.3, toyursam 15a.9, olmazam 29a.4, belâ çekmişem 30b.7, intikâm alam 34b.5, sürem 36a.2, varam 40a.5, ad koram 40a.6, bulsam 41a.4, bilmezem 47a.7, bulışam 61b.2, gelürem 63b.7, başuñ keserem 89b.11, bilürsem 92a.10, beñzedürem 94b.9, neyleyem 101a.6, yorğunam 105a.5, depeleyem 130b.1, belâ çekerem 136b.8, uram 138b.3, sizerem 139a.2, varuram 172b.7, gelürem 177b.10, kıomayam 188b.7, gitmeyem 200b.7, doyamazam 212b.10, getürem 222a.1, bilürem 226b.7, aysam 230a.1.

-m, -in:

tırurın 46a.3, temâşâ ideyin 59a.1, hıtırın gözedürin 101a.7, helâk ideyin 171a.2, vireyin 213a.10, varayın 213b.4, göreyin 239b.10.

2. teklik: -sın, -sin:

‘afv idesin 2a.6, dirsın 15a.2, gönderesın 38b.9, itmişsin 45a.2, emr idersin 58a.10, kırkarsın 58b.1, yedüresın 65b.5, hıżmet idesın 89b.8, benzedürsın 95a.2, çekersın 99a.7, almışsın 104a.8, kırtarasın 108a.1, durasın 118a.5, beklersın 123a.4, bozasın 156b.6, varasın 157b.9, degmeyesın 162a.9, şaklayasın 175b.3, olursın 192b.1, itmişsin 199b.7, getüresın 208b.1, yigrenürsın 214a.5, bilürsın 228a.6, unutmayasın 240a.2, arturmışsın 246b.4, kırtılasın 261a.2.

3. teklik: Eksizdir. -dUr bildirme ekide kullanılmaktadır:

aydur 4a.2, geçmişdür 23a.8, bulısdurdur 35a.11, başın kesmişdür 57b.9, iledürür 62b.9, sevmişdür 95b.1, darb yemişdür 100a.7, kıparmağıdur 105a.7,

uyanmışdır 123a.7, görmemişdür 130a.3, gümlüdür 131b.11, dökmişdür 135b.8, dutmuşdur 146a.1, yaradılmışdur 147b.2, konuşmuşdur 155a.1, çekdürür 169a.5, getürdür 170a.10, idiserdür 178b.9, şalmışdur 190b.7, bitmişdür 210a.7, tolaşmışdur 226b.9, buyurmuşdur 240a.8, qalmışdur 249b.3, göriserdür 260b.2.

1. çokluk: -uz, -üz:

umaruz 2a.6, tırduğumuz 64a.10, tırmişuz 83a.3, aqarmıyuz 91b.2, şaqlaruz 91b.11, bilmezüz 47b.4, neylerüz 62a.6, ölürüz 119b.6, qorqaruz 122a.7, yanmışuz 147a.9, boyanmışuz 147a.9, qanmışuz 147a.10, oluruz 150b.7, alımayuz 181b.1, qoyacağımız 193a.7, işidürüz 123a.3, getürürüz 141b.2, gelmişüz 152a.11, eylerüz 169a.7, giderüz 174a.3, istedüğümüz 181a.7, uğraruz 200b.7, bildüğümüz 209a.2, qoruz 218b.7, bilürüz 220b.8, dirüz 231b.10.

-vuz, -vüz:

varavuz 22a.9, irebilevüz 19a.4, gidevüz 22a.5, dirilevüz 30b.8, yükledevüz 41a.2, alavuz 91b.10, çıqmayavuz 98b.8, komayavuz 123b.10, olavuz 151b.11, olursavuz 174a.3, aşuravuz 199b.8, şoravuz 204b.5, görevüz 222a.2, neyleyevüz 236a.7.

2. çokluk: -sız, -siz:

bilürsüz 4a.2, işleyesiz 4a.5, edemezsiniz 4a.4, eremezsiniz 4a.6, idesiz 4a.9, gidersiz 20a.9, hizmet idersiz 36a.5, varamazsınız 41a.10, söylersiz 45b.2, görmemişsiz 58a.1, getüresiz 59a.5, iletersiz 60b.7, dirsiz 108b.10, qorqarsız 179b.1, göresiz 205a.2.

3. çokluk: -ler, -lar:

gözlediler 2b.5, gözedürler 4b.1, uyduramadılar 6b.6, çekmişler 8b.8, bildürürler 10b.3, geyürdiler 13a.8, iledürler 28b.10, uyurlar 35b.5, berkitmişler 53a.10, yamadılar 54b.3, güde dururlar 57b.11, yaturlar 59b.1, alalar 64a.7, göndersünler 71b.4, alsunlar 71b.9, uruşdılar 102a.2, aqmadılar 129a.1, yidiler 133a.8, qovmuşlar 139b.9, yükletmişler 141a.4, şındılar 145a.11, yaturlar 167b.10, irgürdiler 181b.6, itmesünler 181b.10, qarcaşdılar 182a.7, qoparurlar 186a.2, aqarlar 194a.10, ötişdiler 197b.9, gitsünler 220b.3, berkitdiler 226a.9, yaklaşdılar 229a.1, çekmeyeler 229a.5, tuymayalar 230a.3, aqlaşdılar 258a.8.

19.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

İyelik eklerinden meydana gelmiş olan şahıs ekleridir. Görülen geçmiş zaman ve şart kipinin çekiminde kullanılmaktadır.

1. teklik: -m:

iledeyim 15a.2, süreyim 18b.6, büyüdüm 20b.10, varayım 34b.9, ısmarladım 35a.2, öğredeyim 37b.6, içdüğüm 39a.2, kıoyalım 41a.2, sordum 43a.8, virmedüm 44b.11, çaldım 45b.4, gelürem 63b.7, yıkıldım 89a.7, şataşdım 149a.10, dirdüm 153b.5, unutturayım 166b.1, dimedüm 166b.3, yapdım 172a.8, kıomayam 188b.7, sürdüm 191a.11, yaturduğum 237a.9, idindüğüm 259b.4.

2. teklik: -n:

geldün 9b.9, irdün 27b.5, idersen 37b.5, unuttun 41a.4, virürsen 92a.9, bulursan 94a.6, aşdun 99a.3, öğrendün 105a.10, uyarsan 117b.5, irgürdün 117b.7, girdin 118a.10, dirüşürsen 135a.4, dirsen 137a.10, götürsen 163a.2, napan 167b.11, benzettün 175a.2, seversen 183a.4, şorarsan 192a.5, aşıraydun 199a.10, egdün 212b.5, iletessen 241b.6, didüğün 248b.3.

3. teklik: -m, -in; -sı(n):

geldüğün 6b.9-11b.3, olduğun 11b.9, kıoşısına 13b.1, göğsi güürüdüsin 16b.7, vardüğün 17b.9-84b.7, itdüğün 35a.11, dairesin 77b.8, kıorşusından 101b.4, gözedürin 101a.7, horuldusu 164b.11, nidecegin 221b.1, nitüğün 226a.11.

1. çokluk: -k, -k:

dökülmedük 5b.8, geldük 35b.4, olduık 37a.1, kıorşuduk 37a.1, sevindük 37a.10, götürsek 41a.2, taıkduık 41b.7, irdük 44a.9, ağlamadük 45a.10, aşduık 60b.1, umardük 64a.11, kaçduık 65a.7, kıaldük 65b.7, ayıldursak 92a.1, ağdıık 104b.8, öldürdük 105b.3, didük 146a.9, düşdük 153b.10, neyledük 173a.6, girdükden 209a.11, yaturduık 234a.4, irgürdük 237b.3, bildük 257a.3.

2. çokluk: -nuz, -nüz:

olursanız 4a.8, itseünüz 13a.3, didiünüz 58a.6, gördüğünüz 90b.1, göstermedünüz 106b.3, ayrıldunuz 178a.3.

3. çokluk: -lar, -ler:

beslediler 5a.8, varmışlar 7a.10, kaldılar 7b.8, berkitmişler 8b.11, şaldılar 17b.1, kıldılar 20a.5, döndiler 28a.3, kodılar 30a.2, gösterürler 38a.1, yamadılar 54b.3, göndersünler 71b.4, turlar 108b.4, üleşdiler 133a.8, baqarlar 120b.1, qovmışlar 139b.9, gelsünler 191b.6, binmişler 203b.4, kırdılar 211b.5, çekişdiler 230b.3, yürüdiler 252a.5.

19.3. Emir Kipi Şahıs Ekleri

Sadece emir kipinin çekiminde kullanılan eklerdir. 1. şahıs teklikte -ayın, -eyin; -ayım, -eyim; -ayum, -eyüm, 2. teklik şahısta eksiz veya -ğıl, -gil, 3. teklik şahısta -sun, -sün, 1. çokluk şahısta -alum, -elüm, 2. çokluk şahısta -ñ, -ñuz, -ñüz, 3. çokluk şahısta -sunlar, sünler şeklinde kullanılmaktadır.

1. teklik: -ayın, -eyin:

göreyin 14b.3-239b.10, ideyin 62a.9-59a.1-171a.2, inileyin 84b.4, vireyin 91a.8-213a.10, inildeyin 100b.4, inileyin 141b.5, deñeyeyin 187a.10, iledeyin 199b.1, varayın 213b.4.

-ayım, -eyim:

göstereyim 9b.10, iledeyim 15a.2, süreyim 18b.6, varayım 34b.9, öğredeyim 37b.6, buyurayım 58a.3, getüreyim 62b.11, yaradayım 84b.2, şaklayayım 92a.3, ideyim 130a.2, bildüreyim 101a.6, vireyim 120a.8, okıyayım 146b.9, olayım 166a.1, unutturayım 166b.1, ineyim 174a.1, yatayım 212b.11, geleyim 239b.11, iletayım 248a.1.

-ayum ve -eyüm şeklinde kullanımın örneğine metnimizde rastlanmamıştır.

2. teklik: eksiz, -ğıl,-gil:

olğıl 21a.9-52a.6, görgil 15a.4.

3. teklik: -sun, -sün:

olsun 1b.10, qarşulasun 22b.6, görilsün 33b.8, itmesün 60b.11, bildürmesün 85b.11, unutmasun 91a.10, ölsün 108a.6, gelsün 115b.3, çalınsun 117b.6, dirsün 143a.2, uyusun 154a.1, bilsün 154b.8, virmesün 170a.3, otursun 194a.8, olmasun 217b.10.

1. çokluk: -alum, -elüm:

idelüm 4a.5, getürelüm 12b.10, varalum 19a.8, idelüm 22a.11, uralum 27b.7-245a.10, gitmeyelüm 35a.3, kıoyalum 41a.11, gidelüm 63a.1, bilelüm 85b.3, olmayalum 99a.3, bulışalum 104a.10, oynayalum 105b.10, görelüm 109a.1, yatalum 154a.1, acalum 159b.4, nidelüm 171a.7, virelüm 181b.7, şalalum 199b.8, diğlenelüm 216a.7, irelüm 227a.11, bulalum 240a.7.

2. çokluk: -şuz, -şüz:

olursarıuz 4a.8, itseşüz 13a.3, didişüz 58a.6, göstermedüşüz 106b.3, gördüğüşüz 90b.1, ayrıldışuz 178a.3.

-ř:

gelüş 19a.10, idüş 22a.7, bildürüş 36a.5, kıurtılış 58a.4, kıomaş 76a.8, görüş 96b.11, gösterüş 106b.6, unutmaş 112a.11, bilüş 152a.5, söyleş 169b.5, tıruş 178a.7, gitmeş 178b.10, gidüş 185a.1, bekleş 194a.8, varuş 194a.9, iledüş 194a.9, diğ 194a.7-227a.1, ışmarlaş 194b.4, tıurmaş 194b.11, umuş 199b.11, tıruş 211a.6, olmaş 215a.9.

3. çokluk: -sunlar, -sünler:

itsünler 58a.4, alsunlar 71b.3, göndersünler 71b.4, getürsünler 176b.4, itmesünler 181b.10, gelsünler 191b.6, řaķınsunlar 230a.4, emın olsunlar 233a.3, gitsünler 256b.10.

FİİL ÇEKİMİ

20. HABER KIPLERİ

20.1. Görülen Geçmiş Zaman

Eski Anadolu Türkçesi döneminde görülen geçmiş zaman çekimi -dU kip ekiyle yapılmaktadır. Görülen geçmiş zaman çekiminde kullanılan kip ekinin kalıplaşmış kullanımına bağlı olarak düzlük yuvarlaklık uyumuna tam uymadığı, ünsüz uyumu dışında kaldığı görülmektedir. Bu yönüyle Türkiye Türkçesindeki kullanımdan fonetik farklılık göstermektedir. Eski Anadolu Türkçesindeki kalıplaşmış kullanım şekli metnimizde de yer almaktadır. Ek 1. ve 2. şahıslarda yuvarlak ünlü olarak kullanılırken 3. şahıslarda düz dar ünlü olarak kullanılmıştır.

1. teklik:

büyüdüm 20b.10, kodum 32b.5, yürüdüm 34b.6, atdum 39b.2, buyurdum 44b.1, virdüm 58b.3, uğradum 62b.2, gitdüm 65a.7, buldum 82b.1, bildüğüm 85a.11, yıkıldum 89a.7, deşerdüm 105b.9, bağışladum 119b.2, yürüdüm 129b.9, ağılardum 130b.8, yetürdüm 132a.6, yalvardum 133b.5, şataşdum 149a.10, diledüm 149b.10, urdum 159b.3, idindüm 170b.2, yapdum 172a.8, depeledüm 173b.3, tıtdum 191a.9, aşdum 193a.2, umardum 201b.1, düşdüm 202a.11, alaydum 211a.5, işitdüm 225b.4, ışmarladum 240a.2, kıldum 260b.6.

2. teklik:

geldün 9b.9, düşdün 21a.2, unutduş 41a.4, aldun 62b.7, noldun 65a.3, aşdun 99a.3, öğrendün 105a.10, urdun 110a.2, eyledün 113a.5, bulındun 122b.4, bildün 123a.1, gördün 130a.8, bulduş 135b.6, idindün 137a.1, yıkdun 136a.8, itdün 153b.6, düşdün 165b.4, benzetdün 175a.2, vardun 187b.11, aşırayduş 199a.10, egdün 212b.5, uşandun 213a.1, irdün 228a.5, çekdün 247b.10.

3. teklik:

viridi 2b.4, anlatdı 3b.8, irişdi 5a.2, unutturdu 5b.2, döndi 9b.7, şakıdı 16a.4, anđı 27b.2, işitdi 29a.11, okıdı 31a.6, öğretti 37b.6, şavuldu 45b.10, yendi 48a.4, arturdu 51b.7, gözledi 60a.10, şundı 75b.1, kabardı 78a.8, çevürdi 82a.7, başdı 95b.11, çalkandı 100b.7, gürlledi 106b.7, kotardı 134a.10, şıdı 150a.3, kaçıdı 187b.6, geldi 190b.1, yudı 197b.7, ağıdı 199a.1, sişdi 203a.3, qarcaşdı 205b.11, üfürdi 213a.9, şorusdı 232a.6, şaşdı 242b.2, silkdi 254b.3, tağıldı 257a.11.

1. çokluk:

irişdük 20b.4, ayıtduk 31b.9, geldük 35b.4, sevindük 37a.10, ideydük 40b.4, gitdük 42b.4, gördük 45b.10-255a.8, arıdukd 65a.5, itdük 83a.1, öldürdük 105b.3, didük 108a.4, oldukda 123b.9, eyledük 137a.11, düşdük 153b.10, neyledük 173a.6, gördük 176a.11, getürdük 191a.6, irdük 231b.9, irgürdük 237b.3, bildük 257a.3.

2. çokluk:

Metinde tek örneği bulunmaktadır.

ayrılduñuz 178a.3.

3. çokluk:

izlediler 2b.5, aytdılar 4a.5, beslediler 6b.5, kaldılar 16b.6, kesdiler 16a.11, şaldılar 17b.1, kıldılar 21b.3, durdılar 24b.7, getürdiler 26b.6, kapdılar 29b.11, kodılar 30a.2, irdiler 48a.10, urdılar 49b.6, yürüdiler 49b.11, indiler 72a.4, virdiler 83a.4, kesdiler 114a.4, yidiler 133a.8, şındılar 145a.11, vardılar 153b.9, şatdılar 170a.11, qarçaşdılar 182a.7, irgürdiler 183b.8, şaldılar 190a.10, ötişdiler 197b.9, baqdılar 205a.1, gönderdiler 207a.3, qondılar 211a.11, berkitdiler 226a.9, tutuşdılar 230b.8, çağrışdılar 232a.5, şaçdılar 239a.7, geçürdiler 258a.6.

Görülen geçmiş zamanın olumsuz çekimi Eski Anadolu Türkçesi. döneminde de -ma,-me eki ile yapılmaktadır. Nadir İlhan -mA olumsuzluk eki hakkındaki görüşlerini şöyle dile getirmektedir: “-mA olumsuz çatı eki veya fiilden fiil yapım eki, Türkçenin bilinen ilk metinlerinden günümüze kadar yüklem olarak çekimlenen bütün fiillerle beraber kullanılan olumsuzluk ekidir. Fiil kök ve gövdelerinden sonra gelip onların manalarını olumsuz yönüyle genişleten -mA eki olumsuz fiil cümleleri oluşturulurken kullanılır.⁴⁸

uyduramadılar 6b.6, getürmediler 17b.3, bulmadılar 59a.9, iremediler 77a.3, idemediler 106a.3, bilmediler 122a.9, aqmadılar 129a.1.

20.2. Anlatılan Geçmiş Zaman

Anlatılan geçmiş zaman eki Eski Anadolu Türkçesi döneminde -mİş eki ile yapılmıştır.Ekin düz ünlülü şeklinin kullanıldığı görülmektedir.Yine bu dönemde anlatılan geçmiş zaman çekimi için yuvarlak ünlülü ek kullanılmadığı görülmemektedir.

1. teklik:

Metinde iki örneği bulunmaktadır.

baqlamışdum 43a.3, düşmişdüm 212b.8.

2. teklik:

eylemişsin 36b.2, içmişsin 40b.5, itmişsin 45a.2-199a.11-199b.7-232a.1, olmuşsin 62b.7-46b.7-62b.7, almışsin 104a.8, arturmuşsin246b.6.

3. teklik:

⁴⁸ Nadir İlhan, “Türk Dilinde Olumsuzluk”, Karaman Dil Kültür Sanat Dergisi, Karaman Valiliği, 2005, s.271.

gelmişdür 4a.3, tayanmış 13a.10, kurumuş 18a.1, dutmuş 37a.6, akmış 39b.11, bezenmiş 56a.9, kırmış 66b.5, şımış 79a.3, tağılmış 82a.4, yarılmış 88a.7, kırılmış 111a.1, ürkmiş 114b.7, şalınmış 126b.6, yaraşmış 131b.7, uyarılmış 148b.11, düzülmiş 158b.3, gerilmiş 174b.3, koptmuş 183b.2, yaşanmış 197a.3, bürümüş 198a.3, tutaşmış 200b.3, binmiş 208a.6, boyanmış 209a.7, döşenmiş 211b.1, şarılmış 220a.11, tolaşmışdır 226b.9, kurulmuş 235b.4, kaplamışdır 248b.8, idinmiş 259b.1.

1. çokluk:

turmuşuz 83a.3, yanmışuz 147a.9, boyanmışuz 147a.9, kıanmışuz 147a.10, gelmişüz 152a.11.

2. çokluk: Metnimizde örneğine rastlanmamıştır.

3. çokluk:

kapmışlar 21a.4, geçmişler 28b.9, korkmuşlardur 41b.1, komışlar 53a.11, bağlamışlar 76b.5, çekmişler 56b.11, oturmuşlar 57a.3, örinmişler 57a.7, kalmışlar 73b.4, beslemişlerdür 92b.6, berkitmişler 113b.9, getürmüşlerdür 115b.5, kovmuşlar 139b.9, yükletmişler 141a.4, kazmışlar 154b.4, düzetmişler 155a.5, yürütmişler 161a.7, şokmuşlar 161b.11, delmişler 162a.1, komışlardur 179a.3, dimişler 184b.11, irmişler 201a.4, binmişler 203b.4, almışlar 208a.7, eylemişler 219a.6, kırmışlar 233b.1.

Anlatılan geçmiş zaman olumsuz çekimi -ma,-me eki ile yapılmaktadır:

olmamışdur 12a.9, gelmemişlerdi 16b.9, görmemişsiz 58a.1, gelmemiş 80b.11,-83a.11, diğmemiş 82b.2, görmemiş 86b.10-237b.7, bitmemiş 86b.11, düşmemiş 157a.3, kalmamış 174b.6, olmamışlardı 185a.3, görmemiş 237b.7.

20.3. Gelecek Zaman

Eski Anadolu Türkçesi döneminde gelecek zaman çekiminde -IsAr eki kullanılmıştır. Ayrıca gelecek zaman fonksiyonunda kullanılan istek kipi de -sA gerek de gelecek zaman anlamı vermektedir.

1.teklik ve 2.teklik kullanımının örneğine rastlanmamıştır.

3. teklik:

atusar 7a.11, bulırsardur 35a.11, idiser 150b.8, idiserdür 178b.9, geliserdür 258a.11, göriserdür 260b.2.

1.çokluk, 2.çokluk ve 3.çokluk kullanımının örneğine rastlanmamıştır.

20.3.1. Gelecek Zaman Fonksiyonuyla Kullanılan İstek Kipi

ben şaklayayım eger Süleymān divleri daḥı olursa almaya didi 92a.3, alub ve koyanı ḥayr du‘ādan unutmaya dimiş pehlevān ol ḥaberleri 155a.2, şol yardım istedüğümüz ehl-i İslāmdan din ḡayretini ḡomaya 181a.7, girü Allaha işmarladum bizi ḥayr du‘ādan unutmayasın biz daḥı 240a.2.

-sa gerek, -se gerek:

toyursam gerekdür 15a.9, daḥı uyusa gerek taḥta çıkub ellerin bu sacile bağla 38b.3, siḥr ve mekr ta‘līm itse gerek ol dem ceḥd idüb şeyṭāna gel 134b.3, Ekvālī depelese gerek ol bu zamān ol şāh iledür ve daḥı 146a.3, bir levḥ ḡosa gerek ol vaḡt olan ḥālī düşüñde söyler 171b.5, rub‘ meskūn ‘ālemine iletse gerek ol ḥālile ol gün daḥı 245b.9.

20.4. Şimdiki Zaman

Şimdiki zaman kullanımı için Burhan Paçacıoğlu şunları ifade etmektedir: “Eski Anadolu Türkçesi döneminde şimdiki zaman için ayrı bir ek olmayıp şimdiki zaman kipi genellikle geniş zamanla karşılanmaktadır. Bunun dışında örnekleri az olmakla birlikte fiilin sonuna -a+/-e+ zarf fiil eki getirildikten sonra, yorı- fiilinin geniş zaman şekli olan yorır şeklinin ilavesiyle şimdiki zaman anlamı sağlanmaktadır.”⁴⁹ Günümüz Türkçesinde şimdiki zaman kip eki olan -yor eki Eski Anadolu Türkçesinde bulunmamaktadır. Eski Anadolu Türkçesinde şimdiki zaman kipi çekimi için belli başlı bir ek yoktur. Şimdiki zaman anlamı çoğunlukla geniş zaman kip ekiyle nadiren de olsa istek kipi ekleri ile sağlanmıştır. Geniş zamanın 3. şahıslarında süreklilik ifade etmek için kullanılan -dur ve yoru- tasvir fiilleri şimdiki zaman anlamı katmak amacıyla kullanılıyordu .Bugün Türkiye Türkçesindeki -yor eki yoru- fiilinin geniş zaman kip eki almış halinin (-yorur) zamanla ses olayları ve hece düşmesine hadiselerine uğrayarak -yor ekine dönüşmesi yoluyla meydana gelmiştir. Metnimizde bazı örneklerine rastladığımız şimdiki zamanın örnekleri metnimizde kısıtlı da olsa bulunmaktadır.

3. teklik:-(y)V Turur: güde dururlar 57b.11.

⁴⁹ Burhan Paçacıoğlu, *Orta Türkçe*, Sivas, 1995, s.212.

3. teklik:-yuru-: ceng ideyorur 12a.2, geliyorur 22b.4.

20.5. Geniş Zaman

Eski Anadolu Türkçesi döneminde geniş zaman eki olarak -r,-ar,-er,-ur,-ür şeklinde kullanılmış olup kelime sonunda ünlü biten sözcüklere ise yalnızca -r eki eklenerek yapılmıştır.

1. teklik:

suvaram 15a.8, ad kıoram 40a.6, duram 90a.6, umaram 108a.10, varuram 172b.7, kıabul iderem 28b.4, gelürem 63b.7, keserem 89b.11, isterem 91b.5, idinürem 94b.5, beñzedürem 94b.9, sizerem 139a.2, çekerem 136b.8, dilerem 138b.11, bilürem 226b.7-228b.3, getürem 243a.7.

tırurın 46a.3, kıor kıarın 134b.1, kıaırın gözedürin 101a.7.

2. teklik:

kıareket idersin 14b.10, neyleyem dirsın 15a.5, kıor kıarsın 58b.1, benzedürsın 95a.2, görürsın 98b.6, çekersın 99a.7, neylersın 101b.3, olursın 113a.5-192b.1, bulursın 163b.10, gidersın 9b.8, kııkâr idersın 15a.1, söylersın 21a.5, emr idersın 58a.10-62b.4-233a.8, gelürsın 118a.2, dirsın 14b.11-214a.4-225b.6, beklersın 123a.4, gidersın 200b.2, yigrenürsın 214a.5, bilürsın 228a.6.

3. teklik:

alur 2a.9, gelür 7b.5, tırur 9a.9, bilür 15a.3, bulur 21b.11, kıalır 22b.8, oturur 24b.9, kıanur 35a.8, yatur 38a.6, yürür 39b.1, virür 42a.3, kıoparur 43a.4, gelür 48b.9, buyırur 58a.10, kıalkınur 67a.4, arturur 67a.6, alur 87a.8, yan kıulanur 105a.2, ururlar 108b.4, kıaldurur 131b.10, kıağırur 131b.10, o kıur 149a.7, varur 157a.7, olınur 192b.4, aşırur 199b.4, görinür 201a.5, kıaşınur 209a.4, kıoyılır 210a.3, deprenür 215a.11, açılır 217b.9, götürür 220b.4, girür 243b.4, dökilür 247b.7, sağıur 248a.1, görinür 248a.9, kıamaşıur 255a.3, alunur 260b.4.

1. çokluk:

umaruz 2a.6, neylerüz 62a.6, buluruz 84a.6, kıa kılaruz 91b.11, ölürüz 119b.6, kıor kıaruz 122a.7, kıazırüz 142a.6, getirürüz 144b.2, oluruz 150b.7, eylerüz 169a.7, beklerez 179a.5, iderüz 193a.8, uğraruz 200b.7, kıoruz 218b.7, dirüz 231b.10, giderüz 240a.4, işidürüz 249b.6, bilürüz 261a.11.

2. çokluk:

bilürsüz 4a.2-193a.1, gidersiz 20a.9, idersiz 36a.5-63b.6-150a.9, söylersiz 45b.2, dirsiz 108b.10, korqarsız 179b.1.

3. çokluk:

dirler 3b.4, gözedürler 4b.1, bildürürler 10b.3, iledürler 28b.10, beslerler 30a.2, uyurlar 35b.5, gösterürler 38a.1, baqub tururlar 46a.1, görürler 46a.2, derler 56a.7, yaturlar 59b.1, baqarlar 63b.5, cān virirler 105b.3, göz ururlar 108b.4, verirler 126b.2, otururlar 128a.7, taparlar 137a.8, iderler 147b.3, yürürler 148a.9, qoparurlar 186a.2, aqarlar 194a.10.

Geniş zamanın olumsuzu -ma, -me olumsuzluk eki ile yapılmaktadır. Bu kipin olumsuzu yapılırken kip eki -r Eski Anadolu Türkçesi ve Çağdaş Lehçelerin bir kısmında -z'ye dönüşür. Metinde görülen örnekler şu şekildedir:

eremez 4a.6, uşanmaz 15a.11, bilmezem 21a.7, olmazam 29a.4, itdürmez 33a.2, uyanmaz 38b.1, varamazsız 41a.10, qomaz 42a.3, bilmezüz 47b.4, iremez 60a.4, doymaz 64a.4, tuymaz 75b.6, görünmez 79a.6, gelmezüz 85b.3, aqmaz 94a.3, qalmaz 124a.10, diqlemez 124b.1, qurtılmaz 136b.3, uyımaz 137b.7, turmaz 143a.4, aşamaz 147b.9, qoymaz 158a.8, şıqmaz 165a.6, çıqmaz 175b.4, dükenez 180b.8, qomazam 194b.2, irgürmez 195a.9, kesmez 210a.11, şıqamaz 213b.7, yigrenmez 214a.6, getmezem 222b.5, qayırmaz 233a.3, girmez 260a.2, baqmaz 261a.11.

21. DİLEK TASARLAMA KİPLERİ

21.1. İstek Kipi

İstek kipi çekimi Eski Anadolu Türkçesi döneminde -A ekiyle yapılmıştır.

1. teklik:

bağışladam 15a.3, şuvaram 15a.8, alam 34b.10, olam 34b.11, varam 40a.5, qoram 40a.6, bulışam 61b.2, yırtam 106b.4, umaram 108a.10, uram 138b.3, kılam 187a.6, ışmarlayam 220b.4, başın kesem 40a.4, bilem 89a.5, isterem 91b.5, diyem 98b.7, dirilem 101a.1, virem 106b.8, depeleyem 130b.1, irişem 135a.2, gidem 191b.3, gezem 201b.1, görem 213a.2, getürem 243a.7.

2. teklik:

edesin 2a.6, olasin 14b.10, varasin 37b.8, göresin 37b.11, iresin 38a.2-160a.3, bulasin 135a.5, gönderesin 38b.9, yedüresin 65b.5, gelesin 89b.7-219b.6, kırtarasın 108a.1, varasin 110a.3-157b.9, durasin 118a.5, viresin 151b.3-208b.3, bozasın 156b.6-219b.4, iresin 157b.7, girencesin 94b.4, bilesin 175a.7, şaklayasın 175b.3, iletessin 188b.5, alasin 208b.2-211a.9, yatasın 214a.5, kırtılasın 261a.2.

3. teklik:

kıla 2a.3, ura 12a.8, ola 15b.9, uğraya 17b.7, gide 18a.10, görüle 33b.11, ilede 38b.9, kona 48a.9, başa 51a.10, geçe 57b.2, ele getüre 74a.6, irişe 79a.11, döndüre 84a.4, bula 90b.2, kova 109b.10, uma 118a.3, kıla 130a.8, irişe 147b.7, kıra 149a.1, tuya 153b.11, kırtıla 154b.9, açıla 155b.7, gele 161a.11, ilede 175b.9, yıka 187b.12, ala 162b.5, şala 191b.5, vara 206b.9, kaça 209b.9, çıka 217b.8, yarak göre 227a.2, dura 260b.11, okıya 261b.2.

1. çokluk:

irebilevüz 19a.4, varavuz 22a.9, dirilevüz 30b.8, yükledevüz 41a.2, alavuz 91b.10, komayavuz 123b.10, şoravuz 204b.5, neyleyevüz 236a.7.

idelüm 4a.5, görelüm 13a.5, varalum 33b.8, nidelüm 36b.9, kıoyalum 41a.11, alalum 64b.2, getürelüm 64b.11, bilelüm 85b.3, bulışalum 104a.10, oynayalum 105b.10, getürelüm 123b.5, ölelüm 174a.4, virelüm 181b.7, şalalum 199b.8, turalum 202a.4, yatalum 214a.7, diñlenelüm 216a.7, irelüm 227a.11, gönderelüm 231b.10, bulalum 240a.7, uralum 245a.10, virelüm 256b.10.

2. çokluk:

işleyesiz 4a.5, idesiz 22a.8, getüresiz 59a.5, iletessiz 60b.7, göresiz 205a.2.

3. çokluk:

alalar 5a.9-64a.7-181b.5, sayalar 26a.6, geleler 30a.6, eyleyeler 38b.10, hâzır olalar 71a.9, duralar 108b.7, yetüreler 122a.2, varalar 125b.9, dileyeler 129a.1, iledeler 137a.1, kıralar 147b.7, şalalar 149a.11, bekleyeler 210b.8, götüreler 227a.5, getüreler 235b.1, göreler 260b.6.

İstek kipinin olumsuz çekimi -ma,-me ekleriyle yapılmaktadır.

almaya 16a.3, tıymaya 37b.1, kesemedi 50a.2, kıomaya 60b.3, düşmeye 90b.10, anmaya 94a.4, olmayalar 96b.4, çıkmayavüz 98b.8, etmeye 108a.8, itmeyem

123b.3-192b.2, kurumaya 135b.8, kılmaya 143a.8, urmaya 143a.11, unutmaya 155a.2, dinmeye 179b.2, kıomayam 188b.7, gelmeyem 194a.8, itmeye 219b.9, unutmayasın 240a.2, olmaya 250a.7.

21.2. Gereklilik Kipi

Eski Anadolu Türkçesi devrinde gereklilik kipini karşılamak için özel bir ek yoktur.-mAk gerek ve -sA gerek gibi eklerle gereklilik anlamı sağlanmaktadır.

-gerek:

leşkerin şına bunu gâfîl anlamak olmaz görmek gerek 12b.4, alub gitmedi meded gerek didi Rây aydur iy merdek bu ne 65b.3, herîfûñ bu gice başın kesmek gerek didi Düzd-i Efser aydur 85a.2, buña fikr gerek diyüb kız tiz dönüb kalem götürüb bir nâme 87b.2, beher hâl bu kızdandan hazar gerek didi ol hâli bilüb cümle 90b.4, yürüye Gerdan Keşân kıomayub aydur bir dem şabr gerek Kıahramân 107b.1.

Gereklilik kipinin -a gerek, -e gerek, -u gerek, -ü gerek şeklinin örneğine metnimizde rastlanılmamıştır.

-mak gerek:

bu iş âsân velî nâm nişân zinhâr şaklamak gerek diyüb ‘ahdın 124b.4, Bihamdillah ki bu kıadar cemâ‘ atiz nice olmak gerek didi ol 226b.3.

Olumsuzu:

bundan gâfîl olmamak gerekdir didiler şâh aydur hayr ola **Ezin Cânib** 79a.1.

-mek gerek:

leşkerin şına bunu gâfîl anlamak olmaz görmek gerek 12b.4, herîfûñ bu gice başın kesmek gerek didi Düzd-i Efser aydur 85a.2, ne dirsiz didiler kim bunlara siyâset itmek gerekdir ol hâlile 108b.10, fikr idüñ nice itmek gerek perri aydur iy pehlevân eger bunu 193b.2, bununun fethine Raşamâna zâhide gelmek gerek ol bununun aşlın bilür 216b.7, günlük yoldur kıarañuda gitmek gerek andan hâlâş olduñdan 226b.10.

-sa gerek:

dağı uyusa gerek tahta çıkub ellerin bu sacile bağla 38b.3, bir levh kıosa gerek ol vaqt olan hâli düşünde söyler 171b.5, kıoyasın kim ol dağı nice senüñ gibi

kimesnenüñ murādına yarasa gerek ve hem yine cehd idüb tılsımı yerine koyasın kim her bir 219b.7-8.

-se gerek:

neye irse gerek ma' lüm oldı ammā eger baña uyarsañ buyur 117b.5, sihr ve mekr ta' lim itse gerek ol dem cehd idüb şeytāna gel 134b.3, Ekvāli depelese gerek ol bu zamān ol şāh iledür ve dağı 146a.3, devrinden beri döner tılsımı bir Şāhib Kıran fetḥ itse gerek diyüb 218a.3, rub' meskūn 'ālemine iletse gerek ol ḥālile ol gün dağı 245b.9.

21.3. Dilek-Şart Kipi

Dilek şart kipi çekimi Eski Anadolu Türkçesi döneminde -sA eki ile yapılmaktadır.

1. teklik:

toyursam 15a.9, bulsam 41a.4, bahāne itsem 108a.10, ḥalāş itsem 108a.10, alsam 116b.2, götürsem 153b.5, şalsam 181b.3, aysam 230a.1.

2. teklik:

uyarsañ 117b.5, virürseñ 92a.9, dürişürseñ 135a.4, bildürseñ 136b.6, dirseñ 147a.11, götürseñ 163a.2, dirseñ 174a.3, açabilürseñ 180b.10, girseñ 188b.6, ileteseñ 241b.6, isterseñ 260a.7.

3. teklik:

gelse 2b.6, şalsa 6a.9,6b.1, olsa 35b.11, bulsa 21b.6, toğsa 31b.11, uyusa 38b.3, irse 93b.5, çalsa 103b.11, itse 110b.6, geçse 128a.10, dirse 152a.6, geldiyse 164b.7, kıosa 171b.5, düşdiyse 179a.10, ursa 187b.12, toğunsa 205b.8, çekse 237b.4, görse 238a.2, iletse 245b.9.

1. çokluk:

olursavuz 142a.6.

irsek 229b.3.

2. çokluk:

olursañuz 4a.8, itseñüz 13a.3.

3. çokluk:

şalsalar 163a.5, görseler 184b.2.

Dilek-şart kipinin olumsuzu -ma,-me ekleriyle yapılmaktadır.

bilmese 124a.9, irişmese 130a.6, çekmeseñ 109b.11, olmasa 124a.9.

21.4. Emir Kipi

Emir kipi çekiminde kip eki ve şahıs eki kaynaşarak her ikisinde bir arada kullanılmaktadır.

1. teklik:

göreyin 14b.3-239b.10, vireyin 91a.8-213a.10, temāşa ideyin 59a.1, seyrān ideyin 62a.9, egileyin 141b.5, helāk ideyin 171a.2, deñeyeyin 187a.10, iledeyin 199b.1, varayın 213b.4.

bildüreyim 101a.6.

2. teklik:

görgil 15a.4, olğil 21a.9-52a.6-115a.6.

Eksiz: Hiçbir ek kullanılmaksızın da emir anlamı taşıyan kelimelerin kullanımına metnimizden örnekler şu şekildedir:

di 28a.7, tut 35a.4, bağla 38b.3, al 42a.9, gör 58a.6, ma^czur dut 69b.3, şağla 91b.9, gözün aç 115b.4, var 165b.11, bil 175a.5, nişān vir 176b.3, git 185a.2, ışmarlañ 194b.4, yat 213b.3,^cibret al 219b.5, gör 230b.10, bağ 237a.2.

3. teklik:

olsun 1b.10-25b.3, karşılasun 22b.6, otursun 25b.1, görilsün 33b.8, gitsün 69b.2, ölsün 108a.6, çalinsun 117b.6, dirsün 143a.2, alsun 149a.7, uyusun 154a.1, bilsün 154b.8, otursun 193a.8, gelsün 251a.8.

1. çokluk:

idelüm 4a.5, getürelüm 12b.10, görelüm 15a.10, uralum 27b.7, varalum 33b.8, nidelüm 36b.9, koyalum 41a.11, görelüm 48b.11, gidelüm 63a.1, haber alalum 64b.2, bilelüm 85b.3, bulışalum 104a.10, oyanayalum 105b.10, getürelüm 123b.5, yatalum 154a.1, şabr idelüm 178b.6, virelüm 181b.7, şalalum 199b.8, turalum 202a.4,

dişlenelüm 216a.7, irelüm 227a.11, gönderelüm 231b.10, bulalum 240a.7, uralum 245a.10.

2. çokluk:

gelün 19a.10-52b.3, görün 33a.6-96b.11, hâzır oluñ 36b.8, kırtılun 58a.4, varuñ 95a.8-152a.3, bildürün 96b.3, gösterün 106b.6, iledün 137b.1-194a.9, buyuruñ 139a.8-186b.7, tanışuñ 152a.5, bilün 152a.5, tıruñ 174a.1, varuñ 179a.1-194a.9, koyuñ 183b.6, gidün 185a.1, umuñ 199b.11, idün 253a.11.

ayrılduñuz 178a.3, gördüğünüz 90b.1.

3. çokluk:

ele alsunlar 71b.3, göndersünler 71b.4, şaķınsunlar 230a.4, emİN olsunlar 233a.3, helāk itsünler 58a.4, getürsünler 176b.4, gelsünler 191b.6, gitsünler 220b.3-256b.10.

Emir kipinin olumsuz -ma, -me ekleriyle yapılmaktadır.

olmasun 20b.6-217b.10, itmesün 60b.11, bildürmesün 85b.11, unutmasun 91a.10, göstermedünüz 106b.3, virmesün 170a.3, itmesünler 181b.10.

21.5. Birleşik Çekim

21.5.1. Hikaye

Metnimizde hikaye birleşik şeklinin örnekleri görölmektedir.

21.5.1.1. Anlatılan Geçmiş Zaman Hikayesi

olmuşdı 5b.4, yatmışdı,19a.3,uğramışdı 19a.4,ķalmışdı 19b.8,almışdı 31a.2,ķızdırmışdı 39a.5,bağlamışdum 43a.3,ķarşulamışdı 60a.6,tırmışdı 67a.3,70b.10,dutmışdı 72b.11.

öğretmişdi 3b.9, gitmişdi 7a.4, itmişdi 14b.8, irmişdi 17b.8, dimişdi 44b.10-185a.1, gelmişdi 121a.10, istemişdi 148b.10, düzmişdi 162b.11, bilmişdi 182a.4, ürkmişdi 233b.7, ermişdi 253b.2, düşmişdüm 212b.8.

21.5.1.2. Geniş Zaman Hikayesi

atardı 5b.4, burardı 6a.3, kırtardı 34b.7, kıyardı 52b.8, kıopardı 72b.3-158b.10,atardı 103b.11, kıķardılar 143b.9, kıķardı 171a.11, baķardı 172b.4, kııardı 208a.3, kıopardılar 224a.8.

iderdi 4b.8, cānum direrdi 39a.3, giderdi 87a.9, değerdi 92a.4, çekerdi 121a.9, gynerdi 121a.9, sezerdi 125a.8, irerdi 180b.6.

21.5.1.3. Şimdiki Zaman Hikayesi

Metnimizde rneklerine rastlanmamıştır.

21.5.1.4. İstek Kipi Hikayesi

duymayaydı 16a.6, olaydı 33a.10, nolaydı 122a.6, olmayaydı 150a.6, dŐeydi 45b.6, gideydi 52b.1, getreydi 64b.1, ideydi 80b.2.

21.6. Rivayet

21.6.1. Geniş Zaman Rivayeti

irmişdi 17b.8, ādem olurmiŐ 45a.8, őrmiŐdi 67a.3, ağlarmış 170b.3, arturmiŐsin 246b.4, aılurmiŐ 237b.6.

21.7. Şart

21.7.1. Grlen GemiŐ Zaman Şartı

olmadıysa 90b.3, eylediysen 75b.1, geldiysen 164b.7, dŐdiysen 178a.11-179a.10.

21.7.2. Geniş Zaman Şartı

oyursam 15a.9, bağarsa 91a.4, ayıldursak 92a.1, bulursan 94a.6, uyursan 117b.5, uyursa 136b.7, ęalursa 169a.4, olursa 174a.11, Şorarsan 192a.5, ęurtılursa 204.5.

V.BÖLÜM

22. SIFATLAR

İsimleri niteleyen veya belirten sözcüklere sıfat denilmektedir. Muharrem Ergin bu konuda “Nesnelerin çeşit çeşit vasıfları, çeşit çeşit belirtileri vardır. İşte sıfatlar bu vasıfların veya belirtilerin isimleridir. Demek ki sıfatlar nesnelere vasıflandırma ve belirtme suretiyle karşılayan kelimelerdir.”⁵⁰demektedir. Öyleyse sıfatlar isimleri vasıflandıran veya belirten yapılardır. Türkçe kelimelerle sıfat yapımının yanı sıra Arapça ve Farsça sözcüklerle de sıfatlar yapıldığı görülmektedir. Hatta bazen Arapça ve Farsça sözcük sıfat, bazende Arapça ve Farsça sözcüğün isim olarak nitelendiği de görülmektedir.

22.1. Niteleme Sıfatları

Niteleme sıfatları isimleri nitelik, şekil, biçim ve renk gibi yönlerden destekleyen yapılar olarak kullanılmaktadır. Metinde kullanılmış olan niteleme sıfat yapıları isimi bir şekilde vasıflandırmıştır.

altūn cebeler: kıadd ile gelüb altūn cebeler içine ğarķ olub bir nīze-i cān-sitān 98a.9.

aķ saķāllu: pūş aķ saķallu kimse geldi Huşenk şanub didiler ki Huşenk 55b.2.

aķ incüden taht: itmişler aķ incüden taht üzere Kāhramān kılacıyla kırķ 161b.6.

altūn tābut: itmişler orta yirde gümüş sipālar üzere bir altūn tābut yüz 219a.10.

altūn tāclar: nitenerler cebeler geymiş altūn tāclar örünmişler üzerine birer kılac 57a.7.

altūn bāşlu sancaķlar: üleşdi üç sultān-ı ‘alem üç yüz altūn bāşlu sancaķlar 56b.7.

altūn halka: cebelere ğarķ olub iki kılacağına iki altūn halka ışmarladı 72a.10.

altūn kürsi: altūn kürsi öninde on iki biñ zerrīn külāhlu māh-rū 126a.10.

altūn ve gümüş şanduklar: şāğ ve şol ol kıadar altūn ve gümüş şanduklar kim nihāyeti yok 25a.1.

⁵⁰ Ergin, *age.*, s.244.

altün çevgānlu çāvuşlar: dört biñ piyāde ve cellād on iki biñ altün çevgānlu çāvuşlar birle Huşenk şāh irdi afāsında on iki biñ 140b.9-10.

altūnlu cevġānlu çāvuşlar: ve serverlere selām virdi cümle du‘ ā idüb on iki biñ altūnlu cevġānlu çāvuşlar bir dilden düşman na‘ ye diyüb cümle 70a.7-8.

altūn bāşlu sancaqlar: ‘alemler açılıb biñ yedi yüz altūn bāşlu sancaqlar çözüldi 70a.10.

‘āşī ulum: sen daġı var ol benüm ‘āşī ulum aġtarānı getür benüm ulluġuma 107a.4.

alas serā perdeler: ġāneler abrişim alas serā-perdeler çekdiler devletile Huşenk 251a.3.

bāırdan düzme alīb: yanına gelüb gördi bir daġı baırdan düzme alīb alnında 155b.4.

bir yeşil mücellā nesne: mişāl urulmuş velī dāireden bir yeşil mücellā nesne alās anāb şeklinde devr olmuş eyle yüce kim 249a.2-3.

cām ās: helāk eyledi ne adar kim o urdılar o geçmeyüb cām ās 49b.6.

cevheri tāc: niāb şalub cevheri tāc la‘ lin libās ol ġālile ahramāna 140b.7.

altūnlu cevheri cebelū: ceng iderken gördi kim bir alay altūnlu cevheri cebelū bulād giyimli gergedan suvārlar gelüb derbend 13b.4-5.

demürden eve: ol demürden eve girdi siġr itdi olayu bir ejder araya aldı 214a.8.

demürden bir ‘amūd: demürden bir ‘amūd itdürüb yere berkidüb beş yüz baman 5b.11.

demürden bir pençe: demürden bir pençe daġı itdürüb ol ‘amūda berkitmiş 6a.1.

demürden aġ: irtesi ol iki deryā gibi leşker yerinden depreşüb iki demürden aġ berāber oldu yine alay oşanlar baġlayub kūs-ı kāvīler 96a.3-4, eger demürden aġ daġı olursa ġurd eyleye irüb üzengi 100b.5.

demürden bir şāhan: uzunı var ucına bir ġırman adar demürden bir şāhan berkitmişler 113b.9.

demür apu: gördi bir arafda bir demür apu öġinde şu şıġrı adar bir 174a.5.

elmās nacaḡ: deve ƣuşı yün̄i ōƣmıſlar elmās nacaḡ altūn zenān āfet ḡancer 57a.8, altūn zenek elmās nacaḡ ārā yirde ſāh-ı ḡorāsān-ı Sind-i ſaḡāl 141a.2.

elmās teber: eyle diyicek ſāh ben bendeye iſāret eyledi elümde ki elmās teber ile eyle ƣaldım kim cāzūyı iki pāre itdüm hemān cāzū 45b.3-4, durmıſ altı biḡ altı yüz elmās teberlü peyikler kim her biri 127a.2, gördiler bir piyāde eline bir elmās teber almıſ sürdüḡine yil 185b.2.

elmās gevdeleri: burunları yeſil zeberced minḡarları elmās gevdeleri ſaru ol ƣadar 195a.11.

elmas peykānlu: aḡızlu elmās peykānlu ecel peykān kiriſi ſalub ejderhāya atdı 197a.4.

faſiḡ kelimātın: ma'zur ola ki ḡizmet bāḡi ſāh daḡı bunuḡ faſiḡ kelimātın 255a.9.

elmās tiḡ: zaḡmı yiyicek bir kez ḡayḡırub Menücehri bir elmās tiḡile 258a.2.

heybetlü pehlevān: görse kim bir heybetlü pehlevān bir ƣüst ƣapuk kimseyile iƣerü 238a.2.

heybetlü bir pehlevān: ƣāmetlü merriḡ felek heybetlü bir pehlevān bulāddan 11b.1.

ḡāſ ƣullar: buyurdı ſāh virdüḡi ḡāſ ƣullar ſarāb getürüb biraz kim 28a.6.

ḡortumdan borı: berāber olmıſ yine birbiriyle ſöz idicek ol ḡortumdan borı 131b.8.

ḡiḡ yir: bir gidüb nigārın ḡurub gitdi gelüb ḡiḡ yirden Ƙahramānuḡ 124b.5.

gönden ḡiſārlar: filleri ol ſafa getürdiler üzerinde gönden ḡiſārlar idüb 72a.5.

gönden ƣal'alar: zinde fil üzerinde gönden ƣal'alar berkilü her birinde altıſar 125a.11.

gevher ƣaſlu küpe: bir cift gevher ƣaſlu küpe alub bunları dāyeye virdi 123b.7.

ƣor ƣuſaḡlı mübārızler: server zādeler oturub dōrt biḡ dōrt yüz ƣor ƣuſaḡlı mübārızler oturub dōrt yüz ehl-i ḡikmet vezir oturub 25b.7-8.

kāmil gemilü er: sancaḡ seksen biḡ kāmil gemilü erile gelüb Rāy aydur 54a.9.

ķaplan Őuret arslān dest keēi ķarın deve ayak bir zışt murdār Őuretdür: didügi gibi ķaplan Őuret arslān dest keēi ķarın deve ayak bir zışt murdār Őuretdür kim yüzin görenüñ ‘aķlı zāil olur 39b.8-9.

ķara yüzlü: ol kırķ kez yüz biñ ķara yüzlü Rāy hind ķadırına gelüb 72a.1, varub ol oda tapucu ķara yüzlü hindilere ķulluķ itmekden 74b.5.

ķara tütün: öñinden ķaçdı dem çeküb ķara tütün gibi çıķub hevāya gitdi 188b.4.

ķara bulut: Hüner Ber fil suvārdur Serv irüb ķara bulut gibi Hüner Bere bir göz 97b.11.

ķara bulut gibi tozlar: ķara bulut gibi tozlar belürdi kūs u naķāreden ũabl āvāzi 56b.5.

ķara tağlar: yirine irdiler ķara tağlar gibi alay düzüb Şaflar yardılar meymene 72a.3.

ķara tağ: ķara tağ gibi leşi düşdi dırāz-be-dırāz mu‘ allak yıķıldı ten-206a.6.

ķızıl ķān: diyüb ģalāř eyledi bir Şişe virdi iēi ũolu ķızıl ķan 42a.11.

ķırķ ayaklu altün taęt: atlas bārīgāhın ķurdılar iēinde Huşenk Őāhuñ ķırķ ayaklu altün taęt yasadılar otuz iki yirde yirde nime tağtlar 54b.2-3.

ķara yāğız yigirmi dört eriř ķaddlü murařřa‘ pūř cevheri tāc: dürlü ziyneti tamām itmiřler ortada bir ķara yāğız yigirmi dört eriř ķaddlü murařřa‘ pūř cevheri tāc on iki ģancer üē 57a.10-11.

la‘1 ķablu ģancer: ķol Şunub belinden iki la‘1 ķablu ģancer ve ķulağından 123b.6.

la‘lin libās: niķāb Şalub cevheri tāc la‘lin libās ol ģālile Ķahramāna 140b.7.

mermerden oyma bir zindān: mermerden oyma bir zindān yir yir dāirede maģbesiler itmişler 224b.6.

māh-rū ģāřlar: olmiř ķafāsında on iki biñ māh-rū ģāřlar Őaffile 127a.1.

mücevher pūř sultān: taęta bir mücevher pūř sultān oturmiř ol bāķi taętlara 126a.8.

nurdan sütun: jāle dökülmişe dönmiş iki ķolların nurdan sütun gibi 87a.3.

bir maḥbube kıızı: zamānile cebel-i kebīr şāhınuḡ bir maḥbube kıızı varıdı adına 28b.1.

pākīze ve pāk reh kıız: biḡ şāh yıḡnaḡın taḡıdub biḡ pākīze ve pāk reh kıız 143b.5.

pīr atam: gönderüb bizler daḡı deşt diyārına varub ol pīr atamuḡ 120a.2.

pulād tīḡ: gibi şöyle tırur ol ‘ amūda bir kaç satır yazu yazub rüşen pulād tīḡile kıazmışlar Ḳahramān-ı Ḳātīl ilerü varub ol 154b.3-4.

siyāh kuşlar: iki siyāh kuşlar olduḡ şöyle kim birbirimüzden ḡorḡduḡ 37a.1.

siyāh kirpikler: uyḡuya varub siyāh kirpikler bir ḡarıř ḡadar yaḡaḡları 87a.1.

siyāh atlu: bir na‘ ra-ı cān gūn peydā oldu neyki diyince bir siyāh atlu 80a.5.

siyāh kesme ḡayādan bir ḡiřār: bir tarafından siyāh kesme ḡayādan bir ḡiřār gördüm kenārına gelüb 131a.5.

sekiz ḡanatlu at: altında sekiz ḡanatlu at resminde bir canavar benmiş eline bir tīḡ 207b.4.

saḡallu perriler: elli ḡadarı ola saḡallu perriler zencīrler iḡine müstaḡraḡ 224b.8.

gūneř yüz řīrin sözlü güzel gözlü sākīler: ḡīn idüb andan serv-i ḡırāmān boylu ferīřte ḡuyly ayva eḡelü sīmīn bileklü güneř yüz řīrin sözlü güzel gözlü 26a.7-8.

pulād tırnaḡ: irüb ol pulād tırnaḡıla bir kez eyle ḡaldı kim zīr ü zeber 50a.6.

pulād gürzin: Behrāma gelicek ol taḡ pāresi gibi pulād gürzin bāşı 72b.6.

şaru gergedan: bir řaḡř bir şaru gergedana suvār olmuş altmış üḡ 8b.9 rāst öñinde taḡ pāresi gibi bir şaru gergedana cebine-i ḡāř 53a.9, bir şaru gergedana suvār olmuş öñince elli biḡ zerrīn 96a.8.

řāru tozlu tīr: řāru tozlu tīr saḡt kemān div siniriyle şarılmış gergedan řāḡıyla 220a.11.

dört yüz altūn direklü yedi biḡ ibriřim aḡnāblu aḡlas bārīḡāhın: řāhuḡ dört yüz altūn direklü yedi biḡ ibriřim aḡnāblu aḡlas bārīḡāhın ḡurdılar iḡinde Huřen ḡāhuḡ kıırḡ 54b.1-2.

řāhāne sancaḡlar: alayda řāhāne sancaḡlar süleymāni ‘ alemeler per aḡub pervāz 8a.10.

ulu ağac: yanar bir seng bellürden küllesinde bir ulu ağac üzerinde bir yuva kim 195a.8.

ulu demür: ol yiri nişān ideler qazalar bir ulu demür qalkān çıqa anı yerinden 217b.8.

ulu hātūn: ammā benüm kızumdan ulu hātūn yoqdur didi anlaruñ yine ardınca 56b.4, Keşān bu hāli bildürdi Dilşād hātūn ki şahuñ ulu hātūndur 63b.9, geçürüb andan gördi kim kendüden aşāğa yedi ulu hātūnlar dañı oturmuş şöyle kim her biri Afrāsiyāba 128a.5-6.

ulu cāzu: hāllerin temāşā iderdüm bir ulu cāzu dañı geldi nice şākird 133b.10.

ulu depe: itdi ilerü yürüdi gördiler gevdede bir ulu depe qadar 255a.2.

ulu şahrā: şahı getürüb ol şehrüñ öñinde bir ulu şahrāya bārīgāhın 139b.2 içine alınmış her taraf sebzēār ol şehrüñ öñinde bir ulu şahrāya bārīgāhın qurdılar şah dañı gelüb gördi kim bir mu‘ teber 139b.5-6.

tāc libāslar: eriş qaddile merdāne tāc libāslar geyüb öñünce yine 8b.10.

tāc hāne: dinüb tāc hāne üzerinden baqub gördiler kim qarşu püşte üzerinde 184b.7.

tāze cüvān: idelüm zira kim ol tāze cüvāndur bunun gibi iş aña layıqdur 120a.4.

tāze yigitsin: gördüm tāze yigitsin kıyamadum imdi yārın Huşengi tütub 89b.6.

ne yamān incinüb aydur iy serverler bugün bu kız bize ne yamān iş eyledi ya ol div zād la‘ in ‘ ağıdıq vaqtde gelüb 104b.7-8.

yeşil zeberced minqarları: burunları yeşil zeberced minqarları elmās gevdeleri şaru ol qadar 195a.11.

zenbūri perdeler: her birinüñ öñinde zenbūri perdeler aşılı kim ‘ ālem hıracı 161a.3.

zerrin külāhlu mäh-rū gulāmlar: altün kürsi öñinde on iki biñ zerrin külāhlu mäh-rū gulāmlar silāh tütub tırmış dāirede üç biñ şandaleye 126a.10-11.

zühre sāzlu bülbül āvāzlu sāzendeler: ziynet virmek için zühre sāzlu bülbül āvāzlu sāzendeler 26b.2.

22.2. Belirtme Sıfatları

İsimleri sayı, işaret ve belirsizlik yönüyle belirten sıfatlardır.

22.2.1. Belirsizlik Sıfatları

İsimleri belirsizlik yönüyle anlatan sıfatlardır. Bu tür sıfatlarda ismin belirsiz olan yönü anlatılmaktadır.

bir: kaldılar zira kim Huşenkden bir niçe kerre tabanca yemişlerdi 7b.8, bir şahş bir şaru gergedana suvār olmuş altmış üç 8b.9, hemān bir tarafından bir yıl gelüb ol kanı yağmur gibi tağıdub 43b.11, saña bir nesne şorayım eger rāst haber virürsen seni āzād 92a.9, şāhı getürüb ol şehriñ önünde bir ulu şahrāya bārīgāhın 139b.2, ol kapu açılıb içinden bir ‘aceb şahş gelüb bir ‘amūd 160b.7, mişāl kurulmuş velī dāireden bir yeşil mücellā nesne atlās tanāb şeklinde devr olmuş eyle yüce kim 249a.2-3, bir nesne üzerine inüb kanad virüb kıyruķ silkti 254b.3.

biraz: yumub biraz fikre vardı gördi karşusunda bir herife 61b.8, Keşān öñince çadıra gelüb biraz kelimāt itdiler Kāhramān 129a.4, gelüb şalındı karşı kapunun dağı bir kanādı biraz şuya batdı 156a.10, idüb biraz hasret yāşın dökdiler andan Behrām gelüb pehlevānı 236a.5.

az: leşkerni düşmanuñ az çerisi şımış tağıtmış yine bir kimse altı ayaklı 79a.3, aydur iy dāye bu ne hāldür kim düşmanuñ az leşkeri atam gibi şāhuñ 79a.8, it diyüb kanād açub gıjlayu hevāya ağıdı az vaqıtden yine 199a.1, götürüb ber-‘azīm rāh idüb gitdiler az vaqıt içinde gelüb 228a.1.

bir kaç:

olmaz ben kuluñ destūruñla bir kaç serverleriyle ol 18b.5, Kamerrūhı cān u gönülden sevüb bir kaç periler göndermiş gelüb 28b.8, karanşusunda ben bende varub bir kaç serverler getüreyim anlaruñla 62b.11, dāye bir kaç bahādır kızlar ile irüb isterken ol yire irdi kim 83b.4, diñle ‘ibretten yine bir kaç kelām 152b.10, bir kaç satır yazılı aña dağı nazar idüb gördi yazılmış kim 155b.5, itmişlerdi getürüb öñine kodılar ol dağı bir kaç loķma 246a.10.

Ayrıca bir kaç sözcüğünün yazımında ç’li şeklin dışında c’li şekilde yazıldığı da görülmektedir.

bir kaç: devlet tuğına yakın irişe diyüb bir kaç bāşın şalub kol 79a.11, imdi fırsat elde iken bir kaç gün ‘ömri hoş görüb hind 119b.7, gelüb bir kaç diri kuşlar

getürüb aydur iy server ma^çzur 199a.2, bir kaç satır yazı var ahramān nazar idüb gördi kim böyle dimiş 219b.2.

bir nice: İsfendiyār işāret eyledi bir ^çaceb yara bir nice kişiler 113b.6, ile ol ben olduğum yire onmak istedi gelüb bir nice cāzular 133b.11.

bunca: yüz bi erü yolın bağlayub bunca serverleri helāk 18a.9, idem bunca emek zāyi^ç olmayub hem cāzūnu gelecek belā 43a.9, ^çayyāru arbından yıkılmayub dönüb bir abanca ile yıa bunca āfetü arasından alā ola didi šāh aydur meded ahramān 89a.10-11, Ekvāl gibi arındaum olub bunca divler helāk oldu açan 222b.6, bunca belā geldükden sonra ıā milkinde sihrile aş olmuş 225b.5, alā eyledi u sen daı bunca esir asretiken pehlevān 237b.2.

cümle: ^çafv edesin cümle ^çişyānı sen 2a.6, getürüb cümle intikāmı cāzūdan alam yāhud bu yolda urbān 34b.10, cümle lekere ol gün ahramānu heybetin ve kıvamın kerimiyetin 71b.10, varub ahtarān ile cümle esirleri getürüb aşd eylediler kim 107a.9, serendil öjinden pervāz urub cümle alku gözine arşı 152b.3, şehir bāzār cümle dükkānlar arşular yirli yerinde yine her 158b.1, eri addi var hem cümle endāmı demürdenmidür kim Ekvāl gibi kehrābu 204a.3, cümle malūa üküm iderdi şimdi varub bunu gibi kimesne 221b.6.

çok: alub bunu üzerine çok zamān geüb Behrām deryāyı 30b.1, pulād tırnağıle urub bāın urd iderdi çok at ve ādem 49b.5, eyledi aydur iy yār-ı vefādār gerçi çok yirde bizüm elümüz 62b.6, ol bize çok iş ider diyüb İsfendiyāru itdüi 104b.11, siek dimezdü iy arīb gerçi sen daı çok fesād eyledü 134a.6, sebep olub bunlaru çok eylüin göresin bu levi eyü aklayasın 175b.3.

degme: degmeler bulmaz murādına sebīl 158a.7, aşurmak degme kimsenü elinden gelmez didi cümle div perri böyle 193a.6, degmeler yanına varımaz ol kenārda au udretiyle bir ayā bitmişdür 210a.7.

dürlü: daı esirlerü dürlü canavarlaru nihāyeti yok idi iy 40b.1 iy altmış yıldan berü bizümle dürlü rence ve minete yār 112a.9, dürlü dürlü odlara yanmışuz nie dürlü derde boyanmışuz oğul 147a.9, ol şudan ^çacāyib arāib dürlü eşkāl bā ıarub her arafdan 156a.11, ādemdür nie dürlü hūnerleri vardur yetmiş iki dürlü dili bilür 175b.6, çeküb dürlü yaralar iine müstağraq olmuş bir gürz götürmiş 204a.7, görisedür anca dürlü ayr u şerr 260b.2.

fülān: olğil kim deryādan bu lekerni pāyān gelüb fülān şahrāda 52a.6.

her: her diyârdan server ü selâfînzâdelerden her kim gelürse zebûn 28b.5, diyü baña her nesne-i ki tamâm bildürüb gönderdi ben dağı Allaha 38b.6, girü gâfil olma kim bu ‘ayyârlar her dem divân güde dururlar didi 57b.11, getürdi dâyeye aydur hezâr taḥsîn bu serverün yüregine kim 108b.6, âteş reng almış her divi kim depere çalar iki pâre eyler ceng 207b.5, ta‘âm gelüb her ṭâifenün öñine gıdaları kındı 253b.6, her ‘âdet yerine gelüb pehlevân gelüb şâhuñ elini öpdı 256a.2.

nice: helâk eyledi bārī nice nām u dār kimseler kim vardur her kankısı 17a.10, yıldan berü taş olanlar nice âdem olurmuş diyü iy şâhib 45a.8, kulu mıdur ve hem bindügi nice canavardur kim at ve fil 92b.1, İsfendiyâr işâret eyledi bir ‘aceb yarağ bir nice kişiler 113b.6, ile ol ben olduğum yire kınmak istedi gelüb bir nice câzular 133b.11.

niçe: biraz yuşudı kendünün niçe yirde zaḥmı dağı varıdı dağı 17b.5, câzû dirlerdi pehlevân ol câzunuñ niçe kerre ben bende dağı sihrine 30b.6, Keşân dinen herifün niçe kez bendine düşmişlerdi ol zamân 59a.8.

ķamu: Oldı ķamu varlığı yağma-yı ‘ışķ 93a.11.

22.2.2 Sayı Sıfatları

22.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

Nesne veya varlıkların sayısını kesin olarak belirten yapılarıdır. Metnimizde Asıl sayı sıfatlarının sık olarak kullanıldığı görülmektedir.

bir: bir oğlı varıdı üç yaşında idi Kāhramān dirlerdi 4b.3, ortaya getürüb kendü eliyle toğrayub evvel bir loğma yeyüb 20a.3, gün uyur gice ve gündüz şonra bir yıla dek hic uyanmaz 38b.1, uyğuya varub siyāh kirpikler bir kârış kadar yañağları 87a.1, irüb bir köklü ağaca omuz urub yıkar pençe urub ṭalın 177a.2, olub illere raḥtılık oldı andan buyurdı bir nāme yazub 190a.2, bir ağac vardur gölgesine on biñ atlu şığar kişi kucacağına 193b.10, senün gibi gelürse anlaruñ bir kılını benden almayalar diyüb ‘amüd çeküb 222b.8, diyüb Sehmān bir nefesde yine leşkere irüb ḥālī ḥaber virüb 230a.5.

iki: idi iki kârındaş oğlı dāim bir yirde olurdı meger bir gün 4b.10, Kāḥtarān iki dârbda almaya döğindü incinüb ḥışma geldi 16a.3, ikisün dağı gözlerününden ḥasret yāşı revān olub 21b.1, buyurdı ikisin dağı ‘uryān idüb bir şāhrāya çıkarub câzû 31a.5, kılībuñ üzerine irüb irdügi iki ḥacer birbirine kârşu 31b.4, gelüb yir yir

merhabāladılar iki kıoldan öñine düşüb 126a.2, yigid iki yaña Ķahtarānı gördi
Behrāmı gördi Gerdan Keřānı 192a.1, dağı urdı canavaruñ iki gözi gidicek kendüyi
yirden yire urdı 197a.11.

iki biñ: cihān dest ‘ ayyārlarla kıafāsınca ol iki biñ zerrīn pūř 70b.8,

iki biñ sekiz yüz: biñamdillah pehlevān himmetinde iki biñ sekiz yüz yıllık
ħabsden 234a.2,

iki yüz: řehyālūñ kıarındaşın iki yüz perri řāhlarıyla giriftār idüb 145b.2, şıdı
kim iki perri bir yirde kıalmayub kıarındaşum iki yüz perri 150a.3,

iki yüz biñ: İsfendiyār dağı ol iki yüz biñ dinc bağrı ‘ummān çerisiyle 103b.6,
içinden taşrası ‘ ayān taşından içi nihān andan iki yüz biñ kıul tađt-ı ħammāl kıodı kim
nevbetile götüreler iki yüz biñ 227a.4-5, ħāřlarından göturdiler iki yüz biñ dağı āteř
dem kūh-ı peyker 227a.7, ħazine götürdi iki yüz biñ div azık ve mađbađ götürdi
245b.4.

otuz iki: ayaıklu altūn tađt yasadılar otuz iki yirde yirde nime tađtlar 54b.3,
rağtlar şalınmış üzerinde otuz iki eriş kıaddile egninde 126b.6.

yetmiř iki: yetmiř iki milletūñ yüz yigirmi dört řıfatuñ biñ bir ümmetūñ 39a.8,
iki dürlü şürete girür dağı yetmiş iki dürlü dil bilür 243b.4.

altmış iki: altmış iki cildi Süleymān nāme viren Allah eger şıdı kıile 260a.6.

biñ iki yüz: yetmiř iki milletūñ yüz yigirmi dört řıfatuñ biñ bir ümmetūñ 39a.8.

üç: bir oğlı varıdı üç yāřında idi Ķahramān dirlerdi 4b.3, bağışladı anuñ üzerine
üç gün ceng olmadı dördünci gice 74a.4, güzden bir vehim-nāk āvāz gelürdi kim üç
fersağ yire dek 163a.6, kıomayam diyüb üç def a na‘ ra eyleyüb kendüyi ol leşkere
urub 188b.7, kıanād açub ber-‘ aźm bellür a‘ zām idüb üç gün üç gice 200a.9, ol yay
üç okıle pehlevānuñ eline virdi andan el götüreb 220a.9, yanına gitdi irtesi üç güne
dek řehyāl pehlevānı kıyāfet 241a.11.

üç yüz: kimseyi yoldaş idinmezdi helāk iderdi üç yüz yıl 5b.6, üleşdi üç sultān-
ı ‘alem üç yüz altūn bāřlu sancađlar 56b.7, olub arasından üç yüz sancađ üç yüz
‘alem üç kerre 78a.10, üç yüz şağib divān ehl-i kalemler oturmış ol kıırkı 126b.4, dağı
kıarındařlaruz bir gün vücūda gelmiřüz ‘ ömrümüzden biñ üç yüz 152a.11, Huřenk ol
zamān biñ üç yüz yāřında idi 257a.6.

üç biñ: üç biñ kadar erkek dişi bir yire gelüb cāzūnuñ serāyına 41a.7, diyār-ı çine yakın irdük bir şahrada üç biñ kuş şüretinde 42b.5, binüb taşra gelince üç biñ şehzādeler ilerü varub bāş 47b.11, üç biñ hindiler ölüsün bir yire götürüb nār-ı nur yolında 69b.1, pulād pūş hindiler andan üç biñ hindi üç biñ rumi qaravaşlar biñ yük hindi kumāşı üç biñ katır 125b.1-2, gulāmlar silāh tutub turmuş dāirede üç biñ şandaleye 126a.11, aydur iy gözüm nūrı yārın saña üç biñ div vireyin var 213a.10.

üç biñ yedi yüz: bir qarındaşı varıdı toksān bir eriş kaddi var idi üç biñ yedi yüz batman gürz götürürdi şāhı Rāyuñ bir kızını varıdı 68b.10-11,

üç yüz kırk dört: vezir ve emir cihāngir şāhib serir taht öñinde üç yüz kırk dört kürsiler üzere üç yüz kırk dört ‘ālem dānā verirler 126b.1-2,

üç yüz altmış: zerrin pūş gulām şāğında ve şolında üç yüz altmış vezir 140b.11, dāireye baķub üç yüz altmış hücre gördi yerinden bir söz-nāk 167b.2.

üç yüz biñ: kemend yürümiş öñince ardınca üç yüz biñ mübāriz 57a.5, üç yüz biñ erile tağuş Huşenk leşkeri yanın bekleyüb 65b.9, kovmañ diyü üç yüz biñ erile ol dağı irince hemān Keyvān 66a.7, Rāy-ı hind kızını Serv-i Hırāmāndur kim üç yüz biñ ecimir leşkeriyle 78b.9, cenāba binüb aydur iy dāye sen bu üç yüz biñ ecimir leşkeriyle 79b.2, **ezin cānib** dāye dağı ol üç yüz biñ erile irüb 80b.5, göricek üç yüz biñ türkistān leşkeri kızuñ üstine at 102a.5, dağı üç yüz biñ er bir kerreden irüb cenge turdılar ammā 102a.9.

üç kez yüz biñ: dibinde üç kez yüz biñ mīr ü sipāhi baħr elmās gibi mevc 56b.8, begleri ile tutub ben kal‘ a-yı devvareye düşdüm üç kez yüz biñ nerre divile gelüb kal‘ a-yı muhāşara itdi üç ay 150a.4-5.

otuz üç: pulād ‘amud kim er kucağına ancaķ şıģa otuz üç kulac 113b.8, kaddinüñ üzerinden otuz üç kulac ‘amud yigirm bir kulac 114a.7, yine kızıl altūndan otuz üç nime tahtlar örülmüş evvel 126a.7.

otuz üç biñ: gün otuz üç biñ hindi helāk olub on iki biñ 68b.4.

altmış üç: bir şahş bir şaru gergedana suvār olmuş altmış üç 8b.9, yine altmış üç sandal siyāh atlaslar üzerine örtülü Ķahramān 25a.2, suvār altmış üç eriş kaddini çin pulāda ğarķ eylemiş eline bir 185b.4.

elli üç: anuñ kafāsınca elli üç eriş kaddile bir raħş suvār yürüyüb 185b.6.

biñ üç yüz: Kātil pāy tahtında qarār eyledi ol tāriḥde Huşenk biñ üç (3) yüz yaşunda idi biñ yirde şaf çeküb ulu ceng itmişdi 143b.3-4, gör biñ üç yüz yıl olan dünyāda ḥān 258b.11.

dörd: top düşüb dördi kalıcaq aşağadan siper virüb redd 116a.2, yukarısına yine çengāl gibi kıvrılmış dördi dört taraftan berāber ol gevdeye bu vecihile ḥortum zeyn virüb 131b.5-6, söyleye ol ḥortumunū dördin daḥı qaldurur eyle çağırur dördiyle bir kezden kim ‘ālemi cümle gümledür işiden vehm alur 131b.10-11.

dört: eyler kılinc urduḡın raḥşile dört pāre eyler pençesin 11a.3, elüme bir yāyıyla dört oq virüb aydur al bu oqı yāyı 37b.7, dört yıl bī-ḥaber qalub üzerünüzden kışlar ve yazlar geçüb 46b.2, dört köşelü başları dört köşelü her köşede birer gözleri 131a.10, dört tılsım düzüb toquz tılsım bozdum yedi yüz 159a.11, dört direkli bārīgāhı kurmuşlar gelüb buyurdu Şehyālūḡ 233b.1, ve ḥargāh ve ḥazine vü bengāh görilüb dört taht bezendi 245b.1, irüb başında dört barmaq deḡlü zaḥm urdu Huşenk 258a.1, daḥı dört mu‘teber mücelled kitābdur cild-i evveli budur kim 259b.10.

dört yüz: mübārızler oturub dört yüz ehl-i ḥikmet vezīr oturub 25b.8, her taraftan üzerine kemendler şaldılar şalub boynına dört yüz qadar kemend atan serverleri yüzünū üstine yıqub qaşd 50a.8-9, biş eriş sīne öñince dört yüz gergedan cenāb itmişler 53a.8, olmuş şāḡında ve şolunda dört yüz kendü gibi gürbüzler 54a.3, dirler yanınca dört yüz güzīde cümle oḡullarıdur āh bunun 54a.5, irüb yine ol dört zencirle darb itdi Qahramān yine 116a.6, dört yüz ḥātūnları hind ḥātūnları ile la‘l u cevāhire 251b.2.

dört kez yüz biñ: dört kez yüz biñ div divān ḥāne ve serā-perde ḥayme vü ḥargāh 245b.5.

dört biñ: alub bārīgāh öñince gelince yigirmi dört biñ çevgānlu 126a.3, dört biñ piyāde ve cellād on iki biñ altūn çevgānlu 140b.9, dāmuḡ dört biñ qal‘ası vardur cümlesi bunun elinde ‘ācizdür 179b.4, tahtına oturub cümle ‘afarīn fermāne tırdılar buyurdu dört biñ nerre div tahtı götürüb kırk āteş dem ‘İfrit nerre tolayı aldı 214b.7-8, dört taht nişīn pādīşāh dört biñ şehzāde dört biñ şandalı nişīn pehlevān bāki mīr ü vezīr cümle suvār olub 251a.10-11.

dört yüz biñ: yedi diyār kim vardur cümlesi bunun zebūndur her birine yılda dört yüz biñ kız oḡlan şalmışdur yıl başı gelince her şāh 190b.7-8.

dört biş yedi yüz: bi‘āt itdiler bāki ‘ Atṭār deryā-yı muḥīṭūñ dört biş yedi yüz ceziresine ḥūkm iderdi cümlesine ḥaber olub 226a.1-2.

dört biş dört yüz: rāst orta yirde dört biş dört yüz kıızıl altūndan 24a.1 gördi dört biş dört yüz kıızıl altūnlu çevgānlu çavuşlar 24a.6, server zādeler oturub dört biş dört yüz ḳor ḳuşaḳlu 25b.7.

dört yüz kırk: yine taşraya gelüb gördi ‘ Atṭāruñ ol dört yüz kırk 233a.11.

kırk dört: kırk dört yāylu bir taḥt şāhī bağlamışlar üzerine yüz 56b.10, irdi kırk dört pāre ceng alātın kendüye tezyīn eylemiş 69b.11, sekiz köşelü kırk dört yaylu taḥt zerrīn üzere şāhāne 126b.5, daḥı bir şāha naşīb olmadı kırk dört nime taḥt ḳurılıb 128a.11 kırk dört şāh divānına oturdı Ḳahramān-ı Ḳātil pāy-i 128b.1 kırk dört sulṭān atı önince yigirmi dört ‘ ayyārile Gerdan Keşān 141a.1.

altmış dört: niçe dürlü ḥaşşa vardur ol kemerūñ altmış dört yerinde altmış dört dürlü gevher vardur yedisinūñ üzerinde 162a.10-11.

seksen dört: bārī ol gün ḳuşluk vāqtine dek seksen dört server 98a.6, seksen dört serverūñ şandalı boş ol ḥālile gāyet 104b.6.

biş dört yüz: yendi şūkri dindi andan sākīler gelüb biş dört yüz 128b.4, biş dört yüz mecmere ve meyḥare Gerdan daḥı ‘ ūd ve ‘ anberler 140a.8.

seksen biş: bir ‘ ifrit seksen biş eriş ḳaddile kükreyüb kendüye gelür 204b.2.

beş: aḡzında bir ādem ṭurur kırk beş eriş ḳadd çekmiş bir taḡ 9a.8, beş eriş ḳaddlü bir gergedan suvār anuñ gibi ‘ aẓīm leşkere 10b.10, zencīr bağlamışlar her bir zencīrūñ ucına beş batman bir ṭob 113b.11, bāşını çalub zencīrūñ ḳırub ṭopları yire şaldı beş ṭop düşüb dördi ḳalıcaḳ aşaḡadan siper virüb redd 116a.1-2, andan cem‘ olub ḳarḳāb resm olub yetmiş beş eriş ḳaddlü 244a.11.

beş yüz: demürden bir ‘ amūd itdürüb yere berkidüb beş yüz batman 5b.11.

biş: dört biş yüz ḳadar baḥri ‘ ummān begleri hindüstān pehlevānları 111b.4, biş ādem içerü girdi ammā aralarında Ḳahramān-ı Ḳātilden gören 174b.9, sizler bunda ṭuruñ bizler görelüm diyüb biş perri gidüb 178a.7, günde biş fil yir altı dürlü dil söyler ādem-i şafiye varub 194a.4.

altı: olub andan altı yāşına girüb bir heybetlü pehlevān oldı kim 5a.10, ḳavm perrilerdür yılda altı ay uyurlar altı ay uyanuḳ olurlar 35b.5, gözi ve altı ayaḡı var

yelesi perçem gibi kulağı at gibi velî 49a.9, kıddile ol altı ayaklı bahri canavara suvâr olmuş yüzünden 140b.6, altı aylık yoldur üzerinde cânlu olmaz şâfi billurdur 192b.7.

altı yüz: hâkimisin tâb ol maqâmda ‘ Attâruñ altı yüz direklü haymesin 228a.8.

altı biñ altı yüz: pehlevân oturub andan yedi biñ şehzâde altı biñ altı yüz 25b.6, durmuş altı biñ altı yüz elmâs teberlü peyikler kim her biri 127a.2.

biñ altı yüz: önce Rây şâh emriyle biñ altı yüz saqqâ ve ferrâş şâh gelicek 140a.6.

otuz altı: otuz altı köşeli kırk ayaklı taht şâhı kurulmuş dâire 126a.6.

altı biñ: zerrîn külâh kıllar ayağın tırub yigirmi altı biñ çavuş ve bevvâb 25b.10, dağı yine yir yir selâtin oturmuş taht kafâsında altı biñ (9) altûn kürsi öninde on iki biñ zerrîn külâhlu mâh-rû 126a.9-10.

yedi: yedi yıl kılan şüreti idüb sihriyle gezüb gözler 34b.2, hindüstân indiler yedi gün yine içe kıona göçe gidüb 48a.9, eyle irdi kim yedi adım dağı gitmedin yatub yıldırım gibi eyle 65a.11, bunda bir ‘ ayyâr vardur ki yedi kıat yirler altında dağı iledürsek 92a.1, yedi yirde perde perdeleri götürüb dağı içeri girdi gördi 164b.5, gürzün şu‘ lesine nazar idüb gördi yedi taraftan yedi zencir gerilmiş her biri er kıucağına şıgmaz ol zencirler içinde 174b.2-3, ammâ dirler ki cihâna yedi şâhib kırân geldi gerçi 259a.11.

yedi yüz: yedi yüz batman gürz götürürdi şâhı Râyun bir kıızı varıdı 68b.11, yedi yüz ceziresine hüküm iderdi cümlesine haber olub 226a.2.

yedi biñ: pehlevân oturub andan yedi biñ şehzâde altı biñ altı yüz 25b.6, şâhuñ dört yüz altûn direklü yedi biñ ibrişim atnâblu 54b.1, dâyeyile yedi biñ hâdimile dürr ü pulâda ğarķ olub 66a.4, kıapucı gelüb yüz urdı andan yedi biñ mîr ü şubaşılar 125b.11, on iki biñ bevvâb yedi biñ cellâd on yedi kez yüz 127a.4.

yedi biñ yedi yüz: Behrâm Cebeli oturub bu seyyâre yedi biñ yedi yüz Gerdan Keşân 25b.5, ‘ alemler açılıb biñ yedi yüz altûn başlu sancaqlar çözüldi biñ yedi yüz çift kûs nakâreler bir yirden gürleyüb zurnâ 70a.10-11.

yedi kerre yüz biñ: bahâne oldı diyüb hemân on yedi kerre yüz biñ 7b.2, yedi kerre yüz biñ erile uş üstüne gelür irân 7b.5, yedi kerre yüz biñ erün ordusu bârûsı bengâhı kırılıb 23b.10.

on yedi kez yüz: on iki biñ bevvāb yedi biñ cellād on yedi kez yüz 127a.4, işidüb varub on yedi kez yüz biñ perri leşkeriyle çine 148b.5.

on yedi kerre yüz biñ: on yedi kerre yüz biñ er dağı yigirmi dört bölük olub 8b.5, ‘aceb belā geldi kim bu yalunuz suvār gelüb on yedi kerre yüz biñ erün yolın bağlayub bunca serverleri helāk 18a.8-9, ħun-riz peyikler geldi on yedi kerre yüz biñ sipāhi divāna 26a.1, dīvānı durub on yedi kerre yüz biñ er gelüb cem‘ olub 47b.8, ele gelince şāhuñ on yedi kerre yüz biñ erin ürkidüb 93a.2.

otuz yedi: uş yatalı dağı ħisābda üç gündür otuz yedi gün 38b.2, yigirmi kübbelü bir hümāyun çekmişler altında otuz yedi eriş 56b.11, şehsuvār otuz yedi eriş kıddile la‘l ve yāķūta ġarķ olmış 78b.2.

otuz yedi kez yüz biñ: tutub otuz yedi kez yüz biñ erile heyhāt şahrāsında 159a.9.

biñ yedi yüz: biñ yedi yüz batman ġürz şalar bu Huşenge gelince Huşenk 55b.11, Ķahramāna geldiler muķābeleye çāre olmadı biñ yedi yüz alay 76b.2.

on yedi: ol zamān Ķahramān on yedi yāşına irmişdi dağı mihr ü 82a.6, ol ħālıle ceng olub şāhuñ on yedi serveri kılıca 102b.11.

yigirmi yedi biñ: olub yigirmi yedi biñ div cümle helāk oldı rivāyetdür 184a.8.

sekiz: sekiz ġulām dağı ortaya almış bunlara dāru virüb anlaruñ 86b.4, sekiz köşelü kırķ dört yaylu taġt zerrin üzere şāhāne 126b.5, sekiz kıulac bir tābub eylemişler iki dürlü alāt-ı ħarb kıomişlar 161b.7, hic şāh yokdur kim yedi sekiz kıızını yememiş ola bu zālimum 191a.4, altında sekiz kıanatlu at resminde bir canavar benmiş eline bir tiğ 207b.4.

sekiz biñ: ħizmetine yürüdi on üç biñ cellād sekiz biñ elmās teberlü 25b.11, divler dağı yardım için ħāzır olub on sekiz biñ divler 227a.8.

on sekiz: iden ol on sekiz yāşında oğlandır kim kıarındaşını helāk 111a.5, her birinde on sekiz biñ mağāra vardur cümlesi evler gibi her 179b.3.

on sekiz kez yüz biñ: kıurub on sekiz kez yüz biñ div kıonub üç gün yaraķ ġördiler 228a.9, aşı kıoyub şu‘le pertev şaldı andan yaraķ tamām olub on sekiz kez yüz biñ div taġtı ġötürüb ber-‘azm-i rāh idüb 228b.10-11, divindür on sekiz kez yüz biñ āteş dem divdür cümlesi 235b.8, beglerle divler ulularıyla on sekiz kez yüz biñ 251b.7.

on sekiz kerre yüz biñ: geçdi on sekiz kerre yüz biñ div mafārit divāne tırdı 233b.3, bugün birbirine bulısur on sekiz kerre yüz biñ div 235a.9, nihāyeti yoğ ara yirde bir Süleymāni serā-perde on sekiz kerre yüz biñ 235b.5, urub gitdi on sekiz kerre yüz biñ div perri bir kezden 247a.7.

on sekiz biñ kerre: tahtın yil götürüb ‘alemi on sekiz biñ kerre dağı görmışdür 249b.4.

kırk sekiz: getürüb durdılar ahramān gördi kim kırk sekiz ayağlu bir 24b.7, nazar idüb gördiler kim bir kimse kırk sekiz eriş addile boyı 204a.6.

kırk sekiz biñ: idi kim Gerdan Keřān dağı içerü girince kırk sekiz biñ ehl-i divān 242a.8,

yüz kırk sekiz: yüz kırk sekiz eriş addlü bir divi muğkem ayd u bend eylemiş alub 190b.2.

biñ sekiz yüz: biđamdillāh pehlevān himmetinde iki biñ sekiz yüz yıllık ĥabsden 234a.2.

toğuz: irüb İsfendiyār ol toğuz toplu şalığı tođsān bir eriş 114a.6, alub ol toğuz toğ gürlüyü irince ahramān tiğile toğlar 115b.11, geçüb āf etegin řikār eyledüm toğuz yıl gezüb on dört tılsım düzüb toğuz tılsım bozdum yedi yüz 159a.10-11, toğuz ulac on iki altündan nāylar şoğmışlar ol nāylara 161b.11.

kırk beş: ağzında bir ādem tırrur kırk beş eriş add çekmiş bir şağ 9a.8.

kırk biş: güyā kim güneşdür nur virür kırk biş eriş add çekmiş yigirmi 86b.9, gelmiş biri yigirmi dört eriş biri kırk biş eriş add çekmiş 108b.2.

kırk biş kerre yüz biñ: bu dem kırk biş kerre yüz biñ dışman leşkeri ĥuřuřā İsfendiyār 105b.2.

kırk biş kez yüz biñ: gibi serverün öninde kırk biş kez yüz biñ erün iğerinden 111a.7.

kırk toğuz: kırk toğuz eriş addlü bir dilir bir ‘acebden ‘aceb canavara suvār olmış kırk toğuz eriş addini la‘l ü cevāhirden cebe vü cevşen 184b.8-9.

on: insāndan intikām alalar tā kim ahramān on üç yıl divlerle 5a.9, apup on üç yıl kim beslediler ne adar kim cedd ü cehd 6b.5, dıřeydi veli cāzūnuđ āvāzi

däireye on günlük 45b.6, bir yirden дәire on қadarı delük olmışdur yir altında ol 210a.4.

on yedi kerre yüz biñ: on yedi kerre yüz biñ er dañı yigirmi dört bölük olub 8b.5, virüb aydur beni seven Қahramānı қарşulasun diyüb on yedi kerre yüz biñ sipāhi cümle Қahramāna қарşu gidüb şāhıla dört 22b.6-7, һun-rīz peyikler geldi on yedi kerre yüz biñ sipāhi divāna 26a.1, Ekvāle yūriyüb һelālin һalāş itmek içün on yedi kerre yüz biñ perri birle on yedi kerre üzerine varub dāim 145a.8-9.

on yedi kez yüz biñ: işidüb varub on yedi kez yüz biñ perri leşkeriyle çine 148b.5.

on iki: ejder suvār ol on iki ayaқlı canavarı bir kez һayқırub 14a.1, eriş қaddlü muraşşac pūş cevheri tāc on iki һancer üç 57a.11, on iki yāşına iricek eyle güzel olmış ki һüsn-i çāvi 170a.7, on iki elinüñ birisin kendüsinden yire şaldı div şunub 188a.5, açub aғzından odlar şaçub on iki pencesini yire urmış 196a.7.

on iki biñ: on iki biñ һāş қul қaldı **ezin cānib** Қahramān dañı 22b.9, birer һātün yanında on iki biñ pākize cāriyeler öñlerince 56a.11, gün otuz üç biñ hindi helāk olub on iki biñ 68b.4, on iki biñ zerrin silāһlu қul қafāsınca irüb selātın 70a.6, altün kürsi öñinde on iki biñ zerrin külāһlu māh-rū 126a.10, on iki biñ bevᵛāb yedi biñ cellād on yedi kez yüz 127a.4.

on bir: ve Sehmān қafāsınca ol on bir nerre gelüb şehr içine girdiler 241a.7, қafāsınca ol on bir nerre div şāğ taraf perri 252a.9.

on biñ: vardur on biñ fersaһ yüceligi vardur ol şahrāda 193b.8 bir aғac vardur gölgesine on biñ atlu şıғar kişi қucaғına 193b.10.

on üç biñ: һizmetine yürüdi on üç biñ cellād sekiz biñ elmās teberlü 25b.11,

on dört biñ: қoyub on dört biñ altün kudsiler şāğ u şol 54b.4.

on yedi: leşkere bildürdiler andan şāh üzere on yedi ibrāһim 70a.9, ol zamān Қahramān on yedi yāşına irmişdi dañı mihr ü 82a.6, ol һālile ceng olub şāһuñ on yedi serveri қılıca 102b.11.

on sekiz: iden ol on sekiz yāşında oғlandur kim қarındaşını helāk 111a.5, her birinde on sekiz biñ maғāra vardur cümlesi evler gibi her 179b.3.

on sekiz biş: divler dağı yardım için hâzır olub on sekiz biş divler 227a.8, gelüb bulışacaq on iki biş perri tabaqlarile la^ç1 cevâhir 238b.11, tahtın yıl götürüb ^çalemi on sekiz biş kerre dağı görmışdür 249b.4.

on sekiz kerre yüz biş: geçdi on sekiz kerre yüz biş div mafârit divâne tırdı tırdı 233b.3, bugün birbirine bulışur on sekiz kerre yüz biş div 235a.9, nihâyeti yoğ ara yirde bir Süleymâni serâ-perde on sekiz kerre yüz biş 235b.5, urub gitdi on sekiz kerre yüz biş div perri bir kezden 247a.7.

on sekiz kez yüz biş: kırub on sekiz kez yüz biş div konub üç gün yarağ gördiler 228a.9, divindür on sekiz kez yüz biş âteş dem divdür cümlesi 235b.8, beglerle divler ulularıyla on sekiz kez yüz biş 251b.7.

on biş kerre yüz biş: gözlerin öpdı andan leşkere irüb gördiler on biş kerre yüz biş er tırub ordunuñ üzerinde ceng iderler Behrâm 68a.1-2, götürüb erenlerle on biş kerre yüz biş hind leşkerin Râyıñ 68a.5.

on üç: şahrâsında küh-ı şū^ç âda on üç yıl beslemişlerdür uş 92b.6.

on dört: geçüb kâf etegin şikâr eyledüm toğuz yıl gezüb on dört tılsım düzüb toğuz tılsım bozduñ yedi yüz 159a.10-11.

yigirmi: yigirmi kubbelü bir hümâyun çekmişler altında otuz yedi eriş 56b.11, şahanuñ dâiresin toğuz yirde delüb her birine yigirmi kulac bir 113b.10, yigirmi adım uzunı var bâşı ucında bir gümüñ levh aşılı pehlevân 219a.11.

yigirm bir: kâddinüñ üzerinden otuz üç kulac ^ç amud yigirm bir kulac 114a.7.

yigirmi bir: dibinde kırđ biş eriş kâddlü yigirmi bir eriş sînelü bir pehlevân-ı cüvân 56a.4.

yigirmi üç: olmışdur yigirmi üç yıldur bu da^ç va ile yıl yoğdur kim 90a.8, cümle işidildi kim Şehyâl şâhuñ yigirmi üç yıldan berü taş 189b.9, ben çin elinde yigirmi üç yıl taş olub üzerümden 238a.7.

yigirmi dört: leşker içinde yigirmi dört yirde sultân serâ-perdeleri çekilmiş 23b.11, zamândur ayıtdılar yigirmi dört yıldır biz ayıtduk ol zamândan 31b.9, gelmiş biri yigirmi dört eriş biri kırđ biş eriş kâdd çekmiş 108b.2.

yigirmi dört biş: hindüstân begleri yir yir du^ç âlar eylediler andan önce yigirmi dört biş piyâde ve cellâd on iki biş altün çevgânlu 140b.8-9, tâh nâsinc döşediler iki

tarafdan yigirmi dört biñ 252b.4, evvel yigirmi dört ‘ayyāriile Gerdan Keşān karşı gelüb 254b.6.

yigirmi biñ: cihān dest yigirmi biñ çāpuqlar altūn zeng elmāslu nacağ 24a.8.

yigirmi altı biñ: zerrīn külāh kıllar ayağın tırub yigirmi altı biñ çavuş ve bevvāb 25b.10.

yigirmi yedi biñ: olub yigirmi yedi biñ div cümle helāk oldı rivāyetdür 184a.8.

yüz yigirmi dört: yetmiş iki milletūñ yüz yigirmi dört şıfatūñ biñ bir ümmetūñ 39a.8.

yüz yigirmi: yüz yigirmi eriş kıddile bir ‘ifrit deryā gibi gürler hıznır başlu 183b.3, yüz yigirmi eriş kıdd üzerine gelüb pehlevāna havale idince pehlevān 187a.9.

altmış beş: ceng iderken gördi kim karşıdan bir altmış beş eriş 11a.11.

altmış biş: erenleriyle bir server geldi altmış biş eriş kıdd çekmiş bir ‘arabī 55b.7, üzerinde altmış biş eriş kıddile ikinci darb urdı dersevād 100b.6, biş eriş kıddile altmış biş kendü gibi pehlevānla gelüb irdi 140b.2.

toğsān: bir karşıdaşı varıdı toğsān bir eriş kıddi var idi üç biñ 68b.10, toğsān ve yüz iriş yine gevdeleri yapılmış bir gūş gibi 131a.9, gördi bir div la‘ in toğsān eriş kıdd çekmiş başı ayu başına 165a.1.

toğsān bir: irüb İsfendiyār ol toğuz toplu şalığı toğsān bir eriş 114a.6.

biñ bir: yetmiş iki milletūñ yüz yigirmi dört şıfatūñ biñ bir ümmetūñ 39a.8.

yüz: oldı içinden iki ‘alem yüz sancağ belürdi ‘alemler dibinde 103a.8, toğsān ve yüz iriş yine gevdeleri yapılmış bir gūş gibi 131a.9, yüz atlu gelüb Allah emriyle āsānlıgıla yire koyub gitdiler 164a.9.

yüz altmış: yüz altmış mübāriz helāk oldı Huşenk dağı ol gün 72b.10.

yüz seksen: yüz seksen eriş kıddlü la‘ indür görür kim Kamerūñ kendü ile 29b.3.

yüz kırık: itdiler kendü dağı yüz kırık eriş kıddini alāt-ı harbe müstağrağ 203a.10.

yüz biç: yüz biç perri leşkerin cem^ç idüb yine Ekvālūñ üzerine 47b.3, yüz biç benüm gibi senūñ yoluña qurbān olsun didi Qahramān 166a.2, qopmış niçe yüz biç div āhir men üşüb ceng ider aramızda 183b.2.

22.2.3. Sıra Sayı Sıfatları

Varlıkların veya nesnelere sırasını belirten yapılarıdır. Metnimizdeki kullanımında -Incl eki kullanılarak sıra sayı sıfatı yapıldığı görülmektedir.

evvel: ortaya getirüb kendü eliyle toğrayub evvel bir loqma yeyüb 20a.3, şol elüme topraq alub irdüm evvel topraqı üfürüb 43b.3, yürüyüb evvel insān öñine andan perriler andan divler öñine 239a.10.

birinci: Ādem beni^ç a.m. zamānından berü meclüsleri birinci qāt yir 243b.5,

ikinci: taş çatlar ol belluruñ sultāndır **ikinci** Semendün dirler 147b.11, daqme^ç-i Qārūna düşdi ikinci qāt yir üzerine varub Şu^ç bān 178b.8, pehlevān daqı yaraqile yine qalqub ikinci gün rub^ç meskūn 251a.5,

üçünci: ol daqı heyhāt şahrāsınuñ bir cānibine hūkm ider **üçüncisine** div Sinid dirler küh-1 şu^ç ā tarafına div menziline kırq yıllık 148a.1-2, yine redd eyledi üçünci qarbdā yerinden ayrıldı divüñ qarbu irüb 205b.6,

dördünci: **dördüncisine** küh-1 sürh dirler anda daqı Helāhil adlu bir 148a.4, kuşanub üç gün yaraq görüb dördünci gün seherden 36b.10, bağısladı anuñ üzerine üç gün ceng olmadı dördünci gice 74a.4, gidüb dördünci gün Qahramān gördi qūş rāst quyruqınuñ 200a.10.

beşinci: la^ç in hūkm ider **beşüncisine** Revān-1 Nerre div hūkm ider...148a.5, biç cānumuz daqı varise biri qalmaz vaqti beşinci gün diyicek 200b.8, idüb beşinci gün cezire^çyi Rāmīne geldiler Sehmān aydur iy şāhib kırān-1 zamān 211a.9.

altıncı: **altıncısına** küh-1 qamer dirler ki bu benüm ulu düşmanum olan Ekvāl la^ç in hūkm 148a.5-6.

sekizinci: sekizinci gün gelüb derya-yı^ç ummān kenārında irdiler hindüstān 48a.10, gün daqı yürüdiler sekizinci gün zulmātuñ nihāyetine irdiler 231b.2.

22.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları

Valık veya nesnelere sayı olarak bölümlere ayırıp pay veya paylaşma anlamı veren yapılarıdır. Metnimizdeki kullanımının -şAr eki ile yapıldığı görülmektedir.

altışar: aralarında yedisi kırk altışar dürlü ceng alâti aralarında idüb 57a.9, gevher-i ziver geyüb beline kemer keyânî bağlayub tahta geldi 125a.1.

yedişer: yedişer biñ altün çevgânlu hâdimeler şavul yurtile 56b.1.

on ikişer: zîrüyem şan' atile on ikişer delük delmişler nâylaruñ birer 162a.1.

kırk altışar: aralarında yedisi kırk altışar dürlü ceng alâti aralarında idüb 57a.9.

22.3. İşaret Sıfatları

İsimleri işaret yoluyla destekleyen, yine işaret yoluyla belirten yapılarıdır. İşaret sıfatlarının da metnimizde birçok yerde kullanıldığını görmekteyiz. Eski Anadolu Türkçesi döneminde kullanılan ol (o) ve şol (şu) işaret sıfatı olarak kullanıldığını da metnimizde görmekteyiz.

bu: kimsin kim bu yol üzere bunun gibi ' azaletlü leşkere 9b.2, iderken ol yire irdi kim bu kalıblar turur ol yirde ol 31a.10, dağı uyusa gerek tahta çıkub ellerin bu sacile bağla 38b.3, bu şerbeti içmişsin diyüb Ezrâka tekrâr dâru virüb 40b.5, bu kuş şüretinden nice halâş ideyim yoldaşuñ getürsin 42a.10, bî-çâre senüñ bu belâdan halâş olmañ işi kıyâmete kaldı 133b.8 birle bu kızuñ kaşına geleler kız cümlesine kılc birle cevâb 169b.8, bu gice uyuma kendüñi uyura ur şâh gelüb gögsün üstine 171b.4, aydur iy murğ kebîr bu tağda hod sizden gayrı cânlu olmaz 200a.1, bu nesneye kudreti yokdur padişâhlaruñ ne ihtiyâcları 260a.4,

bunuñ: perriler aydur gâyet yaramaz yirdür bunuñ adı Kûh-ı Hünrîzdür 178a.6, pehlevân bunuñ fitnessine düşdiyse iy serverler başıñuz 179a.10, dâmuñ dört biñ kal' ası vardur cümlesi bunuñ elinde ' âcizdür 179b.4, bunuñ haberi işi bellü didi bunlar aydur bu herîf Ekvâlün 204b.6, bizüm cün çekdün biz hod bunuñ bedeli neyleyevüz umâruz kim cânib-i hağdan 236a.7,

bunlaruñ: bunlaruñ sözine güldi didiler kim bu kişinüñ yüregi demürdendür 174a.8, bunlaruñ cengin temâşâ idüb gördi Murğ-ı Şâh-ı Fermân Berdür 207b.8,

şunuñ: işidüb âh idüb aydur diriğ Şu' bân Sere kim şunuñ elinde helâk 187a.3,

şol: olmış velî şol uyğudan uyanmış gibi serâsime dört yaña 45b.11, şol yardım istedüğümüz ehl-i İslâmdan din gayretini komaya 181a.7, bed-fi' âl budur Çahramân aydur beni şol püşte üzerine siz koyuñ 183b.6.

ol: bildürürler didi Qahramān ol sözi işidüb aydur iy 10b.3, gitdi ‘ ayyārlar dağı seyr ide ol yire irdiler ki Qahramān 19a.2, ol tamām idüb ol ağaca işāret itdi ağac gıjlayu 43b.1, didi erenler suvār olunca Qahramān yaluñuz ol tağa toğrı 64b.11 irmezdi anuñçün kim ol kıızın da‘ vası oldı her kim beni 69a.2, qanı ol giceyile gelüb uğrı şūretiyle ādem kırtaran 112b.7, ol diregi kıuvvet idüb tađ pāresi gibi yerinden kıoparub 156b.8, ol ağac dibinden gürleyüb aqar Qahramān kemendi çıkıarub bir 195b.5, edebile yerinden turub gelüb ol kıafesün içine girdi 227b.3.

22.4. Soru Sıfatları

İsimlerin nitelik ve niceliklerini soru yoluyla belirten yapılarıdır. Metnimizde de kullanımı görölmektedir.

ne: ol ādem öcinden bāşuma ne belā gelmişdür ādemile siz şimden 4a.3, Huşenk işidüb aydur hāy ne sözdür ve nice yaluñuz 12a.4, ne cānı var kim Qahramānıñ yöresine uğraya ne kıadar kim hindūlar 76b.1, ne yirdedür aydur iy niğārin bizler ol herifün kıorhusından 85b.2, yıkmışdurur ne yavuz bende düşdün beher hāl toğrulu kıdan 94b.11 incinüb aydur iy serverler bugün bu kıız bize ne yamān iş eyledi ya ol div zād la‘ in ‘ ağdı kı vaktde gelüb 104b.7-8.

nice: yıldan berü taş olanlar nice ādem olurmuş diyü iy şāhib 45a.8, kıulı mıdur ve hem bindüğü nice canavardur kim at ve fil 92b.1.

22.5. Sıfatlarda Küçültme/Karşılaştırma

Eski Anadolu Türkçesi döneminde sıfatlarda küçültme -caq,-cek,-cuk,-cük ekleri ile yapılamaktadır. Sıfatlarda küçültme ile birlikte tam değilde tama yakın anlamı kazanır.

Eski Anadolu Türkçesi döneminde sıfatlarda karşılaştırma ise -raq,-rek eki ile yapılmaktadır. Metnimizde her iki yapının örneklere bulunmamaktadır.

23. ZAMİRLER

İsmin yerini tutan, ismin yerine geçen yapılarıdır. Muharrem Ergin zamirler için “Zamirler nesnelere temsil veya işāret suretiyle kıarılayan kelimelerdir.”⁵¹ demektedir. Zamirler nesnelere adını geçici olarak tutabilmektedir. Zamirlerin tek başlarına kullanımlarında kendilerine öğü bir anlamları yoktur.

⁵¹ Ergin, *age.*, s.262.

23.1. Kişi Zamirleri

Kişilerin kişi isimlerinin yerini tutan yapılardır.

1.teklik şahıs

Birinci teklik şahıs olarak kullanılan baña yönelme hali eki alarak kalıplaşmış bir halde kullanılmıştır. Ayrıca ban-a>bañ-a n'inde nazal η olarak kullanıldığı ve nazallaştığı görülmektedir.

baña: ‘ ahdüm vardur kim baña kuvvete cevāb virmeyicek kimseye rām 29a.3, hiç kimesneden görmedüm eyle olsa fikr itdüm ki sen baña bu kadar 35b.11, diyü baña her nesne-i ki tamām bildürüb gönderdi ben dañı Allaha 38b.6, anlar dañı baña karşı gelince efsün okıyub okı atdum anlar 39b.2, getürdiler aydur baña yārlik idün kim bugün benümle ceng iden 85a.1, luğ idüb baña diyāruñı āduñı diyü vir tā kim bu cem‘ iyyetden 135a.1, sen şāğ ol çünkim bunun öcinden saña ve baña bu kadar elem 170a.1, getürüb bağrına başub ağlarmış meger bir gün baña bu hāli beyān 170b.3, ğayrı aşırur yoğdur didiler baña himmet gerek anda varmağa 199b.4,

ben: Huşenk aydur ben hod ansuz dañı hindüstāna varub 7a.11, evvel bu şahşı ben kulunğoreyin diyüb ol siyāh renk 14b.3, and içdi ben dañı cāzūnuñ öñinde bāş urub ayak üzere 36a.7, toprak aldum üzerine saçdum sihr okıyınca ben dañı tamām itmedin 43a.11, şevkiyle kendülerden bī-ğaber ol kadar ben dañı yakın vardum kim 135b.1, cümle perriden ol tağa irmiş degildür ben dañı ne kadar ki 200a.3, ben çin elinde yigirmi üç yıl taş olub üzerümden 238a.7.

beni: aydurdı kim her kim beni cengile alursa anı kabul iderem dirdi 28b.4, getürdüğüçün kahr idüb aydur perri beni niçün bunda 29a.1, cāzū beni yoldaşumla tenhā getürüb aydur iy Gerdan Keşān 36a.4, olanlar dāire şikāra gidüb beni dañı uyku almış każā 42b.6, bunun elinde böyle zebūn olam beni bu kadar ele getürmişken 83b.8, bu ‘aceb kim beni bu kadar şikār itmişken muqayyed olmayub yine gitdi 84a.1, çekmişem cümlesinden bir kez tutub beni kulān şüret 129b.8, rācīm beni yedi perriye virüb aydur bunu bāğ bī-ğehāna iledün 137a.11, gitmişdür didi Qahramān aydur beni anda iletmege meded gerek tā kim 210a.9.

benden: siz ki bu kadar hizmet idersiz bildürün kim benden murāduñuz 36a.5, bağladum ol efsünü ol bilmez kendüyi benden hālāş idemez 42a.6, gözün aç benden ğafil olma kim seni dañı qarındaşunğ gibi 115b.4, kimesnenün benden haberi yoğ menber öñinde turdum şeytān 135b.2, bunu getürdüm imden girü benden kimseye

ḥayr gelmez luḫ idüb 149a.4, otursun beni üç ay bekleñ eger gelmeyem benden ümîd kaḫ 194a.8, bişince murğ ayıtdı iy server di imdi benden murāduñ nedür 199a.6, sen benümle yatasın benden yigrenürsin didi cāzu aydur iy gözüm 214a.5, benden ʿibret al vaḫtiñe benüm tîr ü kemānum ḥaşşasını bilüb bunda 219b.5, senüñ gibi gelürse anlaruñ bir kılını benden almayalar diyüb ʿamüd çeküb 222b.8.

benüm: çeriyle benüm givinüñ üzerine gelür diyü germ oldı **ezin cānib** 7b.11, aydur iy pehlevān ʿacebdür kim benüm ciğerümden söylersin atañı bilür misin 21a.5, ilet diyār-ı çine gönderesin kim benüm ḥaberüm şāha ilede beni 38b.9, uş benüm daḫı vardır iki ʿayyārum birine Şikār Kerd dirler 58a.2, sen kimsin diyü şordum aydur ben şeytānam bunlar benüm mürîdlerümdür 136a.2, anuñ katında idi anuñla div perriye ḥükm iderdi benüm bir ḥalam varıdı 210b.10, iy server baḫr muḫîḫ ʿaceb degül eger benüm daḫı ecelüm bu kişinüñ elinde 215a.1, kırān her ne dirseñ emr senüñ benüm ne sözüüm var diyüb 227b.1, aydur benüm Murğ-ı Fermān birle ʿahdum vardır gelüb beni götürüb 245b.8.

benümçün: her kaçan kim tābutuma iresin ol yadigārları alub benümçün bir ḥayr duʿā idesin dimiş 160a.3, sen benümçün bu gice uyḫuyı terk idemezsin nidelüm şāğ ol 213a.3, div nā-pāk bizi ayaklayub rencide itmeye ve hem benümçün bir ḥayr duʿā 219b.9, baḫtum çırağı Ḳahramān benümçün bunca zaḫmet ve meşekḫat çekdüñ 233a.9.

benümle: getürdiler aydur baña yārlıḫ idüñ kim bugün benümle ceng iden 85a.1, bu laʿin gürleyüb gelüb irdi bu benümle cenge ḫurub 191b.1, sen benümle yatasın benden yigrenürsin didi cāzu aydur iy gözüm 214a.5 çünki murāduñ benümle yatmaḫ diler gel varalum yatalum diyüb alub 214a.7.

men ḫopmış niçe yüz biñ div āhir men üşüb ceng ider aramızda 183b.2.

2.teklik şahıs:

İkinci teklîk şahıs zamiri olan saña yönelme hali eki alarak kalıplaşmış bir şekilde kullanılmaktadır. Ayrıca san-a>sañ-a n'nin ñ nazallaşarak kullanıldığı görülmektedir.

saña: itdügüñ luḫı Huşenk şāha beyān eyledüm ol daḫı saña selām 36a.9, saña virdüm bu gelenlerüñ işin tamām eyleyüb varub ol 58b.3, aydur iy şāh-ı cihān selāḫin ve serverler saña müştāḫdur diyüb 70a.3, saña bir nesne şorayım eger rāst ḥaber virürseñ seni āzād 92a.9, saña hiç bir vecihle ḫayrum ḫoḫunmadı aydur ḫāy yok ādem

136a.5, aydur iy gözüm nūrı yārın saña üç biñ div vireyin var 213a.10, dönüb Sehmānuñ yüzine baķub aydur iy yār yine saña sefer düşdi 216b.9, istersen saña daķı murāduñ virür hemān şādık ol' itikādünde ümiddür ki saña daķı ĥayr-ı müteessir ola 260a.7-8.

sen: 'afv edesin cümle 'işyānı sen 2a.6, koyub aydur ki nola sen ki bizi anuñ gibi şāha da' vet idesiz 22a.10, āsān ola ' Attar ayıtdı iy ' ayyār meger sen cāzularuñ intikāmın 41a.3 dirler devletüñ ĥaremine fırsat bulub sen şāhı ele getürmişler 62a.11, baķ anşızdan darb uran sen misin diyü irüb bir gürz eyle 80b.1, gördi kim rüsvāy olur dönüb aydur iy server sen kimsin saña 93b.7, sen daķı var ol benüm ' āşī ĥulum Kahtarānı getür benüm ĥulluğuma 107a.4, ağızından āteş gelmedin sen üzügi ejderhā ağızına atasın 157b.10, pehlevān aydur sen benüm Qahramān olduğum neden bildüñ aydur iy server 218b.4.

seni: biz yalunuz neyleyem dirsın gel seni şāha iledeyim şuçuñ 15a.2, iy cāzū bunları kim böyle itmişsin yine ĥalāş eyle seni 45a.2, iy la' in ben seni uşladım adum diyü şāhı arķasına 61b.1, iy server bu gice ser ü kātūña vardum ki seni helāk idem 89b.5, şimdi seni bir lu' bile rüsvāy idem nicedür didi ol 99a.5, taħsīn her ne kim didüm murādum seni deñerdüm buyur kim şāh ve serverler 105b.9, vazgeç seni ādemizāda iledeyin yoħsa bu olur fikr degildür 199b.1, bunu fetħ itse gerek Qahramān aydur seni bunda kim ĥodı aydur ' Attar 218b.6.

seniñ: merħabā iy pehlevān seniñ gülistān diyārına itdüğün eylügen kimse 189b.2.

senüñ: baħr-i lütfuñ bī-nihāyetdür senüñ / dāima işüñ ' ināyetdür senüñ 2a.5, iy şāh bu def' a daķı senüñ himmetüñle bu iki ' āşıkı ve ma' şuķı 34b.8, didi dāye aydur iy nāzenin cihānda bir kimse kim senüñ gibi 84a.2, vire kim senüñ gibi server Huşenk kimdür kim aña ĥizmet idesin 89b.8, nevbet senüñdür didi İsfendiyār Qahramānı bilicek eyle güldi kim 115a.9, koyasın kim ol daķı niçe senüñ gibi kimesnenüñ murādına yarasa 219b.7, gelen pehlevāndur kim senüñ ĥalāşuñçuñ bu ĥadar işler idüb 225a.8.

senüñle: iy server luţf idüb bizi tenhā koyub gitme senüñle biraz 28a.4, ne gelür iy şāhib kırān bizüm senüñle cengimüz bugün yārın 104a.9, sen çekdüñ yine çek evvel senüñle bu diyāra yalunuz geldük 220b.6.

sende: şalābet ki sende vardur lāyıkımdur ki böyle şenā'at 10a.10, bendine layıkdur diriğ bu 'ayyāruñ kayd u bendine sende mi 74b.1, yürü imdi sende bir dem ol taht üzere yat Elhān-ı Murğānı diñle 213b.3.

senden: dañı senden haber bilmeyince bu diyārdan gitmeyelüm velī iy server 35a.3, ve Nemrūd ve Şeddād itmedi ben senden beğāyet hoşnudam bunca 136a.7, imden girü senden kimseye fāide yok bir iş ideyim size kim gören 149a.6, gibi söyle tā kim şāh hāli senden gümānı gide diyüb 171b.6, göreyim dirseñ biz dañı senden ayrılmayub bile giderüz ne olursavuz 174a.3.

senüñdür: nevbet senüñdür didi İsfendiyār Qahramānı bilicek eyle güldi kim 115a.9, senüñle ölelüm diyüb Qahramān önce gürz ışığına inüb 174a.4.

3.teklik şahıs

Üçüncü teklik şahıs ol ve aña, andan, anuñ...vb. a'lı şekli kullanılmıştır.Mecdut Mansuroğlu bu durum hakkında "Düz halde görülen ol şekline iğri halde *a-kökünden zamir alametleri olan -n- sesi ile genişletilmiş şekiller kullanılır."demektedir.Bu duruma göre üçüncü şahıs zamiri çekime girdiğinde bir o>a değişimi gerçekleşmiştir.

o:

Metnimizde örneğine rastlanmamıştır.

aña: biri qalmadı cihānda kimesne aña ğarīm olmazdı ğāh ğāh 5b.9, olavuz aña bir dermān olmazsa bu ğayret bizi helāk 33b.3, idüb fırsatıle bir iş başara yoħsa aña leşker fāidesi yoğdur 34a.3, bir gürz qomışlar bāqi esbābı dañı aña göre şāğ ve şol 53a.11, zebūn iderse aña 'avrat oluram ol hālıle cihān 90a.6, bir qaç satır yazılı aña dañı nazar idüb gördi yazılmış kim 155b.5, ol görinen bellür-i a' zamdur bundan aña altı aylık yoldur 200b.6, destūr diledi aña destūr olub pehlevānile oğlı ile 256a.9.

anda: anda qalub helāk ola div ü haqq te'ālā şakladuğına kimse elem 29b.8, Huşenk anda yağındur arada bir günlük yol qaldı oradan 43b.9, sürüb Rāyūñ divānına gelüb gördi kim 'ayyār anda yoğ 59b.8, **dördüncisine** küh-ı sürñ dirler anda dañı Helāhil adlu bir 148a.4, nidelüm eceli anda imiş şāh şāğ olsun ammā güc bu oldı kim 171a.7, buyurdı bir 'amūd diküb anda ne zamān gelüb neyleyüb 226a.10, andan şafdan şofraları götürüb anda şāhib kırānuñ olan 239b.2, anda dañı qurbānlar eyledi andan geçüb ber-'azm-i tūrān 257b.2.

anı: kıldı halk içre anı şāh-ı güzīn 1b.7, bir tağ canavarı uğramışdı anı şikār idüb qarnı acıdı 19a.4, ayduardı kim her kim beni cengile alursa anı qabul iderem dirdi 28b.4, nice oldı aydur anı dağı ol qadar dirler kim Şehyāl kırk kerre 47b.2, erlikile zebūn iderse ben anı qabul idem dirdi yedi gün 69a.3, anı dağı bağladılar şāh sāçı biçik neyler diyince Qāhir 97b.1, ben anı saña unutturayım diyüb üstine yürüdi nigārīn 166b.1, sen anı nice helāk idersin anı nesne kesmez pehlevān aydur ya ol 210a.11, anı göricek aydur iy murğ kebīr bu felek dāiresinde 249a.5.

anıda: Sehmān yüz urub aydur Fermān Berm diyüb gitdi anıda varub 216b.10.

anuqçün: irmezdi anuqçün kim ol kızın da'vası oldı her kim beni 69a.2. dāyeleri süd virmesün yārın işi tamām olur anuqçün ne guşsa 170a.3, vardur 'Azār div dirler anuqçün gitdi didi andan 192a.9, aydur anuqçün kim ol diyāra div perri varmağa 'ācizdür 192b.5, bu dem hātem Kelesi cāzudatur anuqçün bizi qodı pehlevān 218b.8, bir tarafın anuqçün hāli idüb bir nesne qodılar kim gequb 254a.9, qabul idüb gelince anuqçün bir taraf ādemī açub 254b.1.

anuq: bākiler anuq yolun gözlediler 2b.5, urdı Qahramān redd eyleyüb şavdı anuq dağı kemerin 14a.3, zira kim anuq gibi ere dağı tuş gelmemişlerdi bārī Qahtarān 16b.9, bir iş idelüm kim ölüm anuq qatında eyü dirlik olsun diyüb 31a.4, ne qadar cāzū varise cümle anuq şākirdidür ammā Huşenk 36b.3, leşkerile irdi anuq ardınca yine 'alem ve sancaqlar yüz biq 54b.7, kim yedi yıldur ben derd ü belā çekerem anuq benden haberi yok 136b.9, anuq için münqalib oldı cihān 143a.7, baqr muhīṭ yüzün gibi anuq içinde rub' meskūn bir şahrāda 250a.6.

anuqla: rüsvāyılıqdur kim yalunuz bir kimesne anuqla ceng idüb 12b.3, 'Attar cāzūnuq şehrine varub evvelden anuqla āşināydum 35b.7, meskūn 'ālemine iletmiş idük anuqla āşinā yüz eger emr idersen 146a.11, anuq qatında idi anuqla div perriye hūkm iderdi benüm bir hālam varıdı 210b.10, döktiler gördiler anuqla dağı olmaz yire inüb 'amūdlar 215b.9.

andadur: altmış bir deryā andadur didi pehlevān gördi qāfa nisbet 250a.5.

andan: andan oldılar qamu ehli nişāb 2b.7, olub andan altı yāşına girüb bir heybetlü pehlevān oldı kim 5a.10, oldılar andan leşkeri yarub derbend ağızına geldiler 13a.9, qol şunub görüşdiler andan bākilerle dağı merhabālaşub 19b.10, andan gayrı hālin bilmezem didi Qahtarān ol sözi işidüb 21a.7, baqanuq zehresi çāk olur andan dönüb Behrām Cebeliye naqar 23a.4, gibi biraz tırub temāşā eyledi andan at oynadub

bir vecihle 96a.11, iy la^ç in çek elünj andan kim benem Qahramān-ı Qātil diyince div serāsime 166b.4, oldı andan aydur iy murğ-ı kebîr bu hūd bu ç azaletile bilinmek 249a.11.

ol: ehl-i kelām kavlince bārī ol zamān kim Qahramānı divler 6b.4 nazarıyla ol kişiyi görelüm diyüb evvel Qahtarān raḥşāndan 13a.5, itdügün luḥfi Huşenk şāha beyān eyledüm ol daḥı saḡa selām 36a.9, Keşān üzerine bir iş aşduq ol biri aydur eger kanādlanub 60b.1, ḥalāş ola uyıdı kim ol na^ç ra-ı işidüb ç aklı gitdi bu daḥı 79b.9, ol öldürdi İsfendiyār āh idüb aydur iy şāh nice 106b.1.

oldurur: oldurur şāhib qararuḡ evvelī 2b.3, oldurur maqşūd adüvv-i āhdan 261a.9.

oldur: Ādemī aşlında oldur ibtidā 2b.4, murād oldur kim bu şahrāları leşker kanıyla şuvaram ve bu taḡlaruḡ 15a.8, Gerdan Keşān aydur iy şāhib kırān sözüḡ aşlı oldur kim 28a.11, kayduḡ fāidesi yoqdur çünki bu kadar ikdām var geregi oldur ki bir cihān dest serbāz ola varub cāzūyī taḡassun 34a.1-2, bu kaçan ola kim senden yüz döndüre yaqın oldur kim yüzünj 84a.4, eyü bildük geregi gibi oldur kim aḡiret kaydın görevüz 257a.3, oldur özin layıq la^ç n eyleyen 260b.9.

1.çokluk şahıs

biz: ammā biz daḥı cümlemüz şāhile bir yirden varub şāh 13a.4, biz yalunuz neyleyem dirsın gel seni şāha iledeyim şuçuḡ 15a.2, zamāndur ayıtdılar yigirmi dört yıldır biz ayıtduk ol zamāndan 31b.9, biz daḥı yine ādem olduğumuza sevindük ç Aḡtar aydur iy ç ayyārlar 37a.10, işmarlayub ol qaldı biz gitdük **iy şāhib kırān zamān** vaḡti kim 42b.4, divleri cevāb virmeye biz qanda qalduq ammā buyuruḡ kim Huşenk 65b.7, div qodı ve qathā kim ḥātem bizümle ola biz bunda div qoruz velī 218b.7, zira kim biz imden girü pīr olduq bize hemān ferāḡat 257a.4.

bizi: bizi göndericek didi kim ol servere benden selām idüb da^ç vet 22a.6, iy server luḥf idüb bizi tenhā qoyub gitme senünle biraz 28a.4, bizi yanına oqıyub üzerümüze siḡr oqudı ikimüz daḥı 36b.11, işāretiyile qonduq cāzū yine bir siḡr oqıyub bizi ādem eyledi 37a.9, bizi içine qoydı andan yaḡa bir efsün oqıyub urdı 37b.2, şonra bizi daḥı yine quş şūreti idüb kendü daḥı eyle oldı 41b.8, biḡ kerre alub bizi helāk itmiş idi bu ḥālile qaşd itdüm kim 150a.7, girü Allaha işmarladum bizi ḡayr du^ç ādan unutmayasın biz daḥı 240a.2.

bize: bize ol taş olan yigidün sergüzeştin beyân eyle didi andan 28a.8, birazın kıoyalum kim Ezrâkuñ hazinesin yükledevüz bize götürsek 41a.2, bu zulm revâ degül bâķisin şâh bilür âdem beni ruħiçün bize dermân gerek 150b.5, olmazise bize şâhuñ himmeti 150b.6, kıanı ırâkıdan yakından işiden div perri begleri bize ne diye hây 206a.11, bize bunda daħı yarağum görüb şâh hizmetine bile varalum yüz 245a.9, kıılıcuñ âzâdîdür vegerni Ekvâl bize bu diyârda bir iş iderdi kim 246b.9.

bizden: bu kimdür ayıtdılar bunı bilmezüz bu bizden şonra gelmiş anuñ ardınca 56a.8, bâşed ki bizden daħı anlara kimse düşe bunı virüb anı 91b.10, birümüzi görelüm dünyâ kime kıaldı kim bize kıala kıanı bizden ilerü 119b.5, düze tâ kim bizden şonra dünyâ turduķca bu tertîbât turub 159b.6.

bizüm: baña aydur iy Gerdan Keşân di bizüm hâlümüzi bunlara bildür 46a.9, âh bunuñ elinden imdi girü bu geldi vâh bizüm hâlümüze 57b.7, bizüm şâha lâyıķ nesnemüz yok uşta varumuz cümle nazaruñda 142a.4, belî senüñ kıatuñda bizüm daħı bir murâdumuz vardur ümîddür ki diriğ 198b.10, pehlevân aydur iy Gerdan Keşân bizüm bu dem mihmânumuz 253b.7.

bizler: yâ bunlaruñ bizler daħı nice olur söz olavuz didi şâh 32b.5, bizler ol diyâre varıcaķ görduk perriler uyurlar andan geçüb 35b.6, ne yirdedür aydur iy niğarin bizler ol herîfüñ kıorķusından 85b.2, gönderüb bizler daħı deşt diyârına varub ol pîr atamuñ 120a.2, haşşasıdur tâ kıyâmete dek böyledür uş bizler râst 201a.9.

bizlere: gelüb aydur iy ciger-güşem bizlere Huşenk şâhdan ne haber 120b.3, bu dem şeytân-ı racîm gelüb bu menberüñ üzerine çıkub bizlere 134b.2, yazılıub bizlere teslim eylediler biz daħı biñ dürlü hîle ile 146b.2, kıoyub gidelüm mi Erre aydur iy pehlevân bizlere bunda sefer 240b.6.

bizleri: bu haberi düşman leşkerine bildürür imdi bizleri daħı her 62b.9, yâr olan serverler bugün size elvedâf bizleri kıarındaşumla 112a.10, bizleri hâk itdi fûrķat hasreti 150b.6, bilmeyüb yaturduķ bizleri hâlâş idüb size daħı himmet 234a.4.

bizümle: bir ulu kıuş olub bizümle kıanâd açub uçduķ ol 37a.3, iy altmış yıldan berü bizümle dürlü rence ve miħnete yâr 112a.9, div kıodı ve kıathâ kim hâtem bizümle ola biz bunda div kıoruz velî 218b.7, bizümle âdemîzâda gidermisin yoħsa seni Sehmânile bunda 240b.5.

bizlerüñ: revân oldı ayıtdı iy ayıtdı iy himmet hazinesi pehlevân bizlerüñ cümlemizüñ siz dürlü bî-nihâye belâlarına sebep olmış şer idi 234b.2-3.

bizlerden: bizlerden nişān kıala ol hāilde vezīrlerrūmden suāl itdūm 159b.7.

bizūmdür: du‘ā idüb aydur iy şāh-ı cihān senūñ devletūñde kıız bizūmdür 139a.1.

bizlerde: gerçi çok bizlerde ‘işıyān-ı günāh 261a.8, yokdurur bizlerde ‘ilm ü yā āmel 261a.10.

2. çokluk şahıs

siz: ol ādem öcinden bāşuma ne belā gelmişdür ādemile siz şimden 4a.3, dirseniz elūñizden gelür kıadar siz itseñüz olur 13a.3, güzīdeleri hoş geldiñiz kimler siz ve ne diyārdan siz böyle 20a.8, siz ki bu kıadar hizmet idersiz bildürūñ kim benden murāduñuz 36a.5, urdılar şāh aydur iy perriler siz nice kimselersiz ayıtdılar yedimüz 152a.10, Kıahramān aydur siz tūruñ ben ineyim didiler kim iy server senūñ 174a.1, bed-fi‘āl budur Kıahramān aydur beni şol pūşte üzerine siz kıoyuñ 183b.6, şāhib kıırān idüb hālāş olmış siz uş yārn kıuşluk 234a.5, cümlemizūñ siz dürlü bī-nihāye belālarına sebeb olmış şer idi 234b.3.

sizūñ: şimdi sizūñ düşmānuñuz Tāhmurāddur siz hōd yöresine eremezsiniz 4a.6, didi aydur ol sizūñ leşkerde altı ayaklu canavar binen kimdür 92a.11, gice bir na‘ra ile sizūñ siyāsetiñizden bu kimseleri alub kııķan 115a.7, oğlum Ekvāl hātırı için sizi itdūm kim Kıamerrūh sizūñ 173a.8.

sizi: nedür diñ göreyim eger elden gelürse sizi murāda irügüreyim 36a.6, sizler bī-haber bu şāh dañı bu diyāra uğrayub sizi görüb 46b.3, çadırına gelüb Rāy şāh sizi ister diyüb teftiş eyledi 59b.10, oğlum Ekvāl hātırı için sizi itdūm kim Kıamerrūh sizūñ 173a.8.

sizden: aydur iy murğ kebīr bu tağda hōd sizden ğayrı cānlu olmaz 200a.1.

sizler: ammā iken şarb işe kıaşd itmiş sizler dañı hāzır oluñ 36b.8, şuya sihr eyledi aydur sizler bu şūretle yedi deryāyı geçüb 41a.9, Rāy-ı hind gülüb aydur iy şāhlar sizler dañı ‘ayyār görmemişsiz 58a.1, ol hātūnile ol kıişiye aydur iy kıişiler sizler kimselersiz ol 168b.10, sizler bunda tūruñ bizler görelüm diyüb biş perri gidüb 178a.7, bir taraf itmedin gidem hemān sizler beni Allaha ışımarlañ diyüb 194b.4, sizler dañı bu yirde tūrmañ diyüb divler dañı vidā‘ idüb gitdi 194b.11.

sizlere: diyārın temāşā idelüm andan sizlere vedā‘ idüb biz yine diyārumuza 119b.8, hātemi kıodı aydur iy serverler pehlevān sizlere muntazırdur gidelüm

179b.10, ve Behmene dağı didi kim iy serverler amerruğ elali Őhyale ve sizlere 232b.4, ahraman imden giru sizlere dağı vida' olsun bizler dağı 256b.5.

sizleri: rub'-ı meskuna varamazsıız sizleri yine sihirle kuş Őretine 41a.10, sizleri kim gordi bu cazunun sihiriyle tas olub yigirmi 46b.1, ammā bugun sizerem ki Ray sizleri tahtigahına da' vet ider 139a.2.

size: ola Gerdan Kesān bizi anmaya size dem bu dem bundadur 94a.4, yar olan serverler bugun size elveda' bizleri qarındaşumla 112a.10, melalet rengi var size dem eser-i 'ışkdur didi hali 'ayan 122b.9, imden giru senden kimseye faide yok bir is ideyim size kim goren 149a.6, bilmeyub yaturduk bizleri halas idub size dağı himmet 234a.4.

sizunle: gozum nuri ben pir olmışam sizunle yeyub icmege doyamazam bir dem 212b.10.

sizlersiz: mecāl virmeyub bizi helak iderler bizler sizlersiz gitmezuz 179a.4.

sizlerundur: gerek imden giru seyr u sefer sizlerundur didi **ustad kavlince** 257a.5.

3.okluk Şahıs

bkz. İkinici teklik Şahıs zamir cekimi.

anlar: anlar dağı baqa qarşu gelince efsun okıyub okı atdum anlar 39b.2, her biri ululukda at kadar ola anlar yine kendulerin ol 41b.5, soylersiz anlar kıyamete degin ol halile kaldı hemān 45b.2, ne kadar kim anlar hisari almak dilerlerdi hisar kavmi ceng idub 133a.1, garq olub yurudi anlar gelince pehlevan dağı ses pay-i bahriye 251b.3.

anlara: bashed ki bizden dağı anlara kimse duŐe bunu virub anı 91b.10, adem yedi perridur yuzugum anlara nisan vir atumi yarağumi 176b.3, geldiler anlara Helahili serlesker eyledi ol haber diyar-ı gulisitan-ı iremde 189b.8, anlara yakin gelduk bu avazlar ol kurrelerundur pehlevan 248b.2.

anları: irdi qaravol eri qarşu geldi anları dağı tağidub onine 110a.4, koyub uyhuuya varmışlar anları Şordum didiler kim bunlar 138a.6, turur aydur ey pehlevan gelen leskersin isidub anları deger kim 230a.2, anları bagrina basub andan Sehmānı gosterdi gelub gorusdiler 242a.4.

anlaruñ: gelmişdür ve dañı anlaruñ kılınıcı üzere şulh olmamışdur 12a.9, senüñ gibi gelürse anlaruñ bir kılını benden almayalar diyüb ‘ amüd çeküb 222b.8, ve hem ol zamānda anlaruñ gibi yoğıdı gelüb on biri dañı 233b.8, anlaruñ zamānından divler qalmışdur andan işidürüz diyüb 249b.6.

anlardan: nesne idemezler anlardan dañı geçüb kim serāya iresin serāy 38a.2, yine anlardan havf idüb bārīgāhuñ bir yanın yardı gördi kim 87b.11, yaşanub tırdı ve erenler dañı irince anlardan ādem gelüb 103a.11.

anlaruñla: karanusında ben bende varub bir kaç serverler getüreyim anlaruñla 62b.11, gördi kim yedisi dañı āşinādur ilerü varub anlaruñla görüşüb 144a.9.

anlaruñçün: hātünın vir ol bu yirlere anlaruñçün geldi fārīg ol didiler 221b.8, bāki esirleri vir alub gidelüm ben anlaruñçün geldüm beher hāl 222b.4.

23.2. İşaret Zamirleri

Nesneleri veya varlıkların adlarını vermeksizin işaret yoluyla gösteren yapılarıdır. Bu, şu, ol, bunlar, şunlar, şol işaret zamirleri ve bunların hal eki almış türevleri kullanılmıştır. Yine Eski Anadolu Türkçesi döneminde ol ve şol şeklinin kullanımı da görülmektedir.

bu: anı dañı feth itmek murādum idi bu qanı kim bu kadar 7b.1, gergedan suvārdur kim bu kadar leşkerüñ yā bunca cihān 12a.5, uşda bu uyanmağa yarar diyüb terāzusından ol qadar indi ki 15b.11, ‘ aceb belā geldi kim bu yaluñuz suvār gelüb on yedi kerre 18a.8, bu duran düşman çerisine var bunı ben göreyim kim bu serkeşlik 79b.3, bu kaçan ola kim senden yüz döndüre yakın oldur kim yüzüñi 84a.4, ‘ aceb bu kim ola dimişler meger kim Qahramān püşte üzerine iricek 184b.11, kim bununla ceng idüb bu kimdür kim berāber olub ceng ide Tanābüs 215b.7, pehlevān öñinde qodı aydur iy Sehmān bu nedür qanda bulduñ 228a.11,

bunda: ol diyārdan bunda bundan anda kimse gelmek mañāldür anuñiçün 47b.5, qaşd eyleye bunda bir hāl vardur şāha bir levh vireyim var 171b.9, iy bulan her nesneye bunda kemāl l 258b.9,

bundan: bundan gāfil olmamaq gerekdür didiler şāh aydur hayr ola **ezin cāñib** 79a.1, yā biz bundan nice hālāş oluruz didi Qahramān aydur bizi 173b.7,

bunlar: gözledi bunlar yakın gelince biri aydur bizüm işümüz ol vaqtin 60a.10, uş cānumuz çıqdı biraz yatalum ve hem bunlar dañı biraz uyusun 154a.1, hāli div

perri ‘acebleşüb yâ rabb bunlar kimler ola dirken ol 186a.3, bunlar bunda gelmekte **üstād kavline** ol zamân ‘Atfâr div 221a.4.

bunlara: tekrâr ‘izzet idüb bunlara aydur merhabâ iy dilâverlerüñ 20a.7, ol hâlile kıızı dağı muhkem kayd bende çekdiler cāzū aydur bunlara bir iş idelüm kim ölüm anuñ kâtında eyü dirlik olsun diyüb 31a.3-4, ben bunlaruñ yolına mālımı bāşımı kodum bunlara bir dermân olaydı 32b.4, sekiz gulâm dağı ortaya almış bunlara dāru virüb anlaruñ 86b.4, bunlara va‘ aź naşihat eyledüm ben itdüm iy racim sen hod 136a.3.

bunlardan: seyr ider döner didiler ve hem gün toğub baticak bunlardan eyle zârı ve enin gelür kim işidenüñ zehresi çäk olur insāndan 32a.2-3, tāze cüvān meyl idüb erkānile alur bunlardan bir oğlan gelür 173a.1, didi pehlevān dağı bunlardan haber şorub didiler kim iy server 209b.8,

bunlarda: kaldı kim bunlarda ne hoş ider eñvār ol gice ol iki 197b.10,

bunlaruñ: ben bunlaruñ yolına mālımı bāşımı kodum bunlara bir dermân olaydı yâ bunlaruñ bizler dağı nice olur söz olavuz didi şah 32b.4-5, gelür hindiler aydur bunlar nedür Keyvān aydur bunlaruñ ara yirde ki benüm kızımdur Huşenk şahuñ cümle hātūnlarıdır 56b.2-3.

bunları: bizi komaya Gerdān Keşān bunları āvāzlarından bildi kim biri Düzd-i Efser ve biri Şikār Kerdür 60b.2-3, pehlevān bunları degerken gördi bir gürüldi oldı neyiki 202b.7.

buña: her biri bir söz didi Қаhtarān aydur iy dilâverler buña cengile çāre yoқdur gelüñ buña dostāne varalum 19a.9-10, buña fikr gerek diyüb kız tiz dönüb kalem getürüb bir nāme 87b.2, hil’ atdur server dağı buña nazār idüb gördi kim bir Serv-i Hırāmān 209a.5,

bunuñ: öldi aydur iy server bunuñ kışşası çoқdur ammā muhtaşarı 23a.10, gitdiler bunuñ gitdügin Semendün işidüb ardınca divler 30a.7, nece bunuñ gibi dermānsız derde düşmiş var biri dağı 32b.2, bunuñ dağı fetḫi oldur kim ejder āteş şaça iricek sen dağı 157b.8, server ilerü gelüb bunuñ dağı tılsımın bozdı kapuda 174a.9.

bunı: leşkerin şına bunı gāfil aņlamak olmaz görmek gerek 12b.4, getürüb bunı bu şüretile Huşenk şah öjine alub varam 40a.5, bu kimdür ayıtdılar bunı bilmezüz

bu bizden sonra gelmiş anuñ ardınca 56a.8, itdi kim helāk ide kız aydur iy ata bunu helāk itme şaķla 91b.9, olmışdur bunu üç yaşında iken divler kapup heyhāt 92b.5, hāy bu nedür bunu kim itdi ayıtdılar hāl şöyle diyüb 198a.11, bunu fetḥ itse gerek ahramān aydur seni bunda kim odı aydur ‘ Atṭār 218b.6.

bunda: kendüsi kim olub bunda niçün geldügin bilüb 6b.9.

budur: Söz demekden şimdi budur murād 2b.2.

şu: şāh dönüb Gerdan Keşāna aydur iy server bu zamānda şunuñ gibi cihān pehlevānı ki ahramāndur anuñ hālını bilmek saña lazımdur **naẓm** 81a.1-2, alub atasınuñ ‘alemi dibinde yire eyledi baēladılar şāh aydur ne hoş şu bir ‘avratuñ haēķında gelür kimse yoē mı Hayyāl Ceng Cüy girüb 97b.7-8.

şuña: yoē elbetde şuña aşd iderüz eger rāst gelüb varursuz 193a.8.

şunlardur: illā şunlardur iren bu menzile 237b.8,

şol: yakın irüb içine girüb gördiler kim şol gāyet aranu giceler gibi 229a.3,

ol: ol kemerinden alub eyle çaldı kim ḥurd-ı ḥām oldı 10a.1, ejder suvār ol on iki ayaklı canavarı bir kez ḥayķırub 14a.1, ol himmet idicek ol yirüñ ḥalkından ba‘zılar didiler kim iy 32b.6, urtardum ammā Huşenk daēı taēdadur ‘ ayyār aravol orķusından 65b.2, ol öldürdi İsfendiyār āh idüb aydur iy şāh nice 106b.1, degilsin eger ol iseñ senüñ namıēdaruñ ola kim benüm arındaşum 115a.11, ol ḥātünile ol kişiyeye aydur iy kişiler sizler kimlersiz ol yāş döküb bāş aşıāa eyler ol aydur iy pehlevān **naẓm** 168b.10-11, bunda geldüñ ol hemān yine pervāz urub küh-ı serendil 253b.10,

23.3. Dönüşlülük Zamirleri

Metnimizde kullanılan kendü,ḥod ve öz dönüşlülük zamirleri kullanılmıştır.

ḥod: şimdi sizüñ düşmānuñuz Ṭahmurāddur siz ḥod yöresine eremezsiniz 4a.6, bunlara va‘az naşihat eyledüm ben itdüm iy racīm sen ḥod kimseye ḥayr itdügüñ yoēdur neden kim baña itdüñ ve hem benüm 136a.3-4, aydur iy murē kebīr bu taēda ḥod sizden gāyır cānlu olmaz 200a.1, nūrı yigrenmez misin benüm bigi murdārdan sen ḥod bāşdan ayaēa nürsın 214a.6, oldı andan aydur iy murē-ı kebīr bu ḥod bu ‘azametile bilinmek 249a.11.

kendü: cūşa gelüb kendü kendüyle ceng iderdi biñ batman 5b.10, ortaya götürüb kendü eliyle toğrayub evvel bir loğma yeyüb 20a.3, olmuş şāğında ve şolunda dört yüz kendü gibi gürbüzler 54a.3, gibi havale eyledi Qahtarān kendü gürzin virüb biñ 100a.1, virüb gürzi elinden alub urub kendü gürziyle şehid eyledi 112a.3, ve bu kemer her kimüñ belinde olsa kırk kendü ağırlığınca ağırlığı 162b.6, ister kim kızını kendü yanında ola āhir bunu fikr ider kim bāzırgān 170a.9, kendü dağı pāy tahtda oturdu yanına Qahtarān ve Behrām oturdu 189a.9, götürüb gitdügün vaktin kendü hil' atunla git Sehmān 244a.9.

kendüden: birle kendüden yaña gelürler bildi kim önlerince gelen server 19b.5, kendüden dağı haberi yoğ Gerdan Keşān ol hāli göricek 61a.10, geçürüb andan gördi kim kendüden aşığa yedi ulu 128a.5, demürden içine kendüden gayrı bir kimesne dağı şıgamaz ol hāli 213b.7, dağme²-yi Rāmīn kimdür kim bozabile meger kendüden ulu qarındaşı 215a.5.

kendümi: ben bī-çāre ol hāli göricek kendümi yetürdüm hālüm unıdub 132a.6, oğul kız ve qarındaş ve helāl hasretiyle kendümi helāk idem 150a.8, aydur hāşā kim ben kendümi dive ışmarlayam beni yine Murğ-ı Fermān götürür 220b.4.

kendüme: gitdi yine kendüme gelüb gördüm ādem olmuşam beni bağrına başdı 135b.11.

kendüyi: bağladum ol efsūnı ol bilmez kendüyi benden hālāş idemez 42a.6, baqub ol ictimā' Huşenk şāhı görüb kendüyi esir göricek 44b.8, boynına şaldı canavar dağı kendüyi kemendde göricek 50b.8, kendüyi dirince irüb muhkem canavarı başa düşüb iki 51a.10, getürdi yine çapuklıkla kendüyi hālāş iderdi bārī 81b.9, hışmile gelüb birbirine irince Qahramān Allah diyü bir kez kendüyi ejderhā ağızına atdı 158a.4, tağ şarşıldı yine turub yürüyince kendüyi hāzır idüb 197b.1, kendüyi yirden yire urdı irüb bir kez tığ gamgamile bāşıra 197b.3, dağı sīmurğ var tonanub kendüyi la' li ve yāqūtā garğ eyleyüb 241b.10, yine kendüyi devşürüb Sehmānile kelimāt ide yürüdi 254b.5.

kendüyiçün: esir bulub hālāş ide kendüyiçün niçe yādigārlar konmuşdur 155a.1.

kendüni: bu gice uyuma kendüni uyura ur şāh gelüb gögsün üstine 171b.4.

kendüsi: kendüsi kim olub bunda niçün geldügin bilüb 6b.9, görmemekle vahşı olub kendüsi ol tağlarda 8a.5, ağacun üzerinde Murğ Fermān Berün yuvası vardur kendüsi ululuğda bir tağa beñzer başı kızıl yāqūt rengindedür burnı 194a.1-2.

kendüsün: du‘ālar eyledi Qahramān kendüsün eyle gördüğüçün **naẓm** 110b.4.

kendüsinden: on iki elinün birisin kendüsinden yire şaldı div şunub 188a.5.

kendülere: eylediler kendülere uyduramadılar Qahramān daḥı 6b.6, Sehmān gücile kendülere getürdi didiler kim bu ne ḥāldür 185a.4, Qahramānı kendülere nisbet göricek ‘ayinlerine almayub bu ḥod 204a.9, dāiresi bāru burc-ı beden yapılmış kendülere karşı beden arasında 212a.3.

kendüler: erenlere gönderüb kendüler gözleyüb tırdılar tā kim 19a.6, geleni helāk eyledi andan gelüb kendüler qaravoline irdi 110a.5, baqdı ol bī-nihāye oduḡ ḥaddin pāyānın görmedi kendüler 201a.3.

kendülerden: şevkiyle kendülerden bī-ḥaber ol qadar ben daḥı yakın vardum kim 135b.1.

kendüleri: yakın iricek kendüleri bildürüb ol daḥı gelüb Behrāmıle 95b.3, ḥavf ider ışıḡın gözlerinün üzerine indürmiş kendüleri 174b.10, pār pār yanar qorqmayub kendüleri gözleyüb tırrur bunlar 204a.8.

kendülerün: beslediler ol fikirle kim kendülerün idinüb anuḡ eliyle 5a.8, Zāhide aydur Qahramān ādemizād diyüb olan ḥāli kendülerün 217a.4.

kendülerin: kendülerin altün şananlar bugün baqır yerine tırrmadı ey şāh 14b.2 her biri ululuqda at qadar ola anlar yine kendülerin ol 41b.5, urdı kendülerin berāber virüb redd eyledi iki nevbet daḥı 72b.5, ḥarāb kendülerin helāk ‘ayāllerin esir bilürdi andan Serv-i 120b.8.

kendünün: kendünün ḥilāfınca āḥir öz ḥālinden suāl idüb 6b.8, öñinde dārātıle kendünün ortusun qomışlar şāh daḥı gelüb 139b.9, bu kendünün ma‘şuḡı Rāy kıızı Serv-i Ḥırāmāndur revān qol 165b.6, taqub siyāsete çekerler kendünün daḥı gelüb boynına zencir 208a.5, budur emr itdi bir nāzenin gelüb kendünün qayd u bendin 225a.5.

kendüye: andan cāzū daḥı kendüye siḥr idüb ‘uqqāb şeklinde 37a.2, işidür ol ḥāli göricek yüz urub kendüye anuḡ gibi pehlevān viren Allaha şükr kıldı 67a.5, gördi kendüye bir ḥāl oldu kim her ḥāli unutdı revān 87a.11, olub her biri ḡıjlayu kendüye qaşd eyledi Qahramān dönüb 155a.11, anca kim nevbet kendüye degdi ḡürzi yire qoyub ḡamḡama 167a.1, Behrām ve ḥātün daḥı kendüye gelüb ḥātün gözün açub 237a.8.

kendüyle: cūşa gelüb kendü kendüyle ceng iderdi biñ batman 5b.10 dün gün kendüyle ceng iden kimdür bārī ol hālile 90b.6.

kendüsiyle: ol hāli göricek bildi kim derbend ağzında kendüsiyle ceng 25a.3.

kendüyle: serkeşlikden beğāyet utandı şāh dağı kendü ile kelimāt iderken 27a.6, kendüyle ceng idendür Qahramān düşmandan medh işitdüğine 117a.5.

kendümüze: aydur iy şāh-ı cihān her ne kim itdükise kendümüze itdük uş 83a.1.

öz: kendünün hılāfınca āhir öz hālinden suāl idüb 6b.8, öz murādın anladı ancak habīb 153a.3.

özü: Cebeli gibi kimesne gelüb hāy özüni bil vegerni 10b.2.

özi: ve ciger-süz çekerdi kim şāh gördi özi göynerdi zira kim 121a.9, işidenün özi göynerdi giceyle deryādan dürlü canavarlar 130b.11.

özin: şāh önünde hāk pāyī itmiş özin 151a.1, oldur özin layık la' n eyleyen 260b.9.

23.4. Belirsizlik Zamirleri

Nesne, kişi ve varlıkları belirli olmayan şekilde kapsayarak ifade eden yapılardır.

ayruq: habs itdiler ayruq kimse Behrāmuñ meydānına girmede didiler ki 75b.5, almışdı ol zamān kim hindüstān dağı zabt oldı ayruq düşman qalmayub ol gün yedi iqlime menşür yazılıub mühür 143b.6-7.

ba' zılar: ol himmet idicek ol yirün hālkından ba' zılar didiler kim iy 32b.6, Qahramān şāh oldı ba' zılar aydur Nuğ zamānında Qahramān 259a.8.

biri: biri qalmadı cihānda kimesne aña ğarīm olmazdı gāh gāh 5b.9, biri ilerü gelüb aydur ey şāhib-i şecā' at bu kuvvet 10a.9, ğayrı leşker olsa elinden biri dağı şāğ ve selāmet 15b.1, eger senün leşkeründen ğayrı leşker olaydı biri dağı şāğ 18b.3, virdügi bargāha getürdiler serverlerün her biri bāş urub 28a.2, idi kim bedenden bağanlarun biri harekete gelüb bir kez ğıjğırub 212a.6, gelüb irişüb aydur uş deryā canavarlarınun biri diyüb 229b.11.

birinden: irüb hindiler dilince gelenlerün birinden şordı kim kimlersiz ayıtdılar kim 78b.8.

birisi: geldün diyüb birisi aydur iy dilāver bu levhi gör bizüm hālümüz 175a.4.

birisin: birisin ol oduñ içine at sen dağı kórkımayub ardınca 37b.9, on iki elinüñ birisin kendüsinden yire şaldı div şunub 188a.5.

cümle: kerre yüz biñ sipāhi cümle Qahramāna karşı gidüb şāhıla dört 22b.7, cümle selātin ve serverlere ve mīr ü sipāha baħşış idüb māl 27a.9, ne kadar cāzū varise cümle anuñ şākirdidür ammā Huşenk 36b.3, diyüb cümle inşāf idüb bāş indürdiler şāh emriyle 44b.5, ve serverlere selām virdi cümle du‘ā idüb on iki biñ 70a.7, varub Qahtarān ile cümle esirleri getürüb kaşd eylediler kim 107a.9, olub yigirmi yedi biñ div cümle helāk oldu rivāyetdür 184a.8.

cümleden: iklīme mālīk olan cümleden el çeküb göz yumub 258b.7.

cümlesi: cümlesi atların sürüb gitdiler tā kim yakın iricek kırkı 19b.1, ol hālī görüb cümlesi şād oldılar yā pehlevān ol 44a.4, anı gördüm cümlesi gelüb irüb buluşub görüştük 44a.8, içerü girdi cümlesi Gerdan Keşānuñ ağızına baqarlar kim ne diye 63b.5, dāmuñ dört biñ kal‘ası vardur cümlesi bunun elinde ‘ācizdür 179b.4, getürüb imāna da‘vet eyledi cümlesi qabūl idüb imāna 189b.7.

cümlesin: ve hazine virüb cümlesin gānī eyledi andan kerimiyyetile 27a.10, varise güzīde kılub cümlesin cem‘ idüb kırk biñ server 27b.9, yatanlara ve şāha dāru virüb cümlesin bī-hūş idüb 59b.5, cümlesin oda yaqdılar karşıasına ma‘zur dut div 69b.3, hüküm iderler ne kadar dağı divler varise cümlesin zabt eylemişdür 147b.3, cümlesin teselli eyledi andan Şehyāl qarındaşınuñ birin 247a.1.

cümlesinden: ejderhālara yol keser cümlesinden yukarı Qahramān-ı Qātil 128a.2, çekmişem cümlesinden bir kez tutub beni kulān şüret 129b.8.

cümlesine: cümlesine teklīf eyledi anlar dağı edeb birle şunub 20a.4, halkına nazar idüb cümlesine bir yirden aydur iy cihān serverleri 25a.10, görüşdiler Huşenk cümlesine dağı ri‘āyet idüb 127b.6, birle bu kızınuñ kaşdına geleler kız cümlesine kılc birle cevāb 169b.8, yedi yüz cezāresine hüküm iderdi cümlesine haber olub 226a.2.

cümlesinüñ: virdiler ‘Attar ol şuyı ağızına alub bunlarınuñ cümlesinüñ üzerine saçdı bir zamān bir ‘aceb buħār oldu bunları başdı 41b.2-3, cümlesinüñ alātı ve esbābı altūn la‘l ve cevāhirden arada bir 78b.1, olmamışlardı vaqt kim pehlevān na‘ra eyledi cümlesinüñ ‘aqlı girdi 185a.3, yedidür cümlesinüñ evveli Qahramān-ı Qātildür şāhib kırān 259b.2.

cümleñüze: cümleñüze selām eyledi diyü yüz urdı cümle yerlerinden 232b.1.

cümleñüzün: cümleñüzün ittifâkı ve icâzetiyle Kâhramân şâhib kırânlık 25a.11.

cümlemüz: ammâ biz dağı cümlemüz şâhile bir yirden varub şâh 13a.4, dağı edeble söze gelüb aydur iy pehlevân cümlemüz irân 20a.11.

cümlemizün: cümlemizün siz dürlü bî-nihâye belâlarına sebep olmış şer idi 234b.3.

cümleyi: zencîr bu cümle-i birbirine ulanub gökden tob yağar gibi 114a.8, hüküm ider cümleyi tütmişdur cihân halkına zulm ve cebr idüb 148a.8.

her bir: rengi eyle siyâhdur kim göz aqmaşur her bir tırnağı kalkânca 49a.10, aqlas sâyebânlar götürmişler çetirler tütmişlar her bir çetr altında 56a.10, zencîr bağlamışlar her bir zencîrün ucına beş batman bir tob 113b.11, dört köşelü her bir gözleri bir kalkân gibi degirmi dişleri 165a.4, uçub gider ammâ her bir yüninün dibinden deri bınar olub 200b.10.

her birine: şahanun dâiresin toquz yirde delüb her birine yigirmi kulac bir 113b.10, ve Gerdan Keşândan dağı özürler dileyüb her birine ‘âlem hıracı 189b.4, yedi diyâr kim vardur cümlesi bunun zebündür her birine yılda dört yüz bın kız oqlan şalmışdur yıl bâşı gelince her şâh 190b.7-8, naqlılar şalub her birine ‘âdetlerince ta‘âm koyub şalâ oldı 239a.11.

her birinde: bende görmişem her birinde nice kerre puhte olmuş kişiyem 123b.1, konan naşib bunlardur bâkisine degmeyesin bunun her birinde niçe dürlü haşşa vardur ol kemerün altmış dört yerinde 162a.9-10, hic bilmedüğüm yir yoqdur her birinde anca hâlet anca sergüzeşt 228b.6.

her biri: her biri erlikden aldı hişşesin 2b.6, her biri bir söz didi Kahtarân aydur iy dilâverler buqa 19a.9, virdügi bargâha getürdiler serverlerün her biri bâş urub 28a.2, her biri ululuqda at kadar ola anlar yine kendülerin ol 41b.5, yaqaların yırtub her biri sâçlar tağıdub feryâd zârı 63a.5, zencîr gerilmiş her biri er kucağına şıgmaz ol zencîrler içinde 174b.3, her biri bir şekilde bir dürlü canavara binmişler cümle kendü qaşdına 203b.4.

her birin: buyururdı ol zencîrlerün her birin bir pehlevân tütub 6a.6.

her birinün: maqlûkât gelür her birinün qaddi menâreye beşzer kırk elleri var 132a.11, her birinün öninde zembûri perdeler aşılu kim ‘âlem hıracı 161a.3, her

birinüñ deprenmege mecâlleri kalmamış **üstâd aydur** meger bu divler 174b.6, yavru oturur her birinüñ bir oyuk gibi bâşları yâküt var 195a.10.

her kankısı: helâk eyledi bârî nice nâm u dâr kimseler kim vardur her kankısı öñine gelürse helâk idüb ol bî-nihâye leşkerüñ 17a.10-11.

her kim: aydurdı kim her kim beni cengile alursa anı kabul iderem dirdi 28b.4, her diyârdan server ü selâtinzâdelerden her kim gelürse zebün 28b.5, Qahramânüñ bir kılına her kim kaşd ide anuñ cevâbın ben virem andan 106b.8, ‘ahdum vardur kim her kim gelürse qarındaşum kanı için helâk 113a.3.

her kimüñ: yedi isim yazılmışdur ol her kimüñ bilesinde olsa gözinden 162b.1, ve bu kemer her kimüñ belinde olsa kırk kendü ağırlığınca ağırlığı 162b.6, qarşusına gelürlerdi her kimüñ elinde gül var Qamerrüñ anuñ 172b.3, yüzine bakardı her kimüñ kim yok bakmazdı ol sebebden bir deste 172b.4.

her kimse: her kimse kim bu da‘ va için geldi kızuñ elinde zebün oldı 172b.8.

her kime: her kime kim uğradı ol şâhla urub tîr gibi bir yanına 49b.3.

hiç kimse: câzünüñ hiç kimse fırsatın bulamaz zira kim yedi deryânuñ öte 33a.1.

her kimse: her kimse kim bu da‘ va için geldi kızuñ elinde zebün oldı 172b.8.

hiç kimesneden: redd eyledi velî bir darb yidi kim dağı kimesneden yimemişdi 11b.6, hiç kimesneden görmedüm eyle olsa fikr itdüm ki sen başa bu kadar 35b.11.

her kişi: bildiler kim ceng ferahidür andan destürıyla her kişi çadırına 58b.9, her kişi Qahtarân görüb kızdı el çeküb didiler kim 98b.3, lîki her kişi her iş ehli degül 124a.11.

her kişinüñ: her kişinüñ tâlî‘yi bâğ bî-gehân bostânındadır gaflet uyğusından 136b.1, bir zamândan sonra şarâb buhârı başa gelüb her kişinüñ yüki 142b.4.

her kişiye: her kişiye ola bir dürlü ‘ayân 143a.7.

her ne kim: taşsın her ne kim didüm murâdum seni deñerdüm buyur kim şâh ve serverler 105b.9, her ne kim varise heb bağışladı andan destürıyla şöhet âhir 142b.7, ammâ zinhâr kalbünüze ğurur getürmeñ kim her ne kim olursa Allahdan 152a.4, ve dağı her ne kim olursa bize bildürüñ diyüb andan el götürüb 152a.7, şâh öñünde ve yanında her ne kim varise Gerdan Keşâna virdi dağı 242b.7.

ķamu: andan oldılar ķamu ehl-i niķāb 2b.7, oldı ķamu varlığı yağma-yı ‘ıķķ 93a.11.

ķamusına: yirinde ķarar eyledi ĥūn gelüb yendi andan cūmle dīvān ķavmine 48a.4.

kimi: server dağı kimi öñince ve kimi ardınca yürüyüb giderken 23a.1, dağı ol ķavme iķāret eyledi kimi cāzūyı kimi mālı üķüb 41b.9, iy dāye var gör bu ķadır ardında kimi bulursañ al getür 94a.6, kimi ķalsa dōrt pāre ķılurdı niķeleri kemerinden tūtub atardı 103b.11, germ olursın dağı kimi gördüğ kimüğüle ceng eyledüğ gör kim 113a.5, iķiden vehm alurdı kimi zāryla eyle feryād idüb ağlardı kim 130b.10, bosıtān düzer kimi ķuyudan řu ķeker kimi gölgede kimi güneķde 137b.8, kimi düşdi ‘ıyķa kimi ‘iķrete 153a.2.

kimin: niķe bunun gibi siĥri vardur kimin ađac kimin at kimin it kimin ķuķ itmiķdür her biri bunun gibi bir derd iķinde ķalmıķdır 33a.3-4, kimin yidiler kimin üleşdiler zāĥire ķıldılar bārī ben bī-ķāre yine 133a.8, yoldaşların kimin vezir kimin kethūdā itmiķdi anlar dağı 256b.1.

kiminüğ: uyur kimi uyımaz kiminüğ bir gözi uyur biri aķuķ kimi 137b.7, devlet güneķi kiminüğ bāşına tōđmıķ kiminüğ beline dek tōđmıķ kiminüğ üzerin tamām tūtmıķ kime dağı irāķ ammā kimseye tınub 137b.9-10.

kimisi: filler üzerinden yir yir kemendler şalub kimisi kendü boynına kimini 75b.10.

kimlersiz: urdılar řāĥ aydur iy perriler siz nice kimsellersiz ayıtdılar yedimüz 152a.10.

kimseye: aydur iy usta seni bir kimseye beñzedürem Gerdan Keķān ol 94b.9, kimseye ĥayr itdüğün yoķdur neden kim baña itdüğ ve hem benüm 136a.4, bunu getürdüm imden girü benden kimseye ĥayr gelmez luķf idüb 149a.4, imden girü senden kimseye fāide yoķ bir iķ ideyim size kim gören 149a.6.

kimse: dağı cengine kimse tākāt getürmedi şimdi ne 12b.2, kimse bilmeyüb bir bıñar üzerine irüb gergedandan düşdi 17b.10, anda ķalub helāk ola div ü ĥaķķ te‘ālā řaķladuđına kimse elem 29b.8, cāzūyı bilür kimse var mı ola ayıtdılar iy řāĥı ‘ālem ol Ezrāķ 32b.11, yetmiķ sancaķ yetmiķ biğ kimse ‘alemler dībinde ķızıl altūn bezenmiķ 56a.9 altūn zencirile aşılmıķ ucu yirde gömilmiķ iki kimse iki yanından

tutub oturur pehlevān ilerü yürüdi kim 161a.9-10, bir ‘āli serāy kim kimse mişilini görmiş degül Ādem-i şani‘ den berü 164b.6, bir yād kimse gelse ol ħurūş ol ħareketi iderdi şeh̄r ħalkı 202b.11, bir kaç kimse dürlü şekl baķub turur pehlevān aydur bunlar nedür Sehmān 212a.4.

kimsedür: gördi kim ħerif serbāz-ı mekkār-ı cihān güzār kimsedür kim yüzine 23a.3, nihāyetde bir kimsedür dönüb Ķaĥtarāna aydur iy ‘ammu bu server 23a.6, berkitmiş eyle çapuk kimsedür kim çarĥ çenberinden geçe yine 57b.2, idüb atam gibi şāhuĥ üzerine varan nice kimsedür diyüb 79b.4.

kimseyi: kimseyi yoldaş idinmezdi helāk iderdi üç yüz yıl 5b.6, zārı itdügün kimseyi helāk itmeyince daĥı elün̄den ķomaz mısın 166a.11.

kimesne: ķorĥusundan kimesne yüzine baķamazdı tevāriĥde şöyle 5a.11, rüsvāyılıķdur kim yaluĥuz bir kimesne anuĥla ceng idüb 12b.3, ve pādişāhlıķdan eşer gördi bildi kim ĥālī kimesne degildür 14b.7, kırķ kimesne yayan olub etek miyānlarından alub edeb 19b.4, bir taĥt ötesinde bir kimesne yatur yüzi ķaplan yüzine beĥzer 38a.6, ol iki kimesne nerdübānı şalı virüb ikisi iki ‘amūd 161b.1, yaķından işiden kimesne bize ne dir ola ĥāzır oluĥ kim yārın 181b.2, demürden içine kendüden ĥayrı bir kimesne daĥı şıĥamaz ol ĥālī 213b.7.

kimseler: helāk eyledi bārī nice nām u dār kimseler kim vardur her ķanķısı 17a.10, cevheri libāslu kimseler gelüb irdi ulu pehlevān 56a.2, nedür diyince bir kaç kimseler irüb yüz urub didiler kim iy şāh-ı 79b.10, idüb gördi kim ol divān içinde kimseler var kim her biri 128a.1.

kimseleri: gice bir na‘ ra ile sizün̄ siyāsetiñizden bu kimseleri alub çıkan 115a.7.

kimselere: bir siyāh pūş merriĥ şekl kimselere cellādlaruĥ ķafāsına 108b.1.

kimsenün̄: diyārda at ĥastalansa yā kimsenün̄ ĥāceti olsa varub 31a.11.

kimesnenün̄: bir yaluĥuz kimesnenün̄ ne miķdārı ola kim bunuĥ gibi leşkerün̄ 12b.7, çaldı Serv bir vecihle ĥalāş itdi kim hic kimsenün̄ ‘aķlı irmedi 101a.11, kimesnenün̄ benden ĥaberi yoķ menber öñinde turdum şeytān 135b.2, aşurmaķ degme kimsenün̄ elinden gelmez didi cümle div perri böyle 193a.6, ķoyasın kim ol daĥı niçe senün̄ gibi kimesnenün̄ murādına yarasa 219b.7.

kimesnedür: şekli ne kimsedür ve hem bize ne oldu kim böyle serāsime olduķ 46a.7.

kimseden: dönerse bile dönerlerdi kimseden merhamet umar gibi zārı 149b.7.

kişi: nazarıyla ol kişiyi görelüm diyüb evvel Қаһтарән раһşандан 13a.5, Ekvālün istedügi kişi benem beni virüb şulh idesiz didi 181a.9, bir ağac vardur gölgesine on biñ atlu şıgar kişi kucağına 193b.10, dāima çekmez kişi derd ü zaḥmet 234b.5, ol bir kişi kim senünle geldi kimdür aydur iy şāh-ı cihān ol 243a.10, rahmeti ol kişi haqqdan қазана 261b.2.

kişide: ne kişide kim gide kibr ü dimāg 110b.5.

kişiyeye: bu işi ol itmişdür ol bir kişiyeye fırsat bula daḥı helāk 90b.2, div ve perri nihān olmaz ve daḥı ol kişiyeye düşman zafer bulmaz 162b.2, ol ḥātünile ol kişiyeye aydur iy kişiler sizler kimlersiz ol 168b.10.

kişiyede: ne қалур devlet kişiyede bir қарār 234b.6,

kişiyi: bulur ḥalāş ider server aydur ata destūruḥla bu kişiyi ben şaқlayayım eger Süleymān divleri daḥı olursa almaya didi 92a.2-3.

kişinün: bunlaruñ sözine güldi didiler kim bu kişinün yüregi demürdendür 174a.8, iy server baḥr muḥit ‘ aceb degül eger benüm daḥı ecelüm bu kişinün elinde 215a.1, ola zira şeytān bir zamān baḥa didi kim ecelün bir kişinün elinde ola kim 215a.2.

kişiden: tutub aydur ey şāh-ı cihān bu kişiden iñen gāfil olmamaқ 14a.11.

kişiler: İsfendiyār işāret eyledi bir ‘ aceb yaraқ bir nice kişiler şoyқаşub alub geldiler **tartus ḥākim қavlince** evvel bir 113b.6-7, ol ḥātünile ol kişiyeye aydur iy kişiler sizler kimlersiz ol 168b.10.

kişilerün: nazar idüb aydur iy serverler diñ imdi bu kişilerün haqqında 108b.9.

ne kim: birer ulu direk götürüb erkek dişi ne kim varise ḥişārdan 132a.4.

fülān: itdügin bulıсарdur iy fülān 35a.11.

23.5. Soru Zamirleri

Nesneleri, kişileri ve varlıkları soru aracılığıyla yerini tutan yapılarıdır. Metnimizde kim, қанқı, ne, neden, ne ḥācet, nedür soru zamirleri kullanıldığı görülmektedir.

kim: ve hem kime tābi‘ lersiz şāḥıñız kimdür didi andan Қаһтарән 20a.10, Қаһрамān bunuñ demde kim ola kim şabr ide ammā bizüm daḥı bu dem 64a.9, gördi

kim rüsvây olur dönüb aydur iy server sen kimsin saña kim dirler aydur ey nigārīn ben bende aduma Behrām Cebeli dirler 93b.7-8, şāh aydur ‘aceb bu kim ola Sührāb aydur iy şāh-ı cihān 96b.2.

kimden: aydur iy pehlevān bu şan‘ ātı kimden öğrendün ve hem böyle itmekden 105a.10.

kimdür: var Rāy aydur bu kimdür Keyvān aydur buña Hilūn-ı kūhi 54a.4, dün gün kendüyle ceng iden kimdür bārī ol hālile 90b.6, didi aydur ol sizün leşkerde altı ayaşlu canavar binen kimdür 92a.11, ol şul didügün kişi kimdür diyüb el gürze urub 113a.6, beni görince aydur bu kimdür didiler kim ‘ayyār Gerdan Keşāndur 135b.3, bu kimdür div şorub bildi fırsatile şapdı andan leşkere gelüb 168b.1, ayıtdı iy Kehrāb bu esīrūn kimdür yir yir ayıtdılar pehlevān dād 190b.4, velī bu yanuşca gelen kimdür kim gördüğüm gibi cigerümden 236b.9, ol bir kişi kim senūnle geldi kimdür aydur iy şāh-ı cihān ol 243a.10.

kimsin: kimsin kim bu yol üzere bunun gibi ‘azametlü leşkere 9b.2, gider irüb herīfūn boğāzın alub aydur kimsin ol 85b.7, gördi kim rüsvây olur dönüb aydur iy server sen kimsin saña 93b.7, başub aydur kimsin Gerdan Keşān aydur iy peççe bil ve āgāh 115a.5, sen kimsin diyü şordum aydur ben şeytānam bunlar benüm mürīdlerümdür 136a.2, söylemez ol hālī görüb ben ayıtdum iy perriler bu şu çeken kimdür 137b.11, selām virdi yüz urub aydur iy server kimsin bu yire nice 198b.5, server kimsin kim bize bunun gibi demde böyle bulınuş ol dağı 209a.8.

kimlersiz: irüb hindiler dilince gelenlerün birinden şordı kim kimlersiz ayıtdılar kim 78b.8.

kimün: kimün tālī‘ yidür yoşsa benüm tālī‘ üm bu mıdur zira kim bu dağı benüm 138a.1, bu dağmenün fetħi kimün elinde ola didüm didiler kim merrīh 159b.8.

kimünüle: germ olursın dağı kimi gördün kimünüle ceng eyledün gör kim 113a.5.

şankısı: bunların Gerdan Keşān şankısı ola dirken gördi kim şimurğ şinelü 176b.7.

şankısıdur: didiler kim leşkerün şavm-i hind şankısıdur diyüb bilicek 103b.1.

ne: dağı cengine kimse tākāt getürmedi şimdi ne rüsvâyılışdur kim yalınuz bir kimesne anuşla ceng idüb 12b.2-3, şekli ne kimsedür ve hem bize ne oldu kim böyle

serāsime olduḡ 46a.7, baḡa ne emr idersin diyüb diḡlediki ne buyırur şeyṭān la‘ in 58a.10, bilmeze urdı aydur usta ne yirdensin aydur sulṭānum sind 94b.3, ḡubbenüḡ dönüŷi ŷayıla ḡırḡ olıcaḡ göreler gölge ne yire gelür 217b.7, ŷāḡib ḡırāndan ne ḡaber getürdüḡ Gerdan Keŷān aydur 242b.4.

ne ḡācet: birbirinüḡ ‘ aḡlı zāil olub bī-hūŷ oldılar ol demde ne ḡācet kim dilendi maḡbūl oldu ol ḡālile ol gice anda olub 180b.2-3.

neden: bu yirlere gelemüz neden bilelüm didi ol sözi nigār iŷidicek 85b.3, pehlevān aydur sen benüm Ḳahramān olduḡum neden bildüḡ aydur iy server 218b.4, niḡe biḡ yıldur esīrsin bunu neden bildüḡ aydur iy pehlevān 228b.4, mümkin degildür neden ma‘ lüm oldu aydur iy pehlevān 249b.1.

neye: aydur iy ‘ ayyār bizüm Huŷenkile ḡālümüz neye vara ‘ ayyār aydur iy 74b.3, gör bizüm ḡālümüz neye irdi gitdi māl bāŷ gitdi ehl ü‘ ayāl 182a.11.

nedür: nedür diḡ göreyim eger elden gelürse sizi murāda irüḡüreyim 36a.6, yā nūr-ı cihān nite oldu bu vaḡt gelmeden murāduḡ nedür didi 122b.3, aḡlardum kimse ḡālüḡ nedür dimezdi ol cezārede aḡaclar gördüm 130b.8, hāy bu nedür bunu kim itdi ayıtdılar ḡāl ŷöyle diyüb 198a.11, Keŷān aydur ey yārān bu leŷker nedür didiler kim ŷāḡib ḡırān 235b.7, aydur bu kürrerler didüḡüḡ nedür aydur iy ŷāḡib ḡırān 248b.3.

24. ZARFLAR

Bir eylemin,bir sıfatın ya da baŷka bir zarfın anlamını zaman,yer ölçü,nitelik,soru kavramları bakımından etkileyen kelimelere zarf denir.Zarflar sıfatların veya baŷka zarfların manasını deḡiŷtirmekte de kullanılırlar.Fakat asıl kullanılıŷ sahaları fiilerdir,en çok fiillerle birlikte kullanıldıḡı görölür.Zarflar manasını deḡiŷtirdikleri unsurlara,bu arada fiillere doğrudan doğruya çekimsiz olarak baḡlanan kelimelerdir.⁵²

24.1. Zaman Zarfları

Fiilin bildirdiḡi hareketin veya oluşun zamanını bildiren yapılardır.

bir gün: oturub ‘ ıyŷ iderlerdi iy āfet zamān bir gün aḡlayub gezerken vaṭan fikrin arzu iderken ḡavm ḡabileyle dost ve iŷ 131a.2-3, daḡı ḡarındaŷlaruz bir gün

⁵² Gülensoy, age., s.580.

vücūda gelmişüz ‘ömrümüzden biñ üç yüz 152a.11, bir gün iki perri giderken bir hancer getürüb feryād idüb 178a.9.

āhīr: olur kim selāmetile kırtıla illā kim devr-i müşterinūñ āhīrinde nesl-i ādemden bir pehlevān gelüb bu dahme-i feth idüb bu Şu‘bān 154b.9-10.

bugün: getürdiler aydur baña yārılığ idūñ kim bugün benümle ceng iden 85a.1, geldi diyü uş bugün sen hālāş olduñ didi **iy āşüb-ı** 136b.4, ammā bugün sizerem ki Rāy sizleri tahtıgāhına da‘ vet ider 139a.2, pehlevānuñ bir kılına haṭā gele diyüb ben ayıtdum hele bugün dañı şabr idelüm ol gice niyāz idüb yüz urdum gördüm 178b.5-6, üzerindeyüz eger bugün bu gice geçdük hālāş olduñ 201a.10, aydur iy pehlevān bunun fethi oldur kim bu gün gitdi yārın gün 217b.5, bugün birbirine bulısur on sekiz kerre yüz biñ div 235a.9, ikdāmın bahane idüb hālāş idüb uş bugün birbirimize irgürdük 237b.3.

ol dem/ bu dem/bir dem: hākīm kavlince ol dem gördiler kim bir taraftan...78a.7, bu dem hālümüz bilüb suçumuza tevbe idüb ‘umurdan zamān bulduñca 83a.2, Keşān bendine düşmeye ol dem gelüb nigārīn hālī haber virdi 90b.10, Keşān diyen niçün bu dem seni añmaz aydur iy nigārīn nite 94a.3, bir kez kemerin tutub ol iki ejderhā bir dem birbiriyle çekişdiler 102a.1, itmişdür uş gelüb bu dem bunun gibi fesād eyledi senūñ 111a.6, ol dem gördiler bir sehīm-nāk gürüldi oldı neyki diyince 233b.4, andan Qahramān ve Gerdan Keşān ve Qahtarān taşra gelüb bir dem Behrām anasıyla qaldı **ezin cānīb** Şehyāl şāh dañı 238b.4-5, taḥsīn itdiler ol dem Gerdan Keşān içerü girüb aydur iy 239b.4.

dün: ‘ālemūñ menkālesi dirilem bu dem kim bir kız dañı dün toğub dünle büyümiş ola ḥuşuşā kim meydāna bu kadar da‘ vi ile girem 101a.1-2, kırtılmaz dün baña haber itdiler Gerdan Keşānuñ tālī‘yi güneşe 136b.3.

evvel: ortaya getürüb kendü eliyle toğrayub evvel bir loğma yeyüb 20a.3, konduñ gördüm yine evvel gördüğüm gibi tağ şaḥra 37a.5, geldi evvel gelüb Gerdan Keşān hālī haber virdi aydur 82a.11, ve serverler Qahramānile piyāde oldılar evvel gelüb Qahramān 119a.3, bir yirde muḥkem qabızları var evvel urub taşı yerinden 163b.5, diyārında evvel gören divler birbirine gösterüb cümle ol tarafa 204a.5, ulıdı kim Murğ-ı Fermāna buluşdı birbirin evvelden bilürlerdi 207a.6.

gice: tartuş hākīm kavlince ol gice geçüb irtesi yine Huşenk şāhuñ 47b.7, canavarı binmek öğrendi gicelerle binüb seyr iderdi ol 51b.10, ḥerifūñ bu gice başın

kesmek gerek didi Düzd-i Efser aydur 85a.2, kabul itmeyesin hâzır bâş yârin gice varub bâşuñ keserem dimiş 89b.11, cümle selâfın serverile du‘ â idüb ol gice gitmek yarağın 152a.8, tırdılar kûş ol gice gelmedi tâ kim şabâh oldı pehlevân 198a.1, yüregi döymeyüb ol gice fikrile qaldı **üstâd aydur** meger ol 206b.10, içün andan bâki yaraq ne ise tamâm olub ol gice geçüb 235a.2.

gündüz: deryâ-yı muhîtüñ rengi kana döndi yedi gün bu hâlile gice vü gündüz ceng itdiler cezîre-yi bî-feryâduñ her tarafından olan 132b.8-9, Gerdan Keşân hic gündüz uyumış değildi ol hâlile yaturken 144a.3, aşamaz gündüz gün şu‘ lesinden od tutar bir fersah yirden 147b.9, ve gündüz nice görürse gice dağı eyle görür ve ne kadar 162b.3, gündüz güneş harâretinden od qapar tıtışur yanar gice olıcaq 192b.8, uş küh-ı belluruñ râst qullesine irdük budur kim gündüz güneş harâretinden od qapar böyle tıtışub yanar gice olıcaq hevâdan 201a.6-7.

şabâh: Gerdan Keşân dağı şabâhdan gelüb Qahramânıñ çadırına girdi 47b.9, gözedürlerdi **ezin cānib** hindiler ol şabâh yirlerinden gelüb 71b.11, anlar dağı görüb tahsîn itdiler şabâh mülükâne libâslar geyüb 90b.11, gitdi aḥşâm bir yirde qarâr idüb şabâh giderken gördi 202a.9, şabâh vaqtinde qapuya irüb gördi açuq bismillah diyüb içeri 202b.3.

şimdi: divler aydur ḥayf Sürḥâb bunı şimdi helâk ider bizler bunı 204b.3, cümle maḥlûqa ḥükm iderdi şimdi varub bunıñ gibi kimesne 221b.6, dağı şimdi şâh oldı Qahramân 260a.10.

yârin: gelen düşmanı gözletdi tâ kim Huşenk yârin gelür didiler 52b.2, ḥışmile gâzab idüb aydur elbetde anı baña yârin gösterüñ kim 106b.6, peşkeşlerin görüb yarağın düzüb hâzır oldı kim yârin varub duḥûl ide **ezin cānib** Huşenk şâh dağı 121a.6-7, yârin ḥişârı alalar meger bu hâli ḥişâr qavmi işidüb 181b.5, aydur iy gözüm nûrı yârin saña üç biñ div vireyin var 213a.10.

imdi: diñle imdi gel cihāngirden kelâm 2b.8, gürzile batıra urdı dımışki tās gibi ötdi ḥaḫâ ide imdi irüb ol pulâd tırnağıla bir kez eyle çaldı kim zir ü zeber 50a.5-6, arşlan olıcaq dişi arşlan arşlan degülmidür imdi pâyidâr ol yeñemedüğüñ ‘ avratı gör diyüb hemân bir kez gergedan 99a.8-9, qaşd itdi cāzuya zafer ide imdi anı qoyub dönüb 145a.7.

şimdiki: niçeler ‘ işqdan cān uyanmışdur şimdiki hâlde bu dağı bir belâya düşmişdür kim kendü derdine dermân ister bunıñ gibi qarânu 123a.7-8,

beşinci gün: biñ cānumuz dağı varise biri qalmaz vaqti beşinci gün diyicek 200b.8,

ol gün: Rāy şāh ol gün eyle ni‘ met dökdi kim görenler taḥsīn 141b.10, dağı eyledi kim ‘ālem gümleyüb şarşıldı ol gün irüb 206b.5, şaḡın kim ḡubbenüñ dönişinden bir ḡaṭā olmasun diyüb ol gün otirub cān şoḡbet itdiler ol diyār deryānuḡ ‘acaibātından çoḡ 217b.10-11.

sekizinci gün: sekizinci gün gelüb derya-yı ‘ummān kenārında irdiler hindüstān 48a.10, ol ḡālile deryā-yı muḡīṭ geḡüb tā kim sekizinci günde gelüb 153a.10,

qışlar yazlar: dört yıl bī-ḡaber ḡalub üzerüñüzden qışlar ve yazlar geḡüb 46b.2,

irtesi: irtesi öldi diyü ād oldı erkānile defn itdiler gitdi iy 170a.5, irtesi divāna gelüb aydur şāh şāḡ olsun ḡükm yerine vardı 171a.5, bu yire gelüb bende çekdiler irtesi gördük Şu‘ bān Ser la‘ in 173a.4, irtesi geḡüb ḡal‘ a‘-yı devvāre geldiler ol yirüñ perrileri temāşāya 241a.3.

her ḡaçan: her ḡaçan kim tābutuma iresin ol yadigārları alub benümḡün bir ḡayr du‘ ā idesin dimiş 160a.3.

şonra: cezireye düşer perrileri şıyub şonra ḡaşd iderler kim Behrāmı 30a.10, bu kimdür ayıtdılar bunu bilmezüz bu bizden şonra gelmiş anuḡ ardınca 56a.8, şonra varub ḡizmetüñe yüz sürüb himmetüñe irişem didüm 135a.2, idesin şonra pehlevān öñinde imān getüresin seni ol Sehmāna 208b.1, gelesin alub ‘Atṭār divi helāk idesin şonra yine yerine ḡoyasın kim ol dağı niḡe senüñ gibi kimesnenüñ murādına yarasa 219b.6-7.

vaḡtin: gözledi bunlar yaḡın gelince biri aydur bizüm işümüz ol vaḡtin rāst geldi kim Gerdan Keşān anda bulunamadı biri aydur Gerdan 60a.10-11,

henüz: bir eriş sīne bir pehlevān kim zamāna gözi mişlin görmemiş henüz ḡüsn-i güllerinüñ benefşesi bitmemiş ol ḡahramānı gözler 86b.10-11.

heb: her ne kim varısa heb baḡışladı andan destürıyla şoḡbet āḡir 142b.7,

aḡşām: itdiler aḡşām ḡarb-ı ārām uruldı iki leşker döndi şāḡlar 80b.9, aḡşām olinca ceng itdiler aḡşām ḡahramān irüb ḡayretile 81b.10, ḡirāmāna bulışub aḡşām olinca ceng itdiler ḡızuñ cānı 104a.5, aḡşām yine kemend tutub yavrılara ḡıḡdı... 197b.8, gitdi aḡşām bir yirde ḡarār idüb...202a.9, aḡşām olinca ceng itdi aḡşām irdi dūnyā ḡarardı ezīn cānib 206b.7.

24.2. Miktar Zarfları

Mikdar, derece veya azlık-çokluk belirten yapılarıdır. Tahsin Banguoğlu miktar zarflarını tanımlarken “Bir kılış veya oluşun veya bir vasfin mikdarını, derecesini belirtmeye yarayan zarflara mikdar zarfları adını veririz.”⁵³ demektedir.

çok: ādeme çok ziyān eylediler ol hālī Ṭahmurād bilüb zamānında 3b.6, pulād tırnağıle urub bāşın hırd iderdi çok at ve ādem helāk eyledi ne kadar kim oğ urdılar oğ geçmeyüb cām ṭās 49b.5-6, ol bize çok iş ider diyüb İsfendiyāruñ itdüğü 104b.11, sözün kabul eyledüm zira kim çok eylugin gördük diyüb 118b.9, gıtdiler çok cezāir ve şehristān geçüb dürlü ‘acāyib temāşā 211a.8.

çok çok: yoluma çok çok belālar çeken Behrām düşman elinden nitesin 95b.10.

hayli: ṭağı ben bende bir zamān qarındaşum Anjaronile aşdum hayli zahmet çekdüm şimdi hıd bunca zamān habs çeküb ṭakatüm ṭāk olmışdur 193a.2-3.

hic: varmazdı divleri hic sevemezdi gerçi kendü dağı div aşılıydı 208a.2, hic bilmedüğüm yir yoğdur her birinde anca hālet anca sergüzeşt 228b.6.

hiç: alsam gerek didi dağı hemān şaldı velī İsfendiyār hiç ‘aynına almadı irüb ol hışmile Qahramānuñ kolında tiğ 116b.2-3, ve ṭağda hiç ağac yoğdur velī ol ṭağnuñ rāst kullesinde 193b.9.

ol kadar: dağı ol kadar gözledi kim gelüb yağın irdi Qahramān bir kez 51a.6, ol kadar ögdiki kızuñ ‘ışkı bir iken biñ olub dāim Behrām 93a.6, cengi ol kadar söyledi kim oturanlaruñ beñzinde qan qalmadı 105a.1, ol kadar kırdılar kim nihāyet yoğ ol dem Mehin Erre Sehmān-ı ādemizād 224a.5, qademine bāş urdı pehlevān dağı görüüb ol kadar la‘l cevāhir şaçdılar kim yer yüzün örtdi girüb ‘Aṭṭāruñ 239a.6-7.

gāyet: kız qarār itmiş Qahtarān gāyet gāzaba gelüb aydur bu ne 100b.10, seksen dört serverüñ şandalı boş ol hālile gāyet (6) incinüb aydur iy serverler bugün bu kız bize ne yamān 104b.6-7, gāyet ta‘accüb eyleyüb biraz temāşā eyledi ol hālde Qahramānuñ 165a.8, ol diyüb gice irdi ol āteş gidüb gāyet şovuk oldu 201b.3.

biraz: ‘ağı gidüb biraz yatdı ‘ağı gelüb gördi kim üzerinde 17b.11, ola pulād renginde ol hālile canavarı biraz temāşā itdiler 49a.11, hāl-i haber şordı aydur bu dāireyi biraz temāşā eyledüm diyüb 82a.9, ceng eyledüm destūruñla varub biraz rağat

⁵³ Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, T.T.K.B.E.,Ankara,1990, s.372.

olayım diyüb 84b.10, uş cānumuz çıkdı biraz yatalum ve hem bunlar dağı biraz uyusun 154a.1, gelüb şalındı karşı kapununı dağı bir kanādı biraz şuya batdı 156a.10, hemān irtesi meydāne girüb ol iki şāh biraz ceng itdiler 257b.10.

bī-ḥadd: ađyān çıkdı kim bī-ḥadd cümle piyāde oldılar ol izzetile 24b.1.

az: leşkerni düşmanuğ az çerisi şımış tağıtımış yine bir kimse altı ayağlı 79a.3, şarkub boylarına berāber olmağa az qalmış ucları hortumlarınuğ 131b.4, ammā az bulunur ekābirde olan ancak velī kışsa⁵⁴-yı Qahramān 259b.9.

24.3. Hāl (Durum) Zarfları

Fiilin bildirdiği hareketin ve oluşun durumunu bildiren yapılarıdır. Muharrem Ergin durum zarfları için “Bunlar hal ve tavır ifade eden zarflardır. Hal ve tavır ifade eden her isim nasıllık-nicelik zarfı olarak kullanılabilirdiği için bu zarflar sayılamayacak kadar çoktur.”⁵⁴ demektedir.

eyü: Qahramān dağı gelenleri göricek eyü nağar idüb tamām anladı kim 19b.3, bir eyü ad qoram diyüb hemān ol sācıla elini muhkem kafāsında 40a.6, ma⁶ budunla danış gör ne emr ider didiler aydur eyü didiñüz 58a.6, ol herif benümile ađşām olunca eyü ceng eyledi ađşām 84b.6, sebep olub bunlaruğ çok eylugin göresin bu levhi eyü şaklayasın 175b.3, atam öldürdi cāzu şād olub aydur vāy ki eyü olmuş ben 212b.7, eyü bildük gereği gibi oldur kim ağiret qaydın görevüz 257a.3.

hemān: hemān buyurđı darb-ı ārām urdılar Qahramān işidüb 68b.1, bend olub keşān ber-keşān sürdiler hemān anı gördiler bir 76a.1, alsam gerek didi dağı hemān şaldı velī İsfendiyār hiç 116b.2, hemān görünce ğazaba gelüb elüme bir çomaq alub didüm ki 138b.1, hemān pervāz urub gitdi gelüb yitdi gördi kim hāl fesāda 183a.5, ⁶ Ađđār cengden qaça gelüb hemān buyurđı Şehbāl şāhı 209b.9.

hefta: Keyümers şāh zamānında berü gice ve gündüz heftā ve ay yıl bilmeyüb yaturduq bizleri hālāş idüb size dağı himmet 234a.3-4.

ancak:

⁵⁴ Ergin, *age.*, s.261.

kūhı ancaḡ diyüb revān pulād gürz kūh-ı 15b.3,ancaḡ cem‘ itdiler ol kırk güne dek Ḳahramān daḡı ol baḡrı 51b.9,pulād ‘ amud kim er ḡucaḡına ancaḡ şıḡa otuz üç ḡulac 113b.8.

dürlü dürlü: dürlü dürlü odlara yanmışuz niçe dürlü derde boyanmışuz oḡul 147a.9, girüb gördi bir hoş müzeyyen maḡām dürlü dürlü eşkāl taşvīr itmişler orta yirde gümüş sipālar üzere bir altūn tābut yüz 219a.9-10, gördi kim yuḡarudan dürlü dürlü gürüldüler gelür aydur 248a.10.

eyle: yoḡ mı didi Ḳahramān ol ḡerīfūḡ bu sözine eyle ḡaḡıyub (5) ḡıḡma geldi kim ḡerīf ol ḡālını göricek Ḳahramānuḡ 9b.5-6, ol kemerinden alub eyle ḡaldı kim ḡurd-ı ḡām oldu 10a.1, eyle ḡılinc urmuş kim biri birin başub Behrām Ḳahramānı 10b.11, göricek ḡararı ḡalmayub eyle na‘ ra ḡayḡırdı kim ol cümle alayı 76b.7, eyle ḡaldı kim yüzünüḡ üstine yıḡdı öldürmeḡe ḡıyamayub 88b.3, sürdi irüb eyle tūtuşdılar kim deryā-yı muḡiḡi ḡarekete getürdiler 230b.8.

nice: fikr idüḡ nice itmek gerek perri aydur iy pehlevān eḡer bunı 193b.2, bu ḡadar öz idareḡile nice ḡiss itdiler bu server ejderḡaya 196b.5, bilmez Ḳahramān dönüb ḡātemüḡ taḡşilin şordı ol daḡı nice ele getürdüḡin beyān eyledi Ḳahramān taḡşin eyledi aydur yā rabb 216b.4-5, yine baḡa mı ḡānışursın nice bilürseḡ eyle ḡıl didi Ḳahramān 233a.10.

pāre pāre: pulād tırnaḡile urub bāşın ḡurd iderdi ḡoḡ at ve ādem helāk eyledi ne ḡadar kim oḡ urdılar oḡ ḡeḡmeyüb cām ḡās 49b.5-6, yeri başub düşüb pençe urub pāre pāre eyledi canavar 177b.1, irüb ejderüḡ yolına tūḡınub oḡ pāre pāre olub damarından od ḡıḡdı canavara kār etmedi ol işe pehlevān ‘ acebā ḡalub 197a.5-6.

tiz: tiz fenāya vardı ehl-i kibr olan 67b.1, şāḡı ḡalebe idüb yine tiz kendüyi dirüb aydur iy server-i ‘ ayyārān 242b.3, yine Gerdan Keşān tūrub yüz urub aydur eḡer pehlevān tiz ḡelsün dirseḡiz ben bende bile varub iḡdām idem şāḡ 244a.3-4,

yaluḡuz: ‘ aceb belā geldi kim bu yaluḡuz suvār gelüb on yedi kerre 18a.8, sen ḡekdüḡ yine ḡek evvel senüḡle bu diyāra yaluḡuz ḡeldük 220b.6, a‘ zamdan yaluḡuz gelüb bunca zaḡmet ḡekdüḡ şimdi 226b.2.

yine: yine yatub uyudu **ezin cānib** Huşenk şāḡ daḡı 18a.4, silki virdi canavar yüzünüḡ üstine yıḡıldı yine tūrub kendüyi dirince irüb muḡkem canavarı başa düşüb iki 51a.9-10, meydān bāşına varub yine baḡub gördi kim Sedd-i İskenderi gibi 100b.9, tekrār yine baḡub gördiler iki melek şüret kimesne Rāy bunları 168a.4.

24.4. Yer yön zarfları

Eylemleri yer ve yön bakımından belirten yapılarıdır.

ara: üzerine iremediler eyle kim filler dâireden Qahramānı araya almışdı bākī ol kırk kez yüz biñ erden gayrı otuz biñ 77a.3-4, bāş üzere koyub aydur iy nigārīn çünki bu araya sen girdiñ ol işi tamām bil diyüb alub šāh tarafına döndi 118a.9-10, ol demürden eve girdi sihr itdi tolayu bir ejder araya aldı 214a.8.

ard: Gerdan Keşān dañı durub çadır ardından diñlerdi aydur 94a.5, pehlevān didügi budur diyüb ardına gitdi veli gördi bu server 176b.9, kaydın görün diñler perriker ādemlerüñ ardına siñdiler Qahtarān 179a.11.

aşağa: içerü girüb gördi bir nerdübān nerdübāndan aşağı indi 167b.6, olan div perri cevāb virmeyüb bāş aşağı şaldılar **hakim kavlince** 190a.10, ucın ağaca berkidüb aşağı indi ıssıdan kaçub ol şuya 195b.6, yine kemend tutub aşağı indi birazdan kış dañı geldi pehlevān 198a.2, delükden deryā şuyı aşağı dökilür bir degirmen gibi ol delük 210a.5, yerinden götürüb altından dehliz açıldı aşağı nerdübān iner 218a.8.

girü: Serv-i Hıramān sebebiyle kuvvet tutub Huşenk leşkerin şıyub girüye sürdiler ol hālde Qahramān-ı Qātil tururken ciğerinden 102b.3-4, kılıc birle šāh leşkerin girüye sürdi ol zebün olmuş 103b.8, şıçrayub götürüb kendüyi altmış adım yir girüye atdı tob 212a.8.

karşu: eyle gelür göricek giş urub yer yer karşu yürüdiler evvel 49b.11, haber alalum diyü erenler cümle Gerdan Keşāna karşu vardılar 64b.2, cümle kavmiyle işidüb oda karşu secde eylediler ol hālde 107a.6, ucı revzenlerden taşra götürüb hevāya karşu komışlar 162a.2.

içerü: ve serverler dañı Qahtarānile karşu gelüb izzetile içerü girdiler 48a.2, šāh öninde emriyle karşu varub içerü getürdiler šāh dañı 82b.5, bir yanını oynatdı biriyle dañı kapuyı yıqub içerü divler qoyulub 182a.8.

ilerü: görüb ilerü vardı gördi kim ol qubbenüñ rāst güneş 154a.11, iki yanından tutub oturur pehlevān ilerü yürüdi kim 161a.10.

taşra: ağzında şāğ u şol taşra gelmiş şıridub şöyle durur 165a.5.

yaqın: dañı ol kadar gözledi kim gelüb yaqın irdi Qahramān bir kez 51a.6, haber virdi didiler kim yaqın oldu kız Qahramāna aşıkdur 96a.1, şevkiyle kendülerden bī- haber ol kadar ben dañı yaqın vardum kim 135b.1,

yukāru: görüşdi buyurdi şāğ kolda şāhlardan yukāru yir virdiler geçüb oturdı andan Huşenkden kaçub 127b.1-2, bir kez canavar ol na‘radan belgileyüb bir mil kadarı başını yukāru kaldırdı dāireye baķub kimse görmedi yine yürüdi Qahramān 196a.10-11.

24.5. Soru Zarfları

Eylemleri soru bakımından belirten yapılardır.

neden: iy server bunun gibi derde neden düşdün ol daķı şāh 46b.11 bu yirlere gelemüz neden bilelüm didi ol sözi nigār işidicek 85b.3, bu kaçā-yı bī-nihāyete nāgehāni uğradum sen daķı neden düşdün 165b.4, mümkün degildir neden ma‘lüm oldu aydur iy pehlevān 249b.1.

ne zamān: bilinmez ne zamān geçdi velī şükr hūdāya kim sen şāhib kırān 173a.11, buyurdi bir ‘amūd diküb anda ne zamān gelüb neyleyüb nitdügin beyān itdiler bunlar daķı tamām olduķdan sonra Qahramān aydur 226a.10-11.

niçün: iy server kimün neslisin ve hem diyār-ı küh-ı kāfa niçün düşdün didi Qahramān bir kez āh idüb aydur iy server 21a.1-2, oğlan niçün gelmez diyince Qahramān yerinden hemān görüldi kim 112b.8, himmetün variken niçün aņmazduņ aydur iy Gerdan Keşān 136a.11.

25. EDATLAR

Muharrem Ergin edatı tanımlarken “Edatlar manaları olmayan, sadece gramer vazifeleri bulunan kelimelerdir. Tek başlarına manaları yoktur. Hiç bir nesne veya hareketi karşılamazlar. Fakat manalı kelimelerle kullanılarak onları desteklemek suretiyle bir gramer vazifesi görürler.”⁵⁵ demektedir. Edatlar incelenirken Necmettin Hacıeminoğlu’nun Türk Dilinde Edatlar eserinin içidekiler bölümünde bulunan edat tablosuna göre incelenmiştir.⁵⁶

25.1. Çekim Edatları

Necmettin Hacıeminoğlu çekim edatlarını tanımlarken “İsimlerden sonra gelerek, bağlı olduğu isimle cümlede diğer unsurları arasında zaman, mekan, cihet,

⁵⁵ Ergin, **age.**, s.348.

⁵⁶ Necmettin Hacıeminoğlu, **Türk Dilinde Edatlar**, Bilge Kùltür Sanat yayınları, İstanbul, 2015, s. III, IV, V, VI, VII, VIII, IX.

tarz, benzerlik, başkalık vb. gibi bakımlardan çeşitli ilgiler kelimelere çekim edati diyoruz.”⁵⁷ demektedir.

ayru: diyāruḡ kūh-ı bellurdan ayru yolın bilmezüz didiler baş aşağı 226b.5.

ayruḡ: ḡabs itdiler ayruḡ kimse Behrāmuḡ meydānına girmedididiler ki 75b.5, almışdı ol zamān kim hindüstān daḡı zābṭ oldı ayruḡ düşman ḡalmayub ol gün yedi iḡlīme menşūr yazılıb mühür 143b.6-7.

bile: rence ḡılıb bizümle Huşenk şāha bile gidevüz zira şāhumuz 22a.5, ḡayḡırdı kim şahrāyı hindūḡ ṭaḡı ṭaşıyla bile ḡürledi ol na‘ rayı 66b.10, İsfendiyār ḡarındaşınuḡ tābutuyla bir nāme daḡı yazub bile gönderdi 69a.7, geldi bir kez eyle ḡayḡırdı kim iki leşker belgiledi hemān şunub 115b.7, Sehmān aydur nola Huşenk şāh öḡine bile varalum sen daḡı 241b.11.

degin: söylersiz anlar ḡıyāmete degin ol ḡālile ḡaldı hemān cāzū 45b.2, yire degin yeşil ḡörünürdi rüşen olurdi gündüz üç 163a.3, ayaḡa degin iki pāre ḡıldı diyü bir kez eyle ḡayḡırdı kim işiden 167a.7, erenler bārgāhına degin öḡince gelinceye dek divler ḡürüldüsinden 235b.10, idüb gelmesin şordılar ‘ayyār aydur ben bende varub üç güne degin getürem gelür didi Huşenk şāh aydur iy Gerdan Keşān 243a.8-9.

dek: gün uyur gice ve gündüz şonra bir yıla dek hic uyanmaz 38b.1, yola dek işidildi ol dem kim cāzūyı çaldum ḡanı bu ṭarafa 45b.7, ancak cem‘ itdiler ol kırḡ güne dek Ḗahramān daḡı ol baḡrı 51b.9, şonra Ḗaḡṭarāna ṭuş gelüb aḡşāma dek ceng eyledi didiler 73b.9, bārī ol gün ḡuşluḡ vaḡtine dek seksen dört server 98a.6, ḡürzden bir vehim-nāk āvāz gelürdi kim üç fersaḡ yire dek 163a.6, girüb boḡazına dek batub ṭurdi birazdan eyle ıssı oldı kim 195b.7, ḡaşşasıdur tā ḡıyāmete dek böyledür uş bizler rāst 201a.9, çaldı kim bāşdan ayaḡa dek iki pāre eyledi bāḡı divler ol ḡālī 211b.10.

dürlü: sāzendelerine dürlü şuhlıḡlar ḡösterüb ol gün Ḗahramān 27a.11, aralarında yedisi kırḡ altısar dürlü ceng alāti aralarında idüb dürlü ziyneti tamām itmişler ortada bir ḡara yāḡız yigirmi dört 57a.9-10, bulub yetmiş yedi dürlü gevherden terkīb itmişlerdi evvel 163a.1, dürlü eşkāl her biri bir dürlü āvāz virüb her yaḡadan 206b.3.

⁵⁷ Hacıeminoḡlu, **age.**, s.1.

dürlü dürlü: cezirelerinüñ sultānı dürlü dürlü bahri canavarlara suvār 204a.1
gördi kim yukarudan dürlü dürlü güürldüler gelür aydur 248a.10.

gibi: nefesinüñ rāyihası it ölüsi gibi қоқар aғzınuñ bir yanına 39b.10, қулағın
eyle burdı kim canavar ҳазān yaprağı gibi ditredi ol 51a.11, urılıb ol iki taraf deryā
gibi leşker at arқasına 69b.6, altında yüz var burunları fil hortumı gibi dört taraftan
131b.3, yatduğı gibi uyura urdı cāzu dağı her dürlü siһriyle tamām 214b.1.

bigi: nūri yigrenmez misin benüm bigi murdārdan sen һod başdan ayağa nūrsın
214a.6.

göre: bir gürz қоmışlar bāқи esbābı dağı aña göre şāğ ve şol 53a.11.

içinde: diyü ihtiyāt idüb ol tağ içinde ağaclar arasında 61b.3, cihān gümledi
Қahramān toz içinde қалdı görüb һayf eylediler 204b.9, yıllardan berü derd ü belā
içinde қалmış yüregi һasret 223b.1, dāireden yüceligi belürmez gökler içinde
belürmez olmuş 249a.4.

içine: bizi içine қoydı andan yaña bir efsün oқıyub urdı 37b.2, teber gülāfdan
çeküb ol tağ içine gitdi Sehmān aydur gālib 176b.8, fil şikār idüb қарнын yardılar
pehlevān içine girüb ayıtdı 194b.10, edebile yerinden тұrub gelüb ol қafesün içine
girdi 227b.3.

içre: қıldı һалқ içre anı şāh-ı güzīn 1b.7.

içün: nidelüm eylüge eylük gerekdür diyüb ol dağı bu iş içün қуғанub üç gün
yaraқ görüb dördünci gün seһerden 36b.9-10, һātırıñ içün anuñ şucın bağışladum yine
diyār-ı hindüstān 119b.2.

қadar: zād içinde Gerdan Keşān қadar dostum yoқdur dirdi eyle olsa 134b.6,
һātıruñ yerinde olsun diyüb ol қadar oturdı kim cāzunuñ 213a.7.

muқaddem: һünce seksen biñ gergedan suvārı muқaddem seksen sancaқ
götürüb bir sultāni ‘alem çekmişler ‘alem dibinde 8b.7-8.

üstine: һātūnuñ gögsi üstine қо her ne һāli varise saña beyān ide 171b.10,
begenmeye buyurur divler ol diyāruñ altın üstine dönderürler 191a.1, Қahramān elin
şudan çıkarub bir taş üstine қодı elinüñ derisi 195b.8, geçdi çarһ bozılıb bir yanınuñ
üstine қалdı cinni gelüb 219a.1, veli қanādı қuyruğı leşker üstine қаpladı pehlevān
һāli 239b.6.

öte: maḳāmı yedi deryādan öte āteş içindedür hele deryāya māllar 33a.9, yola şu‘ lesi gider öte yüzinde ümmülḫayāt dirler bir bınar 147b.5, işidürdük kim bellür a‘ zamuḡ öte yüzindedür biḡ divde 240b.10.

deḡlü: irüb bāşında dört barmaq deḡlü zaḡm urdı Huşenk 258a.1.

ilerü: yüzi gözi açıldı ol gürüldiden daḡı ilerü vardı 160b.6, itdi ilerü yürüdi gördiler gevdede bir ulu depe ḳadar 255a.2.

yöre: ne cānı var kim Ḳahramānıḡ yöresine uğraya ne ḳadar kim hindülar 76b.1, aşamaz gündüz gün şu‘ lesinden od tutar bir fersaḡ yirden kimse yöresine varıamaz yine gice olıcaḳ eyle şovuḳ olur kim 147b.9-10.

25.2. Baḡlama Edatları

Necmettin Hacıeminoḡlu “Baḡlama edatları, cümleleri veya cümle içindeki kelimeleri ve kelime gruplarını ya mana bakımından, yahut şekil itibariyle birbirine baḡlayan sözlere dir.”⁵⁸Muharrem Ergin baḡlama edatları hakkında “Türkçede aslında baḡlama edatı yoktu. Baḡlama edatları Türkçede sonradan ve yabancı dillerin tesiriyle ortaya çıkmıştır.”⁵⁹demektedir. Bunun içindir ki kullanılan baḡlama edatlarının çoḡu yabancı kökenlidir.

ammā: perrilerün biri aydur şunda düşdük ammā eyü yir degildür bāşed 153b.10, nidelüm eceli anda imiş şāh şāḡ olsun ammā güc bu oldı kim 171a.7, aşub oranı bir yük aşurmak āsāndur ammā senün gibi pehlevānı aşurmak degme kimsenün elinden gelmez didi cümle div perri böyle 193a.5-6, ne varise cümle sırçadan ammā bu şehrün rāst ortasında bir ulu 202b.5.

ancaḳ: otırub yaraḳ görüb gemiler getürdiler ol taḡılan tavarı ancaḳ cem‘ itdiler ol kırḳ güne dek Ḳahramān daḡı ol baḡrı 51b.8-9, pulād ‘ amud kim er ḳucaḡına ancaḳ şıḡa otuz üç ḳulac 113b.8, işidürdük kim bellür a‘ zamuḡ öte yüzindedür biḡ divde ancaḳ biri aşar bulunur dirlerdi uş bu dem biḡamdillah ki 240b.10-11, yanında ancaḳ kırḳ biḡ ādem ḳaldı andan Ḳudse geldi 257b.1.

āḡir: kendünün ḫilāfınca āḡir öz ḫālinden suāl idüb 6b.8, āḡir oḡlumun çin illerinden ma‘ şūḳasıyla taş olduḡın 148b.4, bünyādını urdum yapdum serāy ideyim

⁵⁸ Hacıeminoḡlu, **age.**, s.112.

⁵⁹ Ergin, **age.**, s.352.

div bilmedüm ‘ömür āhîr olub acalum olmuş serāy idindügüm āhîr baña daħme oldı 159b.3-4.

bārî: ehl-i kelām kavlınce bārî ol zamān kim Qahramānı divler 6b.4, bārî Qahtarān söze gelüb aydur ey cihāngir her ne 13a.2, nev-reside genc idi bārî bir tarafa gelüb bir zamān sūñü 17b.6, getürdi yine çapuklukla kendüyi ħalāş iderdi bārî aħşām olunca ceng itdiler aħşām Qahramān irüb ġayretile 81b.9-10, bārî ol ġün kuşluk vaqtine dek seksen dört server 98a.6.

belki: kâf etegin belki cümlesin şikār idüb div Ehirmene kılıc 27b.6, āvāzı ceng işāreti degül belki emn ü amān āvāzı cümle şādile 124b.9, görmemişdür belki ādem oġlanı 130a.3, bize bir loqmadur belki olmaz diyüb ceng itmek qanda diyüb 204a.10, belki bunca virsen ħāl u ħaber 250b.3.

benzer: kadar ola bāşı at gibi kıyruġı tāvus kıyruġına benzer 49a.4, gözi var gök yāķūta benzer iki gözi daħı yerinde dört 49a.8, maħlūķāt gelür her birinüñ qaddi menāreye benzer kırk elleri var 132a.11, ādeme benzer Huşenk şāh aydur iy Sehmān cümle divler 244b.2, gözleri kızıl yāķūta benzer ayaķları mercān rengine minqārı 255a.4.

çün: irmezdi anuñçün kim ol kızın da‘vası oldı her kim beni 69a.2, gelür didi şāh işidüb aydur serverlerüñ bāşıçün ben anuñ 118b.8, bir āvāz geldi kim iy server dīnüñ ħaķķıçün bir daħı çal Qahramān 167a.10, vardur ‘Azār div dirler anuñçün gitdi didi andan 192a.9, bunuñçün hüm ve hücüm iderler didiler pehlevān aydur ‘aceb bu 229a.9.

çünkim: sen şāġ ol çünkim bunuñ öcinden saña ve baña bu qadar elem 170a.1.

daħı: on yedi kerre yüz biñ er daħı yigirmi dört bölük olub 8b.5, ikisüñ daħı gözlerüñden ħasret yāşı revān olub 21b.1, luţfile kelimāta çıķdı Qahramān daħı edeb erkānile bildüġi 27a.1 server bunları göricek benüm daħı çekdüġüm derd öñüme düşüb 40b.2, ġüreşdi andan daħı gidüb şāh bārīġāhına irdiler 95b.4, ol daħı taşra çıķub Sehmān irüb Zāhidenüñ qademinde bāş 217a.2, kıcaġına alınca ikisinüñ daħı ‘aķlı gidüb sendereyi yatışub 237a.6.

diyü: adına Sührāb diyü anılurdu bu pehlevānlar anuñ elinde helāk olub 73b.8, baķ anşızdan çarb uran sen misin diyü irüb bir ġürz eyle 80b.1, irtesi öldi diyü ād oldı erkānile defn itdiler gitdi iy 170a.5, peyġāmblerler qabrini ziyāret eylemek şevāb-ı ‘azīmdür diyü buyurmuşdur 240a.8.

eger: bu didiler Huşenk şâh aydur eger bunlara bir dermân varise 32b.3, benüm anda varmağ elümden gelmez eger sen ikdâm idersen saña 37b.5, saña bir nesne şorayım eger râst haber virürsen seni âzâd 92a.9, bir bahâne itsem gerek eger söz geçmezse hâzır bâş kim serverleri 108a.9, aydur iy Gerdan Keşân var gör eger bundan fâide olmaya ben 135a.3, eger anuğ gibi ecelimüz irerse bizüm haberümüzi diyâr-ı gülistâna ilet 202a.5.

ger: ideyim ger diğler isen bir zamân 130a.2, ger baña irişmese ‘avni hüdâ 130a.6, her ne vardur ger gedâ ger şehriyâr 259a.1.

gerçi: râst dirsın ben başda bu diyârdan degülüm gerçi aşlum âdemi 20b.8, birin dağı at gerçi kaçd şüretin gösterürler ammâ korkma 38a.1, efsün okıyub atdum gerçi oduğ ‘alevi beni kızdırmışdı 39a.5, murâdı ne ola didiler kim iy şâh ‘âlem gerçi Qahramân pehlevândur 106a.2, varmazdı divleri hic sevemezdi gerçi kendü dağı div aşılıydı 208a.2, gerçi çok bizlerde ‘ışyân-ı günâh 261a.8.

gerçi kim: atdum gerçi kim karşı yürümişlerdi velî oğ atıcağ yine 39a.10.

güyâ: birbirine urub güyâ cihân yıkıldı filler ürküb niçesi üzerinden 76b.8, oldu güyâ ol kavm içinde kıyâmet koptı Qahramânı 109b.2, yaraşmış güyâ dört uzun yenlü kaftân yenleridür kim etegine 131b.7, päre oldu eyle gürüldi ve gümüldi oldu kim güyâ kaşr cümle yire 218b.11, ‘ağlı güyâ olur bu yirde lâl 250b.4.

güyâ ki: güyâ ki başına kıyâmet koptı ammâ ne hâlise men‘ eyledi 16b.4, oldu güyâ ki dünyalar zaya vardı Qahramânı 160b.5.

güyâ kim: kağıdı güyâ kim yıldırımdur şâkıdı irüb öykeyile üzengi 16a.4, güyâ kim güneşdür nur virür kırk biş eriş kadd çekmiş yigirmi 86b.9, nazârın andan işitdüm güyâ kim ol kadarca rahm itmekile beni 134a.9.

illâ: illâ gam vaktinde olmaz pâyidâr 81a.7, olur kim selâmetile kurtıla illâ kim devr-i müşterîniñ âhirinde 154b.9, gelüb bunca tılsımât fetğ iden olmayasın illâ Qahramân-ı Qâtil iy şahib kırân vakti bu ejderhâ tılsımına iresin 157b.6-7, İllâ şunlardur iren bu menzile 237b.8, a‘ zamı aşub kimse varmadı illâ bu didi Huşenk şâh 243b.2.

imdi: bendin berkitdi dağı aydur var imdi Ezrâkuğ sâçınığ bir 40b.6, gördüm tâze yigitsin kıyamadum imdi yârın Huşengi tütub 89b.6, ayru olmaz var imdi ol yine buluşalum didi esîrler 104a.10, nazâr idüb aydur iy serverler diğ imdi bu kişilerin

hakkında 108b.9, ol çin diyârında taş olan sen misin gel imdi başa kul 113a.1, tutub imdi başa bir yıl mühlet vir didi ol hâlde iken 168b.8.

ki: söz ki cāndan süzile gelür dile 2a.10, koyub aydur ki nola sen ki bizi anuğ gibi şāha da‘ vet idesiz 22a.10, siz ki bu kadar hizmet idersiz bildürüñ kim benden murāduñuz 36a.5, bunda bir ‘ ayyār vardur ki yedi kāt yirler altında dağı iledürsek 92a.1, saña neyledük aydur ki başa Şu‘ bān div dirler benüm oğlum Ekvāl 173a.6, bihamdillah ki ol hācerden yāķūt ve şecerden kūt 237a.11.

kim: gözedürler kim bir vecihle zarar idüb intikām alalar 4b.1, eyle kılınç urmuş kim biri birin başub Behrām Qahramānı 10b.11 murād oldur kim bu şahrāları leşker kaniyla şuvaram ve bu tağlaruñ 15a.8, gönölün kavī tutkim niyyeti hayr olana hakk yardımıcudur didi **naẓm** 35a.4, helāk eyledi ne kadar kim oğ urdılar oğ geçmeyüb cām tās 49b.6, dağı ol şāhla sinesine eyle urdı kim bir kulac arkasında 50a.3, elünüzden gelüri kim varub Huşenk leşkerinden dil 59a.4, ‘ aqla fehm olan oldur kim bunuñ tamām-ı kışşaları 260a.1.

kaçan: Huşenk şāh katından Ekvāl için gıtdüm kaçan ola kim anı 194b.3, rām olam kaçan olur didi ayıtdılar imdi bāğ-ı irem şāhınuñ 221b.7, Ekvāl gibi qarındaşum olub bunca divler helāk oldı kaçan ola ki ben saña nesne virem yā esirleri hālāş idesin biñ 222b.6-7, kaçan ola ādem olan bī-kuşur 260b.11.

kaçan kim: her kaçan kim tābutuma iresin ol yadigārları alub benümçün bir hayr du‘ ā idesin dimiş 160a.3.

lākin: arada lākin bahāne olan kışşadur 260b.5.

lik: liki her kişi her iş ehli degül 124a.11, liki eyler dāimā penhān haber 259a.3, like kışşa bu degüldürür hemān 260a.10.

meger: divlere çok elem yetiştürdiler meger ol zamān divleri 3b.11 idi iki qarındaş oğlı dāim bir yirde olurdu meger bir gün 4b.10, du‘ ā iderlerdi murād her ne ise hāşıl olurdu meger şāhumuz 31b.2, feryādı asumāna irmiş meger hādımeler hāli bilüb hātūnlara 63a.3, pehlevān meger hātūn kızına kıymayub bir tenhāya gönderüb besletmiş 170a.6.

nihāyet: idüb hoş kadd ü kāmēti yāl ü bāl ve heybet ve şalābet nihāyetde bir kimsedür dönüb Qahtarāna aydur iy ‘ ammu bu server 23a.5-6, emr Allahıñdur eceli gelmişdi hā nihāyet biz dağı bahāne olduğ 198b.9.

nitekim: murād seni görmek idi uş imden girü nitekim ‘ömrümüz ola geleyim diyüb 213a.4.

şöyle: giceyile ahahāyıla şöyle güler kim deryā-yı muhīt yanulanurdu 130b.9, ejderün elinde bir aç satır yazılı şöyle dimiş kim iy bu dameye 157b.5, şöyle gider kim gidişine yil irmez ol hālile giderken nāgāh bir arafdan 176b.10, pehlevānı şāg göricek şöyle akıdı kim hışm odına yandı 187b.6, ol aş şöyle ıssı oldu kim ahramān gāyet bī-uzur oldu 195b.3.

şöyle kim: göricek biraz urub cengin temāsā eyledi şöyle kim sürdigine irer irdüğine gürz urub zīr ü zeber 11a.1-2, iki siyāh uşlar oldu şöyle kim birbirimizden ordu 37a.1, nigārīn hāliline münāsib bir gazel oudı şöyle kim derdin depreşdürdi nigārīn taħşīn idüb buyurdu māl virdiler 94b.7-8.

tā: tā olasin devlet ü tahta celīs 67a.11, tā ki vird ehline şefātler ıla 130a.8, yaradılmışdur tā bu tārihe gelince heyhāt şahrāsına anlar 147b.2, haşşasıdur tā ıyāmete dek böyledür uş bizler rāst 201a.9.

tā ki: tā ki bir apuya irdiler açılıb içerü girdiler bir serāy orta yirde 218a.11.

tā kim: tā kim olmaz ahramāndan ışsa yād 2b.2, cümlesi atların sürüb gıtdiler tā kim yakın iricek ırı 19b.1, oldu tā kim ol hālile meclis kemāline irüb şarāb buarı bāşa 27b.11, şāhu bārīgāhına aşd eylediler tā kim nevbetci uyudu irüb 59a.10, tā kim gelüb kenāra irdiler hışār avmi daı bunlara berāber gelüb 132b.6, düze tā kim bizden şonra dünyā urduca bu tertībāt urub 159b.6.

ola ki: tāa irdi velī ahramān bir zārb idi kim vücūdınu ola ki amarları deprendi cān u göñülden āferīn idüb aydur hāy 15b.9-10,ola ki ben saa nesne virem yā esīrleri hālāş idesin bi 222b.7.

ola kim: idün ola kim luf idüb gele didi iy gözüm nurı ahramān 22a.7 ahramān bunu demde kim ola kim şabr ide ammā bizüm daı bu dem 64a.9, ola kim saa bu la‘in heder ide ne olursam ben olayım 166a.1, oldur ki sen Rāmīnū damesin varub ola kim fet idesin 211a.4.

pes: pes ahramān daı tīg elinde divler iine girüb demed demed 205b.2.

velī: Behrāmīle ceng ider velī şöyle heybeti var kim oumasına 13b.1, ceng ayru olmadı velī şabāhdan ceng eyle germ olub urdu kim 77b.11, atarāna irdi velī

eyle hâletile irdi kim Kahtarân 99b.3, ol maşlahat görile velî kimse bilmez kim yârin nice ola rûzigâr bir qarâr degül 143a.3.

velhâşıl: bir zarb urdı pehevân redd eyledi velhâşıl kılıc çeküb anı dağı 205a.10.

yâ: böyle küstaḥâne hareket idersin ḳānı edebün yâ ḥavfuḅ yok mı didi Ḳahramân ol ḥerîfün bu sözine eyle ḳaḳıyub 9b.4-5, diyârda at ḥastalansa yâ kimsenün ḥâceti olsa varub 31a.11, atasını ḥalâş idüb elbetde Ekvâli helâk idem yâ bu yolda bâş virem bize bir kimse gerek kim Ekvâlün mekânını bulı vire didi 190a.8-9.

yâḥūd: kemerin belümüze şalalum ya budur kim tağı aşuravuz yâḥud pehlevân yolında ḳurbân olavuz didi dağı yedi günlük 199b.8-9.

ya' ni: didiler ol sözi Rây işidüb aydur baḳ ya' ni ben aḅa varmadın Huşenk baḅa mı geldi bu da baḅa nâr-ı nuruḅ 52a.8-9, irdüm arḳasıyla bir kez çaldum ya' ni ki diri tutub ḥâli bilem 89a.5, deryâ ḳavmin ya' ni ḳavmi yeḅüb ḥişâra ḳoydılar bunlar dağı burc 133a.4 nerdübândan ilerüye yürüye ya' ni nerdübândan yukaru gele 161a.11.

yoḥsa: idüb fırsatîle bir iş başara yoḥsa aḅa leşker fâidesi yoḳdur 34a.3, kimün ṭâlî' yidür yoḥsa benüm ṭâlî' üm bu midur zira kim bu dağı benüm 138a.1, vazgeç seni âdemizâda iledeyin yoḥsa bu olur fikr degildür 199b.1.

zira: ma' lüm degildür zira bunları bu ḥâle getüren câzûya kim ḥaşm ola 32a.11, şerrinden şimden girü zira amân bilmez yaḡıdur diyüb gelüb 54a.6, Gerdan Keşân bunda yoḳ zira bunlar Gerdan Keşân dinen ḥerîfün niçe kez bendine düşmişlerdi ol zamân 59a.7-8, aydur ben oḳıyayım zira ol bilmedügi dil yoḳdur diyü perri 146b.9.

zira kim: ḳaldılar zira kim Huşenkden bir niçe kerre ṭabanca yemişlerdi 7b.8, sözin ḳabul eyledüm zira kim çok eylugin gördük diyüb 118b.9, şıçradı zira kim anuḅ ḥaşşasın bilmişdi ol ḥâlile pehlevân 188b.2, ḡâyet endişe-nâk oldu zira kim divlerden cānı ürkmişdi 233b.7.

25.3. Kuvvetlendirme Edatları

Türkçede bağlama, seslenme, cevap, karşılaştırma vb. çeşitli edatlar cümle içinde asli vazifelerine ilave olarak te'kit vazifesi de görürler.⁶⁰

ammā: cümle beyān eyledi ammā şāhuñ luṭfindan utanub itdügi 27a.5, zarar gelmezdi ammā hoş varub haḳḳı nānı yirine getürdün 110a.1, neye irse gerek ma' lüm oldu ammā eger baña uyarsañ buyur 117b.5, uyḫudan ṭurub güneşe varmış ammā yine yarusu gölgede 138a.11, nidelüm eceli anda imiş şāh şāğ olsun ammā güc bu oldu kim 171a.7, ben bende bir yol bilürem ammā gāyet şarpdur aydur nite Sehmān 226b.7.

daḫı: on yedi kerre yüz biñ er daḫı yigirmi dört bölük olub 8b.5, redd eyledi velī bir ḫarb yidi kim daḫı kimesneden yimemişdi 11b.6, nice yürürlerse deryā yüzinde daḫı şöyle yürüyüb gelürler 132b.5, demürden içine kendüden gayrı bir kimesne daḫı şıgamaz ol ḫāli 213b.7, götürdi Ḳamerrūḫ daḫı gelenleri göricek aralarında baḫub 225a.3, bāşdan āşikāre oldu andan daḫı gitdi pehlevān yine 248a.6, istersen şaḅa daḫı murāduñ virür hemān şādıḳ ol 260a.7.

elbetde: onda anuñ lā-cerem elbetde işi 35a.5, ḫışmile gāzab idüb aydur elbetde anı baña yārın gösterün kim 106b.6, bunun gibi yire gitdükde rızāmuz yoḫdur eger elbetde inüb 174a.2, atasını ḫalāş idüb elbetde Ekvāli helāk idem yā bu yolda 190a.8, yoḫ elbetde şuḅa ḳaşd iderüz eger rāst gelüb varursuz 193a.8.

hem: ve hem kime tābi' lersiz şāhıñız kimdür didi andan Ḳaḫṭarān 20a.10, biz ayıtduk neden ma' lüm ve hem bunlaruñ bu ḫāli olalı ne ḳadar 31b.8, çıḳdı ammā iken yaraḳlı ve hem çoḳluḳ çeridür gāfil olma 52a.7, gelüb bize 'azāb itdi ben ayıtdum ne ḫāldür sen kimsin ve hem biz 173a.5, nüshāsı bu ḳadar ve hem maḫsıyla behāsı çoḳdur 'avamuñ 260a.3.

hele:

varmaz hele murād idindün var gör diyüb yedi perriye emr itdi kim 137a.1, olmaya ḳüş aydur iy server hele bu dem ḳonuḫumsın bir dem şabr 198b.11, aydur ne olursa olsun hele biraz diñlenelüm diyüb ṭururken 216a.7.

hergiz: olmaya hergiz ölümden ḫavfnāk 158a.6.

⁶⁰ Hacıeminoḫlu, **age.**, s.218.

ise: atı alub bir yaña gitdi iy nigārin kanda ise anı buluruz 84a.6,maḥız ḥāk ise vüçüdün nur ider 93b.5.

zinhār: bu iş āsān velī nām nişān zinhār şaklamağ gerek diyüb ‘ahdın 124b.4, gelüb bu tılsımı bozasın zinhār devlet-i dünyāya mağrūr olma 219b.4.

lācerem: lācerem virür şafā-yı cān-ı dile 2a.8, oñda anuñ lācerem elbetde işi 35a.5.

25.4. Soru Edatları

Türkçede kelime, kelime grubu yahut cümlelerden önce veya sonra gelerek soru mefhumu ifade eden bütün sözlere de soru edatı denilebilir.⁶¹

‘aceb: alay olub biraz temāşāya tırdı Huşenk şāh aydur ‘aceb bu gelen kim ola Gerdan Keşān bir taraftan teber çeküb bir taraftan 78b.6-7, bu ‘aceb kim beni bu kadar şikār itmişken muḳayyed olmayub yine gitdi 84a.1, Gerdan Keşān görünce fikre varub ‘aceb kim ola dirken anı 88a.9, şöyle açuğ tırrur ‘aceb bunda kim var ki diyü ilerü gelince 157a.10, ol ulu kūş yine geldi şāh aydur ‘aceb divān içine gire mi pehlevān aydur nola gelsün diyüb divānuñ 254a.7-8.

ḳanda: çokluğ leşker bu ḳadar serverler gelüb ḳanda gidersiz didi 20a.9, uralum hindüstān ḳanda diyüb du‘ ā itdi şāh daḥı şād 27b.7, yoluña ḳurbān olsun bunun gibi ğazā-yı ekber ḳanda bulunur 33b.7, olıcağ ḳarañuda ḳanda varduğın bilmedüm didi velī içinden 84b.7, pehlevān aydur ol ḳandadır aydur küh-ı şu‘ āda olur pehlevān 216b.8, pehlevān öñinde ḳodı aydur iy Sehmān bu nedür ḳanda bulduñ 228a.11,

ḳandan: bu canavar ḳandan geldi aydur iy server bu tağda bir ğār vardur 200a.2.

ḳanḳı: didiler kim leşkerüñ ḳavm-i hind ḳanḳısıdur diyüb bilicek 103b.1, bunlaruñ Gerdan Keşān ḳanḳısı ola dirken gördi kim sımurğ sīnelü 176b.7.

ḳanı: iy ‘ammü ḳanı şāh nice oldı bunun gibi dem ne oturacağ 64a.5, ellerinden alalar ḳanı ğayret diyüb eyle feryād ğırīv eyledi kim 64a.7, aydur iy ciğer-ğüşem ḳanı ol serkeşi neyledüñ aydur iy ata 84b.5, ḳanı kim ḳarındaşum Kehyān Rāy bir kez āh idüb aydur iy server bu düşmanuñ 106a.10, birümüzi görelüm dünyā kime ḳaldı kim bize ḳala ḳanı bizden ilerü 119b.5,

⁶¹ Hacıeminoğlu, **age.**, s.269.

nasıl: kürsisine otursun zira kim hem pehlevān ve hem nesl-i sultāndur didi cümle didiler kim şāhuñ fikri şevābına 25b.1-2, didiler kim ‘ Atṭārı ol kimse helāk ider kim div nasıl olmayub 210b.2.

ne: yā Huşenk gibi pādişāhdan ne ḥayr ideyim dirsın bu leşkerde 14b.11, şekli ne kimsedür ve hem bize ne oldı kim böyle serāsime olduḡ 46a.7, yol üzerinde leşker gitmek fikrinde ne emr idersin didi 62b.4, ben ayıtdum ya ne vaḡtı zaḥmet çeker ayıtdılar iy ‘ ayyār her kaçan ṭālī‘yi 138a.4, hindüstān saña ne oldı kim bunuñ gibi yire geldüñ didi 168a.7, bāş kim saña ne iş kılam senden şonra diyār-ı ādemzāduñ atam 187a.6.

neye: irdi perri begleri Şehyāl yanına gelüb didiler kim iy şāh gör bizüm ḥālümüz neye irdi gitdi māl bāş gitdi ehl ü‘ ayāl 182a.10-11.

neçe: nece bunuñ gibi dermānsız derde düşmiş var biri daḡı 32b.2.

nite: yoluma çok çok belālar çeken Behrām düşman elinden nitesin 95b.10, , yā nūr-ı cihān nite oldı bu vaḡt gelmeden murāduñ nedür didi 122b.3, bu gice Gerdan Keşān aḡmadı dāye aydur nite ola kim Gerdan Keşān bizi aḡmaya hemān dem bāş urub du‘ ā eyledi 129a.10-11, ḥālūmi bilmiş baña aydur iy Gerdan Keşān ḥālūñ ne rūzigār elinden nitesin ḡanı senūñ cihān serāyında felege kelek dimeyüb sīmurḡa 134a.4-5, aydur iy server pehlevāndan nite ayrıldıñuz aydur ol vaḡt kim 178a.3, bu miḡnetde heyhāt diyārınuñ zaḥmetinden nitesin Ḳahramān daḡı 217b.2, bildürdi gelüb yine yüz urub didiler kim iy ḡātūn nitesin 234a.1.

nedür: bir ziber destisin bu tedbırde senūñ fikrūñ nedür didi 34a.7, hāy bu nedür bunı kim itdi ayıtdılar ḡāl şöyle diyüb 198a.11, yanar aydur bu nedür kim dūnyā oda düşmiş aydur iy server 200b.5, nāḡāh ol na‘ ra‘yı işidüb ḡaşd itdi kim vara ḡāl nedür göre 206b.9 pehlevān öñinde ḡodı aydur iy Sehmān bu nedür ḡanda bulduñ 228a.11.

neden: berü bunlar şāḡ olduḡı neden ma‘ lūmdur ol ḡavm ayıtdılar 31b.10, iy server bunuñ gibi derde neden düşdüñ ol daḡı şāh 46b.11, aydur iy serbāz sen ol cāzūyı neden bilürdüñ kim varub 129b.5, bu ḡazā-yı bī-nihāyete nāḡehāni uğradum sen daḡı neden düşdüñ 165b.4, mümkün degildür neden ma‘ lūm oldı aydur iy pehlevān 249b.1.

nice: işi nihāni işleyesiz didi ayıtdılar nice idelüm iblis aydur 4a.5, Ḳahramān aydur iy ser bāz-ı cihān ḡanı şāh nice oldı ḡaberūñ 64b.4, Keşānuñ yüzine baḡub aydur iy dilāver Behrāmı nice idelüm didi Gerdan Keşān aydur iy şāh ben bende her

zamān 91b.3-4, yā biz bundan nice ḥalāş oluruz didi Qahramān aydur bizi 173b.7, selām virdi yüz urub aydur iy server kimsin bu yire nice geldüñ ve hem bu kadar eylügi kim sen baña itdüñ hiç kimse kimseye 198b.5-6

niçün: getürdügiçün qahr idüb aydur perri beni niçün bunda getürdüñ böyle zulmile getürmekden murāduñ muḥabbet ise benüm 29a.1-2, Gerdan Keşān aydur iy ḥātūnlar niçün yere yaramaz yemün idersiz biḥamdillāh 63b.6, Keşān diyen niçün bu dem seni aḡmaz aydur iy nigārīn nite 94a.3, şāğ yūriye bugūn niçün anı baña ceng iderken göstermedüñüz 106b.3, iy server bu dāim bu cezārede olur aydur yā niçün senden ğayrı kimesne bulub getürmedi aydur iy pehlevān ben bende 228b.1-2.

25.5. Ünlem Edatları

Muharrem Ergin “Bunlar his ve heyecanları ifade etmek için içten koparak gelen edatlarla, tabiattaki sesleri taklit eden edatlardır.⁶²

āferīn: didiler kim āferīn ol yürege kim bunuñ gibi ğarīmüñ ḥālīn 44b.3, server aydur iy ‘ayyār āferīn rāst sözüñ için var Behrāmı 95a.6, ceng iderler kim āferīn anlara **tartūs ḥakīm qavlınce** meger ‘Attār 207b.10,

āh: Cebeli dirler āh bu ḥaraminüñ elinden kim biz buña berāber 53b.5, dirler yanınca dört yüz güzīde cümle oğullarıdır āh bunuñ 54a.5, āh bunuñ elinden imdi girü bu geldi vāh bizüm ḥālümüze 57b.7.

biḥamdillāh: biḥamdillāh ki seni Qahramān yanında gördük Qahramān daḡı Gerdan 118b.4, aydur murādum sen idüñ uş biḥamdillāh ki bulınuñ ‘ayyār daḡı 122b.4, biḥamdillāh Qahramāna lāyık çift daḡı bulındı diyüb Rāydan 125a.6.

billāh: luḡı irişüb ölmüş iken yine dirildi Qahramān aydur billāh öldi aydur iy server bunuñ kışşası çoqdur ammā muḡtaşarı 23a.9-10, billāh benüm ḡālī‘üm qanı ayıtdılar ol gölgeden qalkub güneşe 138a.9.

ḡayf: ḡayf anuñ gibi nāzenīn Behrām gibi amān bilmez elinden helāk 96b.8, ḡayf Serv-i Hırāmānuñ nāzenīnligine kim bunuñ gibi divüñ 98b.4, ḡayf ol Qaḡtarān gibi servere diyüb irince evvel Qaḡtarān 101a.10, didiler kim uş Qahramānuñ ḡancerin bulduq ḡayf eger ol server 178a.10, divler aydur ḡayf Sürḡāb bunı şimdi helāk ider bizler bunı 204b.3.

⁶² Ergin, **age.**, s.349.

hāy: üzerine döküldi hāy ne hāl diyince gördi kim kırık 10b.9, Huşenk işidüb aydur hāy ne sözdür ve nice yaluñuz 12a.4, ‘Aţtar beni görüb bilüb aydur hāy miskin yine neye geldüñ 35b.9, Huşenk bu mıdur ayıtdılar hāy qanı Huşenk dağı bu gelen 54b.10, yerine gelmiş hāy sāçı biçik neylersin diyü qalkān virince 101b.3 hemān na‘ra tekrār idüb cenge yürüdi hāy qomañ diyince 185a.10, hāy bu nedür bunu kim itdi ayıtdılar hāl şöyle diyüb 198a.11.

dirigā: ayağına beñzer bu nedür diyince perriler āh idüb iy dirigā kim cihān yine ħarāba vardı bu ne ‘acebdür kim ħalāş eyledi eger 179a.8-9.

meded: āfetüñ arasından ħalāş ola didi şāh aydur meded Qahramān 89a.11, feryād idüb revān pehlevānuñ üstine qaçub aydur meded pehlevān 166b.2.

vāh: āh bunun elinden imdi girü bu geldi vāh bizüm ħälümüze 57b.7, sözi işidüb ‘aqlı gitdi aydur vāh ol degül bu kim seni yumruğıla 94b.10, kim çeküb iki yırtam diyüb yumruk döğüb vāh qarındaş 106b.4, iy selitā di niçün böyle idersin vāh Qahramān diyü 166a.10 ötdi aydur iy vāh ‘acebdür gelen eger Qahramān degülse ayıtdılar 203a.3.

vallahi: Gerdan Keşān turub deñerdi aydur vallahi elinden gelür buyurdı 92a.4.

vāy: İsfendiyār qaçıyub vāy dağı şāğ mısın diyüb yine ħışmile 116a.5, aydur vāy ne hoş rāst geldüñ diyüb şād oldı 122b.1, qarşuda bir nesne oda yanar tutuşub aydur iy vāy yine āteşe düşdüm diyüb dağı yakın gelüb gördi deryāyı 202a.10-11, atam öldürdi cāzu şād olub aydur vāy ki eyü olmuş ben 212b.7.

zihī: gülüb aydur zehi eceli gelmiş Huşenk kim bu qadarca 7b.10, gitdi didi ol sözi işidüb didiler kim zihī serbāzlık kim Huşenk gibi şāhuñ bu qadar üstine gire Gerdan Keşān gibi 89a.8-9.

25.6.Çağırma ve Hitap Edatları

Bunlar isimlerden veya unvanlardan önce gelerek hitap hareketini bilhassa belirtmekten başka hiçbir manaları olmayan sözlerdir. Bir kısmı taklidi kelimelerdir, bir kısmı taklidi kelimelerdir, bir kısmı ise kalıplaşmış diğerk gramer unsurlarıdır. Bu sebeble menşelerini tespit etmek güçtür.⁶³

ey: bir ulusu ilerü varub süñü tayanub aydur ey bī-gāne kimsin kim bu yol üzere bunun gibi ‘azametlü leşkere 9b.1-2, irdi kim ey şāh ilerü derbend ağzında bir

⁶³ Hacıeminoğlu, **age.**, s.284.

gergedan suvār 11b.11, tırur aydur ey pehlevān gelen leşkerson işidüb anları deger kim 230a.2, aydur ey qarındaşum Behrām benüm etdigüm saña yā gayrıya minnet içün 236a.9, gözlerünün yāşı revān olub aydur ey bahtum çerāğı 236b.7.

yā: yā ilāhi luḫfuḫ eyle rehnümā 2a.3, şöyle müsteva birbirine qarşı qaldılar yā server uş bu serverün 31a.7, yā nūr-ı cihān nite oldı bu vaqt gelmeden murāduḫ nedür didi 122b.3, yā Allah diyüb kemend ucın küşād idüb şalı virdi Allahu Ekber 164a.5, ḫāli div perri ‘acebleşüb yā rabb bunlar kimler ola dirken ol 186a.3.

25.7. Gösterme Edatları

Gösterme edatları sıfat ve zamirlerden farklı olarak, isimleri, şahısları veya eşyayı değil, hareketleri işaret suretiyle gösteren sözlerdir. Bunlar umumiyetle, gösterme vazifesinin yanında kuvvetlendirme vazifesi de görürler.⁶⁴ Ayrıca Muharrem Ergine göre ise “Bugün başlıca gösterme edatı işte’dir. İşte eski gösterme edatı olan uş’dan gelir. Eski Anadolu Türkçesinde gösterme edatı ve onun lokatif şeklinin klişeleşmesi ile ortaya çıkan uşda sonradan bugünkü uşda şekline geçmiştir.”⁶⁵ demektedir. Ancak bizim metnimiz Eski Anadolu Türkçesi özellikleri gösterdiği için uş ve şeklinin kullanıldığı görülmektedir. Uş şeklinin dışında kullanılan gösterme edatı olarak tā kullanılmıştır. Metnimizde görülen uş, uşbu, işbu, uşda, uşta, tā gösterme edatlarının kullanıldığı görülmektedir.

uş: ya‘ ni mel‘ ünı görmedüm uş ḫaber bilmek içün bunları getürdüm 209b.7.

uşbu: uşbu fikr ile geldüm kim bāki ‘ömri senün ḫizmetünde sürem 36a.2.

işbu: işbu resme kimseydi Qahramān 6b.3, div eliyle işbu şerḫ-i pür sitem 169a.5.

uşta: bizüm şāha lāyık nesnemüz yoq uşta varumuz cümle nazaruḫda 142a.4.

uşda: tamarları deprendi cānu gönülden āferin idüb aydur hāy uşda bu uyanmağa yarar diyüb terāzusından ol qadar indi ki 15b.10-11.

tā: iki qolında Qahramān öñince yürüdiler tā kim ol ulu bārgāhuḫ öñine iricek vaqıtde ol bārgāhdan ol qadar ekābir 24a.10-11.

⁶⁴ Hacıeminoğlu, *age.*, s.306.

⁶⁵ Ergin, *age.*, s.351.

25.8. Karşılaştırma Edatları

Bunlar karşılaştırılan iki veya daha çok unsuru, dil birliğini birbirine bağlayan edatlardır. Bu edatların fonksiyonları üç çeşittir. Karşılaştırılan unsurlardan biri, hepsi veya hiçbiri ifadesini taşımak.⁶⁶

ne...ne: nām u nişānı yoğıdı yā Allah küstaḥlık olmasun kimsin ne şadef dürrisin ve ne diyār gevherisin didi Ḳahramān aydur iy pehlevān 20b.6-7, almışsın mezīd olsun bu zamāna gelince cihāna mişlinüñ ne geldi ne gelür iy şāḥib kırān bizüm senünle cengimüz bu gün yārın 104a.7-8, geçüb ğayret beni aldı ne öldürü bilürem ne ḥod yanına vara bilürem bu ḥālile marīz oldum meger bir kıızı varıdı benüm ḥaşşa 171a.9-10, tamām itmiş ne Şehyāl ḳaldı ne daḥıları diyince Behrāmüñ gözlerinden 183a.9.

eger...eger: urub eyle ḥayḳırdı kim işidenler cümle ucunub eger Rāy eger İsfendiyār ‘akılları cümlesinüñ zāil oldı baḳub 109a.9-10, eger böyle yüce gitmeyem rāst tağ içine uğraruz eger biñ cānumuz daḥı varısa biri ḳalmaz vaḳti beşinci gün diyicek 200b.7-8.

gāh...gāh: gāh şeytān ve gāh ‘Aṭṭar ḥalāş itmişdür ol sebebeden 42b.10, oturub dāye ve nigārın ve Gerdān Keşān gāh Huşenk şāḥ salṭanatıyla gāh Gerdān Keşān sergüzeştiyle kelimāt 129b.2-3, gāh ḥayvān olmışam gāhi ğurāb 130a.4, görüb gāh ağlamak gāh gülmek eylediler bu yaña pehlevān 240b.3, gāh buradan fevt olur gāhi yazar 259a.3.

yā...yāḥud: yoluna cān u bāşdan geçüb yine varayım yā budur ki Allah rāst getirüb cümle intiḳāmı cāzūdan alam yāḥud bu yolda ḳurbān olub nesīm olam diyüb du‘ā idüb şāḥ daḥı ben bendeden 34b.9-10-11, kemerin belümüze şalalum yā budur kim tağı aşuravüz yāḥud pehlevān yolında ḳurbān olavüz didi daḥı yedi günlük 199b.8-9, dirlik yegdür yā leşker cem‘ idüb ḳarşu varub ğayretile ceng idelüm yāḥud sen daḥı bāḳiler gibi muṭi‘ ol yā ne ve hem gerek 221b.3-4.

kimi...kimi: server daḥı kimi öñince ve kimi ardınca yürüyüb giderken 23a.1, var nihāyetin Allah bile kimi oturub kimi yürür kimi yatur uyur kimi uyımaz kiminüñ bir gözi uyur biri açuḳ kimi bositān düzer kimi ḳuyudan şu çeker kimi gölgede kimi güneşde 137b.6-7-8, dükkānuñ şāḥibi dükkānın bekleyüb oturur kimi altūndan kimi

⁶⁶ Ergin, *age.*, s.353.

gümişden kimi bakırdan düzülmiş şöyle müsavvi kalıblar 158b.2-3, cem^ç olub kimi taht kimi kiler kimi maḥbaḥ götürüb gitmek 235a.1.

hem...hem: kürsisine otursun zira kim hem pehlevān ve hem nasıl sultāndur didi cümle didiler kim şāhuḡ fikri şevābına 25b.1-2.

25.9. Cevap Edatları

Bunlar cümle içinde başka kelimelere bağlı olmadan, tek başlarına bir mefhum ifade edebilen sözlere bazan bir cevap edatı bir cümle yerine geçer.⁶⁷ Bu durumda karşılıklı konuşma içeren metinlerde her edat bir cümlenin yerini tutmaktadır.

beli: siḥriyle taş olan bu mıdur aydur belī diyüb geçen ḥālī 53b.10, aydur belī öñince yürüyüb kelimāt iden ^ç ayyāre Gerdān Keşān 57b.5, taş olan sen misin aydur belī aydur yā sonra nice ḥalāş 93b.11, belī senüñ ḡatuḡda bizüm daḡı bir murādumuz vardır ümıddür ki diriḡ 198b.10.

25.10. Tekerrür Edatları

Bunlar umumiyetle fiilerden önce gelerek hareketin miktar ve tekerrür sayısını tayin eden edatlardır. Gramerler bunları miktar veya tarz zarfı olarak kabul ederler. Bizce edat sayılmaları uygundur. Çünkü tek başlarına oldukları zaman hiçbir manaları yoktur.⁶⁸

def^ç a: iy şāh bu def^ç a daḡı senüñ himmetünle bu iki ^ç aşıkı ve ma^ç şukı 34b.8, ḡomayam diyüb üç def^ç a na^ç ra eyleyüb kendüyi ol leşkere urub 188b.7.

kerre: urdı Ḡahramān evvel ḡāfil idi bu kerre ter ḡalāş itdi 16a.2, bilür kim ol niçe kerre siḥriyle şikār itdüḡi ḡerıfdür ki 42b.9, dıvānı durub on yedi kerre yüz biḡ er gelüb cem^ç olub 47b.8, Ḡahramān ol keremiyyetile bir kerre na^ç ra-yı cihān aşub çeküb eyle 66b.9, bu dem kırk biş kerre yüz biḡ düşman leşkери ḡuşuşā İsfendiyār 105b.2, bir daḡı atdı od eyle oldı kim demek olmaz bu kerre daḡı şāḡ 197a.7, biḡ kerre şaf çeküb ulu ceng itmişdi ol ḡālile gelüb 257a.7.

kez: kırk kez yüz biḡ er otuz biḡ nerre fil cem^ç itdi kim 7a.7, üzerine düşmanuḡ hücumın göricek bir kez eyle na^ç ra 10a.4, gibi yerinden ḡapub ḡolına aldı bir kez meydānı cevelān 13b.10, ejder suvār ol on iki ayaklu canavarı bir kez ḡayḡırub 14a.1,

⁶⁷ Hacıeminoḡlu, **age.**, s.290.

⁶⁸ Hacıeminoḡlu, **age.**, s.309.

tā kim güneş ʔoğub gölge düşdi kırk kez kim ʔubbe döndi 218a.5, boyun uzadub gögs ʔabardub bir kez silkinüb 254b.4.

yine: urdı yine redd eyledi tā kim bir nevbet yine ʔahtarāna gelüb 17a.1, taḥsīn idüb Gerdān Keşānı yine merḥabālayub ḥikāyetün 23b.6, canavar daḥı direşüb yine ʔaşd itdi kim yüriye ʔahramān 51a.1, secde eylediler bārī ol gice geçüb yine şabāḥ irdi 69b.4, ʔılsımını bulub açdı yine nerdübān yerine gelüb ʔahramān 161b.3.

girü: āh bunuḡ elinden imdi girü bu geldi vāḥ bizüm ḥālümüze 57b.7

SONUÇ

Kahramān-nāme Kahramān ya da Kahramān-ı Katil adıyla bilinen Kahramān'ın olağanüstü durum ve kahramanlıklarının anlatıldığı bir eserdir. Eser iç içe geçmiş olaylar silsilesini barındırır. Eser çok hacimli olup toplam 261 varaktan oluşmaktadır. El yazması olan eser tamamıyla harekeli olarak yazılmıştır. Bu durum da metni okumamızı kolaylaştırmıştır.

Elde ettiğimiz bilgiler ve temmet kaydından hareketle eseri yazan kişinin adı Ali bin Abdullah olarak geçmektedir. Eserin yazarı olan Ali bin Abdullah'ın hayatı, eserleri, nereli olduğu vs. bilgilere araştırmamız sonucunda hiçbir bilgi elde edilememiştir. Bu yüzden araştırmamızda Ali bin Abdullah hakkında bilgi veremedik. Bu araştırmamızı kısıtlayan bir durum olarak görülmektedir. Ancak metnin yazım tarihinden de hareketle Eski Anadolu Türkçesi unsurları barındırdığını tespit ettik.

Metnimizin Transkripsiyonlu çevirisini yaparak metni giriş, inceleme, sözlük, özel adlar dizini olmak üzere beş ayrı bölümde inceledik. Birinci bölümde Eser hakkında genel bilgiler imlâ özellikleri ve arkaik kelimeler, ikinci bölümde fonetik olaylar, üçüncü bölümde morfolojik olaylar (isim çekim ekleri), dördüncü bölümde fiil çekimi, beşinci bölümde ise sıfat, zamir, zarf, edat unsurları Türk Dili ve Eski Anadolu Türkçesi unsurları açısından inceledik. Metnimizi öncelikle imlâ yönüyle inceleyip ünlü ve ünsüz harflerin yazımı hakkında metinden örnekler verdik. Metnimizde ünlü ve ünsüzlere bağlı olarak meydana gelen fonetik hadiseler hakkında bilgi ve örnekler verdik. Metnimizde kalınlık-incelik uyumu bakımından bazı istisnalar dışında uyum sağlandığı görülmektedir. Ancak düzlük-yuvarlaklık uyumu açısından düz ünlülerden sonra yuvarlak ünlü gelmesi ya da yuvarlak ünlüden sonra düz ünlü gelmesi sonucunda uyumun bozulduğu görülmüştür. Düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozan ekler görülmüştür. Bu ekler şu şekildedir:

1. Yuvarlak ünlü taşıyan ekler
2. Eski Anadolu Türkçesi döneminde yuvarlaklaşan ekler
3. Düz ünlülü olarak kullanılan ekler örnekler için bkz. ünlü uyumu.

Düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozan unsurlar olarak görülmüştür. Daha sonra metnin isim çekimi ve fiil çekimi konuları açısından ele alarak Eski Anadolu Türkçesi dönemindeki durumları ortaya konmuştur. İsim çekim ekleri açısından

metnimizde iyelik ekinin kullanımında 1. ve 2. teklik ve çokluk şahısların ünlüsü dar yuvarlak ünlü iken 3. şahıs iyeliğinin ünlüsünün düz-dar ünlü olarak kullanıldığı görülmektedir. Fiil çekiminde kullanılan şahıs eklerinden zamir kökenli şahıs eklerinde 1.çokluk şahısta -uz, -üz ya da -vuz, -vüz şeklinde yuvarlak ünlülü şeklin kullanılması. Emir kipi şahıs eklerinde 3. teklik kişide -sun, -sün, 1. çokluk kişide -alum, -elüm, 2. çokluk kişide -ñuz, -ñüz, 3. çokluk kişide -sunlar, -sünler şeklinde yuvarlak ünlülü kullanıldığı görülmektedir. Fiil çekiminde görülen geçmiş zaman ekinin 1. ve 2. şahıslarda yuvarlak ünlülü kullanılırken 3. şahıslarda düz dar ünlülü olarak kullanılmıştır. Anlatılan geçmiş zaman ekinin yuvarlak ünlülü kullanılmadığı görülmektedir. Geniş zaman ekinin -r, -ar, er şekli kullanılmakla birlikte -ur, -ür yuvarlak ünlülü şeklininde kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca metinde az sayıda örneği bulunsa da birleşik çekim (hikaye,rivayet, şart) kullnımı da görülmektedir.

Metnimizde tespit ettiğimiz sıfat, zamir, zarf ve edat unsurları da metinden örneklerle açıklanmıştır. Metnimizde yer alan arkaik yani eskiden kullanılan ancak günümüzde kullanımdan düşmüş olan sözcüklerde bulunmaktadır ve bu sözcüklerin kullanımına dair metinden örnekler verilmiştir. Metinde geçen sözcüklerden anlamları bilinmeyen sözcükleri tespit ederek sözcüklerin etimolojilerini de vererek bir sözlük çalışması yaptık. Özel adlar diziniyle metinde geçen mekan ve kişi adlarının hangi varaklarda yer aldığını gösterdik. Metinde geçen mekan adları olayın geçtiği coğrafya hakkında bilgiler içermesi bakımından önemlidir. İran ve Hint coğrafyası yanısıra hayali mekan adlarının da kullanıldığı görülmektedir. Metinde geçen kahraman adları dizini olay örgüsüne kimlerin dahil olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Üslup olarak yazarın akıcı bir üslubu vardır. Art arda olay silsilesi olduğu için bu silsileler arası geçiş manzum metinlerle sağlanmıştır. Abartı ve olağanüstülükler sıfatlar kullanılarak anlatılmıştır. Sıfat kullanımı metinde bir hayli fazladır. Metinde yer yer Arapça ve Farsça sözcüklerin kullanıldığını görülse de Türk dili ve söz varlığı açısından yapıların ağırlıklı olarak bulunduğu görülmüştür. Bu da eserin yazıldığı dönemle ilgili Türk dilinin ve Türkçemizin dil ve söz varlığını ortaya koyması açısından ve yine bu dönemde Türkçe'nin gelişmiş bir yazı dili ve edebiyat dili olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Halk Edebiyatı, Eski Türk Edebiyatı ve Türk Dili açısından birçok unsuru barındırması açısından da ayrıca önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- ADIVAR, Adnan, **Osmanlı Türklerinde İlim**, 4.Baskı, İstanbul, 1982.
- AKAR, Ali, **Eski Anadolu Türkçesi Ders Notları-I**, Muğla, 2014.
- AKALIN, Mehmet, **Tarihi Türk Şiveleri**, TKAE, Ankara, 1988.
- ALKAYIŞ, Fatih, Muhammet, **Ḥāverān-nāme**, Kesit yayınları, İstanbul, 2013.
- BANGUOĞLU, Tahsin, **Türkçenin Grameri**, İstanbul, 1974.
- BURAN, Ahmet, OĞRAŞ, Şerife, **Elazığ İli Ağızları**, Elazığ, 2003.
- DEVELİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Ankara, 1970.
- DİLÇİN, Cem, **Yeni Tarama Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1983.
- ERCİLASUN, Bican Ahmet, “Türkiye Türkçesinde Yardımcı Ses”, **Türk Dili** S.85, Eylül, 2000.
- ERGİN, Muharrem, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Yayınları, İstanbul, 2009.
- GÜLENSOY, Tuncer, **Türkçe El Kitabı**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2010.
- GÜLSEVİN, Gürer, BOZ, Erdoğan, **Eski Anadolu Türkçesi**, Gazi Kitabevi Yayınları, Ankara, 2013.
- GÜLSEVİN, Gürer, **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, Ankara 1997.
- GÜNBAĞI, Hikmet, **Kahraman name (metin-inceleme)**, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 1998.
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin, **Türk Dilinde Edatlar**, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2015.
- İLHAN, Nadir, **Garipnâme’de Kullanılıp Günümüz Türkçesine Ulaşmayan Eski (Arkaik) Kelimelere Dair**, Āşık Paşa ve Anadolu’da Türk Yazı Dilinin Oluşumu Sempozyumu, Kırşehir, 2013.
- İLHAN, Nadir, **Hazā’inu’s-Sa’ādāt (İnceleme-Metin-DizinSözlük)**, Öz Serhat Yayıncılık, Malatya, 2009.
- İLHAN, Nadir, KABADAYI, Ceren, **Türk Dilinde Olumsuzluk**, Kesit yayınları, İstanbul, 2017.

- İLHAN, Nadir, **Türk Dilinde Çokluk**, Manas yayıncılık, Elazığ, 2009.
- KANAR, Mehmet, **Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü**, Say Yayınları, İstanbul, 2011.
- KARAHAN, Leyla, **Kıssa-i Yūsuf Yūsuf u Züleyhā**, TDK, Ankara, 1994.
- KARAMANLIOĞLU, Ali, Fehmi, **Türk Dili**, 2.baskı, İstanbul, 1978.
- KORKMAZ, Zeynep, “**Eski Türkçede Oğuzca Belirtiler**”, Bilimsel Bildiriler 1972, TDK, Ankara, 1975.
- MANSUROĞLU, Mecdut, “Eski Osmanlıca” (çev.Mehmet Akalın) **Tarihi Türk Şiveleri**, Ankara, 1988.
- ÖZKAN, Mustafa, **Gülistan Tercümesi**, TDK., Ankara, 1989.
- ÖZKAN, Mustafa, **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995.
- ÖZMEN, Mehmet, **Ahmed-i Dā’î Divanı**, TDK, Ankara, 2001.
- ÖZÖN, Nihad Mustafa, **Küçük Osmanlıca- Türkçe Sözlük**, İnkılap yayınevi, İstanbul, 1988.
- ÖZTÜRK, Erol, **Eski Anadolu Türkçesi El Kitabı**, Akçağ yayınları, Ankara, 2017.
- PAÇACIOĞLU, Burhan, **Orta Türkçe**, Sivas, 1995.
- REDHOUSE, Sir James W., **Turkish and English Lexicon**, Çağrı yayınları, İstanbul, 1992.
- SAMİ, Şemseddin, **Kamus-ı Türkî**, Çağrı yayınları, İstanbul, 1992.
- ŞAHİN, Hatice, **Eski Anadolu Türkçesi**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2009.
- TAHİR, Bursalı Mehmet, **Osmanlı Müellifleri ve Ahmet Remzi Akyürek Miftahu’l-Kutub ve Esami-i Müellifin Fihristi**, (Haz. Mustafa Tatcı, Cemal Kurnaz), Bizim Büro yayınları, Ankara, 2009.
- TİETZE, Andreas, **Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı**, Simurg kitap yayıncılık, İstanbul, 2002.
- TUNA, Nedim, Osman, **Türk Dilbilgisi, (Fonetik ve Morfoloji)**, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Ders Notları: 3. Malatya, 1986.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler, Dergah yayınları, İstanbul, 1981.

Türk Dil Kurumu, **Derleme Sözlüğü C.I-XII**, Ankara, 1964-1982.

Türk Dil Kurumu, **Tarama Sözlüğü C.I-VIII**, Ankara, 1964-1977.

Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük 2 C.**, Ankara, 1988.

TÜRK, Vahit, DOĞAN, Şaban, ŞERİFOĞLU, Yasin, **Eski Anadolu Türkçesi Dersleri**, Kesit yayınları, İstanbul, 2015.

YILDIZ, Osman, **Yüsuf u Zelihâ**, Akçağ yayınları, Ankara, 2008.

YÜCE, Nuri, **Mukaddimetü'l-Edeb**, TDK., Ankara, 1988.

WEB KAYNAKLARI

Kahramanname, Gallica Bibliotheque Naitonal Fransa, <http://gallica.bnf.fr/>, (ET:11.01.2019)

Tarama Sözlüğü, Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr/>, (ET:11.01.2019)

Güncel Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr/>, (ET:11.01.2019)

Büyük Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr/>, (ET:11.01.2019)

TDV İslam Ansiklopedisi, <http://islamansiklopedisi.org.tr/> (ET:25.03.2019)

Türk Tarih Kurumu tarih çevirme programı www.ttk.gov.tr (ET 18.03.2019)

Osmanlıca Sözlük <https://osmanlica.ihya.org/> (ET 17.03.2019)

Osmanlıca Sözlük <http://www.osmanlicaturkce.com/> (ET 20.04.2019)

Osmanlıca Sözlük <https://www.luggat.com/> (ET 20.01.2019)

Osmanlıca Sözlük <http://www.kamusiturki.com/> (ET 12.04.2019)

Osmanlıca Sözlük <https://www.osmanlicasozlukler.com/> (ET 10.05.2019)

Etimolojik Sözlük <https://www.nisanyansozluk.com/> (ET 02.03.2019)

KAHRAMĀN-NĀME METĪN

(1b-261)

Şāhibihu ve Malikihu Deķāmbıray

344

HAZĀ KĪTĀBI KĪŞŞĀ-YI QAHRAMĀN-I QĀTİL

1b

Qavl-i evvel-i zıkr-i ḥalāk-ı vecūd	Pādişāh-ı bī-bedel ḥayy-ı vedūd (1)
Zāt-ı pāki ḥāliki cin ü ānās	Bī-niyāz u lāyık u şükr ü sipās (2)
Vaşf-ı pāki şibih ü rü'yetden berī	Luṭfina şāhān-ı �ālem müşterī (3)
Zerreden �ālem hüveydā eyleyen	Emr-i künden kevn-i peydā eyleyen (4)
Var iden yoqdan bu milk-i milleti	Arāde insāna viren devleti (5)
İtmege bu cümle-yi mevcūd u rabb	Muştafādurur hemān belki sebeb (6)
Qıldı ḥalq içre anı şāh-ı güzīn	Kim ola gencine-yi sırra emīn (7)
Şāh-ı meşhūrı anuḡ eflākdur	Zīr-i pāyi kulle eflākdur (8)
Oldı anuḡ � izzeti qadrile var	Ol kişiler kim dinildi çāryār (9)
Āline aşḥābına olsun yaqīn	Raḫmetullahı �āleyhim ecm � aīn (10)

2a

Yevm-i maşserde olur olan qabūl	Tābi � -i evlad-ı aşḥab-ı resūl (1)
Ol kula eyler � ināyet pādişāh	Muştafā qavlıle varış ola rāh (2)
Yā ilāhi luṭfuḡ eyle rehnümā	Kim kıla bize şefa �āt Muştafā (3)
Yoḡsa cümle sūdumuz oldı ziyān	Vāy eger iremezse luṭfundan amān
(4)	
Baḫr-i lüṭfuḡ bī-nihāyetdür senüḡ	Dāima işüḡ � ināyetdür senüḡ (5)
Umaruz maqbūl edesin cānı sen	� Afv edesin cümle � işyānı sen (6)
Eyleme ümidümüz varın � adem	Muştafā yüzi şuyuna kıl kerem (7)

Dibāce-yi Dasıtān-ı Qāhramān-ı Qatıl

İbtidā-i söz ki Bismillah ola	Lā-cerem virür şafā cān-ı dile (8)
Ol sözüḡ sözi ider cāna eşer	Diḡleyen alur naşibin māḫazar (9)

Söz ki cāndan süzile gelür dile Dinleyenler şevķile ma‘mūr ola
(10)

2b

Zira sözüñ aşl-ı şevķ olur ezel Ehl-i şevķe olımağ āħir bedel (1)
Söz demekden şimdi budur murād Tā kim olmaz Ķahramāndan kışsa
yād (2)

Oldurur şāħib Ķaranuñ evvelī Her gelenler didiler aña belī (3)
Ādemī aşlında oldur ibtidā Kim cihāngirlik aña virdi ĥudā (4)
Bākiler anuñ yolın gözlediler Ķahramānuñ çığırnı izlediler (5)
Her biri erlikden aldı ĥişşesin Yiri gelse zıkr idevüz kışşasın (6)
Sam u Rüstem Zal u hem Efrāsiyāb Andan oldılar Ķamu ehl-i nişāb (7)
Dinle imdi gel cihāngirden kelām Vir şalavāt Muştafā ve’s-selām (8)

Kelām-ı Hikāyet-i Ķahramān-ı Ķatil

Raviyān-ı tevāriħ-i ‘ālem ve naķılan-ı sergüzeşt-i benī Ādem (10)
Aħvāl-i çarħ-ı gerdūndan ve ef‘āl-i dünyā-yı dūndan (11)

3a

ol vecihle naķl ve beyān olunur kim ol vaķt kim (1) keyfiyyet-i Ādem perde-i
‘ademde mestūridi iķtizā-yı (2) irādetullah birle zūhura gelüb kerāmet tācın geyüb
(3) ictibā ĥil‘atın egnine aldı ‘ālem-i esmāya ‘ālim oldı (4) ol devleti buldı kim
melāike taħaşşūr eyledi ol devletile (5) nesl-i insān üreyüb cedd-i erkān zāħir olub
(6) teklifāt-ı emr ü nehy memūr ta‘yin olundu riyāset (7) ü siyāset bildi ĥükm ve
ĥükümet soruldu Ādem-i nebī ‘aleyhisselām evvel kendü zamānında oğlı Keyümerşe
erkān-ı hükmdi (8) salţanat gösterüb Şit peygamberi ĥalife naşb (9) idüb Ķābil
ķavmine ġazāya gönderdi ol ĥālile ‘ādet (10)

3b

olub Keyümerşden şonra oğlı Tahmüreş pādışāh (1) oldı ol ĥālile söz çoķdur
tāriħde bārī tuřān-ı (2) Nuħdan şonra nesl-i Keyümerş bin Ādemden yine bir pādışāh

(3) oldı adına ʤahmürēş-i div-bend dirlerdi ʤahmurād dağı (4) dirler ʤahmurāduđ zamānında divler şeytān-ı racīm iğvasıyla (5) ādeme çok ziyān eylediler ol ħāli ʤahmurād bilüb zamānında (6) Burd bin Mihlāl ħalife idi ʤahmurād şāh Burd bin Mihlāle (7) gelüb divlerüğ fesādıđ ağlatdı Burd ħalife dağı (8) İdris peygāMBER ‘aleyhisselām ‘ilminden ‘ilm-i taşhir öğrenmişdi (9) ol ‘ilmi ħalife ʤahmurād şāha dağı öğredüb ol sebeble (10) divlere çok elem yetişdürdiler meger ol zamān divleri (11)

4a

şeytānuđ yanına cem‘ olub ādemden şikāyet eylediler (1) şeytān āh idüb aydur ey nesl-i nur-ı nār benim bilürsüz kim (2) ol ādem öcinden bāşuma ne belā gelmişdür ādemile siz şimden (3) girü āşikāre ceng idüb ħayr edemezsiniz geregi oldur ki (4) işi nihāni işleyesiz didi ayıtdılar nice idelüm iblis aydur (5) şimdi sizüğ düşmānuđuz ʤahmurāddur siz ħod yöresine eremezsiniz (6) zira kim tā‘ ate ve ‘ibādete meşğüldür dāim yanından melek (7) eksük olmaz ammā eger ʤahmurāduđ üzerine olursağuz (8) bāşed ki bir ħayr idesiz zira kim ol pādişāhdur dāim (9) ‘ıyşa ve nūşa ħükm-i ħükümete meşğüldür didi ol (10) sözile melā‘ in işidüb dāim ʤahmurāduđ fırsatığ (11)

4b

gözedürler kim bir vecihle zarar idüb intikām alalar (1) **ehl-i tāriđ ħavlince** meger ol zamān ʤahmurāduđ (2) bir oğlı varıdı üç yāşında idi ʤahramān dirlerdi (3) ħüsnile güneşe germ olurdı cünbüşinden eşer-i cihāngirlik (4) zāhir idi meger ʤahmurāduđ yine bir ħarındaşı varıdı (5) adına Kurşāsb dirlerdi ol dağı ol ħadar şāħib (6) şecā‘at idiki cengile ejderhāları ve evrenleri zebün (7) idüb yanınca yiderdi Kurşāsbuđ bir oğlı dağı varıdı (8) adına ʤahtarān dirlerdi ol zamān ol dağı yedi yāşında (9) idi iki ħarındaş oğlı dāim bir yirde olurdı meger bir gün (10) divler fırsat bulub ol şehzādeler bağçede oynarken (11)

5a

irüb ʤahmurāduđ oğlı ki ʤahramāndur ħapdılar ammā ʤahtarān (1) büyük olmağın el vermedi ol ħaber ʤahmurāda irişdi (2) oğlınuğ ol ħāline gāyet melül olub ne ħadar kim isteyüb (3) cehd eyledi eline girmeyüb ol ħarāretle ʤahmurāda dağı (4) ecel irüb öldi yerine ħarındaşı Kurşāsb şāh oldı (5) **üstād ħavlince** bu cānıda

Ḳahramānı kim divler alub (6) gitdilerdi getürüb küh-ı kâfuḡ eteginde heyhât şahrāsında (7) beslediler ol fikirle kim kendülerüḡ idinüb anuḡ eliyle (8) insāndan intikām alalar tā kim Ḳahramān on üç yıl divlerle (9) olub andan altı yāşına girüb bir heybetlü pehlevān oldı kim (10) ḳorḡusundan kimesne yüzine baḳamazdı tevāriḡde şöyle (11)

5b

beyān olunur kim Ḳahramān eyle pehlevān oldı kim atası (1) Ṭahmurādı ‘ammusı Kurşāsıbı unutturdı cengine ve ḡarbına (2) leşker ve pehlevān döymezdi ḳal‘alar ḳapuların çeküb yirinden (3) atardı eyle ḡun-rīz olmışdı kim cihān pehlevānları (4) Ḳahramān geldi diyicek ḳan ḳaşanurlardı herḡiz kendüye (5) kimseyi yoldaş idinmezdi helāk iderdi üç yüz yıl (6) tenhā ‘ālem-i geşt edüb elinden div ve perri amān bulmazdı (7) şöyle kim rub‘-ı meskūn içinde Ḳahramān elinden ḳan dökülmedük (8) biri ḳalmadı cihānda kimesne aḡa ḡarīm olmazdı ḡāḡ ḡāḡ (9) cūşa gelüb kendü kendüyle ceng iderdi biḡ baṭman (10) demürden bir ‘amūd itdürüb yere berkidüb beş yüz baṭman (11)

6a

demürden bir pençe daḡı itdürüb ol ‘amūda berkitmiş (1) idi ḡāḡ ḡāḡ kerimiyetile ḳol şunub ol pençe (2) şāḡına ve şolına burardı sonra kırḳ çift şu (3) şıḡırı ḳoşarlardı ol pençe gücile yirine getürürdi (4) yine vaḳt olurdu Ḳahramān kırḳ zencīr taḳub (5) buyururdu ol zencīrlere her birin bir pehlevān tutub (6) ḳuvvet idüb Ḳahramānı yerinden ıramazlardı **naḡım** (7)

Eyle şāḡib-i ḳuvvet idi Ḳahramān

Kim elinden ‘ācizidi ins ü cān (8)

Ḳahr idüben şalsa ḡışmile kemend

Mār ‘arşı ḳılurıdı ḳayd-ı bend (9)

Yir olurdu pāy-ı raḡşinden ḡubār

Gürzi ḳāfi ḳılurıdı tārumār (10)

Zorına düyemezdi bāzu-yı felek

Zārıdı zīrinde kāvīle semek (11)

6b

Şālsa tıḡın baḡrı yaḳarıdı şihāb
(1)

Cengine sīmurḡ gelemezdi nur-yāb

Yiryüzinde itse ḡaşmıyla be-red

Na‘rasından ürkeridi gökde re‘d (2)

İşbu resme kimseydi ahramān

İttifāı bōyledir ehl-i beyān (3)

ehl-i kelām avline bārī ol zamān kim ahramānı divler (4) apup on ūç yıl kim beslediler ne adar kim cedd ū cehd (5) eylediler kendūlere uyduramadılar ahramān daı (6) gōrdi kim bu div āvmi bir murdār avm āife dirlikleri (7) kendūnū ilāfınca āir ōz ālinden suāl idūb (8) kendūsi kim olub bunda niūn geldūgin bilūb (9) divlere ım idūb kendūyi cebri ru‘b-ı meskūna iletdi (10) ammā ahramān ru‘b-ı meskūna gelicek ‘ammusi daı fevt (11)

7a

olub ol zamān det diyārından bir pādīā koymı (1) idi adına Huenk dirlerdi atasına Hilhelān dirlerdi (2) ammā Huenk yedi ilīmi ılıcıyla tūtub cūmlesinūn (3) āhları aub hinde gitmidi varub Rāy-ı hindi (4) yanında izmet eyleyūb dāim Huenkden ikāyet idūb (5) diyārların alıvireydi daı nie yıl yara gōrūb (6) ırk kez yūz bi er otuz bi nerre fil cem‘ itdi kim (7) Huenk ūstine gide **ezin cānib** meger Huenk (8) ā daı iitdi kim dūmānları aub hind diyārına (9) varmılar alub Rāy-ı hindūyı gelmek dilerlermi (10) Huenk aydur ben od ansuz daı hindūstāna varub (11)

7b

anı daı feth itmek murādum idi bu anı kim bu kadar (1) bahāne oldu diyūb hemān on yedi kerre yūz bi (2) er cem‘ idūb ad idūb hinde gitdi meger casuslar (3) varub Rāy-ı hinde Huenk aberin getūrdiler kim on (4) yedi kerre yūz bi erile u ūstūne gelūr irān (5) ve turān begleri kim Huenk āhdan aub Rāy-ı hinde (6) gelmilerdi ol aberden begāyet-i bī-uzūr olub ayran (7) aldılar zira kim Huenkden bir nie kerre abanca yemilerdi (8) ammā Rāy ol aberi iidicek elin eline urub ahahayıla (9) gūlūb aydur zehi eceli gelmi Huenk kim bu adarca (10) eriyle benūm gihinūn ūzerine gelūr diyū germ oldu **ezin cānib** (11)

8a

Huenk ā daı ūç yıllı yara gōrūb tā kim ‘azm-i (1) hindūstān itdi meger yolu gelūb ol diyāra irdi kim (2) ahramānı divler getūrūb ol yirde omılardı ol (3) yire ahramān aqları dirlerdi meger ahramān daı insān (4) gōrmemekle vai olub kendūsi ol aqlarda (5) gezūb ikār iderdi bir abā yerinden tūrub giderken (6) binūb ikār ovarken gelūb bir a ullesine irdi (7) gōrdikim bir ‘acāyib leker

müzeyyen tertib insân üzere (8) alay alay fevc fevc mevc urub göcüb gelür (9) alayda şāhāne sancaqlar süleymāni ‘alemler per açub pervāz (10) aydur ‘alemler dibinde pehlevānlar var kim qaddleri ‘alemlere berāber (11)

8b

olmış ol leřkerüñ řadāsı rüy-ı zemīne hirāsān (1) şalmış at fil gergedan āvāzı dūnyāya tōlmıř (2) **tarfus hakim kavline** Qahramān ol leřkerüñ ziyetine (3) taşsin idüb bir zamān şurub temāřā eyledi tā kim (4) on yedi kerre yüz biñ er dağı yigirmi dōrt bölük olub (5) gelüb kühistān derbendine girdi veli ol leřkerüñ (6) öñünce seksen biñ gergedan suvārı muqaddem seksen (7) sancaq götürüb bir sultāni ‘alem çekmişler ‘alem dibinde (8) bir řařř bir řaru gergedana suvār olmış altmış üç (9) eriř qaddile merdāne tāc libāslar geyüb öñünce yine (10) bir gergedan üzerine ol pehlevānuñ alāt-ı şarbin berkitmişler (11)

9a

ol hālile seksen biñ gergedan suvāruñ öñüne dūřüb (1) çeküb gelür Qahramān ol tertib göricek leřkeri (2) dađı uñāt temāřā idem diyüb tađdan inüb (3) derbend ađzına gelüb odun gibi sūñüsün řayanub (4) řurdı gelen leřkere nařar eyledi gördi kim öñce gelen (5) leřkerüñ göñülleri rařř rařřān oynadub leřkerüñ (6) öñünce göğsin gerüb gelür gördiler kim derbend (7) ađzında bir ādem řurur kırk beř eriř qadd çekmiř bir tađ (8) gibi gergedan binüb bir direk gibi sūñü řayanub řurur (9) ol Qahramānı gözleriyle leřkere řařmāne nařar ider (10) ol řüretile Qahramānı göricek birbirine baqub bir (11)

9b

bir ulusı ilerü varub sūñü şayanub aydur ey bī-gāne (1) kimsin kim bu yol üzere bunun gibi ‘azametlü leşkere (2) yā bu qadar cihān dest serverlere şarşu şurub (3) böyle küřtařhāne şareket idersin qanı edebüñ yā řavfuñ (4) yoq mı didi Qahramān ol řerifüñ bu sözine eyle qaқыub (5) hışma geldi kim şerif ol hālini göricek Qahramānuñ (6) öñine şurmağa mecāli qalmayub dōndi Qahramān bir kez (7) şayqırub aydur ey qağbe zen nireye gidersin kim yoldan (8) ādem ayırmağa geldüñ bir dem řura ādem üzerine gelmek (9) nice olur řađa göstereyim diyüb irince řerifüñ iřtiyārī (10) qalmayub dōnince Qahramān gürleyü ardınca böyle irüb (11)

10a

ol kemerinden alub eyle çaldı kim hürd-ı hām oldı (1) ol hāli göricek leşker halkı birbirine toķınub tēz tēz (2) Qahramānuñ üzerine sürdiler Qahramān daħı kendünün (3) üzerine düşmanuñ hücūmın göricek bir kez eyle na' ra (4) urdı kim āvāzından kūh-ı kūhistān yanķulanub (5) ol leşker biri birine toķundu leşkerün öñü ardına (6) başa derbende yıkıldı meger Qahramānuñ bu işin çünki (7) gördiler ol leşkerde iş görmiş erenler göricek (8) biri ilerü gelüb aydur ey şāhib-i şecā' at bu kuvvet (9) şalābet ki sende vardur lāyıkımdur ki böyle şenā' at (10) idüb Huşenk gibi şāha bu qadar cihāngirlerle böyle (11)

10b

idesin huşūşā ki uş şāhuñ ser-leşkeri Behrām (1) Cebeli gibi kimesne gelüb hāy özünji bil vegerni (2) bildürürler didi Qahramān ol sözi işidüb aydur iy (3) bī-ħaber benüm cengüme ejderhālar gerek vegerni Behrām kim (4) olur yā Huşenk kim olur diyüb yine eyle ceng (5) eyledi kim ol seksen biñ gergedan suvārı Behrāmuñ üzerine (6) yıkdı meger daħı gelürken ğavġa işidüb ne hāl diyince (7) gördi kim leşker kavmi gürleyü ürküb gelüb kendünün (8) üzerine döküldi hāy ne hāl diyince gördi kim kırķ (9) beş eriş qaddlü bir gergedan suvār anuñ gibi ' azīm leşkere (10) eyle kılınc urmuş kim biri birin başub Behrām Qahramānı (11)

11a

göricek biraz tırub cengin temāşā eyledi şöyle kim (1) sürdigine irer irdüğine gürz urub zīr ü zeber (2) eyler kılınc urduġın raħşile dört pāre eyler pençesin (3) yaķasından tıtub bir yine daħı atub ikisin bile helāk (4) ider yanar od gibi girüb leşkeri eyle kırar kim (5) gören vehm ider Behrām Qahramānuñ cengin göricek kim (6) olduġın bilüb hemān buyurdı yedekden bir kūh-ı (7) elburz ve kūh-ı peyker gibi bir zīre gergedan çekdiler alāt-ı (8) ħarbe müstaġraķ olub suvār oldı seyrine sünü (9) şāġda aldı gergedan sürdi Qahramān daħı ol kerimiyyetile (10) ceng iderken gördi kim qarşudan bir altmış beş eriş (11)

11b

ķāmetlü merriħ felek heybetlü bir pehlevān bulāddan (1) silāħa ġarķ olub bir gürz-gerān bāşı üzerine (2) şalub gelür Qahramān ol hālile geldüġin göricek (3) begendi irüb Behrām daħı Qahramāna bir muħkem ħaşmāne (4) gürz urdı gerçi

Ḳahramān gürzin berāber virüb (5) redd eyledi velī bir ɗarb yidi kim daḡı kimesneden yimemişdi (6) Behrām geçince irüb Ḳahramān daḡı Behrāma bir ɗarb (7) urdı kim Behrām daḡı ne ḡāl ise redd eyledi ammā (8) ḡerīfūḡ kim olduḡın bildi ol iki ejderhā bu (9) cengi iderken **ezin cānib** ḡaber Huşenk şāha (10) irdi kim ey şāh ilerü derbend aḡzında bir gergedan suvār (11)

12a

tenhā seksen biḡ cebeli çerisin tayayub uş Behrām (1) Cebeli ile ceng ideyorur ammā eger kim şāhdan himmet (2) olmaya ne leşker döyer ve ne Behrām didiler ol sözi (3) Huşenk işidüb aydur hāy ne sözdür ve nice yaluḡuz (4) gergedan suvārdur kim bu ḡadar leşkerüḡ yā bunca cihān (5) dest serverlerüḡ öḡine gelüb benüm gibi ulu şāhuḡ (6) ḡışmından ḡorḡmayub bu şecā^ç ati ide ve hem cebeli kebīr (7) leşkeri kim zamānı evvelden yedi iḡlīm leşkerine ḡılinc ura (8) gelmişdür ve daḡı anlaruḡ ḡılincı üzere şulḡ olmamışdur (9) ḡuşūsā ki aralarında Behrām gibi server bile ola ḡırḡ (10) yıl bize ne işler itmişdür ḡal^ç a-yı cihān nümā üzerinde ne (11)

12b

serverlerimiz helāk eylemişdür ol zamān bu zamāndur ki (1) daḡı cengine kimse ḡāḡat getürmedi şimdi ne (2) rüsveyılıḡdur kim yaluḡuz bir kimesne anuḡla ceng idüb (3) leşkerin şına bunu ḡāfil anlamaḡ olmaz görmek gerek (4) diyince bir bir server ve sergerdālaruḡ uluları ilerü (5) gelüb didiler ey şāh bir aşlı daḡı var ola vegerni (6) bir yaluḡuz kimesnenüḡ ne miḡdārı ola kim bunuḡ gibi leşkerüḡ (7) öḡine gele buyur destürüḡla varub görelüm eger (8) ^ç Anḡerüş div daḡı olursa ḡayd-ı bendile ḡizmetüḡe (9) getürelüm diyüb hüm ve hücum gösterdiler meger Huşenk (10) pāy-ı taḡt-ı cihān pehlevānı ya^ç ni Ḳaraḡān ibni Ḥamḡāc kim (11)

13a

Kerşāsbdur ḡamḡāç dimek kurd dilince pādişāh dimekdür (1) bārī Ḳaḡtarān söze gelüb aydur ey cihāngir her ne (2) dirseḡiz elüḡizden gelür ḡadar siz itseḡüz olur (3) ammā biz daḡı cümlemüz şāhile bir yirden varub şāh (4) naḡarıyla ol ḡişiyi görelüm diyüb evvel Ḳaḡtarān raḡşāndan (5) alāt-ı ḡarbi ve esbābı ḡazır idüb dükeli serverler (6) şāh öḡinde cebe vü cevşen geyüb fil ve gergedanlara (7) pulād geyürdiler cümle şāh öḡinde yüz urub suvār (8) oldılar andan leşkeri yarub derbend aḡzına

geldiler (9) gördiler kim cebel kebîr leşkeri tayanmış orta yirde kırk (10) beş eriş
kaddlü merrih felek heybetlü bir kimesne tırub (11)

13b

Behrāmile ceng ider velî şöyle heybeti var kim çoğumasına (1) cigerler
döyemez ol şüretile irüb bir bir kim Qahramānı (2) gördiler görenler taḥsin eyledi
Qahramān daḥı Behrāmile (3) ceng iderken gördi kim bir alay altūnlu cevheri (4)
cebelü bulād giyimli gergedan suvārlar gelüb derbend (5) içinden leşkeri iki yarub
gelüb alay ile tırub (6) kendüden yaḥa nazar idüb ol ḥālî Qahramān göricek (7)
ğayretile bir kez şunub Behrāmuḥ kemerin tıttub kuvvet (8) idüb bir na‘ra eyle
urdıkim silkince Behrāmı tağ pāresi (9) gibi yerinden kapub kolına aldı bir kez
meydānı cevelān (10) idüb yire şaldı ol ḥālî göricek Sührāb (11)

14a

ejder suvār ol on iki ayaklu canavarı bir kez ḥaykırub (1) Qahramānuḥ üzerine
sürdi irüb ‘azametile bir gürz (2) urdı Qahramān redd eyleyüb şavdı anuḥ daḥı
kemerin (3) alub kuvvet eyledi kolına aldı altından ol canavar (4) geçüb gētdi anı
daḥı yire çaldı andan Behmen fil (5) suvār irüb fil üzerinden gürz urdı anı daḥı (6)
şavub yıkdı andan Seylan türkistān-ı nuḡar keşmiri (7) māḥaşalı yetmiş adı bellü
pehlevānı birer birer geleni yıkdı (8) Huşenk şāh ol ḥālî göricek ğazaba gelüb kaşd
(9) itdi kim kendü vara velî Qaḥtarān kol şunub ‘anānın (10) tıttub aydur ey şāh-ı
cihān bu kişiden iḥen ğāfil olmamağ (11)

14b

gerek bugün bu server bize meḥekk-i merdān oldı gör kim (1) kendülerin altūn
şananlar bugün baḥır yerine tırtmadı ey şāh (2) evvel bu şahşı ben kuluḡ göreyin
diyüb ol siyāh renk (3) tazıyı sürüb meydāne yürüdi Qahramāna berāber gelüb (4)
‘ādetince selām virdi ol daḥı ‘aleyk aldı Qaḥtarānı görüb (5) begendi nazar idüb
Qahramānuḥ şekil-i sīmāsında pehlevānlıktan (6) ve pādışāhlıktan eşer gördi bildi
kim ḥālî kimesne degildür (7) Qahramān daḥı ol zamāna dek kimesneye meyl-i
naḥābe itmişdi (8) ammā Qaḥtarān ayıtdı iy server kimsin ve ol kadar niçün (9)
tecāvüz idersin kim şonra ḥacil olasın bunuḡ gibi leşkerden (10) yā Huşenk gibi
pādışāhdan ne ḥayr ideyim dirsın bu leşkerde (11)

15a

şimdi kimseler vardur kim küh-ı kâf divlerin şikâr idersin (1) biz yalunuz neyleyem dirsın gel seni şâha iledeyim şuçuñ (2) bağışladam şâh kâdr kıymet bilür pâdişâhdur ve hem sen dağı (3) pâdişâhlar divânın görgil bu serkeşlik idüb yürimekten (4) neyleyem dirsın didi **râvi kavlınce** aydur çünkü bu sözleri (5) Qahramân işidüb aydur iy server ben meydâna kimse söziyle (6) gelmedüm yine kimse söziyle gitmezem ve hem bu leşkerile ceng etdügümden (7) murâd oldur kim bu şahrâları leşker kanıyla şuvaram ve bu tağlaruñ (8) canavarların âdem etiyle toyursam gerekdür getürsen dağı (9) neyle geldüñ görelüm didi Qahtarân gördi bir hün rîzdür (10) kim kan dökmekten uşanmaz eger Huşenk leşkerinden (11)

15b

ğayrı leşker olsa elinden biri dağı şâğ ve selâmet (1) kurtulamazdı hemân Qahtarân aydur buña guşmâl gerekdür (2) kühı ancağ diyüb revân şunub bir pulâd gürz küh-ı (3) peyker çeküb kolına aldı aydur ey bî-gâne hazır (4) bâş ol kim senüñ ‘aqluñ bâşuña getüreyim diyüb hışmile (5) irüb kazâ-yı nâgehan gibi havale itdi Qahramân dağı (6) herifüñ gelişinden kim olduğın bilüb kendü ‘amüdın berâber (7) virdi irdi kim darb ‘amüda tokundı ‘amüduñ tırağı (8) tãka irdi veli Qahramân bir darb yidi kim vücüdınıñ olanca (9) tamarları deprendi cânu gönüldeñ âferin idüb aydur hây (10) uşda bu uyanmağa yarar diyüb terâzusından ol kadar indi ki (11)

16a

begendi ol idi kim bir dağı irüb Qahtarân ikinci darbtı (1) urdı Qahramân evvel gâfil idi bu kerre ter halâş itdi (2) Qahtarân iki darbdâ almaya döğindü incinüb hışma geldi (3) kağıdı güyâ kim yıldırımdur şâkıdı irüb öykeyile üzengi (4) üzerine gelüb kol şalub bir darb eyle urdı kim eger küh-ı (5) elburza tokunsa döymeyeydi veli Qahramân erlik laqabıyla (6) şavub bir kılına haţâ gelmedi Huşenk şâh ol reddi göricek (7) taşsın eyledi aydur iy serverler uş Qahtarân dağı kendü (8) garimin buldı diyince nevbet bu yaña Qahramâna degdi hemân (9) gürz-i küh-ı peyker çeküb bir eyle heybet gurus gösterdi kim (10) görenler vehm idüb Qahtarândan ümidlerin keddiler ol (11)

16b

cüş ve hürüşile kim ahtarānu üstine vardı ahtarān (1) daı Allah tevekkül idüb ahramān gürzine kendü gürzin (2) berāber virdi ahramān idüb eyle arb urdı kim ahtarānu (3) güyā ki bāşına kıyāmet opdı ammā ne hālise men‘ eyledi (4) ol iki pulād gürzlerü eyle ‘alevi oldu kim ahtarān (5) ve ahramān od içinde aldılar ahramān arb urub heybetlü (6) geub gelüb şāh alayınu öine uğradı gögsi gürüldüsin (7) işidenü ‘alı gitdi görenler ahramāndan vehm-nāk oldılar (8) zira kim anu gibi ere daı tuş gelmemişlerdi bārī ahtarān (9) daı ol od içinde kim şāğ ve selāmet ıdı görenler (10) şükr eyledi ahramān gördi kim haşm avī irüb bir arb daı (11)

17a

urdu yine redd eyledi tā kim bir nevbet yine ahtarāna gelüb (1) ol gün ikisi aşām irince cān cengin itdiler ve atı kim (2) aşām yakın oldu irüb ahramān kol şunub ahtarānu (3) kemerin tıtdı hemān Huşenk şāh ol hālī göricek bir kez (4) hayırub el kılıc abzasına urub raş şaldı ardınca (5) kır bi nām u dār pehlevān bile şalub yürüdi ahramān (6) daı gelenleri göricek revān ahtarānı olından oyub (7) gelenlere arşu yürüdi evvel Ebu’l asıma gelüb tuş oldu (8) bir gürz urub hırd-ı hām eyledi andan Sehlevi ‘Anyeye irüb (9) helāk eyledi bārī nice nām u dār kimseler kim vardur her anısı (10) öine gelürse helāk idüb ol bī-nihāye leşkerü (11)

17b

içine girüb yemīne ve yesāre öin ardına şaldı ol (1) gice şabā olınca meş‘aleler yaub ceng idüb ele (2) getürmediler şabādan ceng germ olub aşām olınca (3) ceng eyledi üzerinde cebe vü cevşen ādem anıyla tıldı (4) biraz yuşudı kendünü niçe yirde zamı daı varıdı daı (5) nev-reside genc idi bārī bir arafa gelüb bir zamān sünü (6) ayanub kimü ne cānı var kim yöresine uğraya aşām (7) daı yakın irmişdi ahramān gergedan sürüb tağ yolın (8) tıtub gitdi vat daı arau oldu nireye varduın (9) kimse bilmeyüb bir bıar üzerine irüb gergedandan düşdi (10) ‘alı gidüb biraz yatdı ‘alı gelüb gördi kim üzerinde (11)

18a

cebe vü cevşen âdem kınyyla kıurımış revân tırub şu (1) bulub ħançer yalmânından od alub ışığınuñ içine şu kıoyub (2) ılıtdı dağı olan zağmıları kıanın yudı ħuřk bend idüb (3) yine yatub uyudı **ezin cānib** Huşenk řāĥ dağı (4) dönüb bārgāhına gelüb serīrine geçüb divān tırdı (5) yimek gelüb yendi Huşenk bāř kıaldurub aydur ey cihān (6) ħalifesiñüñ serverleri bu hindüstān yolunda bizüm bāřumuza (7) ‘ aceb belā geldi kim bu yaluñuz suvār gelüb on yedi kerre (8) yüz biñ erüñ yolın bağlayub bunca serverleri helāk (9) eyleyüb yine řāğ u selāmet kııkub ħalāř ola gide bu ħāli (10) irākdan yağından işiden cihān řāĥları ne diye didi ol (11)

18b

sözile řāĥ eyle diyicek Kıaĥtarān ibn Tāmğāc ayıtdı (1) iy řāĥ-ı heft kışver bu seniñ yoluña gelen bir serverdür kim (2) eger seniñ leřkerüñden ġayrı leşker olaydı biri dağı řāğ (3) kıurtulmazdı hele bu kıadar kim oldı bunu ġāfil ġörmek (4) olmaz ben kıuluñ destüruñla bir kıaç serverleriyle ol (5) dilāverüñ ardın süreyim eger ħāķķ rāst ġetürürse ele (6) ġetüreydüm ola řāĥ devletinde didi andan řāĥ emriyle (7) Kıaĥtarān işāretiyle kıırķ server yirlerinden tırub yine (8) alāt-ı esbāb tāzeleyüb birer dinc atlara binüb andan (9) ‘ ayyārlardan ġerdan Keřān ve şir Pençe-yi ‘ Aşımı alub önlerine (10) şalub ġitdi ol ġitdüġi taġa ‘ azm itdiler tā kim gelüb (11)

19a

bir kıulleye irüb kıarar eylediler ‘ ayyār dağı dāireye tecessüse (1) ġitdi ‘ ayyārlar dağı seyr ide ol yire irdiler ki Kıaĥramān (2) çeřmenüñ üzerinde yatmışdı meġer Kıaĥramān yaturken üzerine (3) bir tağ canavarı uğramışdı anı řikār idüb kıarnı acıdı (4) kebāb iderdi ġerdan Keřān Kıaĥramānı ġöriciek şir Pençeyi (5) erenlere ġönderüb kendüler ġözleyüb tırdılar tā kim (6) şir Pençe gelüb erenlere buluşub ħaber virdi erenler (7) birbirine baķub ayıtdılar bu ħerīfüñ üzerine nice varalum (8) her biri bir söz didi Kıaĥtarān aydur iy dilāverler buña (9) cengile çāre yoķdur gelüñ buña dostāne varalum (10) ola kim bizüm idebilevüz diyüb ol ittifāķı kıabul eylediler (11)

19b

cümlesi atların sürüb ġitdiler tā kim yağın iricek kıırķı (1) dağı atlarından inüb yayan olub Kıaĥramāna kıarşu yürüdiler (2) Kıaĥramān dağı gelenleri ġöriciek eyü nażar idüb tamām anladı kim (3) kıırķ kimesne yayan olub etek miyānlarından alub

edeb (4) birle kendüden yaña gelürler bildi kim öñlerince gelen server (5) kendü ile derbend ağzında söyleşüb ceng iden herîfdür (6) Qahramân kim evvelden dağı Qahtarâna muhabbet idüb nazârında (7) naqşı qalmışdı hemân görince bi-ihtiyar şahin gibi yerinden (8) şıçrayub qarşu vardı irüb birbirine ‘ izzet idüb (9) qol şunub görühdiler andan bākilerle dağı merhabālaşub (10) ol sevinmekile Qahtarānuñ elin tutub alub bıñar üzerine (11)

20a

geldi Qahtarân kendü yerine geçüb oturub ol bāki (1) serverleri yirlü yirince bir bir yanına oturub andan şikârın (2) ortaya getürüb kendü eliyle toğrayub evvel bir loqma yeyüb (3) cümlesine teklîf eyledi anlar dağı edeb birle şunub (4) yediler tamâm olub du‘ ā kıldılar andan serverler yirlü yerine (5) varub ‘ ayyârlar teber tayanub qarşu turdılar Qahramân (6) tekrâr ‘ izzet idüb bunlara aydur merhabâ iy dilâverlerüñ (7) güzîdeleri hoş geldiñiz kimler siz ve ne diyârdan siz böyle (8) çoqluq leşker bu kadar serverler gelüb qanda gidersiz didi (9) ve hem kime tâbi‘ lersiz şahıñız kimdür didi andan Qahtarân (10) dağı edeble söze gelüb aydur iy pehlevân cümlemüz irân (11)

20b

ve turân kavmiyüz deşt Helhelân şâh oğlı Huşenk (1) şâh qullarıyuz bu dem şahımız hindüstân diyârın seyr (2) itmek için arzu idüb giderken uş bihamdillah yolumuz (3) bu diyara irüb sen dilâverüñ ayağı toprağına irişdük ammâ (4) iy pehlevân bu diyârlarda bu zamâna dek senüñ gibi kimesnenüñ (5) nâm u nişanı yoğıdı billahi küstâhlıq olmasun kimsin ne şadef (6) dürrisin ve ne diyâr gevherisin didi Qahramân aydur iy pehlevân (7) râst dîrsin ben başda bu diyârdan degülüm gerçi aşlum âdemi (8) zâdedür velî bu zamâna gelince div içinde olub küh-ı kâf (9) eteginde heyhât şahrâsında büyüdüüm uş bu diyâra yakın (10) zamânda geldüm didi Qahtarân ol sözi işidüb aydur (11)

21a

iy server kimüñ neslisin ve hem diyâr-ı küh-ı kâfa niçün (1) düşdüñ didi Qahramân bir kez âh idüb aydur iy server (2) ben bende ol diyâra düşicek üç yaşında idüm ammâ ol qadar (3) işitdüm ki atama divler ğazab idüb beni qapmışlar didi Qahtarân (4) aydur iy pehlevân ‘ acebdür kim benüm cigerümden söylersin atañı bilür misin (5) didi aydur bildügüm bu qadardur kim atama Tahmurâd dirlerdi (6) andan

ğayrı hâlin bilmezem didi Qahtarân ol sözi işidüb (7) bir kez âh eyledi Qahramânun
üzerine düşüb aydur iy gözüm (8) nuri Qahramân bil ve âgâh olğıl kim ben senün
atañ Tahmurâduñ (9) qarındaşı Kerşâsb oğlıyam didi Qahramân dañı cân cigerlerin
(10) bulub iki burâder zâdeler birbirinün üzerine düşüb (11)

21b

ikisinün dañı gözleründen hasret yâşı revân olub (1) birbirinün vaşlat şarâbına
mest ve bî-hüş oldılar ol hâli (2) görüb anlar ‘ ayyâr du‘ âlar idüb şâdî kıldılar tâ kim
anlarun (3) ‘ ağılları gelüb birbirine mâil olub ol ikisinün zevk ü (4) şevkinden cümle
yârân zevk sürür buldılar **naẓm** (5)

Her kaçan bulsa iki hasret vusûl	Ol zamân dirler olur hâcet kabûl (6)
Nüş iden fûrkat belâsıyla elem	Oldı vaşlat ni‘metiyle muğtenem
(7)	
Şiddeti fûrkatdan olmayın za‘if	Ola mı vaşlet hevesine harîf (8)
İy gönül çek var fûrkatdan ğamı	Tâ naşibün ola vuşlat ‘ âlemi (9)
İtme vuşlatdan şikâyet zinhâr	Fûrkatun olur me‘eli vaşl-ı yâr (10)
Nâr-ı fûrkat ehlin eyler zerr-i hâş	Ğıll u ğaşdan pāk olur bulur hâlâş
(11)	

22a

Lâyık olur vaşlınun esbâbına Halka olur belki vaşlet bâbına (1)

tartûs hakîm kavlince ol vaqit kim ol iki hasret birbirine (2) buluşub bilişdi
andan Qahtarân aydur iy cigerüm pâresi bihamdillah kim (3) uş hâl ma‘lûm oldu nola
iy pehlevân luţf idüb qadem (4) rence kılub bizümle Huşenk şâha bile gidevüz zira
şâhumuz (5) bizi göndericek didi kim ol servere benden selâm idüb da‘vet (6) idün
ola kim luţf idüb gele didi iy gözüm nuri Qahramân (7) bu dem şâhimuzun gözi
yoldadur luţf idesiz minnetde olavuz (8) şâhumuza senün pehlevânile bile varavuz
didi Qahramân dañı qolı başına (9) koyub aydur ki nola sen ki bizi anun gibi şâha
da‘vet idesiz (10) biz dañı varub hizmet idelüm diyüb ol gice şabâh olunca (11)

22b

kelimāt idüb şabāḥ Қаһтарān Şir Pençeyi Huşenk şāha (1) gönderüb ol daḡı yıldırım gibi irüb şāhuḡ қадeminde (2) bāş urub aydur iy şāh-ı cihān ol yigid Қаһramānuḡ ‘ammusı (3) Таһmurāduḡ oḡlı Қаһramān imiş uş alub şāhuḡ һизметине geliyorur (4) didi ol sözi Huşenk işidüb şād olub ‘ayyāra māl (5) virüb aydur beni seven Қаһramānı қарşulasun diyüb on yedi (6) kerre yüz biḡ sipāhi cümle Қаһramāna қарşu gidüb şāhıla dört (7) yüz vezir қалub sulṭān-ı şāhib serir қалub yanında duran (8) on iki biḡ ḡāş қul қалdı **ezin cānib** Қаһramān daḡı (9) dārātile suvār olub öñinde Gerdan Keşān ve ‘Āşım yüriyüb (10) şāḡ tarafında Қаһтарān ve şolında Behrām Cebeli yüriyüb ol kırk (11)

23a

server daḡı kimi öñince ve kimi ardınca yüriyüb giderken (1) bakub Қаһramān Gerdan Keşānuḡ hey’et-i simāsında bir ḡālet (2) gördi kim ḡerif serbāz-ı mekkār-ı cihān güzār kimsedür kim yüzine (3) baқanuḡ zehresi çāk olur andan dönüb Behrām Cebeliye nazar (4) idüb ḡoş қadd ü kāmeti yāl ü bāl ve heybet ve şalābet (5) nihāyetde bir kimsedür dönüb Қаһтарāna aydur iy ‘ammu bu server (6) kimdür aydur ciḡer ḡüşem bu yigit cebeli kebir sulṭānınuḡ қızı (7) oḡlıdur bāşından bir ‘aceb vāқи‘a geçmişdür ki ḡaққ te‘ālī ḡazretinüḡ (8) luḡfi irişüb ölmüş iken yine dirildi Қаһramān aydur billāh (9) öldi aydur iy server bunun қışşası çoқdur ammā muḡtaşarı (10) bu kim bu yigidi ma‘şuқıla bir cādu siḡr idüb taş eyledi (11)

23b

yigirmi dört yıl daḡı тұrub leylen ve nehāren ebḡār ve ḡazān (1) bilmeyüb āḡir bu Gerdan Keşān didükleri ‘ayyār varub ol (2) cāzūyı şikār idüb getürüb bunlaruḡ üzerinde helāk (3) idüb ḡalāş eyledi didi Қаһramān ol sözi işidüb (4) ol yigidüḡ ḡāliline ‘ucbe қалub Gerdan Keşānuḡ dilirligiḡe (5) taḡsīn idüb Gerdan Keşānı yine merḡabālayub ḡikāyetüḡ (6) aşlın şorub aydur iy pehlevān қışşa çoқdur inşaaallahu te‘ālā (7) eger ecelden amān olursa қatıyla һизметiniize taқrīr idevüz (8) diyüb ol ḡālile gelüb irüb gördiler kim bir şāḡrada on (9) yedi kerre yüz biḡ erüḡ ordusı bārūsı bengāḡı қurılıb (10) leşker içinde yigirmi dört yirde sulṭān serā-perdeleri çekilmiş (11)

24a

rāst orta yirde dört biñ dört yüz kızıl altūndan (1) direklü bir serā-perde ḥaḳanī kırmızı atlasdan tūtulmuş anuñ gibi (2) ordunuñ öñinde bir ‘aceb ceş-i müzeyyen kendülere karşı (3) tūrub iki tarafda ḳol virmiş daḫı yakın iricek ol ḳavm (4) Ḳahramāna du‘ālar idüb öñince ardınca bile yüridiler evvel (5) gördi dört biñ dört yüz kızıl altūnlu çevgānlu çavuşlar (6) Ḳahramāna karşı gelüb öñince şavul yurtile andan ‘Āsım birle (7) cihān dest yigirmi biñ çāpuḳlar altūn zeng elmāslu nacaḳ (8) getirüb gelüb du‘ālar idüb Gerdan Keşāna bāş urub iki (9) iki ḳolında Ḳahramān öñince yürüdiler tā kim ol ulu bārgāhuñ (10) öñine iricek vaḳitte ol bārgāhdan ol ḳadar ekābir (11)

24b

aḡyān çıḳdı kim bī-ḥadd cümle piyāde oldılar ol ‘izzetile (1) Ḳahramānı ḳapu öñine getirince gergedanlarından indiler yine (2) ol çadırdan ne ḳadar ki şāhzādelerde varise karşı gelüb (3) ‘izzetile öñine düşüb alub iḳerü girince ol yedi (4) sulṫān daḫı ayak üzere gelüb bir bir irüb cümle Ḳahramānile (5) görüüb alub ol dört yüz vezīr Ḳahramānı taḫt öñine (6) getirüb durdılar Ḳahramān gördi kim kırık sekiz ayaklu bir (7) taḫt zerrīn tūrub cevāhirlle müzeyyen üzerinde otuz eriş (8) ḳaddlü bir sulṫān oturur bāşına tāc şāh beline kemeri keyānī arḳasına (9) dībā-yı şāhı geyüb eyle yaraşık sulṫāndur kim yedi iḳlīm (10) şāhları ḫizmetine lāyık pāy-ı taḫtında dört yüz vezīr oturmuş (11)

25a

şāḡ ve şol ol ḳadar altūn ve gümüş şanduklar kim nihāyeti yoḳ (1) yine altmış üç şandal siyāh atlaslar üzerine örtülü Ḳahramān (2) ol ḫālī göricek bildi kim derbend aḡzında kendüsiyle ceng (3) idüb ḳılıcından gidenlerdür ol ḫāle inşāf idüb kendünün (4) ḫun-rīzligine peşimānlık şüretiñ gösterdi andan ilerü (5) varub pāytaḫta bāş urdı Huşenk daḫı ol taḫt-ı (6) ‘azīmden Ḳahramāna ‘izzetiçün aşaḡa inüb ḳol şunub Ḳahramānı (7) baḡrına başub elin alub buyurdu cihān pehlevānlık kürsīnün (8) cevher örtüsün giderüb dönüb şāh ol cümle divān (9) ḫalḳına nazar idüb cümlesine bir yirden aydur iy cihān serverleri (10) cümleñüzün ittifaḳı ve icāzetiyle Ḳahramān şāḫib ḳırānlık (11)

25b

kürsisine otursun zira kim hem pehlevān ve hem nesl-i (1) sultāndur didi cümle didiler kim şāhuḡ fikri şevābına (2) hezār taḥsīn mübārek olsun didiler ol vecihle Ḳahramān daḡı (3) gelüb oturub andan aṣaḡa Ḳaḡtarān oturub muḡābelesine (4) Behrām Cebeli oturub bu seyyāre yedi biḡ yedi yüz Gerdan Keşān (5) pehlevān oturub andan yedi biḡ şehzāde altı biḡ altı yüz (6) server zādeler oturub dört biḡ dört yüz ḡor ḡuşaḡlu (7) mübārızler oturub dört yüz ehl-i ḡikmet vezīr oturub (8) üç yüz müneccim oturub şāḡıḡ ḡafāsında on iki biḡ (9) zerrīn külāḡ ḡullar ayaḡın ḡurub yigirmi altı biḡ ḡavuş ve bevvāb (10) ḡizmetine yürüdi on üç biḡ cellād sekiz biḡ elmās teberlü (11)

26a

ḡun-rīz peyikler geldi on yedi kerre yüz biḡ sipāhi divāna (1) ḡurub ḡān sālār ve ḡāşnigīrlər yürüyüb selāḡīn ve serverlerle (2) öḡine ḡarīr pīşgīrlər şalub sumāt çekdiler enva‘ ni‘metler (3) gelüb yendi şükrin didiler esbāb ni‘met gidüb her ḡarafdan (4) ol melek edeblü sükkerin leblü sīmīn ḡabḡablu ser-dihler ortaya (5) girüb sīmīn zerrīn bādeyeleri altūn ve ḡümüş sipālar üzere (6) ḡīn idüb andan serv-i ḡurāmān boylu ferīşte ḡuylu ayva (7) eḡelü sīmīn bileklü ḡüneş yüz şīrīn sözlü ḡüzel ḡözlü (8) sākīler ortaya girüb bilekler şıḡayub cevheri ḡadeḡleri zerrīn (9) bādiyelerden la‘lin şarāblarile pür ḡılıb dürlü nāz u şīve birle (10) yürüdiler selāḡīn ve serverlere ve mübārız mihterlere elden ayaḡ (11)

26b

virüb yāḡūt seyyāre-yi seyr itdürdiler andan bezm-i şāḡa (1) ziyet virmek içün zühre sāzlu bülbül āvāzlu sāzendeler (2) şafīle oturub ellerinde ḡeng ve ḡānūn ve şaşata ve ḡayriler (3) alub yir yir ḡuşmāl virüb tertīb ve terbiyyet birle söyledüb (4) ḡizlü rāzları beyān sözləri bī-ḡarf terkīb taḡrīr itdiler (5) lisān-ı ḡaybden ḡaber virüb cān u dilleri cūşa ḡetürdiler (6) bir zamān sāz u söz (7) cūşa ḡetürdiler bir zamān sāz u söz şoḡbet olub andan ḡā‘ide üzere biraz daḡı selāḡīn serverler (8) ‘ahd ü ‘imān zāḡir olub birbirine mihr ü mehabet ‘arz itmekiçün (9) fūrudaşt idüb emīn oldılar andan Huşenk şāḡ (10) bāş ḡaldurub Ḳahramānı ikileyin merḡabālayub seferinden ḡayra şorub (11)

27a

luṭfile kelimāta çıḳdı ahramān daḫı edeb erkānile bildügi (1) adar sergüzeṣtin beyān eyledi üç yāşında iken divler kūh-ı (2) āf eteginde heyhāt Őahrāsında besledüklerin āḫir kendüyi (3) divlere rub‘ meskūna getürdüb bu yirlerde Őāha buluşduĝın (4) cümle beyān eyledi ammā Őāhuñ luṭfindan utanub itdügi (5) serkeşlikden begāyet utandı Őāh daḫı kendü ile kelimāt iderken (6) çekdügi Őermden bedel ahramāna milk ü diyār ü ḫayme vü ḫazine (7) ve ul ve novker ḫadem ve ḫašem ṭabl u ‘alem virüb ahramāna Őükrāne (8) cümle selāṭin ve serverlere ve mīr ü sipāha baḫşış idüb māl (9) ve ḫazine virüb cümlesin ĝanī eyledi andan kerimiyyetile (10) sāzendelerine dürlü Őuḫlıqlar gösterüb ol gün ahramān (11)

27b

kerimiyyetine eyle Őoḫbet oldı kim daḫı olmış degildür andan (1) Őāh ahramāna hindüstāna gitmegi aḫdı **ḫakīm avlince** Őāh eyle (2) diyicek ahramān ayaĝ üzere gelüb bāş urub aydur iy (3) Őāh-ı heft kişver biḫamdillāh ki bu dem sen Őāhuñ hizmetine (4) irdün Őāh devletinde eger emr olursa deryā-yı muḫīṭ gibi kūh-ı (5) āf etegin belki cümlesin Őikār idüb div Ehirmene ılıc (6) uralum hindüstān anda diyüb du‘ ā itdi Őāh daḫı Őād (7) olub buyurdı leşkerün içinde ne adar Őehzādeler ve serdārlar (8) varise güzide ılıb cümlesin cem‘ idüb ırķ biñ server (9) ve serverzādeleri ahramāna teslim eyledi leşkerde bir bölük (10) oldı tā kim ol ḫālile meclis kemāline irüb Őarāb buḫārı bāşa (11)

28a

çıḳdı andan Őāh işāretiyle destūr olub ahramānı Őāh (1) virdügi bargāha getürdiler serverlerün her biri bāş urub (2) döndiler gitdiler Gerdan Keşān daḫı gitmek dileyicek ahramān aydur (3) iy server luṭf idüb bizi tenhā oyub gitme senünle biraz (4) kelimāt idelüm diyüb alub adıra girdi geçüb oturdılar (5) buyurdı Őāh virdügi ḫāş ullar Őarāb getürüb biraz kim (6) kelimāt itdiler ahramān aydur iy Őāh di imdi luṭf idüb (7) bize ol ṭaş olan yigidün sergüzeṣtin beyān eyle didi andan (8) Gerdan Keşān bāş urub aydur iy server bu ‘aceb aziyyedür ki (9) çünki suāl eyledün deñile diyüb söze geldi **ehl-i tāriḫ avlince** (10) Gerdan Keşān aydur iy Őāḫib ırān sözüñ aşlı oldur kim (11)

28b

zamānile cebel-i kebīr şāhınuñ bir maḥbube kıızı varıdı adına (1) amerrūḫ dirlerdi ḥüsnile ol adar āvī ıdı kim ırādan yaından (2) iidenler āı olub atasından dilerlerdi velī kimseye varmayub (3) aydurdı kim her kim beni cengile alursa anı abul iderem dirdi (4) her diyārdan server ü selāṫınzādelerden her kim gelürse zebūn (5) iderdi meger ol zamān gülistān-ı bāğ-ı irem didikleri diyāruñ (6) bir şāhı varıdı adına Şehbāl-i peri dirlerdi ol daḫı iidüb (7) amerrūḫı cān u göñülde sevüb bir aç periler göndermiş gelüb (8) furşatile amerrūḫı apup alub gitmişler deryā-yı muḫīṫi gemişler (9) geüp heyhāt şahrāsında diyār-ı bāğ-ı ireme iledürler meger amerrūḫ (10) daḫı Şehbāl periyi göricek āı olur ammā kendüyi cebirle (11)

29a

getürdügiçün ahr idüb aydur perri beni niçün bunda (1) getürdüñ böyle zulmile getürmekden murāduñ muḫabbet ise benüm (2) ahdüm vardur kim baña kuvvetile cevāb virmeyicek kimseye rām (3) olmazam zūr bāzuyıla cevāb vire didi Şehbāl daḫı nermānuñ (4) diliri idi amerrūḫile her dürlü vecihile kuvvet deñeyüb (5) gālīb oldı amerrūḫ daḫı abul itdi Şehbāl daḫı amerrūḫı (6) ādetlerince nikāḫ idüb aldı amerrūḫile Şehbāl bir zamān (7) bile olub amerrūḫ Şehbālden ḫāmile oldı meger ol (8) tāriḫde yine kūh-ı kamer nām-ı diyār ki yine āf etegidür bir şāh (9) varıdı adına Ekvāl dirlerdi yüz seksen eri addi varıdı (10) ol la'ın Şehbālün meger düşmanıydı iitdi kim Şehbāl ademizād (11)

29b

diyārından bir kıız apup getürüb ḫātün idinüb nikāḫ (1) idinmiş ol la'ın furşatile gelüb ruḫı apup kūh-ı kamer iletdi (2) yüz seksen eri addlü la'ındür görür kim Kamerün kendü ile (3) muḫāḫabata ābil degül amerrūḫı muḫkem ḫabs ider amerrūḫ (4) ḫāmileydi iddeti tamām olur bir erkek ayāl getürdi kim (5) bu Behrām Cebeli didikleri yigitdür yā server Ekvāl la'ın buyurur (6) bu toğān ma'şımı div götürüb deryāyı rike revāna şaldılar (7) anda alub helāk ola div ü ḫaḫḫ te'ālā şaqladıgına kimse elem (8) idemez meger ol tāriḫde umumül-ḫayāt sultānı Semendün ü hezār (9) yekdest deryāyı rikiñ revān üzerinden geüb bu ma'şımı (10) görüb buyurdı inüb div apdılar getürdiler alub diyārına (11)

30a

gidüb buyurur varub rub^c meskündan bir kaç müraza^c ad eyler (1) kapup getürürler ol hālile Behrām diyüb ad qodılar beslerler (2) tā kim lübb yigid olur qadd ü qamet bağlar şahib kuvvet (3) olub umumül-hayāt divlerin qaribile zebün eyledi meger bu (4) hālī Şehbāl perri işidüb bir niçe perriler gönderdi kim varub (5) oqlanı alub geleler ol hālile gelüb perriler buluşub alub (6) gitdiler bunun gitdügin Semendün işidüb ardınca divler (7) gönderüb meger perriler dağı çin deryasında gezerken divler gelüb (8) irüb perrilerle deryā üzerinde ceng iderler Behrām anda bir (9) cezireye düşer perrileri şıyub şonra qaşd iderler kim Behrāmı (10) yine alub gideler Behrām divlere el vermeyüb ol cezirede (11)

30b

qalub bunun üzerine çok zamān geçüb Behrām deryāyı (1) çini dersü zabt idüb ne kadar cezire varise tıtdı leşker (2) ve hazine idinüb çin şahının kızın istedi ol dağı virmedi (3) varub cebrile kılıcıyla aldı ol hāl çin şahına ^c ar gelüb (4) yine ol zamānda küh-ı ateşde meger bir cāzū varıdı adına Ezraq (5) cāzū dirlerdi pehlevān ol cāzūnuñ niçe kerre ben bende dağı sihrine (6) düşüb niçe zamān belā çekmişem bārī cāzūyıla şah-ı çin dost (7) dirilür tamağ-ı çinden küh-ı ateşe ilçi şalub şikāyet eyledi (8) meger cāzū la^c in dağı çin şahı bu kadar kendüye ^c itibār itdügine (9) germ olub andan cāzū leşkeriyle cezire-yi ābāna gelüb sihriyle (10) Behrāmı dutub alub çine geldi şah-ı çin ol hālī görüb (11)

31a

cāzūya hizmetler eyledi Behrāmı öldürmek diledi kızını kim Behrām (1) almışdı Behrāma muhabbet itmişdi üstine düşüb öldürmege qomadı (2) ol hālile kızını dağı muhkem kayd bende çekdiler cāzū aydur bunlara (3) bir iş idelüm kim ölüm anuñ qatında eyü dirlik olsun diyüb (4) buyurdı ikisin dağı ^c uryān idüb bir şahraya çıkarub cāzū (5) bunların üzerlerine bir sihr okudu ikisi dağı taş olub (6) şöyle müsteva birbirine qarşu qaldılar yā server uş bu serverüñ (7) taş olduğunun aşlı budur ammā yine hālāşınun aşlı (8) budur kim iy pehlevān şahumuz diledi kim çini dağı fetħ ide seyrān (9) iderken ol yire irdi kim bu qalıblar turur ol yirde ol (10) diyārda at hastalansa yā kimsenün hāceti olsa varub (11)

31b

ol taşları ziyāret idüb ‘itikādile hācet dileyüb (1) du‘ā iderlerdi murād her ne ise hāşıl olurdu meger şāhumuz (2) Huşenk kātında bu hāl aņılıb gelüb şāhile ol iki (3) kılıbuņ üzerine irüb irdügi iki hācer birbirine karşı (4) şöyle tırur şāhumuz bunlaruņ hāllerin şorub bilicek (5) acıyub hayf eyledi aydur ‘aceb bunlaruņ cānı var mı ola (6) div sual itdükde ol yirüņ halkı ayıtdılar ki bile vardur (7) biz ayıtduk neden ma‘lüm ve hem bunlaruņ bu hāli olalı ne kadar (8) zamāndur ayıtdılar yigirmi dört yıldır biz ayıtduk ol zamāndan (9) berü bunlar şāğ olduğı neden ma‘lümdur ol kavm ayıtdılar (10) bundan ma‘lümdur ki ve katı ki şabāh gün toğsa bu kılıblaruņ (11)

32a

yüzleri güneşe dönüb güneş nice seyr iderse bunlar dağı bile (1) seyr ider döner didiler ve hem gün toğub baticak bunlardan eyle (2) zārı ve enīn gelür kim işidenüņ zehresi çāk olur insāndan (3) ve hayvandan kim işidürse bile zārı kılur didiler Huşenk şāh (4) bu sözi işidüb ol aḥşām anda olub vaḫti kim güneş tolanmağa (5) vardı gördük bu kılıblardan inildü ve enīn geldi kim işidenler (6) kan ağladı şāhumuz ol hāli göricek dönüb yanında olan (7) serverlere ve selāḫinlere aydur iy şāh-ı cihān halkınuņ (8) güzīdeleri ‘aceb bu iki mübtelālara dermān olmaya mı ol sözi (9) aḫḫāb-ı şāh işidüb didiler kim iy şāh bunlara dermān olmaḫ (10) ma‘lüm degildür zira bunları bu hāle getüren cāzūya kim ḫaşm ola (11)

32b

ve hem kanda olub şāğmıdır ol dağı bilinmez iy şāh-ı cihān serāyında (1) nece bunuņ gibi dermānsız derde düşmiş var biri dağı (2) bu didiler Huşenk şāh aydur eger bunlara bir dermān varise (3) ben bunlaruņ yolına mālımı bāşımı ḫodum bunlara bir dermān olaydı (4) yā bunlaruņ bizler dağı nice olur söz olavuz didi şāh (5) ol himmet idicek ol yirüņ halkından ba‘zılar didiler kim iy (6) şāh-ı küh-ı āteşde kim deryā-yı muḫīḫüņ öte ḫarafıdur anda bir cāzū (7) vardur adına Ezrāk cāzū dirler bunlaruņ bāşına bu belāyı (8) ol la‘īn getürdi diyüb aşlın ben pehlevāna didüğü gibi (9) beyān eylediler Huşenk şāh ol sözi işidicek aydur ‘aceb ol (10) cāzūyı bilür kimse var mı ola ayıtdılar iy şāhı ‘ālem ol Ezrāk (11)

33a

cāzūnuñ hiç kimse fırsatın bulamaz zira kim yedi deryānuñ öte (1) tarafında küh-ı âteşde olur sihriyle odı kār itdürmez anuñ (2) niçe bunuñ gibi sihri vardur kimin ağac kimin at kimin it (3) kimin kuş itmişdür her biri bunuñ gibi bir derd içinde kalmışdur (4) didi şāh bu sözleri işidicek dönüb aydur iy serverler (5) uş yeri yurdile cāzū bilindi diñ yarağ görüñ herçi (6) bād-ābād didi vezirlerüñ ulusı şerif hakim aydur iy şāh (7) bu bir dermānsuz derddür kim çāresi yoğdur zira kim cāzūnuñ (8) maqāmı yedi deryādan öte âteş içindedür hele deryāya mällar (9) döküb gemiler düzüb leşker geçürmek olaydı ammā varub (10) âteşe nice kerreler iy şāh bunuñ dermānı oldur kim hemān (11) Allahdan ola vegerni buña düzilüb varılmaq fāide eylemez (12)

33b

şāh ol sözi işidüb aydur iy hakim bir la^ç in kim cihānda (1) bu kadar zulm ve hayf ide biz dağı zamānuñ şāhib kırānı (2) olavuz aña bir dermān olmazsa bu gayret bizi helāk (3) ider diyüb gayretile şāhuñ gözlerinüñ seylābı revān (4) oldı ol himmet server ve selātinler göricek bir bir didiler kim (5) iy şāh-ı heft-i kişver çünki bu kadar iqdāmuñ var cānumuz (6) yoluña kurbān olsun bunuñ gibi gāzā-yı ekber kanda bulunur (7) buyuruñ yarağ görilsün imkān olduğda biz varalum (8) bāki fırsat ve nuşret virici Allah diyüb du^ç ā itdiler şāh (9) dağı serverlerüñ ol himmetlerin görüb buyurdı kim yarağ (10) görüle yine şerif hakim aydur bunuñ gibi işe bu aşıl (11)

34a

qayduñ fāidesi yoğdur çünki bu kadar iqdām var geregi (1) oldur ki bir cihān dest serbāz ola varub cāzūyı tağassun (2) idüb fırsatile bir iş başara yoğsa aña leşker fāidesi yoğdur (3) hemān māl hazine zāyi^ç idüb ādem kırdırmağdur didi şāh (4) ol sözi işidüb yine melül oldı dönüb bir bendenüñ (5) yüzine baqub aydur iy server-i ^ç ayyārān sen dağı cihānuñ (6) bir ziber destisin bu tedbirde senüñ fikrüñ nedür didi (7) **tartus hakim qavline** Gerdan Keşān aydur iy pehlevān şāh (8) eyle diyicek ben bendeye dağı gayret gelüb gönjüm aydur eger (9) bunca kimse ^ç āciz olduğı maşlahatı kim hāşıl idem ne behā (10) diyüb şāh öninde yüz urub ayıtdum iy şāh-ı cihān ben (11)

34b

bende dağı niçe kerre ol cāzūnuñ sihrine düşmişem bir kerre (1) yedi yıl kulan şüreti idüb sihriyle gezüb gözler (2) yāşın dökdüm āhir şeytān-ı rācīm sebebiyle hālāş oldum yine (3) bir dağı ol işe acıyub cāzūya hizmet itdüm fırsat (4) bulub intikām alam diyü yine beni şikāra getirüb kuzgun (5) eyledi yedi yıl dağı kuzgun şüretiyle yürüdüm āhir ‘ Attar (6) cāzū dirler şehir heftegāndan yaña olur ol kurtardı (7) iy şāh bu def‘ a dağı senüñ himmetünle bu iki ‘ aşıkı ve ma‘ şukı (8) yoluna cān u bāşdan geçüb yine varayım yā budur ki Allah rāst (9) getirüb cümle intikāmı cāzūdan alam yāhud bu yolda kurbān (10) olub nesīm olam diyüb du‘ ā idüb şāh dağı ben bendeden (11)

35a

ol himmet göricek kol şunub arķam yaptı aydur iy Gerdan (1) Keşān var kim Allaha işmarladum ammā zinhār ihtiyātile ol bizler (2) dağı senden haber bilmeyince bu diyārdan gitmeyelüm veli iy server (3) gönlün kavī tutkim niyyeti hayr olana haķķ yardımcıdur didi **nażm** (4)

Niyyetini hayra idicek bir kişi	Oñda anuñ lā-cerem elbetde işi (5)
Zira hayr işe ma‘ āvindür hudā	Haķķ ‘ ināyet idicek olmaz każā (6)
Niyyeti hayra olan itmez ziyān	Olmadı iflāh-ı şerīre uyan (7)
Sa‘ iy iden zılm ü fesād iden müdām	Belki şanur kim alınmaz intikām (8)
İtdügi qalır be-küllü yanına	Germ oluben fırsatı devrānına (9)
Eyle bilmez itdügi zılm ü ‘ itāb	Tā kim ider varlığı kaşrın harāb (10)
Ne kadar olursa kayyum-ı cihān	İtdügin bulısardur iy fülān (11)

35b

şāhib kelām kavlünce Gerdan Keşān aydur iy pehlevān çünkü (1) şāh öninde bu kavli idüb andan yoldaşum Şir Pençe bile (2) aldum ki ne hāl olursa benüm haberüm getüre üç yıla kavli (3) idüb gitdük bir yıl gidüb şehir heftegāna geldük ol (4) kavm perrilerdür yılda altı ay uyurlar altı ay uyanuķ olurlar (5) bizler ol diyāre varıcaķ gördük perriler uyurlar andan geçüb (6) ‘ Attar cāzūnuñ şehrine varub evvelden anuñla āşināydum (7) eylugin görmiş idüm varub kademinde bāş urub elin

öpdüm (8) ‘Attar beni görüb bilüb aydur hāy miskin yine neye geldün (9) ben ayıtdum iy sultān-ı sāhirān ol eylūgi kim senden gördüm (10) hiç kimesneden görmedüm eyle olsa fikr itdüm ki sen baña bu kadar (11)

36a

eylük idesin senün hizmetünden ayru olmağ mürüvvet degildir (1) uşbu fikr ile geldüm kim bāki ‘ömri senün hizmetünde sürem (2) diyüb iy pehlevān bir yıl dağı cāzūnuñ hizmetin eyledüm bir gün (3) cāzū beni yoldaşumla tenhā getirüb aydur iy Gerdan Keşān (4) siz ki bu kadar hizmet idersiz bildürün kim benden murāduñuz (5) nedür diñ göreyim eger elden gelürse sizi murāda irügüreyim (6) and içdi ben dağı cāzūnuñ öñinde bāş urub ayağ üzere (7) tırub hāli beyān eyledüm kim iy sultān-ı sāhirān senün bize (8) itdügün luḫfi Huşenk şāha beyān eyledüm ol dağı saña selām (9) idüb bizi senün hizmetüne gönderdi kim senün elünile Ezrāk (10) cāzūya bir çarb idevüz diyü du‘ā itdük ‘Attar bu sözi (11)

36b

işidicek bir zamān fikre varub aydur iy ‘ayyār büyük (1) da‘vā eylemişsin şimdi cihānda Ezrāk gibi cāzū yokdur (2) ne kadar cāzū varise cümle anuñ şākirdidir ammā Huşenk (3) şāh kimdür ben dağı Huşengi vaşf eyledüm aydur hā belī Huşengi (4) bildüm ol diyārı deştden kōpan şāhdur ki benüm qarındaşum hürrem (5) cāzūyı taḫgac tağlarında şutr serālar elinden hālāş (6) itmişdür benüm dağı ol şāha bir eylük itmek murādum idi (7) ammā iken şarb işe kaşd itmiş sizler dağı hāzır oluñ (8) nidelüm eylūge eylük gerekdür diyüb ol dağı bu iş için (9) kuşanub üç gün yarağ görüb dördüncü gün seherden (10) bizi yanına oқыub üzerümüze sihr oқudı ikimüz dağı (11)

37a

iki siyāh kuşlar olduğ şöyle kim birbirimizden korğduğ (1) andan cāzū dağı kendüye sihr idüb ‘uḫḫāb şeklinde (2) bir ulu kuş olub bizümle kanād açub uçduğ ol (3) hālile yedi deryāyı geçüb kūh-ı āteşe geldük yakın yirde (4) konduğ gördüm yine evvel gördüğüm gibi tağ şāhra (5) tutuşub yanar od yālīñi ve dütün dünyāyı dutmuş ol (6) od içinde dürlü şadā ve şancılar gelür kim işidenün ‘aḫlı (7) zāil olur iy pehlevān ol yire yakın iricek cāzūnuñ (8) işāretiyle konduğ cāzū yine bir sihr oқыub bizi ādem

eyledi (9) biz dağı yine ādem olduğumuza sevindik ‘ Attar aydur iy ‘ ayyārlar (10)
uşda küh-ı āteře geldük Ezrāk bunun içindedür veli ki (11)

37b

ihtiyāt gerekdür kim bizi tuymaya diyüb bir dāire cizüb (1) bizi içine koydı
andan yağa bir efsün okıyub urdı (2) içinden bir mil görüdü bağa aydur iy Gerdan
Keřān cān u bāř (3) bāzārının yerine geldük Ezrākun serāyı ol mil dibindedür (4)
benüm anda varmağ elümden gelmez eger sen ikdām idersen sağa (5) bir efsün
ögredeyim kim anı ol bilmez diyüb öğretti andan (6) elüme bir yāyıyla dört oğ virüb
aydur al bu oğı yāyı (7) vağtı kim oda yağın varasın bu efsünü oğı dağı oğun (8)
birisin ol oduğ içine at sen dağı kırkımayub ardınca (9) var bir zamān içinde
gittükden şonra bir serāya irüb şapusında (10) bir ‘ aceb şavm göresin ol yirde yine
efsünü oğı oğun (11)

38a

birin dağı at gerçi şaşd şüretin gösterürler ammā kırkıma (1) nesne idemezler
anlardan dağı geçüb kim serāya iresin serāy (2) şavlusında bir ‘ aceb çokluk canavar
göresin anların dağı (3) üzerine efsün oğı oğun birin dağı at andan dağı (4) içerü
girüb bir bir ulu köşe irüb göresin kim altündan (5) bir tağt ötesinde bir kimesne
yatur yüzi şaplan yüzine beğer (6) şolları arslān pençesine beğer şarnı keçi şarına
beğer ayakları (7) deve ayaklarına beğer bir ejdehā ol tağtı şuşadub yatur (8) ol
vađt bilesin kim ol yatan Ezrāk cāzūdur hic üřenme (9) efsünü ođı ol ođun birin dađı
ejderhā üzerine at (10) dağı kırkıma tađt üzerine çık ol cāzū yılda bir kez kırkı (11)

38b

gün uyur gice ve gündüz şonra bir yıla dek hic uyanmaz (1) uş yatalı dağı
řiřābda üç gündür otuz yedi gün (2) dağı uyusa gerek tağta çıkub ellerin bu sacile
bağla (3) diyüb iki bölük ‘ avrat sāçın virdi dağı didi kim (4) yedi kez bu efsünü oğı
dađı cāzūyı getirüb bunda gel (5) diyü bađa her nesne-i ki tamām bildürüb gönderdi
ben dağı Allaha (6) tevekkül idüb oğları elüme alub bunlara vidā‘ idüb (7) didüm ki
eger ben gelmezsem luřf idüb bu yoldařımı rub‘ meskūna (8) ilet diyār-ı çine
gönderesin kim benüm şaberüm řāha ilede beni (9) şayr du‘ ādan unutmayub şarşu
rūhumı du‘ ā eyleyeler sen (10) řarındař ađiret řađkıın řelāl eyle diyüb cān bāř ele
(11)

39a

alub gitdüm **iy şahib kırān** ol hālile giderken ve k̄athā (1) cāzūnuḡ elinden içdügüm şerbetler öñüme gelüb yüregüm (2) qorhu cānum ditrerdi velī ġayretile ad icün cān u bāşdan (3) geçüb gitdüm tā kim gelüb āteşe irdüm ol oquḡ birine (4) efsün oқыub atdum gerçi oduḡ ‘alevi beni kızdırmışdı (5) ammā od içine düşdükleyin bir hoş hevā gelüb beni rahat (6) eyledi andan serāy öñine gelüb bir ‘aceb řāife gördüm (7) yetmiş iki milletüḡ yüz yigirmi dört şıfatuḡ biḡ bir ümmetüḡ (8) birine biri beñzemez yine efsünü oқыub oquḡ birin daḡı (9) atdum gerçi kim qarşu yürimişlerdi velī oq atıcaq yine (10) dönüb gitdiler andan gelüb ol mil dibinde ol oddan (11)

39b

serāyuḡ içine girüb gördüm bī-nihāyet canavarlar yürür (1) anlar daḡı baña qarşu gelince efsün oқыub oқы atdum anlar (2) daḡı def‘ oldı andan serāya girüb gördüm bir muraşşa‘ (3) köşk üzere bir taḡt zerrīn dāiresinde bir ejderhā ḡalka (4) olmış yatur ejderhā beni göricek bāş getürdi ben daḡı efsünü (5) oқыub oquḡ birin daḡı buña atdum ol daḡı sākīn oldı (6) andan cān u bāş ele alub taḡta çıqdum gördüm la‘ īni ‘Atḡar (7) didügi gibi qaplan şüret arslān dest keçi qarın deve ayak (8) bir zışt murdār şüretdür kim yüzün görenüḡ ‘aqlı zāil olur (9) nefesinüḡ rāyiḡası it ölüsi gibi qoqar ağızınuḡ bir yanına (10) zaqḡum aqmış şöyle bil **iy pehlevān** ol şüretile la‘ īni (11)

40a

göricek bāşumuḡ sācı urca tırdı yine ġayret idüb (1) bu efsünü oқыub üzerine varub bir niçe kerre tecrībe idüb (2) gördüm hic ḡaberi yoq hemān fırsatı ḡanimet bilüb qaşd (3) itdüm ki bāşın kesem yine bu da‘ vāya geldüm ki eger ḡaqq rāst (4) getürüb bunu bu şüretile Huşenk řāh öñine alub varam (5) bir eyü ad qoram diyüb hemān ol sāçıla elini muḡkem kafāsında (6) baḡlayub efsünü daḡı oқыub getürüb gitdüm gelüb ‘Atḡara (7) yitdüm ‘Atḡar beni görüb taḡsīn eyledi arqam yapub boynum (8) öpdı andan cāzūnuḡ bir tıtam sāçın kesüb ol oduḡ (9) içine atdı od göli maḡv oldı gördük qara taşdan (10) yapılmış bir ḡışār nice ise cāzūlar her şarafda yaturlar (11)

40b

dağı esirlerün dürlü canavarlaruñ nihāyeti yođ idi iy (1) server bunları göricek benüm dağı çekdügüm derd öñüme düşüb (2) ‘ Atđara ayıtdum iy sulđān-ı sāhirān nice oldu kim bu bī-çāreleri (3) kayd u bendden ħalāş ideydük cāzū gülüb aydur sen dağı (4) bu şerbeti içmişsin diyüb Ezrāka tekrār dāru virüb (5) bendin berkitdi dağı aydur var imdi Ezrākuñ sāçınuñ bir (6) miđdārın bunlaruñ üzerlerine buħur eyle ben dağı itdüm gördüm (7) ol esirlerün üzerlerine tütün çeküb bir zamāndan şonra (8) düttün açıldı gördüm cümle ādem olmuşlar anlar dağı bağub (9) bizüm yanumuzda Ezrāk cāzūyı esir görüb gelüb ayağumuza (10) döküldiler andan ol yatan cāzūları ‘ Atđar buyurdi cümlesin (11)

41a

helāk eylediler ben ayıtdum iy sulđān-ı sāhirān nola cāzūlaruñ (1) birazın kıoyalum kim Ezrākuñ ħazinesin yükledevüz bize götürsek (2) āsān ola ‘ Atđar ayıtdı iy ‘ ayyār meger sen cāzūlaruñ intikāmın (3) unuttuñ eger ben bulsam Ezrākı depelerdüm illā bunda bu helāk (4) olıcak ol taş olanlar şürete gelmek güc olur diyüb (5) cümle cāzūları helāk idüb andan ol siħrden kıurtılanlar (6) üç biñ kıadar erkek dişi bir yire gelüb cāzūnuñ serāyına (7) girüb bī-nihāyet ħazinesin bulduğ andan ‘ Atđar bir taş (8) şuya siħr eyledi aydur sizler bu şüretle yedi deryāyı geçüb (9) rub‘-ı meskūna varamazsız sizleri yine siħirle kıuş şüretine (10) kıoyalum dağı öte tarafa varıcak yine ħalāşınız āsāndur didi (11)

41b

anlar dağı kıor kımışlardır birbirine bağub zarūrī rızā (1) virdiler ‘ Atđar ol şuyı ağzına alub bunlaruñ cümlesinüñ (2) üzerine sağdı bir zamān bir ‘ aceb buħār oldu bunları bağdı (3) bir zamān açıldı gördük her birinüñ bir kıulan şüreti olmuş kim (4) her biri ululuğda at kıadar ola anlar yine kendülerin ol (5) şüretde göricek feryād itdiler andan ‘ Atđar Ezrākı götürmekiçün (6) buyurdi şal bağladığ kemendler tağduğ cümle kayd tamām olduğdan (7) şonra bizi dağı yine kıuş şüreti idüb kendü dağı eyle oldu (8) dağı ol kıavme işāret eyledi kimi cāzūyı kimi mālī üşüb (9) eyle getürdiler kim bunda nesne kıalmadı ol ħālile pervāz idüb (10) yedi deryāyı geçüb ‘ Atđar cāzūnuñ ħişārına geldük ‘ Atđar (11)

42a

anda alub aydur iy Gerdan Kean te' cil gitmek gereksin (1) czunu uyanması yaındur gfil olma eger al olursa (2) seni itmekile omaz dkeli ' lemi bu ecile arbe virr didi (3) ben ayıtdum iy server-i shirn eger az gelb ' alı gelrse (4) hemn al olur mı ' Atar aydur ol efsnile kim ben anı (5) baladum ol efsnı ol bilmez kendyi benden al idemez (6) meger kim ainsına bulıub al ide amm eger kim eyle ola (7) yine efsnı oıyub zerine toprak a yine ' alı gider (8) tekrr dru virb al git didi ben ayıtdum bizi ya bunları (9) bu u retinden nice al ideyim yoldau getrsin (10) diyb al eyledi bir ıe virdi ii tolu ızıl an (11)

42b

aydur ki bu ıe iinde olan anı vati kim menzile (1) varasın bunlaru zerlerine dk cmlesi yine insan (2) ola diyb bizmle ved idb Huenk aha selm (3) imarlayub ol aldı biz gitdk iy **ahb ırn zamn** vati kim (4) diyr-ı ine yaın irdk bir ahrada  bi u retinde (5) olanlar dire ikra gidb beni daı uyu almı az (6) udret czunu ' alı gelmi gzin aub kendyi (7) ayd-ı bendde grr direye nazar idb ben bende-i grr (8) bilr kim ol nie kerre siriyle ikr itdgi herfdr ki (9) gh eytn ve gh ' Atar al itmidr ol sebebden (10) ' Atarile dman olmidr ol li cz gricek (11)

43a

bilr kim bu ii iden ' Atardur hemn kendyi urtarmaa (1) ad ider ne adar kim sir ider re idemez hemn bir kez sir (2) idb meger bir aaca balamıdum ol aacı siriyle yerinden (3) oparur kim gide aacu cayırdısın yoldaum ir Pene iidb (4) uyanur li grince u retinde feryd eyledi ben daı (5) uyanub czunu ' alı gelb ol yıldıırım gibi gzlerin (6) turur sir ider kim al ola ben daı hemn bir kez ayırub (7) sere unub sordum bu adile kim ekb helk (8) idem bunca emek zyi' olmayub hem czunu gelecek bel (9) ve azsından emn olam diy ol lile irb bir avuc (10) toprak aldum zerine sadum sir oıyınca ben daı tamm itmedin (11)

43b

ol tamm idb ol aaca iret itdi aac gjlayu (1) yerinden opunca ben daı siri tamm idb g elme teber (2) ol elme toprak alub irdm evvel toprakı

üfürüb (3) üzerine kim saçdum hemân bir gâliż toz olub anı gördüm (4) cāzū ağacıla yüzünüñ üstine yıkıldı hemân irüb (5) yine dāru virüb cāzūnuñ muḥkem ‘ aqlın aldum teber tütüb (6) biraz karşıısına tırdum muḥkem kār itdi andan yine yārān (7) gelüb irdiler ol yirden daḡı gidüb ol diyāra irdüm kim (8) Huşenk anda yaḡındur arada bir günlük yol ḡaldı oradan (9) yārān cem‘ idüb cāzūnuñ virdügi ḡanı üzerlerine döküb (10) hemân bir taraftan bir yıl gelüb ol ḡanı yağmur gibi ḡaḡıdub (11)

44a

ḡatre ḡatre idüb ol ḡuş şüret olanlarıñ üzerine (1) irüb yine bir buḡār içinde cümle ḡaldılar birazdan gidüb (2) yine cümle ādem olub irkek dişi kendü şüretlerin bulmuşlar (3) ol ḡālī görüb cümlesi şād oldılar yā pehlevān ol (4) yirden yoldaşum Şır Pençeyi şāha gönderdüm ol daḡı irüb (5) şāha yüz urub ḡālī ḡaber virmiş şāh işidüb şād olub (6) emr eyler kim cümle selāḡın ve serverler ben bendeye ḡarşu geleler (7) anı gördüm cümlesi gelüb irüb bulışub görüştük (8) tā kim gelüb şāha irdük girüb şāh öñinde yüz urdum (9) şāh daḡı kendü luḡfindan bende-i kenāre çeküb seferden ḡaber (10) şordı ben daḡı serḡüzeşti beyān idüb ‘ Atḡarıñ yoldaşlıḡın (11)

44b

ve hem selāmın idüb buyurdum cāzūyı ol şüretile ol (1) ḡayd bendile şāhuñ öñine getürdiler görenler ‘ acebā ḡalub (2) didiler kim āferīn ol yürece kim bunun gibi ḡarīmüñ ḡālīn (3) bilüb şerbetin içmişken yine ḡorḡmayub varub şikār eyleye (4) diyüb cümle inşāf idüb bāş indürdiler şāh emriyle (5) cāzūyı alub ol ḡaş olanlarıñ üzerine getürdük (6) ‘ Atḡar didügi gibi siḡriyle uyarduḡ gözin açub dāireye (7) baḡub ol ictimā‘ Huşenk şāhı görüb kendüyi esir göricek (8) eyle ḡaḡıdı kim ejderhā gibi öḡürdi dönüb baḡa baḡub ne ḡāl (9) diyü işāret eyledi ‘ Atḡar baḡa dimişdi kim saḡın bu siḡri (10) dilünñden ḡoyub cāzūyıla kelimāt itme ben daḡı cevāb virmedüm (11)

45a

andan şāhuñ vezīri şerīf ḡakim ḡeftegān dilince aydur (1) iy cāzū bunları kim böyle itmişsin yine ḡalāş eyle seni (2) şāhdan dilek idelüm didi la‘ in ol sözi işidüb (3) eyle ḡışma geldi kim od gibi yandı dönüb ol ḡalıbı (4) görüb üzerlerine bir siḡr okudu ol ḡaşlardan eyle (5) inildü zārı geldi kim iy şāḡib ḡırān zamān ol iḡlīmüñ (6) ḡalḡı cümle anda ḡāzır olmuşlardı kim görelüm yigirmi dört (7) yıldan berü ḡaş olanlar nice ādem olurmuş diyü iy şāḡib (8) ḡırān ol cümle ḡāzır olan maḡlūḡāt ol zārı ve ol

(9) inildüyi işidenler ağlamaduğ kimesne kalmadı ammā ol cāzū la' in (10) zerre kadar raḥm itmedi yine ḥakim aydur iy cāzū bunları ḥalāş (11)

45b

idüb kılıcdan kırtıl cāzū ḥışmile aydur iy aḥmaqlar niçe (1) söylersiz anlar kıyāmete degin ol ḥālile kaldı hemān cāzū (2) eyle diyicek şāh ben bendeye işāret eyledi elümde ki elmās (3) teber ile eyle çaldım kim cāzūyı iki pāre itdüm hemān cāzū (4) yıkılınca bir kez eyle ḥaykırdı kim belinden yukaru yüzünüş üstine (5) düşeydi velī cāzūnuş āvāzı dāireye on günlük (6) yola dek işidildi ol dem kim cāzūyı çaldım kanı bu tarafa (7) şıçrayub biraz daḥı ol kalıblar üzerine döküldi ol (8) taşlardan bir ' aceb buḥār çıkdı kim ' ālem zulmat oldu tutdı (9) andan sonra kim buḥār şavuldı gördük ol iki kalıb ādem (10) olmuş velī şol uyğudan uyanmış gibi serāsime dört yaña (11)

46a

baḫub ṭururlar ol ḥisābsuz ādemi görüb arada cāzūyı (1) la' ini ve Huşenk şāhı görüb dönüb beni görürler elümde (2) kanlu teber ṭutub cāzūnuş üstüş alub ṭururın anuş (3) gibi çirkin şüretde cāzūyı gördiler bu Behrām Cebeli didükleri (4) server söze gelüb baña aydur iy dilāver bu ne ḥāldür (5) bu duran sulṭān leşkerimidür ve depeledüğüş ' ifrīt (6) şekli ne kimsedür ve hem bize ne oldu kim böyle serāsime oldu (7) ol yigidüş şāh söze geldüğün görüb şād olub (8) baña aydur iy Gerdan Keşān di bizüm ḥalümüzi bunlara bildür (9) ben daḥı didüm ki iy server bu duran Huşenk şāhdur (10) yedi iqlīm sulṭānıdır bu diyārda bu kadar leşkerile uğrayub (11)

46b

sizleri kim gördi bu cāzūnuş siḥriyle taş olub yigirmi (1) dört yıl bī-ḥaber kalub üzerüğüşden kışlar ve yazlar geçüb (2) sizler bī-ḥaber bu şāh daḥı bu diyāra uğrayub sizi görüb (3) bu diyār ḥalkından şorub ḥālüşiz bilüb ben bende emr eyledi (4) ben daḥı şöyle itdüm cümle-i ḥāli ḥaber virdüm Behrām bu ḥaberi (5) bilicek gelüb şāhuş öñinde yüz urub didi kim iy şāh-ı (6) cihān luṭf idüb biz mübtelālara destgİR olmuşsın ḥaḫḫ (7) destgİRüş olsun diyüb du' ā eyledi şāh daḥı buyurdı (8) ikisine daḥı ḥil' at virüb ata bindürüb alub otağa (9) gelüb bārī bengāh ḥayme ve ḥargāh ḥadem ve ḥaşem virüb aydur (10) iy server bununüş gibi derde neden düşdüş ol daḥı şāh (11)

47a

öninde cebeli kebîr sultânının kızını oğlı olub atası perri (1) olduğın anasın divler
kapup kendü toğub rengi revân (2) denizine şaldukların andan Semendün alub
besledüğün bu diyâra (3) ne vecihle düşüb çin şâhının kızına ‘ aşık olub kılıcıyla (4)
aldüğün cümle hikâyet eyledi şâh aydur ma‘ şukı rızâ ile (5) alub nikâh eyledüğ mi
aydur iy şâh ol niyyetile düğün yarağında (6) iken başumuza bu hâl geldi dağı
bilmezem nice oldı şâh ol (7) hâli bilicek buyurdı varub kızdın rızâ alub düğün (8)
kaydın görüb çin diyârında bir hoş düğün idüb ikisin (9) birbirine erkânile virüb
murâda irdiler şâh devletinde diyüb (10) Gerdan Keşân du‘ â itdi Kahramân ol
sergüzeşti işidüb (11)

47b

‘acebâ kalub aydur iy peyk şâh ol yigidüğ anası dağı (1) nice oldı aydur anı
dağı ol kadar dirler kim Şehyâl kırk kerre (2) yüz biñ perri leşkerin cem‘ idüb yine
Ekvâlüğ üzerine (3) küh-ı kamere gitdi dirler dağı bilmezüz nice oldı zira yâ server
(4) ol diyârdan bunda bundan anda kimse gelmek maḥâldür anuñiçün (5) haber
bilinmedi diyüb du‘ â eyledi şeb-i ḥayr idüb gitdi (6) **ṭartus ḥakim kavlince** ol gice
geçüb irtesi yine Huşenk şâhuñ (7) dīvânı durub on yedi kerre yüz biñ er gelüb cem‘
olub (8) Gerdan Keşân dağı şabâhdan gelüb Kahramânın çadırına girdi (9) dīvâna
da‘ vet eyledi ol dağı yerinden ṭurub gitdi gergedana (10) binüb ṭaşra gelince üç biñ
şehzâdeler ilerü varub bâş (11)

48a

urub önince yürüdiler ol ‘ izzetile dīvâna gelince selâṭin (1) ve serverler dağı
Kaḥṭarânile karşı gelüb ‘ izzetile içeri girdiler (2) ol dağı girüb selâm idüb Huşenk
şâh bâş urub geçüb (3) yirinde karar eyledi ḥün gelüb yendi andan cümle dīvân
kavmine (4) bildürdiler kim yârin güçdür ol gün yarağ görilüb irtesi (5) güç oldı
Kahramân ol kırk biñ erile Kaḥṭarân ve Behrâm (6) şâh bârigâhına gelüb şâh dağı
ṭaşra gelüb bunlaruñile (7) ‘ izzetleşüb ol deryâ gibi leşker bölük bölük geçüb âzm
(8) hindüstân indiler yedi gün yine içe kona göçe gidüb (9) sekizinci gün gelüb derya-
yı ‘ ummân kenârında irdiler hindüstân (10) dağı anuñ sâhilinde bir cezirededür leşker
konub ḥayme ve ḥargâh (11)

48b

kuruldu her taraftan sâye bân ve perdeler örüldi şâh devletile (1) serîrine oturub selâtin ve serverler yer yer karar eylediler hûn (2) mâhazarı gelüb ta'âm yenince leşkerün bir tarafından bir feryâd kopdı (3) baır uyandı şahrâ gömüldi at fil ve gergedan ürküb tavile (4) bendlerin kırub uyandı tağıldı şâhile serverler işidüb (5) ne hâldür diyince Şir Pençe gelüb aydur iy şâh-ı cihân bu leşkerün (6) konınca bir 'aceb canavar uyandı eyle hâlet gösterdi kim çeride (7) ne kadar at ve fil gergedan varise cümle ürküb tağılub gitdi (8) uş sürüb canavar dağı leşkere toğrı gelür didi şâh (9) işidüb aydur iy server bu ne hâldür diğ biz dağı varub (10) ol canavarı görelüm diyüb cümle selâtin ve serverler at (11)

49a

arkasına gelüb deniz kenârına irdiler gördiler deniz güreleşmiş (1) bir 'aceb canavar uyanmış gelür velî ve kâthâ bâş götürüb (2) gökler gürler gibi ğıjğırur gördiler gövdede fil manuklusı (3) kadar ola bâşı at gibi kıuyruğı tâvus kıuyruğına beşzer (4) karnı kaplan karnı gibi tolu arkası ejdehâ arkası gibi (5) pullu boynı kemer mişâl râst elinde sünü gibi şâhı var ol (6) boynuzuğ od gibi şu'lesi var ol şâhınun dibinde iki (7) gözi var gök yâķûta beşzer iki gözi dağı yerinde dört (8) gözi ve altı ayağı var yelesi perçem gibi kıulakı at gibi velî (9) rengi eyle siyâhdur kim göz aķmaşur her bir tırnağı kıalkânca (10) ola pulâd renginde ol hâlile canavarı biraz temâşâ itdiler (11)

49b

ol dağı gelüb denizden baķub leşker keşretin göricek (1) bir kez bâş şalub ğıjğırub leşkerün üstine yürüdi (2) her kime kim uğradı ol şâhla urub tîr gibi bir yanına (3) çıķub helâk iderdi fil gergedan râst geldükçe ol (4) pulâd tırnağile urub bâşın hürd iderdi çok at ve âdem (5) helâk eyledi ne kadar kim oķ urdılar oķ geçmeyüb câm tās (6) öter gibi oķ pâre pâre olurdu şâh ol hâli göricek (7) bir kez serverlere işâret eyledi leşker kavmi bir kezden ğulüvv eylediler (8) cihân âvâzıyla tıldı canavar dağı ol hâli göricek hemân (9) âdem yığnağınınun üzerine sürdi şâhile serverler canavarı (10) eyle gelür göricek ğış urub yer yer karşı yürüdiler evvel (11)

50a

Ṭāhāyı türk irüb canavarı eyle gelür göricek tığile (1) çaldı kılıc pāre pāre oldı bir kılın kesmedi irüb canavar (2) dağı ol şāhla sīnesine eyle urdı kim bir kulac arķasında (3) çıķub helāk eyledi andan Cūneyd Kāv suvār irüb pulād (4) gürzile batıra urdı dımıšķi tās gibi ötdi ḥaṭā ide imdi (5) irüb ol pulād tırnağıla bir kez eyle çaldı kim zīr ü zeber (6) kıldı andan ğayrı niçesin helāk idüb yürüdi irüb (7) her tarafından üzerine kemendler şaldılar şalub boynına dört (8) yüz kadar kemend atan serverleri yüzünüñ üstine yıķub kaçd (9) eyledi kim helāk eyleye sürüb alub deryāya gide Huşenk şāh (10) ol ḥālī göricek melül olub döndi aydur iy serverler (11)

50b

yine bir ‘aceb muşibet oldı kim bir bahri canavar gelüb (1) bunca fesād idüb yine aramızdan şāġ u selāmet çıķub (2) gide bu ḥālī irākdan yakından işiden ne diye diyüb başın (3) şaldı ol söz Qahramāna katı gelüb urdı belinden (4) biñ iki yüz kāt div postından kemendin kolına alub pīç (5) ender pīç kılub yürüdi canavar dağı bahre yakın irdi Qahramān (6) şāh öñine gelüb baş urub irdi kemend giriftin canavaruñ (7) boynına şaldı canavar dağı kendüyi kemendde göricek (8) bir kez silkindi Qahramānuñ gergedanı tākāt getürmeyüb dizinüñ (9) üstine düşdi Qahramān şāhın var şıçrayub gergedandan (10) inüb kol virdi kemendi bir kez dağı çekdi canavarı alıķodı (11)

51a

canavar dağı derişüb yine kaçd itdi kim yüriye Qahramān (1) ayağın tağa virüb dirişüb durdı canavar gidimeyicek bir kez (2) hışma gelüb yine kuvvet eyledi almıyadı dāire dutub bir kez (3) ol dört göziyle deñeyüb kendüye Qahramāndan yakın kimse (4) görmedi hemān hışmile Qahramānuñ üzerine yürüdi Qahramān (5) dağı ol kadar gözledi kim gelüb yakın irdi Qahramān bir kez (6) cigerden eyle na‘ ra urdı kim tamām ‘alem gümledi canavar (7) gelürken tırdı hemān pehlevān bir kez şan‘ ātile kemendi (8) silki virdi canavar yüzünüñ üstine yıķıldı yine tırub (9) kendüyi dirince irüb muḥkem canavarı başa düşüb iki (10) kulağın eyle burdı kim canavar ḥazān yaprağı gibi ditredi ol (11)

51b

kemendile altı ayağın biraz şarub şalı virdi canavar (1) kalkınca bir dağı silki virüb bir çāşni dağı virdi zebūn (2) idüb at gibi ayda ayda alub şāhuṅ öñine getirüb du‘ā (3) eyledi bir bir didiler kim āferīn şāhib kırān-ı zamān güzīde-i (4) devrān kuvvetūñ devletūñ ziyāde olsun didiler Huşenk (5) ol gün Qahramānuñ kürsīsine yılda kırk biñ altūn kırk (6) pāre şehr ve kal‘ a dağı arturdu ol yerde şāh kırk gün (7) otirub yarağ görüb gemiler getürdiler ol tağılan tavarı (8) ancak cem‘ itdiler ol kırk güne dek Qahramān dağı ol baħri (9) canavarı binmek öğrendi gicelerle binüb seyr iderdi ol (10) canavaruñ şāhınuñ şavķından her taraf mūnevver olub nireye dilerse (11)

52a

giderdi tā kim kırk güne dek yarağ tamām olub gemilere girüb (1) ber-‘ azm hindüstān idüb gitdiler anca kim gelüb serendiyle (2) yakın iricek qoruya çıkup deryā kenārında bārīgāhlar örölüb (3) leşker qondı hayme ve hargāhlar quruldu **ezin cānīb** (4) Rāy-ı hinde dağı haber irdi kim iy şāh-ı hindüstān bil ve āgāh (5) olgıl kim deryādan bu leşkerni pāyān gelüb fülān şahrāda (6) çıkıdı ammā iken yarağlı ve hem çoqluğ çeridür gāfil olma (7) didiler ol sözi Rāy işidüb aydur bağ ya‘ ni ben aña (8) varmadın Huşenk baña mı geldi bu da baña nār-ı nuruñ (9) devletidür kim yolum yakın olmışdur didi zira Huşenkden (10) gelen begleruñ söziyle bu dağı yarağın görüb leşker cem‘ itmişdi kim (11)

52b

Huşenk üzerine gideydi yollara gözciler qoyub (1) gelen düşmanı gözletdi tā kim Huşenk yārın gelür didiler (2) Rāy-ı hind aydur geluñ Huşengi nice temāşā idelüm diyüb (3) hind beglerin bāķi Huşenkden qaçub gelenler bindiler (4) bir pūštenūñ üzerine gelüb düşman tarafına göz (5) urdılar tā kim gün toğdı bağub qarşu **naẓm** (6)

Gördiler kim qopdı yirden bir gubār

Ṭoldı saħralar ṭutuldu kūh-i sār (7)

Şöyle olaldı qayardı her yaña

Perde ṭutdı yüzine güyā semā (8)

Şan yirüñ toz oldu gitdi riķķati

Şöyle dutdı düzgüni milleti (9)

Bağladı gün yüzünü tozdan gamām
şām (10)

Kimse fark itmez şehermidür ya

Ol şehir ol toz aşlından eşer
(11)

Milk-i hindüstāna irdi ser-ta-ser

53a

şāhib kelām kavlınce Rāy-ı hind ol tozı eyle çokluk göricek (1) ta‘accüb idüb tā kim gördi toz kim hevā yüzün kara bulut (2) gibi tamām bağlamışken bir taraftan yıl çıkub bu tozı iki (3) şakḳ idüb gördiler gubār içinden seksen ‘alem peydā oldı (4) arasından gergedanlar süheyli filler hareketi cihānı tutmuş (5) seksen biñ er cümle gergedan suvār ‘alem dibinde bir kimse (6) bāşı ‘alem ile berāber olmuş yetmiş biş eriş kıdd çeküb otuz (7) biş eriş sine önince dört yüz gergedan cenāb itmişler (8) rāst öninde tağ pāresi gibi bir şaru gergedana cebine-i hāş (9) idüb alāt-ı harb berkitmişler üzerine küh-ı kāf kullesi gibi (10) bir gürz kıomışlar bāki esbābı daḫı anı göre şāğ ve şol (11)

53b

ol kadar serverler var kim her biri bir behādır hindiler (1) ol alayı görüb begenüb Rāy-ı hindi döndi Keyvān (2) şāha aydur iy şāh-ı turān Huşenk çerisinde bu yigide (3) ne dirler Keyvān aydur iy sulṭān-ı hindüstān buña Behrām (4) Cebeli dirler āh bu haraminüñ elinden kim biz buña berāber (5) pehlevān bulmaduḫ ne serverler helāk eylemişdür bu gelmeyince (6) Huşenk bize zafer bulmadı Rāy aydur buña niçün div (7) peççe dirler Keyvān aydur bunun atası perridür bāşından (8) bir ‘aceb vākı‘a geçmişdür Rāy aydur baḫ ol sāhir elinde (9) sihriyle taş olan bu midur aydur belı diyüb geçen hāli (10) hikāyet eyledi ol hālde bir toz daḫı zāhir olub bir alay (11)

54a

daḫı geldi kırık sancaḫ kırık biñ erile ‘alem dibinde bir kimse (1) kırık biş eriş kıdd çekmiş bir ‘aceb tağ canavarına suvār (2) olmuş şāğında ve şolunda dört yüz kendü gibi gürbüzler (3) var Rāy aydur bu kimdür Keyvān aydur buña Hilūn-ı küh (4) dirler yanınca dört yüz güzide cümle oğullarıdır āh bunun (5) şerrinden şimden girü zira amān bilmez yağıdur diyüb gelüb (6) anlar daḫı kırık biñ küh-ı deste çöp sütun mişālü götürüb (7) gitdiler anların ardınca yine toz gelüb içinden seksen (8) sancaḫ seksen biñ kāmil gemilü erile gelüb Rāy aydur (9) bu kimdür Keyvān aydur

buña Hayyāl-i Ceng-i Cüy dirler şimdi sitān (10) diyārı bunun elindedür didi ol üç şāh gelüb şahrāda Huşenk (11)

54b

şāhuñ dört yüz altūn direklü yedi biñ ibrişim atnāblu (1) atlas bārīgāhın kırdılar içinde Huşenk şāhuñ kırk (2) ayaqlu altūn taht yasadılar otuz iki yirde yirde nime tahtlar (3) koyub on dört biñ altūn kudsiler sağ u sol (4) kodılar ol tertib olunca bir toz dağı belürüb içinden (5) bir ‘azamet leşker birle Mühelheli Dırāz Sikāb-ı Gilān Zemīn (6) leşkerile irdi anuñ ardınca yine ‘alem ve sancaqlar yüz biñ (7) erden fişān çifte kırbān suhen kemānlu elmās peykānlu (8) türkistān leşkeri ile Sührāb nīzedār geldi hindiler aydur (9) Huşenk bu mıdur ayıtdılar hāy kanı Huşenk dağı bu gelen (10) türkistān sultānidur andan Behrām seng-endāz geldi belh leşkeriyle (11)

55a

andan Behtarür cihān-dār kırk biñ māzendaran leşkeriyle (1) ardınca Şāhām ner suvār geldi yetmiş biñ mağrib leşkeriyle (2) sonra Behzād cihān nām geldi Tuğrağar leşkeriyle Arkās-ı Hūn (3) Hūr geldi Sindübād kavmiyle andan Sām Simīn Pūş geldi (4) māçin leşkeriyle Pelenk Efgen geldi harezüm leşkeriyle andan (5) Her Ber fil suvār geldi hōrāsān leşkeriyle şāh Tāc Rencbirden (6) geldi çin leşkeriyle Şalşal-ı Şir Suvār geldi zāvül leşkeriyle (7) Mihtilāl Sebz Kābā geldi şirvān leşkeriyle Kırkır Çöb Gerdan (8) geldi ‘arākīn leşkeriyle anuñ ardınca Kāhir-i Hāvāri geldi (9) Örne Hıttāyi geldi Seyfi ‘Adani geldi İklāni Hābeş Mehyār (10) Zengi geldi Sirtāk-ı Tayığ Seylān-ı Dūsi Ferruhzād Deşti (11)

55b

geldi bunlardan sonra ‘azametile yüz biñ sancağ eriyile bir tāt (1) pūş aq saqallu kimse geldi Huşenk şanub didiler ki Huşenk (2) pīr kişiymiş Keyvān aydur bu Huşenk degildür buña Dāveri Bolğāri (3) dirler bulğār sultānidur didi ardınca ‘azametile (4) Hentuş Ğarçı-yı Zāhhāk-ı Cüvān Baht Ercib Māverā-yil Nehri (5) gelüb ardınca ‘azametile kırk biñ altūn cebelü hāş atlu (6) erenleriyle bir server geldi altmış biş eriş kıdd çekmiş bir ‘arabī (7) taziye suvār olmuş öñince bir aq file cebe cevşen alāt-ı (8) harb örmüşler eyle heybet birle irdi kim gören aydur Huşenk (9) bu mıdur aydur yok bu Huşenk pāytaht-ı cihān pehlevānidur (10) biñ yedi yüz batman gürz şalar bu Huşenge gelince Huşenk (11)

56a

bu devlete irmedi anuñ ardınca kırk ʿalem kırk biñ (1) cevheri libāslu kimseler gelüb irdi ulu pehlevān (2) kıdd ü kımet şahib kırānlar her biri bir kimse ammā rāst ʿalem (3) dibinde kırk biş eriş kıddlü yigirmi bir eriş sīnelü bir pehlevān-ı cūvān (4) baht velī eyle fark u şevketi var kim heybetinden merrih felek (5) kan kaşanur bir tağ pāresi gibi gergedanı binüb gelür öñince (6) altı ayaklu bir ʿaceb canavarı derler hiç canavara beñzemez Rāy aydur (7) bu kimdür ayıtdılar bunı bilmezüz bu bizden şonra gelmiş anuñ ardınca (8) yetmiş sancağ yetmiş biñ kimse ʿalemler dibinde kızıl altūn bezenmiş (9) atlas sāyebānlar götürmişler çetirler tutmuşlar her bir çetr altında (10) birer hātūn yanında on iki biñ pākīze cāriyeler öñlerince (11)

56b

yedişer biñ altūn çevgānlu hādımeler şavul yurtile (1) gelür hindiler aydur bunlar nedür Keyvān aydur bunlaruñ (2) ara yirde ki benüm kızımdur Huşenk şahuñ cümle hātūnlarıdur (3) ammā benüm kızumdan ulu hātūn yoğdur didi anlaruñ yine ardınca (4) kara bulut gibi tozlar belürdi kūs u nağāreden tağl āvāzı (5) dünyāyı dutdı at u fil gergedan süheyla birbirine (6) üleşdi üç sulţān-ı ʿalem üç yüz altūn başlu sancağlar (7) dibinde üç kez yüz biñ mīr ü sipāhi baħr elmās gibi mevc (8) urur gelürler ara yirde yüz yetmiş fil manuklusı (9) kırk dört yāylu bir taht şahī bağlamışlar üzerine yüz (10) yigirmi kübbelü bir hümāyun çekmişler altında otuz yedi eriş (11)

57a

kıddile bir cihān baħş şah oturmuş başına yedi gök görelü (1) bir cevheri tāc giymiş dāiresinde vezīr ve mūneccim hākīmler (2) yir yir oturmuşlar kafāsında hāş gulāmlar tırmuş (3) tahtuñ sağ tarafına kırk biñ teber-endāz şolunda biñ tīr-endāz (4) kemend yürümiş öñince ardınca üç yüz biñ mübāriz (5) bahādır rāst taht ʿinānında dört yüz ʿayyār yürür (6) niteneler cebeler geymiş altūn tāclar örünmüşler üzerine birer kulac (7) deve kuşu yünj şoğmuşlar elmās nacağ altūn zenān āfet hancer (8) aralarında yedisi kırk altışar dürlü ceng alātı aralarında idüb (9) dürlü ziyneti tamām itmişler ortada bir kara yāğız yigirmi dört (10) eriş kıddlü muraşşā ʿpūş cevheri tāc on iki hancer üç (11)

57b

yüz batman teber döşine alub başına yedi dāne sīmurğ yūñi (1) berkitmiş eyle
çapuk kimsedür kim çarh çenberinden geçe yine (2) eyle heybet şalābet var kim
yüzine nerre divler bakmaz aşığadan (3) yukaru Huşenkile kelimāt ider Rāy aydur
Huşenk bu mıdur (4) aydur belī öñince yürüyüb kelimāt iden ‘ayyāra Gerdan Keşān
(5) dirler ol Ezrāk cāzūyı getürüb helāk iden budur (6) āh bunun elinden imdi girü bu
geldi vāh bizüm hālümüze (7) ol yanındağılaruñ birine ‘Aşım dirler hāvaristān
şāhinuñ (8) başın kesmişdür birine Şir Pençe dirler tamā‘-ı ‘ayyārlığıla ele (9)
getürmişdür birine İlon birine Süheyl dirler iy şāh imden (10) girü gāfil olma kim bu
‘ayyārlar her dem divān güde dururlar didi (11)

58a

Rāy-ı hind gülüb aydur iy şāhlar sizler dağı ‘ayyār görmemişiz (1) uş benüm
dağı vardır iki ‘ayyārum birine Şikār Kerd dirler (2) birine Düzd Efser dirler
buyurayım varub yedisin dağı dutub (3) helāk itsünler kōrkudan kurtuluñ diyüb dönüb
bārīgāhına (4) gelüb begleriyle tanışmağa oturdı didiler kim iy şāh evvel (5)
ma‘buduñla danış gör ne emr ider didiler aydur eyü didiñüz (6) diyüb buyurdı bir
büyük od yaqub dāireden tūrub (7) secde eylediler Rāy dağı baş açub yüz urub aydur
iy benüm (8) ma‘budum uş sulţān-ı hōrāsān bunun gibi ‘azīm leşkerile geldi (9) baña
ne emr idersin diyüb diñlediki ne buyırur şeytān la‘in (10) hāzīn āvāzile aydur iy
benüm hāş kulum Rāy Huşenkden ne (11)

58b

kōrkarsın benüm gibi mu‘inüñ var uş bunca esir māl (1) ve hazine ayağıña
getürdüm üzerine diyār-ı hōrāsānı bile (2) saña virdüm bu gelenlerüñ işin tamām
eyleyüb varub ol (3) diyārı dağı zabt eyle didi Rāy bī-rāy ol sözi işidüb (4) cümle
hindiler yüz urub secde kıldılar gelüb ceng (5) kaydında oldılar **ezin cānib** meger
Huşenk dağı gelüb (6) devletile bārīgāhına konub selātin ve serverler yir yir qarār (7)
itdiler ta‘ām gelüb yendi Qahramān begāyet feraḥ gördiler (8) bildiler kim ceng
ferahidür andan destūriyla her kişi çadırına (9) gitdi qaravol iki taraftan tūrdı Gerdan
Keşān şāh bārīgāhına (10) nevbetçiler koyub işmarlayub kendi aydur varub biraz şu
hindūlaruñ (11)

59a

ordusun temāšā ideyin diyü gitdi **ezin cānib** (1) meger Rāy daḥı bārīgāhına gelüb buyurdı Düzd Efser (2) Şikār u Ker ilerü gelüb yüz urub Rāy aydur iy ‘ ayyārlar (3) elünüzden gelüri kim varub Huşenk leşkerinden dil (4) getüresiz ikisi daḥı yüz urub gitdiler bir tenhā yirden sürüb (5) Huşenk leşkerine gelüb bir zamān seyrān eylediler tā kim vaḫt (6) indi gördiler kim Gerdan Keşān bunda yoḫ zira bunlar Gerdan (7) Keşān dinen herifün niçe kez bendine düşmişlerdi ol zamān (8) Gerdan Keşānı anda kim bulmadılar begāyet şād olub Huşenk (9) şāhuḡ bārīgāhına ḫaşd eylediler tā kim nevbetci uyudı irüb (10) ‘ ayyārlar bir niçenün bāşın kesüb yol idüb ic ḫareme girüb (11)

59b

gördiler ‘ Āşım ve Şir Pençe ḫarem ḫapusunda teber ḫucub yaturalar (1) revān ol ḫālī görüb otāḡuḡ ardın yarub ḫançerile sürüb (2) içerü girdiler gördiler kim Huşenk şāh taḫtınuḡ üzerinde (3) bī-pāk yatur dāirede olan ḫāşlar cümle uyumış hemān (4) yatanlara ve şāha dāru virüb cümlesin bī-hūş idüb (5) Huşengi götürüb yine taḡa yürüdiler kim kimse uḡramayub (6) murāda irelerdi **ezin cānib** Gerdan Keşān daḥı (7) sürüb Rāyūḡ divānına gelüb gördi kim ‘ ayyār anda yoḫ (8) hāy şühre ferādeler ḫanda ola diyüb sürüb ‘ ayyārlaruḡ (9) çadırına gelüb Rāy şāh sizi ister diyüb teftiş eyledi (10) ayıtdılar anlar daḥı şāh divānından geldi didiler hemān Gerdan Keşān (11)

60a

ol cān-bāzuḡ bāşına şıçrayub sürüb yine geldiḡi (1) yoldan gitdi taḡ yücesinde dönüb Hind leşkerine naḡar (2) idüb gördi bir şāhrāda bir deryāyı bī-pāyān leşker yatur (3) ucına göz irmez zira kim Rāy-ı hindi daḥı Huşenk şāhı (4) yedi gün miḫdarı yoldan dehlü şehrinden biri gelüb (5) ḫarşulamışdı ol leşkerni pāyānı Gerdan-ı Keşān göricek fikr (6) içinde iken nāḡāh bir yaḡadan gördi kim ses gelür ne ola (7) diyü uḡāt naḡar idüb gördi kim iki piyāde bir nesne götürüb (8) gelürken Gerdan teber ḫançer ḫāzır idüb sūsmār gibi sine virüb (9) gözledi bunlar yaḫın gelince biri aydur bizüm işümüz ol vaḫtin (10) rāst geldi kim Gerdan Keşān anda bulunamadı biri aydur Gerdan (11)

60b

Keşân üzerine bir iş aşduķ ol biri aydur eger anādlanub (1) göklere ıķarsuz Gerdan Keşân bizi omaya Gerdan Keşân (2) bunları āvāzlarından bildi kim biri Düzd-i Efser ve biri Şikār Kerdür (3) Gerdan Keşân rāst geldüğine şükür idüb aydur ‘aceb (4) şikārları kim ola diyüb bir kez teberin yire aķub ablan (5) gibi şıçrayub bir kez eyle ayķırdı kim iy aramzādeler benem Gerdan (6) Keşânı bī-amān cān-sitān elümden anda iletlesiz cān diyüb (7) sürince hemān ‘ayyārlar āh idüb yüklerin bırağub biri (8) ağa gidüb biri leşkerden yaņa açdı hemān Gerdan Keşân (9) aydur o ağa giden gitsün ammā bu leşkere giden bir fesād (10) itmesün diyüb hemān yil gibi ardınca irüb teber avale (11)

61a

idince ol daķı nāçār ancer eküp döndi Gerdan (1) Keşân irdi kim alub teber ile iki pāre ıla teber rāst (2) aṭā yirine irince şunub teberi şāğından şolından ele (3) alub şāğ eliyle ‘ayyāra bir abanca eyle aldı kim ‘ayyār (4) depesinüñ üstine yedi kez mu‘allaķ döndi şāhīn gibi üzerine (5) irüb yüzi üzere getürüb muħkem bağlayub süriyü (6) bu yatanuñ üzerine getürüb gördi kim ol yedi iķlīm şāhı (7) olan irān ve turān deşt-i orāsān illerine şığmayan (8) şāh yöresinden cihān leşkeri geçmeyen şöyle şikār olmuş kim (9) kendüden daķı aberi yok Gerdan Keşân ol ģālī göricek (10) āh idüb Şikār Kerüñ şüretine bir aç abanca urub aydur (11)

61b

iy la‘īn ben seni uşladımadum diyü şāhı arķasına (1) alub diledi kim gide şabāķ irāķ olmağın aravola bulışam (2) diyü ihtiyāt idüb ol ağ içinde ağaclar arasında (3) bir mağara bulub şāhı anda getürdi ‘ayyārı muħkem dest ü (4) pā eyledi od virüb şāhuñ ‘aķlın getürdi ol daķı (5) gözin açub gördi kim bir kūhistānda ģarr içinde ağaclar (6) gürüldüsi yiller fırlıdusu ol ģālī göricek şāh gözin (7) yumub biraz fikre vardı gördi arşusunda bir erīfe (8) bend örmişler yerinden deprenir uñāt deñeyüb gördi kim (9) bir erīf kendünüñ öñine nice kez ayd u bendile gelmişdür (10) yine andile ģalāş olmuşdur bir yanına daķı baķub gördi kim (11)

62a

Gerdan Keşân arslān gibi gümrēnüb teberin ayanub (1) urur şāh Gerdan Keşânı göricek cānı gevdesine girdi (2) Gerdan Keşân daķı şāhuñ ‘aķlı gelüb gözin

açduğın (3) göricek revān kademine bāş urub du‘ālar eyledi şāh (4) dağı kākub oturub aydur iy server ‘ayyārān bu ne muhālif (5) fā‘ ilidür ya yatan herif nedür biz bunda neylerüz didi Gerdan (6) Keşān dağı du‘ā idüb aydur iy şāh-ı cihān bu bir kühistāndur (7) bu yatan herif hindūlaruđ ‘ayyārı Şikār Kerdür iy şāh-ı ‘ālem (8) ben kuluğ hindūlaruđ ordusun biraz seyrān ideyin diyüb (9) gitdüm bu iki haramzāde kim biri budur birine Düzd-i Efser (10) dirler devletüğ haremine fırsat bulub sen şāhı ele getürmişler (11)

62b

dāru virüb alub giderken Allah hāzreti rāst getürüb (1) bu kühistān içinde karşı ugradum bunu ele getürdüm (2) ol biri gitti veli iy pādişāh şabāhdur hind karavolu (3) yol üzerinde leşker gitmek fikrinde ne emr idersin didi (4) şāh ol sözi işidüb Gerdan Keşāna il virüb āferin (5) eyledi aydur iy yār-ı vefādār gerçi çok yirde bizüm elümüz (6) alduğ ammā bu def‘a dağı hoş destgir olmışsın (7) aydur iy şāh bu la‘inüğ biri şimdi kanda ise varub (8) bu haberi düşman leşkerine bildürür imdi bizleri dağı her (9) taraftan gözedüb dururlar ammā şāh destüriyle bu şabāh (10) karanuşında ben bende varub bir kaç serverler getüreyim anlaruğla (11)

63a

bile gidelüm didi şāh dağı kabul idüb Gerdan Keşān gidüb (1) yıl gibi gelüb leşkere irüb gördi kim şāh haremünün (2) feryadı asumāna irmiş meger hādimerler hāli bilüb hātūnlara (3) bildürmiş idi anlar dağı gelüb şāhuđ tahtın boş görüb (4) yaķaların yırtub her biri sāçlar tağıdub feryād zārı (5) kılurken gördiler kim gelüb sultān-ı ‘ayyārān irdi gördi kim (6) ol yüzi gün görmeyen hātūnlar yüzler hāk sineçāk (7) karşı gelüb didiler kim iy server-i cihān kanı ol yolında cān u (8) bāş oynayub üzerinden kuş geçürmedüğü şāh bu dem (9) dehr-i hilebāz eliyle tāk u tahtından kapılıb sağluğı (10) ve şayruluğı bilinmez didiler ol hālde Huşenk oğlı Erdevān (11)

63b

ķahramānı gözlerinden seylāb aķıtdı gelüb kol şunub (1) Gerdan Keşānuđ yönine aydur iy serbāz-ı cihān her zamān (2) sefer ü hāzarda şāh atamuğ hālin senden bilürdük bugün (3) ne hāldur kim eşeri yok diyü feryād eyledi Gerdan alub bunları (4) içerü girdi cümlesi Gerdan Keşānuđ ağzına baķarlar kim ne diye (5) Gerdan Keşān aydur iy hātūnlar niçün yere yaramaz yemün idersiz bihamdillah (6) şāh şāđ

ve selâmet bu dem ben şâh hizmetinden gelürem diyince (7) hâtûnlar Gerdan Keşânun üzerine la'1 ve cevâhir saçdılar Gerdan (8) Keşân bu hâli bildürdi Dilşâd hâtûn ki şâhuñ ulu hâtündür (9) Gerdân Keşâna bir gevher virdi dünyâ harici degerdi 'ittişâm (10) **hakim kavlince** meger hâdiş-e erenler dañı işidüb şâh bārīgāhına (11)

64a

cem' olub Gerdan Keşânı gözlerken uyıdı kim Qahramân dañı (1) pulâda ğarq olub ol şeş pây bahriye suvâr olub bārīgāha (2) irince selâtin serverler qarşu varub gördikim Qahramân (3) eyle hışmile gelmiş kim sînesinün ğürüldüsine ciĝer döymez Qahtarâna (4) iy 'ammü qanı şâh nice oldı bunun gibi dem ne oturacaq (5) vaqtdür kim bunca cihân dest serverlerün göz göre şâhlarını (6) ellerinden alalar qanı ĝayret diyüb eyle feryâd ĝıriv eyledi kim (7) işidenün zehresi çâk oldı Qahtarân aydur iy gözüm nurı (8) Qahramân bunun demde kim ola kim şabr ide ammâ bizüm dañı bu dem (9) turduĝumuz oldı kim şâh kim gitdi Gerdan Keşân dañı yoĝıdı (10) bunu umarduk kim şâhuñ hâlinden ne haberse serveri 'ayyārân (11)

64b

getüreydi uş bihamdillah Gerdan Keşân dañı geldi buyuruñ (1) haber alalum diyü erenler cümle Gerdan Keşâna qarşu vardılar (2) ol dañı irüb erenlere bāş urub Qahramânı merhabâladı (3) Qahramân aydur iy ser bāz-ı cihân qanı şâh nice oldı haberün (4) ne ol dañı du' ā idüb aydur iy şâhib kırân şâhı iki (5) haramzâde 'ayyârlar şikâra getürmiş birine Düzd Efser ve birine (6) Şikâr Ker dirler uş haqq 'inâyetinde ben bende 'ayyârlar şâhı (7) alub giderken qarşu uğrayub Şikâr Keri ele getürdüm ammâ (8) Düzd Efser varub hindilere haber eyledi cümle düşmanlar dañı şâh (9) qaşdına yol üzere hâzır olmışlardur buyuruñ şâhı getürelüm (10) didi erenler suvâr olinca Qahramân yaluñuz ol taĝa toĝrı (11)

65a

şeş yayı sürdi **ezin cānib** Düzd Efser haramzâde dañı (1) ol vaqt Gerdan Keşânun elinden qurtulub Rây hinde gelüb (2) yüz urub tâcin yire çaldı feryâd eyledi ayıtdılar nolduñ (3) ne hâldür nolduñ ne olam dañı bundan ĝayrı yoldaşum Şikâr Kerile (4) varub cān arıduk Huşengi ele getürdük nâr-ı nur olmayub (5) yolda gelürken Gerdan Keşân 'ayyâra tuş geldük hemân ĝörince (6) Huşengi biraĝub kaçduk bir taĝa gitdüm yoldaşum leşkerden (7) yaña kaçdı beni qoyub Gerdan Keşân

anuñ ardınca irüb (8) sürdi kaçd itdüm kim eger ol Şikâr Keri kovub giderse (9) ben gelüb yine Huşengi alub gidem ammâ Şikâr Kerüñ ardından (10) eyle irdi kim yedi adım dañı gitmedin yatub yıldırım gibi eyle (11)

65b

yıkdı kim yediger mu‘allağ döndi ol anı bağlayınca ben cān (1) kırtardum ammâ Huşenk dañı tağdadur ‘ayyār qaravol korqusından (2) alub gitmedi meded gerek didi Rāy aydur iy merdek bu ne (3) rüsvâyılığdur kim iki ‘ayyār cihān dest geçirmez yalunuz bir kişinüñ (4) cevābın virmeyüb Şikâr Keri yedüresin didi Düzd-i Efser (5) aydur iy şāh hindüstān anuñ gibi demde Gerdan Keşāna kāf (6) divleri cevāb virmeye biz kanda kalduğ ammâ buyuruñ kim Huşenk (7) ele gelmek mümkündür didi Rāy dañı emr eyledi Mekeyāl-i hindi (8) üç yüz biñ erile tağuş Huşenk leşkeri yanın bekleyüb (9) tağa kimse çıkarmaya andan Keyvān hindüya üç yüz biñ (10) er virüb aydur var sen gezüb Huşengi bul Rāy kendü dañı (11)

66a

ol bāki hind leşkeriyle suvār olub ‘alem ve sancak götürüb (1) Huşenk şāhuñ olan otāğ ve hazinesi üzerine yürüdi (2) **ezin cānib** meger şāhuñ hātūnı Dilşād on iki (3) dāyeyile yedi biñ hādımile dürr ü pulāda ğarğ olub (4) ‘azm kūh idüb giderken Düzd Efser haramzāde görüb Keyvān-ı (5) hindüya haber itdi kim uş gelenler Huşenk hātūnlarıdur hemān (6) kovmañ diyü üç yüz biñ erile ol dañı irince hemān Keyvān (7) leşkerine Dilşād hātūn irüb birbirine urdı ol ceng (8) iderken girüden şeş pāyile Qahramān-ı Qātil irüb gördi kim (9) bir alay la‘lin pūş bir deryā gibi leşkerüñ içine düşmiş ceng (10) iderken Şir Pençe berāber gelüb Dilşād hātūnı Qahramāna bildürdi (11)

66b

Qahramān hātūnuñ ol cengin görüb taħsīn idüb ğayrete (1) gelüb bir kez na‘ra urdı kendüyi ol düşmana eyle urdı kim (2) tārümār Dilşād dañı gördi kim düşman cengi yavaşadı dirken (3) gördi kim bir taraftan Qahramān irdi ol altı ayaklu ata suvār (4) olub hindileri her taraftan birbirine karmış Dilşād Qahramānuñ (5) ol cengin göricek āferīn idüb üzerine irdi aydur (6) iyü oğlum Qahramān bugün şāh yolına cānile ceng idecek (7) gündür didi dañı kendüyi bir taraftan yine düşmān urdı (8) Qahramān ol keremiyyetile bir kerre na‘ra-ı cihān āşüb çeküb eyle (9) haykırdı

kim şahrâyı hindün tağı taşıyla bile gürlledi ol na' rayı (10) tağ gārından Huşenk işidüb
' ayyāruñ teberin tütub (11)

67a

taşra geldi leşker tarafına nazār idüb gördi kim ol (1) deryā gibi hind leşkeri
kimi aqub otāğa gidüb kimi tağa (2) veli ol tağa gelen leşkerde eyle ceng āşüb
turmışdı kim (3) deniz gibi çalkānur ve kathamā yine Qahramānuñ na' rasın pay pay
gelüb (4) işidür ol hāli göricek yüz urub kendüye anuñ gibi pehlevān viren Allaha
şükr kıldı (5)

nazm

Hak̄k te' ālā virdügi ihsāna kul	Şükr idicek arturur qadrin ul (6)
Ehl-i şükr olanuñ artar ni' meti	Şākir olana virür hak̄k devleti (7)
Dilegince virmege ni' met kula	Şükr qomışdur bahāne bil hudā (8)
Şākirün vaqtine irmeye ziyān	Pāymāl olmadı ehli şükr olan (9)
Devlet itmez şükr ehlinden nüfūr	Şāhibin tiz pāymāl eyler gūrūr (10)
Qov gūrurı şükr ü zikre ol enīs	Tā olasın devlet ü tahta celīs (11)

67b

İtmedi kimse temālükden ziyān Tiz fenāya vardı ehl-i kibr olan (1)

tāriḥ taberi kavlınce meger Qahraman daḡı leşker içinde ejderhā (2) gibi
oynarken Kehyān-ı hindi adlu bir pehlevān varıdı Qahramānuñ (3) ol cengin görüb
kaqıyub üzerine gergedan şalub irdi (4) bir nize-i cān-sitān havale idince Qahramān
erlik lu' bıyla (5) şavdı irüb Kehyāna bir nize eyle urdı kim sinesine (6) siperin
naḡlayub bir kulāc yaḡrında çıqdı götürüb yire urdı (7) hurd-ı hām eyledi ol dem
erenler daḡı Qaḡtarānile irüb Gerdan (8) Keşān öñince cengile maḡara qapusına
irdiler ' ayyārlar daḡı (9) şāhuñ atın ve kılcın irgürüb suvār eylediler ol dem
Qahramān (10) daḡı irişüb şāha bāş urdı şāh Qahramānı baḡrına başub (11)

68a

gözlerin öpdi andan leşkere irüb gördiler on biş kerre (1) yüz biñ er tırub
ordunuñ üzerinde ceng iderler Behrām (2) Cebeli qarşu gelüb tayamış erenler irince

hemān bir kez ahramān (3) na[ ]ra hayırub irub hind ları birbiri üzerine t rm r eyledi (4) götürüb erenlerle on bi kerre yüz bi hind lekerin R yuy (5)  zerine dökdiler R y daı ne h ld r diyince didiler kim iy  h (6) hind st n ol altı ayaklu at binen Kehy lı hel k eyledi (7) u aflar yarub  zer ne irdi leker degil  f divlerid r (8) kimse önlerine duramaz h zır b  didiler ol s zile (9) R y daı baub gördi kim ahram n bir t g berr n eline alub (10) ol barı canavarı ne arafa kim sürer g gsiyle aflar yarar (11)

68b

hem n buyurdu arb-ı  r m urdılar ahram n iid b (1) mel l oldu e p yuy  an n dönderdi iki leker (2) daı birbirinden ayrılıb adırlarına döndiler meger kim ol (3) gün otuz  c bi hindi hel k olub on iki bi (4) hor s ni ehid olmu  h emriyle ol lei ve b ı dev r b (5) bir yire cem[ ] idüb defn itdiler **ezin c nib** R y daı (6) b r g hına gelüb buyurdu Kehy lu  l sin geturdiler (7) hind begleri m temin dutub t buta oyub arındaına ehr-i (8)   umm na gönderdi meger bunun  sfendiy r Barı dirlerdi (9) bir arındaı varıdı tos n bir eri addi var idi  c bi (10) yedi yüz baman gürz götürürdi  hı R yuy bir ızı varıdı (11)

69a

adına Serv-i H r m n dirlerdi anuy   aııydı amm  eli (1) irmezdi anuyc n kim ol ızın da[ ]vası oldu her kim beni (2) erlikile zeb n iderse ben anı abul idem dirdi yedi gün (3) nevr z iderdi diy r-ı hind st nu her arafından cih ngirler (4) ve ehz deler gelüb ızuy elinden zeb n olam div orusından (5) gelmezlerdi hem n ir kdan  h u z rıyla geerlerdi R yı buyurdu (6)  sfendiy r arındaınu t butuyla bir n me daı yazub bile gönderdi (7) ahram ndan ve Huenkden ik yetler ayıtdı iy pehlev n demid r (8) irii g r didiler andan R y buyurdu bir n me daı yazub (9) ızı Serv-i H r m na daı gönderüb h li bildürdi anı daı (10) da[ ]vet eyledi andan buyurdu ceng yirinde ırılan otuz (11)

69b

 c bi hindiler  l sin bir yire götürüb n r-ı nur yolında (1) gitdi yine n r-ı nura gitsün diyüb bir büyük od yaub (2) cümlesin oda yadılar arusına ma[ ]zur dut div (3) secde eylediler b r  ol gice ge b yine ab h irdi (4) iki arafdan iki  hu div nı öninde ceng nevbeti (5) urulub ol iki araf dery  gibi leker at arasına (6) gelüb  hlar

şāhı bārīgāhına yürüdi ol gün yine (7) Ƙahramān kerimiyyetile pulāda ğarķ olub ol baħri canavara (8) suvār olub Huşenk şāhuñ bārīgāhına gelüb tırđı (9) her gelen anuñ altına durub andan Gerdan Keşān yedi ‘ ayyārile (10) irdi kırķ dōrt pāre ceng alātın kendüye tezyīn eylemiş (11)

70a

erenlere selām virüb otaķ kapusından iĉerü şāha girüb (1) ol daħı zıkr ü tesbīhin tamām itmiş Gerdan Keşān bāş urub (2) aydur iy şāh-ı cihān selātīn ve serverler saña müştāķdur diyüb (3) du‘ ā eyledi şāh daħı yerinden tırub la‘ l ü cevāhir cebe vü (4) cevşene ğarķ olub suvār oldu ‘ ayyārlar öñince ħāş (5) on iki biñ zerrīn silāħlu ķul ķafāsınca irüb selātīn (6) ve serverlere selām virdi cümle du‘ ā idüb on iki biñ (7) altūnlu cevġānlu ĉavuşlar bir dilden düşman na‘ ye diyüb cümle (8) leşkere bildürdiler andan şāh üzere on yedi ibrāhīm (9) ‘ alemeler açılıb biñ yedi yüz altūn bāşlu sancaķlar ĉözüldi (10) biñ yedi yüz ĉift kūs naķāreler bir yirden ġürleyüb zurnā (11)

70b

ve nefirler inüledi dārātile öñĉe seksen biñ gergedan (1) suvār birle cebeli kebīr leşkeriyle Behrām Cebeli altmış biñ ħāş (2) birle altmış biş eriş ķaddin altūn cebeler iĉine ğarķ idüb (3) yürüdi ardınca ol otuz bölük sultānı leşker fevc fevc (4) yürüyüb tā kim Huşenk şāhuñ ĉazz-ı hümāyunları ķafāsınca (5) irüb yürüdi öñince ol otuz bölük Ƙahramān-ı Ƙātil (6) Ƙaħtarān-ı ibni Ŧamġāc rāst ‘ anānında Gerdan Keşān ol yedi (7) cihān dest ‘ ayyārlarla ķafāsınca ol iki biñ zerrīn pūş (8) tīr endāz ġulām ol gün Huşenk bir dārātile şöhretile meydāna (9) geldi kim daħı andan evvel kimse naşīb olmamışdı ol ħālile meydāna (10) gelicek Behrām Cebeli kim şāhuñ ser leşkeridür irüb şāha bāş urub (11)

71a

şāhlardan Kehvān Kūh-ı Nişīn-i Hiytāl-i Ceng Cūyı Mühelhel-i Dırāz (1) Rikāb-ı Sührāb Nizedār-ı Behruz Cihān-dārı Behzād-ı Cihān Tācı (2) gelüb Ħabeşe-i Seyf ‘ Adani Dāvud şāh Bolġāriye virüb (3) şāhuñ yanına ķodı andan Keyvān şāhı Māverā-ül Nehri Arcib (4) ü Yunāni huz bir pil payı Ƙārun şah-ı maġribi Sām Sīmīn Pūşe (5) virüb şāhuñ şol yanına ķodı andan serverlerden Pil (6) Efgen tuġradı ser ħābb serfirāzi nerre suvāri kūhistān-ı Behrām (7) seng endāzi Ġāzanferi Ħorāsāni

Mühelhel Sebze Fere virüb (8) şahuñ kafasına kodı kim ardından düşman gelürse
hâzır olalar (9) andan Mantuş-ı Ğarçı Helhelân-ı Heft Diyârı Mehyâr-ı Zengi
Zahhak-ı (10) Nev Cüvâni Er Kâşib-i Hün Huri Muhtâc-ı Zencir Zeni Kahtarâmı (11)

71b

ve Kahramânı biñ yedi yüz pehlevân şahuñ ‘anânında kodı (1) andan aydur iy
şâh-ı cihân buyuruñ imdi devletile sen taht-ı (2) revânuña çık müneccimler usturlabın
ele alsunlar erenlerden (3) sa‘ âdet sitârelüsin meydâna göndersünler didi andan (4)
şâh dağı rahşdan gelüb rikâbdan nerdübâne başub taht-ı (5) revânına suvâr olub
şâğına kırk biñ tîr endâz ve kemend (6) endâz turub dört kâmil vezîr müneccim birle
şerîf hakîm (7) şahuñ nazarında ellerine usturlab alub vaqt gözedüb (8) turdılar leşker
göz urdılar **tartus hakîm kavlınce** bu tertîb (9) cümle leşkere ol gün Kahramânun
heybetin ve kıvamın kerimiyetin (10) gözedürlerdi **ezin cânib** hindiler ol şabâh
yirlerinden gelüb (11)

72a

ol kırk kez yüz biñ kara yüzlü Rây hind çadırına gelüb (1) ol dağı revân üzere
suvâr oldı bahri var aqub meydân (2) yirine irdiler kara tağlar gibi alay düzüb şaflar
yardılar meymene (3) ve meysere kılub cenâh ârâ ide indiler Rây-ı hindün uş
manuklusı (4) filleri ol şafa getürdiler üzerinde gönden hişârlar idüb (5) tîr endâzlar
komışlardı hordumlarına elmâslar bağlayub (6) hâzır itmişler ol dârâtile ol iki
düşman birbirine karşı durub (7) meymene ve meysere gözlerken anı gördiler kim
hindilerden Behzâd (8) hindi meydâna yürüyüb kıdd ü kâmet ‘arz eyledi altün (9)
cebelere Ğarç olub iki kulağına iki altün halka ısmarladı (10) getürüb aşdı iki dâne
gevher taqmış meydâna şevk virdi (11)

72b

girdi cür’et gösterüb âdem diledi Behrâm Cebeli girüb kemerinden (1) hindüyü
eyer önine alub bir elin başına birin gögsine idüb (2) çekdi boynın kopardı ol
kuvvetin Behrâmın görüb tahşin itdiler (3) andan Kehtân-ı hindi girüb ‘azametile bî-
bahâne ve mehâbe gürz (4) urdı kendülerin berâber virüb redd eyledi iki nevbet dağı
(5) Behrâma gelicek ol tağ pâresi gibi pulâd gürzin başı (6) üzerine şalub irince
Kehtân siper virdi kalkâni târmâr (7) idüb râst başına irüb hürd hâm eyledi anı görüb
(8) hindiler gayrete gelüb birbiri ardınca girüb Behrâm elinde (9) yüz altmış mübâriz

helāk oldı Huşenk dağı ol gün (10) Behrāma fāl dutmuşdı rāst geldüğine şād olub
Behrāma (11)

73a

du‘ ālar eyledi ammā hindiler dağı girmeyüb bir kezden canavar sürdiler (1)
Behrām dağı anı görüb yüz döndermeyüb gayretile na‘ ra urub (2) karşı vardı Huşenk
şāh hindūlaruñ eyle geldügin göricek (3) Qahramāndan gayrısına işāret eyledi Allahu
Ekber hemān anşuzdan (4) bir gürüldi olub ol altmış dört yıldan berü qan dōke (5)
gelmiş irān ve turān leşkeri bir kezden yürüyüb hindilere (6) karşı varub bir hoş ceng
durdı kim cān bāş tere yolına (7) geçmedi meger ol dem hindiler içinde bir yavuz
mel‘un vardı adına (8) Sührāb hindi dirlerdi irān qavminden on ikisin helāk (9)
itmişdi andan Qahtārāna buluşub ikisi aḡşām dek ceng idüb tā kim (10) aḡşām dağı
irdi iki tarafuñ ceng eri boşudı eceli (11)

73b

gelen kırıldı qarab-ı ārām urulub iki leşker şāhlu şāhın (1) alub döndi ol on iki
şehidüñ meyyitin getürüb şāh (2) bārīgāhına getürdiler şāh gördiler on iki zeber dest
(3) pehlevān kendü qanlarına qarq olub güftgüdan qalmışlar şāh (4) ol serverleruñ
hāliline bī-iḡtiyār acıyub gözlerinüñ siylābı (5) revān oldı aydur iy ‘aceb bunuñ gibi
dilāverleri kim helāk (6) eyledi ola didiler kim iy şāh hindilerde bugün bir kimse
varıdı (7) adına Sührāb diyü anılurdı bu pehlevānlar anuñ elinde helāk olub (8) sonra
Qahtārāna tuş gelüb aḡşāma dek ceng eyledi didiler (9) şāh aydur imdi Qahtārānile
bu kadar ceng iden er kimse olmaz (10) diñ serverlere bildürüñ andan gāfil olmayalar
didi ol sözi (11)

74a

cümle serverlere bildirdiler andan ol on iki serveri (1) erkānca tābuta qoyub
defn eylediler **azan taraf** hindiler dağı (2) dönüb bārīgāha geldiler Rāy Sührāba ḡil‘ at
virüb il vilāyet (3) bağışladı anuñ üzerine üç gün ceng olmadı dördünci gice (4)
Gerdan Keşān sürüb hind leşkerine geldi kim Düzd-i Efseri (5) ele getüre fırsatın
bulmadı dönüb giderken irān şāhı Keyvānuñ (6) çadırına irüb pāsubānlarına dāru
virüb girüb Keyvānuñ (7) üzerine kendüyi bildürdi Keyvān Gerdan Keşānı göricek
(8) cān bāşına şıçrayub qorqusından muḡālif itmeyüb rām oldı (9) alub Keyvānı

çadırına gelüb Şikār Ker yanında haps eyledi (10) Şikār Keyvānı göricek āh idüb aydur iy şāh daḥı bu kadar kayd ve (11)

74b

bendine layıkdur diriğ bu ‘ayyāruḡ kayd u bendine sende mi (1) düşdün didi Keyvān şāh daḥı Şikār Keri āvāzından bilüb (2) aydur iy ‘ayyār bizüm Huşenkile ḥālümüz neye vara ‘ayyār aydur iy (3) şāh benüm bildüğüm budur kim bu şāh ne kadarsa bizüm kendü cinsümüzdür (4) varub ol oda tapucı kara yüzlü hindilere kulluḡ itmekden (5) yine Huşenge ḥizmet itmek yigdür ḥuşuşā kim cümle ‘avrāt (6) ve oğlanumuz cins aḡrabāmuz cümle bundadur didi benüm bildüğüm budur (7) bākisin şāh bilür didi ol maḥalde şabāḥ daḥı olub iki (8) taraḑdan kūs-ı ḥarbi uruldı ol deñiz gibi leşkerine cūşa gelüb (9) zemīn ü zamān ḥurūşa geldi cümle serverler suvār olub şāh (10) bārīgāhına geldiler andan Gerdan Keşān içeri girüb aydur iy şāh-ı (11)

75a

cihān devletile buyur kim cihān serverleri devletile muntazırdur (1) şāh daḥı ‘ādetce geyinüb taşra gelüb ‘ayyārlar önince selāḡin (2) serverlere selām itdi erenler daḥı ‘izzet ile ‘aleyk alub du‘ā itdiler (3) ol dārātile meydāna yürüdiler ol cānibden daḥı deryā gibi (4) hind leşkeri yürüyüb қаḡrān deñizi mevc urub iki düşman birbirine (5) qarışub egreyüb ḡururken hindilerden bir kimesne meydāna girüb (6) bir nice kimse yıkdı meger Sührābdın la‘īn adı kimse bilmedi (7) Ḳahramān ol ḥāli göricek iḡtiyāri ḡalmayub қаşd eyledi (8) meydāna gire anı gördiler şol ḡoldan bir na‘ra peydā olub bir kimse (9) meydāna yürüdi gördiler kim Behrām Cebelidür irüb Sührābuḡ kara (10) bulut gibi gürzin redd eyledi biraz ceng itdiler āḡir birbirinüḡ (11)

75b

kemerine el şundi Sührāb ne kadar iḡdām eylediyse nesne (1) başarmadı Behrām daḥı kuvvet eyledi tağ pāresi gibi Sührābı (2) gergedandan ḡoparub ḡolına aldı zor idüb yire çaldı (3) ‘ayyārlar irüb kayd u bende çekdiler anı daḥı bākisi ḡātında (4) ḡabs itdiler ayruḡ kimse Behrāmuḡ meydānına girmedi didiler ki (5) kimse ḡuymaz diyüb hemān biḡ fil şaldılar irüb fil (6) üzerinde şıḡır göninden ḡişār idüb zencirler şaldılar Behrām (7) daḥı bir kez na‘ra ḡayḡırub gürz çeküp filler ḡalıbına irüb gürz (8) urub filler bāşın taḡıtdı baḡzınuḡ ḡortumından yapışub atdı (9) filler

üzerinden yir yir kemendler şalub kimisi kendü boynına kimini (10) gergedan boynına kimi beline kimi başına tutub niçe yirden zencir (11)

76a

bend olub keşan ber-keşan sürdiler heman anı gördiler bir (1) na'ra avazi oldu kim ol diyaruñ tağı vü taşu avazesinden 'alemi (2) şada tutdı neyki diyince gördiler bir taraftan Qahraman-ı Katil ol (3) altı ayaklu bahri canavarı meydana sürüb gürz küh-ı peyker çeküb (4) eyle heybetile irdi kim fil alayın ürküdüb birbirine girdi (5) irüb gürz urub filleri tarmar eyledi kendü alaya (6) urub öñ alayı arda şalub şagin şola urdı Huşenk (7) görüb du' a eyledi aydur qoman Qahramanı yalunuz dördince (8) fahi erenlerden nicesi irdi kim Qahramana kafadar ola yakin (9) iricek gördiler Qahramanuñ gögsi gürüdüsi ol bahri (10) canavaruñ hücumı gijildusi gürz-geran gümlüdisinden kimün (11)

76b

ne canı var kim Qahramanıñ yöresine uğraya ne kadar kim hindular (1) Qahramana geldiler muqabeleye çare olmadı biñ yedi yüz alay (2) Ray-ı hind üzerine döndi irüb gördi kim Rayuñ dairesine (3) otuz biñ hişar bend fil kal' a eylemişler orta yirde Rayuñ (4) tahtın filler üzere berkidüb üstine çetr bağlamışlar vezir ile (5) oturub her taraftan cenge temasa ider heman Qahraman Rayı (6) göricek kararı qalmayub eyle na'ra haykırdı kim ol cümle alayı (7) birbirine urub güya cihan yıkıldı filler ürküb niçesi üzerinden (8) kal' aları yire şaldı hindiler ol hali göricek gayrete gelüb (9) ol otuz biñ fil yine çengele alub Qahraman üzerine şaldılar (10) yir yir cenge qol şundılar gel imdi Qahraman kim filler qalibına düşdi (11)

77a

eyle na'ra iderdi kim işidenleruñ zehresi çak olurdu ne kadar kim (1) serveran-ı şah irüb Qahramana kafadar olmak istediler Qahramanuñ (2) üzerine iremediler eyle kim filler daireden Qahramanı araya (3) almışdı baqi ol kırk kez yüz biñ erden gayrı otuz biñ (4) filidi gayrı olan leşkeri birbirine urdılar bölük bölük eylediler (5) filbanlar dağı irüb her taraftan kırk zencir Qahraman üzerine (6) şaldılar seksen zencir idüb Qahramana iki taraftan bend oldu (7) bir kez Qahraman seksen zencire iki taraftan qol şarub eyle (8) na'ra urdı kim avazından cihan gümleyüb Rayuñ 'aqlı

gitti (9) yine kendüye gelüb aydur ne hâldür didiler kim ol filler kalıbına (10) düşen serkeşdür na' ra eyledi didiler Rây dağı gördi kim ol (11)

77b

seksen zenciri kolına şarmış iki taraftan üzengi üzerine (1) gelüb bir kez kuvvet idüb eyle silki virdi kim ol seksen fil (2) üzerinde olanlar yüzlerinin üzerine yıkıldı ol hâle (3) germ olub birbiri ardınca üç kez na' ra urdı kim cihâna (4) şadâ şaldı Rây ol hâle kaçayıub buyurdu ol maḥmudi (5) filler hūni hindileri her taraftan Ḳahramānuḡ üzerine havale (6) itdiler ol kadar kim vaḡt aḡşāma irüb Ḳahramānuḡ üzerine (7) havale idüb dāiresin filler ile bağladılar kim kāt kāt Rây (8) buyurdu meş' aleler yaḡub Ḳahramāna iḡdām itdiler ol gice (9) Ḳahramān niçe biḡ fil ve filbān helāk eyledi şabāḡ olub (10) ceng ayru olmadı veli şabāḡdan ceng eyle germ olub ṡurdu kim (11)

78a

cihān cümle kılıc odına yandı Huşenk dağı taḡtından inüb (1) ata binüb serverleriyle filler alayına yaḡın irdiler ne kadar (2) kaşd ve cehd itdiler kim girüb Ḳahramāna kaḡadār olalar çāre (3) olmadı Ḳahramān dağı ol deryā gibi cengüḡ içinde germ olub (4) irüb kaşd eyledi kim Râynuḡ taḡtın yıḡa ne kadar kim hindülar berāber (5) irdi hāşıl olmadı ol vaḡte irişdi kim hindiler şına **ṡartuṡ** (6) **ḡakīm ḡavlince** ol dem gördiler kim bir taraftan ḡorosāni bī-cān (7) bir toz peydā olub ola lübb ḡabardı irdi cānib şimālden (8) bād şar şar irüb ol gelen gerd-i ḡubār yarılıub iki şaḡḡ (9) olub arasından üç yüz sancaḡ üç yüz 'alem üç kerre (10) yüz biḡ pulād pūş müzeyyen leşker veli tertīb var kim (11)

78b

cümlesinüḡ alātı ve esbābı altūn la' l ve cevāhirden arada bir (1) şehsuvār otuz yedi eriş ḡaddile la' l ve yāḡūta ḡarḡ olmuş (2) öḡinde bir file alāt-ı ḡarb ve esbābı ḡarb berkitmişler kendü (3) bir at ejderine suvār olmuş eyle şevketile irdi kim gören (4) düşmandan taḡsīn itdiler tā kim ol gelen dağı irüb ceng üzere (5) alay olub biraz temāşāya ṡurdu Huşenk şāḡ aydur 'aceb (6) bu gelen kim ola Gerdan Keşān bir taraftan teber çeküb bir taraftan (7) irüb hindiler dilince gelenlerüḡ birinden şordı kim kimlersiz ayıtdılar kim (8) Rây-ı hind kızı Serv-i ḡirāmāndur kim üç yüz biḡ ecimir leşkeriyle (9) atasına yardıma geldi 'ayyār ol ḡaberi alub dönüb şāḡa gelüb (10) beyān eyledi yer yer didiler kim ol ḡızıḡ nām nişānın işidürlerdi (11)

79a

bundan gāfil olmamak gerekdür didiler şāh aydur ḥayr ola **ezin cānīb** (1) Servi Ḥirāmān daḥı gelüb gördiler kim atasınuḡ ol deryā gibi (2) leşkerni düşmanuḡ az çerisi şımıḡ taḡıtmıḡ yine bir kimse altı ayaḡlu (3) bir ‘aceb canavara binüb filler alayından geçüb Rāy şāhuḡ (4) taḡtınuḡ yanına ırmıḡ velī ol ḡadar fil kırmıḡ kim şahrā fil (5) ölüsinden görünmez yine taḡt-ı şāhı öñinde eyle ceng itmiḡ kim (6) ḡanı şu gibi aḡıtmıḡ Servi Ḥirāmān ol ḡālī göricek dāyesine (7) aydur iy dāye bu ne ḡāldür kim düşmanuḡ az leşkerni atam gibi şāhuḡ (8) bu ḡadar leşkerin bu ḡāle getürmiḡ ola ve hem bu serkeş kimdür kim (9) yaluḡuz bu ḡadar cengile atam gibi şāhuḡ bu ḡadar tertibin bozub (10) devlet tuḡına yaḡın irişe diyüb bir ḡac bāşın şalub ḡol (11)

79b

şunub cenābiyeden alāt-ı ḡarb alub arayide oldı bir dinc (1) cenāba binüb aydur iy dāye sen bu üç yüz biḡ ecimir leşkeryile (2) bu duran düşman çerisine var bunu ben göreyim kim bu serkeşlik (3) idüb atam gibi şāhuḡ üzerine varan nice kimsedür diyüb (4) bir kez gerinüb sürüb bir gürz peyker ḡolına alub raḡş şalub (5) gitdi filleri yarub Ḥahramāna yaḡın iricek bir kerre aḡsızdan (6) eyle na‘ra urdı kim işideni vehme şaldı Rāy daḡı cānı (7) tarılub dāireden dermān isterken kim Ḥahramānuḡ elinden (8) ḡalāş ola uyıdı kim ol na‘ra-ı işidüb ‘aḡlı gitdi bu daḡı (9) nedür diyince bir ḡaç kimseler irüb yüz urub didiler kim iy şāh-ı (10) ‘ālem ‘ālī ḡazretüne müjde olsun kim uş kızuḡ Servi Ḥirāmān (11)

80a

gelüb irdi ol sözile Rāy şāh şād olub cān gevdesine (1) girüb aydur imden girü kim kızum geldi düşmandan ne derd (2) diyüb germ oldı **tāriḡ deşti ḡavlince** Servi Ḥirāmān daḡı (3) gelüb Ḥahramānuḡ üzerine irdi Ḥahramān gördi kim nāḡāḡ (4) bir na‘ra-ı cān ḡün peydā oldı neyki diyince bir siyāḡ atlu (5) la‘lin pūş bir gürz-gerān çeküb rāst kendüyi gözedüb (6) gelüb irdi bi-mehābe gürz ḡavale kıldı velī eyle heybetile (7) irdi kim Ḥahramānı redde mecālin ḡomayub irüb rāst (8) arḡasına bir muḡkem gürz eyle urdı kim Ḥahramānı uyardı hemān (9) göz açdurmayub yine irince Ḥahramān bu kez kendü gürzin (10) berāber virdi şavdı bir daḡı bārī nevbet Ḥahramāna degüb (11)

80b

bağ aşızdan darb uran sen misin diyü irüb bir gürz eyle (1) urdı kim eger küh-
1 serendiye ursa sürme ideydi veli kız (2) erlik lu' bıyla rāst def^ç eyledi Qahramānuñ
darbına yine görenler (3) taḥsīn eyledi ol iki ejderhā birbiriyle cenge tırdı didiler (4)
ezin cānib dāye daḥı ol üç yüz biñ erile irüb (5) Huşenk leşkerine toḳınub eyle urdı
kılıcı kim Rāyuñ üzerinden (6) irüb kılıcıyla yine meydāna ilette hindiler daḥı ğayrete
gelüb (7) kuvvet tıtdılar irüb Huşenk leşkeriyle aḥşāma dek ceng (8) itdiler aḥşām
darb-ı ārām uruldu iki leşker döndi şāhlar (9) bārīgāhına gelüb selāṭīn ve serverleri
yoḳlayub teftiş (10) itdiler gördiler kim Qahramānile on iki server gelmemiş Huşenk
(11)

81a

şāh dönüb Gerdan Keşāna aydur iy server bu zamānda şunuñ (1) gibi cihān
pehlevānı ki Qahramāndur anuñ ḥālını bilmek saña lazımdur **naẓm** (2)

Er olan bilür yine ḳadrin erün	Server olan ḥālin anlar serverün (3)
Fehm idemez zağ bülbül dilini	Yüriti bilemi ḥasrāt yolunu (4)
Başaran cān işini cān-bāzdur	Ādemün merdi cihānda azdur (5)
Buñ deminde ādem üstine dönen	Oldurur ādemliğün ḳadrin bilen (6)
Çoğ buluyor 'ıyş eyyāmında yār	İllā ğam vaḳtinde olmaz pāyidār (7)
Buñ deminde yār olandur yār olan	Yār 'ahdın bekleyen olmaz yalan (8)
Yār iste var olma yārsuz	Az olur ādem olan aḡyārsuz (9)

ezin cānib Huşenk şāh Gerdan Keşāna eyle diyicek (10) ol daḥı bāş ḳaldurub
yüz yire urub ayaḳ götürüb (11)

81b

peyikler ile gidüb tā kim gelüb ceng yirine irdi (1) ol on iki serverün ulusun
bulub peyiklere didi (2) gün olub şāh bārīgāhına gitdiler andan kendü hindiler
ortusına (3) irüb ne ḳadar kim aradı Qahramāndan ḥaber bilmedi 'ittisām **ḥakīm**
ḳavlınce (4) Qahramān kim cengde Server-i Hıramānile buluşub ikisi birbirine (5)
muḳābil olub miḳdārın bilicek birbirin ele getürmek için (6) ayru cenge muḳayyed
olmayub hemān ikisi ceng ide leşkerden (7) çıkub bir tağ içine düşdiler ne ḳadar kim

Ḳahramān Servi ūikāra (8) getürdi yine çapuklıkla kendüyi ḥalāş iderdi bārī (9)
aḥşām olunca ceng itdiler aḥşām Ḳahramān irüb gayretile (10) bir muḥkem gürz urub
ḳalkānın tağıtdı irüb gürz bāşına (11)

82a

doḳundı bir yaña ḳaçurınca olan ışığınuḡ bendlerin (1) ḳırub bāşı açıldı sācı
tağıldı Ḳahramān gürz urub geçüb (2) gidince dönüb yine ḥāl bilmekiçün ardına
baḳub gördi kim bāşı (3) açılıb ol sünbül gibi sacı tağılmış bir ‘aceb ūret zāhir olmiş
kim (4) güneşden yaḳar çerāḡı hemān görince bildi kim erkek degildür (5) ol zamān
Ḳahramān on yedi yāşına irmişdi daḡı mihr ü (6) muḥabbet ‘ışḳ ḡıza bilmezdi hemān
canavar bāşın çevürdi gitdi (7) uyıdı kim leşkere yaḳın iricek Gerdan Keşān bāş urub
gelüb (8) ḥāl-i ḥaber ūordı aydur bu dāireyi biraz temāşā eyledüm diyüb (9) aşl ḥālī
‘ār idüb dimedi andan sürüb ūāḥ bārīgāhına (10) geldi evvel gelüb Gerdan Keşān ḥālī
ḥaber virdi aydur (11)

82b

Ḳahramānı buldum aydur kim seyrān iderdüm velī daḡı gögsi (1) gürüldüsi
diḡmemiş bilmezem ḳanda idi baña dimedi didi (2) Ḳahramān daḡı gelüb cebe vü
cevşen çıkarub libāsların geyüb (3) ūāḥ divānına irdi selām virdi selāḡin ve serverler
(4) ūāḥ öninde emriyle ḳarşu varub içerü getürdiler ūāḥ daḡı (5) ayaḳ üzere gelüb
merḥabāladılar ‘izzet eyledi ol daḡı (6) bāş urub geçüb yerinde ḳarar eyledi ni‘met
gelüb yendi (7) ūükr dindi andan sāḳi gelüb esbāb-ı ‘ıyş ārāste olub (8) ūoḡbete
başladılar ölenlerüḡ ḳaydın göründükden ūonra andan (9) ūāḥ buyurdi Keyvānı
Süḥrābı ūikār Keri getürüb da‘vet (10) itdiler Keyvānı daḡı kebr kini giderüb ūāḥ
öninde bāş urub (11)

83a

aydur iy ūāḥ-ı cihān her ne kim itdükise kendümüze itdük uş (1) bu dem
ḥālümüz bilüb suçumuza tevbe idüb ‘umurdan zamān bulduḡca (2) cānile ḡurmuşuz
didi andan Süḥrāb ūikār Ker daḡı ḳul (3) olub ḡil‘at virdiler Keyvāna selāḡin taḡtında
yir virdiler (4) Süḥrābı Behrām Cebeliye ışmarladılar ūikār Keri Gerdān Keşāna (5)
teslīm itdiler sīne göñül ūāḡ olub ‘ıyşda **ezin cānib** (6) meger Rāy a‘zam daḡı
divānına gelüb buyurdi bir ulu (7) od yaḳub diri ādemīleri içine şaldılar ya‘ni ḳızı (8)
geldüḡine ḳurbān eyledi birazdan cümle begler gelüb Servi (9) Ḥıramānuḡ dāyesi

dağı gelüb baş urdı göri Serv-i (10) Hıramān gelmemiş Rāy öninde yüz urub pāy tahtı
öpdi (11)

83b

Rāy aydur iy dāye kanı Servü Hıramān niçün bize gelmedi (1) aydur iy server-
i serverān ceng āhir olduğdan sonra (2) görmedüm bilmezem nice oldu didi Rāy dağı
görüş diyince (3) dāye bir kaç bahādır kızlar ile irüb isterken ol yire irdi kim (4)
Kahramān kızile ceng idüb koyub gitmiş idi kız dağı (5) dāireye baķub Kahramānı
görmeyüb fikre varub aydur (6) bu ne hāldür kim bunca zamāndur cihānuş serkeşi
iken bugün (7) bunun elinde böyle zebün olam beni bu kadar ele getürmüşken (8)
yine muķayyed olmayub koyub gide diyüb ol fikrile dururken (9) dāye ile kızlar
gelüb ayağına döküldiler kız dağı kendüyi (10) dirüb at arķasına geldi dāyeye hālin
diyüb aydur (11)

84a

bu ‘aceb kim beni bu kadar şikār itmişken muķayyed olmayub yine gitdi (1)
didi dāye aydur iy nāzenin cihānda bir kimse kim senün gibi (2) kimse-i bir ele
getürüb belki hüsnün dağı gördükden sonra (3) bu kaçan ola kim senden yüz döndüre
yakın oldur kim yüzünü (4) görüb ‘aķlı gitdi kendüyi devşüricek hāli kalmayub (5)
atı alub bir yaņa gitdi iy nigārin kanda ise anı buluruz (6) diyüb alub Servi atası
divānına geldi ol dağı çadırına (7) gelüb cebe vü cevşen çıkarub yüzine niķābın
berkidüb çadırından (8) kızlar ile sürüb atası çadırına gelince cümle hindiler karşı
(9) gelüb ‘izzetile içeri girdiler ol dağı girüb atasına baş (10) urdı Rāy dağı ayak
üzere gelüb kızın bağına başub (11)

84b

merhabāladı geçüb kız dağı pāytahtında zerrin şandal üzere (1) oturdu nir
yaradayım ‘ādeti anda otururdu ni‘ met gelüb (2) yendi ‘ādetlerince şükür dindi andan
meclis ārāste olub (3) kızın Rāy ikileyin merhabālayub ceng cidālden haber şorub (4)
aydur iy ciger-güşem kanı ol serkeşi neyledün aydur iy ata (5) ol herif benümile
aķşām olunca eyü ceng eyledi aķşām (6) olıcaķ karanuda kanda varduğun bilmedüm
didi veli içinden (7) fikri gitmedi oturmağa mecāli olmayub aydur iy ata üç (8)
gündür kim cāriyeş uyımadum ve hem bugün ol herifile katı (9) ceng eyledüm

destürüñla varub biraz raḥat olayım diyüb (10) gitdi sürüb çadırına gelüb buyurdi
varub Düzdü Efseri (11)

85a

getürdiler aydur baña yārlık idüñ kim bugün benümle ceng iden (1) ḥerīfün bu
gice bāşın kesmek gerek didi Düzd-i Efser aydur (2) iy bānu-yı cihān ol leşkerde
Gerdan Keşān dirler bir ‘ayyār (3) vardur kim anuñ qorḥusından kimün ne cānı
vardur kim (4) yöreye uğraya didi kız aydur benüm murādum Gerdan Keşān degildür
(5) eger rāst gelürse ol daḥı naşībin ala gel baña leşkeri (6) göster diyüb üçer
şebrevāne tonlar geyüb şāğ ve şol (7) ḥancerler kemere alub tīğlar ḥamā’il kılub
girdiler ancā kim leşkerün (8) qaravolinden bir yaña geçüp çadır arasına yakın iricek
kız (9) aydur iy Düzd Efser ol ḥerīfi bilür misin kimdür aydur (10) iy nigārin
bildüğüm bu qadar kim adına Qahramān-ı Qātıl dirler imiş (11)

85b

daḥı Huşenge yakın zamānda buluşmuş kız aydur çadırı (1) ne yirdedür aydur
iy nigārin bizler ol ḥerīfün qorḥusından (2) bu yirlere gelemüz neden bilelüm didi
ol sözi nigār işidicek (3) bildigim Düzd Efser qorḥmış nigār aydur yoldaşuñ qorḥaq
(4) olanından ḥayr gelmez diyüb aña destür virdi andan dāye (5) ile ikisi daḥı ilerü
gelüb gördi kim bir ḥerīf at yedüb (6) gider irüb ḥerīfün boğāzın alub aydur kimsin
ol (7) ḥerīfün ‘aqlı gidüb aydur Huşenk şāhuñ aşçılarında nam (8) maḥbah
ḥalkındanam nigār aydur bunda Huşengün ya Qahramānuñ (9) çadırı qandadır ol
daḥı gösterdi nigārin bu ḥerīf bir (10) ağaca bağlayub sürüb gitdi bu ḥerīf ḥaber
bildürmesün diyü (11)

86a

ezin cānib Huşenk şāh daḥı bir zamān ‘ıyş idüb (1) andan serverlere destür
virüb kendü daḥı biraz (2) yatub raḥat olmaḥ diledi ‘Āşım ve Şir Pençe nacaḥların
(3) qucub şāh otāğınuñ qapusın alub durdılar bāki (4) bāsubānlar daḥı ‘ayyār
qorḥusından ḥāzır bāş olub gözlediler (5) **ezin cānib** Serv-i Hıramān daḥı gelüb
ordunuñ (6) içine girüb gezüb gördi kim otuz iki yirde ulu eyvān (7) qurulmuş
cümlesin gezüb görüb şalṭanata taḥsīn idüb (8) andan irüb Huşenk bārīgāhın gördiler
her taraf pāsubānlar (9) ağaç çeküb oturur daḥı dönüb Qahramān çadırına irdi (10)
bu qadar vaḥt gezince pāsubānlar uyumuş vaḥt geçmiş ‘ālem (11)

86b

agyārdan hāli irüb gördi kim cümle pāsubānlar uyumış (1) anlaruñ dağı bir kaçın helāk idüb çadırı bir taraftan yardı (2) içeri girdi gördi kim Qahramān taht üzere yatub dāirede (3) sekiz gulām dağı ortaya almış bunlara dāru virüb anlaruñ (4) dağı başın kesüb Qahramān üstine irdi elinde bir kulac (5) bir abudār hançer Qahramāna kaşdına irdi bilmedi kim kaşdı kendüye (6) eyledi ol kaşdile cellād-ı felek gibi Qahramān kaşdına irince (7) aņsızdan baķub gördi kim bir serv cāme hāba girmiş yatur (8) güyā kim güneşdür nur virür kırk biş eriş kadd çekmiş yigirmi (9) bir eriş sine bir pehlevān kim zamāna gözi mişlin görmemiş henüz (10) hūsn-i güllerinüñ benefşesi bitmemiş ol Qahramānı gözler (11)

87a

uyhuya varub siyāh kirpikler bir karış kadar yaņakları (1) üzere dökilmiş dāireye yüzinden dirler dizilüb lāleye (2) jāle dökülmüşe dönmiş iki kolların nurdan sütun gibi (3) taşraya eylemiş gögsin açmış pertev şalar ol hūsnile kız (4) Qahramānı göricek bir kez āh idüb elinden hançeri düşdi (5) kendüyi yitürdi biraz Qahramānuñ yaşduğın tayanub yüzine (6) baķub kaldı mütehayyir oldu baş almağa gelen kız cān virür (7) oldu bu kez alur yok ne kadar kim Qahramānı görürdi (8) varduķça ‘aķlı giderdi ve hem Qahramānuñ hūsn-i ehl-i tāriķ (9) dilinde meşhūrdur bu zamāna gelinceye bārī kız fikr idüb (10) gördi kendüye bir hāl oldu kim her hāli unuttı revān (11)

87b

revān kendüyi dirüb aydur bir belādur başuma geldi (1) buña fikr gerek diyüb kız tiz dönüb kalem getirüb bir nāme (2) yazdı yaşduķ üzere koyub bir hançer dağı bir nāme yanına (3) şancub Qahramānuñ şunub hātemin aldı dönüb āh u hasretile (4) gitdi taşraya gelüb kendüye aydur bunca zamāndur kim (5) dünyānuñ fettānisin imdi bir hāldür başuña geldi kanda ise (6) ādem gayret içündür bu leşkerde bir nişān koyub git diyüb (7) andan şāh çadırına irüb gördi cümle bāsubānlar uyumış (8) tiz dāru virüb niçesin helāk eyledi andan girüb gördi kim (9) yine harem kapusunda Şir Pençe-i ‘Āşım nacaķların kucub yaturalar (10) yine anlardan havf idüb bārīgāhuñ bir yanın yardı gördi kim (11)

88a

şemi^ç ler yanār taht üzere Huşenk şāh yatur kız bir zamān (1) tūrdu bāşda server-
i ^ç ayyārān anda ola diyü gördi kim anda yok (2) girüb yatanlaruñ bir niçesin dañı
helāk eyledi şāha kaçd eyledi (3) meger Gerdan Keşān çadırında yaturken muñālif
düş görüb (4) revān teber hancer götürüb şāh bārīgāhına irdi girüb gördi kim (5)
pāsubānlaruñ niçesin helāk itmişler cān bāşına şıçrayub (6) dañı içerü girüb gördi
kim şāhuñ haremünüñ bir yanı yarılmış (7) bir āfet-i cihān eline bir hūn alūd hancer
dutub tūrur hemān (8) Gerdan Keşān görince fikre varub ^ç aceb kim ola dirken anı (9)
gördi kim şāh kaçdına yürüdi kim anuñ gibi şāhı helāk eyleye (10) hemān bir kez
Gerdan Keşān teber şalub şıçradı aydur iy hūni (11)

88b

uş benem Gerdan Keşān diyüb ardınca kız dañı rāst (1) gördi teber hemān haṭā
yirine iricek bir ṭabanca Gerdan Keşān (2) eyle çaldı kim yüzünüñ üstine yıkdı
öldürmege kıyamayub (3) dönince sesden şāğ olan bāsubānlar uyanub kızuñ yer yer
(4) üstine sürdiler kız dañı irişeni helāk eyledi ğavğa dañı (5) artınca yıl gibi gidüb
bāş kōtardı kimse ardından yetemedi (6) ^ç ayyārlar ne kadar kim ardına uydılar çāre
olmadı ğavğadan cümle (7) serverler uyanub şāh çadırına geldiler ölen pāsubānları
(8) görüb ^ç acebā kaldılar içerü girdiler şāh dañı tūrub cāme (9) hūb üzere oturdu
Gerdan Keşān dañı kendüyi dirüb (10) gördi bir ṭabanca yemişkim dañı kulağı öter
revān gelüb (11)

89a

şāh öninde bāş urdı şāh dañı cemī^ç hāli teftiş eyledi (1) aydur iy şāh-ı ^ç ālem
muñālif vāqı^ç a görüb geldüm bāsubānlar (2) helāk olub yaturlar girüb gördüm bir
hūn-riz elinde (3) bir kanlu hancer tūtub şāha kaçd itmiş ben dañı teber çeküb (4)
irdüm arkaşıyla bir kez çaldım ya^ç ni ki diri tūtub hāli bilem (5) irüb yerine haṭā
getürmedi dönüb baña bir ṭabanca eyle (6) urdı kim bī-iḥtiyār yıkıldım ben kendü
mi devşürince ol (7) gitdi didi ol sözi işidüb didiler kim zihī serbāzlık kim (8) Huşenk
gibi şāhuñ bu kadar üstine gire Gerdan Keşān gibi (9) ^ç ayyārūñ çarbından yıkılmayub
dönüb bir ṭabanca ile yıka bunca (10) āfetün arasından halāş ola didi şāh aydur meded
Kāhramān (11)

89b

görüñ didi uyıdı kim ahramān dağı ğavġādan uyanmışdı (1) urub bāřı ucında ħanceri nāme-i görüb řāh bārigāhına (2) gelüb esbābı ortaya dökdi ya'ni ħanceri nāme-i ol ħālī (3) řāh görüb buyurdı vezīr nāme-i okıyub gördi dimiş kim (4) iy server bu gice ser ü ātuña vardum ki seni helāk idem (5) gördüm tāze yigitsin kıyamadam imdi yārın Huşengi utub (6) alub Rāy řāha gelesin ol dağı saña diyār-ı hindün serkeşligin (7) vire kim senün gibi server Huşenk kimdür kim aña ħizmet idesin (8) bārī çün idersin gel Rāy gibi řāha ħizmet eyle kim adr (9) kıymet bilür devlet bulub bāřı berāberi olasın eger bu sözi (10) abul itmeyesin ħāzır bāř yārın gice varub bāřuñ keserem dimiş (11)

90a

ol sözi işidüb didiler kim 'aceb bunun gibi sözi iden (1) kim ola diyüb Sührāb-ı hindi yerinden urub bāř urub (2) aydur iy řāh-ı cihān Rāyuñ bir kıızı vardur adına Serv-i Ĥırāmān (3) dirler at üzere geleli kimse arb urmadı ve kimse arbından (4) ħalāř olmadı da'vası şöyledür kim her kim beni erlikile (5) zebün iderse aña 'avrat oluram ol ħālile cihān (6) řāhlarınuñ oġulları māl u leşkeriyle gelüb elinde helāk (7) olmuşdur yigirmi üç yıldur bu da'va ile yıl yoġdur kim (8) nice řehzādeler helāk itmeye anı gelür dirlerdi 'aceb (9) olmaya ki bu fesādı iden ol olmaya ol bir kişinün fuşatın (10) bula dağı helāk itmeye zira kim ħün-riz ve cellād-ı cihāndur (11)

90b

yine dünyā 'ayyārların gözine göstermez uş bu gice gördüğünüz (1) bu işi ol itmişdür ol bir kişiye fuşat bula dağı helāk (2) itmeye 'acebdür ahramāna 'aşık olmadıysa yāġud eceli yoġıdı (3) beher ħāl bu kıızdan ħazar gerek didi ol ħālī bilüb cümle-i (4) serverleri kıızdan vehim-nāk oldılar ahramān dağı bildi kim (5) dün gün kendüyle ceng iden kimdür bārī ol ħālile (6) řabāġ irdi **ezin cānib** Serv-i Ĥırāmān dağı ol gice (7) Huşenk leşkerinden ıkub gelüb dāyeyile Düzd Efsere (8) irdi anlar dağı fikr ider kim 'acebdür eger nigārīn Gerdan (9) Keřān bendine düşmeye ol dem gelüb nigārīn ħālī ħaber virdi (10) anlar dağı görüb taġsīn itdiler řabāġ mülükāne libāslar geyüb (11)

91a

atası divānına irdi bāş urub yerine oturdu Rāy (1) kızından ‘özr dileyüb hil‘ at virdi divānda bigden (2) ziyāde beg oğulları var kim cümle kızuñ ‘āşığı dururlar (3) ammā kız birine muqayyed olmayub her ne yaña baqarsa Qahramānı (4) görürdi oturub ol hālile sözde iken meger Behrām (5) Cebeli ağıldı Serv-i Hıramān buyurdu Behrāmı kayd u bendile (6) ejderhā gibi getürdiler Rāy aydur iy Behrām gel baña kul (7) ol sind diyārın saña vireyin Behrām cevāb virmedi (8) **ezin cānib** çin şāhınuñ kıızı kim Behrāmuñ hātūnidur (9) şāha haber gönderdi kim şāh luṭf idüb Behrāmı unutmasun (10) ol sözi şāh işidüb Behrām için gözlerinden yāş gelüb (11)

91b

aydur iy serverler görüñ kim Behrām gibi serverimüz kāfir (1) elinde esir bizi görüñ kim aqarmıyuz diyüb Gerdan (2) Keşānuñ yüzine baqub aydur iy dilāver Behrāmı nice (3) idelüm didi Gerdan Keşān aydur iy şāh ben bende her zamān (4) Behrāmı varub isterem elüme girmez ammā şāh himmetine yine (5) göreyim diyüb gitdi gelüb divānı Rāya yitdi gördi kim (6) Behrām kayd u bendile oturur tırub her taraḫdan da‘vet (7) iderler ammā söz söylemez ol hālile Rāy qaқыub qaşd (8) itdi kim helāk ide kız aydur iy ata bunı helāk itme şaqla (9) bāşed ki bizden dağı anlara kimse düşe bunı virüb anı (10) alavuz didi Rāy aydur iy ciger-güşem bunı nice şaqlaruz kim (11)

92a

bunda bir ‘ayyār vardur ki yedi kāt yirler altında dağı iledürsek (1) bulur halāş ider server aydur ata destūruñla bu kişiyi (2) ben şaqlayayım eger Süleymān divleri dağı olursa almaya didi (3) Gerdan Keşān tırub deşerdi aydur vallahi elinden gelür buyurdu (4) Behrāmı kız bārīgāhına getürdi buyurdu kızlar gidüb kendüsi (5) dāyeyile tenhā qalub andan buyurdu varub Behrāmı getürüb (6) kayd u bendin aldılar altına şandal koyub oturdu şoşbet (7) kırılıb şarāb kebāb yeyüb içerken kız aydur iy Behrām (8) saña bir nesne şorayım eger rāst haber virürseñ seni āzād (9) ideyim didi Behrām aydur iy nigārın buyur eger bilürsem diyeyim (10) didi aydur ol sizüñ leşkerde altı ayaqlı canavar binen kimdür (11)

92b

ķulı mıdur ve hem bindügi nice canavardur kim at ve fil (1) ve gergedan degıldür hic birine benzemez didi Behrām dağı (2) bāş urub aydur iy nigārın ol serverdür Őhzādedür (3) ķul degıldür atasına Tahmurād dirlerdi yedi iķlime Őāh (4) olmuşdur bunu üç yāşında iken divler ķapup heyhāt (5) Őāhrāsında küh-ı Őū‘ āda on üç yıl beslemişlerdür uş (6) bu hāle gelicek rub‘ meskūna dūşüb yolda gelürken Őāhumuza (7) bulışub ķul oldı ol dağı pāytađtı virdi ammā Őāhumuz ķul olunca olan serverlerden kimsesi ķurtılmayub kimin (8) zebūn kimin helāk eyledi āđir kendü irādetiyle ve mürüvvetiyle (9) gelüb ķul oldı biri gelürken ol bahri canavarı (10)

93a

hind deryāsı kenārında tutub zabt eyledi veli canavar dağı (1) ele gelince Őāhuņ on yedi kerre yüz biņ erin ũrkidüb (2) niçe serverler helāk eyledi iy nigārın adına Ķahramān-ı (3) Ķātil dirler bu zamān cihān serāyuņ Őāhib ķırānıdur elinden (4) divler amān alımar diyüb Ķahramānuņ ol gün serverligin (5) ol ķadar ögdiki kızuņ ‘ ıŐķı bir iken biņ olub dāim Behrām (6) diņdügince kız bir yoldan depredüb Ķahramānuņ ađvālın (7) pehlevānlıđın söyledüirdi kızuņ içinde ‘ ıŐķ āteşi ziyāde (8) olub varlığın od eyledi Ķahramānuņ sevdāsı bāşından aşdı **nazm** (9)

İrdi bāşa ‘ ıŐķ dūdından buđār Ķalmarı ne Őabr u ne ‘ ađl u ne ‘ ār (10)

Oldı ķamu varlığı yağma-yı ‘ ıŐķ Cānına kār eyledi sevdā-yı ‘ ıŐķ (11)

93b

Ķalmarı kendü vücūdından nişān Varı gidüb mağız ‘ ıŐķ oldı hemān (1)

Nūş idüb Őevķiyle ‘ āŐķuņ yādısın Őuya Őaldı varlığı seccādesin (2)

Kendüyi terk itdi ister yārını İrdi yāre irmekiçün vārını (3)

Böyledür bāzār-ı ‘ ıŐķuņ dāimā Farķ olunmar mün‘ im ü Őāhı vü gedā (4)

Kime irse ‘ ıŐķ nurından eşer Mağız hāk ise vücūdın nur ider (5)

tāriđ deşti kavlince nigārın ki Behrāmdan bu haberi alub (6) gördi kim rüsvāy olur dönüb aydur iy server sen kimsin Őađa (7) kim dirler aydur ey nigārın ben bende aduma Behrām Cebeli dirler (8) cebel-i kebīr sultānınuņ oğlyam veli bu dem Huşenk

şāhuḡ (9) ḡulıyam Serv-i Ḥırāmān aydur iy server ol çin diyārında (10) taş olan sen misin aydur belı aydur ya şonra nice ḡalāş (11)

94a

olduḡ ol daḡı cümle ḡālı beyān eyledi Gerdan Keşān (1) kendüyi ḡalāş idince kız işidüb aydur ya ol Gerdan (2) Keşān diyen niçün bu dem seni anmaz aydur iy nigārın nite (3) ola Gerdan Keşān bizi anmaya size dem bu dem bundadır (4) Gerdan Keşān daḡı durub çadır ardından diḡlerdi aydur (5) iy dāye var gör bu çadır ardında kimi bulursaḡ al getür (6) Gerdan Keşān işidüb biraz akar u revān kendüyi mestlige (7) urdı bir yirde düşüb yatdı ḡoltuḡına birer bāb aldı (8) dāye gelüb depme urınca serseri turub aydur hāy begüm (9) kerem it baḡa kıyma serḡoş idüm didi aydur bu beyān nedür şunub (10) aldı aydur vaveyla o fāni yārmış rebābcıḡumdur didi (11)

94b

dāye gel berü diyüb alub içerü girdi Serv-i Ḥırāmān (1) öninde bāş urub du‘ā eyledi Serv daḡı ‘ayyārı bildi ammā (2) bilmeze urdı aydur usta ne yirdensin aydur sulḡānum sind (3) vilāyetindenem rebāb çalub elüme girencesin oḡlancuḡlara (4) nafaḡa idinürem didi nigārın aydur usta diye bizüm içün (5) bir şoḡbet eyle ol daḡı dizi üzere gelüb rebāb eline alub (6) nigārın ḡāline münāsib bir ḡazel oḡudı şöyle kim derdin (7) depreşdüirdi nigārın taḡsın idüb buyurdı māl virdiler (8) aydur iy usta seni bir kimseye beḡzedürem Gerdan Keşān ol (9) sözi işidüb ‘aḡlı ḡitdi aydur vāh ol degül bu kim seni yumruḡıla (10) yıḡmışdurur ne yavuz bende düşdüḡ beher ḡāl toḡrulıḡdan (11)

95a

yaḡı yoḡdur diyüb aydur iy nigārın zamān ben bendeyi kime (1) beḡzedürsin kız aydur ol Gerdan Keşān dinen degülmisin diyince (2) Behrām baḡa düşdi kızuḡ daḡı murādı Behrāma bildürmek idi (3) zira kim Behrāmuḡ bilmedüḡin bilürdi Gerdan Keşān bāş urub (4) aydur iy nigārın naḡaruḡ var olsun benem diyüb du‘ā eyledi (5) server aydur iy ‘ayyār āferin rāst sözüḡ içün var Behrāmı (6) bile alub git ben atama irte cevābın virem ammā leşkerde (7) server varise yārın meydāna gelsün varuḡ ḡaber idüḡ diyüb (8) buyurdı Behrāma iḡlīm ḡaracı deḡer ḡil‘at virüb ikisin daḡı (9) gönderdiler taşra gelüb ber-‘āzim leşker etdiler meḡer Behrām aydur (10) iy yār bu kız Ḳahramānı ne yavuz anar aydur ben sizerem kız (11)

95b

Ḳahramānı sevmişdür diyü leşkere yakın irdiler Ṭaymure kūh (1) pūşt ḳaravol beklerdi görüb yād şanub ḳarşu vardı (2) yakın iricek kendüleri bildürüb ol daḫı gelüb Behrāmıle (3) güreşdi andan daḫı gidüb şāh bārīgāhına irdiler (4) ‘ayyārlar daḫı görüb şāh bārīgāhına irdiler ‘ayyārlar daḫı (5) oturub Gerdan Keşānı söyleşürken gelüb irdiler görince (6) ḳarşudan gelüb biraz görüşdiler ḳapucı bāşı Ḳaḫtarānı (7) görüb şāha muştıladı şāh daḫı egninden iḳlīm ḫaracı deger (8) māl ḫil‘at virdi andan Behrāma ḳarşu avarub aydur iy benüm (9) yoluma çok çok belālar çeken Behrām düşman elinden nitesin (10) baḫrına başdı ol daḫı geçen ḫāli Rāyuḫ sözün ḳızuḫ ḫālini (11)

96a

ḫaber virdi didiler kim yakın oldu ḳız Ḳahramāna ‘āşıḳdur (1) veli serkeşliginden zāhir itmeyüb ol gice kim geçüp (2) irtesi ol iki deryā gibi leşker yerinden depreşüb iki demürden (3) taḫ berāber oldu yine alay ḳoşanlar bağlayub kūş-ı kāvīler (4) gümleyüb sancaḫ ve ‘alemler dirāḫşān gibi açılıb ara yirde (5) meydān yaşandı ḫāş erenler ol şafa turub merdān (6) gözlediler gördiler Rāy çerisinden bir zerrīn pūş cebelü (7) bir şaru gergedana suvār olmuş öñince elli biḫ zerrīn (8) pūşlar ‘izzetile meydāna getürüb bāş urub döndiler şehsuvār (9) meydān ortasında nīze-yi cān-sitān ṭayanub Sedd-i İskender (10) gibi biraz ṭurub temāşā eyledi andan at oynadub bir vecihle (11)

96b

silāḫşörlük eyledi kim görenler taḫsīn itdiler Huşenk (1) şāh aydur ‘aceb bu kim ola Sührāb aydur iy şāh-ı cihān (2) Rāy ḳızı Serv-i Ḥırāmāndur serverlere bildürün kim bundan ḡāfil (3) olmayalar diyüb bāş urdı şāh daḫı buyurdu kim cümle serverlere (4) bildürdiler andan Behrām-ı seng-endāz meydāna girüb bir nīze-i (5) sütun mişāl çeküb irüb ḫavale ḳıldı eyle kim ḳız ile (6) süñünün arasına dört barmaḫ yer ḳaldı Huşenk aydur (7) ḫayf anuḫ gibi nāzenīn Behrām gibi amān bilmez elinden helāk (8) oldu didi Ḳahramān serverdür serveri bilür aydur iy (9) şāh-ı cihān ol Behrāmı ‘itibāre almaduḫından eyile ider niçe (10) anuḫ gibi itmişdür görün diyince server el urub nīzesin (11)

97a

berk tıtdı yıl gibi gelürken tağ gibi toğurdı silküb (1) süñüyi Behrāmuñ elinden aldı gergedanına Behrāmuñ yol virdi (2) geçince şāğ uyluğın üzengiden çıkarub Behrāmuñ rāst (3) gögsine bir depme urdı Behrām gibi serveri tağ gibi gergedanından (4) yıķılıub yedi kez mu‘ allaķ döndi tiz hind ‘ ayyārları (5) irüb muħkem bend idüb gitdiler görenler tañlaşun taħsīn (6) itdiler öldürmedüğüne sevine suvār olub ādem diledi (7) Muħtāc Zencīr-i Zen girdi ser ü Muħtācuñ koltuğı altına (8) girüb gürzin berk tıtab kuvvet idüb elinden aldı öñinden (9) geçince iki tālisinüñ arasına bir gürz eyle urdı kim Muħtācuñ (10) ağızından yüzinden kan gelüb depesinüñ üstine yıķıldı (11)

97b

anı dağı bağladılar şāh sācı biçik neyer diyince Kāhir (1) Hāvari girüb kılıc çeküb irdi Serv ilerü gelüb (2) gergedan yanaşdı Kāhir dağı üzengi üzerine gelince kız (3) Kāhirüñ bilegin alub eyle şıķdı kim barmakları açılıub kılıc (4) elinden düşdi hemān şunub kemerinden tıtab bir kez hayķırub (5) eyle kuvvet eyledi kim anuñ gibi serveri tağ gibi tıtab kolına (6) alub atasınuñ ‘alemi dibinde yire eyledi bağladılar şāh aydur ne hoş şu (7) bir ‘avratuñ haķķında gelür kimse yok mı Hayyāl Ceng Cüy girüb (8) süñü havale eyledi anı dağı bağladılar bir dağı girüb (9) kız ile yigirmi dört cümle haťā eyledi şāh aydur bu kimdür ayıtdılar (10) Hüner Ber fil suvārdur Serv irüb kara bulut gibi Hüner Bere bir göz (11)

98a

havale kıldı Hüner Ber kalkān virdi kız eyle darb urdı kim (1) Hüner Berüñ kalkānı tağılub arķasına tıkinub ol serveri (2) mil gibi yıķdı Arkāş Hün Huri yıķdı Sām Sīmīn Pūşı (3) yıķdı Ğazanfer Merdānı yıķdı Kehvān-ı Kūhı yıķdı Pelenk Efgēn (4) Hilūnı ve Kūh Nişīn Behzād-ı Cihān Nāmı yıķub cümlesin bağladılar (5) bārī ol gün kuşluk vaķtine dek seksen dört server (6) giriftār eyledi şāh begāyet mużtarib oldu gördiler şāğ (7) tarafından bir vehim-nāk na‘ ra peydā olub bir kimse altmış eriş (8) kadd ile gelüb altūn cebeler içine ğarķ olub bir nīze-i cān-sitān (9) kolına alub eyle heybet ile yürüdi kim görenlerüñ zehresi çāk (10) olayazdı yüz altmış dört yıldan berü bu cihāna pehlevānlık (11)

idüb cihân serkeşlerinüñ boynın buran yetmiş iki milletüñ (1) cebbârlarına gürz uran Қаһтарән ibni Тағмәс iki тарағдан (2) her kişi Қаһтарән görüb қızдан el çeküb didiler kim (3) һауғ Serv-i Һірәмәнüñ нәзәннлиғине kim bunun gibi divüñ (4) girdäbına düşdi didiler şâh dönüb Sühräb-ı hindüya (5) aydur iy server Қаһтарән ile Serv-i Һірәмәнı nice görürsin (6) Sühräb aydur iy şâh ben ne diyem veli ola kim Қаһтарәндan (7) даһı çıқмайавуз didi şâh işidüb aydur bu һerif Қаһтарәнı (8) bilmez diyince Қаһтарән süñü şehämetiyle irüb seläm virdi (9) Serv-i Һірәмән даһı Қаһтарәнı görüb begenüb aydur neyimiş Huşenk kim (10) bunun gibi serverleri cem' eylemiş diyüb 'aleyk aldı Қаһтарән (11)

aydur iy bi-edeb bu meydân içinde ne çok böyle serkeşlik (1) eyledüñ bu meydân erenler yeridür saña şimdiden tanımadukları (2) bir 'avrata beräber olmayalum dirlerdi sen bu қadar başdañ aşduñ (3) bu erenlerüñ ortasında hic Қаһтарән ve Қահрамән işitmedük mi (4) şimdi seni bir lu' bile rüsvây idem nicedür didi ol (5) sözden server eyle ğazaba geldi kim bir päre od olub aydur (6) iy server ne 'aceb bizüm 'avratlıғımız çekersin erkek arşlan (7) arşlan olıcaқ dişi arşlan arşlan degülmidür imdi (8) päyidär ol yeñemedüğüñ 'avratı gör diyüb hemән bir kez gergedan (9) şalub meydânı devr idüb sine gürleyüb Huşenk (10) ve Қահрамән öñine uğradı Қահрамән даһı alay öñinde (11)

şeş päy-i bahriyle Sedd-i İskender gibi тұrurken gelüb (1) һışmile alay öñinden geçüb nize räst idüb kim (2) Қаһтарәна irdi veli eyle һäletile irdi kim Қаһтарән (3) қızуñ gelişinden vehm idüb siper sine çekdi қız irüb (4) eyle räst nize urdı kim irüb süñü ucı suzan gibi (5) süñüyi sürüb қалқәнı delüb sinesine irince Қаһтарән (6) cән һavlinde kendüyi canavar şäğrısına şalub қалқәнın (7) süñü ucından pärenüb yire döküldi Қаһтарән' Azrā'il (8) niçesinden қurtulıша döndi tiz Gerdan Keşән bir қалқән (9) даһı ırgürdi қız meydân başına irüb nazar idüb gördi kim (10) nesne yoқ gürz күh-ı peyker тұtub irdi Қаһтарәна қара тағ (11)

100a

gibi havale eyledi Qahtarān kendü gürzin virüb biñ (1) belā ile def eyledi velī anasından emdügi süd burnından (2) geldi kız gözin açdurmayub bir dañı irişdi Qahtarān (3) gergedan şıçradub yir değışüb kız irdi üzengi üzerine (4) gelüb eyle darb urdı kim gürzlerüñ tırāķı ‘ırāķa irdi (5) meydān içine ‘ālev tıldı Qahtarān ne hālise redd idüb (6) nevbet kendüye degdi velī eyle darb yemişdür kim dañı tādı (7) tamāğında kaldı revān server dañı ğayrete gelüb el (8) urdı gürz küh peyker çeküb bir nice kez atub tıtdı (9) irüb kıza havale kıldı yakın iricek eyle darb urdı kim (10) tırāķa ‘ayyuķa irüb enīn günīn tıldı velī kız rāst (11)

100b

men eyledi görenler taħsīn itdiler Qahtarān dönüb gördi kim (1) yine nesne yok bu ne hāldür diyüb yine gürz çeküb (2) irince yir yir serverler Qahtarāna çağırdı kim iy pehlevān (3) hazır bāş irüb iñildeyin Qahtarān eyle darb urdı kim (4) eger demürden tağ dañı olursa hürd eyleye irüb üzengi (5) üzerinde altmış biş eriş kaddile ikinci darb urdı dersevād (6) ire meydānlar zaya gelüb kütülden iki leşkerüñ alayı çalkandı (7) Serv-i Hırāmān eyle redd eyledi kim gören hayrān kıldı Qahtarān (8) meydān bāşına varub yine baķub gördi kim Sedd-i İskenderi gibi (9) kız qarār itmiş Qahtarān ğāyet ğāzaba gelüb aydur bu ne (10) fezāi hatdur kim bu zamāna gelince elümden div perri amān bulmamış ola (11)

101a

‘ālemüñ menķālesi dirilem bu dem kim bir kız dañı dün toğub (1) dünle büyümiş ola huşuşā kim meydāna bu kadar da‘vi ile girem (2) diyüb hemān el kılıca şunub kaşd eyledi helākına bir gemi (3) dümeni gibi tiğ cevher tāb kolına alub gergedan şaldı (4) Serv-i Hırāmān dañı Qahtarānuñ nitesin bilüb aydur iy peçe kılıc (5) çeküb haşm çalmaķ nice olur saña bildüreyim ala kim neyleyem (6) Qahramānuñ haķırın gözedürin diyüb tiğ hindi eline alub (7) Qahtarāna qarşu vardı görenler aydur uşda Serv-i Hırāmānuñ (8) dañı bu niceden berü itdügi yolına geldi Sührāb hindi aydur (9) hayf ol Qahtarān gibi servere diyüb irince evvel Qahtarān (10) çaldı Serv bir vecihle hālāş itdi kim hic kimsenüñ ‘aķlı irmedi (11)

101b

hemân Qahtarānuñ ardından yıldırım gibi irdi yir yir çağırdılar (1) pehlevân şaķın diyince Qahtarān baķub gördi kim kılıc ecel (2) yerine gelmiş hāy sācı biçik neylersin diyü qalkān virince (3) gören Qahtarāndan ümīdi kesdi velī Qahramān qorķusından (4) Qahtarāna kıymayub bir kez qoltuğınun altından kılıcınun arķasın (5) dönderüb Qahtarānı çalub geçdi gitdi kız geçince Qahtarān (6) cān havliyle zaķm yerin çalub gördi ki nesne yoķ ‘acebā (7) qaldı fikre vardı **tartus hakīm kavline** kız kim Qahtarāna (8) qaşd itdi Qahramān meydān başından bir kez çağırdı kim iy (9) ħūni şaķin ol servere kıyma vegerni hazır bāş dimişdi (10) ol hālile Qahtarāna ğayret gelüb hemân şunub kızuñ (11)

102a

bir kez kemerin tıtub ol iki ejderhā bir dem birbiriyle çekişdiler (1) uruşdılar gergedanlarından düşüb tıruşdılar aķşām olunca (2) cebeler pārelenüb āķir kız kuvvet idüb Qahtarānı tağ gibi (3) yerinden götürüb alub atasınun ‘alemi dibinde yire eyledi ol hāli (4) göricek üç yüz biñ türkistān leşkeri kızuñ üstine at (5) şaldı kız daķı kol kılıca urub ol gelen deryā gibi (6) leşkere qarşu varub bir demde şıyub önine katdı anı (7) görüb cebeli kebīr çerisiyle Behrām Cebeli yürüdi öteden hindiler (8) daķı üç yüz biñ er bir kerreden irüb cenge tırdılar ammā (9) ol hālde berüden öteden iki leşker qarışub toz felege (10) irişdi ol cān u bāş bāzārı yine germ oldu niçeler (11)

102b

ħarca sürüldi niçelere sūd ve sermāye virilüb niçelerün (1) ħisābı defteri virildi bir zamān ceng olub hindiler (2) Serv-i Ħirāmān sebebiyle kuvvet tıtub Huşenk leşkerin şıyub (3) girüye sürdiler ol hālde Qahramān-ı Qātıl tırurken cigerinden (4) şecā‘ at cevheri berķ urub erlik tamarı bāzularında tırdı (5) şeş pāy baķrı üzerinde bir kaç kez gerindi hemân bir kez şıçrayub (6) şāha bāş urub İsrāfil var bir na‘ ra eyle ħayķırdı kim ceng (7) eri deryā gibi çalkandı niçenün zehresi çāk olub fil (8) ve gergedan ürküb niçe ādem helāk eyledi uyıdı kim (9) Qahramān tiğ-bürrān çeküb irüb hindileri birbirine qarđı (10) ol hālile ceng olub şāhuñ on yedi serveri kılıca (11)

103a

gelüb qurbān oldılar ammā hindiler çok kimse helāk oldu (1) sürüb yine hindileri sencān üzerine iletdiler üç yüz (2) biñ icmir leşkeriyle Serv-i Ħirāmān her

tarafdan atası üzerine (3) gelenlere karşı cevâb virdi Qahramân filler cengine düşüb
(4) tārūmār eyledi erenler her tarafdān Qahramân eliyle düşmanı zebūn (5) idüb
bozarken **tāriḥ deṣti kavlince** anı gördiler bir tarafdān (6) toz belürüb göklere ağıdı
gelirek yıl toḳınub iki pāre (7) oldu içinden iki ‘alem yüz sancaḳ belürdi ‘alemler
dibinde (8) bir kimse ḳaddi ‘alemlere berāber olmuş pulāddān mil gibi gelince (9) yir
yir karşı vardılar gelen leṣkeri daḫı ceng üzere iricek (10) yaṣanub ṭurdu ve erenler
daḫı irince anlardan ādem gelüb (11)

103b

didiler kim leṣkerüḡ ḳavm-i hind ḳanḳısıdur diyüb bilicek (1) revān cümle
raḫşdan inüb zīr ü zeber ḳulak virüb (2) suvār oldılar didiler kim varuḡ Rāy şāha
ḫaber idüḡ uş (3) İsfendiyār Baḫri geldi imden girü düşenden ḫavf itmesün (4) didi
ol ḫaber Rāya gelicek şād olub germile ḳol şaldı (5) İsfendiyār daḫı ol iki yüz biḡ
dinc baḫri ‘ummān çerisiyle (6) yürüyüb leṣkerüḡ bir yanında toḳınub alayı birbirine
urdu (7) ḳılıc birle şāh leṣkerin girüye sürdi ol zebūn olmuş (8) hind ḫabeşine arḳa
virüb ḳaldı İsfendiyār mest ejderhā (9) gibi cenge girüb gürz urduḡın ḫurd-ı ḫām
iderdi tiḡile (10) kimi çalsa dört pāre ḳılurdu niçeleri kemerinden ṭutub atardı (11)

104a

niçeleri kemendile kirşend iderdi ceng içinde Kehvān-ı Kūhiye (1) uğrayub bir
darbile yıḳdı andan geçüb Atlāş Ḫānı yıḳdı (2) Ferruḫ zādı Serṭān-ı Mücherdür ya
çeşm Manṭuş Ğarçı cümle-i (3) yıḳub baḡladı **ezin cānib** Qahramân daḫı ‘alem
dibinde Serv-i (4) Ḫirāmāna bulıṣub aḫşām olunca ceng itdiler ḳızuḡ cānı (5) aḫşāma
güc ile aḫşām olıcaḳ bāş ḳaldurub aydur (6) iy Serv taḫşin zorbāzuḡa ḳuvvet-i
erlikden ḫoş naşib (7) almıṣsın mezīd olsun bu zamāna gelince cihāna mişlüḡ ne geldi
(8) ne gelür iy şāḫib ḳırān bizüm senüḡle cengimüz bugün yārın (9) ayru olmaz var
imdi ol yine bulışalum didi esīrler (10) için guşşa yime ḫayr ola diyüb şeb ḫayr idüb
gitdi ol dem (11)

104b

darb-ı ārām urulub iki leṣker birbirinden ayrılıub (1) şāhlar iki cānibden
otaḳlarına geldiler Huşenk şāh (2) geçüb serīrine oturdu anda olan serverler daḫı (3)
gelüb yerinde ḳarār eyledi tā kim birazdan Qahramân daḫı (4) gelüb şāha bāş urub
yerine geçdi şāh gördi kim (5) seksen dört serverüḡ şandalı boş ol ḫālile ḡāyet (6)

incinüb aydur iy serverler bugün bu kız bize ne yamān (7) iş eyledi ya ol div zād la‘ in
‘ağdıķ vaķtde gelüb (8) irüb bunun gibi ceng eyledi Gerdan Keşān aydur iy şāh-ı (9)
cihān eger bu div zāde ahramāndan bize merħamet olmazsa (10) ol bize çok iş ider
diyüb İsfendiyāruñ itdügi (11)

105a

cengi ol adar söyledi kim oturanlaruñ beñzinde an almadı (1) veli
ahramānuñ sinesi gürüldüsinden ‘ālem yanulanur (2) ahramānuñ ol ħāline şükr
idüb serverler için begāyet (3) melālet gösterdi ahramān şāhuñ ol ħālin göricek (4)
iħtiyāri almayub yorğunam diyüb tırub gitdi veli (5) üzerinden hic yorğun gibi
degül bildi kim murādı bir toz (6) oparmadur ahramān adırına gelince Gerdan
Keşān ardınca (7) gelüb girüb bāş urub ahramān şirvāne şürete girüb (8) eyle apuk
olmuş kim gören taħsīn ider Gerdan Keşān begenüb (9) aydur iy pehlevān bu şan‘atı
kimden öğrendüñ ve hem böyle itmekden (10) murāduñ nedür ahramān aydur
murādum oldur kim varub esīrleri (11)

105b

getürem ‘ayyār aydur iy pehlevān bu ne zāid fikirdür kim eyledüñ (1) bu dem
ır biş kerre yüz biñ düşman leşkeri ħuşuşā İsfendiyār (2) gibi la‘ in kim arındaşıñ
öldürdük cümlesinüñ anua cān virirler (3) bunun gibi yere varma fesāddur didi
ahramān aydur iy Gerdan (4) Keşān bu dem ‘ammum oğlı gibi server andan bunca
pehlevān düşman (5) elinde esir şāh bunlar için böyle melül biz baub oturma (6)
evlā mı diyüb idām eyledi ne adar kim Gerdan Keşān ahramānı men‘ (7) eyledi
abul itmedi Gerdan Keşān bāş urub aydur iy pehlevān (8) taħsīn her ne kim didüm
murādum seni deñerdüm buyur kim şāh ve serverler (9) yolına bāş oynayalum ol iki
kimse esbāb-ı arayide idüb (10) gitdiler **ezin cānib** meger Huşenk ahramān gidicek
aydur (11)

106a

iy serverler gerçi ahramān yorğunam diyüb gitdi ammā (1) murādı ne ola
didiler kim iy şāh ‘ālem gerçi ahramān pehlevāndur (2) ammā dağı genc yigitdür
bir ħile fikrin idemediler **ezin cānib** (3) meger Rāy dağı ol gün cengden dönüb divāna
gelüb (4) gördi kim hind begleri gelmiş tā kim birazdan İsfendiyār dağı (5) gelüb
cümle hindiler ayak üzere geldiler ol dağı gelüb (6) Rāy öninde bāş urub pāytaħtda

oturdı Rāy dağı (7) İsfendiyārı geregi gibi ‘ izzetleyüb ħil’ at virdi yemek gelüb (8) yindi Őoĥbet ħuruldu İsfendiyār bāŐ ħaldurub aydur iy Őāĥ (9) ħanı kim ħarındaŐum Kehyān Rāy bir kez āĥ idüb aydur iy server bu dūŐmanuĥ (10) arasında bir kimse var adına Ķahramān-ı Ķātil dirler ħarındaŐuĥ (11)

106b

ol öldürdi İsfendiyār āĥ idüb aydur iy Őāĥ nice (1) Ķahramāndur kim benüm gibi kimesnenüĥ ħarındaŐın helāk ide dağı (2) Őāĝ yūriye bugün niĥün anı baĥa ceng iderken göstermedüĥüz (3) kim çeküb iki yırtam diyüb yumruĥ döĝüb vāĥ ħarındaŐ (4) diyü eŐek gibi baĝırub köpek gibi uludu yanındaĝılara (5) ĥıŐmile ĝazab idüb aydur elbetde anı baĥa yārın gösterüĥ kim (6) iŐin tamām idem diyüb gürlledi Serv-i Ĥırāmān göĝülinden aydur (7) Ķahramānuĥ bir ħılına her kim ħaŐd ide anuĥ cevābın ben virem andan (8) Rāy emriyle bir büyük od yaĥub ħarŐusına secde eyledi (9) Ķahramān ile Gerdan KeŐān dağı gelüb ol deryā gibi dūŐman leŐkerinüĥ (10) iĥine girüb od kenārından hindileri temāŐā iderdi ol (11)

107a

od iĥinden āvāz geldi kim iy benüm ĥāŐ ħulum Rāy uŐ bugün (1) dūŐmanuĥ Ķaĥtarān gibi ejderĥası elünde zebün idüb yine (2) İsfendiyār gibi evreni Őaĥa yardıma getürdüm di imdi (3) sen dağı var ol benüm ‘ āŐı ħulum Ķaĥtarānı getür benüm ħulluĝuma (4) da’ vet eyle eger gelmez ise baĥa ħarŐu helāk eyle didi Rāy (5) cümle ħavmiyle iŐidüb oda ħarŐu secde eylediler ol ĥāli (6) Ķahramān Gerdan KeŐāna aydur bu oduĥ iĥinde söyleyen kimdür (7) ol dağı aydur Őeytāndur diyüb ĥaĥıĥatın beyān eyledi bārī (8) varub Ķaĥtarān ile cümle esirleri getürüb ħaŐd eylediler kim (9) ol od ħarŐusına helāk idüb emr yerine getüreler (10) Ķahramān bu ĥāli görüb Őinesi gürlleyüb ħaŐd eyledi bunlara (11)

107b

yürüye Gerdan KeŐān ħomayub aydur bir dem Şabr gerek Ķahramān (1) dağı gelüb cellādlaruĥ arasına ħarıŐdı gözledi ol (2) ħadar kim Rāy hind dağı gelüb yirine oturdı İsfendiyār (3) bāĥiler ħarar eyledi andan Düzd-i Efser Rāy iŐāretiyle gelüb (4) Ķaĥtarāna aydur iy peĥlevān ol bunca yolına cān bāŐ (5) oynaduĝuĥ Őāĥ ĥiĥ seni anar mı uş ĥāli gör kim bugün (6) Huşenk ħerisine ne eyledi kim senüĥ gibi server böyle Őikār olduĥ (7) eger Ķahramān dirseĝ ol İsfendiyār ħorĥusından bāŐın alub (8) gitdi

ammā iy server sen böyle olduᅡ ahramān gittükden sonra (9) İsfendiyār yārın ol leşkerüñ işin tamām ider geregi oldur ki (10) sen irkenden Rāy şāha ul olub ürmet bulasın bāşuᅡ (11)

108a

ılıcdan urtarasın ahtarān ara denizden bulanmaz küh-ı elburzdan (1) aramız veār ehli serveri bī-uzur eyledi ammā ahramān (2) orub açdı didüğine taammül idemeyüb aydur iy ‘ ayyār (3) bāi āl söz her ne kim didük ise bir daı ammā iy la‘ in İsfendiyār (4) ne itdi kim ahramān andan açā ne İsfendiyār olsun ne Rāy (5) olsun diyüb kibr ü keyf ile bāş şalub urdu Serv-i (6) ırāmān aydur iy dāye ne ‘ aceb bu serverleri Gerdan Keşān (7) amadı ammā iy dāye bu demde bu esirlerüñ alāşına ben etmeye (8) bir bahāne itsem gerek eger söz geçmezse āzır bāş kim serverleri (9) alāş itsem gerek dāye aydur iy nigārın umaram kim Gerdan (10) Keşān bundadur diyüb dāireye nazār şaldı degerken gördi kim (11)

108b

bir siyāh pūş merriᅡ ekl kimselere cellādlaruñ afāsına (1) gelmiş biri yigirmi dört eriş biri kır biş eriş add çekmiş (2) urub birbirine deger veli ikisi daı merriᅡ ekl kimseler (3) ururlar her yaa rindlikile göz ururlar hemān göricek (4) Gerdan Keşān ve biri ahramāndur bildiler ‘ ış eşeri ızı çūşa (5) getürdi dāyeye aydur hezār taᅡsın bu serverüñ yüregine kim (6) bu adar divān ārāste girüb bu cürretile burada duralar (7) ol ālde iken Rāy dönüb oturan duran serverlere (8) nazār idüb aydur iy serverler diᅡ imdi bu işilerüñ aında (9) ne dirsiz didiler kim bunlara siyāset itmek gerekdür ol ālile (10) Rāy daı cellādlara yir yir emr idince hindüñ cümle varı (11)

109a

bir yire gelüb didiler kim görelüm bunca zamāndan berü pehlevānlı (1) iden serveri nice helāk iderler dirken uyıdı kim cellādlar (2) yir yir tiqlar çeküb yürüdiler ol ālile göricek erenler (3) birbiriyle elāllaşub tekbir şalavāt getürmege muayyed oldılar (4) hemān ahramān ve Gerdan Keşān evvel iren cellādı urub bāşı (5) perrān döndi anı görüb bir daı ahramān bir kezden birbiri (6) ardınca cellādlar bāşları divān içine döne başladı ol (7) ālile göricek birbirine elālleşdiler hemān bir kez ahramān na‘ ra (8) urub eyle ayırdı kim işidenler cümle ucunub eger Rāy (9) eger

İsfendiyār ‘akılları cümlesinüñ zâil oldı baķub (10) Serv-i Hırāmān güler hindüstān ordusunuñ at ve fil (11)

109b

gergedanı ürküb tavileler kırılıb leşker kavmi serāsime (1) oldı güyā ol kavm içinde kıyāmet kopdı Qahramānuñ (2) āvāzın Qahtarān işidicek Qahtarāna ğayret gelüb bir kez (3) dizi üzerine gelüb kayd u bendin kırub Qahramān (4) ve Gerdan Keşān bāķi erenlerüñ bendlerin götürüb alub gitdiler (5) **ezin cānib** Huşenk daķı Qahramānuñ na‘rasın işidüb (6) bildi kim hind leşkerinden gelür erenler varmaķ dilediler Behrām (7) Cebeli ķomadı tā kim Qahramān daķı serverleri ħalāş idüb (8) dönince Serv-i Hırāmān bāş urub önince yürüdi leşkerden (9) çıkınca geleni ķova vardı öte varıcaķ aydur iy server (10) eger sen daķı bu ķadar zaķmet çekmesen senüñ devletünde bunlara (11)

110a

zarar gelmezdi ammā hoş varub ħaķķı nānı yirine getürdüñ (1) ve hem bu ķadar hindiler içinde İsfendiyāra hoş kötek urduñ (2) varasın ol diyüb döndi Qahramān daķı gelüb ķaravole (3) irdi ķaravol eri ķarşu geldi anları daķı tağıdub önine (4) geleni helāk eyledi andan gelüb kendüler ķaravoline irdi (5) Qaķķaha-ı Fil Suvār tırub ķaravol beklerken gördi kim bir alay (6) piyāde gelür neyiki diyüb ķarşu vardı Gerdan Keşān gelüb (7) buluşdı ħāli didi daķı ķarşu varub erenleriyle görüşdi (8) andan şāha muştucı gelüb ħāli beyān idüb ħaber virdiler şāh (9) işidüb şād oldı erenler daķı irdiler şāh ķarşu gelüb (10) Qahramānı bağrına başdı gözlerin öpdi il ve diyār virdi (11)

110b

andan Qahtarānı diragüş idüb Qahramāna taķsın eyledi (1) Qahramān aydur iy şāh benüm namıķdārum ola her zamān sen (2) şāhuñ himmetidür kim ben bendenüñ yüzün ağ eyler şāh daķı ħayr (3) du‘ālar eyledi Qahramān kendüsin eyle gördüģiçün **nazm** (4)

Ne kişide kim gide kibr ü dimāğ Devleti şem‘ inden uyardı çerāğ (5)

Olıcaķ ehl-i tevāzu‘ ādemi Hülķile ķul itse olur ‘ālemi (6)

Hülķile dehķān olur hem mu‘teber Kibrile ħor olur ve şāķib hüner (7)

Kibirden kim oldu kim buldı murād Kibrile hāşıl olur cümle fesād (8)
Kibre şeytān olduğıçün āşinā La‘ net ider adına halk dāimā (9)
Kibr ü kini kov tevāzu‘ ehli ol Kibre lāyık ola mı ol ki ola kul (10)
ezin cānib hindiler ol hālile birazdan ‘ ağılları gelüb (11)

111a

gördiler kim esīrlər gitmiş cellādlar kırılmış baş ve leş dökülüb (1) yatur kim nihāyeti yok İsfendiyār aydur iy şāh bu ne (2) āşūbdur kim bāşumuza geldi Rāy dağı kendüyi dirüb (3) dāireye baķub aydur iy server hālī gördüğimi bu fesādı (4) iden ol on sekiz yāşında oğlandur kim qarındaşını helāk (5) itmişdür uş gelüb bu dem bunun gibi fesād eyledi senüñ (6) gibi serverüñ öñinde kırık biş kez yüz biñ erüñ içinden (7) bu hālile yoldaşların halāş idüb görünce alub gitdi (8) İsfendiyār bāşın şalar Serv-i Hīrāmān niķāb altından güler ol (9) ceng içinde düşenleri cem‘ itdiler otuz biñ ola cümle (10) oda urdılar İsfendiyār ğazaba gelüb ol gice geçüb (11)

111b

şabāh oldu ol iki deryā gibi leşker iki tarafından cūşā (1) gelüb zemīn ü zamān hūrūşa geldi ‘ alem ü sancaķlar çözüleb (2) meydānuñ iki tarafına yir yir dıraşısān gibi dizildi öñince dört (3) dört biş yüz kadar bahri ‘ ummān begleri hindüstān pehlevānları (4) yürüyüb ‘ izzetile meydān yerine getürdiler öñince bir file cebe (5) hāne idüb alāt esbābın berkitmişler meydān merkezine irüb (6) tağ gibi tayanub tırdı mağara gibi ağızın acub gökler (7) gürlər gibi āvāz bülend çağırub lāf güzāf idüb er diledi (8) evvel şāh leşkerinden Mantuş Ğarçı girüb pulād sünüsün havale (9) idince kaçmı ucına sünüsün redd idüb ol serveri şunub (10) yaķasından alub yire çalub hırdı hām eyledi gerçi leşkerinden (11)

112a

ĝıriv oldu serverüñ şāh yolına ķurbān olduĝın göricek (1) dūn mağribi girdi ĝürz ķerān çeküb irince İsfendiyār el (2) virüb ĝürzi elinden alub urub kendü ĝürziyle şehid eyledi (3) Evrān-ı Hıķāyi irüb ĝürz urdı anı dağı kemerinden tıtab (4) fil altından geçüb gitdi ol serveri altmış eriş ķaddile (5) düşman dost gözine karşı çeküb iki yırttı Huşenk şāh (6) üzerine atub ejderhā gibi ĝıjğırub evrenler gibi öĝürdi (7) anı görüb tehim Hıķāyi āh idüb iki yaņa baķub aydur (8) iy altmış yıldan berü bizümle

dürlü rence ve miḥnete yār (9) yār olan serverler bugün size elvedā^ç bizleri
karındaşumla (10) ḥayr du^çadan unutmāḡ kim bugün ben daḡı hind diyārında şāh
yolına (11)

112b

bāş urub öykeyile meydāna girüb İsfendiyāra bir gürz (1) eyle urdı kim
ağzından burından ḡan geldi yine irince (2) la^çın bir pulād gürz berāber virüb redd
eyledi geçince ardından (3) bir kez ḥayḡırub irüb bir gürz eyle urdı kim ḡurd-ı ḡām
eyledi (4) ol iki serverüḡ karındaşlaruḡ bu vecihle helāk olduḡına (5) şāh acıyub ḡayf
eyledi andan İsfendiyār la^çın germ olub (6) ḡanı ol giceyile gelüb uğrı şüretiyle ādem
ḡurtaran (7) oḡlan niçün gelmez diyince Ḡahramān yerinden hemān görüldi kim (8)
yürüye Behrām Cebeli ḡomayub dilek eyledi meydāna yürüdi (9) irüb selām eyledi
İsfendiyār Behrāmı görüb begendi aydur (10) ol Ḡahramān sen misin aydur yoḡ baḡa
Behrām Cebeli dirler baḡ (11)

113a

ol çin diyārında taş olan sen misin gel imdi baḡa ḡul (1) ol seni helāk itmeyüb
bāşum berāberi ideyim zira kim benüm (2) ^çahdum vardur kim her kim gelürse
karındaşum kanı içün helāk (3) itsem gerek didi Behrām aydur iy İsfendiyār ne bu
ḡadar ḡālile (4) germ olursın daḡı kimi gördüḡ kimüḡüle ceng eyledüḡ gör kim (5) ol
ḡul didüḡüḡ kişi kimdür diyüb el gürze urub (6) irüb ḡavale eyledi İsfendiyār ḡalkān
dutdı irüb (7) ḡarbile Behrāmüḡ gürzi ḡalkānı taḡıdub arḡasında muḡkem (8) ḡarb
urdı bir daḡı irince İsfendiyār kendüyi dirüb (9) gürzin berāber virdi irüb redd eyledi
bir daḡı nevbet (10) İsfendiyāra degüb ḡaşd eyledi kim bir ḡarbile helāk ide irüb (11)

113b

çalınca Behrām gürz virüb ter ḡalaş eyledi İsfendiyār kim (1) bir ḡarbda alımadı
beḡāyet ḡaḡıyub irüb bir daḡı ḡavale (2) eyledi yine men^ç eyledi bir daḡı bārī ol gün
iki kimesne (3) ḡuşluḡ vaḡtine dek ceng eylediler gürzler elden varub (4) süḡüler
ḡırıldı ḡılıclar gedildi yaraḡlar ḡalmadı ol dem (5) İsfendiyār işāret eyledi bir ^çaceb
yaraḡ bir nice kişiler (6) şoyḡaşub alub geldiler **tartus ḡākim ḡavline** evvel bir (7)
pulād ^ç amud kim er ḡucaḡına ancak şıḡa otuz üç ḡulac (8) uzunı var ucına bir ḡırman
ḡadar demürden bir şāḡan berkitmişler (9) şāḡanuḡ dāiresin toḡuz yirde delüb her

birine yigirmi kılac bir (10) zencir bağlamışlar her bir zencirün ucına beş batman bir tob (11)

114a

eylemişler cümle pulâddan İsfendiyâr tutub bir kez silki (1) virdi ol toplar zincirler ‘azametile çığşayub âvâzile (2) meydân taldı yedi kez baş üzere çevürüb irüb Behrâma (3) havale eyledi görenler ‘acebâ kalub Behrâmdan ümid kesdiler (4) bir dahı Allah diyüb yedi kât dökme pulâd siper berâber virdi (5) irüb İsfendiyâr ol toktuz toplu şalığı toksân bir eriş (6) kaddinün üzerinden otuz üç kılac ‘amud yigirm bir kılac (7) zencir bu cümle-i birbirine ulanub gökden tob yağar gibi (8) gıjlayu gürleyü irdi ol topuñ yedisi kalkâna toktınub (9) şavdı biri irüb arkasına gergedanı başına doktınub (10) hurd hâm eyledi gergedan yıkılınca Behrâm dahı kendüyi devşürince (11)

114b

irdi İsfendiyâr kim bir dahı helâk eyleye hemân Qahramânun (1) kararı kalmayub bir kez cigerinden eyle na‘ ra urdı kim bir zamân (2) hindüstân tağları inledi revân ‘Ukkâb Bahri meydâna (3) sürdi Serv-i Hıramân Qahramânun na‘ rasın kim işitdi gördi (4) tağ gibi duran hind leşkeri deniz gibi çalkandı birbirine (5) toktundu Serv dâyesin alub meydân başına gelüb gördi kim (6) İsfendiyâr serâsime olub gâh yire gâh göge bakar fil ürkmüş (7) çeküb turgurımaç uyıdı kim Qahramân alaydan ayrılıb şah (8) öninde Gerdan Keşân öninde ‘azametile meydâna yürüdi İsfendiyâr (9) gördi kim bir kimse kırk biş eriş kadd çeküb altı ayaqlı bir ‘aceb (10) bahri canavara suvâr olub kıızıl altün cebeler içine garq (11)

115a

olmuş öñince bir cihân dest ‘ayyâr elmâs teber kolına alub (1) gelür ammâ ikisinde dahı eyle hareket var kim görenler vehme (2) düşer ol şalâbet ile irüb İsfendiyârın öñin bağlayub (3) ‘ayyârlar gelüb Behrâmı alub gitdiler İsfendiyâr dönüb yüzine (4) bakub aydur kimsin Gerdan Keşân aydur iy peççe bil ve âgâh (5) olğıl kim bu ol senün qarındaşını cengile helâk idüb (6) gice bir na‘ ra ile sizün siyâsetiñizden bu kimseleri alub çıkan (7) erdür anca senün gibi helâk eyledi hazır baş kim bu dem (8) nevbet senündür didi İsfendiyâr Qahramânı bilicek eyle güldi

kim (9) iki leşkerün halkı işitdi aydur iy bî-çäre sen hod Qahramân (10) degilsin eger ol iseñ senün namıkdaruñ ola kim benüm qarındaşum (11)

115b

gibi divi helāk idesin var kim başa senün gibi kimesne ile (1) ceng itmek ‘ardur qanı ol qarındaşum helāk idüb (2) gice divân başan gelsün didi Qahramân aydur hây la‘ in (3) gözün aç benden ğafil olma kim seni dañı qarındaşuñ gibi (4) benüm elümde helāk itmege getürmişlerdür qanı erlikden neñ (5) var getür görelüm didi İsfendiyâr bu sözi işidüb ğazaba (6) geldi bir kez eyle haykırdı kim iki leşker belgiledi hemân şunub (7) ol ‘aceb şalıñın eline alub bir kez bāş üzere şalub (8) irdi Qahramāna hışmile havale kıldı iki leşker Qahramānı rāst (9) gözleyüb yakın gelince şāğ eline tığ ğamğamı şol eline siper (10) alub ol toñuz toñ gürleyü irince Qahramân tığile toblar (11)

116a

bāşını çalub zencirün kırub topları yire şaldı beş (1) toñ düşüb dördi qalıcağ aşağadan siper virüb redd (2) eyledi gören aferin idüb avāzile ‘alem toldı şāh (3) emriyle çavuşlar şāh dilinden Qahramāna medh ve taħsın itdiler (4) İsfendiyâr kaqıyub vāy dañı şāğ mısın diyüb yine hışmile (5) irüb yine ol dört zencirle darb itdi Qahramân yine (6) çalub zencirlerün varın kırdı İsfendiyâr eyle ğazaba geldi kim (7) bir päre od oldı irüb bu kez ‘amudile çaldı Qahramân (8) siper virüb rāst men‘ eyledi nevbet Qahramāna gelicek baqub meydān (9) ortasında ol qanlarına ğarğ olub yatan şehidler görüb (10) cigerinden bir kez inleyüb hemân tıği rāst eyledi aydur iy la‘ in (11)

116b

hāzır bāş kim vaqtün irdi bu şehidlerün qanın senden (1) alsam gerek didi dañı hemân şaldı veli İsfendiyâr hiç (2) ‘aynına almadı irüb ol hışmile Qahramānuñ qolında tığ (3) ğamğam üzengi üzerine gelüb şeş pāy bahri şıçradub (4) bāşıra irince İsfendiyâr şaldı ‘amudın başına çekdi (5) Qahramân tıği qoltuğundan dönderüb bir kez rāst bāşıra (6) eyle çaldı kim irüb ışığı iki şakq idüb hây diyince (7) kılıc İsfendiyāruñ başından rāst yürüyüb eyer hānesine varınca (8) işledi ayruk qāşın bile dört şakq idüb oturaqda tırdı (9) İsfendiyâr iki tarafa yıqılıub qanı ırmāk gibi yürüdi (10) Qahramân tıği qandan silküb ‘uqqāb-var şıçrayub hindilerün (11)

117a

öñinden süñüyle geçüb gitdi kılc elinde kızıl kan gelüb (1) öñine uğradı Serv-i Hırāmān dañı dāyesiyle ilerü gelüb (2) didiler kim tañsın qoluña kuvvet iy pehlevān diyüb du‘ā itdiler (3) Qahramān dañı dönüb gördi kim kendüyi medñ iden yine (4) kendüyle ceng idendür Qahramān düşmandan medñ işitdüğine (5) ‘acebleyüb geçüb gitdi cihān serkeşleri Qahramān serverün (6) ol hūn-rizligin göricek Qahramāndan cümle vehm-nāk oldılar (7) bir kezden bāş indürüb inşāf eylediler **hakim tabirşān kavlince** (8) Qahramān İsfendiyār bañirni kim helāk idüb yine meydāna irdi (9) ne qadar kim ādem diledi kimse gelmedi revān rañşdan inüb zīr ü (10) zeber kulak virüb yine suvār oldı hemān rañş bāşın (11)

117b

Rāy šāh ‘alemine eyledi Rāyuñ ‘aqlı gitdi ne qadar kim qovmañ (1) didi varan cümle helāk olub uş sürüb gelür (2) Rāy dönüb kızına aydur iy ciger-güşem ne yaramaz oldı (3) hāl neye irdi Serv-i Hırāmān aydur iy sultān ata hāl (4) neye irse gerek ma‘lūm oldı ammā eger baña uyarsañ buyur (5) darb ārām çalinsun Huşenkile bāriş kim hālaş olasın (6) vegerni devlete ziyān irgürdüñ didi Rāy aydur iy ciger-güşem (7) ol iş evvelden gerek idi şimdi olacañ oldı (8) bunca serverler kim kırıldı ceng oldı kız aydur ol hizmet (9) benüm olsun ben seni šāhile bārişdurayım didi aydur meded (10) gerek andan Serv-i Hırāmān bir niçe serverler alub yürüdi (11)

118a

yaqın iricek Qahramān qarşu varub serveri bildi aydur (1) iy şehzāde cengemi gelürsin aydur iy šāhib kırān ve güzide-i (2) devrān saña yüz urub şefkāt uma geldüm luğ idüb (3) bu cāriyeñ hātrıçün atamuñ günāhın Huşenk šāhdan dileyüb (4) bārişdurasın didi atam dañı ğayrı sultānlar gibi šāhuñ (5) hizmetün ide didi ol hūn-riz el urub yüzünün (6) niqābın şalub Qahramāna ‘arz-ı cemāl eyledi Qahramān ol hūsn (7) bī-bedel göricek bī-ihtiyār meyl idüb qol götürüb (8) bāş üzere qoyub aydur iy nigārīn çünki bu araya sen (9) girdiñ ol işi tamām bil diyüb alub šāh tarafına döndi (10) šāh dañı gelenleri görüb ‘ayyār qarşu varub gördi kim (11)

118b

Qahramānuñ yanınca elin şalub söyleyü gelen mücevher cebeler (1) içine ğarq olan Serv ü Hırāmāndur Gerdan Keşān Qahramāna (2) bāş urub andan Servü

Hıramānı merhabālayub aydur iy Serv-i zamān (3) bihamdillāh ki seni Qahramān yanında gördük Qahramān dağı Gerdan (4) Keşāna hāli didi Gerdan Keşān dönüb gelüb şah öninde (5) baş urub aydur iy şah-ı cihān Qahramān yanınca gelen Rāy şah (6) kıızı Serv-i Hıramāndur Qahramānı şefi' idüb atasına amān dileyüb (7) gelür didi şah işidüb aydur serverlerün başıçün ben anuñ (8) sözün kabul eyledüm zira kim çok eylugin gördük diyüb (9) buyurdu ne kadar şehzādelar varise karşı varub merhabāladılar (10) altı yüz elmās nacaqlı peyikler öñe düşüb yürüdiler Behrām Cebeli (11)

119a

dağı gelüb baş urub Servi merhabāladı şāha yakın irdiler (1) Servi şahı göricek piyāde olub cümle olan selātin (2) ve serverler Qahramānile piyāde oldılar evvel gelüb Qahramān (3) şahuñ elin öpdi şah dağı Qahramānı bağırına başub iklim (4) haracı deger hil' at viridi andan Serv-i Hıramān gelüb (5) şahuñ kademine baş urub boynına destmāl taqub atasıçün (6) siyāset yerine geçüb hind bigleriyle tırdı irān ve tıran (7) begleri servün iki yanına tırub şāha bile yalvardılar (8) server aydur iy şah-ı cihān serirün pāyende şefkāt uma geldük (9) lıf idüb atamuñ serkeşlugin görüb eksükligine bakma günāhın (10) ' afv idesin diyüb yüz urdu şah aydur iy nāzenin (11)

119b

sen hizmetün tamām itdün bu server başıçün dağı senün (1) hātrıñiçün anuñ suçın bağışladum yine diyār-ı hindüstān (2) anuñ olsun bu ' özründen bedel diyār-ı sind dağı senün olsun (3) iy nigārın var ol serkeş atağı al getür bir kaç gün bir (4) birümüzi görelüm dünyā kime kaldı kim bize kala kanı bizden ilerü (5) gelen şahlar cümle hāk altında nihān oldu biz dağı eyle oluruz (6) imdi fırsat elde iken bir kaç gün ' ömri hoş görüb hind (7) diyārın temāşā idelüm andan sizlere vedā' idüb biz yine diyārumuza (8) gidelüm uş yetmiş üç yıldur kim cihān halkıyla harb ü darb (9) iderüz imdi şimden girü gerekdür kim Qā' be-yi Mu' azzamaya varub (10) günāhumuza tevbe idüb bu yanımızca bile gezüb bunca zamān (11)

120a

cihān serkeşleriyle kılıc uran şahları dağı diyārlarına (1) gönderüb bizler dağı deşt diyārına varub ol pır atamuñ (2) hizmetin idem şimden girü ceng ü cidālı seyr ü seferi teslim (3) idelüm zira kim ol tāze cüvāndur bunuñ gibi iş aña layıkdur (4) diyüb

buyurdı Serv-i Hırāmāna altūn alātlu at çekdiler (5) arkasına iklīm haracı deger h̄il‘ at virdi Serv-i Hırāmān (6) varub el öpdi aydur iy şāh-ı ‘ālem varub destūruyla (7) atama haber vireyim didi şāh daḥı amān yüzügin virüb (8) Gerdan Keşān bile қоşub destūr virdi Serv daḥı dönüb (9) yine Gerdan Keşān önince atasına geldi hind begleri qarşu (10) gelüb alub içeri girdiler ol daḥı atasına bāş urub (11)

120b

geçüb oturdı cümle ağızına baqarlar kim ne diye zira Qahramān (1) қorhısından cümlenüñ işi bitmiş idi andan Rāy söze (2) gelüb aydur iy ciger-güşem bizlere Huşenk şāhdan ne haber (3) getürdüñ Serv-i Hırāmān ayak üzere gelüb evvel Huşenk (4) selāmın eyledi cümle yirlerinden turub ‘izzetile ‘aleyk aldılar (5) andan el urub amān yüzügin çıkarub gösterdi hemān (6) yüzügi göricek cümle şād oldılar zira kim hind diyārın (7) h̄arāb kendülerin helāk ‘ayāllerin esir bilürdi andan Serv-i (8) Hırāmān aydur iy ata müjde olsun Huşenk saña amān (9) virüb yine diyār-ı hindüstānı saña virdi beglerüñ yerlü (10) yerinde muqarrer etdi sind diyārın daḥı ben cāriyesine şadaqa (11)

121a

idüb menşur emr eyledi diyüb olan ḥālī beyān eyledi (1) ol sözi işidüb Rāy buyurdı şādılık kūsın urdılar (2) leşker içinde daḥı itdiler kim iy qavm-i hindüstān imden girü (3) şād oluñ kim emn ü amāndur diyüb ol diyārıñ köylerine (4) şehirlerine ve qal‘ alarına şādılık haberin gönderdiler andan (5) peşkeşlerin görüb yarağın düzüb ḥāzır oldı kim yārın (6) varub duḥūl ide **ezīn cānib** Huşenk şāh daḥı (7) oturub ‘ıyşa meşgūl oldı ammā Qahramān ve qathā āh (8) ve ciger-süz çekerdi kim şāh gördi özi göynerdi zira kim (9) Mihrāc kıızı Dilşād zamānında daḥı kendünüñ bāşına gelmişdi (10) Qahramānuñ ol ḥālīn görüb Gerdan Keşāna işāret idüb (11)

121b

Qahramānuñ ol ḥālīn gösterdi ol daḥı işāretile Qahramānuñ (1) ḥālīn aḥlatdı şāh daḥı qaşd itdi kim yārın Rāy (2) hindüñ kızın Qahramān için isteye ol ḥālī vezīrlere (3) didi cümle lāyıq gördiler birazdan divler tağılub her (4) kişi bārīgāhına geldi ol yañadan Rāyıñ daḥı divānı tağılub (5) Servü Hırāmān daḥı bārīgāhına gelüb pūr şevq biraz oturub (6) tā kim eşer-i ‘ışk kār eyledi yerinden turub şīrvāne libāslar (7) geyüb şāğ u şol ḥancerler çeküb bilür kim Qahramān daḥı (8) ‘ışkdan naşīb

olmuşdur ber-‘āzim Qahramān idüb gitdi gelüb (9) Qahramānuñ bārīgāhına gördi kim pāsubānlar oturub kelimāt iderler (10) ezīn cānib meger Gerdan Keşān dağı bir zamān çadırında yetemeyüb (11)

122a

tırub yöreni şāh bārīgāhına irdi gördikim ‘Āşım ve Şir Pençe (1) nacaqların kucub yetürelər içerü nazar idüb gördi kim Qahqaha-yı (2) Fil Suvār deste çöb yaşdanub kendüye gümrenüb oturur (3) gidüb Qahramān bārīgāhına irüb gördi kim çadır ardında (4) iki servi qadd sīne pūşlar hancerler qabzasın tutub dururlar (5) dāye aydur nolaydı Gerdan Keşān bile olaydı server aydur (6) qorqaruz ki Gerdan Keşān bizi bileye ‘ayyār dağı āvāzlarından (7) bilüb üzerine yürüdi dāye hancer çeküb qarşu varınca (8) Gerdan Keşān gördi kim kendüyi bilmediler eger tanımasa urub (9) helāk iderler hemān bir kez āvāz virüb aydur iy nigārīn (10) ben düşmān degülem dostam diyince Serv-i Hīrāmān bildi kim Gerdan Keşāndur (11)

122b

aydur vāy ne hoş rāst geldüñ diyüb şād oldı (1) ol dağı gelüb server öñinde bāş urdı aydur iy (2) yā nūr-ı cihān nite oldı bu vaqt gelmeden murādunı nedür didi (3) aydur murādum sen idün uş bihamdillāh ki bulındunı ‘ayyār dağı (4) alub çadıra getürdi geçüb oturdu yüzünden niqābı (5) giderdi gördi cemāli güllerinün erğevāna dönmiş nerkesleri (6) giryeden lāleye dönmiş eşer-i ‘ışk simāsında zāhir olmuş (7) Gerdan Keşān görüb bildi aydur iy nigārīn üzerünge (8) melālet rengi var size dem eşer-i ‘ışkdur didi hāli ‘ayān (9) eyle kim marāz tabibden gizlü olmaz nigārīn bu sözden gül (10) gibi kızardı yire baqub Gerdan Keşānuñ nazarına taşsīn (11)

123a

idüb aydur iy server nazarunı var olsun hoş bildün (1) benüm hālūme bu zamāna gelince dāyemden ğayrı kimesne vāqıf degildür (2) uş bu dem sen dağı vāqıf olduñ işidürüz kim rāz virmeyüb (3) bāş virmişler görelüm bizüm rāzumuzı nice beklersin (4) didi Gerdan Keşān gönğinden aydur kim bunca zamān cihān (5) serkesleri bu kızuñ elinde zebün idi yolına pāymāl olub (6) niçeler ‘ışkdan cān uyanmışdur şimdiki hālde bu dağı bir belāya (7) düşmişdür kim kendü derdine dermān ister bununı gibi qarānu (8) gicede cān u bāş ele alub düşmān sipāhisine gelmiş diyüb (9) revān nigārīn

öninde bāş qodı aydur iy şāhib kırān (10) bu zamān bu deme gelince cihānda bu qadar belā vü zevk kim ben (11)

123b

bende görmişem her birinde nice kerre puhte olmuş kişiyem (1) iy nigārīn rāzuñ maḥzen-i ‘uşāqquñ maḥremiyem didi (2) şimden girü senüñ murāduñ yerine getürmeyince ārām itmeyem (3) çünki ben bende-i bu qadar rāzuña maḥrem idindük biz daḥı hem-rāzlık (4) ḥaqqın elden geldükçe yerine getürelüm didi revān nigārīn (5) kol şunub belinden iki la‘l qablu ḥancer ve qulağından (6) bir çift gevher qaşlu küpe alub bunları dāyeye virdi (7) ol daḥı getürüb Gerdan Keşāna virdi öninde qodı aydur (8) iy sultān-ı ‘ayyārān ma‘zur buyur kim ḥizmet bāki olduqda (9) inşaallah kuşur qomayavuz didi Gerdan Keşān daḥı alub (10) gördi bir gevherdür kim bir sultān ḥazinesinde yoq ‘ayyār (11)

124a

bāş urub ḥizmet kemerin miyāne baqladı dönüb Gerdan (1) Keşān dāyeye nazar idüb gördi kim bir āfet-i cihāndur kim qaçınuñ (2) bir kılında biñ gerdan aşılı bī-iḥtiyār meyl-i nazarın itdi velī (3) ḡayretile zāhir itmeyüb ketm eyledi Serv-i Ḥirāmān daḥı Gerdan Keşānuñ (4) şirāne nazarından bildi velī bilmeze urdı ammā yüzün eline (5) alub Gerdan Keşānuñ kendüyle rāstlığın bilüb başladı (6) olan mācerāyı utanuraq bāşdan beyān eyledi Gerdan Keşān (7) du‘ā idüb aydur iy nigārīn bunuñ işi imden girü āsāndur didi **nazm** (8)

Cümle iş müşkildür ehli olmasa Qalur ayaqda ārāyişin bilmese (9)

Olıcaq bir iş üzere iş eri Bāşa iltür ol işi qalmaz geri (10)

Liki her kişi her iş ehli degül ‘Āqil oldur bildüğini işler ol (11)

124b

Rustāyı şehr dilin eklemez Ehli dil sözini nādān diñlemez (1)

İşüñ ehli olıcaq işden ne ḡam Şan‘atun üstādına olmaz ālām (2)

taberiyye qavlince Gerdan Keşān böyle diyüb aydur iy nigārīn (3) bu iş āsān velī nām nişān zinhār qaqlamaq gerek diyüb ‘ahdın (4) bir gidüb nigārīn turub gitdi gelüb giñ yirden Qahramānuñ (5) otāğın ziyāret idüb bārīḡāhına gelüb Qahramān

şevkiyle (6) yurta ol gice geçüb ‘alāy’ülşabāhı oldı şāhlar otāğı (7) öñinde nevbet urılıb cümle yerlerinden tırdılar kim kūs (8) āvāzı ceng işāreti degül belki emn ü amān āvāzı cümle şādile (9) yerlerinden tırub her biri yir yir şāhlar bārīgāhına cem‘ oldılar (10) devletile Huşenk şāh tahtına gelüb tāt-ı şāhī hıl‘ at dü-ber (11)

125a

gevher-i ziver geyüb beline kemer keyānī bağlayub tahta geldi (1) irden Gerdan Keşān dağı sımurğ var tınanub irüb (2) şāhuñ öñinde bāş urdı edebile taht üzere gelüb (3) şāh öñine diz çöküb oturdı olan hāli cümle beyān (4) eyledi şāh işidüb şād oldı aydur Gerdan Keşān uş (5) bihamdillāh Qāhramāna lāyık çift dağı bulundu diyüb Rāydan (6) kız dilemek fikrin eylediler şāh dağı kız meydānda yüzün (7) açub gösterelden berü hāli sezerdi bu kerre ta‘bın olduğına (8) şād oldı **ezīn cānib** Rāy hind dağı sihirde tırub (9) pişkeşlerin düzüb hazır eyledi evvel on iki biñ (10) zinde fil üzerinde gönden qal‘alar berkilü her birinde altışar (11)

125b

pulād pūş hindiler andan üç biñ hindi üç biñ (1) rumi qaravaşlar biñ yük hindi kumāşı üç biñ qatır (2) yüki hazine bāki diyār hindüñ ‘acāyibden qarāibinden var (3) ise cem‘ idüb hindüñ ekābiriyle Serv-i Hıramān öñe (4) düşüb ber-‘azm-i şāh itdiler bunlar bunda gelmekte **ezīn cānib** (5) Huşenk şāh dağı sihirde tırub divān eyledi devletile (6) tahtına geçüb oturdı irān ve turān begleri gelüb yirlü (7) yerinde qarār eyledi oldı kim Rāyuñ geldüğü haber oldı (8) Huşenk buyurdı kim olan begler cümle erkānile qarşu varalar (9) uyıdı kim bölük bölük irüb gelince evvel on iki biñ (10) qapucı gelüb yüz urdı andan yedi biñ mīr ü şubaşlar (11)

126a

gelüb ‘izzetledi andan selātīn ve server mīr ü mihterān (1) gelüb yir yir merhabāladılar iki qoldan öñine düşüb (2) alub bārīgāh öñince gelince yigirmi dört biñ çevgānlu (3) çavuşlar qarşu varub bāş urub şavul yurtile alub (4) divāna getürdiler Rāy dağı girüb gördi kim bārīgāh şadrında (5) otuz altı köşeli kırk ayaklu taht şāhı qurulmuş dāire (6) yine kızıl altūndan otuz üç nime tahtlar örölmiş evvel (7) tahta bir mücevher pūş sultān oturmuş ol bāki tahtlara (8) dağı yine yir yir selātīn oturmuş taht qafāsında altı biñ (9) altūn kürsi öñinde on iki biñ zerrīn külāhlu māh-rū (10) gūlāmlar silāh tırub tırmış dāirede üç biñ şandaleye (11)

126b

vezîr ve emir cihāngir şāhib serîr taht öñinde üç yüz (1) kırk dört kürsiler üzere üç yüz kırk dört ‘ālem dānā vezîrler (2) oturub üzerlerine şerîf hâkim oturmuş yanında biñ (3) üç yüz şāhib divān ehl-i kalemler oturmuş ol kırk (4) sekiz köşelü kırk dört yaylu taht zerrîn üzere şāhâne (5) rahtlar şalınmış üzerinde otuz iki eriş kıddle egninde (6) dibāce şāhı bāşında tâc hüsrevî bir şāh oturmuş sind-i (7) saķāl sîneye irmiş zuhal heybet müşterî tal‘ at ‘uṭārid (8) hevā āfitāb deve afiridün raht Çemişid taht İskender-i (9) serîret Afirāsiyāb hey’et Huşenk devlet Süleymān şevket (10) ‘ilim u devlete müstāgraķ olub eşeri şāhı şānında ḥatm (11)

127a

olmuş kafāsında on iki biñ māh-rū hāşlar şaffile (1) durmuş altı biñ altı yüz elmās teberlü peyikler kim her biri (2) çarḫ çenberinden geçer Gerdan Keşān kafāsın alub dururlar (3) on iki biñ bevvāb yedi biñ cellād on yedi kez yüz (4) biñ mîr ü sipāhi Sedd-i İskenderi gibi divān ṭurmuş Rāy (5) ol salṭanatı kim gördi kendüden vardı turān şāhı (6) Keyvān şāh yerinden ṭurub Rāyuñ elin alub serîr öñine (7) getürdi ol daḫı taht pāye yüz urub günāhın diledi (8) Huşenk şāh yerinden ṭurub Rayuñ elin alub serîr öñine (9) getürdi ol daḫı taht pāye yüz urub günāhın diledi (10) Huşenk şāh daḫı ayak üzere gelüb kol şunub Rāyile (11)

127b

görüşdi buyurdi şāğ kolda şāhlardan yuķaru (1) yir virdiler geķüb oturdi andan Huşenkden kaçub (2) hindi şāhın penāh idinen begleri biri Hāver ve biri Dāvud (3) şāh ve biri Mihrāc şāh-ı Hıṭāyi biri Kişmir şāh biri (4) Hōrāsān şāh bir bir gelüb bāş urub du‘ā idüb (5) görüşdiler Huşenk cümlesine daḫı ri‘āyet idüb (6) mertebelerince yirler virüb geķüb oturdılar andan Serv-i (7) Hırāmān gelüb ol daḫı Huşenge başķa pişkeş çeküb (8) Hırāmān şalını yüriyüb şāh ayağında yüz urdi (9) Qahramān kendüden vardı Serve Qaḫtarān ḥelāli Kamerrūḫ (10) üstine yir virdiler geķüb oturdi niķāb altından nazar (11)

128a

idüb gördi kim ol divān içinde kimseler var kim her biri (1) ejderhālara yol keser cümlesinden yuķaru Qahramān-ı Qātil (2) oturub ol divānı cemāliyle müşerref eylemiş velî kendüye (3) gāh gāh şirāne nazarlar ider Serv daḫı ne ḥālise icinden (4)

geçürüb andan gördi kim kendüden aşağı yedi ulu (5) hātūnlar dağı oturmuş şöyle kim her biri Afrāsiyāba (6) dest oturur edeb ü erkānile bir bürka‘ pūş olub otururlar (7) dāire kendüye ve divāna gāh gāh göz urub temāşā iderlerdi (8) ‘**itişām hakīm kavlince** ol gün Huşenk şāh diyār-ı (9) hindüstānda bir divān itdi kim İskender ile Süleymāndan geçse (10) dağı bir şāha naşib olmadı kırk dört nime taht kurulub (11)

128b

kırk dört şāh divānına oturdı Qahramān-ı Qātil pāy-i (1) tahtında Gerdan Keşān gibi ‘ayyār hizmetinde yedi iqlīmū (2) cümle selātin ve serverleri bile ol vecihle ni‘ met gelüb (3) yendi şükri dindi andan sākīler gelüb biñ dört yüz (4) yirde bādiler koyub la‘l revān birle pūr olub müheyyā (5) kıldılar andan ol meclis kim kerem oldu Huşenk şāh (6) gördi kim devlet kemāline irdi yedi iqlimde düşmān adı (7) kalmadı andan emr oldu ki menşur yazılıb yedi iqlime (8) mühr virildi pehlevānlar kılıcların kınlarına katub yayların (9) yaşdılar siperlerin şalub zırhların çıkarub fāriğ oldılar (10) ol hālile meclisde kāsıd oldu kim Rāyuñ kızın Qahramān-ı Qātil (11)

129a

içün dileyeler ammā yine Qahramān hicāb ide diyü anmadılar birazdan (1) şöhet kemāline irüb olan selātin ve serverler (2) bāş urub gitdiler birazdan Qahramān dağı turub gitdi Gerdan (3) Keşān öñince çadıra gelüb biraz kelimāt itdiler Qahramān (4) nigārīn şevkiyle vāfir şarāb içüb mest olmuşdu uyhu (5) aldı Gerdan Keşān turub gitdi andan sürüb çadıra gelüb (6) aydur varayım biraz Serv-i Hīrāmān dağı göreyim diyüb gitdi **ezīn** (7) **cānib** Serv dağı turub bārīgāhına gelüb Qahramān (8) ‘ışkıyla pūr şevk durub bārīgāhına gelince aydur dāye bizi (9) bu gice Gerdan Keşān anmadı dāye aydur nite ola kim (10) Gerdan Keşān bizi anmaya hemān dem bāş urub du‘ ā eyledi (11)

129b

nigārīn Gerdan Keşānı ‘izzetleyüb buyurdu şarāb getürdiler (1) oturub dāye ve nigārīn ve Gerdān Keşān gāh Huşenk (2) şāh saltanatıyla gāh Gerdan Keşān sergüzeştiyle kelimāt (3) iderken yine Behrām Cebelinūñ taş olduğu anılıb Serv (4) aydur iy serbāz sen ol cāzūyı neden bilürdün kim varub (5) getürdün Gerdan Keşān āh idüb aydur iy nigārīn ben bende (6) ol cāzūnuñ niçe kerre bendine düşüb yıllarca yıllar belālar (7) çekmişem cümlesinden bir kez tutub beni kulan şüret (8) idüb şalı

virdi yedi yıl ol hālile yürüdüm (9) nigārīn aydur ya nice hālāş olduñ aydur şeytān
rācim (10) sebebiyle hālāş oldum aydur nite Gerdan Keşān söze geldi aydur **nazm**
(11)

130a

İy nigārīn diñle hālümnden haber Kim neler gördi benüm bu dertlü ser (1)

Vaşf-ı hālümnden saña bir dem beyān İdeyim ger diñler iseñ bir zamān (2)

Ol kadar miñnet ki ben gördüm anı Görmemüşdür belki ādem oğlanı (3)

Gāh hayvān olmışam gāhi ğurāb Her birinde görmişem biñ biñ ‘azāb (4)

Ol kadar yirler ki ben geşt eyledüm Perri div dilini bildüm söyledüm (5)

Ger baña irişmese ‘avni hudā Olsa cānum biñ bir olmazdı rehā (6)

Viricek bir kula bir derdi çalap Luţfina kılurımış anı sebep (7)

Tā ki vird ehline şefkātler kıla Derdi gördüñ diyü rahmetler kıla (8)

Derdine şābır olan dermān bulur Cāna bāşa qalmayan cānān bulur (9)

tartus hakim kavlince Gerdan Keşān aydur iy nigārīn bir zamān (10) Ezrāk
cāzūnuñ bu kadar fesādın bilüb qaşd itdüm kim varub (11)

130b

depeleyem varınca cāzū beni siñiriyle avlayub bir kulān eyledi (1) yedi yıl
kulān şüretinde gezüb ādem yüzine hasret geçdüm (2) zira kim beni kulān idüb
buyurdu cāzūlar beni alub yedi (3) deryāyı geçürdiler bir yirde bir cezāreye iletdiler
derya-yı (4) muñit içinde dāiresi elli fersaḥdur dirlerdi dünyāda ne (5) dürlü ‘add u
canavarlar varise cümle anda varıdı adına cezāre-i (6) bī-feryād dirlermiş iy nigārīn
hem eyle ne kadar kim feryād idüb (7) ağlardum kimse hālūñ nedür dimezdi ol
cezārede ağaclar gördüm (8) giceyile qahqahāyıla şöyle güler kim deryā-yı muñit
yanqulanurdu (9) işiden vehm alurdu kimi zārıyla eyle feryād idüb ağlardı kim (10)
işidenüñ özi göynerdi giceyile deryādan dürlü canavarlar (11)

131a

çıkub deryādan gevher getirüb ol ağaclar dibinde şabāḥa dek (1) oturub ‘ıyş
iderlerdi iy āfet zamān bir gün ağlayub (2) gezerken vaṭan fikrin arzu iderken kavm

ķabileyile dost ve iş (3) ve yoldaş ĥasretiyile cān u ciger yaķub gezerken ol cezīrenūñ (4) bir tarafından siyāh kesme ķayādan bir ĥiřār gördüm kenārına gelüb (5) temāřā eyledüm ķullesine göz irmez burc beden ķapusu cümle yek (6) pāre kesme ķayādan řöyle ki yapu daķı yig yine ol ĥiřāruñ (7) içinde bir ‘aceb ķavm gördüm her birinūñ ķaddi seksen ve (8) toķsān ve yüz iriř yine gevdeleri yapılmıř bir ġūř gibi (9) dört köřelü bāřları dört köřelü her köřede birer gözleri (10) var bir ķalkānca var ola yine dört taraf omuzlarında (11)

131b

birer ķol yitmiş arslān ķolına beñzer pençelü dört (1) tarafından dört köşelü dik turur dört tarafından gözlerinūñ (2) altında yüz var burunları fil ĥortumu gibi dört tarafından (3) řarķub boylarına berāber olmaġa az ķalmıř ucları ĥortumlarınūñ (4) yukarusına yine çengāl gibi kıvrılmış dördi dört (5) tarafından berāber ol gevdeye bu vecihile ĥortum zeyn virüb (6) yaraşmış ġüyā dört uzun yeñlü ķaftān yeñleridür kim etegine (7) berāber olmiş yine birbiriyle söz idicek ol ĥortumdan borı (8) gibi ötüb āvāz virürler ve ķathā kim birbirine ķaķıyub ġāzabile (9) söyleye ol ĥortumınūñ dördin daķı ķaldurur eyle çağırur (10) dördiyle bir kezden kim ‘ālemi cümle ġümledür işiden vehm alur (11)

132a

iy maķřūd-ı cān ol tāife-i bir zamān temāřā eyledüm bir kez gördüm (1) aralarında bir ġavġā feryād belürdi řöyle ġulüvv eylediler kim ‘ālem (2) ġömüldi anı gördüm ol ĥiřāruñ ķavmi cümle ol dörder elleriyle (3) birer ulu direk ġötürüb erkek diři ne kim varise ĥiřārdan (4) çıķub ġavġāyıla deryā-yı muĥiř üzere çekilüb gitdi (5) ben bī-çāre ol ĥālī ġöricek kendümi yetürdüm ĥālüm umıdub (6) bir ulu ķulleye çıķub bunları temāřā eyledüm gördüm deñizüñ (7) cānib-i ġaribesinden yaña baķub tururken birazdan gördüm ol (8) tarafından deñiz yüzinde ķorudan yürür gibi bir ‘aceb maĥlūķāt ġelür (9) segirdüb anların daķı yanına vardum gelüb gördüm bir ‘aceb (10) maĥlūķāt ġelür her birinūñ ķaddi menāreye beñzer kırķ elleri var (11)

132b

bāřları yok gevdeleri bitevi ġögüslerinde uçar yirde (1) gözleri var ellerinde birer deste çöp almışlar ol (2) āġaclar od gibi şu‘ le virür yanar ol ķavmen her biri (3) bir zulumāt canavarına suvār olmiş ol canavarlar ķoruda (4) nice yürürlerse deryā

yüzinde dağı şöyle yürüyüb gelürler (5) tā kim gelüb kenāra irdiler hişār kavmi dağı bunlara berāber gelüb (6) birbirine gelüb birbirine hücum idüb bir ceng itdiler kim (7) deryā-yı muḥīṭün rengi kana döndi yedi gün bu ḥālile gice vü (8) gündüz ceng itdiler cezīre-yi bī-feryāduḡ her tarafından olan (9) maḥlūkāt işidüb tāklar kullelerine gelüb temāşā ṭurdılar (10) velī ol gelen kavm eyle çokluk gelmişdür kim deryā yüzün ṭutdı (11)

133a

ne kadar kim anlar hişārı almaḡ dilerlerdi hişār kavmi ceng idüb (1) virmezlerdi bu yedi gün içinde eyle ceng oldı kim cezīre-yi (2) bī-feryāduḡ tağı taşı inledi tā kim zūlmāt kavmi çokluk sebebile (3) deryā kavmin ya' ni kavmi yeñüb hişāra koydılar bunlar dağı burc (4) bāru üzerinden eyle ceng itdiler kim ol kavm yorgun (5) idüb koydılar anlar dağı hişār kavminden kırılanı götürüb gitdiler (6) hişār kavmi dağı çıḡub ol kavmden helāk olanı cem' idüb (7) kimin yidiler kimin üleşdiler zāḥire kıldılar bārī ben bī-çāre yine (8) dönüb āḥ feryādile bir tarafı dağı seyr iderken gördüm bir şahrāda (9) ol kadar divler ve cāzular cem' olmuş kim nihāyetin Allah bilür (10) **iy bānu-yı cihān** ol Ezrāk cāzudın la' in gördüm ortalıḡda (11)

133b

bir siyāh menber ḡurılıb beḡāyet yüce ol minbere ḡarşu (1) bir siyāh ḡıncır postının üstinde oturmuş ḡafāsına şākirdleri (2) ḡalifeleri ṭurmuş velī dağı bölük bölük divler cāular (3) çok ben dağı ol ḡālile irüb cāzunun öninde yüz urub (4) işāretile yalvardum cāzu muḡayyed olmayub benüm ağladuḡuma (5) raḡm itmedi buyurdı cāzulara siḡriyle beni eyle urdılar kim (6) ṭob gibi döne döne gitdüm baḡa didiler ba' z cāzular iy (7) bī-çāre senün bu belādan ḡalāş olmaḡ işi ḡıyāmete ḡaldı (8) ben dağı yine göz yāşın dōke bir yirden ṭurub bunların (9) ḡāllerin temāşā iderdüm bir ulu cāzu dağı geldi nice şākird (10) ile ol ben olduḡum yire ḡonmaḡ istedi gelüb bir nice cāzular (11)

134a

beni urub koydılar ben dağı ḡālūme ağlayub yine bir yaḡa giderken (1) gördüm beni cāzu gelüb alub gitdi bu gelen cāzunun (2) önüne getürdi meḡer buḡa ' Atṭār cāzu dirler imiş siḡriyle benüm (3) ḡālūmi bilmiş baḡa aydur iy Gerdan Keşān ḡālün ne rüzigār elinden (4) nitesin ḡanı senün cihān serāyında felege kelek dimeyüb sımurḡa

(5) sinek dimezdün iy ğarīb gerçi sen daħı çok fesād eyledün (6) velī hoş belā daħı çekdün ancak olur diyüb baña raħm nazārın (7) eyledi **iy nigārīn** ol olan yedi yıl içinde şefkāt (8) nazārın andan işitdüm güyā kim ol kadarca raħm itmekile beni (9) bu belā-yı ‘āzīmden kıotardı ben daħı yüz urub dilümce du‘ā (10) eyledüm derdüme dermān istedüm baña aydur iy ‘ayyārān ben bu dem (11)

134b

seni ħalāş itmege bu arada Ezrāk cāzıudan kıorķarın ammā (1) bu dem şeytān-ı racīm gelüb bu menberün üzerine çıķub bizlere (2) siħr ve mekr ta‘līm itse gerek ol dem cehd idüb şeytāna gel (3) görin bāşed seni ħalāş ide zira kim bir niçe kerre ben şeytāndan (4) işitdüm senün fesāduñ añub medħ iderdi şimdi benüm ādemi (5) zād içinde Gerdan Keşān kadar dostum yokdur dirdi eyle olsa (6) bāşed seni bilicek ħalāş ideler eger olmaya şonra bir ħayr ola (7) var kim imden girü bāşed miħnet kemāle irdi diyüb baña bunun (8) gibi söz söyledi **iy āfet-i dermān** anuñ bu sözün işidüb (9) yine kıademine bāş urub didi kim iy sulţān-ı sāħirān şeytān (10) kime ħayr itdi kim baña ide baña şeytāndan ħayr olmayıcaķ zāħir (11)

135a

luř idüb baña diyāruñı āduñı diyü vir tā kim bu cem‘iyyetden (1) şonra varub ħizmetüne yüz sürüb himmetüne irişem didüm (2) aydur iy Gerdan Keşān var gör eger bundan fāide olmaya ben (3) seni getürdeyim vegerni sen biñ yıl daħı dürişürsen bu cezāre-i (4) feryāddan ħalāş olmazsın kıanı kim beni bulasın didi ben daħı (5) ibrām itmeyüb yüz urub döndüm tā kim gördüm şeytān (6) racīm niçe biñ düriyetile gelüb irdi bir taħt üzere (7) oturub divler cāzular dāireden görmiş gelince cümle (8) olan ayak üzere olub ‘izzet itdiler racīm daħı ol (9) ħālile gelüb ol minber üzere çıķub ol kadar söyledi kim (10) cümle kıulāk urub diñlediler şöyle oldı kim şoħbet (11)

135b

şevkiyle kendülerden bī-ħaber ol kadar ben daħı yakın vardum kim (1) kimesnenün benden ħaberi yok menber önünde kıurdum şeytān (2) beni görince aydur bu kimdür didiler kim ‘ayyār Gerdan Keşāndur (3) yedi yıldur Ezrāk cāzu bunu kıulān itmişdür bu cezārede (4) sergerdān gezer didiler şeytān bu cāzuya ħışm idüb aydur (5) iy la‘in bāşına belā getürecek bunımı bulduñ benüm bu zamān (6) nesl-i insāndan bundan ulu dostum yokdur bu dökdüğü (7) kıanı kim dökmüşdür dünyā āħir ola ol kıan

ķurumaya ol (8) vilāyetler kim bu ĥarāb itmışdūr bir pādīshāh itmemişdūr diyüb
menberden (9) inüb bir efsün okıyub üfürince eliyle arķamı Őıġadı ‘ aķlum (10) gitdi
yine kendüme gelüb gördüm ādem olmışam beni baġrına başdı (11)

136a

bu ĥālī görüb ĥaķķ ĥazretine Şükr eyledüm andan Őeytāna (1) sen kimsin diyü
Őordum aydur ben Őeytānam bunlar benüm mürīdlerümdür (2) bunlara va‘ aź naŐıĥat
eyledüm ben itdüm iy racīm sen ĥod (3) kimseye ĥayr itdügün yoķdur neden kim
baġa itdün ve hem benüm (4) Őaġa ĥiĥ bir vecihle ĥayrum Őoķunmadı aydur ĥāy yoķ
ādem (5) ata dünyāya geleden berü sen baġa eyledügün eylügen Fir‘ āvān (6) ve
Nemrūd ve Őeddād itmedi ben senden beġāyet ĥoŐnudam bunca (7) diyārlar kim sen
yıķduġ kim yıķdı bunca ulu ulu sultānları (8) kim sen diyārından āvāre itdün kim indi
ben ki Őeytānam ol (9) iŐlerüne senün āferīn itmışem ben ayıtdum iy racīm ĥünki baġa
bu ķadar (10) ĥimmetün variken niĥün aġmazduġ aydur iy Gerdan KeŐān (11)

136b

her kişinün Őālī‘ yi bāġ bī-ġehān bostānındadır ġaflet uyġusından (1) uyanub
devlet ġüneŐine varmayınca olmaz ol kişi miĥnetden (2) ķurtılmaz dün baġa ĥaber
itdiler Gerdan KeŐānuġ Őālī‘ yi ġüneŐe (3) geldi diyü uş bugün sen ĥalāŐ olduġ didi iy
āŐüb-ı (4) **devrān** ol Őözi işidüb ayıtdum iy Őeyġ baġdı nola ol (5) bostānda ben daġı
varub görüb hem ol naĥŐ Őāl‘ ime ĥālümü (6) bildürseġ didüm aydur anı görmekten
murāduġ nedür ben ayıtdum eger (7) uyursa uyarub nacaġıla döġe döġe devlet
ġüneŐine iledeydüm (8) kim yedi yıldur ben derd ü belā ĥekerem anuġ benden ĥaberi
yoķ (9) raĥat olub yatur Őeytān aydur iy Gerdan KeŐān ĥaķķ te‘ ālādan (10) destür
olmayınca kimesnenün Őālī‘ yi ġücile devlet ġüneŐine (11)

137a

varmaz hele murād idindün var gör diyüb yedi perriye emr itdi kim (1) beni
bāġ bī-ġehāna iledele andan baġa aydur gel ben daġı ilerü vardum (2) elüm eline
alub bir ayaġın ilerü ķoyub aydurdı imdi ayaġumuġ (3) üzerine baş ben daġı eyle
idüb baķ didi baķub cümle kūh-ı (4) ķāfī gördüm yedi ķullesin seyr itdüm her ķullara
dāirede olan (5) maġāraları gördüm ol maġāralarda devr-i ādemden evvel (6)
yaradılmış divleri gördüm ol diyārda olan maĥlūkāta siĥriyle (7) taġrılık da‘ vāsın
iderler anlar daġı eyle Şanub anlara Őaparlar (8) andan bu ķaflaruġ arasında deryālar

kenārında cezārelerde ne kadar (9) dirseñ div perri gördüm ki nihāyeti yoǵdur andan (10) rācīm beni yedi perriye virüb aydur bunı bāğ bī-gehāna iledüñ (11)

137b

andan rub^ç u meskūna iledüñ didi ol perriler dağı alub (1) beni hevāya döñüb birazdan bir yire inüb didiler kim bāğ bī-gehān (2) budur ol bostānı biraz temāşā idüb gördüm bir bostāndur kim (3) nihāyetine göz irmez dünyāda ne dürlü ağac kim varise ol (4) bostānda cümle var yine dürlü eşkalde ol kadar maḥlūkāt kim (5) var nihāyetin Allah bile kimi oturub kimi yürür kimi yatur (6) uyur kimi uyımaz kiminüñ bir gözi uyur biri açuǵ kimi (7) bositān düzer kimi kıyudan řu çeker kimi gölgede kimi güneşde (8) devlet güneşi kiminüñ başına toǵmış kiminüñ beline dek toǵmış (9) kiminüñ üzerin tamām tutmuş kime dağı ırāğ ammā kimseye tınub (10) söylemez ol ḥālī görüb ben ayıtdum iy perriler bu řu çeken kimdür (11)

138a

kimüñ ṭālī^ç yidür yoḥsa benüm ṭālī^ç üm bu mıdur zira kim bu dağı benüm (1) gibi belāda ancaǵ perriler birbirine baǵub gülüşdiler didiler kim (2) iy Gerdan Keşān bu ṭālī^ç yedi iklīmüñ sultānı Huşenk şāhuñdur (3) ben ayıtdum ya ne vaǵtı zaḥmet çeker ayıtdılar iy ^ç ayyār her kaçan ṭālī^ç yi (4) zaḥmetdedür şāḥibi raḥatdadur bir kaç dağı gördüm işlerin (5) kıyub uyḥuya varmışlar anları şordum didiler kim bunlar (6) Huşenge düşman olan şāhların ṭālī^ç yidür kim anlar belāda (7) bunlar raḥatdadur bāǵı söz çok iy **āfet-i cān** ben ayıtdum (8) billāh benüm ṭālī^ç üm ḳanı ayıtdılar ol gölgeden ḳalḳub güneşe (9) giden senüñ ṭālī^ç üñdür gördüm bir ḥerīf ḥoş libāslar giymiş (10) uyḥudan tırub güneşe varmış ammā yine yarusu gölgede (11)

138b

hemān görünce ğazaba gelüb elüme bir çomaǵ alub didüm ki (1) iy ṭālī^ç i şüm bu ne ḥāldür kim sen raḥatda ben miḥnetde diyüb ḳaşd (2) itdüm ki bir kaç uram perriler ḳomayub baña didiler kim iy Gerdan (3) Keşān sen anı urma kim ol cānib-i ḥaḳdan destür olmayıcaǵ (4) elinden nesne gelmez iy nigārīn ol ḥālile biraz kelimāt eyledük (5) baǵı seyrān eyledüm andan perrilere didüm ki beni götürüb rub^ç meskūn (6) ^ç ālemine getürdiler iy nigārīn söz çok inşallah anca bulısub (7) ḥikāyet idevüz diyüb şebbe ḥayr idüb gitdi ol gice (8) geçüb irtesi leşker ḳavmi yerlerinden tırub şāh bārīğāhına yürüdiler (9) siḥirden Gerdan Keşān gelüb şāh öninde yüz urub niyāz

eyledi (10) aydur iy Gerdan Keşān bugün Rāy hindden kız dilerem Gerdan Keşān
(11)

139a

du' ā idüb aydur iy şāh-ı cihān senün devletünde kız bizümdür (1) ammā bugün
sizerem ki Rāy sizleri tahtıgāhına da' vet ider (2) ol daḥı tamām olsun sonra şāh
devletinde bulına didi şāh (3) daḥı ' ayyāruḥ sözün kabül idüb uyıdı kim Rāy şāh
hindüstān (4) begleriyle gelüb yüz urub aydur iy şāh-ı cihān nola kadem rence (5)
kılıb bizüm tahtıgāhumuza ki dehlü şehirdür gelüb müşerref idesiz (6) didi şāh daḥı
kol bāş üzere koyub rızā viridi Rāy (7) aydur iy şāh-ı cihān buyuruḥ göc emr olsun üç
gün (8) ḥāzır olındı şāh daḥı buyurdı leşkere göc dinüb Rāy (9) daḥı kızını Servi kayd
görmek icün gönderdi ol daḥı gelüb (10) geregi gibi yaraḥ görüb bu yaḡadan şāh daḥı
devletle gelüb (11)

139b

irdi Serv-i Hırāmān dehlü şehrinün ulularıyla karşı çıkub (1) şāhı getürüb ol
şehrün önünde bir ulu şahrāya bārīgāhın (2) kurdılar şāh daḥı gelüb gördi kim bir
mu' teber şahrānuḥ orta (3) yerinde bir şehir-i mu' azzam ki dāiresi niçe fersaḥ ola
cümle burc bāru (4) içine alınmış her taraf sebzēār ol şehrün önünde bir ulu (5)
şahrāya bārīgāhın kurdılar şāh daḥı gelüb gördi kim bir mu' teber (6) şahrānuḥ orta
yerinde bir şehir-i mu' azzam ki dāire niçe fersaḥ ola (7) cümle burc bāru içine alınmış
her taraf sebzēār ol şehrün (8) önünde dārātile kendünün ortusun komışlar şāh daḥı
gelüb (9) devletile bārīgāhına kondı Rāy şāh daḥı Huşenk şāhı (10) kondurub tamām
konduḡdan sonra gelüb ol gün kaşır serāyın (11)

140a

tezyin eyledi irtesi şabāhdan gelüb şāhı da' vet eyledi (1) şāh daḥı selātin
serverler mīr ü mihterler yürüyüb şehir (2) dehlü ḥalkı dürlü tezyin ārāyiş birle gelüb
şāha istikbāle (3) idüb gördiler yedi iklimün server-i ser-girānları cümle altün (4) ve
gümüşe la' l ve cevāhire ḡarḡ olmuşlar bölük bölük gelür (5) önce Rāy şāh emriyle biḡ
altı yüz saḡḡā ve ferrāş şāh gelicek (6) yolları cārūlayub şular saḡub gerd-i ḡubarı
getürmişler (7) biḡ dört yüz mecmere ve meyḡare Gerdan daḥı ' üd ve ' anberler (8)
buḡur idüb dimāḡ ' ālemi muḡattar eylemiş hindüstān kavmi (9) dürlü ārāyiş birle iki

tarafdan turub tā kim gelüb şāh (10) leşkeri altūna gūmişe la¹ ü yāķūta müstefriķ olub (11)

140b

tertibile öñce cebeli kebīr diyāri begleriyle Behrām Cebeli altmış (1) biş eriş ķaddile altmış biş kendü gibi pehlevānla gelüb irdi (2) ardınca Hüner Ber fili Behmen Gevhi Dāvud Bolġāri anca kim (3) Ķahķahā-yı Fil Suvār ardınca gelüb Ķahķarān şāha irdi (4) dārātile uyıdı kim ol gidib Ķahramān-ı Ķātıl kırķ biş eriş (5) ķaddile ol altı ayaķlu bahri canavara suvār olmış yüzinden (6) niķāb şalub cevheri tāc la¹ lin libās ol hālile Ķahramāna (7) hindüstān begleri yir yir du¹ ālar eylediler andan öñce yigirmi (8) dört biñ piyāde ve cellād on iki biñ altūn çevġānlu (9) çāvuşlar birle Huşenk şāh irdi ķafāsında on iki biñ (10) zerrīn pūş ġulām şāġında ve şolında üç yüz altmış vezīr (11)

141a

ķırķ dört sultān atı öñince yigirmi dört ¹ ayyārile Gerdan Keşān (1) altūn zenek elmās nacaķ ārā yirde şāh-ı ħorāsān-ı sind-i saķāl (2) sineye şalmış la¹ ü cevāhir içine ġarķ olmış iki tarafdan (3) iki ħazine iki fil yükletmişler aġzı açuķ ikisi ķise (4) hindüstān ķavminüñ üzerine şaçub ġelür ol ķavmi (5) altūna ve gūmişe ġarķ ķılur tā kim ol şāhuñ gelmesine cümle ħalk (6) ġani olalar ol dārātile gelüb Huşenk şehr içine ger nice (7) şehr ķapusından kendü serāyına varınca Rāy şāh Huşenk şāhuñ (8) atı ayaġına zer-beft nāsinc döşedi şāh daġı devletile Rāyuñ (9) ķaşrına gelince Rāy hindüñ cümle selāţīn irüb piyāde (10) olub şāh öñince ħavliye girdiler Ķahķarān ve Ķahramān daġı piyāde (11)

141b

olub Huşenk şāhdan ġayrı suvār ķalmayub Huşengi (1) serīr öñinden ġetürdiler Ķahramān Ķahķarān ve Gerdan Keşān (2) şāhı indürüb taġta çıkardılar devletile ġeçüb oturdı (3) bāki selāţīn ve server cümle yirlü yerinde ķarār idüb Rāy (4) ħizmetine ķurdı şāhı egileyin merġabālayub yüz urdı (5) andan Huşenk şāh için hindüstān ķā¹ idesince çāşnigīrler (6) sumāţ çekdiler envā¹ sūkkerī hindüstān ta¹ āmların ķoyub (7) şalā olındı cümle ol lūta şunub yediler şükriñ didiler (8) andan sākī sordılar gelüb alāt-ı meclis-i arayīde olub (9) Rāy şāh ol ġün eyle ni¹ met dökdi

kim görenler taḥsîn (10) eylediler andan yine dürlü pişkeşler çeküb bî-nihāye bu cümleden (11)

142a

şonra diyārınun defterleri hazinelerinun miftāḥların cümle (1) şāh öninde koyub kendü daḥı kıızı Servi Hırāmānile boyunlarına (2) destmāl taḥub ḥizmete tırub didiler kim iy şāh-ı cihān (3) bizüm şāha lāyık nesnemüz yoḡ uşta varumuz cümle nazaruḡda (4) biz daḥı kızumla ḡuluḡ cāriyeḡ her ne ḥizmetüne lāyık (5) olursavuz uş ḥāzırız didi şāh daḥı bāş ḡaldurub (6) luḡfile aydur iy şāh-ı hind ü hindüstān sen bizüm biz senunḡ (7) her ḡālile birbirimüz ḡabül itdükden şonra ‘ özr ne lāzım seni (8) daḥı Servi daḥı ḡabül itdükden şonra ‘ özr lāzım degül (9) diyüb şāh emriyle Keyvān şāh gelüb Rāyunḡ kıızıyla boyunlarından (10) destmāli alub ikisine daḥı ḡil‘ at tāk ve kemer virüb (11)

142b

yir gösterdiler Rāy cümle selāḡından yuḡaru Serv-i Hırāmān (1) daḥı cümle ḡavātından yuḡaru geḡub oturdılar ol (2) gün bir vecihle meclis oldı kim cihānda olmuş degül tā kim (3) bir zamāndan şonra şarāb buḡarı bāşa gelüb her ḡişinunḡ yüki (4) yitdi ol gün Huşenk anda olan selāḡın ve serverlere (5) mīr ü mihterlere cümle baḡışış eyledi alāt-ı sākıye ve serdiye (6) her ne kim varise heb baḡışladı andan destürıyla şoḡbet āḡir (7) idüb şāh tırınca cümle selāḡın şāh önince yüriyüb (8) Rāy daḥı şāhı bārīgāhına getürüb yüz urub döndi (9) ol gice geḡub irtesi ittifāk bunı itdiler kim Rāydan (10) kıızı ḡahramān için isteyüb hemān düḡün ideler ittifākile (11)

143a

şerīf ḡakīm aydur bugün begler maḡmurdur ve hem Rāy daḥı (1) kendüyi dirsün yārın ki gün mübārekdür diyüb ittifāk itdiler kim (2) ol maşlaḡat görile velī kimse bilmez kim yārın nice ola rüzigār bir ḡarār degül (3)

nazm

‘ Aḡl ehli anı bilür āşikār	Dāima bir ḡāle tırmaz rüzigār (4)
Ki nehārıyla virür dehre şafā	Ki bahārını ḡazān eyler şitā (5)
Bir ḡarār olsa cihānuḡ ‘ ādeti	Görmez idi zilletin ehli ‘ izzeti (6)

Anuñ için münkalib oldı cihān	Her kişiye ola bir dürlü ‘ayān (7)
Böyle resm oldı cihān üzere binā	Qalmaya bāki ne fakker ü ğinā (8)
Gāh olan ‘izzet semendine suvār	Devleti qaşrın şanur kim üstüvār (9)
Nāgehāni ‘ādeti dünyā-yı dūn	Varlığı bünyādın eyler sernügün (10)
Düşmeyen kimse belā girdābına	Urmaya destin murād esbābına (11)

143b

Olmayan fürkat yolunda pāyimāl Eyledi vasulat u naşibinden nevāl (1)

Derbeyān-ı Reften-i Qahramān Be-Cānīb-i Kūh-ı Qāf

ol zamān kim Huşenk hindüstān diyārın dağı tutub Qahramān-ı (2) Qātil pāy tahtında qarār eyledi ol tārihte Huşenk biñ üç (3) yüz yaşında idi biñ yirde şaf çeküb ulu ceng itmişdi (4) biñ şāh yığnağın tağıdub biñ pākize ve pāk reh kız (5) almışdı ol zamān kim hindüstān dağı zabt oldı ayruq (6) düşman qalmayub ol gün yedi iqlime menşür yazılıb mühür (7) düzöldi pehlevānların ri‘āyet eyleyüb yayların başdılar kılıçların (8) kınlarına katub zırhların çıkardılar ‘āleme ‘adl ü adād yürüyüb (9) her kişi fāriğ-ül bāl oldı tartūs hakim kavlince meger ol (10)

144a

Gerdan Keşān ‘ayyār tırub taşra gelüb hindüstān tağların (1) seyrān iderken bir bınar üzere teberin kıcub yatdı ammā (2) Gerdan Keşān hic gündüz uyumuş değıldi ol hālile yaturken (3) meger kılağına kınad ğıjıldusı geldi diñleyüb gördi kim (4) perri kınādıdur hemān ‘uqqāb-var şıçrayub nacağın eline alub (5) qarşu nazar eyledi gördi yedi perri hevādan per açub uçub (6) gelür yakın gelince yedisi dağı yire inüb şāh-ı ‘ayyārāna yürüyüb (7) baş urdılar merhabālayub qarşu tırdılar ‘ayyār dağı deñeyüb (8) gördi kim yedisi dağı āşinādur ilerü varub anlarıñla görüüb (9) yine oturub haber şoruşdılar perriler yüz urub ayıtdılar kim (10) iy server-i ‘ayyārān biz bendeler bu dem kūh-ı kıamer sultānı Ekvāl-i (11)

144b

divden gülistān-ı bāğ-ı irem şāhı Şehyāl-i perinüñ şikāyeti (1) mektubın getürürüz ‘ayyār aydur nite perri aydur iy şāh-ı ‘ayyārān (2) diyār-ı gülistan-ı bāğ-ı irem sultānı Şehyāl-i perri kim ādemizād (3) içinde cebel-i kebīr sultān-ı kıızın kim

helâlığa almışdı bu kışşa (4) meşhûrdur kim küh-ı kamer sultânı Ekvâl-i div bir gice bulub (5) Kamerrûhı kaptı alub küh-ı kamere iletdi hâmile idi bir (6) oğlı oldı divler çeküb hâtunuñ elinden aldılar (7) hâtün feryâd ide kaldı iledüb deryâ-yı rik-i revâna (8) şaldılar andan ümmülhayât sultân-ı Semendün-i hezâr yek dest (9) irüb halâş eyledi bu hâl-i Şehyâl-i perri bilüb bir niçe perri (10) gönderüb oğlın getürürken Semendün bilüb ardınca (11)

145a

divler gönderdi çin deryâsınuñ üzerinde ceng idüb (1) perrileri kırdılar ammâ Behrâm Cebeli el virmeyüb ol diyârda (2) kaldı sehel zamândan çin diyârın feth idüb çin şahınuñ (3) kızıyla sevişüb cebri aldı ol işe çin şahı acıyub (4) küh-ı âteşde Ezrâk câzuya şikâyet eyledi ol dağı sihirle (5) kızile Behrâmı taş eyledi ol hâli Şehyâl işidüb ne kadar kim (6) kaşd itdi câzuya zafer ide imdi anı koyub dönüb (7) Ekvâle yürüyüb helâlin halâş itmek için on yedi kerre (8) yüz biñ perri birle on yedi kerre üzerine varub dâim (9) başıldı ahır Huşenk şah hindüstâna gitdüğü târihte (10) yine kırk kez yüz biñ perri leşkeriyle varub bir vecihle şındılar kim (11)

145b

iki perri bir yirde kalmadı ol cengde Ekvâl la' in (1) Şehyâlün qarındaşın iki yüz perri şahlarıyla giriftâr idüb (2) iledüb küh-ı miñnetde habs eyledi andan Şehyâl perriyi kûha (3) getürüb gülistân-ı bâğ-ı irem diyârında kal' a-yı devvârda koydı bu kez (4) Şehyâl perinüñ derdi bir iken üç oldı biri bu kim Behrâm gibi (5) oğlı haţâ milkinde taş oldı biri dağı helâli Ekvâl gibi (6) la' in elinde esir oldı uş dağı ziyâde iş bu kim qarındaşı (7) begleriyle küh-ı miñnet gibi yirde esir ol derdile Şehyâl miñnet (8) zede kal' a-yı devvâr içinde zâr u giryân üzerinde Ekvâl gibi (9) la' in begler vezirler didiler kim iy şah bu dem rab' meskûn (10) illerinde bir şahib kırân vücûda gelüb tamâmet rub' meskûnı (11)

146a

seyfile dutmışdur ol kimse kim ' âlimlerden işidirüz adına (1) Kahramân-ı Kâtil dirlermiş yetmiş kerre küh-ı kâfi tamâm şikâr idüb (2) Ekvâli depelese gerek ol bu zamân ol şah iledür ve dağı (3) ol küh-ı şu' âyı seyr idüb niçe câzular helâk iden (4) Gerdan Keşân' ayyârânda biledür iy şah şimdi saña geregi (5) oldur ki ol sâha kaşid gönderüb hâlün ' arz idesin (6) ol şahib kırândan saña bir meded olur didiler eyle olsa

(7) şāh-ı perriyān Şehyāl daḥı aydur imdi ādem dilin bilür perri (8) olsa didi eyle olsa bizler ilerü varub didük kim iy (9) şāh bizler Gerdan Keşān ‘ayyārı alub bāğ-ı bī-gehāndan rub‘ (10) meskūn ‘ālemine iletmiş idük anuḡla āşināyuz eger emr idersenḡ (11)

146b

bu ḥizmeti bizler idelüm andan ol dem Şehyāl emriyle nāme (1) yazılıb bizlere teslīm eylediler biz daḥı biḡ dürlü ḥile ile (2) ḡal‘ a-yı devvāreden çıkub divler elinden ḡalāş bulub uş (3) budur kim ḥizmetüḡe irdük bāḡı mürüvvet senüḡ diyüb tırdılar (4) Gerdan Keşān ol perrilerüḡ öḡine düşüb alub Huşenk (5) şāh öḡine gelüb ḡālī ‘arz eyledi Huşenk işidüb aydur (6) ḡanı nāme ol perriler ilerü varub nāmeyi şındılar gördiler (7) peri dilince yazılmış didiler kim bunu kim oḡur Gerdan Keşān (8) aydur ben oḡıyayım zira ol bilmedüḡi dil yoḡdur diyü perri (9) dilinde alub nazār idüb aydur iy şāh-ı cihān bu nāmeyi ‘ālī (10) ḡazretüḡe diyār-ı ḡülistān-ı bāğ-ı irem sultānı Şehyāl-i perri gönderüb (11)

147a

şöyle dimiş kim iy āfitāb-ı sa‘ ādet çendān ki bünyād-ı cihān (1) üstüvār der-i devlet-i cihāndārı pāyende ve müstedām bād iy şāh-ı (2) cihān bāş ‘ubudiyyet maḡāmında ḡoyub secdāt-ı bendḡāna ve da‘ vet-i (3) çākırāne ‘atāyā-yı ‘ulyāya teblīḡ ḡılmaḡdan şonra şāh-ı cihāna şöyle (4) ma‘lüm ola ki bu bende-i dā‘ ī kim ḡülistān-ı irem sultānı Şehyāl (5) perriyem āyā cedd tā Ādem Şafi ‘aleyhisselām devrine dek ehl-i (6) İslāmuz imdi iy şāh-ı heft kişver revā degildür kim senüḡ gibi (7) ulu şāḡib ḡırān zamānında Müsülmāna kāfir ḡulm eyleye iy şāh (8) dürlü dürlü odlara yanmışuz niçe dürlü derde boyanmışuz oḡul (9) ve ḡarındaş ḡelāl firāḡı zehirine ḡana ḡana ḡanmışuz ḡulmuḡ ve şikāyetüḡ (10) kimdendür dirseḡ bu heyḡāt şāḡrāsında kim kūh-ı ḡāf etegidür (11)

147b

yedi div la‘ in vardur kim Ādem nebīden aleyhisselām evvel (1) yaradılmışdur tā bu tārīḡe gelince heyḡāt şāḡrāsına anlar (2) ḡükm iderler ne ḡadar daḥı divler varise cümlesin zabt eylemişdür (3) birinüḡ adına Ra‘ d nerre divdir kūh-ı bellur kim yedi ḡünlük (4) yola şu‘lesi gider öte yüzinde ümmülḡayāt dirler bir bıḡar (5) vardur divlerüḡ kim ellerine ve ayaklarına gevdelere zaḡm (6) irişe ol şuda yunub yerine

ķuralar begāyet Allah zaķmları (7) yine biter ol yedi divden ğayrı kimse div perriden ol tağı (8) aşamaz gündüz gün şu'lesinden od ıtatar bir fersaķ yirden (9) kimse yöresine varıamaz yine gice olıcaķ eyle şovuk olur kim (10) taş çatlar ol belluruķ sultāndır **ikinci** Semendün dirler (11)

148a

ol dağı heyhāt řahrāsınuķ bir cānibine ĥükm ider **üçüncisine** (1) div Sinid dirler kūh-ı řu' ā tarafına div menziline kırk yıllık (2) yola ĥükm ider kim kūh-ı bī-pāyān dirler Ĥar Pāyī div dirler (3) **dördüncisine** kūh-ı sürĥ dirler anda dağı Helāhil adlu bir (4) la' in ĥükm ider **beşincisine** Revān-ı Nerre div ĥükm ider **altıncısına** (5) kūh-ı kamer dirler ki bu benüm ulu düşmanum olan Ekvāl la' in ĥükm (6) ider iy řāh-ı cihān heyhāt řahrāsında yedi tarafın bu yedi la' in-i (7) ĥükm ider cümleyi ıtutmuşdur cihān ĥalkına zulm ve cebr idüb (8) yürürler bu benüm düşmanum Ekvāl-i la' in günde on iki ādem (9) ğıdāsı vardur andan yidügi řehzādeler emirzādedür vezirzādeler (10) ĥocazādeler ola dāim rub' meskūnı řikārcıları (11)

148b

gezüb bulduķların řikār iderler benüm ĥātūnumı ol fırsatile (1) ķapup kūh-ı ķamere iledicek ođlı olmuş elinden divler ķeküp (2) alub rik revān deryāsına řalıcaķ kim Semendün alub beslemiş (3) āĥir ođlumun ĥin illerinden ma' řūkāsıyla taş olduđın (4) işidüb varub on yedi kez yüz biņ perri leşkeriyle ĥine (5) irüb gördüm ĥin řāhı ķarşu gelüb baņa ĥürmet eyledi (6) ođlumun ĥaberin řordum āh idüb aydur iy řāh-ı cihān (7) kūh-ı gülistān-ı irem ođlumun Behrāmı ođul idinüb kızum virmek (8) diledüm meger kūh-ı āteşde Ezrāk cāzū dirler bir cāzū kızumu (9) niĥe kerre istemişdi ol bu ĥaberi işidicek gelüb bir gice ikisin (10) dađı bende ķeküb kendü maķāmına iledüb uyarmış Behrām ol (11)

149a

ol ' ifriti göricek ğazaba gelüb ķaşd ider ki bendin ķıra (1) ĥāşıl idemeyicek cāzū dağı ķaşd ider kim Behrām helāl eyleye (2) kızum üzerine düşüb bunuņ řuĥı yokdur ben ' aşık olub (3) bunu getürdüm imden girü benden kimseye ĥayr gelmez luř idüb (4) evvel beni helāk eyle didi cāzū bu ĥāle ķaķıyub aydur ķünkü (5) imden girü senden kimseye fāide yok bir iş ideyim size kim gören (6) vehm alsun diyüb bir siĥr oķur ikisi bile biri birine ķarşu taş (7) olur bir ejderhā siĥriyle bunları dāire devr

idüb yatur (8) **iy şāh-ı hūbān** ol hāli bilicek derdüm bir iken iki oldu (9) ölüme şataşdum nihāduma āteş düşdi buyurdum kim perriler (10) hūṭā u hūten diyārın götürüb deryāya şalalar vezīrlürüm ḳomadı (11)

149b

tabs itdiler andan ol ḳalıblar üzerine gelüb gördüm iki (1) gürbüz ḳalıb birbirine ḳarşu ṭurur yönlerin güne eylemişler güneş (2) ṭoğıcak ol ḳalıblar harekete gelüb söz-nāk enjildüleri geldi kim (3) ol işi görüb yaḳamı çāk idüb ḳaşd itdüm kim varub (4) oğlumun üzerine düşem ol ejderhā kimse-i ḳalıb yanına (5) iletmedi ol ḳalıblarun güneşe ḳarşu durub güneş ne ṭarafa (6) dönerse bile dönerlerdi kimseden merḫamet umar gibi zārı (7) ḳılurlardı üç gün üzerinde ṭurub ne ḳadar kim ḳaşd itdüm (8) ejderhā yanına varmayub yiriyle götürüb diyāruma getürmek (9) diledüm yine hāşıl idemedüm āḫir ‘āciz olub maḫzūn ve maḫrūm (10) ḳoyub gitdüm oğul ḫasreti ḫelāl fūrḳatı kār idüb yine kırḳ kez (11)

150a

yüz biḫ perri leşkerin cem‘ idüb kūh-ı ḳamere vardum Ekvāl (1) ḳarşu gelüb beni görüb yedi gün ceng idüb beni şöyle (2) şıdı kim iki perri bir yirde ḳalmayub ḳarındaşum iki yüz perri (3) begleri ile ṭutub ben ḳal‘ a-yı devvareye düşdüm üç kez (4) yüz biḫ nerre divile gelüb ḳal‘ a-yı muḫāşara itdi üç ay (5) ṭurub ceng eyledi eger ḳal‘ a ṭılışım birle olmayaydı (6) biḫ kerre alub bizi helāk itmiş idi bu ḫālile ḳaşd itdüm kim (7) oğul kız ve ḳarındaş ve ḫelāl ḫasretiyle kendümi helāk idem (8) vezīrlürüm cem‘ olub didiler kim iy şāh niçün böyle idersiz kim (9) bu dem rub‘ meskūn diyārında nesl ādemden bir şāh vardur kim (10) rub‘ meskūnı ṭutmışdur eger ol senün ḫālün bile umaruz kim (11)

150b

bir dermān ola imdi iy şāh benüm aḫvāl-i fūrḳat miḫnetün (1) biḫde biridür kim nāmeyile ‘ālī dergāḫıḫa ‘arz oldu eger (2) senden dermān kim olmaya bunca ehl-i İslām divler elinde (3) helāk olur senün gibi şāḫib ḳırān zamānında ehl-i İslāma (4) bu zulm revā degül bāḳisin şāh bilür ādem beni ruḫiçün bize dermān gerek (5)

nazm

Olmazise bize şāḫuḫ himmeti

Bizleri ḫāk itdi fūrḳat ḫasreti (6)

Oluruz düşman elinde pāyimāl	Ne revādur ehl-i İslāma bu hāl (7)
Düşmişüñ dutan hamāyile elin	Cānınuñ cennet idiser menzilin (8)
Destgār ol bize iy luṭf işi cān	Ḳoma kim gālīb ola divi gümān (9)
Kār ideli cāna fūrḳat āteşi	Ġarḳa virdi dehri gözü yāşı (10)
Şefḳātüñ yegiyle silemezsen eger	Varlıgımız Ġarḳa vardı ser-tā-ser (11)

151a

Bu ḳadar diyüb tamām itmiş sözin Şāh öñinde ḥāk pāyī itmiş özin (1)

ḥakīm ḳavlince şāhile selāṭin serverler nāmeden bu ḥaberi (2) işidüb Şehyāl perriye özleri göyünüb yir yir Behrāmuñ (3) yüzine baḳışdılar Behrām daḥı gördi kim bu cümle kendünüb (4) ḥāli hemān ihtiyārsuz sīnesinden bir āh gelüb gözlerinüb (5) seylābı revān oldı bu vecihle riḳḳat itdi kim görenlerüb (6) yüregi yandı bu ḥali şāh göricek aydur iy server (7) cebel-i kebīr bir dem ārām it kim anuñ ḳaydın görüb leşkeriyle (8) diyār-ı bāġ-ı ireme varalum didi ol maḥalde Ḳahramān-ı Ḳātil (9) yerinden ṭurub ḥırāmāni şālını dilek yirine gelüb (10) el baġlayu ṭurdu şāh görüb yerinden ayaġ üzere gelüb (11)

151b

aydur iy tāc taḥtumuñ ziyneti Ḳahramān benden ne dilek idersin kim (1) murād yerine varduñ Ḳahramān aydur iy şāh-ı cihān ‘ālī ḥazretünñden (2) dilek oldur kim ben bendeye destūr viresin varub gülistān-ı (3) irem diyārın seyr idüb Allah virürse Şehyāl şāha irişüb (4) ol div la‘ inüb şerrinden ḥalāş idem şāh devletile ‘ıyş nūşda (5) ola didi ol dem Behrām daḥı ṭurub yerinden Ḳahramān yanına (6) gelüb şāha yüz urub aydur iy şāh ol zamān kim ben (7) ḳuluñ taş olub yigirmi dört yıl yetdükden soñra Allah keremiyle (8) sen şaḥib ḳırān sebep olub bizi ḥalāş eyledün bu dem yine (9) sen şāhuñ himmetiyle ḳarındaşum Ḳahramānile bile gidelüm ola kim anlara (10) daḥı sebep olavuz didi andan Ḳaḥṭarān daḥı yerinden taġ gibi (11)

152a

ṭurub Ḳahramān yanına gelince bir ḳuldan daḥı Gerdan Keşān gelüb (1) üçü daḥı destūr dileyüb pehlevān yanına ṭurdılar andan şāh (2) söze gelüb aydur iy serverler ḥoş ola varuñ Allaha ışmarladum (3) ammā zinhār ḳalbünjüze gurur

getürmeñ kim her ne kim olursa Allahdan (4) bilün ve dañı ne müşkil olsa Gerdan Keşānile tanışuñ ve dañı (5) ol ne dirse eyle idün ol niçe bunun gibi iş görmişdür (6) ve dañı her ne kim olursa bize bildürün diyüb andan el götürüb (7) cümle selātin serverile du‘ā idüb ol gice gitmek yarağın (8) görüb irtesi yine divān olub ol yedi perri gelüb yüz (9) urdılar şāh aydur iy perriler siz nice kimselersiz ayıtdılar yedimüz (10) dañı qarındaşlaruz bir gün vücūda gelmişüz ‘ömrümüzden biñ üç yüz (11)

152b

yıl geçmişdür şāh anlaruñ ‘ömürlerin ‘acebleyüb andan buyurdi (1) bu dört serveri rahşlarıyla alāt-ı harbleriyle götürüb küh-ı (2) serendil öñinden pervāz urub cümle halkuñ gözine qarşu (3) bir demde gerdün-ı felege irüb ber-‘azm-i bāğ-ı irem idüb gitdiler (4) ol hāli Serv-i Hırāmān görüb küh-ı serendile çıkub dāyesiyle (5) ol kadar gözlediler kim yönleri görünmez oldı nigārīn (6) āh idüb düşdi dāyeler götürüb serāyına getürdiler dañı (7) rub‘ meskūnda Huşenk düşmanı kalmayub kendü diyār-ı hindüstānda (8) ‘ıyşa meşğul olub Qahramān tarafına göz kulāk tutdı (9)

Derbeyān-ı Sergüzeşt-i Qahramān-ı Qātil Der-küh-ı Qāf nazm

Degmeye lāyık degildür her peyām Diñle ‘ibretten yine bir kaç kelām (10)

153a

Zira kim olmadı insān aşlı bīr Her biri oldı murādına esīr (1)
Kimi māle oldı kimi şöhrete Kimi düşdi ‘ıyşa kimi ‘işrete (2)
Bunlara sözden virilmedi naşīb Öz murādın añladı ancak hābīb (3)
Bilmedi bunlar nedür sözden murād Olsun söz ehli bāzārdan kesād (4)

ṭartūs ḥakim kavlince ol zamān kim perriler Qahramān birle yārānı (5) götürüb gitdiler hevāya ol kadar gitdiler kim yellər gürüldüsinden (6) perrileruñ āvāzı perrinden Qahramāndan ğayrınuñ ‘aqlı gitdi (7) Qahramān tesbīḥ melekūti işitdi yer yüzine nazar itdi gördi kim (8) bir hemān bir kalkānca ola şu görünür dañı nesne görünmez (9) ol hālile deryā-yı muḥiṭ geçüb tā kim sekizinci günde gelüb (10) küh-ı miḥnete irdiler kim heyhāt şahrāsınuñ serḥaddidür ol (11)

153b

gün Qahramānı götüren perri eyle zebūn oldı kim bī-mecāl (1) olub yıqılıb
‘aqlı gitdi bāqiler dağı ol hālile düşüb (2) yatdılar tā kim birazdan kendülere gelüb
bir peri gelüb Qahramān (3) öninde baş urub ‘özür diledi aydur iy pehlevān eger
kulle-i (4) kâfi götürsem zebūn olmayam dirdüm zehi vücūd şāhib kırān (5) sın kim
beni böyle zebūn itdün diyüb andan tırub ol (6) tağ etegin seyr ide āb-ı hayāt mişāl
bir hūb-ı ‘aynuñ üzerine (7) gelüb āteş urub şikārātın bişürüb yidiler her biri bir yaña
(8) düşüb uyquya vardılar velī Qahramānuñ gözine hāb gelmedi (9) perrilerün biri
aydur şunda düşdük ammā eyü yir degildür bāşed (10) ,tuya tırub gidelüm didi biri
aydur ol bizi mi gözler (11)

154a

uş cānumuz çıqdı biraz yatalum ve hem bunlar dağı biraz uyusun (1) diyüb
yatdılar Qahramān bu sözi dinlerdi perriler yatdukdan (2) şonra tırub gitdi tiğ
ğamgam kabzasın tuta biraz (3) varub rāst dağ kullerinden irüb gördi bir hoş (4) ulu
şahrā kim bir başından bir başına göz irmez her taraftan (5) şular revān olub yürüdüğü
yir behişte beşzer çāyır (6) çimen bitmiş sünbül ve za‘ frān bürimiş ser-sebz ser-
büleñd ağaclar (7) asumāna irmiş yine ol şahrānuñ rāst ortasında bir kubbeye (8) ulu
zerrin cümle altünile püşide eylemişler altün meş‘alesi (9) var ol şahrāyı dutmuş bu
hālî göricek şāhib kırān (10) görüb ilerü vardı gördi kim ol kubbenuñ rāst güneş (11)

154b

maṭla‘ına toğrı kapusun kōmışlar gāyet muşanna‘ ve hem (1) mu‘teberine ol
kubbeye karşı bir ulu ‘amūd dikmişler menzil (2) gibi şöyle tırur ol ‘amūda bir kaç
saṭır yazu yazub rüşen (3) pulād tiğile kazmışlar Qahramān-ı Kātıl ilerü varub ol (4)
yazuya nazar şalub bildi ol zamānda cümle maḥlūqāt (5) bir dil bilürdi bārī ol yazuyı
yazub ol tertīb (6) düzen şöyle dimiş kim iy seyr ü sefer birle bu küh-ı miḥnete (7)
irüb bu yazu gören bilsün kim bu diyāra şāğ iren kim (8) olur kim selāmetile kırtıla
illā kim devr-i müşterinün āhirinde (9) nesl-i ādemden bir pehlevān gelüb bu daḥme-
i feth idüb bu Şu‘bān (10) Ser nerre-i helāk ide bu daḥme-i rede kendüye mensüb üç
(11)

155a

esir bulub halāş ide kendüyiçün niçe yādīgārlar qonmuşdur (1) alub ve qoyanı hayr du‘ādan unutmaya dimiş pehlevān ol haberleri (2) alub içerü girüb gördi bir mu‘teber havlı yedi kāt burc bāruyla (3) yapılmış rāst güneş maṭla‘ına toğrı qapu qomışlar qapu üzerinde (4) bir gümüşden ādem düzetmişler elin bögrine urmuş tırur pehlevān (5) anı göricek haber bilmek için yakın gelüb bir kez çağırub (6) herif cevāb virmedi pehlevān dağı yakın gelüb yine işāret (7) idince herif elin ağızına idüb egilüb ağızından bī-nihāye (8) altün gümüş kuşdı Qahramān yakın bildi kim cānı yoğ (9) düzme qalıbdur anı gördi kim ol kuşundı yılān ve çayan (10) olub her biri gıjlayu kendüye qaşd eyledi Qahramān dönüb (11)

155b

yine yerine geldi yine vardı yine eyle oldı māḥaşalı (1) ne qadar kim tecribe itdi dāim eyle oldı ol fikirle dāireye (2) baqub gördi divār dibinde bir yir şekl kimesne oturur (3) yanına gelüb gördi bir dağı baqırdan düzme qalıb alnında (4) bir qaç saır yazılı aña dağı nazar idüb gördi yazılmış kim (5) iy şehre girmek dileyen qalıbuñ ayağı altın qazasın bir dehliz (6) açıla anı geçüb göresin bir tābut içinden bir kimesne bāş (7) çıkarub saña qaşd ide cehd idüb anı helāk idesin (8) tā kim dađmenüñ fethin temāşayı ‘acib göresin dimiş pehlevān (9) ol haberi bilüb Allah diyüb qalıbı götürüb ayağı altın qazdı (10) tā kim dehliz açılıb nihāyetinde tābut görüb üzerine gelince (11)

156a

bir herif içinden qol şunub Qahramānuñ yaqasına yapışdı (1) Qahramān boğāzın alub mecāl virmeyüb bāşın kesdi ol (2) bir tırāqa peydā oldı ‘ālemi gümletdi birazdan gördi (3) qarşuda iki qanādlu qapu öteye geçüb gördi bir hoş (4) meydān dürlü şan‘atile dāiresi döşenüb ortası çāyır (5) ve çemen üzere bī-nihāye at ve fil gergedan qalıbları qomışlar kim (6) nihāyeti yoğ andan öte bir bāru dağı yapılmış bir handek tolu şu (7) üzerine köpri var öte bāşı rāst qapu pehlevān ol ḥāli (8) göricek köprüye yürüdi orta yire gelince köpri harekete (9) gelüb şalındı qarşu qapunun dağı bir qanadı biraz şuya batdı (10) ol şudan ‘acāyib ğarāib dürlü eşkāl bāş çıkarub her tarafdān (11)

156b

pehlevāna aşd eyledi Şu dağı her arafdan gürleyüb yürüdi (1) ahramān dönüb yine köpri bāşına gelüb dāireyi degerken gördi (2) bir direk köprinün ortasında delinüb aşra gelmiş üzerinde (3) yazılmış kim iy buraya gelüb bu ılsımı bozmağ dileyen cehd idüb (4) bu diregi yerinden götüresin altından kepeng açılıb arđlar peydā (5) ola ol arđları bozasın ‘ acāyib göresin dimiş ol (6) haberi pehlevān bilüb revān Őıđanub sermenüb el urdı (7) ol diregi uvvet idüb ağ pāresi gibi yerinden oparub (8) yabāna atdı altından bir kepeng gördi her arafdan arđlar urılıb (9) ep rāst zencirler ekilmiş pehlevān olına sengin seng alub (10) urdı ol arđların bir ulusın eyle tarumār eyledi kim ol dem (11)

157a

bir vehim-nāk ırāa peydā oldı kim ‘ ālem lerzeye geldi anca kim (1) birazdan gürüldi tamām oldı ahramān gördi ne Őuvār ne (2) mađlūk var apuya varınca dürlü Őan‘ atile ferŐ düşmemiş (3) ol hāli görüb pehlevān aydur üstāda tağsin ilerü varub (4) gördi iki yađa apucılar oturmuş kimi ayağın ırmış (5) pehlevān varışına nisbet anlar ayağı üzere gelüb Őāhlar (6) divānında ekābire arŐu varur gibi yürüyüb geldiler iki (7) ul urub ahramān aralarından geğüb gitdi yine bir ulu (8) havliye gelüb gördi kim nihāyetinde iki anādlu bir apu (9) Őöyle auk urur ‘ aceb bunda kim var ki diyü ilerü gelince (10) gördi kim apu iinden bir ner ejderhā gıjlayub gelür kendüye (11)

157b

arşu gelür Şöyle kim ol sağn-ı serāyı ol ejderhādan (1) obtolu olmuş pene gerüb ağız aub āteŐ Őaub gelür (2) Şöyle kim āteŐile ol meydān ii oldı ahramān ism ü a‘ zam (3) oıyub ve tır ü kemān olına alub ilerü varub gördi (4) ejderün elinde bir a satır yazılı Şöyle dimiş kim iy bu dağmeye (5) gelüb bunca ılsımāt feth iden olmayasın illā ahramān-ı (6) ātil iy Őađib ırān vağti bu ejderhā ılsımına iresin (7) bunun dağı fethi oldur kim ejder āteŐ Őaa iricek sen dağı (8) dönüb apuya varasın andan yil gibi irüb ejderhānuđ (9) ağzından āteŐ gelmedin sen üzügi ejderhā ağzına atasın (10) veli cehd eyle kim āteŐ gelmezden evvel atasın vegerni sağın kim (11)

158a

ḥaṭā yiridür cān bostānda bitmez diyüb sözün tamām itmiş (1) bu daḥı Allaha şıgıñub ḳapuya yürüdi etek miyāne alub yıl (2) gibi sürdi canavar daḥı Ḳahramān gelişine iḳerüden gürleyü (3) ḥışmile gelüb birbirine irince Ḳahramān Allah diyü bir kez kendüyi ejderhā ağızına atdı (4)

naẓm

İsteyen olmak murāda āşinā Cān bāşı terk idendür evvelā (5)
Olmaya hergiz ölümünden ḥavfnāk Ejderhā vü divden itmeye pāk (6)
Degmeler bulmaz murādına sebil Olmayınca dürlü derdiyle zelil (7)
Girmede āsān ele girmez murād Ḳoymaz terk itmeyenler cān şād (8)
Dünyāda añılan adıdur erüñ Ḥayrile añılır adı serverüñ (9)

rāvi eyle rivāyet ider kim Ḳahramān kendüyi ejderhā ağızı (10) yanına irürdi bir ḳapudan daḥı taşra gelüb gördi bir hoş (11)

158b

şehr bāzār cümle dükkānlar çarşular yirli yerinde yine her (1) dükkānuñ şāhibi dükkānın bekleyüb oturur kimi altūndan (2) kimi gümüşden kimi bağırdan düzülmüş şöyle müsavvi ḳalıblar (3) nihāyeti yok her biri bir işde gibi pehlevān ol ḥāli görüb (4) ol ḳavmi gāyet ‘acebledi andan gidüb bir bāru daḥı gördi (5) orta yirde iki ḳanādli ḳapu pulāddan muḥkem ḳapu müzeyyen (6) dürlü cevāhirle rāst ḳapu üzere bir ḥerif ṭurmuş elinde (7) bir ṭob ṭutar bir ḥırman ḳadarı ola Ḳahramān ilerü varınca (8) ṭobı götürdi kim bāşına ura pehlevān ṭılsımı bulub ferīşni (9) ḳopardı çarḥını bozdu ol daḥı fetḥ olub iḳerü girdi (10) gördi bir şāhāne divāndur kim ādem galebesinden şāhnı görünmez (11)

159a

orta yirde bir taḥt üzerinde bir şāh oturub tāk şāhı (1) bāşında şāgında ve şolında erkān-ı devlet ve amra-yı salṭanāt (2) ḳarār eylemiş veli cümle ḳalıb müsavvi arada kendüden gayrı (3) cānlu yok ol ḥāle şükr eyledi daḥı ilerü varub gördi (4) ol şāh şeklinüñ boynında altūn sülüsile bir levḥ aşılu (5) Ḳahramān gelüb ol levḥi alub nazar idüb gördi (6) dimiş kim iy bunca ṭılsımāt bozub bu yire iren levḥi (7) görüb nazar

iden bilesin kim ben Kārūn šāh idüm yedi iqlim (8) tutub otuz yedi kez yüz biñ erile
heyhāt šahrāsında (9) geçüb kâf etegin şikâr eyledüm toköz yıl gezüb on (10) dört
tılsım düzüb toköz tılsım bozdum yedi yüz (11)

159b

yıl ‘ömür sürdükden şonra bu şahrāyı hüde irdüm (1) bu yirünj āb u hevāsını
begenüb bunda buyurdum bu serāya hişāruñ (2) bünyādını urdum yapdum serāy
ideyim div bilmedüm ‘ömür āhir (3) olub acalum olmış serāy idindügüm āhir baña
dağme oldı (4) vezīrūme buyurdum dirlik hasreti için bu tılsımı bu qalıbları (5) düze
tā kim bizden şonra dünyā turduqca bu tertībāt turub (6) bizlerden nişān qala ol hālde
vezīrlerümden suāl itdüm (7) bu dağmenünj fethi kimünj elinde ola didüm didiler kim
merrīh (8) devrinünj evvelinde müşterinünj diyārı ādemi zādda Qahramān-ı (9) Qātil
adlu bir pehlevān gelüb feth ide Şu‘ bān Seri nerre tamām (10) bir divi bunda helāk
ide anuñ habsinden kendüye mensüb (11)

160a

üç kimesne bulub hālāş ide didiler iy server vezīrlerümden (1) bu sözi işidüb
ben dağı senünj için üç yadigār qodum (2) her qaçan kim tābutuma iresin ol
yadigārları alub benümçün bir hayr du‘ ā idesin dimiş (3)

Diriden dāim ölüye armağān Bir du‘ ādur kim umar cānıyla cān (4)

Diriden mevtā için olsa du‘ ā Vaqt ola anı qabül ide hüdā (5)

Ola merhūmuñ hālāşına sebeb ‘ Afv ola bir kezden olan cermi heb (6)

Geçmiş için sen eyle müdām du‘ ā Saña dağı ideler bir gün olā (7)

Ol du‘ āyıla müşerref ola rüh İde andan cānuña yüz biñ fütüh (8)

tārīh mülük qavline Qahramān-ı Qātil ol levhden bu beyānı (9) alub bir zamān
fikre varub Kārūnuñ hālını gāyet ta‘ accüb (10) itdi andan el götürüb rüh-ı revānına
du‘ ā eyledi (11)

160b

bir tarafdān bir yol dağı bulub andan sürüb bir meydāna irüb (1) gördi orta yirde
bir ‘ āli qaşr içinde dürlü tul‘ u-yı şemse (2) toğrı qapusın qomışlar qapuyı ve kemerin
dürlü gevherle müzeyyen (3) itmişler pehlevān qapuya yürüdi ol qapudan bir gürüldi

(4) oldu güyâ ki dünyalar zaya vardı Qahramânun tılsım açmağa (5) yüzi gözi açıldı ol gürüldiden dağı ilerü vardı (6) ol kapu açılıb içinden bir ‘aceb şahş gelüb bir ‘amüd (7) çeküb Qahramâna karşı yürüdi Qahramân anı göricek (8) bir na‘ra-yı cân eyledi eyle haykırdı kim ‘âlemi gümetledi irüb (9) ol gelen şahşa eyle çaldı kim herîf yüzünün üstüne (10) yıkıldı bir tırâka koyup kapular açıldı içerü girüb (11)

161a

gördi kim bir hoş şahn-ı serâydur der ü divârı laciverdile (1) müzehheb dürlü nuşuş naşş olmuş dâire dört suffe bağlamışlar (2) her birinün önünde zenbûri perdeler aşılı kim ‘âlem haracı (3) deger orta yirde zebercedden bir şâdir revân dâire (4) aq bellürdan bir âdem gevdesince şu şâdir revâna dökilür (5) havz içinden dürr cevâhirden ne kadar cevâhir varise aşlından (6) cümle düzüb şan‘atile havz içinde yürütmişler yine bir taraf (7) perdenün önünde ol bellür kubbeden aşığa bir nerdübân kim (8) altün zencîrile aşılımış ucu yirde gömilmiş iki kimse (9) iki yanından tutub oturur pehlevân ilerü yürüdi kim (10) nerdübândan ilerüye yürüye ya‘ni nerdübândan yukarı gele (11)

161b

ol iki kimesne nerdübânı şalı virüb ikisi iki ‘amüd (1) alub Qahramâna karşı yürüdiler Qahramân anların dağı (2) tılsımını bulub açdı yine nerdübân yerine gelüb Qahramân (3) yukarı geldi gördi bir ‘âli kaşırdur kim gözler görmüş (4) degül dürlü kıymetden her tarafı müzeyyen ortada bir çârgüşe taht (5) itmişler aq incüden taht üzere Qahramân kulacıyla kırk (6) sekiz kulac bir tábub eylemişler iki dürlü alât-ı harb komışlar (7) velî sâz âvâzı kaşra tolmış Qahramân dâireye baqub kubbenün (8) saşında altün dâirelü altmış dört la‘l ve yâkütan yir yir (9) revzenler komışlar yine ol tábutu on iki yirde delüb (10) toquz kulac on iki altündan nâyler şokmışlar ol nâylerle (11)

162a

zirüyem şan‘atile on ikişer delük delmişler nâyların birer (1) ucu revzenlerden taşra getirüb hevâya karşı komışlar (2) anun gibi yüce kubbenün hevâsı da’yim eksük olmaz ol (3) nâyların delüklerinden hevâ nüfuz itdükçe nâylerden dürlü (4) şadâlar gelür Qahramân ol şan‘atları görüb üstâdına (5) taşsin idüb andan tábutun başı ucında gördi kim bir kemer (6) turur bir gürz bir hancer şöyle hâli turur baki

esbābdan (7) ğayrı tırduğı yirde yazılmış ki iy Qahramān uş saña (8) konan naşib bunlardur bāķisine degmeyesin bunun her birinde (9) niçe dürlü haşşa vardur ol kemerüñ altmış dört yerinde (10) altmış dört dürlü gevher vardur yedisinüñ üzerinde (11)

162b

yedi isim yazılmışdur ol her kimüñ bilesinde olsa gözinden (1) div ve perri nihān olmaz ve dağı ol kişiye düşman zafer bulmaz (2) ve gündüz nice görürse gice dağı eyle görür ve ne kadar (3) yürürse yorulmaz ve ac ve şusuz olıcağ bir rümmāni taş (4) var ağızına ala def^o ola ve yetmiş iki dürlü dili söyleye (5) ve bu kemer her kimüñ belinde olsa kırk kendü ağırlığınca ağırlığı (6) ola ehl-i tāriğ dilinde olan ulu şāhların medhi ve tevārihinde (7) zıkr olan kemer keyāni budur Qahramān kemeri öpdü bāşına (8) kodı andan gördü bir şipā üzere bir gürz turur **ehl-i tāriğ** (9) aydur ol gürz kavm-i cān zamānında ‘aķilün nām şām emriyle (10) yedi kāmil düzmişdi nite yedi dirsek yıldızın şerefine (11)

163a

bulub yetmiş yedi dürlü gevherden terkib itmişlerdi evvel (1) hāza oldu kim gice ile ğılāfını götürseñ on iki fersağ (2) yire degin yeşil görünürdi rüşen olurdu gündüz üç (3) fersağ yire dek dāire yeşil görünürdi rüşen olurdu gündüz üç (4) fersağ yire dek dāire yeşil görünürdi ve dağı bir kerre kim şalsalar (5) gürzden bir vehim-nāk āvāz gelürdi kim üç fersağ yire dek (6) işidenüñ zehresi çāk olurdu **rāvi aydur** ol (7) gürzi Rāmīn şāh götürdi andan Qārūn şāh div bend (8) götürdi andan Qahramān-ı Qātil götürdi andan nerimān bārī (9) Firidūn şāha gelince Qahramān gürzün zarfını ya‘ni (10) kılıfın götürdi bir berķ peydā oldu kim kubbeye içi der ü (11) divānı yeşil göründü andan kuvvet idüb yedi kez şaldı (12)

163b

bir vehim-nāk gürüldü peydā oldu kim güyā sahn-ı serāy zīr ü (1) zeber oldu andan ğılāfa şalub gördü bir hancer anı (2) dağı alub Qārūn şāhuñ rüh-ı revānına du‘ā idüb (3) div la‘in kanda ola diyüb baķarken gördü kubbeden inüb (4) bir yirde muķkem kabızları var evvel urub taş yirinden (5) ayırdı gördü altı bir kefung ğāyet karanu bu cāhe inüb (6) giderken gürzün ğılāfın alub aşığa nazar eyledi ne kadar kim baķdı (7) dibi görünmez bir taş bıraķdı ne kadar kim diñledi āvāz gelmedi (8) gördü

yazılmış ki eger Şu‘bān Seri istersen bu cāh içinde (9) bulursın hemān eyle diyüb el kemende virüb ucın kefungün (10) halkasına berkidüb girift idüb beline şaldı bismillah diyüb (11)

164a

kendüyi ol bī-pāyān cāhe şaldı anca kim kemend ucı (1) eline geldi koyı dağı gider ol hālde melül olub yine gürzün (2) gılāfın alub ne kadar deşedi pāyānı yok bir zamān kulāk (3) tutub fikr idüb aydur ecelsiz ādem olmaz diyüb hemān (4) yā Allah diyüb kemend ucın küşād idüb şalı virdi Allahu Ekber (5) ol ağır gevdeyle Qahramān gibi serverün bir bāşı bir ayağı iner ol (6) karanu cāhe döne döne gitdi giderken ‘aqlı zāil olub (7) ne kadar gıtdüğünü bilmedi tā kim nihāyetine yakın irdi **üstād kavlince** (8) yüz atlu gelüb Allah emriyle āsānlığıla yire koyub gitdiler (9) birazdan gözün açub kendüyi şāğ görüb şükür eyledi (10) yerinden tırub gürz ışığını alub gördi bir dehliz üç (11)

164b

gün miqdārı gidüb bir kapu irdi çin pūlāddan (1) dāireye nazar idüb tılsımın görmedi şāğ kanāduñ halkasına (2) el urub bir kez burdı ol kapu ardından bir ‘azamet gürüldi (3) oldu bir dağı bir dağı tā kim kapu açıldı içerü girüb gördi (4) yedi yirde perde perdeleri götürüb dağı içeri girdi gördi (5) bir ‘ālī serāy kim kimse mişilini görmüş degül Ādem-i şani‘den berü (6) ne kadar pādişāh ve pehlevān geldiyse her birinün şekliyle neyleyüb (7) nitdüğü şerhin bile yazmışlar Qahramān bunları temāşā iderken (8) gördi serāy ortasında bir ‘ālī taht üzere peleng postından (9) pister şalmışlar üzerinde zişt şekil bir div yatur uyur (10) hıoruldusı degirmen poryāsı gibi öter Qahramān üzerine gelüb (11)

165a

gördi bir div la‘in toksān eriş kıadd çekmiş bāşı ayu bāşına (1) beñzer kulākları eşek kulāğı gibi pençeleri arslān pençeleri (2) gibi ayağı deve ayağına beñzer gevdesi peleng var bāşı alaca (3) dört köşelü her bir gözleri bir kalқан gibi degirmi dişleri (4) ağzında şāğ u şol taşra gelmiş şırıdub şöyle durur (5) bir kulāc depesinde bir şāhı var er kucağına şıgmaz āteş gibi (6) pār pār yanar Qahramān ol şüretile ol div la‘in göricek (7) gāyet ta‘accüb eyleyüb biraz temāşā eyledi ol hālde Qahramānuñ (8) gūşına bir sözneñ āvāz geldi yüregine eyle kār eyledi kim (9) anuñ gibi sengin dili

nerm eyledi ol  arafa naz ar id ub (10) gördi kim div n  b aşı ucında bir ma hb ba cem l
ayağın  urur (11)

165b

z arı kılur  ahram nı görüb bilicek kendüyi  ahram nuğ (1)  zerine atub aydur
iy gözüme n r g n l me s r r (2) derdüme derm n derm numa hicr n  ahram n Ő h
ben  od (3) bu ka z -yı b -nih yete n geh ni uğradum sen dağı neden d Őd đ (4)
diyüb üzerine düşdi  ahram n uğ t değey b gördi kim (5) bu kend n ğ ma  Őuđı
R y kızı Serv-i  ıram ndur rev n  ol (6) Şunub dirag Ő id ub yüzini yüzine urdı
nig rin ğ (7)   ağlı gidüb kendüye gelicek  ahram nı ken rında görüb aydur (8) iy
server   aceb d Őmid r y  hay l pehlev n aydur iy nig r n (9) a  g z ğ kim r stdur
kız aydur iy pehlev n sen  a r-ı zem ne (10) nice geld ğ y  ud bu yatan la  ini
görmez misin gel yine var git (11)

166a

ola kim Őađa bu la  in  eder ide ne olursam ben olayım (1) yüz biğ benüm gibi
sen ğ yoluğa  urb n olsun didi  ahram n (2) aydur iy nig r n cih n mer inde da  va-
yı Ő hib  ır nlık iden (3) bunun gibi yirde sen ğ gibi ma  Őuđdan v z gelüb gider mi
(4) bir dem sen tem Ő  eyle kim bu la  ine neler idem diyüb el  ılıc (5)  abzasına urdı
div n  üzerine gelüb bir kez na  ra (6) eyledi eyle kim Őađn-ı ser y gümleyüb lerzeye
geldi  ahram nuğ (7) na  rasından div belgileyüb uyandı k l h n damı gibi gözlerini
(8) açub gördi kim nig r n bir bucağda ağlayub  urur aydur (9) iy selit  di ni n böyle
idersin v h  ahram n diyü (10) z rı itd g ğ kimseyi hel k itmeyince dağı el ğden
 omaz mısın (11)

166b

ben anı Őađa unutturayım diyüb üstine yürüdi nig r n (1) fery d idüb rev n
pehlev nuğ üstine  a ub aydur meded pehlev n (2) ben Őađa dimed m mi  ahram n
bir kez g yret na  rasıyla  ay ırub aydur (3) iy la  in  ek el ğ andan kim benem
 ahram n-ı   til diyince div ser sime (4) olub kendüyi dirince ba ub  ahram ndan
bir heybet Őal bet (5) gördi kim kimse görmiş degildür aydur iy  dem-i pençe seni
bunda (6)  l m ğ getürdi diyüb yürüdi nig r n görüb Őa ın (7) yola fery d eyledi
 ahram n Key merŐ g zini çeküb ber ber (8) virüb redd eyledi  ahram nı hel k

itdüm diyüb qahqāhayıla (9) güldi Qahramān yine na'ra idüb sürdi görüb aydur ben
(10) dağı şāğ diyüb bir dağı havale eyledi serverine redd eyledi (11)

167a

anca kim nevbet kendüye degdi gürzi yire qoyub gamgama (1) qol şunub ef' i
inden gelür gibi qolına alub bir kez bāşı (2) üzere dönderdi Allah diyü hemān bir kez
şıçrayub bāşra (3) çalınca cān qapusuyla el virüb 'amūd berāber tıtdı Qahramān (4)
eyle kuvvetile çaldı kim evvel 'amūdı iki pāre olub eyindi rāst (5) bāşına irüb iki
şakq idüb ol mil gibi qaddini bāşdan (6) ayağa degin iki pāre kıldı diyü bir kez eyle
haykırdı kim işiden (7) serāsime oldı nigārın Qahramānuñ ol dilirligini göricek (8)
muhabbet bir iken biñ olub irüb qademine bāş urdı divden (9) bir āvāz geldi kim iy
server dīnuñ haqqıçün bir dağı çal Qahramān (10) yine çalmağ istedi Serv-i Hıramān
komadı div cān cehenneme teslim eyledi (11)

167b

divün bir hāş yüzügi vardı alub qabül eyledi andan (1) dāireye baqub üç yüz
altmış hücre gördi yerinden bir söz-nāk (2) inildü gelür yakın gelüb gördi üzerinden
bir pulād (3) qapu muhkem berkilü el urub kilidi bozub içerü girüb gördi (4) bir ağız
berkilü cāh inüldü andan gelür anuñ bendin bozub (5) içerü girüb gördi bir nerdübān
nerdübāndan aşığa indi (6) gāyet qarañu gürz ışığına kırk nerdübān inüb bir muhkem
hücreye (7) dağı irüb gördi der ü divārını zencirler halkalar berkilü (8) ara yirde üç
ādemizād ikisi erkek biri hātūn yüzleri (9) aşığa zencire çekilüb yaturlar kimise
geldüğünü bilicek didiler kim (10) iy div napañ bize bu 'azābı niçe bir idesin bārī
helāk eyle (11)

168a

didiler Serv-i Hıramān gördi kim biri atası Rāy şahdur tiz ol(1) esirleri çözüb
alub taşra geldiler bunlar dağı kendülere gelüb (2) gözlerin açub gördiler yirde
yaturlar bend ü zencir yoq (3) tekrār yine baqub gördiler iki melek şüret kimesne Rāy
bunları (4) bilüb aydur iy devletüm sermāyesi Qahramān (5) bu ne hāldür Qahramān
dağı Rāyuñ elin öpüp olan hāli didi aydur iy şah-ı (6) hindüstān saña ne oldı kim
bunuñ gibi yire geldün didi (7) **üstād kavlince** ol vaqt kim Qahramān-ı Kātil hindüstān
(8) cenginde İsfendiyār kim öldürdi İsfendiyāruñ atası Şu' bān Serile (9) dostluq

iderdi ol hādiṣe'-i işidicek Şu' bān Ser Qahramān (10) için hinde geldi Qahramānı bulmayub Serv-i Hīrāmānı bulıcağ (11)

168b

bu kimdür div şorub bildi fırsatıle kapdı andan leşkere gelüb (1) bu fesāda sebep Rāy şāh olduğın bilüb Rāyı kapub habs (2) ider kız rızā virmez serāya getürüb kızile muşāhabat itmek (3) ister kız dağı hancer çeküb rızā virmez div aydur iy selīte (4) bundan ādemizād seksen yıllık yoldur heyhāt kim sen di anı (5) göresin didi baña rızā vir didi nigārīn kabūl itmeyicek üzerine (6) sihrile āteş havale ider nigārīn görür hāl bir dağı hile yüzini (7) tutub imdi baña bir yıl mühlet vir didi ol hālde iken (8) Qahramān gelür kim mācerā bunlardur didi andan Qahramān dönüb (9) ol hātūnile ol kişiye aydur iy kişiler sizler kimlersiz ol (10) yāş döküb bāş aşāğa eyler ol aydur iy pehlevān **naẓm** (11)

169a

Hālümüzden bizüm istersen haber	Bir zamān gūş ol bize iy pür hüner (1)
Kim ne düşvār oldı bizüm hālumuz	Ne belāda geçdi māvūh sālumuz (2)
Bize ne zūlm eyledi ol div la' in	Ne kadar itdükise feryād u enīn (3)
Girmezidi gūşına feryādumuz	Hasretā derde kalursa dādumuz (4)
Div eliyle işbu şerh-i pür sitem	Bize çoğdan çekdürür derd ü elem (5)
Bilmezüz şimden girü ne ola hāl	Vāy eger miḥnetden olmazsa mecāl (6)
Eylerüz bu derdile teslīm ü cān	Elāmān iy çarḫı vü ğazar elāmān (7)

ṭartūs ḥakīm ḳavlınce ol kişi aydur iy pehlevān ben bende cebel-i (8) kebīr sultānydum aduma Behmen dirlerdi bu hātūn benüm ḥelālimdür (9) ' Aden şāhınuñ kızıdur adı Gülruḫdur bunı atasından ḥelāllige (10) erkānile aldum çok zamān veledüm olmadı ben ḥaḳḳ te' ālāden tazarru' (11)

169b

idüb şadaḳāt ve ḳurbānlar eyledüm ḥaḳḳ te' ālānūñ luṭfı irişüb (1) bu hātūn ḥāmıle olub bir kız çoğurdı ben ayıtdum kız olsun (2) eyü nesne didüm buyurdum müneccimlere gelüb kızuñ ṭālī' in gördiler (3) birbirine baḳub didiler iy şāh eger amān olursa beyān idelüm (4) didiler ben ayıtdum söyleñ didiler kim lā ya' lemül ğaybu

İllallah (5) ammā bu kitāb şöyle dir kim bu kız öcinden şāhuḡ ḡātūnınuḡ (6) başına çok sergüzeşt gele niçe diyāruḡ şāhları leşker (7) birle bu kızuḡ ḡaşdına geleler kız cümlesine ḡılıc birle cevāb (8) vire ol kız öcinden āḡir diyāruḡ gibi niçe diyāra şāh olasın (9) iy şāh gözinin budur bāḡisin Allah bilür didiler ben daḡı (10) bu sözleri gelüb ḡātūnuma naḡl itdüm ḡātūnum aydur iy şāh (11)

170a

sen şāḡ ol çünkim bunuḡ öcinden saḡa ve baḡa bu ḡadar elem (1) var biḡ bunuḡ gibi ve benüm gibi şāha ḡurbān olsun bunuḡ (2) dāyeleri süd virmesün yārın işi tamām olur anuḡçün ne ḡuşsa (3) gerek diyüb beni teselli eyledi ben daḡı ol sözile şād oldum (4) irtesi öldi diyü ad oldı erkānile defn itdiler gitdi iy (5) pehlevān meger ḡātūn kızına ḡıymayub bir tenhāya gönderüb besletmiş (6) on iki yāşına iricek eyle güzel olmuş ki ḡüsn-i çāvi (7) dünyāyı dutmuş eyle olıcaḡ anası kızını arzu idüb bir tarīḡ (8) ister kim kızını kendü yanında ola āḡir bunu fikr ider kim bāzırgān (9) gönderüb kızını getürdür ḡul diyü baḡa gösterdiler kendü kızını (10) ḡul diyü baḡa şatdılar benüm bu ḡālden ḡaberüm yok veli bu ḡula (11)

170b

şöyle muḡabbet itdüm kim bir dem gözümde ayırmazdum bunu ḡāş (1) ḡazinedārum idindüm ben ḡāh ḡāh seyr ü şikāra gidicek ḡātūnum (2) getürüb baḡrına başub aḡlarmış meger bir gün baḡa bu ḡāli beyān (3) bir cāriye beni vehim-nāk eyledi ben daḡı ḡāzaba gelüb ḡaşd itdüm kim (4) ḡātūnı depeleyem ol ḡaşdile üzerine girdüm yine ḡıymayub dönince (5) ḡātūn gelüb luḡfile güle güle aydur iy şāh meger ben cāriyeḡe (6) küsdüḡ diyüb gelüb elüme yapışdı ben daḡı iti virdüm (7) düşdi yine ḡol ḡılıca urub ḡaşd eyledüm yine ḡıyamadum ḡātūn (8) bu ḡāli görüb aḡlayu içeri gitdi ben daḡı gelüb ḡalvetüme bir vezīrüm (9) getürüb bu ḡāli didüm oḡlanı getürüb gördüm ḡātūnuḡ (10) gömleḡi oḡlanuḡ arḡasında hemān ḡayret ḡalebe idüb (11)

171a

oḡlanuḡ helākına ḡaşd eyledüm vezīrüm aydur iy şāh bunu sen (1) öldürüb ḡanlı olmaḡdan ne gelür ben helāk ideyin diyüb (2) alub oḡlanı evine getürüb ḡaber şorar ol daḡı aḡlayu (3) bu ḡāli beyān ider vezīr kızını ḡātūnına gösterüb kızını şaḡlar (4) irtesi divāna gelüb aydur şāh şāḡ olsun ḡükm yerine vardı (5) ḡātūn bu ḡaberi işidicek kızını öldüḡine ḡayf idüb aydur (6) nidelüm eceli anda imiş şāh şāḡ olsun ammā güc

bu oldu kim (7) ŧāhuŧ baŧa gümānı bāki ıaldı bārī bunun ŧzerine bir zamān (8) geıub ğayret beni aldı ne öldüri bilürem ne ħod yanına (9) vara bilürem bu ħālile mariz oldum meger bir kıızı varıdı benüm ħaŧŧa (10) serāyıma girüb ııkardı ħātūnuŧ ħālin görüb teftiŧ itmiŧ ol (11)

171b

daħı māvaka'-yı ħaber virmiŧ ol ıarı iŧidüb aydur iy (1) ħātūn kıız iŧi tamām oldu veli ŧaŧa geregi oldur ki yine (2) ŧāhile senüŧ muħabbetüŧ ola aydur meded gerek ıarı aydur imdi (3) bu gice uyuma kendüŧi uyura ur ŧāh gelüb gögsüŧ üstine (4) bir levħ ıosa gerek ol vaıt olan ħāli düŧüŧde ŧöyler (5) gibi ŧöyle tā kim ŧāh ħāli senden gümānı gide diyüb (6) ıarı andan sürüb baŧa daħı gelüb bilmez yüzinden ħālümü ŧordı (7) ben daħı olan ħāli didüm ıarı aydur iy ŧāh ħāŧā ħātūndan kim (8) ıaŧd eyleye bunda bir ħāl vardur ŧāha bir levħ vireyim var (9) ħātūnuŧ gögsi üstine ıo her ne ħāli varise ŧaŧa beyān ide (10) didi varub bir levħ getürdi ben daħı levħi alub geldüm uyurken (11)

172a

ħātūnuŧ gögsi üstine ıodum ħātūn derħāl ŧöze gelüb (1) olan ħāli bir bir beyān eyledi āh idüb aydur her ne ħālise oldu (2) kızuŧ eceli irdi veli derd bu oldu kim ŧāhuŧ ben cāriyesine (3) gümānı gitmedi ben daħı bu ŧöz iŧidüb ħātūnuŧ ŧzerine düŧdüm (4) ol daħı uyıudan uyanub ıalkıub ayağuma düŧdi irtesi (5) divāna gelüb vezirlerden ħāli ŧordum ħayf eyledüm vezir (6) aydur iy ŧāh müjde olsun kim kıız ŧāğdur diyüb vardı getürdi (7) görüb ŧād olub kızum için bir ħāŧ serāy yapdum dört yüz (8) cāriye ıoyub adın ıamerrüħ ıodum bu 'ādeti tıtdı kim yılda (9) bir ıaftān diküb kendüŧüŧ ŧüretin anda taŧvir iderdi bāzāra (10) virüb otuz biŧ fülüriye virürdi ve yine gül vaıti olıcaı (11)

172b

eline bir deste gül alub köŧk ŧzerine gelürdi ol (1) vaıt ħālāyık ellerine birer deste gül alub ıamerrüħüŧ (2) ıarŧusına gelürlerdi her kimüŧ elinde gül var ıamerrüħ anuŧ (3) yüzine baıardı her kimüŧ kim yoı baımazdı ol sebebden bir deste (4) gül yüz dināra olurdi **iy pehlevān** kıızımıŧ bu vecihle ħüsninüŧ (5) cāvi ııkıub dāirede iklıim pādiŧāhlarından yir yir isteyü baŧladılar (6) kızum daħı beni cengile kim zebün iderse aŧa varuram dirdi (7) her kimse kim bu da'va için geldi kızuŧ

elinde zebün oldı (8) bununla diyār-ı gülistān-ı bāğ-ı irem sultānı Şehyāl-i perri
işidüb (9) gelür görür ‘aşık olur bu fırsatıle kapdurub alur diyārına (10) gider anda
güreş idüb kızını başar kız dağı görür Şehyāli hoş (11)

173a

tāze cüvān meyl idüb erkānile alur bunlardan bir oğlan gelür (1) adına Behrām
Cebeli kışsa³-yı Behrām Cebeli meşhürdür ol hālde (2) bir gice bir gürüldü oldı ne
hāl diyince hēlālümle beni kapup (3) bu yire gelüb bende çekdiler irtesi gördük
Şu‘bān Ser la‘in (4) gelüb bize ‘azāb itdi ben ayıtdum ne hāldür sen kimsin ve hem
biz (5) saña neyledük aydur ki baña Şu‘bān div dirler benüm oğlum Ekvāl (6) div
senün kızun Kamerrūhı kapup küh-ı kamerde habs eyledi ben dağı (7) oğlum Ekvāl
hātırı için sizi itdüm kim Kamerrūh sizün (8) bu hāliñizi bilüb oğlum Ekvāle rızā
vire diyüb ol (9) zamāndan berü habs eyledi gice ve gündüz ruzı hafta mäh u sāl (10)
bilinmez ne zamān geçdi velī şükr hudāya kim sen şahib kırān (11)

173b

sebebiyle bir dem gözümüz gün gördi diyüb hāmūş oldı (1) **tārīh şahı kavlince**
Kahramān bu sergüzeşti işidüb aydur (2) iy şah-ı cebel-i kebir muştuluğ olsun kim
Şu‘bān Ser divi ben depeledüm (3) ve hem kızun oğlı kim çin elinde taş olan yigid
ol (4) dağı hālāş olub bu dem bizümle biledür diyüb olan hāli (5) beyān eyledi işidüb
du‘ālar itdiler andan Rāy aydur iy server (6) yā biz bundan nice hālāş oluruz didi
Kahramān aydur bizi (7) bunda şalan yine yol vire diyüb dāireye degerken gördi (8)
orta yirden bir kefeng ağzı muhkem berkilü el urub ağzını (9) açub içerüden ve
hemnāk āvāzlar gelürken kara tütünler gelür (10) çirkin rāyiha tā kim tütün şavuldu
gördi bir nerdübān iner (11)

174a

Kahramān aydur siz tūruñ ben ineyim didiler kim iy server senün (1) bunun
gibi yire gitdükde rızāmuz yoğdur eger elbetde inüb (2) göreyim dirseñ biz dağı
senden ayrılmayub bile giderüz ne olursavuz (3) senünle ölelüm diyüb Kahramān
önce gürz ışığına inüb (4) gördi bir tarafda bir demür kapu öninde şu şıgırı kadar bir
(5) ‘aşreb yürür görince didiler kim iy server gör hā şimdi (6) bu canavardan bunun
gibi yirde nice hālāş oluruz Kahramān (7) bunların sözine güldi didiler kim bu
kişinün yüregi demürdendür (8) server ilerü gelüb bunun dağı tılsımın bozdı kapuda

(9) gördi yazılmış kim bu habs Keyümers şāhuṅdur bunı (10) cihānuṅ ḥalkı cem^ç olursa bozamaz meger ki Ƙahramān dimiş (11)

174b

pehlevān ƙapuyı açub içeri girüb gördi gāyetde ƙaraṅu (1) gürzün şu^ç lesine nazār idüb gördi yedi taraḑdan yedi (2) zencīr gerilmiş her biri er ƙucağına şıḑmaz ol zencīrler içinde (3) on iki nerre div düşüb yatur şöyle kim her biri seksen (4) toḑsan eriş ƙaddlü ^ç ifritler ammā habsile şöyle zebūn olmişlar ki (5) her birinün deprenmege mecālleri ƙalmamış **üstād aydur** meger bu divler (6) bunda nice zamān olub sālḥā geçüb gice gündüz bilmeyüb (7) zār u maḥbūs yaturlardı gördiler habs ƙapuları açılıb (8) biş ādem içeri girdi ammā aralarında Ƙahramān-ı Ƙātilden gören (9) ḥavf ider ışığın gözlerinün üzerine indürmiş kendüleri (10) görüb alay alay baƙar daḥı divlerün biri aydur iy yārān ^ç acebdür (11)

175a

bu ol server degilse Ƙahramān aydur iy nerre gör beni kime (1) beḑzetedün bunlar gördiler kim bu serveri div dān bilür yine bir (2) du^ç ā idüb didiler kim merḥabā iy Şāḥib Ƙırān zamān şād (3) geldün diyüb birisi aydur iy dilāver bu levḥi gör bizüm ḥālümüz (4) bil didi Ƙahramān gördi kim ortada bir levḥ aşılı bir yüzinde (5) esmāullah yazılıb on iki ism bir yüzinde dimiş kim iy bu (6) maḑāma gelen bilesin kim zamānumda ben Keyümers şāḥıdum bu on (7) iki nerre divile niçe yıllar ceng eyledüm āḥir baḥri zulumāt (8) gārlarında tutub getürdüm bu yirde habs eyledüm bu levḥe (9) bu isimleri ƙazub bunları bununla zabṭ eyledüm vegerni bunların (10) her biri cihānuṅ āfetidür zabṭ olmaz yine her biri bir diyāruṅ (11)

175b

şāḥıdur kim ḥükümlerinde bir niçe yüz biḑ div vardur ammā sen ki (1) Ƙahramān-ı Ƙātıl sen nice bunun gibileri göresin bunların ḥalāşına (2) sebep olub bunların çok eylugin göresin bu levḥi eyü şaƙlayasın (3) bu yirde bunlardan ḡayrı div çıƙmaz bu zamānda cümle divlerün (4) güzīdeleridür birine Sehmān-ı ādemizād dirler atası div anası (5) ādemdür niçe dürlü hūnerleri vardur yetmiş iki dürlü dili bilür (6) yetmiş iki dürlü şūrete girür cümle fende māhirdür birine Ra^ç d (7) dirler elinden gelür kim bir ulu şehri yeriyle götürüb bir gicede (8) nireye dilerse ilede birine Sıḑıd dirler (9) birine Semendün dirler birine Aḅaron dirler birine Ƙanṭor dirler

birine dağı anātor (10) birine dağı Seylān birine  Anātus birine Nāhir birine Gehlān birine (11)

176a

ahmūr dirler diyüb levi tamām itmiş ahramān ol levi penāh (1) idüb divlerüñ ayd u bendin aldı anlar dağı alāř olıca (2) bir biri yanına gelüb ahramānuñ öñinde bāř urdılar kim emre (3) muālif itmeyeler divlerle  ahd tamām olıca ahramān aydur iy (4) nerreler bize bu aradan ımağa meded olsa divler bāř urub (5) muı oldılar Sehmān serveri götürdi Ra d pehlevānı götürdi (6) bāilerin biraz götürüb dem eküb gitdiler divlerüñ gürlüdüinden (7) pehlevāndan ğayrısınun  alı gitdi tā kim ne ālise yir yüzine (8) gelüb güneş görüb řükr itdiler divler ahramān öñinde bāř (9) urub didiler kim iy server biamdillah ki senüñ devletüñde niçe biñ (10) yıllık asretümüzi gördük bu cümle derdi görmedük gibi oldu (11)

176b

didiler ahramān birle küh-ı minetde ārün dağmesine geldiler (1) ahramān aydur iy Sehmān var benden benüm yoldaşlaruma üç (2) ādem yedi perridür yüzüğü anlara niřān vir atımı yarağımı (3) getürsünler ammā şaın Gerdan Keřāndan didi ol ālile Sehmān (4) dağı dem eküb gitdi irüb gördi kim arşuda üç ādem (5) ejderi yanlarında bir küh-ı peyker rağş turur Sehmān aydur  aceb (6) bunlarun Gerdan Keřān anısı ola dirken gördi kim sımurđ sīnelü (7) teber ğılāfdan eküb ol şağ iine gitdi Sehmān aydur ğālib (8) pehlevān didügi budur diyüb ardına gitdi velī gördi bu server (9) şöyle gider kim gidişine yil irmez ol ālile giderken nāğāh bir şarafdan (10) bir  aceb şekl canavar zāhir oldu cüssede bir şu şıgırınca ola (11)

177a

arřlān şüretlü velī ğāyet siyāh ağzından köpükler şaılır (1) irüb bir köklü ağaca omuz urub yıar pençe urub şalın (2) budanın dider atar Sehmān ol canavarı ğāyet  acebledi (3) zira ol aşıl canavar gördügi yoğıdı nāğāh Gerdan (4) Keřān ol canavarun üzerine irdi göricek ayırub (5) sürdi Sehmān Gerdan Keřāndan ol cürriyeti göricek (6) tařsīn idüb varise serverun didügi budur diyüb temāřaya (7) şurdi canavar dağı baub Gerdan Keřānı gördi bir kez (8) ğıjırub sürdi yidi adım

yirden öñreyüb kendüyi (9) ‘ayyār öñinde üzerine atdı Gerdan Keşān şıçrayub yedi adım (10) girüsine düşdi canavar irüb Gerdan Keşānuñ tırduğı (11)

177b

yeri başub düşüb pençe urub pāre pāre eyledi canavar (1) şikārını pençesinde görmeyicek ğıjğırub yine dönince serveri (2) ‘ayyārān bir kez haykırub teber çeküp sürdi ‘uqqāb-var (3) şıçrayub bir kez elmās teberiyle bāşra eyle çaldı kim sīnesine (4) inince iki şakq eyledi Sehmān görür taḥsīn itdi irüb (5) bir bikār üzerinde teberinüñ kanın yurken meger Sehmān dağı (6) yire inüb bir ādem şekil olub Gerdan Keşāna karşı yürüdi Gerdan (7) Keşān görünce yine teber tutub gelme didi vegerni helāk (8) iderem didi Sehmān aydur iy şāh-ı ‘ayyārān yār-ı Qahramāndan (9) düşman degülem dostam Qahramān emriyle gelürem diyü hātem virdi (10) Gerdan Keşān görünce karşı varub Sehmānile görüşüb aydur (11)

178a

kanı pehlevān div aydur iy server kanı raḥş kanı yārān Gerdan Keşān (1) elin eline alub ikisi kelimātile ber-‘azm yārān itdiler Sehmān (2) aydur iy server pehlevāndan nite ayrıldıñuz aydur ol vaqt kim (3) pehlevān gitdi tırub pehlevānı görmeyüb gördük ‘Uqqāb (4) Baḥri üzerümüzde pāsübān olub durur kanı pehlevān didük (5) perriler aydur ğāyet yaramaz yirdür bunun adı Kūh-ı Hūnrīzdür (6) sizler bunda tırub bizler görelüm diyüb biş perri gidüb (7) bulmayub yine geldiler mā-ḥaşıl kırk gün aradılar bulunmadı (8) bir gün iki perri giderken bir ḥancer getirüb feryād idüb (9) didiler kim uş Qahramānuñ ḥancerin bulduq ḥayf eger ol server (10) Qārūn daḥmesine düşdiyse iy niçe diyāruñ şāhları bunun (11)

178b

fethi için gelüb helāk olmuşlardır bu dem ḥuşuşa kim (1) Şu‘bān gibi div bunda maqām tutmuşdur iy diriğ eger Qahramān aña (2) rāst gele diyüb āh u feryād eyledi ol sözi Behrām Cebeli işidüb (3) yerinden tırub aydur kanı ol yeri baña gösterüñ olsun kim (4) pehlevānuñ bir kılına ḥaṭā gele diyüb ben ayıtdum hele bugün (5) dağı şabr idelüm ol gice niyāz idüb yüz urdum gördüm (6) bir pīr seyr ‘āleminde aydur iy Gerdan Keşān ğam yime kim Qahramān şāğdur (7) daḥme’-i Qārūna düşdi ikinci kāt yir üzerine varub Şu‘bān (8) Seri helāk idiserdür üç aydan şonra gelüb

bunda selāmetile irer (9) zinhār bu yirden gitmeñ didi ol hālî görüb uyanub ol sözi (10) yārāna didüm Qahtarān bu sözi işidüb aydur iy perriler uş (11)

179a

biz bunda üç ay qalduq varuñ Şehyālün ve qal‘a’-yı devvāruñ (1) hālî görüb bize haber getürün perriler aydur ol vaqt kim bizüm getdügümüzi (2) divler gördiler her tarafa bekçiler qomışlardur şimdi biz varıcaq (3) mecāl vormeyüb bizi helāk iderler bizler sizlersiz gitmezüz (4) didiler ol hālîle üç aydur beklerüz diyü bu hālîle gelüb (5) serverlere irüb gördiler kim Gerdan Keşān bir ğarīb şeklile (6) el alışub gelür kimse görmiş degül ādem şüretlü ayaqları qaplān (7) ayağına beñzer bu nedür diyince perriler āh idüb iy diriğā kim (8) cihān yine ħarāba vardı bu ne ‘acebdür kim ħalāş eyledi eger (9) pehlevān bunun fitnessine düşdiyse iy serverler bāşuñuz (10) kaydın görüñ didiler perriler ādemlerün ardına siñdiler Qahtarān (11)

179b

aydur iy perriler bu kimdür kim böyle qorqarsız perri aydur bunun (1) hālî kıyāmete degin dinmeye bu ki Sehmān ādemizād dirler qāf eteginün (2) her birinde on sekiz biñ mağāra vardur cümlesi evler gibi her (3) dāmuñ dört biñ qal‘ası vardur cümlesi bunun elinde ‘ācizdür (4) bunu ādem Şāfi devrinden Keyümers şāh ħabs itmişidi uş ħalāş (5) olub nezāketle Gerdan Keşān avlamış diyince gelüb irdiler Sehmān (6) ikrāmile selām virdi perrilerün odı Qahtarān aydur iy server-i (7) ‘ayyārān bu kimdür Gerdan Keşān işāret itdi Sehmān erenlerün (8) öninde bāş urub ellerini öpdü Qahramānuñ selāmın idüb (9) hātemi qodı aydur iy serverler pehlevān sizlere muntazırdur gidelüm (10) ol perriler bu hālî görüb sevinüb gelüb Sehmānuñ elin öpdiler (11)

180a

Sehmān bunları bilüb merhabāladı Ekvālile Şehyālün hālî (1) şorub andan Behrāmuñ gūşın tütub aydur iy server muştuluq (2) olsun kim senün dağı ebeñ ve dedeñ kim Şu‘bān elinde esirdi (3) pehlevān devletinde anlar dağı ħalāş oldı diyüb erenler andan (4) tırub dağme önine geldiler gördiler Qahramān taht-ı zerrin (5) üzere oturmuş Rāy-ı hindile kıızı Serv-i Hıramān divler Qahramānuñ (6) qarşusına el bağlayub şafîle dururlar irüb erenler Rāy-ı (7) hindile görüñdiler Behrām eline Qahramān yapışub aydur iy şāh (8) cebeli kebîr ol çin elinde taş olan kızuñ oğı

Behrām budur (9) Behmen şāh daḥı gözlerinden seylāb aḳıdub iki taraıdan irüb (10)
Behrāmuḡ boynına ıol şalub didiler kim iy derdimüz üzerine (11)

180b

dermān Behrām biḡamdillah ki göricek gözümüz varmış diyüb (1) birbirinüḡ
‘aḳlı zāil olub bī-hüş oldılar ol demde ne ḡacet kim (2) dilendi maḳbül oldu ol ḡālıle
ol gice anda olub (3) şabāḡ gitmek yaraḡın itdiler ra‘dına pehlevānı götürüb (4)
bāḳilerni divler ve perriler götürüb gitdiler **naẓm** (5)

Söz nesīminden yine şaḡıb kelām Cān dimāḡına irerdi bir meřām (6)

Ol meřāmuḡ şemmesinden cān biter Anılayana la‘l ü gevher söz yiter (7)

Söz ḡazaīni dükenmez gencdür La‘l ü gevher didüḡüḡ bir rencdür (8)

‘Aḳl eri renci ḳoyub almaya renc Söz metā‘ idür hemān dünyāda genc (9)

Ger sözüḡ aḳabilürseḡ perdesin Göresin neyimiş sözüḡ perverdesin (10)

Lezzetinden cān-ı mesrūr idesin Dil evi nārını bir nūr idesin (11)

181a

İy olan deryā-yı söze āřınā Ḥālin pāyuḡa hezārān merhabā (1)

Şey’ Allah baḡrini pāyāndan Ḳatre’-i men‘ itme teşne cāndan (2)

tārīḡ mülük ḳavlınce ol vaḳt kim Şehyāl peri ḳařıd şalub (3) Huşenge ḡālı beyān
eyledi üç ay oldu belürmedi imdi (4) ḳaḳ‘ idüb her biri ḡayretile bāř u cān virmek
ḳařdın itdiler kim (5) ḳıḳub ne ḡālıse ḡoř göreler Şehyāl aydur iy serverler (6) şol
yardım istedüḡümüz ehl-i İřlāmdan din ḡayretini ḳomaya (7) beher ḡāl bir ḡaber gele
bir hafta daḡı şabr idelüm eger olmazsa (8) Ekvālün istedüḡi ḳiři benem beni virüb
şulḡ idesiz didi (9) **ezin cānıb** Ekvāl nerre kim bir yıl ḳal‘a üzerinde ceng eyledi (10)
alınayıcāḳ ḡayretile divān idüb divlere aydur iy kehrāblar bu ne ḡayretdür kim (11)

181b

bir yıl ḡiřāruḡ üzerinde ceng idüb alımayuz ırāḳdan (1) yaḳından işiden
kimesne bize ne dir ola ḡāzır oluḡ kim yārın (2) ḳal‘a‘-yı devvārı cengile Şehyālı
tutub ḡāḳe şalsam (3) gerek diyüb cümle divlere işmarladı cümle ‘ahd itdiler kim (4)
yārın ḡiřārı alalar meḡer bu ḡālı ḡiřār ḳavmi işidüb (5) feryādı asumāna irgürdiler el

altından haber gönderüb (6) didiler kim Şehyâli tutub virelüm dek bizi halâş idün
didiler (7) bu gelene ver hem idüb didiler kim bunca zamândan berü ceng ider (8)
bağ bu dem dağı amân isterler yürü şimden girü amân yokdur (9) div ellerinden geleni
diriğ itmesünler diyüb ol gice iki taraftan (10) şabâh Ekvâl gergedan bositândan yedi
kât zırh divler dersü (11)

182a

ğıriv idüb yürüdi Ekvâl kapuya irdi zira kim hişâr (1) tılsımile yapılmışdı
üzerinden kimse girmezdi ve hem hişâr şöyle (2) döner kim gürüdüsi üç günlük
yolda işidülürdi ammâ yılda (3) bir gün öyle vaqtine dek sâkin olurdu Ekvâl anı
bilmişdi (4) añaçün bir yıl koymışdı ol gün idi kim kırk biñ erile kapuya (5) irdi bir
kez eyle urdu kim der ü divârı şarşıldı görüb (6) perriler çağırub qarçaşdılar Ekvâl bir
gürz dağı urub kapunuñ (7) bir yanını oynatdı biriyle dağı kapuyu yıkub içerü divler
koylub (8) perrilerle ceng itmege tırdılar ol kavm ol gün feryâdı asumâna (9) irdi
perri begleri Şehyâl yanına gelüb didiler kim iy şâh (10) gör bizüm hâlümüz neye
irdi gitdi mâl bâş gitdi ehl ü ayâl (11)

182b

Şehyâl dinleyüb gördi kim ‘avrat oğlan gülüvvsı asumâna (1) irdi bir hâldür
kim ‘arşa-yı ‘arâşât nişân virüb Şehyâl (2) şâh el urub bâş açub âh idüb aydur iy
serverler bu dem (3) işimiz Allaha kaldı diyüb zârı eyledi ol kavm cümle bir yirden
bâş (4) açub ol ‘âli dergâhdan meded istediler gözlerinden yâş dökdiler **naẓm** (5)

Bâş açub itse du‘ â şıdkıyla kıl Dirler olur du‘ â elbet kabül (6)

Kimse mahrûm olmaz ol dergâhda İsteyen kaldı derd ü âhda (7)

Oñmağa dâim niyâz ehli işi Şöyle fikr it kim sebebdür göz yaşı (8)

Şâhidi derd ehlinüñ göz yâşıdur Bilmeden derd ehli hâlin nâşidür (9)

Ehl-i derd olduñ ise dermân senüñ Kıyduñise cânuña cânân senüñ (10)

ezin cânib meger Kahramân-ı Kâtil yârânile gelüb kal‘ a‘-yı devvâra (11)

183a

yaqın irdiler meger nāgehān pehlevānuḡ ḡulāḡına bir sehim-nāk na^ʿ ra (1) irdi dōnūb aydur bu ne na^ʿ radur perrilerūḡ biri aydur iy server (2) bu na^ʿ ra Ekvālūḡdūr yaqın şöyledūr kim ol şehre yūriyiş itmişdür (3) Ḳahramān aydur iy Sehmān beni severseḡ gör ḡaber getūr Sehmān (4) hemān pervāz urub gitdi gelüb yitdi gördi kim ḡāl fesāda (5) irmiş feryād dūnyāyı tūtmış div gūrūldisi perri şivānı asumāna (6) irmiş ol ḡālī Sehmān göricek dōnūb yıldırım gibi yine pehlevāna (7) irüb aydur iy şaḡīb ḡırān eger irişemezsek perrilerūḡ işin (8) tamām itmiş ne Şehyāl ḡaldı ne daḡıları diyince Behrāmūḡ gözlerinden (9) ḡan yāş revān oldı irüb Ḳahramān öḡinde bāş urub (10) aydur iy şaḡīb ḡırān-ı zamān dermān gerek ol ḡālile ḡişāruḡ (11)

183b

ūzerine irüb gördiler ki ḡişārlunuḡ bāşlarına ḡıyāmet (1) ḡopmuş niçe yüz biḡ div āhir men ūşūb ceng ider aramızda (2) yüz yigirmi eriş ḡaddile bir ʿ ifrit deryā gibi ḡürler ḡıncır bāşlu (3) bālıḡ gevdelū aḡzınuḡ āteşi cehennem zebānisi gibi şaḡılur Ḳahramān (4) aydur bu la^ʿ in kimdür perriler aydur iy pehlevān uşda Ekvāl-i (5) bed-fi^ʿ āl budur Ḳahramān aydur beni şol pūşte ūzerine siz ḡoyuḡ (6) gidūḡ bāşed ki na^ʿ ra uram diyū divler birbirine baḡışdılar ʿ Uḡḡāb (7) Baḡriyle Ḳahramānı anda irgürdiler pehlevānı ol pūşte ūzerine (8) ḡodılar pehlevān ol dāireye naḡar ider gördi kim ḡoş müzeyyen (9) şaḡrādur kim şaḡn-ı ceşitden nişān virūr ara yirde serfirāz ḡişār (10) ile ki div elinde zebūn olmış revān pehlevān ol altmış dōrt (11)

184a

pāre ceng alātına arayīde olub nuşret kemerin beline alub tıḡ ḡamḡamı (1) ḡamāʿil ḡıldı Keyümeleş gürzüni ḡarfiyla alub cān (2) bin cān siperini sīnesine çekdi Ḳarūn nīzesin tūtub ʿ Uḡḡāb (3) Baḡriye suvār oldı ol Ḳahramānı gözleriyle dāireye baḡub (4) dūşman ḡayreti cigerinden ḡanayub sīnesine gūrūldı cūş (5) ve ḡurūş ḡalabe idüb bir kez Allah diyū eyle na^ʿ ra itdi kim ʿ ālem (6) gümleyüb güyā diyār-ı bāḡ-ı irem zīr ū zeber oldı işiden serāsime (7) olub yigirmi yedi biḡ div cümle helāk oldı rivāyetdür (8) Ekvāl la^ʿ in ḡal^ʿ a ḡapusunda ceng iderken nāḡāh sehim-nāk (9) na^ʿ ra işidüb serāsime oldı niçe divler ḡişāra girüb (10) perrileri yaḡma iderken ol na^ʿ ra^ʿ-ı işidüb dōnūb ḡaşraya geldiler (11)

184b

Ekvāl daḥı kendüyi dirüb bu ne ḥāldür diyü ardına baḫub (1) ol püšte üzerinde görseler bir kimse tırur kim baḫmasına divler (2) döyemez ‘aceb bu kim ola dirken bu yaḡa Şehyāl kendüden ümīd (3) kesmişken nāḡāh perriler bu na‘ra’-ı işidüb didiler kim iy şāh bu ne (4) ḥāldür aşı ne olduğunu bilmezüz Şehyāl aydur ümīddür ki (5) ol zebūnları destgīrni zevāl Allah esīrgeye bir dermān ide (6) dinüb tāc ḥāne üzerinden baḫub gördiler kim karşı püšte üzerinde (7) kırk toḫuz eriş ḫaddlü bir dilir bir ‘acebden ‘aceb canavara suvār (8) olmış kırk toḫuz eriş ḫaddini la‘l ü cevāhirden cebe vü cevşen (9) içine tamām müstaḡraḫ eylemiş Sedd-i İskender gibi tayanub tırur yir yir (10) ‘aceb bu kim ola dimişler meger kim Ḳahramān püšte üzerine iricek (11)

185a

dimişdi kim gidün bāşed ki na‘ra idem divler ayıtdılar pehlevān ‘aceb (1) lāf eyledi na‘rada ne ola kim bize git diye diyüb muḫayyed (2) olmamışlardı vaḫt kim pehlevān na‘ra eyledi cümlesinüḡ ‘aḫlı gitdi (3) Sehmān gücile kendülere getürdi didiler kim bu ne ḥāldür (4) Sehmān ve Gerdan Keşān aydur iy divler bu ol Servün na‘rasıdur (5) daḥı cenge girmedi ḥāzır oluḡ didi **ezin cānīb** Ekvāl (6) kendüye gelüb aydur bu ne ḥāldür didiler kim iy şāh ol püšte (7) üzerinde tırub kimesne bu na‘ra andan geldi didi Ekvāl aydur (8) bu tıran dive ve perriye beḡzemez didiler kim bu ādem oḡlıdur dirken (9) hemān na‘ra tekrār idüb cenge yürüdi ḥāy ḫomaḡ diyince (10) yārān daḥı her taraḫdan pehlevānı gözedürlerdi ol cenge girince (11)

185b

bunlar daḥı egreşüb yürüdiler bir yaḡadan daḥı cenge girince (1) gördiler bir piyāde eline bir elmās teber almış sürdüḡine yıl (2) gibi irüb irdüḡin çalub iki pāre eyler ardınca bir gergedan (3) suvār altmış üç eriş ḫaddini çin pulāda ḡarḫ eylemiş eline bir (4) ‘amūd kūh-ı peyker tıtub urduḡı divi ḫurd-ı ḫām eyler (5) anuḡ ḫafāsınca elli üç eriş ḫaddile bir raḫş suvār yürüyüb (6) eline elmās seyf almış irdüḡini iki pāre eyler yine bir yaḡadan (7) bir servi ḫadd fitne endāz elinde bir tiḡ abudār şöyle ceng ider kim (8) deprenişine göz irmez bunlar kimler diyü div perri gözlerken (9) bir gürüldi oldı niteki diyince gördiler bir taraḫdan on iki (10) āteş dem güniler her biri seksen toḫsān eriş ḫadd çekmiş ellerine (11)

186a

birer yek pāre ‘amūd almış eyle ceng iderler kim bir ayaqlarınuḡ (1) altında iḡler Ekvāl divlerüḡ bāşına kıyāmet ḡoparurlar ol (2) ḡālī div perri ‘acebleşüb yā rabb bunlar kimler ola dirken ol (3) yedi perri gelüb Şehbāl öḡinde bāş urub didiler kim iy şāḡ (4) devletünḡde uş dükeli murāduḡ ḡaḡḡ virdi diyüb cümle ḡālī (5) beyān etdiler gelen kimler olduḡın ol on iki divüḡ ḡālāşı (6) oḡlı Behrām bile geldüḡın daḡı Şehyālüḡ ḡayın atası ḡātūnıyla (7) bile olduḡın cümle ḡaber virdiler Şehyāl ol sözleri (8) işidüb feraḡından cānı şād olub ḡāy görüḡ diyince Rāy şāḡıla (9) cebel kebīr sultānın alub ḡātūnıyla ḡışāra iletdiler Şehbāl (10) ḡarşu varub Rāyile görüşüb andan şāḡ ḡayın atasıyla görüşüb (11)

186b

ḡāl ḡaḡır şoruşdılar gelüb perriler Behrāmīle Gerdan Keşānı (1) alub ḡışāra geldiler Behrām atasınuḡ ḡademine bāş urub oḡluḡ (2) Behrāmdur didiler Şehbālüḡ ‘aḡlı gidüb yine kendüye geldi (3) aydur iy gözüm nūrı Behrām ‘aceb düşmidür yā ḡayāl diyü oḡlın (4) kenāra çekdi ol ḡasretile şādı yāşlarını dökdiler Gerdan (5) Keşān aydur iy şāḡ biḡamdillah ki fūrḡat nihāyet buldı görmek (6) görüşmek bāḡı buyuruḡ şāḡīb ḡırānuḡ cengin temāşā idelüm ki (7) devrānuḡ bir danesidür diyüb andan göz yerine gelüb nazar (8) şaldılar **ezin cānīb** ol vaḡt kim bu şalābetile divlerüḡ (9) arasına girüb tārmār eyledi Ekvāl aydur bu nedür didiler kim (10) iy sultān-ı küh-ı ḡamer ḡāzır bāş bu ol serverdür kim İsfendiyār (11)

187a

çini helāk idüb ḡārūn daḡmesini bozub anda ataḡ (1) Şu‘bān Seri helāk iden budur didiler ol sözi Ekvāl (2) işidüb āḡ idüb aydur dirig Şu‘bān Sere kim şunuḡ elinde helāk (3) oldu diyüb bir kez ḡar mişāl aḡırub ḡışmile aḡzından āteşler (4) şaçub meydāna yürüyüb aydur iy şüm ḡāk peççe ḡāzır (5) bāş kim saḡa ne iş ḡılam senden şoḡra diyār-ı ādemzāduḡ atam (6) ḡayınçün külini yire virem diyüb irüb ‘amūd çeküb ḡavale (7) itdi ḡahramān görđi ḡara bulutlayın bir āhen-‘amūd kim gürleyüb (8) yüz yigirmi eriş ḡadd üzerine gelüb pehlevāna ḡavale idince pehlevān (9) daḡı cān bin cān ḡalkānın bunda deḡeyeyin diyüb berāber virdi (10) görenler ḡahramāndan ümīd ḡaḡ idüb irüb ‘amūd sipere ḡışmile (11)

187b

doğundi ol siper çarh var dönüb bir āvāz peydā oldı kim niçe divlerüñ (1) zehresi çāk oldı rahşuñ ayağı yire gömüldi toz gerdūna (2) irdi ol toz içinde Qahramān görünmeyüb düşman şādıyla (3) gülüb dostlar diriğ feryād itdiler ol dem Qahramān dağı yıldırım (4) gibi toz içinden taşra geldi görenler aferīn didiler Ekvāl (5) pehlevānı şāğ göricek şöyle kağıdı kim hısm odına yandı (6) revān yine ‘amūd çeküb tut iy hāki diyü havale itdi (7) irüb server yine kalkān virüb men‘ itdi velī ‘amūd siperden (8) şarşılıb yire toğundi yirler zaya gelüb yarusına degin (9) ‘amūd yire gömüldi div aydur iy hāki uş bulduñ yirüñ aşluña (10) kavışduñ diyince pehlevān yine bir yaña çıkub üzerine yürüdi anı (11) görüb yine bir darb eyle urdı kim tağlara ursa yıka idi Allah (12)

188a

şaklayub yine āsān redd eyledi görenler Qahramānuñ erligine taḥsīn (1) didiler tā kim nevbet pehlevāna degdi irüb tiğ gamgam tutub rahş (2) şalub berāber gelince üzengi üzerinden bir kez ḥaykırub kuvvet (3) birle eyle çaldı kim div ‘amūdın virüb tiğ ‘amūdı iki pāre idüb (4) on iki elinüñ birisin kendüsinden yire şaldı div şunub (5) düşen kolın Qahramān geçince alub yutdı yine yerine geldi (6) Qahramān ‘acebleyüb irüb hısmile bir dağı çalub bir kolın dağı düşürdi (7) div yine alub yutdı Qahramān ‘āciz kalub revān şunub Keyümers (8) gürzinüñ gılāfın elince ol diyāra dersū münevver olub niçe (9) divlerüñ gözi gürzüñ şuā‘ indan bulandı bir kaç kez bāşı üzere (10) tutdı dürlü şā‘ ikalar peydā olub zemīn gürüldi birle toldı (11)

188b

Ekvāl ol gürzi göricek kendüden vardı cān bāşına (1) şıçradı zira kim anuñ ḥaşşasın bilmişdi ol ḥālile pehlevān (2) irüb gürleyü havale idince Ekvālün yüregi dōyemeyüb pehlevānuñ (3) öñinden kaçdı dem çeküb kara tütün gibi çıkub hevāya gitdi (4) Qahramān aydur iy la‘ in elümden kında cān iletessin tapduğum (5) dīn ḥaqqıçün yedi kāt yir altında öküz boynuzına dağı girsen (6) kıomayam diyüb üç def‘ a na‘ ra eyleyüb kendüyi ol leşkere urub (7) her taraftan demed demed eyledi anı görüb yārānile perri leşkeri (8) dağı yürüyüb ol gün div leşkerine bir iş itdiler kim iki nerre (9) bir yirde kıalmadı geregi gibi divleri kırub esīr itdiler pehlevān gördi (10) bir taraftan bir eyü alāy mücevher püşlar Gerdan Keşān irüb aydur (11)

189a

iy şāhib kırān-ı zamān Behrām Cebeli atası şāh diyār-ı bāğ-ı irem (1) Şehyāl perridür şāhib kırāna istiḳbāl için gelür didi pehlevān (2) gelenleri bilicek revān piyāde olub karşı yürüdi irüb (3) Şehbāl ḳol şunub bağrına çeküb merḫabā şāhum hoş geldün iy (4) derdümüze dermān irüb yaḳamuzı düşman elinden alan Ḳahramān (5) diyüb gözlerin öpdü gelüb bāḳi peri begleri pehlevānuḡ ayağına (6) döküldiler andan yine suvār olub ikisi söyleşüb Ekvālün (7) bārīgāhına gelüb pehlevān Şehbālün elin alub Ekvālün taḫtına geçürdi (8) kendü daḡı pāy taḫtda oturdu yanına Ḳaḫtarān ve Behrām oturdu (9) karşıasına Ra‘d Sinidile kehrāblar oturub Sehmān ādemizād (10) birle Gerdan Keşān ayağın ḫırdı Şehyālün bir yanına Rāy ve bir (11)

189b

yanına Behmen oturub yine Şehbāl şāh bāş getürüb aydur (1) merḫabā iy pehlevān seniḡ gülistān diyārına itdügün eylūḡi kimse (2) kimseye itmez ḫudā destgürün olsun diyü döndü Ḳaḫtarān (3) ve Gerdan Keşāndan daḡı özürler dileyüb her birine ‘ālem ḫaracı (4) deḡer ḫil‘ atlar virdi ol on iki divlerün daḡı ḫāllerni (5) ve ḫāḫırlarını şorub hoş gördü andan olan esirleri (6) getürüb imāna da‘vet eyledi cümlesi ḳabül idüb imāna (7) geldiler anlara Helāhili serleşker eyledi ol ḫaber diyār-ı gülistān-ı iremde (8) cümle işidildi kim Şehyāl şāhuḡ yigirmi üç yıldan berü taş (9) olan oḡlı ḫalāş olub bir şāhib kırānile gelüb āteş-i düşman (10) elinden ḫalāş eylemiş ol diyāruḡ bu ḫarafdan begleri ‘āli bişkeşler (11)

190a

çeküb gelüb Ḳahramān ḫizmetine irdiler yine ol diyār ābādān (1) olub illere raḫtlıḡ oldu andan buyurdu bir nāme yazub (2) Sehmānile gönderdi kim Huşenk şāha ḫaḳıḳat-ı ḫāli bile ol (3) ḫālde Behrām Cebeli bāş ḳaldurub atasına aydur iy şāh ata (4) ḳanı anamuḡ ḫāli nice oldu Şehbāl cevāb virmeyüb el yüzine (5) ḫutub ağladı Behmen şāh daḡı ağladı Ḳahramān aydur iy şāh (6) ben bende Huşenk şāh önünde ol ‘ahdı eyledüm ki Behrāmuḡ (7) atasını ḫalāş idüb elbetde Ekvāli helāk idem yā bu yolda (8) bāş virem bize bir kimse gerek kim Ekvālün mekānını bulı vire didi (9) olan div perri cevāb virmeyüb bāş aşaḡa şaldılar **ḫakīm ḳavlince** (10) ol gün kim Ekvāl şınub düşman bozuldu Ḳahramān gördü (11)

190b

Semendün yoğ ayıtdı anı Semendün apudan girüb geldi elinde (1) yüz kırık sekiz eriş addlü bir divi mukem ayd u bend eylemiş alub (2) geldi pehlevān öñinde bāř urub řehyālün elin öpdi ahramān (3) ayıtdı iy Kehrāb bu esirün kimdür yir yir ayıtdılar pehlevān dād (4) bu zālīmün elinden bu diyār bunun şerrinden emān degildür Ekvālün (5) dedesidür adına ‘İfrit dirler diyār-ı sengistān řāhıdur dāirede (6) yedi diyār kim vardur cümlesi bunun zebündür her birine yılda (7) dört yüz biñ kız oğlan şalmışdur yıl bāř gelince her řāh (8) hāzır idüb yıl bāř olıcağ bir aç kendü gibi la‘ inle gelüb bu (9) diyāra ıkar oturur şoşbet ider her řāh dürlü bişkeşlerle ırları (10) ata ana avm hışım yanınca feryādile getirürler vāy eger gelenleri (11)

191a

begenmeye buyurur divler ol diyārun altın üstine dönderürler (1) eger begenürse üç ayı ‘ıyş nūř eyler üç aydan şonra helāk (2) idüb yirler bāķisin alub giderler hāy bu zālīm ne zulumlar eylemişdür (3) hic řāh yoğdur kim yedi sekiz kızını yememiş ola bu zālīmün (4) elinden dād diyü her arafdan feryād itdiler ahramān işidüb (5) aydur Semendüne ki iy Kehrāb bu la‘ ini nice ele getürdük (6) aydur iy řāhib ırān Ekvāl şınub gitdükden şonra ardınca (7) vardum bu la‘ in beni görüb döndi ceng eyledi himmetünde bunu (8) zebün idüb ıtdum divler gelüb elümden aldılar ardınca (9) vardum Ekvāl arřu gelüb ceng eyledi anı dağı zebün idüb (10) yine sürdüm üç kez Ekvāli zebün itdüm yine gördüm bir arafdan (11)

191b

bu la‘ in gürleyüb gelüb irdi bu benümle cenge urub (1) Ekvāl açdı āhir gördüm Ekvāl elden ıkdı bārī bunu (2) omayub alub gidem didüm uş řāhib ırān devletinde ıtub (3) ele getürdüm ol avm-i mazlum Semendünün ayağına dökilüb (4) du‘ ā itdiler pehlevān buyurdı kim diñ diyāra şala idün ‘İfritden (5) güç görenler gelsünler ol diyār halkı ‘İfritün ıtulduğın (6) işidüb gül-i řādile gelüb didiler kim āh bu zālīm anı bize itdügün (7) bilür misin diyüb feryād eylediler pehlevān aydur iy ‘İfrit bilür misin (8) Ekvāl andadır ‘İfrit dağı bāř götürüb ol āteř gözleriyle (9) dāireye baķub tařt üzere řehyāli görüb iki yaşadan Rāyı (10) Behmeni gördi pāy taştında ahramān-ı ātili gördi henüz genc (11)

192a

yigid iki yaña Qahtarānı gördi Behrāmı gördi Gerdan Keşānı (1) ol on iki divi gördi ‘İfrit dağı qarı kırtur (2) bu kadar ādem ejderleri div erenleri göricek aydur dünyāda (3) każāya belāya bunlar yiter diyüb Qahramāna aydur eger Ekvāli (4) şorarsañ bundan gidicek işitdüm kal‘a’-yı bī-karāra varub (5) anda Şehyāl hātūnı esir idi anda olan hazinesin anuñla (6) dağı esirlerden kim varise alub ol hişāri boş koyub (7) kūh-ı billurı aşub kal‘a’-yı cām cihān nümāya gitdi anda qarındaşı (8) vardur ‘Azār div dirler anuñçün gitdi didi andan (9) ‘İfriti öldürdiler Şehyāl ol sözi kim işitdi gözlerinden ğayret (10) yāşı revān oldı Qahramān görüb aydur iy şāh-ı perriyān (11)

192b

niçün nevmīd olursın Allah kerīmdür aydur iy server nice (1) zārı itmeyem kim kırk yıldur helālüm div elinde esir iki qarındaşum (2) birle şimdiyedek girü ümīd kesilüb hasret (3) kıyāmete kaldı didi Qahramān aydur niçün ümīd kaṭ‘ olunur (4) aydur anuñçün kim ol diyāra div perri varmağa ‘ācizdür (5) zira kim ol kūh-ı billur-ı ‘azmūñ ṭolı ve ‘arzı perri menziline (6) altı aylık yoldur üzerinde cānlu olmaz şāfi billurdur (7) gündüz güneş harāretinden od kapar tūtüşur yanar gice olıcağ (8) hevādan bürüdet cezb idüb şovuk olur her taraftan sil (9) bahri gibi aqub revān olur ol (10) sebebden aşılmaz didi ol sözi Qahramān işidüb döndi divlere aydur iy Kehrāblar ol (11)

193a

tağūñ aşlın nice bilürsüz Samedün aydur iy pehlevān ol (1) tağı ben bende bir zamān qarındaşum Añaronile aşdum hayli zahmet (2) çekdüm şimdi ḥod bunca zamān ḥabs çeküb taqatüm tāk olmışdur (3) Qahramān aydur yā Ekvāl nice aşdı ayıtdılar iy pehlevān kuḥ-ı bellüri (4) aşub oranı bir yük aşurmak āsāndur ammā senüñ gibi pehlevānı (5) aşurmak degme kimsenüñ elinden gelmez didi cümle div perri böyle (6) diyicek Qahramān aydur iy nerreler ol aşılmaz diyü Ekvāli koyacağımız (7) yok elbetde şunja kaşd iderüz eger rāst gelüb varursuz (8) devlet bizüm eger olmaya emr Allahuñ diñ yarağ görüb gidelüm (9) yakın varalum diyüb buyurdı kim getmek üzere olalar ol ḥālde (10) bir pīr perri aydur iy güzide’-i devrān ‘aqlı oldur kim her işüñ (11)

193b

āsānın işleye mehlekeden şaķına ahramān aydur diņ imdi (1) fikr idūņ nice itmek gerek perri aydur iy pehlevān eger bunı (2) iderse Murġ-ı Fermān ider ġayrıların elinden gelmez ahramān (3) aydur ol kūş anda olur ol aydur şahrāyı heyhātuņ (4) cānib-i şimālisinde bir behişt mişāli şahrā vardur topraġı mūşk (5) otı sūnbūl rāst ortasında ol şahrānuņ bir bellürden (6) taġ olmuş adına bellür kūçek dirler kırķ biņ fersaġ dāiresi (7) vardur on biņ fersaġ yüceligi vardur ol şahrāda (8) ve taġda hiġ aġac yokdur velī ol taġuņ rāst ullesinde (9) bir aġac vardur ġölgesine on biņ atlu şıġar kiři ucaġına (10) olmaya rāst dibinden bir bikār revān olmuşdur at geġemez ol (11)

194a

aġacuņ üzerinde Murġ Fermān Berūņ yuvası vardur kendüsi (1) ululuġda bir taġa beņzer bāşı kıızıl yāķūt rengindedür burnı (2) yeşil zeberced rengindedür minarı elmās gevdesi ġāyet şarudur (3) günde biş fil yir altı dürlü dil söyler ādem-i şafiye varub (4) imān getürmişdür şimdi andan ġayrı kimesne senūņ gibi serveri (5) kūh-ı bellura aşuramaz ahramān ol sözi işidüb ġāyet (6) feraġ oldu aydur diņ imdi ben gelince benüm yirüme Serv (7) otursun beni üç ay bekleņ eger gelmeyem benden ümīd ať (8) idüb rub^c mesķūna varuņ benüm selāmum Huşenk şāha iledūņ (9) beni ġayr du^c ādan unutmayub aņarlar Şehyāl gelüb pehlevānuņ ayaġına (10) düşüb aydur iy şāhib kırān-ı zamān bizüm ücümüzden saņa (11)

194b

bu adar zaġmet lāyık degildür gel fāriġ ol ahramān aydur (1) iy şāh imden girü Ekvāl benüm zebūnumdur anı omazam ve hem (2) Huşenk şāh atından Ekvāl iġün gitdüm açan ola kim anı (3) bir taraf itmedin gidem hemān sizler beni Allaha ışmarlaņ diyüb (4) yerinden urub altmış dört pāre ceng altına arayīde olub (5) cümlesine vidā^c eyledi buyurdı Ra^c d div ilerü gelüb (6) pehlevānı götürüb gitdi yārān yerinde aġlaşu aldı **artūs ġakīm avlince** (7) ol vaġt kim pehlevān gidüb üç ġün seyr idüb ol şahrāya (8) irdiler ol taġ kenārına yaķın gelüb pehlevān buyurdı bir (9) fil şikār idüb arnın yardılar pehlevān iġine girüb ayıtdı (10) sizler daġı bu yirde urmaņ diyüb divler daġı vidā^c idüb gitdi (11)

195a

ol gice pehlevān fil ƙarnında yatub şabaḥ şāh-ı murġān daḥı (1) şikār gözleyü hevāda pervāzda iken ol fil leşin görüb (2) hemān ƙanād büküb indi eyle ġıjlayu indi kim Ƙahramān gibi kimse (3) vehm eyledi irüb minƙar urub ol fil götürüb hevāya döndi (4) irüb yuvasında yavrularınun önünde ƙoyub gitdi pehlevān (5) daḥı leş içinden ḥissile ḥālī bilüb ḥançer çeküb filün ƙarnın (6) yardı taşraya geldi gördi küh-ı bellur āteş gibi tutuşub (7) yanar bir seng bellürden ƙullesinde bir ulu ağac üzerinde bir yuva kim (8) bir yigid el taşın bir bāşından bir bāşına irgürmez içinde iki (9) yavru oturur her birinün bir oyuk gibi bāşları yāƙūt var (10) burunları yeşil zeberced minƙarları elmās gevdeleri şaru ol ƙadar (11)

195b

fil gergedan kemükleri yatur kim nihāyeti yoƙ ol yavrular (1) çeküb ol gevdeyi pāreleyüb bir velī ġün ƙızduġınca (2) ol taş şöyle ıssı oldu kim Ƙahramān ġāyet bī-ḥuzur oldu (3) kendüye dermān istedi aşığa baƙub gördi kim ol bınar (4) ol ağac dibinden ġürleyüb aƙar Ƙahramān kemendi çıkarub bir (5) ucın ağaca berkidüb aşığa indi ıssıdan ƙaçub ol şuya (6) girüb boġazına dek batub tırdı birazdan eyle ıssı oldu kim (7) Ƙahramān elin şudan çıkarub bir taş üstine ƙodı elinün derisi (8) taşa yapışub ƙaldı bārī ne ḥālise ġün döndükden (9) sonra aḥşāma yaƙın eyle şovuk oldu kim Ƙahramān gördi kim bu kerre (10) şovukdan helāk olur şudan ƙıçub kemendi tutub yine yuvaya (11)

196a

gelüb yavruların yanına sındı yavrular daḥı andan yacānmayub (1) ol gice ƙüş gelmedi şabaḥ yine Ƙahramān indi kim şuya gire (2) gördi yavrılar feryāda başladı ne ḥāl ki dirken gördi bir (3) taraıdan ƙara tütünler peydā oldu içinden nesnelere oynar (4) vehim-nāk āvāza gelüb pehlevān ‘aceb ne ola dirken gördi kim (5) bir nerre ejderhā künbed gibi bāş götürür külḥāndamı gibi gözlerini (6) açub aġzından odlar saçub on iki pencesini yire urmuş (7) ġıjlayub gelür Ƙahramān görüb şücā‘atı ḥarekete gelüb bir kez (8) cigerinden eyle na‘ ra ḥayƙırdı kim ol küh-ı deşt ḥarekete gelüb (9) bir kez canavar ol na‘ radan belgileyüb bir mil ƙadarı bāşını yukaru (10) ƙaldurdu dāireye baƙub kimse görmedi yine yürüdi Ƙahramān (11)

196b

kol tîr ü kemāna urub gözledi velî yavrıların feryâdı (1) dünyâyı tutdı
Kahramân bir na‘ra dağı itdi yavrılar bir ğayrîden (2) âvâz işidicek kenāra gelüb
bağub pehlevānı görüb arqasın (3) ağaca virüb ol canavara karşı şakıyub turur
yavrılar (4) bu kadar öz idareñile nice hiss itdiler bu server ejderhāya (5) kaşdı
olduğın yavrılar kendü dillerince haqqā niyâz idüb (6) Kahramāna fetḥ ü nuşret
dilediler **üstād kavlınce** ejderhā dağı bağub (7) Kahramānı göricek bir kez kıyruğın
yire urub zehrini şaça üstine (8) yürüdi yaqın iricek bāş götürüb sîneyide virüb bir
kez dem (9) çeküb pehlevān ayak ide virüb turdı ejderhā almayıcağ yine (10) dem
virdi yine almadı māḥaşal yedi kez dem virdi alımadı (11)

197a

canavar kaşkıyub ğıjğırdı eyle odı şaçdı ağzından kim ‘ālem (1) odile tıldı
Kahramānı Allah şakladı andan pehlevān gergedan (2) şāḫıyla yaşanmış div segiriyle
şarılmış kemānı koluna alub qan (3) ağızlu elmās peykānlu ecel peykān kirişi şalub
ejderhāya atdı (4) irüb ejderün yolına toqınub oğ pāre pāre olub damarından (5) od
çıqdı canavara kār etmedi ol işe pehlevān ‘acebā qalub (6) bir dağı atdı od eyle oldı
kim dimek olmaz bu kerre dağı şāğ (7) gözün gözleyüb atdı urub bir gözünden
qafāsından çıkub (8) gidi canavar zaḥm yiyicek kendüyi götürüb yire urdı tağ (9)
şarşıldı yine turub yürüyince kendüyi ḥāzır idüb bir gözine (10) dağı urdı canavarın
iki gözi gidicek kendüyi yirden yire urdı (11)

197b

tağ şarşıldı yine turub yürüyince kendüyi ḥāzır idüb (1) bir gözine dağı urdı
canavarın iki gözi gidicek (2) kendüyi yirden yire urdı irüb bir kez tığ ğamğamile
bāşıra (3) eyle çaldı kim qafāsın iki şakq eyledi zehr ḥazinesine tuş (4) gelüb revān
oldı Kahramān yaramaz koqu işidüb kendüyi (5) kırq adım giriye atdı tā kim canavar
depinü depinü cān virdi (6) irüb kemendin şāḫ mühresin aldı şudan kendü yarağın
yudı (7) aḥşām yine kemend tutub yavrılara çıqdı ol peççeler gelüb (8) Kahramān
önünde qanad şaldılar ötişdiler pehlevān ‘acebā (9) qaldı kim bunlarda ne hoş ider
eñvār ol gice ol iki (10) yavrılar şabaḥdan uyumayub pehlevānı gözleyüb ötişüb (11)

198a

turdılar kûş ol gice gelmedi tā kim şabāh oldu pehlevān (1) yine kemend tutub
aşağa indi birazdan kûş dağı geldi pehlevān (2) nazar idüb iki kanādı gök yüzün
tamām bürümüş ammā eyle (3) ğıjğırdıyla heybetile gelür kim nerre divler düyemez
tā kim gelüb (4) yuvasına yakın irüb gördi yavruları şāğ zira ejder (5) gelecek vaḳti
bilürdi şükr idüb yuvaya bir tağ gibi konub (6) kanād divşürdi yavruları ğāyet feraḥ
görüb ḥāllerin (7) şordı anlar dağı dillerince aşağı bak kûş dağı aşağı (8) bakub gördi
ol bunca zamāndan berü yavruların yiyen (9) çāre bulmaduğı evren kendü kanına ğarḳ
olmuş yatur aydur (10) hāy bu nedür bunu kim itdi ayıtdılar ḥāl şöyle diyüb (11)

198b

pehlevānı gösterdiler kûş dağı Ḳahramānı göricek revān (1) yire inüb yelken
gibi kanādların devşürüb kıyruḳ şalub (2) kırsak kabardub silkindi boyun uzadub
ḥıramāni yürüyüb (3) pehlevāna yakın irüb faşih lisān depredüb ‘ arab dilince (4)
selām virdi yüz urub aydur iy server kimsin bu yire nice (5) geldüñ ve hem bu kadar
eylügi kim sen baña itdüñ hiç kimse kimseye (6) itmez beher ḥāl bunda bir murād
içün geldük di eger elümden gelürse (7) yüz üstine ḥizmet ideyim didi Ḳahramān
aydur iy sālār-ı murġān (8) emr Allahuñdur eceli gelmişdi hā nihāyet biz dağı bahāne
olduḳ (9) belı senüñ kıatunḳa bizüm dağı bir murādumuz vardur ümıddür ki diriğ (10)
olmaya kûş aydur iy server hele bu dem konuğumsın bir dem şabr (11)

199a

it diyüb kanād açub ğıjlayu hevāya ağıdı az vaḳtden yine (1) gelüb bir kaç diri
kıuşlar getürüb aydur iy server ma‘zur (2) tut bizler ādem gibi boğazlayub bitürmek
bilmezüz bir bir minḳarından (3) şunu virdi pehlevān alub boğazlayub yoldı kûş varub
(4) tuz dağı getürdi ol kûş anı bellür üzerine kıodı (5) bişince murġ ayıtdı iy server di
imdi benden murāduñ nedür (6) buyur Ḳahramān aydur iy sālār-ı murġān murād
oldur kim Ekvāl (7) la‘in kıaçub bellür a‘zamı aşub kıal‘a‘-yı cām-ı cihān nümāya (8)
gitmiş eger luḳ idüb himmet idersenḳ ol tağdan beni (9) aşırayduñ didi kûş bu sözi
işıdüb bir zamān fikre varub (10) aydur iy server ne ‘aceb bī-ḥüde fikr itmişsin gel
bu sevdādan (11)

199b

vazgeç seni âdemizâda iledeyin yoğsa bu olur fikr degildür (1) didi Qahramân aydur iy murğ-ı kebîr beni âdemizâda iledicek (2) minnetüm yoğ saña minnet itdüğüm budur kim ol kûha beni senden (3) ğayrı aşırur yoğdur didiler baña himmet gerek anda varmağa (4) vegerni ğayrı sal âsândur ol kûş gördi Qahramân iğdâm (5) kemerini beline bağlamış aydur iy şâhib kırân-ı zamân taḥsîn himmetüne ki (6) hoş iğdâm itmişsin bu himmeti sen eyledün bir dağı ğayret (7) kemerin belümüze şalalum ya budur kim tağı aşuravuz yâḥud (8) pehlevân yolında qurbân olavuz didi dağı yedi günlük (9) azıq görüb ol ejder gevdesin yavrularına çıkarub virüb (10) azıq qodı aydur beni yedi güne dek umuğ didi Qahramân (11)

200a

aydur iy murğ kebîr bu tağda ḥod sizden ğayrı cânlu olmaz (1) bu canavar qandan geldi aydur iy server bu tağda bir ğâr vardur (2) cümle perriden ol tağa irmiş degildür ben dağı ne qadar ki (3) qaşd eyledüm irmedüm bu canavar ol ğâr içinden gelür didi (4) **tārîḥ mülük qavlınce** canavar yedi günlük azıq görüb pehlevânı (5) kemendile üzerine berkitdi kendüyi dağı kûş üzerine berkidüb (6) ḥatarlu saqardur kûş ve Qahramân tevekkül vâcibülvücûya (7) qılıb kûş yavrılar bile vidâ^c idüb bellür kûçekden (8) qanâd açub ber-^cazm bellür a^czam idüb üç gün üç gice (9) gidüb dördüncü gün Qahramân gördi kûş râst kıyruğınuğ (10) üzerine gelüb gider velî şöyle gider kim qanâdlarınuğ gürüldüsinden (11)

200b

zehreler çâk olur Qahramân aydur iy sâlâr-ı murğân ne (1) ^caceb gidersin aydur iy pehlevân (2) ol qarşuğa nazâr eyle pehlevân anı nazâr idüb gördi bir ^caceb nesne tutuşmuş şu^cle virüb (3) yanar güyâ şarq ğarb yir gök ortasına âteş düşmiş (4) yanar aydur bu nedür kim dünyâ oda düşmiş aydur iy server (5) ol görinen bellür-i a^czamdur bundan aña altı aylıq yoldur (6) eger böyle yüce gitmeyem râst tağ içine uğraruz eger (7) biñ cânumuz dağı varise biri qalmaz vaḳti beşinci gün diyicek (8) Qahramân gördi kûş qanâdlarını açub ^câdeti üzere (9) uçub gider ammâ her bir yününün dibinden deri bıñar olub (10) aqar yine gögsi eyle gürler kim ^calem tolmış ne ḥâl ki diyüb (11)

201a

aşğa baķub ne gördi bir ‘aceb od tıtuşub yanar cüş (1) ve ħurüşla od yālini bölük bölük asumāna irmiş ne ķadar kim (2) baķdı ol bī-nihāye odun ħaddin pāyānın görmedi kendüler (3) daķı rāst üzerine irmişler ferişteher āvāzı işidilür (4) yılduzlarun her biri bir tağ gibi görünür murğ aydur iy pehlevān (5) uş kūh-ı bellurun rāst ķullesine irdük budur kim gündüz güneş (6) ħarāretinden od ķapar böyle tıtuşub yanar gice olıcaķ hevādan (7) şu cezb idüb her yaņadan mecr olub aķar gāyet mücerrā olduğunun (8) ħaşşasıdur tā kıyāmete dek böyledür uş bizler rāst (9) üzerindeyüz eger bugün bu gice geğdük ħalāş olduķ (10) vegerni geğmeyüb helāk oluruz zira gāyet zebūn oldum (11)

201b

ben umardum kūh-ı kāfi arķama alub şarķ u Ėarbtı gezem ammā (1) bu dem senün altunĖda zebūn oldum sen daķı Şuğfi İdrisiye meşĖül (2) ol diyüb gice irdi ol āteş gidüb gāyet şovuķ oldu (3) şöyle kim Ķahramān üşiyüb ol ķüşun yünji arasına sinĖi (4) tā kim şabāĖ oldu gördi ķüş bāşı üzere süzilüb iner (5) ol ħālile yedi Ėün gitdiler tā kim sekizinci Ėün seğer vaķtinde (6) Murğ-ı Fermān süzilüb bir ħoş şahrāya inüb bir aĖac dibine (7) lāya‘ ķıl ķondı zamāndan şonra ‘aķlı gelüb kendüyi ol yirde (8) görüb aydur iy pehlevān uş diyār-ı cām-ı cihān nümāya geldük (9) bu diyār Ekvālün ķarındaşı ‘Atķār divünĖdür ħazer gerek pehlevān (10) daķı nażar idüb gördi behiş meşāli bir ħoş diyārdur kim (11)

202a

gözler görmiş degül Ķahramān ol ħüb yiri görüb taĖsīn (1) itdi murğ-ı Ķahramān aydur iy server bu tıracaķ yir degül ħālün (2) gör didi pehlevān aydur iy sālār-ı tıyur bir keremdür itdün (3) luţ idüb üç Ėün tıralum görelüm ħālümüz neye irer (4) eger anun gibi ecelimüz irerse bizüm ħaberümüzi diyār-ı Ėülistāna ilet (5) kim bizi ħayr du‘ādan unutmayalar anlar daķı ħaberümüzi hindüstānda (6) Huşenk şāha iledele diyüb murğile vidā‘ idüb cübbe (7) eteklerin miyāne alub ķal‘ a yolın tıtuşub Allaha şığınub (8) gitdi aĖşām bir yirde ķarār idüb şabāĖ giderken gördi (9) ķarşuda bir nesne oda yanar tıtuşub aydur iy vāy yine (10) āteşe düşdüm diyüb daķı yaķın gelüb gördi deryāyı (11)

202b

muḥīṭ kenārında bir hoş mu‘teber ḥiṣār içinde divler gürüldüsi (1) asumāna
irmiş ol cemi‘ burc bārusı der u divārı şırçadan (2) şabāḥ vaktinde ḫapuya irüb gördi
açuk bismillah diyüb içerü (3) girdi gördi ḫāne ve ḫāne çarşu ve çarşu dükkān ve
dükkān (4) ne varise cümle sırçadan ammā bu şehriñ rāst ortasında bir ulu (5) meyl
yapmışlar üzerinde bir ḫurūş ḫomışlar bir ḫoyun ḫadar (6) pehlevān bunları degerken
gördi bir gürüldi oldı neyiki (7) diyince anı gördi ol mil üzere ṭuran ḫurūş bir kez (8)
çarḫ urub eyle heybetile ötdi kim ol āvāzdan deryā-yı muḥīṭ (9) gümledi ol ṭılsımı
eyle ḫomışlardı kim ol şehre (10) bir yād kimse gelse ol ḫurūş ol ḫareketi iderdi şehir
ḫalkı (11)

203a

yād kimesne geldügin bilürlerdi ol ḫālde Ekvāl düşmandan (1) ḫalāş oldum
diyü emīn olub ‘ıyş iderken nāgāḥ ḫurūş (2) ötdi aydur iyvāḥ ‘acebdür gelen eger
Ḳahramān degülse ayıtdılar (3) iy Kehrāb Ḳahramānı bu zamān bunda getürür nice
div var ola (4) aydur anı bunda div getürmez meger murğ ola evvel anuñ ḫaḫḫından
(5) gelüb andan Ḳahramānı tamām ideyim diyüb andan varub gülistānı ḫarābe (6)
vireyim andan ādemizādı tamām ḫarābe vireyim diyüb (7) buyurdı şehriñ divleri serā
ḫıyl-i ervāḫuñ ‘ifritleri küh-ı āteşüñ (8) baḫr-i zulumātuñ gülları cem‘ olub ceng
yarağın ḫāzır (9) itdiler kendü daḫı yüz kırk eriş ḫaddini alāt-ı ḫarbe müstağrak (10)
idüb buyurdı bir perende yeşil çekdiler suvār olub şehir öñinde (11)

203b

meydāna irdiler pehlevān daḫı şehir içi ṭardur diyü ṭaşra (1) gelmişdi bir
müntehā ağaca arḫa virüb ṭururken gördikim (2) şehirden ol ḫadar divler geldi kim
ḫaddi nihāyeti yok (3) her biri bir şekilde bir dürlü canavara binmişler cümle kendü
ḫaşdına (4) gelürler bunca Taḫrı peygamber bilmez divler bunuñ gibi yirde cümle (5)
cümle kendü ḫaşdına gelürler tevekeltü ‘ala Allah idüb gözleyüb (6) ṭurdı ol ḫadar
divlere ḫarşu gögsin gerüb ṭurdı ölüm (7) ḫarfin göñlinden sürdi cān bāş ele alub ṭurdı
revān-ı tevārīḫ (8) rivāyet iderler kim cām-ı cihān-nümāda ceng eyledi ol günde kim
(9) İdris benī göge gitdi bārī Ḳahramān gördi kim kırk biñ (10) ḫadarı āteş-i dem
divler gelüb irdi her biri baḫr oḫyānus (11)

204a

cezirelerinün sulṭānı dürlü dürlü bahri canavarlara suvār (1) olmuşlar zira kim dirlerdi kim ādem nice olur görelüm kaç yüz (2) eriş ḳaddi var hem cümle endāmı demürdenmidür kim Ekvāl gibi kehrābuḡ (3) ardınca gele div meydān kenārında irüb gördiler Ḳahramānı bāḡ-ı irem (4) diyārında evvel gören divler birbirine gösterüb cümle ol ṭarafa (5) nazar idüb gördiler kim bir kimse kırk sekiz eriş ḳaddile boyı (6) çeküb dürlü yaraḳlar içine müstaḡraḳ olmuş bir gürz götürmiş (7) pār pār yanar korḳmayub kendüleri gözleyüb ṭurur bunlar (8) Ḳahramānı kendülere nisbet göricek ‘ayinlerine almayub bu ḥod (9) bize bir loḳmadur belki olmaz diyüb ceng itmek ḳanda diyüb (10) Ekvālün ulu ḳarındaşı Sürḥāb el ‘amūda idüb yerinde (11)

204b

ṭaḡ gibi irilüb pehlevāna ḳarşu yürüdi server daḡı gördi kim (1) bir ‘ifrit seksen biş eriş ḳaddile kükreyüb kendüye gelür (2) divler aydur ḥayf Sürḥāb bunı şimdi helāk ider bizler bunı (3) uḡāt görmedüḡ ola ki bārī diri getüre rub‘-ı meskūn (4) ‘āleminden ḥaber şoravuz Ekvāl aydur eger Sürḥāb şāḡ ḳurtılursa (5) bunun ḥaberi işi bellü didi bunlar aydur bu ḥerif Ekvālün (6) odunı almış didiler **ezin cānib** Sürḥāb irüb elindeki ‘amūdı (7) ḥavale eyledi Ḳahramān ḳalkān berāber virüb irüb bir ḍarb ṭoḳındı kim (8) cihān gümledi Ḳahramān toz içinde ḳaldı görüb ḥayf eylediler (9) birazdan Ḳahramān selāmet çıkub Sürḥāb görünce olan divlerden (10) ḡayret eyleyüb irüb bir ḍarb daḡı urdı ne beḡzer aḡa yine redd (11)

205a

eyledi divler bāş şalub Ekvālün yüzine baḳdılar Ekvāl (1) aydur daḡı göresiz Sürḥāb iki ḍarbda alımaduḡını ḡayret (2) daḡı ḡalabe idüb irüb üçüncü ḍarbı urdı pehlevān (3) yine redd idüb revān ḳol şunub tiḡ ḡamḡam ṭutub evren (4) ininden gelür gibi irüb bir kez ḥayḳırdı şöyle kim işiden divler (5) serāsime oldu pehlevān Sürḥāba irince ‘amūdın berāber virdi (6) pehlevān eyle ḳaldı kim ‘amūd iki pāre olub bāşına irdi andan (7) ol evren gibi gevdesini bāşdan ayāḡa iki şaḳḳ eyledi divler içine (8) feryād düşüb bir ‘ifrit daḡı kükreyüb sürdi irüb (9) bir ḍarb urdı pehevān redd eyledi velḥāşıl ḳılıc çeküb anı daḡı (10) urub iki pāre eyledi bir bir ardınca yetmiş seksen div ‘ifrit (11)

205b

depeledi bu kez divlerün dişi kamaşdı bir uğurdan yürüdiler (1) pes Qahramān dağı tığ elinde divler içine girüb demed demed (2) eyledi tā kim Ekvāle tüş geldi la' in na' ra idüb Qahramānuş (3) üzerine sürdi irüb aydur iy nā-bekār ne każā olduş (4) diyüb bir darb urdı pehlevān siper virüb redd eyledi bir dağı (5) yine redd eyledi üçüncü darbda yerinden ayrıldı divün darbı irüb (6) yire gömüldi aydur iy hāki hünerün varise yiründen ayrılma diyüb (7) bir dağı havale etdi eyle darb urdı kim eger tağa toķunsa (8) yıķub yire geçdi Allah şaķlayub pehlevān āsān men' eyledi nevbet (9) bu kez kendüye degdi bir kez cigerinden eyle na' ra eyledi kim 'ālem (10) gümledi divler birbirine ķoyılub ķarcaşdı pehlevān kendüyi (11)

206a

ķırķ adım yirden Ekvālün üzerine pertāb idüb irince la' in (1) 'amüdi ķarşu virdi Qahramān Allah diyü eyle gürz urdı kim 'amüda (2) toķunınca odlar şaçılıub darb şadāsı cihānı tutdı Ekvāl (3) 'amüdi ķolıyla büküb irüb gürz Qahramānı Ekvālün başına (4) eyle darb toķundı kim başı sinesine irince ħurd-ı ħām oldı (5) kara tağ gibi leşi düşdi dırāz-be-dırāz mu' allaķ yıķıldı ten- (6) be-turāb cān-be-cehennem teslim eyledi 'Attār ķarındāşınıñ helākın göricek (7) bir kez cigerinden eyle āh idüb aydur iy ķavm deryāyı muĥit bu ne (8) ħāldür kim ādemizāddan bir kimesne bunıñ gibi yirde gelüb dünyāya (9) geleli darbına kimse taķat getürmedügi kimesne 'yi yā bizüm ğayretümüz (10) ķanı irāķdan yaķından işiden div perri begleri bize ne diye hāy (11)

206b

ğayret gerek didi dağı bir 'amüd peyker çeküb yürüdi ol yir (1) götüremez ecnās leşkeri her biri bir dürlü şıfat canavara binüb (2) dürlü eşkāl her biri bir dürlü āvāz virüb her yañadan (3) yürüdiler Qahramān dağı ol ħāli görüb yine cigerinden bir na' ra (4) dağı eyledi kim 'ālem gümleyüb şarşıldı ol gün irüb (5) divlerle eyle ceng itdi kim dünyā dersü şarşıldı ol gün (6) aĥşām olunca ceng itdi aĥşām irdi dünyā ķarardı **ezin cānib** (7) meger Murğ-ı Fermān bir dağı Qahramān ħālini fikr idüb otururken (8) nāgāh ol na' ra 'yi işidüb ķaşd itdi kim vara ħāl nedür göre (9) yüregi döymeyüb ol gice fikrile ķaldı **üstād aydur** meger ol (10) vaķt kim Sehmān ādemizāde pervāz idüb Qahramān emriyle kim hinde (11)

207a

irişdi destürile Huşenk şāh divānına irdi nāme 'yi virüb (1) hāli beyān eyledi alub görüb şād oldılar bir nāme daḡı yazub (2) yine virüb gönderdiler tā kim yine bāḡ-ı ireme gelüb pehlevānı görmeyüb (3) ḡaber şordı bunlar daḡı didiler bunlara ver hem idüb ol (4) aradan pervāz urub kūh-ı bellurı aşub diyār-ı cāma gelüb (5) ulıdı kim Murḡ-ı Fermāna buluşdı birbirin evvelden bilürlerdi (6) hāl ü ḡātır şoruşdılar andan pehlevānı aḡub Murḡ-ı Fermān hāli (7) beyān eyledi kim oldu kim ol seḡer irüb gördiler divler pehlevānuḡ (8) üzerine eyle ḡulüvv eylemişler kim pehlevān deryāya düşmiş ḡaṡreye (9) dönmiş dünden berü ac şusuz cengile zebün olmuş anı görüb (10) hevādan ḡıyāmet ḡopdı üzerinde ceng iden divlerüḡ bāşı leşi (11)

207b

döküli başladı ol hālde bir ṡarafdan bir gürüldi daḡı oldı (1) neyki diyüb baḡub gördi kırḡ eriş ḡaddlü bir kimesne cevāhire (2) müstaḡraḡ olmuş bāşına bir nevrüzi gün görelı tāc örünmiş (3) altında sekiz ḡanatlu at resminde bir canavar benmiş eline bir tiḡ (4) āteş reng almış her divi kim depere çalar iki pāre eyler ceng (5) eyle ider kim divler ürküb Ḳahramān üzerinden ṡaḡılub (6) gitdiler ol daḡı ol aḡac dibine gelüb arḡasın virdi (7) bunlaruḡ cengin temāşā idüb gördi Murḡ-ı Şāh-ı Fermān Berdür (8) bir daḡı Sehmān ādemizāddur ammā birini bilmedi ammā üçi bir ulu (9) ceng iderler kim āferin anlara **ṡartūs ḡakīm ḡavlince** meḡer ' Atṡār (10) divüḡ bir ḡızı varıdı adına Mühin Erre dirlerdi ḡüsün varlıḡında (11)

208a

bī-hemtā idi ne ḡadar kim divler isterlerdi ḡabül itmeyüb kimseye (1) varmazdı divleri hic sevemezdi gerçi kendü daḡı div aşılıydı (2) ammā divleri bulduḡı yirde kırardı meḡer bir gice vāḡı'asında (3) gördi kim ḡıyāmet ḡopar atası ' Atṡāruḡ zebāniler boynına zencir (4) ṡaḡub siyāsete çekerler kendünüḡ daḡı gelüb boynına zencir (5) şalub alub giderken gördi bir sultān bir ü ber ata binmiş ḡafāsında (6) melekler ṡurmuş evliyā ve enbiyā dāireden araya almışlar yüzünüḡ nürü (7) ' araşatı ṡutmuş ṡurub ḡünahkārlara şefā'at eyler bu ḡız daḡı kemçe (8) varub etegine düşüb aydur meded saḡa ol (9) vaḡtin olur kim Ḳahramāna yardım idesin ataḡ ' Atṡāriile düşman (10) olan Sehmān ādemizādla Murḡ-ı Fermānile bir olub divlere ḡazā (11)

208b

idesin şonra pehlevān öjinde imān getüresin seni ol Sehmāna (1) vire andan varub Kelesi cāzudan ādem beni yüzügin alasin (2) div perriye hüküm idüb andan Qahramāna viresin ol dağı anuñla (3) div perriye hüküm eyleye āhir ol Zāhide vire kim Rāmīn perri neslindendür (4) diyüb buyurdı ol zencīrden hālāş eylediler ol hālde (5) uyanub gördi serāyınuñ içi nūrile tölmiş hemān yerinden (6) tırur imān getürüb pulād pūş oldı ol idi kim cenge (7) gelüb irdi Murğ-ı Fermān Sehmān Mehin Erre kılc urub (8) ‘ Attārı şehre koydılar andan dönüb pehlevānuñ hizmetine irdiler (9) ilerü gelüb Sehmān bāş urub server dağı Sehmānı bağına başub (10) şāhuñ ve yārānuñ hālīn şorub andan dönüb Murğ-ı Fermāndan (11)

209a

‘özür diledi andan Mehin Erre’yi şordı didiler kim ol bizüm (1) bildüğümüz degül ol idi kim Mehin Bānū içerü girüb pehlevān (2) öjinde yüz urub gördi bir kimsedür kim Sām Nerrimān kan (3) kaşanur dağı genc ādem şöyle kim pehlevānlık üzere bir kudret-i (4) hil’ atdur server dağı buña nazār idüb gördi kim bir Serv-i Hıramān (5) kadd dürlü cebeler içine gark olmuş cebeleri kızıl kana (6) boyanmış pehlevān tırur ‘izzet idüb merhabāladı aydur iy (7) server kimsin kim bize bunuñ gibi demde böyle bulınuñ ol dağı (8) yüz urub olan hālī vākīa’ sını beyān eyledi pehlevān (9) nigārīn iniledin merhabālayub atası ‘ Attārdan haber şordı (10) aydur iy server atam şehre girdükden şonra görmedüm varub (11)

209b

göreyim diyüb gitdi Sehmān aydur iy pehlevān aña divlerden (1) zarar olmasun aydur gülüb qorqma nesne olmaz **ezin cānīb** (2) Mehin Bānū sürüb şehre gelince şehir halkınuñ ‘ağılları zāil (3) olub oturlardı hālümüz nice ola diyü şāhları kızını (4) göricek ayağına dökilüb feryād itdiler kız dağı bunları alub (5) atasını bulmadı pehlevāna getürdi aydur iy server atam dinen mel’ un (6) ya’ ni mel’ unı görmedüm uş haber bilmek için bunları getürdüm (7) didi pehlevān dağı bunlardan haber şorub didiler kim iy server (8) ‘ Attār cengden kaçā gelüb hemān buyurdı Şebāl şāhı (9) helāli Qamerrūhı bāki esīrlerle bağı muhīt içinden küh-ı qamere gitdi (10) dağı nice oldı bilmezüz didiler ol sözi Qahramān işidüb (11)

210a

bāş şalub aydur ki kūh-ı kamer ne yirdedür Mehin Erre aydur (1) iy pehlevān bu deryāda adına maceme^ç elbaħrin dirler dünyāda altmış bir (2) deryā kim baħri muħitden ayrılıb yine aña qoyılır ol daħı gelüb (3) bir yirden dāire on qadarı delük olmışdur yir altında ol (4) delükden deryā şuyı aşığa dökilür bir degirmen gibi ol delük (5) üzeri gürleyüb döner şunun āvāzından üç aylık yol (6) degmeler yanına varımaz ol kenārda haqqun qudretiyle bir kayā bitmişdür (7) ol yire kūh-ı kamer dirler içinde bir muħkem hişār vardur anda (8) gitmişdür didi Qahramān aydur beni anda iletmege meded gerek tā kim (9) ol la^ç in helāk idüb esirleri halāş idem Mehin Erre aydur (10) sen anı nice helāk idersin anı nesne kesmez pehlevān aydur ya ol (11)

210b

nice helāk olur aydur iy şāhib kırān zamān-ı kâf^ç ālemleri (1) didiler kim^ç Aṭṭārı ol kimse helāk ider kim div nasıl olmayub (2) Rāmīn daħmesin bozub anuñ tır ü kemānın çıkarub ve zāhidüñ (3) yüzügin ala barmağına geçürüb ol yay ve oqile ura^ç Aṭṭārı (4) helāk ide didi Qahramān aydur ol daħme^çyi Rāmīn ne yirdedür (5) bir cezirededür^ç Aṭṭār bundan gidicek varub gördi kim Rāmīnüñ (6) yan türbesinde emr eyledi^ç İfrit nām bir div nerre kırk biñ divile (7) bekleyeler ammā yüzüñ ğayrı yirdedür ol Rāmīn neslinden bir hātün (8) varıdı ğāyet zāhide idi adına anuñ Raħamān dirlerdi ol hātēm (9) anuñ qatında idi anuñla div perriye hüküm iderdi benüm bir ğalam varıdı (10) adına Kelesi cāzū dirlerdi ğāyet gümrāh la^ç inedür bir gün sürüb (11)

211a

Raħamānuñ qātına varub hizmetler eyledi anca dürlü efsün (1) idüb āħir fırsatile hātēmī alub qaçdı ol zamāndan berü hātēm (2) anuñ elindedür anuñ sebebiyle div perriye hüküm ider imdi geregi (3) oldur ki sen Rāmīnüñ daħmesin varub ola kim fetħ idesin (4) tır ü kemān alasin ben daħı varub ğalamdan hātēmī alaydum ammā benden (5) yaña göz kulāk tuta tıruñ diyüb du^ç ā idüb gitdi bunlar (6) daħı ma^ç küñ görüb Sehmān Murğ-ı Fermān Ber Qahramānı götürüb (7) gittiler çok cezāir ve şehristān geçüb dürlü^ç acāyib temāşā (8) idüb beşinci gün cezire^çyi Rāmīne geldiler Sehmān aydur iy şāhib kırān-ı zamān (9) uş daħme^çyi Rāmīn bundadur diyüb yir yüzine indiler (10) behişt mişāl bir maqāma qondılar andan tıruñ daħme^çyi yaqın gördiler (11)

211b

bir meydān demürden döşenmiş orta yirde bir ‘āli qubbe üzeri (1) mücellā pār pār yanar meger bunlar geldügi gibi ‘İfrite haber olur kim (2) yerinden t̄urub ‘aqlı zāil oldu kırk biñ div Ehermene cem‘ (3) idüb ğayretile yürüdi dü-ber-rū olub cenge t̄urdu (4) bunlar daħı na‘ ralar idüb divleri demed demed idüb kırdılar (5) ceng içinde pehlevān ‘İfrite t̄uř geldi ‘İfrit ‘amūd çeküb (6) aydur iy pulād cānlu ħākī bunda mı geldüñ diyüb irüb (7) ‘amūd ħavale kıldı Qahramān ayak deryüb şavdı bir daħı tā kim (8) nevbet pehlevān degdi el t̄ıġa urub bir kez Allah diyüb eyle (9) çaldı kim bāřdan ayaġa dek iki pāre eyledi bāķi divler ol ħāli (10) göricek tārmar oldılar murġile Sehmān gelüb pehlevāna du‘ ālar (11)

212a

idüb andan ol qubbenüñ üzerine gelüb gördiler şöyle (1) döner kim dönişine göz irmez daħı ilerü gelüb gördiler qubbenüñ (2) dāiresi bāru burc-ı beden yapılmış kendülere şarşu beden arasında (3) bir kaç kimse dürlü şekl baķub t̄urur pehlevān aydur bunlar nedür Sehmān (4) aydur iy řāħib kırān-ı zamān bunlar t̄ılsımdur diyüb vardı ol (5) idi kim bedenden baķanlaruñ biri ħarekete gelüb bir kez ğıjġırub (6) bir t̄obla Sehmāna atdı t̄ob ğıjlayub gelince Sehmān yerinden (7) şıçrayub götürüb kendüyi altmış adım yir girüye atdı t̄ob (8) rāst Sehmānuñ t̄urduġı yire baķdı pehlevān görüb t̄ılsımuñ (9) üstādın ve Sehmānuñ çapukluġın taħsın eyledi t̄ılsımı bozmaķ (10) sevdāsına düşdiler kim daħme ‘yi fetħ ide **ezin cānib** ol vaķt kim (11)

212b

Mehin Erre yüzün elmāsına kim gitdi cāzu için tuħfeler alub (1) ber-‘ azım cāzu idüb gitdi kūh-ı āteře gelüb cāzuya haber (2) oldu işidüb řād oldu zira kim çoķdan geldügi yoġıdı (3) begāyet severidi geldügin bilüb şarşu gelüb bulışub baġrına (4) başub ‘ izzetleyüb aydur iy cānı beni nitesi oldu añduñ ve hem ol (5) ādemizāddan gelen serverüñ ħāli nice oldu sen řāġ ol (6) atam öldürdi cāzu řād olub aydur vāy ki eyü olmuş ben (7) anuñ tāsasına düşmişdüm diyüb alub Mehın serāyına gelüb (8) ħāř baġcedde meclis bezeyüb içdiler birazdan cāzu aydur iy (9) gözüm nūrı ben pır olmuşam sizüñle yeyüb içmege doyamazam bir dem (10) yatayım Erre saħtlik şüretin gösterüb aydur iy ħala benden (11)

213a

ne tiz uşanduñ ben senüñ muḥabbetiñe küh-ı kâmerden bunda gelüb (1) anca açlık ve şusuzlık ve uyḥusuzlık çekdüm seni görem diyüb (2) sen benümçün bu gice uyḥuyı terk idemezsin nidelüm şāğ ol (3) murād seni görmek idi uş imden girü nitekim ‘ömrümüz ola geleyim diyüb (4) kâlkıdı kim gide cāzu şunub kopardı ayıtdı iy gözüm nūrı (5) niçün eyle idersin nireye gidersin çünki eyle idersiz di senüñ (6) ḥātırıñ yerinde olsun diyüb ol kadar oturdı kim cāzunıñ (7) tamām uyḥusı gelüb şoḥbet kemāline irdi cāzu bir okıyub (8) üfürdi kubbenuñ saḥfı hevāya gidüb dāire gül-i gülistān olub (9) aydur iy gözüm nūrı yārın saña üç biñ div vireyin var (10) ru‘b meskūnı şayd eyle nigārın daḥı mudār elleriyle elin öpdı (11)

213b

cāzu işāret itdi ol gülistān arasında bir gümişden mil (1) üzere bir taḥt peydā oldı Erreye aydur iy gözüm nūrı (2) yūri imdi sende bir dem ol taḥt üzere yat Elḥān-ı Murḡānı diñle (3) ben daḥı girüb ḥalvete varayım didi Mehın gördi (4) cāzu yüzügi kendüden ayırmaz dāim elinde dutar gice olıcaḥ (5) ḥuḥkaya koyub koltuḡına koyar bir ḥalveti daḥı var kim biñ pāre (6) demürden içine kendüden ḡayrı bir kimesne daḥı şıḡamaz ol ḥāli (7) Erre göricek ḥāy bu şūret degül ceḥd idüb bu gice anuñ (8) kaydın görmek gerek vegerni bāşed ki yārın itmeden ḥaber gele (9) yā daḥmeden div gele yine ḥile itdi aydur iy devletüm bünyādı ḥāle (10) ben bunda senüñ için geldüm yoḥsa gül-i gülistān Elḥān-ı Murḡān (11)

214a

her yirde bulunur eger senüñ böyle idecegün bildüm bunuñ gibi (1) küstaḥlıḥdan ırāḥdan müştāklıḥ yañılmış ḥile ile nerkeslerinüñ gülābını (2) dökdi cāzu ḥarır ile gözlerinüñ yāşını silüb elin arḥasına (3) koyub aydur iy gözüm nūrı yā ne dirsın aydur didüḡüm bu ḥüsünile (4) sen benümle yatasın benden yigrenürsın didi cāzu aydur iy gözüm (5) nūrı yigrenmez misin benüm bigi murdārdan sen ḥod bāşdan ayaḡa nürsın (6) çünki murāduñ benümle yatmaḥ diler gel varalum yatalum diyüb alub (7) ol demürden eve girdi siḥr itdi tolayu bir ejder araya aldı (8) ol yüzügi çıkarub bir ḥuḥkaya koydı ol ejderün bāşı üzere (9) kōdı gelüb kafes aḡzında iki arslān kōdı andan kārū (10) cāriyeler perri kızları gelüb cāme ḥāb şaldılar Mehın (11)

214b

yatduğı gibi uyura urdı cāzu dağı her dürlü siğriyle tamām (1) idüb gelüb kızuñ yanında yatdı tā kim cāzu dağı uyuduyı (2) Erre cāzuya mecāl virmeyüb başın niyyet ğazā idüb kesdi (3) cāzu helāk olıcağ ne qadar siğri varise bātıı oldu andan (4) gelüb huqqadan hātemi alub taşra gelince ne qadar div perri varise (5) gelüb Mehinüñ ayağına bāş urdılar nigārın cāzunuñ āşikāre (6) tağtına oturub cümle ‘ afarın fermāne tırdılar buyurdı dört biñ (7) nerre div tağtı götürüb kırđ āteş dem ‘ İfrit nerre tılayu aldı (8) dört kerre yüz biñ dağı kūh-ı āteş div perri cem‘ olub nigāriniyle (9) ber ‘ ağım dağme’yi Rāmın idüb gitdiler **ezin cānib** Qahramān ‘ İfriti (10) halāş eyledi olan divler Qahramāna gelüb hali didiler aydur (11)

215a

iy server bađr muğit ‘ aceb degül eger benüm dağı ecelüm bu kişinüñ elinde (1) ola zira şeytān bir zamān baña didi kim ecelüñ bir kişinüñ elinde ola kim (2) Rāmın yüzügi ber-ma‘ nide olub tır ü kemāni elinde ola ammā kimüñ (3) ne cānı vardur kim qarındaşum Kelesi cāzunuñ elinden ala ve hem (4) dağme’-yi Rāmın kimdür kim bozabile meger kendü en ulu qarındaşı (5) varıdı adına Tanābüs dirlerdi aña aydur iy qarındaş gel iki (6) yüz biñ div alub var ol Rāmın dağmesinden ol hākiyi tutub (7) getür didi ol dağı dem çeküb gitdi tā kim yakın irdi (8) **ezin cānib** pehlevān yārānile otururken bāş qaldurub (9) dāireye hışmile bağub aydur iy yārān-ı vefādār ğāfil olmañ (10) ceng nişānum deprenür görüñ düşman vardur Sehmān irüb yine gelüb (11)

215b

aydur iy pehlevān ‘ Atđār qarındaşı Tanābüs iki yüz biñ (1) divile uş gelüb irdi pehlevān ol sözi işidüb (2) arslān gibi egreyüb gümrenüb yerinden tırub qolabātı (3) ve yarağa şunub hāzır oldılar tā kim gelüb divler dağı irüb (4) yine gördiler kim ol qal‘ a’-yı cām u cihān nümā öñinde ceng iden divlerden (5) ‘ Azrā’ıl qol kılıc qabzasına urub egreyüb yer yer yürüdiler (6) kim bununla ceng idüb bu kimdür kim berāber olub ceng ide Tanābüs (7) la‘ in ki berāber olmağ ne lāzım buyurdı kim divler üzerine taş (8) döktiler gördiler anuñla dağı olmaz yire inüb ‘ amüdlar (9) çeküb yürüdiler irüb ceng kıldılar ol gün ol gice (10) ceng ayru olmadı üç gün tamām ceng itdiler tā kim Sehmān (11)

216a

ve Murğ-ı Fermān pehlevānuñ hevādan yirden afāsın beklerlerdi ol (1) itdi kim yine hevādan acāyib gürüldi oldı bu ne hāl ki diyince (2) anı gördiler bir taht kırk biñ āteş dem araya alub div (3) perri hevāya yüzünü tıtmış hemān ol ceng iden divler ve anābūs (4) cengi oyub gelüb ol taht-ı dāireden araya alub el baqlayub (5) arşu urdılar ahramān görüb aydur aceb ne ola Sehmān (6) aydur ne olursa olsun hele biraz diñlenelüm diyüb ururken (7) gördiler kim bir la in püş bir alay divlerle kendülere gelür (8) neyki dirken gördiler kim Mehīn Erredür gelüb ahramān öñinde (9) bāş urub ol hātemi öñinde odı mazur tıt pehlevān (10) eglendüğüm anca elüme girince idi didi pehlevān daı Mehīn (11)

216b

izzetleyüb hātemi eline aldı gördi üç āşı var birinde yazılı (1) Bismillahirrahmanırahim birinde (2) Lā ilahe İllallah Ādem Şafi Allah birinde Rāminüñ adı yazılı veli üç āşuk aşı ne cevherdür kimse (3) bilmez ahramān dönüb hātemüñ taħşilin şordı ol daı nice (4) ele getürdügin beyān eyledi ahramān taħşin eyledi aydur yā rabb (5) bizüm bu ubbe taħşilinde hālümüz nice olur nigārīn aydur iy pehlevān (6) bunun fethine Raamāna Zāhide gelmek gerek ol bunun aşlın bilür (7) pehlevān aydur ol andadur aydur kūh-ı şu āda olur pehlevān (8) dönüb Sehmānuñ yüzine baub aydur iy yār yine saña sefer düşdi (9) Sehmān yüz urub aydur Fermān Berm diyüb gitdi anıda varub (10) yetdi ol yerüñ avmi div perri görüb hāvfa düşüb aceb bunı (11)

217a

Keyümers haysından kim hālāş itdi diyüb Zāhideye hāber itdiler (1) ol daı aşra ıub Sehmān irüb Zāhidenüñ ademinde bāş (2) urub elin öpdı pehlevān selāmın idüb nām u nişānın bildürdi (3) Zāhide aydur ahramān ādemizād diyüb olan hāli kendülerüñ (4) hālāşın didi Zāhide ol sözi işitdi kırk biñ ehli İslām (5) perrisin cem idüb ber-azīm rāh eyledi tā kim gelüb ahramāna irdi (6) ol Sehmān gelüb hāber itdi andan Zāhide gelüb irdi ahramān (7) arşu varub gördi bir pīizen hātün ve yanınca ā saallu (8) perri ālimleri edeb üzere yürürler gelüb irdiler ahramānı (9) bilenler Zāhideye gösterdiler gördi kim bir melek şüret ejderhā (10) heyet merrīh şıfat kimesne irüb pehlevān Zāhidenüñ elin öpdı (11)

217b

ol dağı bağrına başdı aydur iy pehlevān merĥabā hoř geldüñ (1) bu miĥnetde heyhāt diyārınuñ zaĥmetinden nitesin Ķahramān dağı (2) geregi gibi ‘ izzetledi andan dađmenüñ öñine geldiler ol ĳubbe (3) şöyle döner kim göz irmez Ķahramān ĥātūna ĳubbenüñ fetĥin şordı (4) aydur iy pehlevān bunun fetĥi oldur kim bu gün gitdi yārın gün (5) toğduğı vaĳt kim cānibi řarĳdan gölgesi cānibi ĳarba düşer (6) ĳubbenüñ dönüşi şayıla ĳırĳ olıcaĳ göreler gölge ne yire gelür (7) ol yiri niřān ideler ĳazalar bir ulu demür ĳalkān çıĳa anı yerinden (8) götüreler altından bir dehlīz açılır ĳubbenüñ yolu oldur ammā ĳāyet (9) řaĳın kim ĳubbenüñ dönüşinden bir ĥatā olmasun diyüb ol gün (10) otırub cān řoĥbet itdiler ol diyār deryānuñ ‘ acaibātından ĳoĳ (11)

218a

‘ ibretler naĳl eyledi tā kim ol gün gice geĳüb řabāĥ ol (1) deryāleyin div perri leşkeri cümle temāřāya ĳurdılar Ādemī řafi (2) devrinden beri döner ĳılsımı bir řāĥib ĳırān fetĥ itse gerek diyüb (3) dāire aldılar ĳubbe dağı ara yirde ĳarĥ var ĳürleyüb döner (4) tā kim güneş toğub gölge düşdi ĳırĳ kez kim ĳubbe döndi (5) ĳırĳ birincide Ķahramān gölge düşdüği yire niřān eyledi (6) pehlevān ol yeri ĳazdı tā kim ol ĳalkān çıĳdı ĳalkānı (7) yerinden götürüb altından dehlīz açıldı ařaĳa nerdübān iner (8) pehlevān ĳürzün pūřidin alub anuñ ışığına yürüdi ardınca (9) Seĥmān yürüdi anuñ ardınca Zāhide ile Meĥin Erre yürüdi kim (10) tā ki bir ĳapuya irdiler açılıb iĳerü girdiler bir serāy orta yirde (11)

218b

bir taĥt altında bir ĳarĥ ol ĳamĳıyla urduĳca eyle döner kim (1) dönüşine göz irmez Ķahramān aydur iy cinni şabr it cinni aydur (2) iy pehlevān ben şabr ol vaĳt iderem ki bu kārĳāĥ bātıl ola (3) pehlevān aydur sen benüm Ķahramān olduğum neden bildüñ aydur iy server (4) bizler ehl-i İřlāmuz řuĥfi İdriside gördük kim Ķahramān-ı Ķātıl gelüb (5) bunu fetĥ itse gerek Ķahramān aydur seni bunda kim ĳodı aydur ‘ Aĳĳār (6) div ĳodı ve ĳathā kim ĥātem bizümle ola biz bunda div ĳoruz velī (7) bu dem ĥātem Kelesi cāzudadur anuñĳün bizi ĳodı pehlevān (8) aydur yā bunun fetĥine bir ĳāre olmaz mı aydur ĳāre oldur ki bu ĳarĥ-ı ufadesin (9) Ķahramān dağı Keyümerş ĳürziyle eyle urdı kim iki (10) pāre oldı eyle ĳürüldi ve ĳümüldi oldı kim ĳüyā ĳařr cümle yire (11)

219a

geçdi çarḡ bozılıb bir yanınuḡ üstine qaldı cinni gelüb (1) pehlevān öñinde yüz urub aydur iy şāhib kırān devletüñ dāim (2) olsun kim beni ḡalāş eyledüñ Qāhramān cinni qocasına yol şordı (3) bir dehlīz gösterüb aydur bu ne yoldur pehlevān ol dehlīze biraz (4) gidüb bir qapuya irdi gördi der ü divārı dürlü şan‘ atile (5) muşanna‘ qapuya iki zerrīn ḡalkā eylemişler üzerinde yazılmış kim ḡalkā’yı (6) üç kez burasın ol daḡı kuvvet idüb burdı bir gürüldi (7) oldı ol daḡı qapu ardından ḡicāb gidüb qapu açıldı içeri (8) girüb gördi bir ḡoş müzeyyen maqām dürlü dürlü eşkāl taşvīr (9) itmişler orta yirde gümüş sipālar üzere bir altūn tābut yüz (10) yigirmi adım uzunı var bāşı ucında bir gümüş levḡ aşılu pehlevān (11)

219b

alub gördi bir yüzinde bir şāh şeklin taşvīr itmişler bir yüzinde (1) bir qac saḡır yazı var Qāhramān nazar idüb gördi kim böyle dimiş (2) iy cihān serāyına şāhib kırān olan Qāhramān-ı Qātil vaḡtiñe bunda (3) gelüb bu tılsımı bozasın zinhār devlet-i dünyāya maḡrūr olma (4) benden ‘ibret al vaḡtiñe benüm tīr ü kemānum ḡaşşasını bilüb bunda (5) gelesin alub ‘Aḡḡār divi helāk idesin soñra yine yerine (6) qoyasın kim ol daḡı niçe senüñ gibi kimesnenüñ murādına yarasa (7) gerek ve hem yine cehd idüb tılsımı yerine qoyasın kim her bir (8) div nā-pāk bizi ayaklayub rencide itmeye ve hem benümçün bir ḡayr du‘ā (9) idesin diyüb sözün tamām eylemiş pehlevān aydur ‘aceb tīr ü kemān (10) qanda ola diyüb göz urdı **ezin cānīb** ol vaḡt kim (11)

220a

çarḡ tılsımı bozdı ol gürüldi kim oldı taşra olan div (1) perri gürüldiden şaşub niçelerüñ ‘aklı gitdi birazdan kendülere (2) gelüb gördiler kim dönen qubbe tırmiş binā zāhir olmuş qapu açılmış (3) içeri girdiler pehlevāna buluşub div peri pehlevāne gelüb ayaḡına (4) dökülüb āferīn itdiler pehlevān Zāhideye aydur ‘aceb tīr ü kemān (5) qanda ola Zāhide öñine düşüb bir qapu açub içerü girüb (6) gördi bir ḡoş cebe ḡāne Rāmīn şāhuñ gül-i esbābı müheyyā ortada (7) bir pulād şanduk Zāhide şandugı açub tīr ü kemānı çıkarub (8) ol yay üç oqile pehlevānuñ eline virdi andan el götürüb (9) Rāmīnün rūḡ-ı revānına du‘ā idüb pehlevān eline alub gördi (10) şāru tozlu tīr saḡt kemān div siñiriyle şarılmış gergedan şāḡıyla(11)

220b

başanmış alub pehlevān kuvvet idüb şāğına ve şolına çekdi (1) andan kubbeden
taşra gelüb Erre aydur iy pehlevān buyur imdi sen (2) devletile taht üzere otur divler
getürüb gitsünler pehlevān (3) aydur hāşā kim ben kendümi dive işmarlayam beni
yine Murğ-ı Fermān götürür (4) diyüb murğdan yaña bakub aydur iy yār-ı vefādār
evvelden zaḥmetüm (5) sen çekdün yine çek evvel senünle bu diyāra yaluñuz geldük
(6) biḥamdillah ki ḳademün mübārek olub bu ḳadar yoldaş aña girdi (7) ammā senün
eylügün bilürüz murğ şādıyla ḳanād döşeyüb yüz (8) urub aydur iy pehlevān ben
bende bu fikrile melül idüm ki pehlevān (9) imden girü bu ḳadar ḥükümete yetişdi
benüm ne ḳadar ḳadrüm ola didüm (10) iy şāḥib ḳırān sen kim luṭf idüb ben bendeye
bu ḳadar nazār itdün (11)

221a

cānum saña ḳurbān olsun diyüb ilerü vardı Zāhide ve Mehīn (1) taht üzere
oturub pehlevān murğa sūvār oldı bāḳi div (2) perri dem çeküb ḳanād açub bir ‘azīm
şehre ḳamer idüb gitdiler (3) bunlar bunda gelmekde **üstād ḳavlınce** ol zamān ‘Atṭār
div (4) Rāmīn türbesi üzere ḳarındaşı Ṭanābüsi gönderüb kendü (5) emīn olub oturub
‘ıyş iderdi nāgāḥ haber ḥādişāt (6) irdi kim iy şāḥ-ı ḳamer uş Ḳahramān-ı Ḳātil Rāmīn
daḥmesin bozub (7) tīr ü kemānı alub Raḥamān Zāhide ḳızıñ Mehīn Erre Murğ-ı
Fermān Ber (8) Sehmān ādemizādınça yüz biñ div perriyle gelüb irdiler (9)
ḳarındaşuñ Kelesi ḳızıñ Erre helāk itmiş uş ḥātemi alub Ḳahramānile (10) geldi ol
sözi ‘Atṭār işidüb cān bāşına şıçrayub ölüm (11)

221b

ḥavfindan beñzi şarardı ‘aḳlı zāil oldı nidecegin bilmedi (1) yanındağılar
didiler kim iy şāḥ ne bu ḳadar ḥāla varduñ ölmekden (2) dirlik yegdür yā leşker cem‘
idüb ḳarşu varub ḡayretile ceng (3) idelüm yāḥud sen daḥı bāḳiler gibi muṭi‘ ol yā ne
ve hem gerek (4) didiler ‘Atṭār aydur ne sözdür kim ben Rāmīn şāḥa muṭi‘ oldum
kim (5) cümle maḥlūḳa ḥükm iderdi şimdi varub bunuñ gibi kimesne (6) rām olam
ḳaçan olur didi ayıtdılar imdi bāğ-ı irem şāḥınuñ (7) ḥātūnıñ vir ol bu yirlere
anlaruñçün geldi fārīg ol didiler (8) ‘Atṭār aydur iy Kehrāblar ol esīrler öcinden ol
ḳadar div (9) perri begleri öldi kim nihāyeti yoḳ ḳıyāmete dek ḳanları şovulmaya (10)
iki oğlum bāş virüb ḳarındaşum Ekvāl gibi ḳır mādiḥ helāk oldı (11)

222a

bu kadar fesād olmuşken kanı ‘ār ve ğayret kim getürem yine esīrleri (1) virem ol olmaz bizüm dağı nār-ı nūrımız emrinde yazumuz görevüz (2) didi ol sözile buyurđı leşker cem‘ idüb şehir önüne gelüb (3) düşmanı gözledi **ezin cānib** Qahramān dağı murğ suvār (4) bāki leşkeriyle gelüb irdi ol taht ‘azīm üzerinde Mehīn Erreyle (5) Rāmīn oturmuş div perri leşkeri dāireden araya almış ol (6) hāli görüb ‘Attār begāyet kaқыub ğazaba geldi revān buyurđı (7) div leşkeri şaf ve alāyı bağlayub yemīn ve būsād bezediler irüb (8) Qahramān dağı buyurub leşker yer yüzine inüb ‘Attāra karşı alāy (9) bağlayub tırdılar alāt-ı harbe el urdılar iki leşker birbirine (10) muķābil oldu ‘Attār divleri esīrleri virelüm diyüb ne kadar (11)

222b

söyledilerse çāre olmadı Qahramān-ı Qātil siper yapınub (1) gürz çeküb meydāne yürüdi irince gören divüñ ‘aklı gitdi (2) pehlevān bir kez na‘ra idüb aydur iy la‘in gel Şehyāl hātūnyla (3) bāki esīrleri vir alub gidelüm ben anlaruñçün geldüm beher hāl (4) almayınca getmezem didi ‘Attār ilerü gelüb aydur iy hāki beççe anlaruñçün (5) Ekvāl gibi qarındaşum olub bunca divler helāk oldu kaçan (6) ola ki ben saña nesne virem yā esīrleri hālāş idesin biñ (7) senüñ gibi gelürse anlaruñ bir kılını benden almayalar diyüb ‘amüd çeküb (8) küh-ı peyker yürüdi irdi havale idince Qahramān siper Keyümers (9) berāber virüb redd eyledi ammā ‘amüduñ darbindan pehlevānuñ (10) ayakları yire gömüldi Qahramān na‘ra urub bir tarafa çıkdı (11)

223a

div alımaduğına ğazaba gelüb bir kez dağı ‘amüdi kuvvetile (1) şalub havale itdi pehlevān şıçrayub yerin değişdi irüb (2) ‘amüdi gömüldi yerüñ gümüldüsi göge irdi bu kez helāk (3) eyledüm şanub Erre kaşdına yürüdi ol idi kim pehlevān na‘ra (4) idüb yine yürüdi ol idi kim irüb bir darb dağı urınca (5) pehlevān çapukāne yir değişdi anuñ ol çapukluğına div perri (6) āferīn itdiler pehlevān bir kez cigerinden eyle na‘ra itdi kim āvāzından (7) ‘ālem tıldı **ezin cānib** pehlevān kim bu na‘ra’yı urdı meger (8) Şehyāl hātūnı Kamerrüh kem ol belā habsinde yaturken bu na‘ra’yı (9) işidüb müvekkellerden şordı kim ne hāldür anlar dağı hāli beyān (10) idüb Qahramānuñ itdügi işleri hikāyet itdiler ol bunca (11)

223b

yıllardan berü derd ü belâ içinde kalmış yüregi hasret oduyla (1) kebâb olmuş Tañrı peygâmbere bilmez divler elinde zebûn olan (2) bî-çâre bu hâli göricek cigerinden âh idüb gözi yâşı (3) seylâb oldu yüz hazrete tutub cânile Qahramân için (4) tazarru‘ idüb du‘â eyledi **ezin cânib** pehlevân kim divün (5) üç hamlesin şordı nevbet kendüye degicek hemân Bismillah diyüb (6) hâtemi barmağına alub Râmînün oğın yayın eline aldı (7) ‘ Attâr ol hâli göricek hâl neye irecegin bilüb kaçd (8) itdi kim etdürmeye darub urub şâşura ol hâlile gürleyü (9) irince pehlevân cüst deprendi râst göbeginde bir oğ eyle (10) urdı kim arkasından öte çıkub gitdi la‘in gürleyü gelürken (11)

224a

tağ gibi devesinün üstine yıkıldı cân cehenneme teslim eyledi (1) divler anı görüb bañr-i muhîf Kehrâbları diyâr-ı zulmât kır madihleri (2) cezâir nerreleri güriv idüb pehlevânün üstine yürüdiler pehlevân (3) dağı yayı Kırbâle şalub kol kılıc kabzasına urub divleri (4) ol kadar kırdılar kim nihâyet yok ol dem Mehin Erre Sehmân-ı âdemizâd (5) Tanâbüs div dağı girüb divlerün başına kıyâmet kopardılar (6) divler şınub kaçub şehre girdiler ardların başa Sehmân ve Erre (7) eyle girüb şehirde kıyâmet kopardılar amân diyüb gelüb Tanâbüsün (8) ayağına döküldiler ol dağı şefi‘ olub Qahramâne geldi ol dağı (9) amân virüb alub şehre getürdiler ‘ Attârün serâyına gelüb (10) Qahramânün emriyle Zâhide tahta geçüb oturdu bâkiler yüz urub (11)

224b

karşu turdılar divler dürlü tuhfeler getürüb ‘ Attârün (1) ne kadar hazinesi varise getürüb ‘ arz eylediler pehlevân (2) aydur iy divler kanı perri esirleri ayıtdılar uş habsdedür (3) revân turub zindâne geldiler müvekkeller gelüb öninde bâş (4) urub açub içeri girdi gördi kim biñ päre şumâki (5) mermerden oyma bir zindân yir yir dâirede mañbesiler itmişler (6) ara yirde bir gevher aşılı ol zindâne şu‘le virür kırk (7) elli kadarı ola sağallu perriler zencirler içine müstağrak (8) olub otururlar bir tarafda yine gayrı mañbesiler bir nâzenin şüret (9) yanında bir hâdimle altün zencir birle bağılu beñzi za‘frâne (10) dönmiş turub kendüye nazır ider Qahramân anı göricek (11)

225a

eger varise Behrām anası Ƙamerrūḫ budur diyüb buyurđı (1) anuḡ ƙayd u bendin gidermesine Mehin Erre ilerü varub (2) götürdi Ƙamerrūḫ daḡı gelenleri göricek aralarında baƙub (3) Ƙahramānı bahādır Őüret görüb aydur ‘acebdür eger ol (4) budur emr itdi bir nāzenīn gelüb kendünüḡ ƙayd u bendin (5) götürdi meger Ƙamerrūḫile Erre ƙarŐu bulıŐurđı göricek (6) Erre bilüb aydur iy nāzenīn bu kimdür aydur bu ādemīzāddan (7) gelen pehlevāndur kim senüḡ ḫalāŐuḡün bu ƙadar iŐler idüb (8) diyār-ı heyhātda bu ƙadar iŐler itdi Ƙamerrūḫ ol sözi iŐidüb (9) ḫırāmānı Őalınu geldi kim Ƙahramānuḡ ƙademine bāŐ ura Ƙahramān aydur (10) iy ḫātün senüḡ oḡluḡ benüm ƙarındaŐımdur dūnyā vü aḡiret eyle olsa (11)

225b

sen benüm anamsın ne revādur kim böyle idersin Ƙamerrūḫ Behrām (1) adını iŐitdi ayıtdı iy gözüm nūrı pehlevān ne ‘aceb (2) ḫaber virdüḡ bu dil-i mecrūḫuma yine tāb virdüḡ ben cāriyeḡ kim (3) ƙal‘a’-yı girdābe esīr vardum ol vaƙt iŐitdüm oḡlum bāŐına (4) bunca belā geldükden Őonra ḫıṭā milkinde siḫrile taŐ olmiŐ (5) didiler Ƙahramān aydur iy ḫātün rāst dirsın eyledür ammā (6) Őonra yine ḫalāŐ oldu diyüb Behrām ḫaƙḫında olan (7) mācerāyı beyān eyledi nigārīn iŐidüb Őād olub du‘ālar (8) eyledi andan bāḫi perri beglerin ḫalāŐ itdiler gelüb yir yir bāŐ (9) urub Őehbālüḡ iki ƙarındaŐı kürsilere geĉüb ol diyāruḡ (10) ne ƙadar Kehrābları varise cümle gelüb Ƙahramān öninde bāŐ urub (11)

226a

bī‘āt itdiler bāḫi ‘Atṭār deryā-yı muḫīṭüḡ dört biḡ (1) yedi yüz cezīresine ḫükm iderdi cümlesine ḫaber olub (2) geldiler Ƙahramāna teslim idüb imāne gelüb İdris peygamber (3) dīnine girdiler andan pehlevān ḫātemi Zāhideye virüb ‘Atṭār (4) yerine Őāḫ idüb Ṭanābüs-i cihān pehlevānı eyledi kim Zāhideye (5) divlerüḡ ḫaƙḫından gele HuŐenk Őāḫ adına erkān ve ayīn (6) ve tertīb idüb sancāḫ vażi‘ eyledi andan ṭurub Rāmīn (7) daḡmesine gelüb kemānı ve tiri yine yerine ƙoyub ol ṭılsımı (8) berkitdiler bī-nihāye ƙurbān idüb māllar virdiler andan pehlevān (9) buyurđı bir ‘amüd diküb anda ne zamān gelüb neyleyüb (10) nitdüḡin beyān itdiler bunlar daḡı tamām olduḡdan Őonra Ƙahramān aydur (11)

226b

diñ imdi diyār-ı bāğ-ı ireme ne yirden gidelüm evvel bellür (1) a‘ zamdan yaluñuz gelüb bunca zaħmet çekdüñ şimdi (2) biħamdillah ki bu kadar cemā‘ atiz nice olmağ gerek didi ol (3) sözi cümle div perri begleri işidüb didiler kim bizler ol (4) diyāruñ küh-ı bellurdan ayru yolın bilmezüz didiler bāş aşığa (5) şaldılar Sehmān ādemizād gelüb aydur iy şāhib kırān-ı zamān (6) ben bende bir yol bilürem ammā ğāyet şarpdur aydur nite Sehmān (7) aydur küh-ı belluruñ cānib-i şimālisinde kim deryā-yı muħi‘dür (8) tolaşmışdur bir taraf varub zūlmāte girür div gidişine yedi (9) günlük yoldur karañuda gitmek gerek andan ħalāş olduğdan (10) şonra kim zūlmātdan çıkıla ötesi āsāndur didi pehlevān anı işidüb (11)

227a

aydur diñ imdi yarağ görüñ āteşden gitmekden zūlmāte gitmek (1) yegdür didi buyurdi kim Sehmān geregi gibi yarağ göre ol daħı (2) bir taħt bezeyüb bir yanında Kamerrüh için bir müşebbek kafes çatdı (3) içinden taşrası ‘ ayān taşından içi nihān andan iki yüz biñ (4) kul taħt-ı ħammāl kodı kim nevbetile götüreler iki yüz biñ (5) nerreye daħı buyurdi kim Ekvālün ‘ Atıāruñ ol bi-nihāyet ħazinelerinün (6) ħāşlarından göturdiler iki yüz biñ daħı āteş dem küh-ı peyker (7) divler daħı yardım için ħāzır olub on sekiz biñ divler (8) tamām olub Kahramāna ‘ arz eyledi andan pehlevān Kamerrūħa gelüb (9) aydur iy ħātün a‘ zam imden girü himmetünle diyār-ı bāğ-ı ireme varub (10) murāda irelüm nigārın bāş urub aydur iy gözüm nūrı şāhib (11)

227b

kırān her ne dirseñ emr senün benüm ne sözüm var diyüb (1) du‘ ā itdi pehlevān aydur imdi devletile buyur ol daħı (2) edebile yerinden tırub gelüb ol kafesün içine girdi (3) sağ ve sol Şehyālün qarındaşları geçüb oturdi Kahramāna (4) sende buyurdılar ben yine ibrām-ı Murğ-ı Fermān revāne iderem (5) meger Murğ-ı Fermān bir daħı pehlevān baña bir nazarına ide mi dirken (6) ol sözi işidüb gelüb yüz urub aydur iy şāhib kırān-ı zamān (7) sen kim beni kabül idesin ben daħı elümden geldükce ħizmetün (8) idem diyüb yüz urdı andan cümle tertib tamām olub (9) divler taħt götürüb anda kalanlarıyla vidā‘ eyleyüb Kahramān (10) Zāhide ile görüñüb Tanābüs yüz urub andan divler taħtı (11)

228a

götürüb ber-‘azîm rāh idüb gitdiler az vaqt içinde gelüb (1) dürlü temāşā ile bellür a‘zamuñ cānib-i şimālisinden tolaşub (2) deryānuñ ‘acayiblerini seyr ide gelüb zūlmāte yakın irdiler (3) gelüb yüz urub aydur iy şāhib kırān uş zūlmāt ağrına (4) irdüñ destūruñla bu cezīrede qonub esbābı görelüm pehlevān (5) sen bilürsin diyüb ol cezīreye irüb gördiler bir hoş (6) cezīredür kim behişt mişāl otları sünbül şuları cülāb (7) hākimisin tāb ol maqāmda ‘Attāruñ altı yüz direklü haymesin (8) qurub on sekiz kez yüz biñ div qonub üç gün yaraq gördiler (9) Sehmān ol cezīrede gevherler bulub getürdi bāş urub (10) pehlevān öñinde qodı aydur iy Sehmān bu nedür qanda bulduñ (11)

228b

iy server bu dāim bu cezīrede olur aydur yā niçün senden (1) ğayrı kimesne bulub getürmedi aydur iy pehlevān ben bende (2) evvelden bunuñ yerini bilürem pehlevān aydur iy yār-ı vefādār sen kim (3) niçe biñ yıldur esirsin bunı neden bildüñ aydur iy pehlevān (4) bu qāf eteklerinden heyhāt şahrāsında baħr-i muħiṭ cezīrelerindenüm (5) hic bilmedüğü yir yoqdur her birinde anca hālet anca sergüzeşt (6) görmişem her biri bir eyü kışşadur Qahramān taħsîn idüb (7) ol gevherleri taħt kenārında ziynet itdiler andan Keyümers (8) gürzinüñ ğilāfın alub gitdiler qandilleri taħt üzere (9) aşa qoyub şu‘ le pertev şaldı andan yaraq tamām olub on (10) sekiz kez yüz biñ div taħtı götürüb ber-‘azm-i rāh idüb (11)

229a

gitdiler gelüb tā kim zūlmāte yaqlaşdılar qarşudan ‘ālem tūmān (1) şeklinde görüñdi daħı gelirek aħşām qararısına döñdi daħı (2) yakın irüb içine girüb gördiler kim şol ğāyet qararü giceler gibi (3) göz görmez oldu ammā gök yüzinde yılduzlar āşikāre (4) ğāyet yüceden kim zūlmāt cezāiriniñ maħlūqātından elem çekmeyeler (5) ol hālile giderken deryādan ‘acāyib āvāzlar işitdiler pehlevān (6) aydur bu nedür ayıtdılar kim iy şāhib kırān-ı zamān deryā-yı muħiṭüñ (7) cebbārlarıdur kim bu leşkerüñ ğavğāsın ve gevherler ışığın görüb (8) bunuñçün hüm ve hücüm iderler didiler pehlevān aydur ‘aceb bu (9) āvāzı bu qadar leşkere hücüm iden nice canavardur görülmeye (10) Sehmān aydur iy pehlevān bunca leşkeri canavar vardur kim (11)

229b

bir kezden yudar anuñ gibi canavar görmege nice heves ola (1) didi pehlevān Murğ-ı Fermāna aydur iy yār-ı vefādār nola bir (2) tarafından deryāya yakın irsek deryā canavarların temāşā itesüz (3) didi murğ dağı be-çeşm diyüb leşkerden ayrılıb kanad şaldı (4) süzülüb deryāya yakın irdi yedi mil kadarı yir (5) kaldı Qahramānuñ belinde Qārūn kemeri haşşasıyla Qahramānuñ (6) gözine zūlmāt düşen olub gördi kim deryā-yı muḥīṭ (7) şöyle sākın olmuş kim hic temevvüc itmez göz irimi yerden pehlevānuñ (8) gözine bir ‘ aẓīm nesne görindi bu neyki dirken tūrdığı (9) yirden harekete gelüb dağı buydı ki ol dem Sehmān-ı ādemīzād (10) gelüb irişüb aydur uş deryā canavarlarınuñ biri diyüb (11)

230a

ol görinen qaraltuyı gösterdi pehlevān aydur yā bu niçün aysam (1) tūrur aydur ey pehlevān gelen leşkersin işidüb anları deger kim (2) kendüyi tūymayalar gāfil üzerine iricek dem çeküb yuda (3) yöresin temāşā iderken destūr gele haber ideyim şaḫınsunlar (4) diyüb Sehmān bir nefesde yine leşkere irüb hāli haber virüb (5) ol vakte dek leşker dağı gelüb rast canavaruñ üzerine (6) irdi Murğ-ı Fermān dağı pervāz urub Qahramān degerken anı (7) gördi kim ol canavar tağ gibi gevdeyle bir kez hışmile şöyle (8) şıçradı kim deryādan tağ gibi ayrılıb hevāya gelüb mu‘allaq tūrur gibi (9) velī div leşkери hazır idi gāyet yüce gitmişler idi nesne alımadı (10) ol dem iki tarafından iki ulu tağ dağı peydā olub ol hevāya (11)

230b

şıçrayan canavara qarşu irüb iki tarafından gār-ı cehennem gibi (1) ağızların açub anuñ gibi ‘ aẓīm-i canavar yukarudan yine (2) inince ol iki ağızuñ arasına düşüb eyle çekişdiler kim (3) ol canavarı iki pāre idüb bir pāresin biri ve bir pāresi (4) biri bir loğma idüb yutdılar andan ol canavarlar birbirinüñ (5) şikārın yedüğine baqub birbirine qarşu tūrub baq (6) sen misin diyüb ol iki tağ-ı ‘ aẓīm gışgırub birbirinüñ üstine (7) sürdi irüb eyle tutuşdılar kim deryā-yı muḥīṭi harekete getürdiler (8) ol dem Sehmān yine irüb aydur ey pehlevān uşbu geleni (9) gör pehlevān dağı dönüb baqub gördi kim tağile deryānuñ (10) arasından bir ‘ aẓīm-i tağ dağı peydā olub gelür kim ini (11)

231a

uzunu fark olmaz velî eyle hışmile gelür kim gelişine (1) göz irmez ol hâlıle
irüb dâdı ve yel gibi ağız açub (2) ol iki canavar çekişürken bir kezden dem çeküb
yutdı (3) deryâya talub belürsüz olub gitdi Qahramân bu hâla (4) ‘acebâ kalub haqq
te‘ âlânüñ kemâli kudretine hayrân kaldı **nazm** (5)

Nice hayrân olmaya bunda beşer Ki göre bu vecihle şekl ü şüver (6)

Şâni‘ ün şuni‘ yine hayrândur ‘ uqūl ‘ Aklile varmağa müşkildür bu yül
(7)

Şad hezârân ‘ aql bunda bî-ğaber Pâyimâl olub yaturnı pā vü ser (8)

İy müberrâ kudret-i efkârdan İy münezzeş şuni‘ ni izhârdan (9)

Kudret-i şan‘ atda mişâlün yok senün Dergâhuñda yok vücûdı kimsenün
(10)

Bî-niyâz emründe rûzi kııl amân Rûzi kııl tâ kim kabülün ola cân (11)

231b

Qâbil kavlince Qahramân andan yine leşkere gelüb yedi (1) gün dağı yürüdiler
sekizinci gün zulmâtuñ nihâyetine irdiler (2) tâ kim tamâm qarağudan çıkdılar gelüb
yürüdüğü yirleri (3) gül-i gülistân ve sünbül za‘ frân eylemiş Qahramân buyurdu ol (4)
yirde qonub ol leşker ârâm eyledi Sehmâne aydur iy yâr-ı (5) vefâdâr bu ne diyârdur
bilür misin aydur cinnistândur bundan (6) bağı-ı ireme üç günlük yoldur didi
Qahramân ol sözi (7) işidüb şâd oldu turub Kamerrüh yanına gitdi aydur iy (8) mâzar-
ı cihân uş diyâr-ı gülistâna yakın irdük atağ Behmen şâh (9) oğluñ Behrâmı helâlün
Şehyâle haber gönderelüm dirüz didi ol (10) sözi Bânu işidüb aydur iy devletüm
bünyâdı Qahramân eyü fikr (11)

232a

itmişsin nola diyüb du‘ â itdi pehlevân dağı buyurdu Sehmâne (1) qanad açub
gitdi tâ kim gelüb kal‘ a‘-yı devvâre irdi Şehyâlün (2) divânına gelüb gördi kim
Gerdan Keşân bir şandal üzerinde (3) oturub pehlevânı söyler perriler Sehmânı
görince hây (4) merhabâ diyüb çağrışdılar Gerdan Keşân kendüyi ‘ uqūb gibi (5)
üstüne atub görüşdi hâl haber şoruşdı ol dağı (6) pehlevânüñ selâmın bildürüb alub

içerü girince Şehyāl şāh (7) Sehmānı görüb yerinden tırınca irüb Sehmān el öpdi (8) andan Rāy şāhile görışüb andan Қаһтарān ile Behrāmile bāki (9) serverleriyle merḥabā eyledi yir yir aǵzına baqarlar ‘aceb ne diye (10) diyü Sehmān söze gelüb aydur iy güzīdeler şāhib kırān(11)

232b

cümleñüze selām eyledi diyü yüz urdı cümle yerlerinden (1) tırub pehlevānuñ selāmın aldılar andan Şehyāl şāh қарındaşларınınñ (2) selāmın idüb yüz urdı ḥalāşın muştuladı andan Behrāma (3) ve Behmene daḥı didi kim iy serverler Қamerrūḥ ḥelāli Şehyāle ve sizlere (4) selām itdi diyüb ḥalāşın muştuladı ol sözleri işidüb (5) Sehmānuñ dāiresin la‘l ü cevāhirden belürsüz itdiler andan (6) geçen ḥālden ḥaber şordılar ol daḥı pehlevānuñ Ekvāli öldürdügin (7) esīrleri ‘Atṭār alub kūh-ı қамере gitdüginin ardınca varub (8) Mehin Erre varduǵını Rāmīn şāh ṭılsımını bozub tīr ü kemānı (9) alub ‘Atṭārı öldürdügin cümle beyān ve ḥikāyet eyledi (10) işidüb ‘acebā қaldılar andan Sehmānı geregi gibi tıyum eylediler (11)

233a

pehlevānuñ қandalıǵın şordılar ol daḥı beyān eyledi (1) Şehyāl aydur iy yār imdi ne қadar zaḥmetse yine pehlevāna (2) var қayırmaz emīn olsunlar biz daḥı varub ol қadar (3) yir istikbāl idelüm didi Sehmān daḥı be-çeşm diyüb gitdi (4) ol idi kim pehlevāna gelüb selām virdi ḥāli beyān eyledi (5) pehlevān daḥı buyurdı pāriǵāḥ қurdılar evvel ḥātūna gelüb (6) Sehmānuñ sözin erenlerün gelecegin beyān eyledi aydur ne (7) emr idersin gitmek tırmaq fikrinde didi ḥātūn aydur iy (8) baḥtum çıraǵı Қahramān benümçün bunca zaḥmet ve meşekқat çekdüñ (9) yine baḥa mı ṭānışursın nice bilürseñ eyle қıl didi Қahramān (10) yine taşraya gelüb gördi ‘Atṭāruñ ol dört yüz kırқ (11)

233b

dört direklü bārīǵāḥı қurmışlar gelüb buyurdı Şehyālün (1) қарındaşları таḥta oturub kendü pehlevānlıқ şandalına (2) geçdi on sekiz kerre yüz biñ div mafārit divāne tırdı (3) ol dem gördiler bir sehim-nāk gürüldi oldı neyki diyince (4) divler gördiler kim on bir div ‘ifrit gelüb irdi (5) divler ol ‘ifritleri görüb ‘aқılları zāil oldı Қamerrūḥ (6) ḡāyet endişe-nāk oldı zira kim divlerden cānı үrkmişdi (7) ve hem ol zamānda anlaruñ gibi yoǵıdı gelüb on biri daḥı (8) Қahramānuñ қademine bāş urdılar

du‘ā itdiler pehlevān daḥı bağrına (9) başub iřāret eyledi gelüb řehyāl
řarındařlarınuđ ellerin (10) öpüb řamerrūḫ öñinde yüz yire řodılar Behrāmuđ erseni
olduğın (11)

234a

bildürdi gelüb yine yüz urub didiler kim iy ḥātūn nitesin (1) biḥamdillah
pehlevān himmetinde iki biğ sekiz yüz yıllık ḥabsden (2) Keyümeş řāḥ zamānında
berü gice ve gündüz heftā ve ay yıl (3) bilmeyüb yaturduğ bizleri ḥalāř idüb size daḥı
himmət (4) řāḥib kırān idüb ḥalāř olmuş siz uş yārın şuşluğ (5) vağtinde oğluğ
Behrām atađ ve anađ ve ḥelālūđ řehyāl perri (6) gelüb bu řadar fūrķat vařlete irer
didi nigārīn daḥı (7) divleri bāř bāř ‘ izzetleyüb döndi řahramāna aydur iy devletüm
(8) ümīdi řahramān benüm atam anam ve cebel-i kebīrūđ diyārından bunda (9)
қақан geldi didi řahramān daḥı şu‘ bān Seri öldürüb anuğ (10) ḥabs ḥānesinden ḥalāř
itdüğin niçün esīr olduğların (11)

234b

beyān eyledi nigārīn işidüb gözlerinūđ seylābı (1) revān oldı ayıtdı iy ayıtdı iy
himmət ḥazinesi pehlevān bizlerūđ (2) cümlemizūđ siz dürlü bī-nihāye belālarına
sebeb olmuş şer idi (3)

İdicek şula ‘ ināyet müste‘ ān

Anı yār sütem ider yā řahramān (4)

Olur ol şuluğ ḥalāřına sebeb

Dāima çekmez kişi derd ü zaḥmet

(5)

Ne şalur devlet kişiyede bir řarār

Ne müdām olur bulan kesb ü kemāl

(6)

İy olan şadr-ı řafāda serfirāz

Ĝāfil olma bir řarār olmaz macāz

(7)

Ne olur ‘ izzī cihānuđ bir devām

Ne şalur zilletde dāim ḥāř u ‘ āmm

(8)

Kimdür ol kim ola dāim bir řarār

Oldurur ol ḥāliķ ü perverdigār (9)

řartūs ḥakīm řavlince ol vađt kim Sehmān gitdi bāķiler řehyāl (10) řāhile cem‘
olub řehyāl buyurđı yedi kez yüz biğ perri (11)

235a

cem^c olub kimi taht kimi kiler kimi maṭbaḡ götürüb gitmek (1) içün andan bāki yaraḡ ne ise tamām olub ol gice geçüb (2) irtesi Şehyāl şāhile Ray-ı hind cebel-i kebīr sulṭānı Behmen (3) taht üzere oturub Ḳamerrūḡ anası Servü Ḥırāmānile bir tahta (4) oturub bāki perrileriyle şāḡ u şolundan ḡanaṭ açub şādıyla (5) zevḡile gitdiler tā kim yaḡın iricek Ḳahramāna daḡı ḡaber oldı (6) ol diyāruḡ ḡavmi biḡ ayak bir ayak üzere gelüb div perri (7) ḡül ve cinni temāşāya ṭurdılar kim otuz kırḡ yıllıḡ ḡasret (8) bugün birbirine bulışur on sekiz kerre yüz biḡ div (9) leşkeri Ḳahramān divānına ṭurub anca kim gelüb ol perriler (10) daḡı irdi Ḳahramān buyurdı Sehmān yoldaşlarıyla varub (11)

235b

evvel Ḳaḡtarānı Behrāmı Gerdan Keşānı getüreler anlar daḡı dem (1) çeküb gitdiler tā kim gelüb pehlevān emrin bildürüb serverleri (2) alub pehlevān ordusına irdiler hevādan erenler gördiler kim (3) bir şaḡrada ol ḡadar aṭlas bārgāḡlar sulṭānı ḡaymeler ḡurulmuş kim (4) nihāyeti yoḡ ara yirde bir Süleymāni serā-perde on sekiz kerre yüz biḡ (5) div ‘ ifrīt araya almış div deminden hevā buḡār ṭutmış Gerdan (6) Keşān aydur ey yārān bu leşker nedür didiler kim şāḡib ḡırān (7) divindür on sekiz kez yüz biḡ āteş dem divdür cümlesi (8) pehlevānile diyār-ı cām-ı cihān-nümā bile geldiler ol ḡālile alub (9) erenler bārgāḡına deḡin öñince gelinceye dek divler gürlüdsinden (10) bilüb görüḡ diyince erenler daḡı öñce Gerdan Keşān ardınca (11)

236a

Ḳaḡtarān daḡı ardınca Behrām girince pehlevān görüb şāḡib (1) merḡāba diyü götürüb Gerdan Keşān kendüyi üstine atub (2) ḡol boynına şaldı andan server daḡı Gerdan Keşānı der-aḡuş (3) idüb ardınca Ḳaḡtarān irüb ḡol açub birbirin der-kenār (4) idüb biraz ḡasret yāşın dökdiler andan Behrām gelüb pehlevānı (5) der-aḡuş idüb aydur ey şāḡib ḡırān bu ḡadar zaḡmetler ki (6) bizüm cün çekdüḡ biz ḡod bunun bedeli neyleyevüz umāruz kim cānib-i ḡaḡdan (7) birine biḡ ola pehlevān daḡı Behrāmı boynın öpüp (8) aydur ey ḡarındaşum Behrām benüm etdigüm saḡa yā ḡayrıya minnet içün (9) degildür belki şāḡib-i ḡaranlıḡ şarṭın yerine getürmek içündür (10) bīḡamdillāḡ ki naşib oldı ammā gel ana ki gör diyüb serā-perdenüḡ (11)

236b

bir yanında zenburi perde çekilmiş iki perri hâdimleri oturur (1) Kahramânı göricek ‘ izzet idüb karşı vardılar gelüb (2) perde-yi getirince içerüden nigârîn dağı pehlevânı görüb (3) yirinden tırdı gelince gördi pehlevân ardınca bir server (4) dağı altmış üç eriş kad çekülmiş edebile gelüb içerü girdi (5) hemân görince muhabbet kanı yüreginden kaynayub ihtiyârsuz (6) gözlerinün yâşı revân olub aydur ey bahtum çerâğı (7) Kahramân dâim seni gördükçe cânım gözi gönülden güvenilür (8) velî bu yanuçca gelen kimdür kim gördüğüm gibi cigerümden (9) muhabbet kanı tamarumdan ürküdüb gözlerümden taşra geldi (10) âcebdür eger ol hasretile dertlü yürek âteş olan ciger (11)

237a

güşemdür diyüb yine gözlerinün yâşı revân oldı Kahramân (1) aydur iy hâtün bağı oğluğa bu dem gülmek vaktidür kim (2) uş otuz yedi yıldan berü hasret odına yandüğün (3) müştâk olduğun Behrâm Cebelidür Behrâmuğ dağı iştiyâkı (4) yâşı gözlerinden revân söze gelince hâtün kol açub (5) kucağına alınca ikisininün dağı ‘ aklı gidüb sendereyi yatışub (6) Kahramân Behrâme Mehin Erre Kamerrûha dayak olub tıtdılar (7) Behrâm ve hâtün dağı kendüye gelüb hâtün gözün açub (8) der-agüşında oğlın görüb aydur iy bilmedin yaturduğum (9) Behrâm ‘ aceb seni bulduğum râst mı Behrâm aydur iy mâder-i müşfika (10) bihamdillah ki ol hacerden yâküt ve şecerden küt (11)

237b

viren bî-çâre hecr hâmid olmuşken şâh himmetin sebep idüb (1) halâş eyledi uş sen dağı bunca esîr hasretiken pehlevân (2) ikdâmın bahane idüb halâş idüb uş bugün birbirimüze irgürdük (3)

naẓm

Olıcağ cânı bedende âdemün Ne kadar kim çekse cevrin ‘ âlemün
(4)

Buluban âhir nihâyet derd ü gam Kalmaz imiş cümle çekdüğü elem
(5)

Gönlü maşşûdına irmiş güli Açılurmuş baht-ı gülzârı güli (6)

Bulur elbet cānile istediğin Görmemiş gibi olur ğam yidügin (7)
İllā şunlardır iren bu menzile Sıdķ u iĥlāşıyla cānı yār ola (8)
Bulımaz ol kim tıtar el ucile Şöyle bil gökçeklik olmaz gücile (9)
Bāb-ı maķşūduĥ güliydi her zamān ‘ İtikād ehli elindedür inān (10)

tārīĥ külli kavlince ol iki ĥasret birbiriyle iken pehlevān (11)

238a

gelüb Gerdan Keşānile Qaĥtarānı alub iĥerü girince ĥātūn (1) görse kim bir heybetlü pehlevān bir çüst çapuk kimseyile iĥerü (2) girdiler öĥlerince ĥātūn ‘ izzetile qarşu varub görüřdiler (3) didiler kim iy ĥātūn biĥamdillah ki ĥasret kemāline irdi (4) uş şāĥib kırān devletinde murāduĥa irüĥ ĥātūn bunlara (5) ‘ izzet eyledi Behrām Gerdan Keşānı gösterdi aydur iy ata (6) ben çin elinde yigirmi üç yıl taş olub üzerümden (7) yazlar kıřlar geçüb ĥaberüm yoĥiken üzerüme gelüb benümçün (8) terk-i cān idüb varub cāzūyı getürüb üzerümden (9) helāk idüb beni ĥalāş iden Gerdan Keşān ‘ ayyār budur kim (10) yedi iķlim sulţānı Huşenkūĥ ziyetini demivānidür uş (11)

238b

bu seferde daĥı bizümle bile gelüb bu qadar hüner itdi (1) diyüb Qaĥtarānuĥ daĥı kim olduĥın bildürdi ĥātūn (2) daĥı anları geregi gibi ‘ izzetleyüb ikisinden daĥı ‘ özr diledi (3) andan Qahramān ve Gerdan Keşān ve Qaĥtarān taşra gelüb bir dem (4) Behrām anasıyla qaldı **ezin cānib** Şehyāl şāĥ daĥı (5) hindüĥ sulţānı Rāyile kayın atası Behmen şāĥile ve ĥātūnı (6) birle ve Rāy kıızı Servile bī-nihāye perri leşkeriyle tā kim (7) gelüb irdiler Qahramāna ĥaber oldu erenleri qarşu gönderdi (8) gelüb erenler daĥı yakın irdi Qahramān ordusun göricek (9) yire inüb atlara suvār oldılar Şehyāl buyurdi kim pehlevān (10) gelüb bulıřıcaķ on iki biĥ perri taĥaķlarile la‘ l cevāhir (11)

239a

nişār ideler anlar daĥı ĥāzır oldu perri begleri alāyile irdiler (1) hāy diyince çadır öĥine geldiler pehlevān daĥı taşra gelince (2) Şehyāl qarşu varub birbirine ‘ izzetler idüb birbirinü (3) kenāra çekdiler andan Rāyile Behmen birle görüşüb Serv-i Hıramān (4) daĥı ol kıyāmet qaddile şalınub gelüb pehlevānuĥ (5) qademine bāş urdi pehlevān

dağı görüşüb ol kadar (6) la‘l cevāhir saçdılar kim yer yüzün örtüdi girüb ‘Attāruḡ (7) tahtına şahlar oturub yanına Behrām oturdu Gerdan Keşān (8) teberin tayanub karşı tırdı andan yir yir çāšnigirler (9) yürüyüb evvel insān öğine andan perriler andan divler öğine (10) naḡıhlar şalub her birine ‘ādetlerince ta‘ām koyub şalā oldu (11)

239b

yimek yenüb şükri dindi Huşenk şah devletine du‘ā itdiler (1) andan şafdan şofraları götürüb anda şahib kırānuḡ olan (2) kışşasından söz aḡılub pehlevān hikāyet eyledi işidüb (3) taḡsīn itdiler ol dem Gerdan Keşān içerü girüb aydur iy (4) pehlevān bir ‘aceb kūş gelüb leşker üzerinde pervāze tırdı (5) veli kanādı kıyruḡı leşker üstüne kapladı pehlevān ḡāli (6) bildi taşra geldi murḡ dağı pehlevānı göricek süzilüb (7) indi kara taḡ gibi kōndı karşı gelüb birbiriyle ‘izzetleşdiler (8) pehlevānı görüb ‘acebā kaldılar Murḡ-ı Fermān aydur iy şahib (9) kırān ben bende destūruḡla varub āşiyāne ve peççelerüm göreyin (10) yine ḡizmetüḡe geleyim diyüb pehlevān aydur iy tıyr u kebīrinde ḡoş (11)

240a

yoldaşlık itdüḡ ḡaḡḡ destḡirüḡ olsun var seni imden (1) girü Allaha işmarladum bizi ḡayr du‘ādan unutmayasın biz dağı (2) imden girü sefer idüb rub‘ u meskūn ‘ālemine ādemizāde (3) giderüz didi Murḡ Fermān aydur iy şahib kırān luḡf (4) idüb yine ben bendeye rızā vir götürüb ādemizāda iledeyim (5) hem ādem peyḡāmerüḡ ‘a.m. mezār-ı şerīfini ziyāret ideyim senüḡ ḡademüḡde (6) şevāb bulalum zira kim ben bende Ādem benīden işitmişem Mürsel (7) peyḡāmerler ḡabirini ziyāret eylemek şevāb-ı ‘azīmdür diyü buyurmuşdur (8) bunu didi yüz urdı pehlevān dağı rızā virdi üç (9) gün va‘de idüb gitdi pehlevāna bu nedür didiler pehlevān (10) dağı ḡāli beyān eyledi işidüb ‘acebā kaldılar andan Şehyāl şah (11)

240b

ve Behmen şah ve ḡātūnı girüb ḡamerrūḡile buluşdılar ol (1) dağı atasın ve anasın ve ḡelālin görüb karşı geldi birbirin (2) görüb ḡāḡ ağlamak ḡāḡ ḡülmek eylediler bu yaḡa pehlevān (3) ‘Attār div kıızı Mehin Erre aydur iy nigārīn sen dağı (4) bizümle ādemizāda gidermisin yoḡsa seni Sehmānile bunda (5) koyub gidelüm mi Erre aydur iy pehlevān bizlere bunda sefer (6) idüb ādemizāda varub gelmek āsāndur nola pehlevān (7) ḡademinde rub‘ meskūn diyārın dağı seyr idelüm didi iy

(8) şāhib kırān kūh-ı kamer diyārında gülistān-ı irem ellerinūğ adın (9) işidürdük kim bellür a‘zamuğ öte yüzindedür biğ divde (10) ancak biri aşar bulunur dirlerdi uş bu dem bihamdillah ki (11)

241a

gelüb āsān temāşā eyledük nola eger naşīb ola varub (1) anı dağı görevüz diyüb yüz urdı ol gün anda olub (2) irtesi göçüb qal‘a‘-yı devvāre geldiler ol yirüñ perrileri temāşāya (3) ‘acāyibleyü qarşu çıkub dürlü şöretler itdiler pehlevān dağı (4) evvel şāhları yüridüb gitdü şeş pāy bahriye suvār olub (5) şāğında ve şolında Qahtarān Behrām öñince Gerdan Keşān (6) ve Sehmān kafāsınca ol on bir nerre gelüb şehr içine girdiler (7) perri kavmi pehlevānı görüb iki tarafından du‘ālar idüb cānlar (8) nişār itdiler tā kim gelüb Şehyālūñ serāyına irüb erenler qondılar (9) pehlevān Qahtarānile Gerdan Keşānile qonub Behrām atası ve anası (10) yanına gitdi irtesi üç güne dek Şehyāl pehlevānı ziyāfet (11)

241b

eyledi qaydın gördi andan pehlevān dönüb Gerdan Keşāna (1) aydur iy server-i ser-bāzān gel imdi luğ idüb Huşenk (2) şāha varub hāli beyān eyle Gerdan Keşān bāş urub (3) ayak üzere geldi yine pehlevān dönüb Sehmān ādemizāda (4) aydur iy yār-ı şadıq nola yine zaħmete qatlanub Gerdan Keşānı (5) hindüstāna iletseñ ol dağı be-çeşmi diyüb yüz urdı (6) yerinden tırub erenler öñinde bāş urub edebile qol şunub (7) Gerdan Keşānı götürüb gitdi gelüb hindüstānda Huşenk (8) divānı üzere irüb Gerdān Keşānı qoyub server-i ‘ayyārān (9) dağı sımurğ var tonanub kendüyi la‘li ve yāqūtā qarq eyleyüb (10) Sehmān aydur nola Huşenk şāh öñine bile varalum sen dağı (11)

242a

insān şūret ol didi ol dağı bir nevreside cüvān şūretine (1) girüb ikisi sürüb irdi ‘Āşımıla Şir Pençe görüb (2) hā merhabā diyüb yatışub qademine bāş urdılar Gerdan Keşān dağı (3) anları bağına başub andan Sehmānı gösterdi gelüb görüşdiler (4) āhen-dest ‘ayyār yıldırım gibi gelüb Huşenk şāh öñinde (5) bāş urub Gerdan Keşānūğ geldiği müjdin kıldı şāh (6) işidüb şād oldu iqlim haracı deger hil‘at virdi ol (7) idi kim Gerdan Keşān dağı içeri girince kırk sekiz biğ ehl-i divān (8) ayak üzere gelüb

serveri ‘ayyārān merḥabāladılar ol (9) daḥı ilerü gelüb şāh öninde bāş urdı şāh daḥı (10) ḳol şunub baḡrına başdı andan işāret eyledi Sehmān (11)

242b

ādemizāda daḥı yüz urdı şāh daḥı Sehmānı dir-‘ aḡuş eyledi (1) veli Sehmāndan şāha bir eşer irişdi kim şaşdı şavlet (2) şāhı ḡalebe idüb yine tiz kendüyi dirüb aydur iy server-i ‘ayyārān (3) şāhib kırāndan ne ḥaber getürdüḡ Gerdan Keşān aydur (4) iy şāh-ı cihān evvel pehlevān şāhuḡ ḥāk-i pāyine ve cümle yārāne (5) selām ve du‘ā ider diyüb pehlevānuḡ cümle ḥālin ḥikāyet eyledi (6) şāh önünde ve yanında her ne kim varise Gerdan Keşāna virdi daḥı (7) buyurdi kūs şādī urub şehḫ halkına leşker ḳavmine münādi (8) itdiler kim pehlevān geldüḡi vaḳt ziynet ve şādīye ḥāzır olalar (9) andan Gerdan Keşāndan pehlevānuḡ serḡüzeştin şordılar ol daḥı (10) bildüḡi gibi evvel Ḳārūn daḥmesin açub Şu‘bān Seri öldürdüḡi (11)

243a

Serv-i Ḥırāmānı Rāy hindüyı ḥalāş idüb Keyümerş ḥabsin (1) bozduḡın on iki nerre ḥalāş itdüḡin andan diyār-ı bāḡ-ı ireme (2) varduḡların Ekvāli şınub ḳaçırdüḡın Murḡ-ı Fermān Bere (3) bindüḡin ardınca bellüri a‘ zāmı aşub diyār-ı ḳamere varub (4) Ekvāli öldürdüḡin Ramīn daḥmesin fetḫ idüb ‘Aḫḫarı (5) öldürdüḡin Mehin Erre geldüḡin cümle naḳl idüb beyān (6) eyledi işidüb ‘acebā ḳaldılar andan pehlevānuḡ erligine taḫsīn (7) idüb gelmesin şordılar ‘ayyār aydur ben bende varub üç (8) güne deḡin getürem gelür didi Huşenk şāh aydur iy Gerdan Keşān (9) ol bir kişi kim senünle geldi kimdür aydur iy şāh-ı cihān ol (10) Keyümerş ḥabsinden ḥalāş olan on iki nerrenüḡ biri budur (11)

243b

bunuḡ adına Sehmān ādemizād dirler pehlevān ardınca bellür (1) a‘ zāmı aşub kimse varmadı illā bu didi Huşenk şāh (2) aydur yā bu ne ḥoş ādem şüretindedür ‘ayyār aydur yā şāh yetmiş (3) iki dürlü şürete girür daḥı yetmiş iki dürlü dil bilür (4) Ādem beni ‘a.m. zamānından berü meclüsleri birinci ḳāt yir (5) altındadır pehlevān Ḳārūn daḥmesine varub fetḫ idüb (6) Şu‘bān Ser divi helāk idicek bunları daḥı ḥalāş eyledi (7) didi şāh Sehmānuḡ kim olduḡın bilicek ‘izzet idüb (8) buyurdi bir şandal ḳodılar önine ni‘ met getürdiler Gerdan Keşānile (9) ikisi yeyüb şükr diyüb

Huşenk şāh devletine du‘ ā (10) itdiler andan şonra Sehmān ādemizād bāş urub destūr diledi (11)

244a

anlar dağı pehlevāna selām ve du‘ ālar idüb buyurdı bir (1) nāme‘-i iştiyāk yazub Sehmānuş öñinde şodı ol dem (2) yine Gerdan Keşān şurub yüz urub aydur eger pehlevān (3) tiz gelsün dirseñiz ben bende bile varub iqdām idem şāh (4) dağı vech görüb destūr virdi yine Sehmāndan ‘özr (5) idüb didiler ki ne kadar zaşmet ise yine Gerdan Keşānı (6) al git ol dağı yüz urub Gerdan Keşān nāme‘yi alub (7) ilerü gelüb Huşenk şāh aydur iy Sehmān Gerdan Keşānı (8) götürüb gitdüğüñ vaştin kendü şil‘ atunla git Sehmān (9) dağı bāş urub bir kez silkindi bir pāre şulmāt şeklinde oldı (10) andan cem‘ olub şarkāb resm olub yetmiş beş eriş şaddlü (11)

244b

bir ‘ifrit oldı kim gören vehm ider ammā cümle a‘ zāsı (1) ādeme beñzer Huşenk şāh aydur iy Sehmān cümle divler (2) böyle midür aydur iy şāh-ı ‘ālem div her ne dürlü şūrete dirseñ (3) girür veli ben bende ādem şeklinde olduğum oldur kim benüm (4) anam ādemdür atam divdür ol sebebden ikisine dağı nisbet şutmuşam (5) didi şāh dağı ‘acebleyüb andan Sehmān bāş urub boynın (6) şutı virüb gelüb Gerdan Keşān edebile boynına binüb bir kez (7) hemān Sehmān dem çeküb tütün gibi yerinden şurub eyle (8) gitdi kim güürdüsinden zehreler çāk oldı hāy diyince (9) felege çıķub belürsüz oldı ol kadar gevdeyile yükile çapuklığına (10) tahşin itdiler kim Sehmān pervāz idüb seyrile gelüb bağı-ı (11)

245a

ireme irdi **ezin cānib** Şehyāl dağı pehlevānı üç gün (1) ziyāfet idüb geregi gibi şizmet eyledi andan pehlevān aydur (2) iy şāh imden girü destūruşla seyr ü sefer idüb ādemizāda (3) gidelüm ol idi kim Sehmān Gerdan Keşān işerü girüb bāş (4) urdılar pehlevān görince yerinden şurub Gerdan Keşān şāhuş (5) selāmın irgürüb nāme öñine şodı ‘izzetile ‘aleyk alub (6) yüz urdılar andan nāme‘-i oķıyub iştiyāk bildi Şehyāl (7) aydur iy pehlevān luşf idüb üç güne dek amān vir (8) bize bunda dağı yarağum görüb şāh şizmetine bile varalum yüz (9) uralum didi pehlevān dağı rızā virüb Şehyāl dağı (10) buyurdı div perri yarağ üzere olub üç güne dek şayme (11)

245b

ve Һargāh ve Һazine vü bengāh görilüb dört taht bezendi (1) biri pehlevānlar için biri Һātūnlar için biri Rāyile Behmen (2) için biri Şehyāl için yetmiş biş perri pişkeş için (3) Һazine götürdi iki yüz biş div azıq ve maṭbaḡ götürdi (4) dört kez yüz biş div divān Һāne ve serā-perde Һayme vü Һargāh (5) götürdi on iki kerre yüz biş āteş dem ‘afārīt yarağıla (6) Һazır olub pehlevānı tahta teklif eylediler oturmadı (7) aydur benüm Murğ-ı Fermān birle ‘ahdum vardur gelüb beni götürüb (8) rub‘ meskūn ‘ālemine iletse gerek ol Һālile ol gün daḡı (9) şabr itdiler irtesi siḡirden gördiler gök yüzinde bellür-i kūçek (10) cānibinden bir rengin pervāz idüb gelür ammā cümle gök (11)

246a

yüzün ṭutmuş yaḡın gelirek gördiler kim Murğ-ı Fermāndur (1) tiz div perri açılıb yer itdiler tā kim kūş daḡı gördi (2) bī-nihāye divler ve perriler cem‘ olmuş ‘aceb ne ola diyü (3) gelüb inince Sehmān karşı gelüb birbiriyle merhabālaşdılar (4) murğ aydur iy Sehmān bu galebendür iy ṭıyr u kebīr pehlevān (5) rub‘ meskūn illerine gider Şehyāl bile gider ol yaraḡdur (6) velī pehlevānuḡ senüñle ‘ahdı vardur diyü seni gözedür didi (7) ol sözi Murğ-ı Fermān işidüb şād u Һürrem oldı (8) gelüb yer yüzine indi Murğ-ı Fermān için nesnelere Һazır (9) itmişlerdi getirüb önüne ḡodılar ol daḡı bir kaç loḡma (10) yedi şükriñ didi andan pehlevān gelüb kūş daḡı pehlevānı (11)

246b

göricek boyun uzadub ḡanaṭ devşürüb karşı vardı (1) yüz urub aydur iy şāḡib ḡırān seni götürüb rub‘ (2) meskūna iletmege ḡaşd ider çoḡıdı velī luṭf idüb (3) ben bendenüñ ‘izzetiñ arturmışsın pehlevān aydur iy ṭıyr kebīr (4) bizüm zaḡmetümüz çeke geldüñ yine luṭf idüb itmek gerek diyüb (5) buyurdı hemān güçdür diyüb ol Һālil bilüb ḡal‘a’yı devvār (6) uluları diyār-ı gülistān begleri gelüb pehlevānuḡ ayaḡına dökilüb (7) aḡlaşub didiler kim iy şāḡib ḡırān bu diyār tamām senüñ (8) ḡılıcuñ āzādīdür vegerni Ekvāl bize bu diyārda bir iş iderdi kim (9) şonra görenler zamānile bunda il iḡlīm ve diyār varımış diyelerdi (10) diyüb aḡlaşub vidā‘ itdiler pehlevān daḡı luṭfile söyleyüb (11)

247a

cümlesin teselli eyledi andan Şehyāl qarındaşınıñ birin (1) yerine emīn idüb bir yir alub gitdi bī-nihāye pişkeşler (2) hazineler götürüb ol dört tahtı divler götürüb Sehmān (3) Semendün Ra‘d Añaron pehlevān kafāsına tırub Gerdan Keşān (4) Қаһтарānile ve Behrāmile tahtda oturub pehlevān dağı (5) Murğ-ı Fermāne suvār kim oldı hemān perriler tārīkince kūs (6) urub gitdi on sekiz kerre yüz biñ div perri bir kezden (7) dem çeküb uçub hevāya kalkdılar ve bir demden diyār-ı gülistān (8) küh-ı zulmāta düşdi gök yüzün div қаплайub (9) yirden yuқaru dört mil қadarı yer yer қалқub andan cānib-i hindüstān (10) tırub hevādan yer yüzün temāşā ide gitdiler (11)

247b

üç gün seyr ide deryā-yı muḥit üzere geldiler pehlevān (1) ne қadar бақub diққat ki eyledi inin uzunın göremedi (2) aydur tıyur kebīr bu ne ulu deryādur kim nihāyeti görünmez (3) aydur iy şāḥib kırān bu baḥr oқyānusdur kim cümle (4) basit-i arz-ı iḥāta idüb durur yedi қāfi baḥş (5) eyledi bu heyhāt şahrāsınıñ niçe yerinden yürüyüb (6) rub‘ meskūna yayılub altmış bir deryā alub yine bir yire (7) biriküb cem‘ olub cānib-i ğarbdan baḥr-i muḥite dökilür (8) didi pehlevān aydur iy tıyr kebīr ‘ aceb bu қāf-ı āşūbı seyr (9) itmiş kimse var mıdur aydur iy pehlevān bellür-i a‘ zam (10) işince gördüñ ne belā çekdüñ bu қаçan ola ki küh-ı қāf (11)

248a

aşıla eger buyurursañuz seni uc-ı felege ileteyim bir nazar eyle (1) küh-ı қāfi gör kim nice ‘azametlü nesnedür pehlevān aydur nola (2) andan bākilere ḥālī bildürüb hemān қūş bir kez қanad бүкüb (3) tündi anı vaқt içinde uc-ı felege irürdi pehlevān (4) yer yüzine nazar idüb gördi kim ğarb u şarқ berrü baḥr (5) başdan āşikāre oldı andan dağı gitdi pehlevān yine (6) nazar idüb gördi yer yüzünüñ hic қurusı görünmez (7) cümle deryādur andan bir miқdār dağı gidüb gördi kim (8) yılduzlar yir yir āşikāre olub görünür başladı andan pehlevān (9) gördi kim yuқarudan dürlü dürlü gürüldüler gelür aydur (10) iy tıyr kebīr bu yuқarudan gelen vehm-nāk āvāzlar nedür (11)

248b

aydur iy pehlevān imden girü kürre‘-yi āteş vardur (1) anlara yaқın geldük bu āvāzlar ol kürrelerüñdür pehlevān (2) aydur bu kürreler didüğüñ nedür aydur iy şāḥib

ķırān (3) felegūn dōnişinden yil peydā olur ġāyet ulu olmaġın (4) yil daġı ġāyet ‘aẓametlū olur ol yeldür kim tamām felek (5) yüzün ŧutmuşdur ġürler ve daġı ġāyet tiz dōnişinden (6) yilden yuķaru od ġāşıl olmuşdur yel yüzün daġı tamām (7) od ķaplamışdur didi andan daġı yuķaru gidüb tā kim kūrre³-yi hevāya (8) irdiler pehlevān yine baķub ġördi bu kez aşāġasın (9) ŧumān ġördi ki eġāta eylemiş ne yir bilinür ne şumurg (10) aydur iy pehlevān uş bundan öte varmaķ mümkin degöldür didi (11)

249a

pehlevān daġı naẓar idüb ġördi kim felek ķamer bārīġāh-ı bī-sütün (1) mişāl ķurulmuş velī dāireden bir yeşil mücellā (2) nesne aŧlās ŧanāb şeklinde devr olmuş eyle yüce kim (3) dāireden yüceliġi belürmez ġökler içinde belürmez olmuş (4) anı ġöricek aydur iy murġ kebīr bu felek dāiresinde (5) ŧanābleyin ŧuran nedür iy şāġīb ķırān uş kūh-ı ķāf (6) oldur kim yārınuġ yaratduġudur bundan ġayrı altı daġı (7) böyle birbirin iġāta itmişdür her birinūġ arası deryā vü (8) deş-i kūh-ı hāmūn eyle kim cümle maġlūķāt ile mālāmāldur (9) didi ol sözi pehlevān işidüb Allahuġ ‘aẓametine ġayrān (10) oldu andan aydur iy murġ-ı kebīr bu ġod bu ‘aẓamete ile bilinmek (11)

249b

mümkin degöldür neden ma‘lūm oldu aydur iy pehlevān (1) bu ġālleri Ādem beni devrinden evvel gelen maġlūķāt zamānında (2) divler ķalmışdur ol zamānda niġe Süleymānlar gelmişdür (3) taġtın yil ġötürüb ‘alemi on sekiz biġ kerre daġı ġormışdür (4) mu‘cizāt ķuvvetiyle ķāfları ġeġüb ol ‘ālemleri ġörürlermiş (5) anlaruġ zamānından divler ķalmışdur andan işidürüz diyüb (6) yine yer yüzine dönüb inerken pehlevān ġördi kim ķāf-ı ‘aẓimūġ (7) etegin bir baġr ‘acīb baġlamış eyle kim nihāyet yok daġı (8) aşāġa ġelüb ol baġr üzerinde ġördi kim bir degirmen ķadarı (9) yir açıldı aydur bu nedür murġ aydur iy pehlevān bu ķāf etegin (10) devr idendür deryā-yı muġīdür kim bu ķāfuġ öte yüzünden (11)

250a

ġelüb bir yirde kūh-ı ķāf şaķķ olmuşdur andan aķar dāire (1) olur ol deryānuġ cānib-i ķāf ŧaġına varınca niġe (2) biġ yıllık yoldur heyhāt şāġrāsıdır ortası kim deġizden (3) cezire ġörinür rub‘ meskūn yedi iķlimdür dōrt taġt (4) altmış bir deryā andadur didi pehlevān ġördi ķāfa nisbet (5) heyhāt şāġrāsı bir mu‘cayyen Naŧāġl

Aparvāzi gibi anuñ dāiresinde (5) baħr muħiṭ yüzüñ gibi anuñ içinde rub^ç meskūn bir şahrāda (6) bir çanaķ gibi ola yā olmaya Ķahramān bu kārġahı göricek (7) ġāyet ^çacebā ħalub ħaķķ te^ç ālānūñ ħudretine ħayrān oldı (8)

Anladuñ mı ħāl-i tertīb-i cihān Gör ne resme düzilüb dutmuş
mekān(9)

^çAleme nice muħiṭ olmuş muħiṭ Neyimiş miķdārda arz u basıṭ (10)

250b

Milk-i heyhāt diyār-ı kūh-ı kāf Cümlesi bunlar degildür bil ġüzāf
(1)

Bu ħadar ider beyān ancaķ lisān Yoħsa şanma kim budur aşlı hemān
(2)

Belki bunca virsen ħāl u ħaber Ķatre gibidür denizden muħtaşar (3)

Ķudreti ħaķķı beyān itmek maħāl ^çAķlı ġüyā olur bu yirde lāl (4)

BārekAllah şad hezārān āferīn Kim bu resme kārġah itmiş
mu^ç ayin (5)

üstād ħavline Ķahramān-ı Ķātil ol ħālile temāşā ide ġelüb (6) yine leşkere irdiler üç ġün hevāyla deryā-yı muħiṭ üzere (7) ġidüb rub^ç meskūn ħurusı ġörüñdi ġelüb bir ħoş çāyigāhda (8) div perri leşkeri ħonub ħayme ve ħargāh urdılar yine perri (9) ġöñderüb pehlevānuñ rub^ç meskūna ġeldüġin bildürdiler kim (10) Şehyāl şāh birle cebel-i kebīr sulṭānı Behrāmuñ dedesi Behmen (11)

251a

bile Huşenk şāh buyurdı ħayme ve ħargāhların hind (1) şahrāsında çıķub ^çacāyib bārġāhlar ħurub ^çālī divān (2) ħāneler abrişim aṭlas serā-perdeler çekdiler devletile Huşenk (3) tahta ġelüb oturdı yol ġözledi **ezin cānib** (4) pehlevān daħı yaraķile yine ħalkub ikinci ġün rub^ç meskūn (5) illerine hevādan seyr ide ġelüb hindüstāna ġeldiler (6) Huşenk ordusına bir ġüñlük yol ħaldı ħondılar Huşenk (7) şāha ġerdan Keşān ġelüb bāş urub pehlevānuñ ġeldüġin (8) müjde ķıldı il diyār baħşış eyledi andan şāh emriyle otuz (9) dōrt taht nişin pādīşāh dōrt biñ şehzāde dōrt biñ (10) şandalı nişin pehlevān bāķi mīr ü vezīr cümle suvār olub (11)

251b

pehlevāna istiḳbāle gitdi ve daḡı Huşenk şāhuḡ (1) dört yüz ḡātūnları hind ḡātūnları ile la' l u cevāhire (2) ḡarḡ olub yürüdi anlar gelince pehlevān daḡı şeş pāy-i bahriye (3) suvār olub ol diyāruḡ ekābiriyle Ḳaḡtarān bin (4) Ṭamḡaç Behrām Cebeli birle şāḡ u şolında yürüyüb (5) Rāy-ı hindi Behmen şāh bir ḡola yürüyüb Şehyāl perri (6) beglerle divler ulularıyla on sekiz kez yüz biḡ (7) divler ve perriler hevādan mevc urub yürüdi evvel Gerdan (8) Keşānile ' Āşım ve Şir Pence āhen-dest yigirmi dört ' ayyārile (9) irüb pehlevān öḡinde bāş urub merḡabāladılar ḡorişüb (10) şāḡ ḡolınca yürüdiler tā kim gelüb şāhlar daḡı irüb (11)

252a

Rāyile Behmenile ḡorişüb Şehyāl ḡorüb ' acebleyüb (1) ' izzetleyüb selāṭin erkānınca yürüdiler ḡātūnları (2) daḡı gelüb pehlevāna erenlere bāş urub andan ḡeçüb (3) Serv-i Ḥirāmānile Behrām anası Ḳamerrūḡ anuḡ anası Dilşādile (4) Mehin Erre buluşub ḡorişüb yanınca yürüdiler ol (5) ḡālıle ordıya irince şehr serendil ḡalḡı cümle şahrāya (6) çıḡub erkek dişi pīr ü cüvān ḡarişub birbiriyle ḡorişüb (7) tā kim gelüb pehlevān irdi öḡince yigirmi dört ' ayyār Sehmān-ı ādemizād (8) ḡafāsınca ol on bir nerre div şāḡ taraf perri (9) leşkeri şol taraf insān ḡafāda divler üzerince rāst (10) Murḡ-ı Fermān bir ḡanad açub hevādan pehlevān üzerine sāyebān (11)

252b

olub bir ḡatre taḡ gibi gelüb insān ḡavmi ol (1) ḡālı ḡorüb ' acebā ḡaldılar tā kim gelüb Huşenk (2) şāh divānına irdiler pehlevānuḡ eger selāṭinüḡ ayaklarına (3) tāḡ nāsinc döşediler iki taraıdan yigirmi dört biḡ (4) çāvüş şavul yurtile tā kim divāne irince pehlevān (5) selāṭin serverler piyāde olub şāh divānına girdiler (6) şāh daḡı pehlevānı ḡorince ayak üzere gelüb ḡarşu yürüdi (7) pehlevān mülük edebin yerine ḡetürüb el öpdü Huşenk pehlevānı (8) baḡrına başub yüzün öpdü andan Rāy hindile ḡorişüb (9) andan Ḳaḡtarān ve Behrām anlaruḡ ardınca sulṭān bāḡ-ı irem (10) Şehyāl irdi ardınca ḡarındaşı gelüb andan Mehin Erre (11)

253a

Ḳamerrūḡ anası Ḡülrūḡ anası Behmen şāh gelüb bir bir Gerdan Keşān (1) anları daḡı beyān eyledi bārī ḡeçüb pehlevān (2) pāy taḡtda oturub bir ḡola insān bir ḡola perri (3) bir ḡola divler ṭurub tertīb divān tamām oldı (4) andan Huşenki şāh

pehlevānı iniledin merḥabālayub (5) ḥalın ḥātırın şordı andan Rāy hinde Behmen şāha (6) ri‘āyet idüb andan dönüb Şehyāl şāha iy şāh-ı perriyān (7) sen daḥı hoş geldün diyü ilümüzi müşerref eyledün (8) diyü esenledün Şehyāl yerinden tırub yüz urub envā‘ (9) pişkeşler çeküb dürlü la‘l u cevāhırla tıldı andan (10) aydur iy şāhı bizleri bilün belā vü bendde ḳalmış bī-çāre idük (11)

253b

dirliğümüzden ulumuzu yaḳın bilüb dürlü ḥasretile (1) ve fürḳatıle yüregümüz şu olub erimişdi biḥamdillah ki (2) himmet-i sultān iḳdāmı şāḥib ḳırān irüb bu ölmüş (3) vüçüdümuza yine heyevat virüb bizi düşman elinden ḥalāş (4) idüb ḥasretlerümüze irgürdi diyüb yüz urdı (5) ta‘ām gelüb her ḥāfenün öñine gıdaları ḳondı (6) pehlevān aydur iy Gerdan Keşān bizüm bu dem mihmānumuz (7) Murğ-ı Fermān Berdür kim bu fetḥün kilidi ol oldı anı (8) görün aydur iy şāḥib ḳırān devletle kim ‘ālī ḥazretün (9) bunda geldün ol hemān yine pervāz urub kūh-ı serendil (10) ḥarafına gitdi didi pehlevān ol sözi işidüb aydur (11)

254a

ol ādem benī türbesin ziyāret ide gitmişdür yine gelür (1) didi Huşenk şāh aydur iy server ol ḳuş bu ḳadar (2) idrāk ider mi pehlevān aydur iy şāh ol ḳalan ḳuşlar (3) gibi degildür ādem dilin bilür faşih söyler div perri (4) cinni ve gül dilin söyler yedi dürlü dil bilür diyüb (5) Murğ-ı Fermān ḥālin beyān eyledi ol dem kim ādeme varub (6) ol ulu ḳuş yine geldi şāh aydur ‘aceb divān (7) içine gire mi pehlevān aydur nola gelsün diyüb divānuḡ (8) bir ḥarafın anuḡçün ḥāli idüb bir nesne ḳodılar kim geḡüb (9) otura andan pehlevān emriyle Sehmān-ı ādemizād gelüb (10) pehlevānuḡ aḡzından divāne da‘vet eyledi ol daḥı (11)

254b

ḳabül idüb gelince anuḡçün bir ḥaraf ādemī aḡub (1) yir itdiler tā kim gelüb bir at ḳoşumı ḳadarı yirden (2) bir nesne üzerine inüb ḳanad virüb ḳuyruḡ silkti (3) boyun uzadub göḡs ḳabardub bir kez silkinüb (4) yine kendüyi devşürüb Sehmānile kelimāt ide yürüdi (5) evvel yigirmi dört ‘ayyārile Gerdan Keşān ḳarşu gelüb (6) baş urub aydur merḥabā iy tıyr u kebīr şād geldün buyur (7) diyüb öñince yürüdi insān iki ḥaraf durub tıyr-ı (8) Fermānı temāşā idüb ḥaḳḳuḡ ḳudretine tekbīr iderlerdi (9) tā

kim gelüb divān içine girince pehlevān ayak üzere (10) geldi cümle ayak üzere geldiler ol dağı bağub (11)

255a

karşuda Huşenk şāh görüb ‘ādetce yüz urub selām (1) itdi ilerü yürüdi gördiler gevdede bir ulu depe kadar (2) ola eyle şārudur kim gözler kamaşur burnı al la‘l rengine (3) gözleri kızıl yāķūta beñzer ayakları mercān rengine minķārı (4) elmās gibi andan Gerdan Keşān öñince gelüb Huşenk şāh (5) öñinde bāş urub aydur iy şāh-ı cihān biḥamdillah ki (6) şāhib kırān qademinde senüñ gibi şāhib sa‘ādet şāh (7) yüzini gördük ammā bizüm şāh hizmetinde kuşurumuz çok (8) ma‘zur ola ki hizmet bāķi şāh dağı bunun faşih kelimātın (9) ‘acebleyüb aydur iy sālār-ı tıyur senüñ şāhib kırān (10) gibi armağānuñ ve hem senüñ vücūduñ armağāndur buyur hoş (11)

255b

geldüñ didi andan ol dağı pehlevān öñinde yüz urub (1) gösterdükleri yirde qarār eyledi andan öñine altūn (2) gümüş sinilerle bütün bütün koyun şıgır gevdeleri qodılar (3) ol dağı qanañ dövünüb pençe urub lūt eyledi (4) gıdāsın yeyüb ‘ādetce şükrin didi andan Huşenk (5) şāh nażar idüb gördi kim divān-ı Süleymān tıurub ins (6) cin div perri ve tıyr divānına tıurub kendüye bir vecihle (7) yedi iqlimde düşman qalması devletin kemāle görüb bildikim (8) zevāli yaķındur andan ol gün erkān yerine gelüb (9) beglerle ittifaķ itdiler kim Qahramān için varub Serv-i Hıramānı (10) alıvire andan rızā alub dāye dağı ḥaber idüb (11)

256a

düğün qaydın gördiler yedi gün düğün olub (1) her ‘ādet yerine gelüb pehlevān gelüb şāhuñ elini öpdi (2) şāh dağı ḥil‘at fāḥir virüb bāşına tāc-ı cevheri virdi (3) alub otāğına geldiler şāh ḥātūnları Behrām anası (4) varub Serv-i Hıramānı erkānile alub geldiler andan (5) pehlevān emriyle Mehin Erre dağı Sehmānı-ı ādemizād için (6) getürdiler İdris peygāmber ‘a.m. qavlince ikisine dağı (7) nikāḥ olub murāda irdiler andan Şehyāl şāh bāş urub (8) destūr diledi aña destūr olub pehlevānile oğlı ile (9) görüüb vidā‘idüb ḥātūn-ı Qamerrūḥ birle diyārına gitdi (10) andan Ekvālūñ diyārın kim pehlevān Semendüne virüb (11)

256b

yoldaşların kimin vezîr kimin kethüdâ itmişdi anlar dağı (1) vidâ' idüb murğile girdiler andan Huşenk şâh dağı (2) yine bir 'âli divân idüb cem'-i selâtîn serverler cem' (3) olub 'âli bahşişler eyledi aydur iy devletüm güneşi (4) Kahramân imden girü sizlere dağı vidâ' olsun bizler dağı (5) bu dem rub' meskûn illerinde düşmanum kalmadı uş cümle (6) cihānuş hânları bizümle bir dağı uş yetmiş üç yıldur kim (7) sefer üzere yüz imden yetmiş üç yıldan berü yanımızca (8) yürüyüb cihân serkeşlerine kılıc uran selâtin serverlere (9) destür virelüm diyârlarına gitsünler bir dağı varub Kâ'be-yi (10) Mu'azzama'yı ziyâret idüb günâhlarumuza tevbe idüb andan (11)

257a

geçüb diyârına varub yir itmek hâlin görüb (1) hizmetin idelüm bu zamâna gelince dünyâ-yı dūn hevâsında (2) eyü bildük geregi gibi oldur kim ahîret kaydın görevüz (3) zira kim biz imden girü pîr olduk bize hemân ferâgat (4) gerek imden girü seyr ü sefer sizleründür didi **üstâd kavlince** (5) Huşenk ol zamân biş üç yüz yaşında idi (6) biş kerre şaf çeküb ulu ceng itmişdi ol hâlile gelüb (7) Âdem beni 'a.m. ziyâret idüb qurbânlar eyledi andan Kahramâna (8) vidâ' idüb Mekke'-yi Mu'azzama vardı ziyâret eyledi anda (9) qurbânlar idüb cümle selâtin serverlere destür idüb (10) üç güne dek ol yir götürmez leşker şöyle tağıldı kim (11)

257b

yanında ancak kırk biş âdem kaldı andan Kudse geldi (1) anda dağı qurbânlar eyledi andan geçüb ber-'azm-i tūrân (2) eyledi meger Huşenk hinde gelicek Menücehr hayin olub (3) tūrâna kaşd itdi meger Huşenk atası Helhelân dağı leşker (4) çeküb karşı geldi buluşub ceng itdiler Menücehr Helhelânı (5) tutub esîr itdi ol haber Huşenke gelüb cân atub (6) kırk biş erile Menücehrün üzerine yürüdi Menücehr (7) dağı Huşenk leşkerin işidüb gelüb berâber oldı (8) Huşenk vâkı'a'yı gördi kim kendü Menücehr elinde tamâm olur (9) hemân irtesi meydâne girüb ol iki şâh biraz ceng itdiler (10) ahîr fırsatile Menücehr Huşenki çalub ışığın iki şakç idüb (11)

258a

irüb bāşında dört barmaq deŋlü zaĥm urdı Huşenk (1) zaĥmı yiyicek bir kez ĥaykırub Menücehri bir elmās tiĝile (2) eyle çaldı kim bāşdan bāşa iki pāre eyledi Ķaĥtarān (3) ve Behrām ve Gerdan Keşān yürüyüb Menücehrün leşkerine (4) kılıc şöyle urdı kim bir demde tārūmār idüb varın (5) kılıcdan geçürdiler andan Huşenki bārīgāhına getürüb (6) tımār eylediler atası Helhelānı getürüb ata pīr oĝlı pīr (7) birbirin görüb ağlaşdılar Huşenk ol zaĥmetden ĥalāş (8) olmayub zebūn oldı ol demde atasınuĝ eceli irüb (9) fevt oldı gördi kim öldi kendüye nisbetdür imden (10) girü nevbet kendüye geliserdür mizācını ĝāyet za‘if görüb (11)

258b

buyurdı begleri divāne gelüb Ķahramān daĥı şāh-ı ‘ıyādete (1) ya‘ni şormaĝa gelmişdi şāh Ķahramānı getürüb (2) yerine naşb eyledi tūrānı Ķaĥtarāna virüb cünūĥundan (3) belĥe varınca Behrām Cebeliye virdi diyār-ı meskūnı (4) tamām Ķahramāna virdi cümlesiyle ĥelālleşüb İdris (5) benī ruĥına şalavāt virüb teslim oldı öldi yedi (6) iĝlime mālİK olan cümleden el çeküb göz yumub (7) ferāĝat itdü gitdi **nażm** (8)

İy bulan her nesneye bunda kemāl Fıkr ider misin nedür encām-ı kār
(9)

Hāy ĝaflet perdesin def‘ ide gör Bu hevāyı ceĥd idüb def‘ ide gör
(10)

Gör biĝ üç yüz yıl olan dünyāda ĥān Nevbeti irdi vü teslim itdi cān (11)

259a

Her ne vardur ger gedā ger şehriyār Cümlesi vaĥtine ulu intizār (1)

İricek vaĥti ecel fevt eylemez Gerçi geldüm div zāhir söylemez (2)

Liki eyler dāimā penhān ĥaber Gāĥ buradan fevt olur gāĥi yazar (3)

Cümle bunlar ‘aĝlile tenbīhdür Ĥāl-i dünyā cümlesi teşbīhdür (4)

İştibāĥi ĥov gözet taĥĥik sen Tā bulasın cezbe‘-yi tevfiĥ sen (5)

Cānı cāne eyleyi gör āşinā Yoĥsa yoĝ dehrün şafāsına beĝā (6)

tartūs hakīm kavlince Huşenk şāh tamām olub yerine kim (7) Qahramān şāh oldu ba' zılar aydur Nuḥ zamānında Qahramān (8) şāh idi ammā rivāyet muḥtelifdür tārīḥ-i şāhide aydur (9) Huşenk Nuḥdan şonradur bārī beher ḥāl ikisi daḥı kavldür (10) ammā dirler ki cihāna yedi şāhib kırān geldi gerçi (11)

259b

şāhib kırān adın idinmiş çok velī rāst şāhib-i kırān (1) yedidür cümlesinüḡ evveli Qahramān-ı Qātildür şāhib kırān (2) olmasına Huşenk şāh sebep oldu ol sebebden (3) hindüstān cengi söylendi zira kim bu kışsa'-yı Qahramāndan (4) murād-ı aḥvāl Qahramānı zıkr itmekdür ehl-i tārīḥ aydur cihān (5) serāyına Huşenk zamānına dek Huşenkden ulu şāh gelmedi (6) erkān-ı salṭanatı kâ' ide'-yi şāhı andan kaldı tārīḥ muḥatta'-ı (7) kavlince Huşenk nām dört mu' teber mücelled kitābdur (8) ammā az bulunur ekābirde olan ancak velī kışsa'-yı Qahramān (9) daḥı dört mu' teber mücelled kitābdur cild-i evveli budur kim (10) bu kadar beyān oldu velī bākisi ele girmek maḥāldür (11)

260a

'aḫla fehm olan oldur kim bunun tamām-ı kışşaları (1) ḥazāin-i şāhlardan gayrı yirde ele girmez ol sebebden kim (2) nüshāsı bu kadar ve hem maḥsıyla behāsı çokdur 'avamunḡ (3) bu nesneye kudreti yokdur padişāhların ne ihtiyācları (4) var ammā Allah feyyāzdur buḫl olmaz bu bī-çārede hic yoḡiken (5) altmış iki cildi Süleymān nāme viren Allah eger şıdkile (6) istersenḡ saḡa daḥı murāduḡ virür hemān şādık ol (7) 'itiḳādünḡde ümiddür ki saḡa daḥı ḡayr-ı müteessir ola (8)

Kitāb-ı Ḥātīme-yi Kışsa-yı Qahramān-ı Qatil

Eyledi luṭf u hidāyet zülcelāl

Cild-i evvel buldı bu yirde kemāl (9)

Līke kışsa bu degüldürür hemān

Daḥı şimdi şāh oldu Qahramān (10)

260b

Anca daḥı ḥāl-ı dāstān olısar

Serviden oḡlı nerimān olısar

(1)

Niçe kez dahı idüb kâfa sefer
şerr (2)

Göriserdür anca dürlü hayr u

Sergüzeşt-i kışsa-yı Gerdan Keşân
şâh-ı hân(3)

Murg-ı fermân heft-i diyâr-ı

Vardurur bu cümleden çok kışşalar
(4)

Kim alunur her birinde hişşeler

Kışsa-yı maqşûd olan hişşedür
kışşadur (5)

Arada lâkin bahâne olan

Hişşenüñ ehline kıldum kışşayı

Kışşadan tâ kim göreler hişşeyi (6)

‘ Akil oldur kim gördüğinden ala bend
(7)

İtmeye bir nesneye ta‘ anıyla hând

Kendüye yârân yeg idi kabul

Cehd idüb bula arayub toğrı yol (8)

Yohsa her gördüğine ta‘ n eyleyen

Oldur özin layık la‘ n eyleyen (9)

Ta‘ n-ı zilletden gönül pāk olsa yeg

Âdemi olan haţar-nāk olsa yeg (10)

Cehd idüben kendü naqşuñ dura göz

Kaçan ola âdem olan bî-kuşur (11)

261a

Hâb-ı gâflet aldı bî-dâr olı gör

Hâk-i pây-i şâhib arar olı gör (1)

Tâ haberdâr olasın esrârdan

Qurtulasın bu ‘ âbeş işgâlden (2)

Yâ ilâhi bu hevâdan elamân

Cân göster iştiyağundan şân (3)

Dur itme zümre-yi ibrârdan

Şakla luţf eyle gâzab-ı nârdan (4)

Serv-i serdâr-ı sâlâr-ı rusûl

Mazhar-ı levlâk-i hâdi-yi sübül (5)

Mefâhir ser hayli cümle enbiyâ

Âfitâb-ı her dü- ‘ âlem Muştafa (6)

Şefkât deryâsı ol demde sebîl

Eyle maħrûm it yâ celîl (7)

Gerçi çok bizlerde ‘ işyân-ı günâh

Yâ ilâhi lütfuñı kıl ‘ azur u hâh (8)

İtme maħrum ol ulu dergâhdan

Oldurur maqşûd adüvv-i âhdan (9)

Yokdurur bizlerde ‘ ilm ü yâ âmel

Olavuz anuñla in‘ âme maħal (10)

Bilürüz illā ki in‘āmuḡ senüḡ
(11)

Varına yoġına baġmaz kimsenüḡ

261b

Varımız yoġımız ey perverdigār

Cümle ‘ālemüḡ defterine āşıġār (1)

Raġmeti ol kişi ġaġġdan ġazana

Fātiġa okıya bunı yazana (2)

‘İzzetüḡ ġaġġıçün iy rabb’ül enām

Āġirimiz ġayırla eyle tamām (3)

Temmet hazā el-nüşġa eş-şerif bi‘avni’l-meliki’l- latif yeddi’z-za‘if el-ġaġir
el-muhtāc ilā raġmetullāġ te‘āla ‘Ali bin Abdullah vaġte’d-duġā yevm 19
muġarremü’l haram 954 Ġaffarullāġu veli valideyye ve’lcemi‘i’l-müslimin ve’l-
müslimāt ve’l-mü‘ minine ve’l-mü‘ mināt ve’l-emvāli rahimeke yā erhamerrahimīn.

SÖZLÜK

SÖZLÜK OLUŞTURULURKEN

Sözlük oluşturulurken sözlüğe alınan sözcükler alfabetik sıra gözetilerek sıralanmıştır. Sözlükte metinde anlamı bilinmeyen sözcükler esas alınmıştır.

Bu sözcüklerin anlamları çeşitli sözlük ve kaynaklardan araştırılmış metinde kullanıldıkları anlamlarına bağımlı olarak verilmiştir.

Ayrıca sözcüklerin etimolojileri de parantez içinde kısaltmalarla birlikte verilmiştir.

Bir sözcüğün metin içinde birden fazla anlamda kullanımı da tespit edilerek diğer anlamlarına da sözlükte yer verilmiştir.

Çalışmamızın sözlüğü metni okuyan kişilerin metni daha iyi anlayıp yorumlayabilmesine ve kelimenin etimolojisine ulaşmasına yardımcı olmaktadır.

SÖZLÜK

A

āb (<Far.): su.

ābādān (<Far.): ŧen, māmur, bayındır.

‘**abeŧ** (<Ar.): boş saçma (ŧey).

‘**ābeŧ iŧġāl** (<Ar.+Ar.): boş iŧlerle ilgilenmek, boş iŧlerle meŧguliyet.

āb-ı hayāt (<Far.+Ar.): içene ebedi hayat baġıŧlayan efsānevi su.

abriŧim: bkz. İbriŧim.

abudār (<Far.): 1. sulu. 2. parlak. 3. hoŧ.

‘**acaibāt** (<Ar.): normale zıt ŧeyler, acāib ŧeyler.

‘**acāyib** (<Ar.): tuhaf, acayib, ilginç.

‘**aceb** (<Ar.): acaba, hayret, gariplik, ŧaŧılacak ŧey.

‘**aceb ŧāife**: tuhaf kavim, tuhaf tayfa.

‘**aceb vākı**‘**a**: garip olay, hayret edilecek olay.

‘**acebā** (<Ar.): ŧüphe ve tereddüt bildiren edat, acaba.

‘**acebā kal-** (<Ar.+Tr.): ŧüphe ve tereddüt içinde bulunmak.

‘**acebleŧ-** (<Ar.): ŧaŧırmak, hayret etmek.

‘**acīb** (<Ar.): tuhaf, acayip, ilginç.

‘**āciz** (<Ar.): 1. eli ermez, beceriksiz, kabiliyetsiz. 2. zayıf, güçsüz.

ādād (<Ar.): ādetler, alışkanlıklar.

‘**add** (<Ar.): 1. sayma, sayılma. 2. itibar etme, edilme.

‘**ādem** (<Ar.): 1. ilk insan, Ādem peygamber. 2. insan, adam.

‘**ādem** (<Ar.): adam.

‘**adem** (<Ar.): yok, yokluk, bulunmama.

‘**ādem benī**: insanoġulları, adem oġulları.

‘**ādem(nebī)** (<Ar.): ilk peygamber, ilk insan.

ādemī (<Far.): insan, bir kimseye yakın adam hizmetçi.

ādem-i nebi (<Ar.+Ar.): Ādem peygamber ilk insan.

ādem-i pençe (<Ar.+Far.): insanın parmakla birlikte el ayası.

ādem-i ŧani‘ (<Ar.+Ar.): yaratılan ilk insan.

ādemizād (<Far.): insanoġlu, insan.

‘**aden**: yemende bulunan bir ŧehirdir, Aden Körfez’inin kıyısında bulunur ve babü’l mendep’in 170 km kadar doğusundadır.

‘**ādet** (<Ar.): usül, görenek, alışılmış davranıŧ, huy, tabiat; toplumda nesiller boyunca uyulan ve kamuoyunda (umumi efkārda) saygı ve müeyyideye sahip hareket kaideleri (sosyoloji).

‘**adl** (<Ar.): hakkaniyet, adâlet üzere oluş, doğruluk.

adüvv (<Ar.): düşman, hasım.

adüvv-i âh (<Ar.+Far.): en büyük düşmanın feryat edip ilenmesi, düşmanın lanet etmesi.

‘**afarîn**: doğu azerbaycan eyalet’inde bulunan huda afarin şehristanı’nın 3 bahşından birisidir.

‘**afârît** (<Ar.): şeytanlar, ifritler, kurnazlar.

âferîn (<Far.): beğenme, alkış, yaşa, varol, bravo.

âfet (<Ar.): 1. büyük felaket, belâ. 2. **mec.** çok güzel insan.

âfet-i cān (<Ar.+Far.): 1. canın belâsı, can belâsı. 2. güzel, dilber.

âfet-i cihān (<Ar.+Far.): dünya güzeli, dilber.

afir (<Ar.): çok kötü niyetli.

âfitāb (<Far.): güneş.

âfitāb-ı her dü- ‘**âlem muştafâ**: “her iki alemin (dünya ile ahiret) güneşi Mustafa” denilerek Hz. Muhammed aleyhissalâtü vesselâm anılmıştır.

âfitāb-ı sa’adet (<Far.+Ar.): mutluluk güneşi.

‘**afv** (<Ar.): bağışlama, af.

‘**afv it-** (<Ar.+Tr.): bağışlamak, affetmek.

‘**ağ-** (<Tr.): 1. çıkmak, yükselmek. 2. aşağı inmek, ağır gelip aşağı meyletmek.

ağ (<Tr.): ak, beyaz.

ağac (<Tr.): ağaç.

âgāh (<Far.): bilgili, haberli, uyanık.

ağlaşu (<Tr.): ağlamak.

ağniya (<Ar.): zenginler, ganiler.

ağırma ir- (<Tr.+Tr.): onuruna dokunmak ya da gücüne gitmek.

ağuş (<Far.): kucak, sığınılan yer.

ağyān (<Ar.): 1. ileri gelenler. 2. senato üyeleri.

ağyār (<Ar.): gayrılar, başkalar, yabancılar.

âh (<Far.): lanet, feryat.

âh it- (<Far.+Tr.): feryad etmek, bağırıp, çağırmak.

âh: acı, üzüntü, özlem.

‘**ahd** (<Ar.): 1. yemin, and. 2. söz verme.

âhen-dest (<Far.): demir elli, eli demir gibi olan.

âhîr (<Ar.): son, en son.

ahîret (<Ar.): öbür dünya, öteki dünya.

aḥmaḳ (<Ar.): aklını gerektiği biçimde kullanma yeteneği olmayan, zekâsı pek gelişmemiş, aptal, bön, budala (kimse).

aḥşām (<Tr.): 1. gündüzün sona erdiği, gecenin başladığı saatler. 2. gece.

aḥvāl (<Ar.): hâller, durumlar.

aḥvāl-i çarḥ-ı gerdūn (<Ar.+Far.+Far.): dönen dünyanın veya çarkların durumları.

aḥvāl-i fūrḳat (<Ar.+Ar.): ayrılık hali, ayrılık durumu.

aḳ (<Tr.): beyaz, temiz.

akar: metinde kendini kaybetmek anlamıyla kullanılmıştır.

‘**ākīl** (<Ar.): akıllı, uslu, akli başında.

‘**akl** (<Ar.): akıl, us.

aḳmaş- (<Tr.): kamaşmak, göz kamaşması.

aḳrabā (<Ar.): aralarında soyca, nesebce yakınlık olanlar, yakınlar.

‘**aḳreb** (<Ar.): zehirli ve tehlikeli hayvancık.

al (<Tr.): kırmızı.

āl (<Ar.): aile, evlat, sülale, hanedan.

‘**ala** (<Ar.): yücelik, şeref.

alaca (<Tr.): bir kaç rengin karışımından oluşan renk, ala, iki veyā daha çok renkli.

ālām (<Ar.): elemeler, acılar.

alāt (<Ar.): 1. vāsita. 2. avadanlık. 3. makine, aygıt.

alāt-ı esbāb (<Ar.+Ar.): giysinin araç gereç konulan yerleri.

alāt-ı ḥarb (<Ar.+Ar.): savaş malzemesi, savaş vasıtası, savaş silahları.

alāt-ı meclis-i arayī (<Ar.+Ar.+Far.): toplantı alanına düzen veren araç gereç.

alāt-ı sāḳi (<Ar.+Ar.): içki sunan saki aletleri, saka aletleri.

‘**alavī** (<Ar.): ilâveler, ekler.

alay (<Far.): **ask**. 3-4 tabur piyade veya 5 bölük süvari askerinden oluşan kuvvet, debdebe ve gösterişle yapılan tören, geçit resmi, topluluk, guruh, kalabalık, fevç.

‘**alāy’ülşabāḥ** (<Ar.+Ar.): sabah üzeri, sabah üstü.

‘**ālem** (<Ar.): dünya, evren.

‘**alem** (<Ar.): sancak, nişan.

‘**alem çek-** (<Ar.+Tr.): sancak çekmek.

‘**ālem ḥarac**: dünyadan alınan toprak geliri.

‘**alem-i esmāya** (<Ar.+Ar.): bayrağının ismine, sancağının adına.

‘**ālem-i geşt it-** (<Ar.+Far.+Tr.): dünyayı gezmek, dolaşmak.

‘**alemlere berāber**: metinde pehlevanları tasvir ederken kullanılan onların boylarının uzunluğunun sancaklara denk olduğu.

‘alev (<Tr.): 1. yanan nesnelere ve gazların türlü biçimlerde görünen parlak ve ışıklı dili. 2. tutuşup yanmaya başlamak.

‘aleyh (<Ar.): bir şeyin veya bir kimsenin karşısında olmak, karşıt.

‘āleyhim (<Ar.): üzerlerine.

‘aleyhisselām (<Ar.): peygamberlerin isimleri zikredildiğinde “Allah’ın selamı üzerine” olsun şeklindeki tazim ifadesidir.

‘aleyk (<Ar.): karşılıklı selamlaşmada selam verip alındığında kullanılan “senin üzerine, sana” anlamındaki söz.

‘āli (<Ar.): yüce, ulu.

‘ālim (<Ar.): bilgin, bilen, çok bilen.

allah kerīm (<Ar.): Allah büyüktür yücedir.

allaha işmarla- (<Ar.+Ar.): Allaha emānet etmek.

allahu ekber (<Ar.): en büyük olan yüce Allah’tır.

altūn (<Tr.): altın.

alūd (<Ar.): karışmış, karışık, mülevves, bulaşmış.

amān (<Ar.): emniyet, imdat, yardım dileği, afv, ricā, niyāz, sabırsızlıkla hiddet ve infiāl ifadesi, tenbih, sakındırma.

amān vir- (<Ar.+Tr.): canını bağışlamak, öldürmemek.

āmel (<Ar.): iş, çalışma, bir emri veya vazifeyi yerine getirme, kār, iş işleme, dini bir emri yerine getirme, tatbik etme, itaat, ibādet.

‘amm (<Ar.): amca, babanın kardeşi.

a.m. : peygamberlerin ardından söylenen aleyhisselam duasını yazıda kısaltılması.

‘āmm (<Ar.): genel, yaygın.

ammā (<Ar.): ama.

‘amūd (<Ar.): direk, sütun.

ana (<Tr.): çocuğu olan kadının anne, yaşlı kadınlara saygılı bir seslenme sözü.

‘anān (<Ar.): gelenekler, adetler, örfler.

ānās (<Ar.): insanlar.

‘anber (<Ar.): güzel koku.

anca (<Tr.): 1. en çok. 2. bu kadar, o kadar. 3. onun gibi. 4. birçok, nice.

anda (<Tr.): 1. orada. 2. onda. 3. o konuda. 4. oraya. 5. o zaman.

andan (<Tr.): 1. ondan sonra. 2. ona. 3. ondan.

anı (<Tr.): onu.

anuñ (<Tr.): 1. onun. 2. onun için.

anuñçün: 1. onun için. 2. ona.

añ- (<Tr.): birini veyā bir şeyi akla getirerek sözünü etmek veyā onu düşünmek, zikretmek, hatırlamak.

aḡa (<Tr.): 1. ona. 2. onun için, onun gözünde.

aḡla- (<Tr.): bir şeyin ne demek olduğunu, neye işaret ettiğini kavramak.

aḡsuz (<Tr.): aniden, birdenbire.

‘**ār** (<Ar.): utanma.

ārā (<Far.): süsleyen, bezeyen.

arāde: istek, isteyen.

ārām (<Far.): 1. durma, dinlenme. 2. yerleşme, istirahat etme; karar kılma.

ārām it- (<Far.+A.): durmak, dinlenmek, istirahat etmek.

‘**araṣāt** (<Ar.): mahşer yeri.

ārāste (<Far.): süslenmiş, süslü.

arayī (<Far.): süsleyicilik.

ārāyiş (<Far.): 1. süs, bezek, ziynet. 2. süsleme, süsleniş; süsleyiş.

armaḡān (<Tr.): 1. ödül. 2. hediye, birinin gördüğü işe karşılık olarak verilen şey mükafat.

‘**arṣa-yı** ‘**araṣāt** (<Ar.+Ar.): mahşer yeri meydanı.

arslān (<Tr.) (Zool.): vahşi ve yırtıcı bir hayvan.

‘**arş** (<Ar.): gök, gökyüzü.

‘**arż** (<Ar.): bir büyüğe sunma, gösterme, bildirme, önüne koyma.

‘**arż it**: sunmak, bildirmek.

‘**arż-ı cemāl**: yüzünü göstermek.

ārzu (<Far.): istek, heves.

as- (<Tr.): metinde bir görev ya da sorumluluk vermek anlamında kullanılmıştır.

āsān (<Far.): kolay.

aşar (<Ar.): 1. izler, nişāneler, alāmetler. 2. ābideler. 3. hikayeler.

aşar-ı cihāngirlik (<Ar.+Far.): büyük hükümdarlık yapıtı veya eseri.

aşhāb (<Ar.): 1. dostlar, arkadaşlar. 2. sahipler.

aşhāb-ı şāh (<Ar.+Far.): şahın dostları, arkadaşları.

‘**āşī** (<Ar.): 1. karşı gelen. 2. şaki, haydut. 3. günahkār.

aşl (<Ar.): 1. asıl, kök, dip, kütük, temel, esas, kaide, kural. 2. **zf.** esāsen, zāten, başlıca, en ziyāde.

aşl-ı şevķ ol- (<Ar.+Ar.+Tr.): temeli sevinç veya neşe olmak.

aşlı(aşlu) (<Ar.): asılı, esası, temeli, başlıcası.

asumān (<Far.): gökyüzü, semā, felek.

‘**āşık** (<Ar.): çok fazla seven, mübtelā, birisine tutkun.

‘**āşık ol-** (<Ar.+Tr.): aşk ile bağlanmak, sevmek.

āşikār (<Far.): belli, açık, meydanda.

āşikāre (<Far.): açık, belli.

āşinā (<Far.): 1. tanıdık, bildik. 2. bilen.

āşiyān (<Ar.): kuş yuvası, mesken.

‘**aşk** (<Ar.): çok ziyāde sevgi, şiddetli muhabbet, sevdā, candan sevmek.

āşüb (<Far.): 1. karıştırıcı, karıştıran. 2. kargaşa.

āşüb-ı devrān (<Far.+Ar.): zamanın karışıklık çıkarıcı, kargaşalık yaratan.

aşur- (<Tr.): 1. yüksek veyā geçilmesi güç bir yerin üstünden diğer yanına geçirmek. 2. tehlikede bulunan bir şeyi acele kaçırmak.

ata (<Tr.): 1. baba. 2. dedelerden ve büyük babalardan her biri. 3. kişinin geçmişte yaşamış olan büyükleri.

‘**atāyā-yı** ‘**ulyā**: çok yüce bahşişler ve ihsanlar.

āteş (<Far.): od, hararet, kızgınlık, yanıcı cisimlerin tutuşmasıyla beliren ısı ve ışık.

āteş-i düşman (<Far.+Far.): düşman ateşi.

aṭlas (<Ar.): ipekten yapılmış kumaş, üstü ipek, altı pamuk kumaş.

aṭnāb (<Ar.): 1. ipler. 2. çadır ipleri.

av (<Tr.): evcil olmayan hayvanları yaklama işi.

‘**avam** (<Ar.): halk tabakası.

avar-: çevirmek, dönmek.

āvāre it- (<Far.): oyalamak, meşgul etmek.

āvāz (<Far.): ses, seda.

‘**avni** (<Ar.): yardımla ilgili, yardıma āit, yardıma dāir.

‘**avrat** (<Far.): kadın, hanım.

ay (<Tr.): bir ayın herhangi bir gününden ertesi ayın aynı gününe kadar geçen veyā yaklaşık otuz gün olarak kabul edilen süre.

ay- (<Tr.): söylemek, demek.

āyā (<Far.): acaba.

ayağ deryüb (<Tr.): inat ederek.

‘**ayāl** (<Ar.): bir kimsenin bakmak zorunda olduğu (eş, çocuk) kimseler.

‘**ayān** (<Ar.): belli, açık, meydanda

aydur (<Tr.): söyler, der.

ayıl- (<Tr.): baygınlık veya sarhoşluk vb. durumlardan kurtulmak.

‘**ayin** (<Far.): 1. tören, merasim. 2. ayin. 3. din.

‘**ayn** (<Ar.): göz.

ayruḵ (<Tr.): 1. artık, bundan sonra, bir daha. 2. dağınık. 3. başka, diğer.

ayruḵ kimse: ayrı kimse.

ayu (<Tr.): ayı.

ayva eḡelü: ayva rengi gibi beniz rengi.

‘**ayyār** (<Ar.): hırsız, hileci, dolandırıcı, hilebaz, zeki, kurnaz.

‘**ayyārān** (<Ar.): hırsızlar, hileciler, hilebazlar, zekiler, kurnazlar.

‘**ayyuḡ** (<Ar.): göğün en yüksek yeri.

‘**ayyuḡa ir-** (<Ar.+Tr.): herkesçe duyulmak, yayılmak.

a‘zā (<Ar.): organlar, üyeler.

‘**azāb** (<Ar.): sıkıntı, acı ve üzüntü.

‘**azāb it-** (<Ar.+Tr.): sıkıntı ve acı vermek.

āzād (<Far.): kurtulmuş, serbest olan, kimsenin kölesi olmayıp istediği gibi hareket eden.

āzād it- (Far.+Tr.): serbest bırakmak.

āzādī (<Far.): serbestlik, hürriyet.

a‘zam (<Ar.): ululuk, en büyük, ulu.

‘**azamet** (<Ar.): 1. büyüklük, ululuk. 2. çalım.

azıḡ: yiyecek, besin.

‘**azīm** (<Ar.): büyük, ulu, iri.

‘**azm** (<Ar.): 1. azim. 2. niyet.

‘**āzrā’il** (<Ar.): ölüm meleği, insanların canını teslim alan melek.

‘**azur** (<Far.): açgözlü, hırslı, tamahkār, cimri.

B

bāb (<Ar.): kapı.

bāb-ı maḡşūd (<Ar.+Ar.): amaç kapısı, maksat kapısı.

bābında (<Ar.): hususunda, bağlamında, maksadıyla.

bād (<Far.): olsun.

bād şar şar: rüzgar fırtınası.

bāde/bādi (<Far.): 1. içki. 2. şarap.

bādiye (<Ar.): çöl.

baḡçe (<Far.): bahçe, baḡ ile küçültme edātı olan “-çe” den yapılmış; “küçük baḡ” demektir.

baḡ-ı irem (<Far.+Ar.): çok eskiden Yemen’de Ad kavmi hükümdarlarından Şeddad’ın Allah’a isyan ederek cennet’in benzeri olarak yaptırdığı söylenen efsanevi yerin adı.

baḡış (<Tr.): 1. baḡışlama işi veyā biçimi. 2. baḡışlanan şey, ihsan.

baḡışla- (<Tr.): 1. bir mal veyā hakkı karşılık beklemeden birine vermek. 2. herhangi bir kötü davranış için ceza vermekten vazgeçmek, affetmek.

baḡrı (<Tr.): göğüs, ciğer.

baḡzı (<Ar.): 1. birtakım, kimi. 2. bazen.

- bahādır** (<Far.): cesur, yiğit.
- bahāne** (<Far.): vesile, sebep.
- baḥd** (<Far.): tālih, kader, kısmet.
- baḥir** (<Ar.): deniz.
- baḥr** (<Ar.): 1. deniz. 2. büyük göl veyā nehir.
- baḥri** (<Ar.): denize ait, denize mensup, denizle ilgili.
- bahriye** (<Ar.): donanma, deniz askerleri.
- baḥr-i lütf** (<Ar.+Ar.): iyilik denizi, ihsan denizi.
- baḥr-i muḥit**: deniz çevresi.
- baḥş** (<Far.): bağış, ihsan.
- baḥşiş** (<Far.): bahşiş, bağış olarak verilen para vb.
- baḥt** (<Far.): tālih, kader, kısmet.
- baḥt-ı gülzār** (<Far.+Far.): gül bahçesinin kısmeti, gül bahçesinin kaderi.
- baḥtum çırağı**: talihimin ışığı, kaderimin ışığı.
- bakır** (<Tr.): bakır madeni.
- bākı** (<Ar.): 1. s. kalıcı, ölümsüz. 2. zf. artan, geri kalan.
- bāl** (<Far.): 1. kanat. 2. boypos. 3. üst, yukarı.
- bān** (<Far.): farsça kelime sonuna gelerek türkçedeki “-cı,-ci, cu, cü” eklerinin yerini tutan mānāda kullanılır. fil-bān: filci, fil bakıcısı.
- bānu-yı cihān** (<Far.+Far.): kadını, hatun, hanım.
- ba‘z** (<Ar.): 1. bir şeyin küçük kısmı, parçası. 2. s. bir kaç, bir miktar, bir kısım, bir takım.
- ba‘zı** (<Ar.): bazı, bazen.
- bārekallah** (<Ar.): Allah mübarek etti, Allah mübarek etsin, hayırlı ve bereketli olsun.
- bārgāh(bārigāh)** (<Far.): girmek için izin almak gereken hükümdar çadırı.
- bārış** (<Tr.): savaşın bittiğinin bir antlaşmayla belirtilmesinden sonraki durum, sulh, barışma işi, savaşız kavgasız huzurlu, düzgün durum.
- bārī** (<Far.): hiç olmazsa, bir kere; hāsılı, hülāsa.
- barmak** (< Tr.): insanda ve bazı hayvanlarda ellerin ve ayakların son bölümünü oluşturan, boğumlu, oynak, uzunca organların her biri.
- bāru** (<Far.): sığınak, siper, kale duvarı, tabyanın gezinti yeri.
- baş-** (<Tr.): baskın yapmak.
- baş-** (<Tr.): yenmek, galip gelmek.
- başan-** (<Tr.): bir şeyin üzerine kuvvet vererek itmek, ittirmek.
- basīt** (<Ar.): 1. sâde, düz, arızasız, engelsiz. 2. yalın. 3. kolay.
- basīt-i arz-ı ihāta**: geniş yeryüzü ya da dünyayı kuşatma.

bāsubān: bkz. pāsubān.

bāş ur- (<Tr.+Tr.): başını yere koyarak saygı göstermek, saygı ile eğilmek.

bāşed (<Far.): olur, ola.

bāşıra (<Tr.): başına doğru.

bāţıl (<Ar.): boş, beyhūde, yalan; çürük.

batman (<Tr.): miktarı bölgelere ve tartılacak şeylere göre değişen eski bir ağırlık ölçüsü.

bāz (<Far.): hile, düzen, oyun.

bāzān (<Far.): düzenciler, hileciler, oyuncular.

bāzār (<Far.): 1. satıcıların belirli günlerde mallarını satmak için sergiledikleri belirli geçici yer. 2. belli bir şeyin satıldığı yer, alım, satım, alışveriş.

bāzar-ı ʿışk (<Far.+Ar.): aşk pazarı.

bāzīrgān (<Far.): eskiden musevi tüccarlar hakkında kullanılan bir tabirdi.

bāzu (<Far.): kolun omuz ile dirsek arasında kalan kısmı, pazu. **mecaz:** güç, kuvvet ve istidat.

be- külli (<Far.+Ar.): bütünüyle, tamamiyle, geneliyle.

be-cānīb (<Far.+Far.): yönüyle, tarafıyla

be-cehennem (<Far.+Ar.): cehennemle, cehennem ile.

beççe (<Far.): insan veyā hayvan yavrusu.

be-çeşm (<Far.): gözümle, gözüm ile.

bed-fiʿ āl (<Far.+Ar.): yaptığı işler kötü olan.

beğāyet (<Ar.): pek çok, aşırı, son derecede, pek ziyāde.

beğāyet-i bī-ḥuzūr (<Ar.+Far.): son derece rahatsız ve tedirgin.

begen- (<Tr.): beğenmek, hoşı giden bir şeyi beğenmek.

begüm: hint prenseslerine verilen unvan, hanımefendi, soylu kadınlara hitap şekli.

behā (<Far.): değer, kıymet.

beher (<Far.): her, her bir, herbirisine.

behişt (<Far.): cennet, uçmak.

behmen (<Far.): iran hükümdarlarından isfendiyyar'ın oğlu erdişir'in lakabı.

beķā (<Ar.): kalıcılık, devamlılık, ebedilik.

beķi: bir şeyi veyā bir yeri bekleyip korumakla görevli kimse.

belā (<Ar.): gam, keder, musībet, āfet, ceza, gayet zor iş, büyük gaile.

belā-yı ʿāzīm (<Ar.+Ar.): büyük felaket, büyük müsibet.

belgile- (< Tr.): iz, belirti, alamet olarak algılamak.

belḥ : afghanistan'ın kuzeyinde yer alan eski bir yerleşim yeridir.

belī (<Far.): evet. (arapçadan farsçalaştırılmıştır.)

bellür (<Ar.): gayet parlak ve şeffaf (saydam) taş veyā pek saf ve temiz beyaz cam, kristal.

bend (<Far.): 1. bağ. 2. zincir. 3. boğum. 4. bend, bend olmak.

bende (<Far.): 1. kul. 2. köle.

bende-i dā'ī (<Far.+Ar.): dua eden kul, köle.

benefşe (<Far.): 1. menekşe. 2. mor.

bengāh (<Far.): keçeden yapılmış olan ev āmirlere ve büyük rütbeli şahıslara ait çadır.

benī (<Ar.): oğullar, evlatlar.

benī-ādem (<Ar.+Ar.): Adem oğulları, insanlar.

beñz (< Tr.): yüz, yüz rengi.

ber- ğarim (<Far.+Ar.): hasım üzere, rakib üzere

ber (<Far.): üzeri, üzere.

berāber (<Far.): birlikte bulunan, bir arada, müsāvi; bir hizada, farksız.

be-red (<Far.+Ar.): deffetmekle, geri çevirmekle.

berk (<Tr.): 1. sağlam, sıkı, sımsıkı. 2. sert.

berķ (<Ar.): yıldırım.

berkilü (<Tr.): sağlamlaştırılmış.

berkit- (<Tr.): 1. sağlamlaştırmak, sıkıca yerleştirmek. 2. bağlamak.

ber-ma' ni: engel üzerinde.

ber-^ç azim: kararlılık üzerine, niyet üzerine.

ber-^ç aẓm rāh: bir yol üzerine karar etmek.

ber-^ç aẓm-i tūrān: niyet üzerine türkistan ve tataristan bölgelerini feth etmek için harekete geçme.

berrān (<Far.): kesen, kesici, keskin.

berü/berrü (<Tr.): 1. beri, beriye. 2. –den beri, den sonra. 3. buraya, bu yana.

berüber (<Far.): birlikte, eşit.

beşer (<Ar.): insan.

bevṵāb (<Ar.): kapıcı, çocukları evlerine getirip götüren okul hademesi.

beyān (<Ar.): anlatma, açık söyleme, bildirme.

beyān it- (<Ar.+Tr.): anlatmak, söylemek, bildirmek.

beyān ol- (<Ar.+Tr.): dile getirilmek, açıklanmak.

beze- (<Tr.): süslemek, döşemek, donanmak.

bezen- (<Tr.): süslenmek, donatılmak, donatılmak.

bezm-i şāh (<Far.+Far.): hükümdarın eğlence meclisi.

bıñar (<Tr.): pınar.

bī-amān (<Far.): amansız, aman vermez, acımaz, merhametsiz.

bī-bahāne (<Far.): bahanesiz, sebepsiz.
bī-bedel (<Far.+Ar.): benzersiz, eşsiz.
bī-cān (<Far.): cansız.
bī-çāre (<Far.): çāresiz, zavallı.
biçik (<Tr.): biçilmiş, kesilmiş.
bī-dār (<Far.): uyanık, uyumayan, uykusuz.
bī-edeb (<Far.+Ar.): edepsiz, terbiyesiz.
bī-feryād (<Far.): bağıırıp çağırmaksızın, figan etmeksizin.
bī-gāne (<Far.): yabancılık.
bī-gehān (<Far.): zamansız, ansız, vakitsiz.
bigi (<Tr.): gibi.
bī-haber (<Far.+Ar.): habersiz, bilgisiz; vurdum duymaz.
bī-hadd (<Far.+Ar.): hadsiz, sınırsız, pek çok.
biḥamdillāh (<Ar.): Allah'a şükürler olsun.
bī-harf (<Far.+Ar.): harfsiz, işaretsiz, sözsüz.
bī-hemtā (<Far.): benzersiz.
bī-ḥūde (<Far.): boşuna, boş yere, beyhūde.
bī-hūş (>Far.): 1. şaşkın, sersem, bihoş. 2. deli.
bī-ḥuzur (<Far.+Ar.): huzursuz, rahatsız tedirgin.
bī-iḥtiyār (<Far.): ihtiyarsız, elinde olmadan.
bī-kuşur (<Far.+Ar.): kusursuz, eksiksiz, tam.
bile (<Tr.): hatta, dahi, ile, birlikte.
billāh (<Ar.): Allah'a Allahtan; yemin maksadıyla söylenen söz.
bī-mecāl (<Far.): mecalsiz, halsiz, dermansız, zayıf.
bī-mehābe (<Far.): dehşetli veya korkunç olmayan yer.
bin (<Tr.): 1. on kere yüz, dokuz yüz doksan dokuzdan bir artık. 2. pek çok, çok sayıda.
binā (<Ar.): 1. yapı. 2. ev. 3. yapma, kurma.
bī-nihāyet / bī-nihāye (>Far.): nihāyetsiz, sonsuz, tükenmez, pek çok, sayısız.
bī-niyāz (>Far.): yalvarmasız, yakarmasız; ihtiyaçsız.
bī'āt (<Ar.): bağlılığını, itimadını bildirmek, birisinin hakemliğini veya hükümdarlığını kabul etmek, el tutarak bağlılığını alenen izhar etmek.
bī-pāk (<Far.): temiz olmayan.
bī-pāyān (<Far.): kenarsız, sonsuz nihayetsiz, uçsuz.
bir qarār: aynı devamlılıkla.
bī-rāy (<Far.): fikirsiz.

birle (<Tr.): ile, birlikte, beraber.

bismillah (<Ar.): bismelenin kısaca söyleyiş biçimidir.

bī-sūtūn (<Far.): gökyüzü.

bişkeş (<Far.): hediye, armağan, hibe.

bitevi (<Tr.): sürekli, durmadan, aynı biçimde, sürekli olarak.

bī-ṭaḫat (<Far.+Ar.): kuvvetsiz, dayanıksız, güçsüz.

boğazla- (<Tr.): 1. hayvan veyā insanı boğazından keserek öldürmek. 2. gaddarca, kan dökerek öldürmek.

bostān / bositān (<Far.): sebze, meyve ya da çiçek bitkileri yetiştirilen yerlere verilen isim.

boynın bur- (<Tr.+Tr.): boynunu bükmek, eğmek, çevirmek.

bögri (<Tr.): insan ve hayvan vücudunun kaburga ile kalça arasındaki bölümü, böbrek.

bölük bölük (<Tr.): parça, parça.

böyür- (<Tr.): acıyla feryād etmek, bağırarak, haykırmak.

bucaḫ (<Tr.): köşe.

buhār (<Ar.): ısı etkisiyle sıvıların ve katıların dönüştükleri gaz durumu.

buhl: cimrilik, pintilik.

buhur (<Ar.): dini törenlerde yakılan kokulu ağaç vb. maddeler, kokulu tütsü.

bulād (<Far.): çelik.

bulan- (<Tr.): 1. duruluğunu yitirmek. 2. parlaklığını ve açıklığını yitirmek.

buḫ dem: zaruret, felaket, sıkıntı, gam, kasavet, şiddetli ihtiyaç zamanı.

bur- (<Tr.): 1. bükmek, kıvrırmak, sarmak. 2. sancımak.

burāder-zāde (<Far.): kardeş oğlu. (yeğen: kız kardeşin oğludur.)

burc (<Ar.): 1. kale, hisar çıkıntısı, kule. 2. yuvarlak binā.

burc-ı beden (<Ar.+Ar.): kale veya hisarın gövdesi.

buyur- (<Tr.): 1. bir şeyin yapılmasını veyā yapılmamasını kesin olarak söylemek, emretmek. 2. söylemek, demek, düşüncesini bildirmek.

bülbül āvāzlu: bülbül gibi sesi olan kimse.

bülend (<Far.): 1.yüksek. 2.yüce.

bünyād (<Far.): 1. asıl, esas, temel. 2. bina, yapı.

bünyād-ı cihān (<Far.+Far.): dünyanın temeli.

büri- (bürü-) (<Tr.): sarmak, kaplamak, örtmek, basmak, istila etmek.

bürḫa' (<Ar.): kadınların örtündükleri peçe, tül, yaşmak, yüz örtüsü.

bürrān (<Far.): keskin, kesici.

bürüdet (<Ar.): soğukluk.

büsād: merasim, şenlik, meclis.

C

cādu (<Far.): büyücü, cadı. hortlak, gulyabani. acuze, çirkin kocakarı.

cāh (<Ar.): makam, mevki.

cām (<Far.): sırça cam; bardak, kadeh, şişe ve toprak cinsinden şarap kadehi.

cāme (<Far.): elbise, çamaşır.

cāme ḥāb (<Far.+Far.): uyku giysisi.

cān (<Far.): 1. ruh. 2. can.

cān ḥavli: ölüm korkusu.

cān u gönülden: içtenlikle.

cānān (<Far.): 1. sevgili gönül verilmiş, ma'şūka. 2. kadın adı 3. tasavvufta Allah.

canavar (<Far.): can alıcı, kahredici, vahşi, yırtıcı hayvan, kurt.

cānbāz (<Far.): 1. can ile oynayan, canını tehlikeye koyan, canbaz. 2. s. aldatıcı 3. i. hayvan alışverişiyle meşgul olan kimse. 4. i.(eski) fedai atlı asker.

cān-be-cehennem: canı cehennem üzerine, canı cehenneme.

cān-ı mesrūr (<Far.+Ar.): ruhu ya da canı sevindirme, sevinçli kılma.

cānı tārıl- (<Far.+Tr.): daralmak, sıkılmak.

cānib (<Ar.): taraf, cihet, yan.

cānib şimāl (<Ar.+Ar.): kuzey yönü, kuzey tarafı, sol yön, sol taraf.

cānib-i ğarb (<Ar.+Ar.): batı yönü, batı tarafı, batı ciheti.

cānib-i ğaribe (<Ar.+Ar.): tuhaf yön, hayret verici taraf, olağanüstü taraf.

cānib-i ḥaḳ (<Ar.+Ar.): : yüce Allah.

cānib-i hindüstān: hindistan yönü, hindistan tarafı.

cānib-i şarḳ (<Ar.+Ar.): doğu tarafı, doğu yönü, doğu ciheti.

cān-sitān (<Far.+Farr.): can alıcı.

cāri (<Ar.): cereyan eden, akan, geçen, yürüyen.

cāriye (<Ar.): 1. para ile satın alınan halayık, hizmetçi kız; kız. 2. harpte esir düşmüş veya odalık olarak alınmış kız.

cārūla-: süpürge ile süpürmek.

casus (<Ar.): hafiye, gizli sırları haber veren, kendi asıl şahsiyetini gizleyip, kendini iyi şahsiyet şeklinde göstererek ve gizli yollarla bir devletin askeri, siyasi ve mali durumlarına dair haberleri başka bir devlet menfaatine toplayıp bildiren kimse.

cayırda-: gıcırtılı ses çıkarmak.

cāzū(cāzu) (<Far.): 1. cadı. 2. sihirbāz, büyücü.

cebbār (<Ar.): 1. cebredici, zorlayıcı, zorba. 2. tuttuğunu koparan, becerikli.

cebe (<Far.): zincirler veya halkadan örme zırh.

cebe hāne (<Far.): barut, kurşun, gülle ve benzerleri gibi harb malzemesi ve bunların bulunduğu yer.

cebel (<Ar.): dağ.

cebel-i kebîr (<Ar.+Ar.): metinde mekan olarak geçen büyük dağ, ulu dağ.

cebin (<Ar.): korkak, cesaretsiz.

cebine (<Ar.): korkak ve cesaretsizin dişil şekli.

cebir (<Ar.): 1. zor, zorlama. 2. zabtetmek, zor kuvvet.

cebr (<Ar.): zor, zorlama.

cedd (<Ar.): dede, büyük baba, ananın veya babanın babası.

cedd-i erkân (<Ar.+Ar.): üst düzeyde ileri gelen atalar.

cehd (<Ar.): çalışma, çabalama.

cehennem zebânisi: cehennemde vazife gördüğüne inanılan melek.

celîl (<Ar.): büyük, ulu.

celîs (<Ar.): birlikte oturan, arkadaş.

cellâd (<Ar.): 1. insanı kesen, asan kimse. 2. **mec.** çok merhametsiz.

cellâd-ı cihân (<Ar.+Far.): dünya cellatları.

cellâd-ı felek (<Ar.+Ar.) (göğün celladı): ölüm meleği.

cemâl (<Ar.): yüz güzelliği.

cemâ'at (<Ar.): insan topluluğu, topluluk.

cemî' hâl: bütün durum, bütün olay.

cem' (<Ar.): toplama, yığma.

cem' ol- (<Ar.+Tr.): toplanmak, yığılmak, birikmek.

cem' iyyet (<Ar.): topluluk, toplum.

cenâb (<Ar.): şeref, onur ve büyüklük terimi olarak kullanılır, hazret.

cenâbiye (<Ar.): şeref, onur, büyüklük terimi ve hazretin arapça dişil hâli.

cenâh (<Ar.): kanat, kuş kanadı.

ceng (<Far.): savaş. vuruşma.

ceng germ: savaş kızgın ve sıcak şekilde geçmesi.

ceng it- (<Far.+Tr.): savaşmak, dövüşmek.

cerm (<Ar.): günahkâr olma, günâh işleme.

cevâb (<Ar.): sorulan şeye verilen karşılık.

cevâhir (<Ar.): 1. cevherler, elmaslar, kıymetli taşlar. 2. mayalar, özler.

cevelân (<A.): dolaşma, dolanma, gezinme.

cevher (<Ar.): 1. mücevher. 2. öz. 3. elmas.

cevr (<Ar.): haksızlık, üzme, üzülmeye, zulüm.

cevşen (<Far.): örme zırh, vaktiyle giyilen savaş elbisesi.

ceyş-i müzeyyen (<Ar.+ Ar.): donanmış askerler, donanmış ordu.

cezāir (<Ar.): adalar.

cezb it- (<Ar.+Tr.):kendine çekmek.

cezb(cezb) (<Ar.): kendine çekme, çekilme.

cezbe²-yi tevfiķ (<Ar.): kendine çekme veya çekilmeye uygun kılma ve başarılı olma.

cezīre (<Ar.): ada.

cidāl (<Ar.): karşılıklı kavga, savaş.

ciger (<Far.): 1. ciğer, bağır. 2. keder, sıkıntı.

ciger-güşem (<Far.): evlat, sevgili.

ciger-süz (<Far.): bağır yakan, acıklı, yürek yakan.

cigerüm pāresi: sevgi belirtmek için söylenen mecazi söz.

cihān (<Far.): dünya, ālem.

cihān baħş: dünya bağışlayan.

cihān dest serbāz: dünyanın yiğit ve korkusuz eli ya da kahramanı.

cihān-dār (<Far.+Far.):büyük hükümdar, imparator; cihanı dünyayı tutan hükümdar, padişah.

cihāngir (<Far.): cihanı, dünyayı zapteden.

cihān-nām (<Far.+Far.): dünyaya nam salan, ünlü, tanınan.

cihān-nümā (<Far.): 1. çatının üstünde her yanı gören yüksek taraça. 2. dünyayı gösteren harita.

cild-i evvel (<Ar.+Ar.): ilk kitap, birinci kitap, birinci cild.

cin (<Ar.): gözle görünmez, lātif cisimlerden ibaret bir yaratık.

cinni (<Ar.): ecinli, bir cin; cine mensub olan.

cinnistān (<Ar.): cinler ülkesi, cinler diyarı.

cins (<Ar.): tür.

ciz- (<Tr.): çizmek.

cūş (<Far.): coşma, kaynama.

cūşa getür- (<Far.+Tr.):çoşkuya getirmek.

cūy (<Far.): nehir, akarsu, ırmak.

cübbe (<Ar.): şeāir-i islāmiyeden olup, giyilmesi sünnet olan dış kıyafetini teşkil eden, bilhassa namazda giyilen uzun ve bolca bir elbise.

cülāb (<Ar.): gülsuyu.

cümle (<Ar.): bütün, tüm, tümce.

cümle-i ħāl (<Ar.+Ar.): bütün durumu, bütün olayı.

cümle-yi mevcūd (<Ar.+Ar.): tüm kainat, bütün var olanlar.

cünbüş (<Far.): hareket, kıvıldaşma.

cür²et (<Ar.): cesāret, atılganlık, yiğitlik.

cürret (<Ar.): cesaret, atılganlık, yiğitlik.
cürriyet (<Ar.): cesaretler, cesurluklar.
cüsse (<Ar.): gövde, ceset, beden, kalıp, çelim.
cüvân (<Far.): genç, taze delikanlı.
cüzziyet (<Ar.): azlık.

Ç

çāk (<Far.): 1. yarık, yırtık. 2. yırtmaç.
çākirāne (<Far.): 1. kölecesine. 2. **zm.** “ben” mânâsında.
çal- (<Tr.): vurmak, kesmek, biçmek.
çalap (<Tr.): Allah, tanrı.
çalkān- (<Tr.): 1. sarsılarak yürümek, sarsılmak. 2. çalkalanmak, dalgalanmak.
çapuk (<Far.): çabuk, seri, kıvrak.
çapukāne (<Far.): çabuk gibi.
çāre (<Far.): 1. yol. 2. yardım. 3. ilâç, tedbir.
çārgūşe (<Far.): dört taraf, dört köşe.
çarḥ (<Far.): 1. devreden dönen. 2. çark, tekerlek. 3. felek, gök.
çarḥ-ı ufadesin: çarkın üstesinden gelmek.
çāryār (<Far.): dört dost. (hz. ebûbekir, hz. ömer, hz. osman ve hz. ali (r.a.) lerin nâmları.) dört halife, hulefâ-i erbaa veya ashab-ı güzîn diye de ihtiramla anılırlar.
çāşni (<Far.): çeşni, lezzet, tad; tadımlık.
çāşnigîr (<Far.): çeşnigir, yemeklerin lezzetine tadına bakan kimse, ahçıbaşı, sofracıbaşı.
çāvi: şöhret, nam, ün.
çāvūş (<Far.): 1. vaktiyle divanlarda hükümdarların hizmetinde bulunan yaver veya muhızır gibi subaylara denilirdi. 2. bekçi, hizmetkâr. 3. yol açıcı.
çayan (<Tr.): akrep, yılan, çıyan, kırkayak vb. zehirli hayvan.
çāyigāh (<Far.): yer.
çazz-ı hümāyun: kuvvetli iri cüsseli adamlar.
çemişid (<Far.): cem.
çenber (<Far.): çember.
çendān (<Far.) gerçi, her ne kadar.
çeng (<Far.): 1. el. 2. pençe. 3. kanuna benzer, dik tutularak çalınır bir çeşit saz.
çengāl (çengel) (<Far.): 1. çengel. 2. pençe.
çep rāst: sağ, sol.
çerāğ (<Far.): fitil, mum.
çeri (<Tr.): asker.

çeşm(<Far.): göz.

çetr (**çetir**) (<Far.): 1. çadır; gölgelik. 2. gece.

çevgān (<Far.): ucu eğri değnek, baston, çevgen, değnek.

çığır (<Tr.): genellikle sanat, düşünce alanında, toplumsal yaşamda başkalarının da uyabileceği, izleyebileceği yeni bir yöntem, biçim ya da yol.

çığşa- (<Tr.): şangırdamak, çıkırdamak.

çimen (<Far.): çimenlik.

çomak (<Tr.): sopa, topuz.

çöb (<Far.): boynu herhangi bir sap, dal veyā tahta parçası gibi ince olan insan mânâsındadır.

çünkü: zira, şundan dolayı ki, şuna binen ki, şu sebebden ki.

çüst (**cüst**): 1. muntazam, mükemmel. 2. çevik, çabukluk, kıvrak.

D

dād (<Far.): 1. verdi, verme, ver. 2. adalet. 3. iyilik, ihsan.

daḥı (<Tr.): bile, dahi, de, da.

daḥl (<Ar.): 1. karışma, girme. 2. nüfuz, te'sir.

daḥme (<Far.): mezar, kabir, türbe.

daḥme-i feth (<Far.+Ar.): türbeyi ele geçirmek.

dā'ī (<Ar.): 1. duā eden, duācı. 2. dāvet eden, sebep olan.

dāim (<Ar.): devamlı, sürekli.

dāimā (<Ar.): bir düziye, her vakit.

dāire (<Ar.): 1. çember. 2. kalacak yer mesken. 3. sınır, iç.

dām (<Far.): tuzak, ağ.

dān (<Far.): bilen.

dānā (<Far.): bilen, bilici, bilgiç.

dāne (<Far.): 1. tane. 2. gözde kişi.

da'va (<Ar.): 1. şikāyetçi olarak mahkemeye başvurma. 2. mesele. 3. bir mesele üzerinde husūsi bir fikir sāhibi olma, iddiā.

da'vet (<Ar.): çağırma, çağrı; ziyāfet; duā.

da'vet-i çākirāne (<Ar.+Far.): köle gibi olmaya çağrı veya davet.

dārāt (<Far.): debdebe, şan, büyük gösteriş.

darb (<Ar.): vuruş, dövme.

darb-ı ārām (<Ar.+Far.): durma veya dinlenme vuruşu.

dāru (<Far.): ilaç.

dasitān (<Far.): 1. destān, epeye, hikāye, masal. 2. şöhret, ün.

dāye (<Far.): taya, sütüne, çocuğa bakan dadi.

de- (<Tr.): bir şey anlatmak, bir şey söylemek.

dede (<Tr.): 1. babanın veya annenin babası, büyük baba. 2. ced, ata, büyük babalardan başlayarak geriye doğru atalardan her biri.

defn (<Ar.): gömme, gömülme.

defn it- (<Ar.+Tr.): vefat etmiş bir kimseyi toprağa gömme işi.

def (<Ar.): 1. öteye itme, savma, savulma. 2. verme, ortadan kaldırma. 3. giderme.

def ol- (<Ar.+Tr.): savuşmak, çekilip gitmek.

def a (>Ar.): kere, kez, yol.

defter (<Ar.): amel defteri.

deg- (<Tr.): 1. ulaşmak, erişmek, dokunmak, isabet etmek. 2. düşmek, yakışmak.

degin (<Tr.): dek, kadar.

degirmi (<Tr.): yuvarlak.

degme: 1. her, herhangi bir, rasgele. 2. dokunmak, ellemek. 3. ulaşmak, varmak.

dehḳān (<Ar.): sözü geçen adam, bezirgān.

dehlīz (<Ar.): hol, koridor.

dehlü: metinde geçen bir şehir adı.

dehr (<Ar.): 1. dünya. 2. zaman, devir.

dehr-i hīlebāz (<Ar.+Far.): metinde geçen bir mekan adı.

dek (<Tr.): edat olup zaman ve mekân için kullanılır; kadar ve deḡin anlamına gelmektedir.

delük (<Tr.): delik.

dem (<Far.): zaman, an.

demed demed (<Rum.): küme küme, yığın yığın.

demed (<Rum.): metinde insanların küme küme yığılmaları veya toplanmaları mânâsındadır.

demīvāni: metinde hükümdarın iktidarının koruyucusu anlamındadır.

deḡ- (<Tr.): söylenmek, sözü edilmek.

deḡe- (<Tr.): 1. değerini anlamak, gerekli niteliği taşıyıp taşımadığını bulmak için bir insanı, bir nesneyi veya bir düşünceyi sınamak, tecrübe etmek. 2. bir işe başarmak amacıyla başlamak, girişimde bulunmak, teşebbüs etmek.

deḡlü: gibi, kadar, denli.

dep- (<Tr.): 1. tepmek, çifte atmak. 2. hücum etmek, saldırmak.

depele-: 1. çiğnemek, ezmek. 2. öldürmek. 3. tepelemek, tekmelemek.

depere: kafasına doğru, başına doğru.

depin- (<Tr.): 1. ayakları hızla yere vurmak. 2. ayaklarını vurarak gürültü etmek. 3. öfke ve sevincini açığa vuracak davranışlarda bulunmak.

depme (<Tr.): tekme.

depred- (<Tr.): kımıldatmak, hareket ettirmek.

depren- (<Tr.): 1. kımıldanmak, hareket etmek, hareketlenmek. 2. çırpınmak.

depreş- (<Tr.): yeniden kendini göstermek, yeniden ortaya çıkmak, yeniden belirlemek.

der (<Far.): 1. -de içinde. 2. kapı.

der- ağuş (<Far.): kucaklama, sarma.

derbend (<Far.): 1. dar geçit. 2. sınır kalesi. 3. hudut.

derbeyān (>Far.+Ar.): ifade edilir ki, açıklanır ki, dile getirilir ki.

derbeyān-ı refteñ-i qahramān be-cāñib-i kūh-ı qāf: kahramanın kaf dağı tarafına (yönüne) göçü dile getirilir.

derbeyān-ı sergūzešt-i qahramān-ı qātil der-kūh-ı qāf: kaf dağı kapısındaki kahraman-ı katil'in macerasını dile getirir.

derd (<Far.): 1. dert, gam, keder, kasāvet, tasa, kaygı. 2. acı, ağrı, sızı.

derdā (<Far.): yazık, vah vah.

dergāh (<Far.): 1. tekke. 2. kapı yeri, kapı önü.

derhāl (<Far.): hemen, o anda, şimdi.

der-i devlet-i cihāndār: devlet kapısının büyük hükümdarı.

deriş-: derlemek, toparlamak.

der-kenār (<Far.): 1. bir kenara yazılmış olan yazı, çıkma yazı. 2. kucaklama, kucağa alma.

dermān (<Far.): 1. ilāç. 2. çāre. 3. tākat, güç, kuvvet.

dermānsız (<Far.): çaresiz, güçsüz.

dersevād: karaltı, karartı.

dersū: baştan başa, hepsi, hep, her tarafta.

deryā (<Far.): deniz.

deryā-yı muhīt: metinde geçen bir mekan adı.

deryā-yı söz (<Far.+Tr.): söz denizi.

dest (<Far.): el.

deste (<Far.): 1. demet, tutam; takım. 2. kabza, tutacak yer.

destgīr (<Far.): elinden tutan, yardımcı.

destmāl (<Far.): el bezi.

destūr (<Far.): 1. izin, müsāde, ruhsat. 2. izin verin geçelim, müsāde edin, kimse olmasın, açılın savulun.

dešt (<Far.): bozkır, çöl, kır, ova.

dešt-i horāsān (<Far.+Far.): horasan bozkır, horasan çölü, horasan ovası.

dešt-i kūh-ı hāmūn (<Far.+Far.+Far.): büyük sahra dağıının çölü.

devlet (<Ar.): mevki, makam..

devr ol- (<Ar.+Tr.): 1. dönmek, bir şeyin etrafını dolaşma. 2. dönüb, dolaşma.

devrān (<Ar.): dünya, felek, zaman, tālih, kader, devir.

devr-i ādem (<Ar.+Ar.): adem peygamber zamanında.

devr-i müşterī (<Ar.+Ar.): jüpiter gezegeni zamanı.

devşür- (<Tr.): toplamak, devşirmek.

dımışki (<Ar.): eski çağlarda kullanılan sağlam bir çelik çeşiti.

dıraşān (<Far.): parlak, parlayan, parıldayan, parlaklık, münevver, ziyādar.

dırāz (<Far.): uzun.

dırāz-be-dırāz (< Far.): uzun mu uzun.

di- (< Tr.): söylemek, anlatmak.

dībā (<Far.): renkli dokuma motiflerle süslü lüks bir çeşit ipek kumaş.

dībāce (<Ar.): başlangıç, önsöz.

dihler (<Far.): köyler, karyeler.

dil (<Far.): gönül, yürek, kalb.

dil (< Tr.): insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban.

dilāver (<Far.): yiğit, yürekli.

dile- (<Tr.): istemek.

dilek (< Tr.): 1. dilenen şey, istek, arzu. 2. isteme, arzu etme, dileme.

dil-i mecrūh (<Far.): yaralanmış gönül, yaralı gönül, gönlü kırılmış olan kimse.

dilīr (<Far.): yürekli, cesur, yiğit.

dilşād (<Far.): gönlü hoş, sevinmiş.

dilşad (<Far.): gönlü hoş, sevinmiş.

dimāğ (<Ar.): 1. beyin. 2. bilinç, şuur.

dīn (<Ar.): Allah'a inanma ve bağlanma.

dinār (<Ar.): eski zamanın çeyrek lirası değerinde bulunan bir nevi altın parası, genellikle arap ülkelerinde kullanılan para birimi..

dinc (< Tr.): 1. gücü ve sağlık durumu yerinde, canlı, zinde. 2. gücü kuvveti yerinde ve sağlıklı.

diñel- (< Tr.): dikilmek, ayakta durmak.

dir- (< Tr.): toplamak.

dirağūş (<Far.): kucaklama, sarma.

diri (< Tr.): canlı, yaşayan.

dirig (<Far.): eyvah, ah, aman, yazık.

dirigā (<Far.): yazık, eyvahlar olsun.

diriş- (<Tr.): direnmek, karşı koymak, inat etmek, ısrar etmek.

dirlik (< Tr.): 1. yaşayış, hayat, sağlık, varlık, geçim. 2. huzur, erinç.

ditre- (< Tr.): titremek.

div (<Far.): 1. dev. 2. şeytan. 3. cin.

divān (<Ar.): büyük meclis.

divān hāne (<Far.): büyük meclislerin bulunduğu mesken.

divār (<Far.): duvar.

divşür- (<Tr.): toplamak, devşirmek, yığmak.

diyār (<Ar.): memleket, ülke.

diyār-ı ādemzād: metinde geçen bir mekan ismi.

diyār-ı çin: çin ülkesi, çin diyarı.

diyār-ı heyhāt: metinde geçen bir mekan ismi.

diyār-ı meskūn: metinde geçen bir mekan ismi.

diyār-ı sengistān: taş ülkesi metinde geçen bir mekan ismi.

diyār-ı zulmāt: karanlıklar şehri.

dostāne (<Far.): dostlukla, dostça.

döğün- (< Tr.): dövünmek.

döş (< Tr.): göğüs, bağır.

dövünj- (<Tr.): 1. aşırı üzüntü, çaresizlik, pişmanlık duyarak çırpınmak, kendi kendini dövmek. 2. çok üzülme.

döy- (< Tr.): dayanmak, katlanmak, tahammül etmek.

dūd (<Ar.): duman.

duhūl (<Ar.): içeri girme, içine girme.

dūn (<Ar.): 1. aşağı, aşağılık. 2. alçak, soysuz kimse. 3. altta, aşağıda.

du‘ā (<Ar.): Allah’a yalvarma, niyāz.

dut- (<Tr.): 1. elde bulundurmak, ele almak. 2. kaplamak.

dü- ‘ālem (<Far.+Ar.): iki dünya, dünya ve āhiret.

düber (<Far.): iki kat, çift kat.

dü-ber-rū (<Far.): iki yüz üzere, karşılıklı, yüz yüze.

dükel (<Tr.): hep, hepsi, bütün, tümü, cümle, herkes.

düken- (<Tr.): tükenmek, ardı arkası kesilmek, bitmek, sona ermek.

dükkān (<Ar.): içinde öteberi satılan oda, yer.

dümen (<Lat.): gemi dümeni

dürlü (<Tr.): başka, türlü, çeşit.

dürr (<Ar.): inci.

dürriyet (<Ar.): inci ile bezeli takılar, inciden yapılmış takılar.

düş gör- (<Tr.+Tr.): rüya görmek.

düşmān (<Far.): birine karşı kötü duygular besleyen, onun kötülüğünü isteyen, ona zarar vermye çalışan kimse.

düşvār (<Far.): güç, zor.

dütün (<Tr.): duman.

düy- (<Tr.): dövmek, üst üste vurarak acıtmak, hırpalamak.

düz- (<Tr.): 1. düzenlemek, yapmak, tertiplemek. 2. kurmak, yapmak.

düzgün (<Tr.): 1. doğru ve pürüzsüz, muntazam. 2. eksiksiz ve yerli yerinde, düzenli, kusursuz. 3. kurala uygun olarak, kusursuz biçimde.

E

ebe (<Tr.): nine, büyükanne.

ebhār (<Ar.): denizler.

ec (<Tr.): öç, öç almak.

ecel (<Ar.): muayyen olan vāde, ömrün sonu, hayatın son demi.

ecm' aīn (<Ar.): hepsi, cümlesi, topu.

ecnās (<Ar.): cinsler, nevilere, çeşitler, türler, soylar.

edeb (<Ar.): 1. terbiye. 2. utanma duygusu.

ef i (<Ar.): 1. engerek yılı. 2. fena huylu olan tabiatı kötü olan insan.

eflāk (<Ar.): 1. semalar, felekler, gökler, küreler; zamanlar. 2. bahtlar, talihler, kaderler.

ef' āl (<Ar.): işler, ameller.

ef' āl-i dünyā-yı dūndan: aşağı dünyanın işleri veya amelleri.

efrāsīyāb (<Far.): büyük iskender'den evvel yaşamış ve keyhusrev tarafından öldürülmüş olan māveraünnehir kralı turānlı bir yiğit, alp er tunga.

efsūn (<Far.): afsun, büyü, sihir, gözbağcılık, arpağ.

eger (<Far.): şart edatıdır; eğer, şāyet mānāsındadır.

egni (<Tr.): sırtı, arkası.

egre-(egirt-) (<Tr.): kuşatmak, sarmak.

eḥāta (<Ar.): 1. kavrama. 2. kuşatma, sarma.

ehl (<Ar.): 1. sāhip, mālīk, mutasarrıf olan. 2. mahāretli, usta, kabiliyetli, becerikli.

ehl-i beyān (<Ar.+Ar.): açıklayan veya anlatan kimse.

ehl-i derd (<Ar.+Far.): dert sahibi veya acı sahibi olan kimse.

ehl-i İslām (>Ar.+Ar.): islām topluluğu.

ehl-i kalem (<Ar.+Ar.): yazı işleriyle uğraşan.

ehli kebir (<Ar.+Ar.): büyüklük ve yücelik sahibi.

ehl-i nişāb (<Ar.+Ar.): sermaye ya da hisse sahibi, zenginlik ölçütü.

ehl-i şükür (<Ar.+Ar.): Allah'a duyulan minneti ve şükranı dile getiren kimse, şükür sahibi kimse.

ehl-i tevāzu' (<Ar.+Ar.): alçak gönüllülük sahibi olan kimse.

ejder (<Far.):1. büyük yılan. 2. ejderha.

ejder suvār: büyük yılanı binen, büyük canavara binen kimse.

ejderha (ejdehā) (<Far.):1. büyük yılan. 2. korkunç ve hayali bir hayvan.

ekābir (<Ar.): rütbece, görgü ve faziletçe büyük olanlar, devlet ricāli.

elamān (<Ar.): yardım ve şikāyet edatı olarak "aman, medet" mānāsındadır.

ele getir- (<Tr.+Tr.): ele geçirmek, alt etmek, yenmek.

elem (<Ar.): ağrı, acı, sızı, sancı; keder, dert, maddi ve mānevi ızdırıp.

elmās (<Ar.): kıymetli bir taş.

elvedā' (<Ar.): Allah'a ısmarladık, Allah'a emānet olun, esen kalın.

emīn (emn) (<Ar.): emniyet sāhibi, korkusuz; birine emniyet eden, güvenen; şüphe etmeyen; kendisine güvenilen.

emīn ol- (<Ar.+Tr.): güvenmek, inanmak, kuşkusu bulunmamak, kuşkusu kalmamak.

emir (<Ar.): 1. bir kavmin, bir şehrin başı, beği. 2. büyük hanedāna mensup kimse.

emirzāde (<Ar.+Far.): kumandanın oğlu.

emr (<Ar.): 1. emir, buyruk. 2. iş.

emr-i kün (<Ar.+Ar.): cenabı hakk'ın verdiği "ol" manasına gelen kün emri.

enbiyā (<Ar.): müstakil şerīat sāhibi olmayan peygamberler, yalvaçlar.

encām-ı kār (<Far.): işin sonu, işin neticesi, amelin sonu.

endām (<Far.): vücut, beden, insanın āzāsı, biçim; boy, boy pos; cisim.

endāz (<Far.): atıcı.

endişe-nāk (<Far.): korkarak, kuruntulanarak.

enīn (<Ar.): inilti, inleme.

enīn günīn: acı ve sızıdan inler gibi.

enīs (<Ar.): dost, arkadaş; yār, sevgili.

envā' (<Ar.): çeşitler, türler.

envā' ni' met: çeşitli yiyecek veya çeşitli erzak.

eñ (<Tr.): genişlik.

eñildü (<Tr.): inilti.

eñvār (<Ar.): ziyālar, aydınlıklar, ışıklar, parlaklıklar.

er (<Tr.): 1. koca, zevç. 2. erkek, kişi. 3. yiğit, kahraman.

eren (<Tr.): 1. erkek. 2. kahraman, yiğit. 3. erler, yiğitler, kahramanlar. 4. Allah katına ermiş kimse. 5. ricāl, tecrübeli, akıllı kimseler.

erģevān (<Far.): erguvan da denilen kırmızımtırak bir çiçek.

eriş (<Far.): arşın.

erkān (<Ar.): 1. temeller, esaslar. 2. üst düzeyde ileri gelenler.

erkānca (<Ar.): ileri gelenlerce.

erkān-ı devlet (<Ar.+Ar.): devletin ileri gelenleri.

erkān-ı hükmdî (<Ar.+Ar.): ileri gelen kimselerin kararları.

erkān-ı saltanat: ileri düzeydeki padişahlık ya da hakimiyet.

ersen (<Far.): meclis, kongre, cemiyet.

esbāb (Ar.): vāsitalar, sebebler, bir şeye vāsıta olanlar, sebep olanlar.

esbāb (<Ar.): metinde savaş giysisi ve savaş araç gereçleri anlamında kullanılmıştır.

esbāb-ı arayide it- (<Ar.+Far.+Tr.): giysilerine düzen vermek, kıyafetlerine düzen vermek.

esbāb-ı ıyş (<Ar.+Ar.): eğlence veya eğlenme sebebi.

esen (<Far.): ruhsal ve bedensel olarak sağlıklı sıhhatli, salim.

eşer (<Ar.): 1. nişan, iz, alāmet. 2. te'lif. 3. basılmış kitab. 4. bir kimsenin meydana getirdiği şey.

eşer-i cihangir (<Ar.+Far.): büyük hükümdarlık izi.

esir (<Ar.): 1. savaşta düşman eline düşen kimse, tutsak. 2. kul köle. 3. düşkün, vurgun.

esirge- (<Tr.): 1. korumak, himaye etmek. 2. merhamet etmek, acımak.

esmā (<Ar.): adlar, isimler.

esmāullah (<Ar.): yüce Allah'ın isimleri.

esrār (<Ar.): gizlenen ve bilinmeyen şeyler, aklın ermeyeceği işler.

eşkāl (<Ar.): biçimler, sūretler, tarzlar.

etek (<Tr.): dağ, tepe vb. yamaçlı yerlerin alt bölümü.

evlā (<Ar.): daha uygun, daha layık, daha iyi, üstün.

evlād (<Ar.): 1. çocuklar. 2. oğul; kız, çocuk. 3. sülāle, nesil.

evliyā (<Ar.): 1. kerāmet sahibi olanlar, erenler. 2. Allah'a daha yakın bulunanlar. 3. himāye edenler, koruyanlar. 4. emir sāhibi bulunanlar.

evren (<Tr.): ejderha, büyük yılan.

evvel (<Ar.): 1. önce, ilk, birinci, ibtidā, başlangıç. 2. **zf.** eski, geçmiş, geçmiş zamanda.

evvelā (<A.): birinci olarak, herşeyden önce, ilk önce.

eyer (<Tr.): binicinin rahat oturmasını sağlamak için binek atlarının sırtına konulan, biçim ve tip yönünden türleri bulunan nesne.

eyindi (<Tr.): büküldü, eğildi.

eyle (<Tr.): öyle, böyle, bu şekilde, o şekilde.

eylük (<Tr.): iyilik.

eyü (<Tr.): iyi.

eyvān (<Ar.): 1. büyük sofa, divan hāne, salon. 2. kemerli yüksek bina, oturacak yüksek yer, köşk. 3. çardak.

eyyām (<Ar.): günler, gündüzler.

ezel (<Ar.): başlangıcı olmayan geçmiş zaman, öncesizlik.

F

fāhīr (<Ar.): 1. fahreden, onurlu, şanlı, şerefli. 2. mükemmel. 3. kıymetli, değerli.

fāide (<Ar.): 1. fayda, menfaat, kār, kazanç. 2. ümit; hayır; işe yarama.

faḳḳer (<Ar.): fakir, yoksul.

fāl dut- (<Ar.+Tr.): fal bakmak.

fāni (<Ar.): çok yaşlı, eski, ihtiyar.

fā' il (<Ar.): işleyen, yapan.

fāriḡ (<Ar.): 1. vazgeçmiş, çekilmiş. 2. rahat, āsūde. 3. boş, boş kalmış, işini bitirmiş, işsiz.

fāriḡ-ül bāl (<Ar.): başı dinç, gönlü rahat, rahat.

faşīḡ (<Ar.): 1. güzel, düzgün ve açık konuşan, iyi söz söyleme kabiliyetinde olan, uzdilli. 2. āşikār, sarıh, açık.

faşīḡ lisān: açık ve düzgün şekilde konuşulan kimse.

fātiḡa okı- (<Ar.+Tr.): fatiha suresini okumak.

feh̄m (<Ar.): anlama, anlayış.

felek (<Ar.): gökyüzü, sema.

fenā (<Ar.): 1. yok olma, yokluk, geçip gitme. 2. tasavvufta maddi varlıktan sıyrılıp hakka ulaşma.

fend (<Far.): hile, yalan, dolan.

fende māhir: hileye becerikli, hile yapmaya hünerli.

ferāde (<Ar.): tek tek, teker teker.

ferāḡat (<Ar.): vazgeçme, el çekme, bırakma.

ferah (<Ar.): gönül açıklığı, sevinç, sevinme.

ferahi (<Far.): bolluk, genişlik.

ferīş: döşeme.

ferište huylu: melek gibi huya sahip olan kimse.

ferišteḡ (<Far.): melek, günahsız, masum, yumuşak huylu.

fermān (<Far.): emir, buyruk; pādişah tarafından verilen yazılı emir, berat, buyrultu.

fermān ber (<Far.): aldığı emri yerine getiren.

ferrāş (<Ar.): 1. hizmetçi 2. döşeyen, döşemeci.

fersāḡ (<Ar.): 1. muhtelif mesāfelere tekābül eden değerinde bulunan bir uzunluk ölçüsü. 2. denizde üç millik bir mesāfe.

feryād (<Far.): 1. yardım istemek için çıkarılan yüksek ses; bağışma, çağrışma. 2. sızlanma, şikāyet. 3. yaygara, gürültü.

fesād (<Ar.): 1. fesat, bozukluk. 2. kötülük.

feth (<Ar.): fetih, ele geçirmek.

feth et- (<Ar.+Far.): tamamen ele geçirmek.

fettāni (<Ar.): fitne ve fesāda teşvik eden, fenālık yapan, ayartan kimse.

fevc fevc (<Ar.): bölük bölük.

fevt (<Ar.): ölüm, mevt, kaybetme.

feyyāz (<Ar.): feyiz, bereket ve bolluk veren; Allah.

fezāi ḥat (<Ar.+Ar.): gökyüzü çizgisi.

fırıldı: ses taklidi kelime fırlanma sesi.

fıkr (<Ar.): 1. fikir, düşünce. 2. idrāk. 3. hātır. 4. zihin, akıl.

filbān (<Far.): fil bakıcısı.

fırāk (<Ar.): 1. ayrılık, ayrılma. 2. hüzn, keder, sıkıntı.

fıridūn: metinde geçen bir hükümdar adı.

fitne (<Ar.): 1. belā, mihnet, sıkıntı. 2. ayartma, azdırma. 3. fesat, ara bozma, karışıklık, ihtilāl.

fitne endāz (<Ar.+Far.): kargaşa atıcı, karışıklık atan.

furşāt (<Ar.): uygun zaman, elverişli durum, faydalanma sırası, elden kaçırılmayacak faydalı vakit, hāl ve münāsebet.

fülān (<Ar.): herhangi bir şahıs, biri, belirsiz bir şey, filān.

fülüriye: eski para birimlerinden biri.

fırkat (<Ar.): ayrılık, ayrılma, ayrılık acısı.

fırudaşt it- (<Far.+Tr.): son verme, elinden bırakmak, bitirmek.

fütüh (<Ar.): 1. zafer, galibiyet, üstünlük. 2. açma; açılma, ferahlanma, gönül ferahlığı.

G

ğabğab (<Ar.): çene altı, çifte gerdan.

ğāfil (<Ar.): gaflette bulunan, ihmāl eden, ilerisini iyi düşünmeyen, dikkatsiz, ihtiyatsız,

ğāfil anla- (<Ar.+Tr.): görmezlikten gelmek, umursamamak, bilgisiz.

ğāfil ol- (<Ar.+Tr.): çevresinde olup bitenleri görmeyen, sezmeyen, aymazlaşan kimse.

ğaflet (<Ar.): 1. gafillik, boş bulunma, dalgınlık, dikkatsizlik, ihtiyatsızlık. 2. ihmāl, endişesizlik.

ğaflet uyhuşu: umursamamak ve dalgınlıktan ileri gelen uyuşukluk.

gāh gāh (<Far.+Far.): zaman zaman, vakit vakit, bazı bazı, ara sıra.

galebe (<Ar.): 1. galip gelme, yenme, üstünlük. 2. zapt olunamayacak derecede azgın.

ġālib (<Ar.): 1. galebe eden, galebe çalan, üstün gelen, yenen. 2. daha kuvvetli.

ġalīz (<Ar.): koyu, yoğun, kaba.

ġam (<Ar.): keder, tasa, kaygı, dert.

ġam yi- (<Ar.+Tr.): üzülmek, gamlanmak, tasalanmak.

ġamām (<Ar.): bulut, beyaz bulut.

ġanī (<Ar.): zengin, varlıklı, bol, doygun.

ġanī eyle- (<Ar.+Tr.): zengin, kimseye muhtaç olmayan, elindekinden fazla istemeyen.

ġanimet (<Ar.): 1. çalışmaksızın elde edilen şey, emeksiz kazanç. 2. düşmandan alınan mal.

ġār (<Ar.): mağara, in.

ġārāib (<Ar.): tuhaf, şaşılacak şeyler.

ġarb (<Ar.): güneşin battığı taraf, günbatısı, batı.

ġār-ı cehennem (<Ar.+Ar.): cehennem mağarası.

ġarīb (<Ar.): 1. tuhaf. 2. kimsesiz, zavallı.

ġaribe (<Ar.): evvelce görülmemiş tuhaf, şaşılacak şey.

ġarīm (<Ar.): 1. alacaklı. 2. hasım, rakib.

ġarķ (<Ar.): 1. batma, batırma. 2. boğulma, boğma.

ġarķ eyle- (<Ar.+Tr.): donatmak, süslemek.

ġarķ ol- (<Ar.+Tr.): boğulmak.

ġarr: bkz. ġar.

ġavġā (<Far.): 1. kavga, dövüşme, vuruşma; gürültü. 2. harp, savaş.

ġāyet (<Ar.): çok, pek çok, son derece.

ġāyr (<Ar.): 1. ayrı, başka, özge, artık, diğer. 2. yabancı, bildik olmayan.

ġayret (<Ar.): çalışma, çabalama.

ġayrete gel- (<Ar.+Tr.): bir işi bitirmeye, sonuçlandırmaya çalışmak, canlanmak.

ġayrı (<Ar.): başkası, diğeri, artık.

ġazā it- (<Ar.+Tr.): islām dini uğruna savaşmak.

ġazā (<Ar.): islām dinini korumak ve yaymak amacıyla gayrimüslümlere karşı yapılan savaş, kutsal savaş.

ġazab (<Ar.): dargınlık, kızgınlık, darılma, kızma, hiddet, öfke.

ġazab it- (<Ar.+Tr.): bir kimseye kızgınlık ve öfke göstermek.

ġazab-ı nār (<Ar.+Ar.): öfke ateşi, kızgınlık ateşi.

ġazar (<Moğ.): dünya, toprak.

ġazā-yı ekber (<Ar.+Ar.): din uğruna yapılan büyük savaş.

gedā (<Far.): dilenci, yoksul.

gehān (<Far.): vakit, zaman.

gehlān: metinde adı geçen kahraman.

genc (<Tr.): yaşı ilerlememiş olan, dinç ve sağlıklı kimse.

gencine (<Far.): hazine, define.

gencine-yi sırr (<Far.+Ar.): gizli hazine.

ger (<Far.): “eğer” kelimesinin kısaltılmışıdır.

gerçi (<Far.): her ne kadar, ise de.

gerd-i ğubār (<Far.+Ar.): topraktan çıkan toz, toprak tozu.

gerdūn (<Far.): 1. dönücü, dönen, devreden. 2. felek, dünya, sema.

gerdūn-ı felek (<Far.+Ar.): dünyanın gökyüzü.

gergedan (<Far.): burnu üzerinde boynuzu bulunan ve file benzeyen vahşi bir hayvan.

gerin- (<Tr.): kolları açarak gövdeyi gergin bir duruma sokmak.

germ (<Far.): sıcak, kızgın, çabuk öfkelenen, gayretli, hamiyetli, tez meşreb.

germ ol- (<Far.+Tr.): 1. metnimizde Kahramanın güzelliğiyle güneşe gayret olması manasında kullanılmıştır. 2. kızgın olmak, kızmak, öfkeden deliye dönmek.

gešt (<Far.): gezme, dolaşma, seyretme.

gevde (<Tr.): vücut, gövde.

gevher (<Far.): 1. elmas, cevher. 2. inci, 3. değerli taş.

gevher-i ziver (<Far.+Far.): süslü takı, süslü ziynet, süslü takı.

gey- (<Tr.): 1. giymek, giyinmek. 2. takmak, takınmak. 3. kuşanmak.

geyūr- (<Tr.): giydirmek.

ġidā (<Ar.): 1. insanı besleyen şeyler, besin. 2. yiyip içilen şeyler.

ġijġır-: 1. yaygara koparmak, haykırmak, bağırarak. 2. hırıldamak, hışırdamak, haykırarak saldırmak.

ġijla-: 1. çağlamak. 2. keskin ses çıkararak saldırmak.

ġilāf (<Ar.): kılıf, kın, mahfaza.

ġill u ġaş (<Ar.): gizli kin ve garez, düşmanlık, kin.

ġmā (<Ar.): 1. zenginlik, bolluk. 2. usanç, bıkkınlık.

ġıriv (<Far.): bağırma, feryat etme, çılgılık atma, bağırışma.

ġijıldı: gıcirtı, fışirtı.

ġıza (<Ar.): gıda, besin.

ġiņ (<Tr.): geniş.

girdāb (<Far.): tehlikeli yer.

girift (<Far.): 1. tutma, yakalama. 2. dolaşık birbiri içine girgin, karışık.

giriftār (<Far.): 1. tutulmuş, yakalanmış, esir. 2. düşkün, uğramış, tutkun.

giriften (<Far.): yakalanmış, tutulmuş.

girü (<Tr.): sonra.

giryān (<Far.): ağlayan, göz yaşı dökten.

girye (<Far.): ağlama, ağlayış; göz yaşı.

giş ur- (<Far.+Tr.): yürekleri çarpmak, kalpleri hızlı atmak.

göç-(göç-) (<Tr.): toplulukların buldukları yeri terkederek başka bir yere gitmeleri.

gögs kabart- (<Tr.+Tr.): gururlanmak, bir olay dolayısıyla kıvanç duygusunu ortaya koymak, övünmek.

gökçek (<Tr.): güzel, hoş, sevimli.

gön(göñ) (<Tr.): tabaklanmış deri, ham deri, kösele.

gönül (<Tr.): yürekte olduğu varsayılan nitelik, sevgi, istek, anı, düşünüş gibi duygu kaynağı, kişinin iç dünyası.

görgil (<Tr.): gör- fiilinin ikinci tekil şahıs emir eki kullanılmış halidir.

göz yum- (<Tr.+Tr.): kusurları görmezlikten gelmek, görmemiş gibi davranmak, hoş görmek.

göyne- (<Tr.): yanmak, üzülme.

göyün- (<Tr.): yanmak, **mec.** içi yanacak derecede üzülme.

gözet- (<Tr.): göz önünde bulundurmak, önem vermek, ayrı tutmak.

ğubār (<Ar.): toz.

ğül (<Ar.): gulyabani.

ğulām (<Ar.): köle, esir, kölemen.

ğulüvv (<Ar.): ayaklanma, taşkınlık, üşüşme, hücum, saldırış.

ğüni (<Tr.): 1. kıskanç, kıskançlık. 2. yönelme.

ğurāb (<Ar.): karga.

ğuruş: kükremek.

ğuşşa (<Ar.): keder, kaygı, tasa.

ğuşşa yi- (<Ar.+Tr.): üzülme, kederlenmek, endişe etmek.

güş (<Far.): 1. kulak. 2. işitmek.

güşe (<Far.): köşe, kenar, bucak.

guşmāl (<Far.): yola getirme, te'dib etme, kulak bükme, ihtar etme.

güc (<Tr.): zorluk, ağır ve yorucu emekle yapılan, müşkül.

güde dur- (<Tr.+Tr.): bir duygu, düşünce veya ilkeyi içinde taşımak ya da gerçekleştirmeye çalışmak.

güftgü (<Far.): dedikodu.

gül (<Far.): gül çiçeği, gül ağacı.

gülab (<Far.+Ar.): gül suyu.

gülhān (<Far.+Far.): gül evi, ateşhane.

gül-i esbābı (<Far.+Ar.): gül gibi güzel giysi.

gül-i gülistān (<Far.+Far.): gül bahçesinde bulunan gül.

gül-i şād (<Far.+Far.): sevinçli olan gül yüzlü sevgili.

gülistān (<Far.): gül bahçesi.

gülistān-ı irem (<Far.): metnimizde cennet gibi güzel olan gül bahçesine benzetilen ülke adı veya mekan adı.

gülruḥ (<Far.): gül yanaklı güzel.

güüzār (<Far.): gül bahçesi, gül tarlası.

gümān (<Far.): zan, tahmin, sanmak, şüphe.

gümüſ (<Tr.): parlak beyaz renkte, kolay işlenir, değerli bir maden ve bu madenden yapılmıſ ürün.

gümle- (<Tr.): “güm” diye ses çıkması.

gümrah (<Far.): yoldan çıkmıſ, doğru yoldan sapmıſ.

gümren- (<Tr.): 1. homurdanmak, kendi kendine konuşmak. 2. hayvanın homurdanması.

gümüldi(gümüldü) (<Tr.): yüksek sesli gürültü veyā ses.

günāh (<Far.): Allah’ın emirlerine aykırı olarak görülen iş, dini suç.

günahkār (<Far.): günah işlemiſ olan, günahı çok olan, günahlı.

gürbüz (<Far.): yiğit, iri.

güreſ (<Tr.): belli kurallar içinde, güç kullanarak iki kiſinin türlü oyunlarla birbirinin sırtını yere getirmeye çalıſması.

gürle- (<Tr.): kalın ve gür ses çıkarmak.

gürüldü (<Tr.): insanlar üzerinde olumsuz etki yapan ve hoſa gitmeyen ses, aralarında uyum bulunmayan düzensiz seslerin bütünü.

gürz (<Far.): (eskiden) silah olarak kullanılan uzun saplı, büyük demir topuz.

gürz-gerān (<Far.): ağır gürz, ağır topuz.

gürz ur- (<Far.+Tr.): gürz savaſ aletiyle vurmak.

gürz-i küh-ı peyker (<Far.+Far.+Far.): silah olarak kullanılan gürzün topuz kısmının dağ yüzü ya da dağ eteğine benzetilmesi, dağ yüzü gibi gürz.

güyā (<Far.): sözümona.

güzāf (<Far.): boş.

güzār (<Far.): geçme, geçiſ.

güzide (<Far.): seçkin, seçilmiſ, beğenilmiſ.

güzide’-i devrān (<Far.+Ar.): zamanın veyā dünyanın en seçkin kiſisi.

güzin (<Far.): seçen, seçilmiſ, seçkin, beğenilmiſ.

H

hā: 1. hatırlamak, anlamak, anımsamak. 2. bir hale ya da duruma dikkat çekmek, işaret etmek. 3. önceki yargıyı pekiştirme.

ḥāb (<Far.): uyku, rüyā.

ḥaber (<Ar.): 1. son ve yeni havādis, bilgi. 2. ağızdan ağıza dolaşan söz.

ḥaberdār (<Ar.): haberli.

ḥabeşe (<Ar.): 1. habeşistan. 2. habeş.

ḥāb-ı ḡaflet (<Ar.+Ar.): gaflet uykusu.

ḥabīb (<Ar.): 1. sevgili. 2. seven, dost.

ḥabs (<Ar.): 1. hapis, alıkoyma, bir yere kapama, salıvermeme, bir yere kapayıp dışarı çıkarmama, hapishāne. 2. tutma, zaptetme.

ḥabs it- (<Ar.+Tr.): bir yere kapatıp salıvermemek.

ḥacer (<Ar.): taş.

ḥācet (<Ar.): ihtiyaç, lüzum, gereklilik, muhtaçlık.

ḥācet dile- (<Ar.+Tr.): istekte bulunmak.

ḥacīl (<Ar.): utanmış, utancından yüzü kızarmış.

ḥadd (<Ar.): 1. sınır. 2. şer'î ceza.

ḥadem (<Ar.): hizmetçiler, odacılar.

ḥādīm (<Ar.): hademe, hizmet eden, yarayan.

ḥādīme (<Ar.): kadın hizmetçi.

ḥādīsāt (<Ar.): hādiseleler, olaylar.

ḥādīşe (<Ar.): vākıa, yeni bir şey, ilk defa çıkan, mācerā olan bir nitelik ve durum.

ḥaffar (<Ar.): kazan, kazıcı; mezar kazıcı.

ḥāh (<Far.): “isteyen, ister” mānāsında kelimelelere takılır.

ḥak (<Far.): toprak.

ḥakānī (<Far.): hakan ile ilgili, hakana mensup.

ḥāḳe sal- (<Far.+Tr.): ölen bir kimseyi defnetme, toprağa verme.

ḥākī (<Far.): 1. toprak ile ilgili. 2. rengi yeşile çalan toprak rengi.

ḥākī beççe: rengi yeşil toprak rengi gibi olan çocuk.

ḥāk-i pāy (<Far.): ayağının tozu.

ḥāk-i pāy-i şāḥīb (<Far.+Ar.): ayağının tozunun sahibi.

ḥaḳīkat (<Ar.): 1. bir şeyin aslı ve esāsı, māhiyeti. 2. gerçek, doğru; gerçekten, doğrusu. 3. sadakat, doğruluk, bağlılık, kadirbilirlik.

ḥaḳīkat-ı ḥāl (<Ar.+Ar.): gerçek durum.

ḥakīm (<Ar.): bilge.

ḥaḳḳ (<Ar.): 1. Allah, tanrı. 2. doğruluk, insaf.

ḥaḳḳ ḥazreti: bkz. ḥaḳḳ te'ālā.

ḥaḳḳ rāst getür-: Allah yaptığın işte seni başarılı kılsın.

ḥaḳḳ te' ālā (<Ar.+Ar.): yüce Allah, Allah celle celāluhu.

ḥaḳḳ te' ālī (<Ar.+Ar.): yüce Allah, büyük Allah.

ḥaḳḳı nānı (<Ar.+Far.): birinin ekmek yedirip iyilik ettiği kimse üzerindeki manevi hak.

ḥāl (ḥāl) (<Ar.): 1. şimdiki zaman, geçmiş ve gelecek olmayan zaman. 2. oluş, bulunuş, sûret, keyfiyet, durum.

ḥāla (<Ar.): babanın kız kardeşi, bibi.

ḥalāş (<Ar.): kurtulma, kurtuluş.

ḥalāş eyle-(<Ar.+Tr.): kurtarmak.

ḥalāyık (<Ar.): cariye, hizmetçi.

ḥālet (<Ar.): hāl, suret, keyfiyet, nitelik.

ḥāl-ı dāstān (<Ar.+Far.): durumu hikāye veya masal gibi olmak.

ḥālī (<Ar.): 1. gamsız, gairesiz, kayıtsız. 2. açık yer.

ḥāl-i tertīb-i cihān: dünya düzeninin durumu.

ḥalife (<Ar.): 1. birinin yerine geçen kimse. 2. padişah.

ḥālīk (<Ar.): yaratan, yoktan var eden, yaratıcı, Allah.

ḥalk (<Ar.): yaratma, yaratılma.

ḥalka (<Ar.): metinde kavuşma hususunda zincirin halkalarından birisi anlamındadır.

ḥalvet(ḥalvet) (<Ar.): 1. yalnız, تنها kalma, tenhaya çekilme, tenhalık. 2. تنها yer.

ḥām (<Far.): çığ, ham.

ḥamā'il (<Ar.): kılıç bağı, kılıç kayışı.

ḥamāil kıl- (<Ar.+Tr.): omuzdan çapraz asılan bağı omuzdan asarak giymek.

ḥamā (<Ar.): hıfz etmek, korumak.

ḥāmid (<Ar.): cenab-ı hakk'a hamd ü sena eden. Allah'a şükreden.

ḥamle (<Ar.): atılış, atılma, saldırış, saldırma.

ḥāmūş (<Far.): susmuş, sessiz.

ḥān (<Far.): hükümdar, hākān.

ḥan eyle- (<Far.+Tr.): hükümdar olarak ilan etmek.

ḥancer(ḥançer) (<Ar.): ucu sivri, iki yanı keskin bıçak, hançer.

ḥançer yalmānı: hançerin kesici ve batıcı bölümünün kesen ve batan bölümü.

ḥand (<Ar.): bir şeyden el çekerek nefsine ve kendine hakim olmak.

ḥandek (<Ar.): kale ve tarla gibi yerlerin etrafına kazılan geniş ve derin çukur, hendek.

ḥāne (<Far.): ev.

ḥar (<Far.): eşek.

ḥarāb (<Ar.): yıkık, viran.

ḥarābe (<Ar.): yıkıntı, harap olmuş.

ḥarābe vir- (<Ar.+Tr.): yıkmak, harap etmek.

ḥarac (<Ar.): çok değerli mal veya eşya.

ḥarami (<Ar.): hırsız, haydut, yol kesen.

ḥaramzāde (<Ar.): hileci, namussuz.

ḥarāret (<Ar.): sıcaklık.

ḥarb (<Ar.): iki veya daha çok devletin birbirleriyle siyasi alākaları keserek silahlı kuvvetlerle çarpışmaları, vuruşmaları.

ḥarca sürül- (<Ar.): harcanmak, sarfedilmek.

ḥarem (<Ar.): herkesin girmesine müsāde edilmeyen, saygı değer ve kutsal yer.

ḥarezüm: harez m bölgesi, ülkesi.

ḥargāh (<Far.): büyük çadır, otak.

ḥarīf: (<Ar.): 1. rakip. 2. meslektaş.

ḥarici (<Ar.): dışında, dışarısında.

ḥarīr (<Ar.): 1. ipek. 2. s. harāretli ateşli.

ḥāş (<Ar.): 1. özgü, has. 2. saf, en iyi. 3. özel.

ḥāş bağce (<Ar.+Far.): padişah saraylarının bahçelerine verilen ad.

ḥāş gūlām (<Ar.+Far.): en iyi hizmetçi veya köleler.

ḥāşıl (<Ar.): ortaya çıkan, var olan, üreyen, türeyen, biten.

ḥāşıl it- (<Ar.+Tr.): ortaya çıkarmak, türetmek, üretmek.

ḥāşıl ol- (<Ar.+Tr.): meydana gelmiş, ortaya çıkmış.

ḥaşm (<Ar.): 1. düşman. 2. muhalif, karşı taraf.

ḥaşm çal- (<Ar.+Tr.): kesici bir aletle düşmanca vurarak kesmek, yaralamak.

ḥaşm kavī (<Ar.+Far.): kuvvetli düşman.

ḥaşmāne (<Ar.+Far.): düşmancasına.

ḥasrāt (<Ar.): hasret, özlem, özleyiş.

ḥasret (<Ar.): ele geçirilemeyen veya elden kaçırılan bir nimete üzülp yanma, iç çekme, inleme; üzüntü, iç sıkıntısı, keder, zahmet; esflenme, göreceği gelme, özleyiş.

ḥasretā: vah vah!, ne yazık ki! (teessür bildirir.)

ḥaşşa (<Ar.): bir kimseye, ya da bir şeye özel olan nitelik, kuvvet, güç.

ḥāşā (<Ar.): asla, katiyen, hiçbir vakit, Allah göstermesin, uzak olsun.

ḥaşem (<Ar.): taraftarlar ve hizmetçiler, düşmanlarına karşı koruyanlar, hademe.

ḥāşingir (<Ar.): kırıcılık yapan tutan, sert davranan, kaba davranan kimse.

ḥaşmet (<Ar.): hiddet, kızgınlık, öfke.

ḥātem (<Ar.): mühür, üstü mühürlü yüzük.

ḥātime (<Ar.): son, nihayet.

ḥatm (<Ar.): hitāma erdirme, bitirme, sona erdirme.

ḥātūn (<Ar.): kadın, hanım, yüksek şahsiyetli kadınlara veya hakan eşlerine verilen ünvan.

ḥatā (<Ar.): 1. yanlış; yanlışlık; yanılma. 2. günah. 3. kabahat, kusur.

ḥaṭar (<Ar.): tehlike.

ḥaṭar-nāk (<Ar.+Far.): tehlikeli, korkulu, korkunç.

ḥaṭır (<Ar.): 1. zihin, fikir. 2. keyif, hāl. 3. gönül.

ḥāṭır (<Ar.): hatır, gönül.

ḥavale it- (<Ar.+Tr.): göndermek, savaş aletiyle karşı tarafın üzerine saldırmak, vurmak.

ḥavale kıl- (<Ar.+Tr.): gürz gibi çeşitli savaş aletiyle karşı tarafa vurma.

ḥavātīn (<Ar.): şerefli kadınlar, hātunlar.

ḥāver (<Far.): şark, doğu yönü, gün doğusu.

ḥavf (<Ar.): korku; korkma.

ḥavf it- (<Ar.+Tr.): korkmak.

ḥavfnāk (<Ar.+Far.): korkulu, korkutan.

ḥāvī çık- (<Ar.+Tr.): içine alan, ihtiva eden, kaplayan, biriktirici, kuşatan.

ḥāvī (<Ar.): kuşatan, kaplayan.

ḥavl (<Ar.): güç.

ḥavlu (<Yun.): avlu, koridor.

ḥavz (<Ar.): havuz.

hāy (<Far.): vay!, eyvah!

ḥayāl (<Ar.): zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey.

ḥayf (<Ar.): yazık, vah vah, üzölmek.

ḥayf eyle- (<Ar.): ah vah ederek üzölmek, dövönmek.

ḥayin (<Ar.): kötü bir amaç, niyet taşıyan.

ḥaykır- (<Tr.): 1. telaş, şikāyet vb. sebeplerle yüksek sesle bağırarak. 2. çağırarak, seslenmek.

ḥayli (<Far.): 1. epeyce, çokça. 2. bir takım. 3. zf. oldukça.

ḥayme (<Ar.): çadır.

ḥayr (<Ar.): iyi, faydalı, hayırlı, yararlı.

ḥayra sor- (<Ar.+Tr.): iyi ve faydalı şeyleri sormak.

ḥayrān (ḥayrān) (<Ar.): 1. şaşmış, şaşa kalmış, şaşırmış. 2. çok tutkun.

ḥayr-ı müteessir (<Ar.+Ar.): iyi etki de bulunmak.

ḥays (<Ar.): itibar, saygı.

ḥayvān (<Ar.): duygu ve hareket yeteneği olan, içgüdüleriyle hareket eden canlı yaratık.

ḥayy (<Ar.): Allah'ın adlarından.

ḥayyāl (<Ar.): hileci, dalavereci.

ḥayy-ı vedūd (<Ar.+Ar.): çok şefkatli ve şefaati olan cenāb-ı hak.

ḥāza (<Ar.): bu, şu, o, işaret zamiri.

ḥazaīn (<Ar.): hazineler.

ḥazān (<Far.): sonbahar, güz.

ḥazar (<Ar.): 1. barış zamanı, 2. güvenli, tedbirli.

ḥazān-i šāh (<Ar.+Far.): ileri gelenlerin veya hükümdar hazineleri.

ḥazer (<Ar.): sakınma, kaçınma, korunma, çekinme.

ḥazır (<Ar.): 1. huzurda. 2. hazır, mevcut.

ḥazır baş (<Ar.+Tr.): hazır ve mevcut bulunan kimse.

ḥazīn (<Ar.): 1. hüznü, mahzun olarak, kederli, gamlı. 2. hüznü verici.

ḥazine (<Ar.): devlet malının, devlet parasının saklandığı yer.

ḥazinedār (<Ar.) padişah saraylarında harem kısmının tertip ve tanzimine bakan kadın.

ḥazret (<Ar.): saygı saymak üzere büyüklere verilen ünvan.

heb (<Tr.): hep, tamamı, bütünü.

hecr (<Ar.): ayrılma, terketme, ayrılık.

heder (<Ar.): boşa gitme, yok yere giden şey.

heder it- (<Ar.+Tr.): bir şeyi boşa harcamak, ziyan etmek.

heftā (<Far.): hafta, yedi gün.

heft-i diyār-ı šāh-ı ḥān: yedi ülkenin padişah hükümdarı.

helāk (<Ar.): 1. yok olma, ölme, mahvolma. 2. harcanma. 3. çok yorulma.

helāk it- (<Ar.+Tr.): öldürmek, yok etmek.

helāl (<Ar.): eş, hanım.

helāl eyle- (<Ar.+Tr.): helāl etmek, insanın karşısındaki kimsenin üzerindeki haklarını bağışlaması.

helāllaş- (<Ar.): insanların birbirleri üzerindeki haklarını karşılıklı olarak helāl etmeleri; o hakkı bir diğerine bağışlamaları, haktan vazgeçmiş olduklarını bildirmeleri.

hele: hiç değilse, hiç olmazsa.

hemān (<Far.): derhāl, hemen, acele olarak, çarçabuk, o anda.

hemnāk (<Far.): eş zamanlı, aynı zamanlı.

hem-rāz (<Far.): sıkı fıkı arkadaş, sır arkadaşı.

her kankısı (<Far.+Tr.): herhangi.

herçi bād ābād (<Far.): her ne olursa olsun, ister istemez.

hergīz (<Far.): aslā, kat'iyen, hiçbir suretle.

herīf (<Ar.): erkek, adam.

hevā (<Ar.): hava, gökyüzü, esinti.

heves (<Ar.): 1. arzu, istek. 2. gelip geçici istek.

heyāti simā (<Ar.+Ar.): yaşamdaki sureti, hayattaki yüzü.

heyāti (<Ar.): hayatla ilgili, yaşamsal.

heybet (<Ar.): korku ve saygı duygularını birden uyandıran hāl veyā gösteriş.

heyevat (<Ar.): canlılık, dirilik.

heyhāt (<Ar.): yazık, ne yazık; ne kadar uzak.

hey'et (<Ar.): kurul, topluluk.

hey'et-i simā (<Ar.+Ar.): yüz şekli.

hezār (<Far.): 1. bin, 2. pek çok.

hezār yek dest (<Far.+Far.): bin bir el.

hezārān (<Far.): binler.

hınzır (<Ar.): domuz.

hırāmān (<Far.): 1. salınan. 2. salınarak yürüme.

hışım (<Ar.): soyca ve evlenme neticesinde aralarında bağ bulunanların beheri, akraba.

hışm (<Far.): kızgınlık, öfke.

hışma gel- (<Far.+Tr.): öfkelenmek, sinirlenmek.

hıṭā (<Ar.): orta çağ avrupalısında kuzey çin'e verilen addır.

hicāb (<Ar.): utanma, sıkılma.

hicrān (<Ar.): ayrılık, ayrılık acısı.

hidāyet (<Ar.): doğru yolu gösterme.

hikāyet (<Ar.): öykü, hikaye.

hilāf (<Ar.): aykırılık, zıt.

hīle (<Ar.): oyun, aldatma.

hil'at (<Ar.): eskiden, pādīşah veyā vezir tarafından takdīr edilen, beğenilen kimseye giydirilen süslü elbise, kaftan.

himmet (<Ar.): gayret, emek, çalışma, çabalama.

hīn: sıra, sıralamak.

hindī (<Ar.): 1. hindli. 2. hindistan ile veya hintliler ile ilgili olan.

hindū (<Far.): hintli.

hīrāsān (<Far.): korkak, ürkek, korkan, çekinen.

hirmen (<Far.): harman.

hīsāb (<Ar.): hesap, sayma, aritmetik.

ḥiṣār (<Ar.): 1. kuşatma, etrafını alma. 2. kale, etrafı istihkamlı kale, bent.

ḥiss (<Ar.): duyma kuvveti, duygu.

ḥiṣṣe (<Ar.): pay, nāsib.

ḥizmet (<Ar.): iş, iş görme, vazife.

ḥocazāde (<Far.+Far.): babası alim veya üstad olan kimse verilen ünvan.

ḥod (<Far.): kendi.

ḥor (<Far.): ehemmiyetsiz, değersiz, bayağı, ādī (kimse).

ḥorāsāni (<Far.): horasana ait, horasan'la ilgili; horasanlı.

ḥordum (<Ar.): 1. fil burnu, 2. hortum.

ḥoş (<Far.): 1. güzel; iyi. 2. tatlı.

ḥoşnud (<Far.): hiçbir yakınması olmayan, bir kimseden, bir davranış ya da durumdan memnun bulunan.

ḥoten (<Far.): şarkī türkiştān'da büyük bir şehir olup ahālisi müslümandır.

ḥüb (<Far.): güzel, iyi, hoş.

ḥüb-ı 'ayn (<Far.+Ar.): pınar, kaynak, çeşme.

ḥudā (<Far.): Allah, tanrı.

ḥuḳḳa (<Ar.): küçük kutu; hokka.

ḥulḳ (<Ar.): huy, tābiat.

ḥūn alud (<Far.+Far.): kan bulaşmış.

ḥūn(ḥūni) (<Far.): 1. kan. 2. öldürme, öc.

ḥun-rīz (<Far.): kan döken, kan dökücü.

ḥurd (<Far.): 1. küçük, ufak. 2. kırık.

ḥurd-ı ḥām et- (<Far.+Far.+Tr.): eğri, bükük ufak parçalara ayırmak.

ḥurūş (<Far.): coşma, çağıldı, gürültü, şamata, telāş.

ḥuṣūşā (<Ar.): başkaca, ayrıca, hususen.

ḥuṣḳ (<Far.): kuru.

ḥuṣḳ bend (<Far.+Far.): kuru bir bağ ile bağlama.

ḥuy (<Far.): tabīat, mizaç, ahlāk; ādet.

ḥücre (<Ar.): göz, odacık.

ḥücūm (<Ar.): saldırı, saldırma.

ḥükḳm (<Ar.): hüküm, emir, komuta.

ḥükḳm-i ḥükümet (<Ar.+Ar.): devlet emirleri, devlet kararları, devlet işleri.

ḥükümet (<Ar.): 1. hükümet. 2. hakimiyet. 3. devlet.

ḥüm (<Ar.): onlar.

ḥümāyun (<Far.): 1. mübārek, kutlu. 2. padişaha ait.

hüner (<Far.): 1. mārifet, bilme. 2. ustalık.

hürmet (<Ar.): 1. saygı. 2. haram.

hürmet bul- (<Ar.+Tr.): karşı tarafın saygı ve sevgi ile karşılanması.

hürrem (<Far.): şen, sevinçli, güler yüzlü, gönül çalan.

hüsni-ı çāvi: güzelliğin ünü, namı, şöhreti.

hüsrevī (<Far.): hüsrevlik, pādīşahlık, hükümdarlık, sultanlık.

hüsün (hüsni) (<Ar.): 1. güzel, iyi. 2. i. güzellik, iyilik.

hüveydā (<Far.): açık, apaçık, belli, besbelli.

I

ır- (<Tr.): 1. ayırmak, uzaklaştırmak. 2. ayrılmak, uzaklaşmak. 3. geçmek.

ırak (<Tr.): uzak.

ışmarla- (<Fr.): 1. emanet etmek. 2. tembihlemek.

ıssı (<Tr.): 1. sıcak. 2. sıcaklık, hararet.

‘**ırāk** (<Ar.): dicle nehrinden aşağı basra'ya kadar şat suyunun iki tarafı olan memleket.

‘**ışk** (<Ar.): aşk.

‘**ıyādet** (<Ar.): hasta ziyareti, hatır sorma, gidip görme.

‘**ıyş** (<Ar.): 1. yaşama. 2. eğlenme, gününü gün etme.

İ

iblis (<Ar.): 1. şeytān. 2. hilekār.

ibrām (<Ar.): can sıkacak derecede ısrar etme, üstüne düşme; zorlama.

ibrişim (<Ar.): ipek ipliği, bükülmüş ipek, ibrişimden yapılmış.

ibtidā (<Ar.): 1. başlama. 2. başlangıç. 3. zf. ilkin, en önce, başta.

ic (<Tr.): iç.

icāzet (<Ar.): izin, ruhsat.

ictibā (<Ar.): toplama, seçme.

ictimā‘ (<Ar.): 1. toplanma, bir araya gelme. 2. toplantı. 3. yığılma, birikme.

idrāk (<Ar.): anlayış, akıl erdirme, algı.

idris benī (<Ar.): idris peygamber oğlu, soyu.

idris peygāmbere: kuran’da adı geçen peygamberlerden biri ve şit peygamberin oğlunun oğludur ve kumaşı bulduğu yazı yazmayı geliştirdiği söylenir.

iflāh-ı şerīre (<Ar.+Ar.): kötülükten kurtulma, şerden kurtulmak.

iğva (<Ar.): azdırma, ayartma.

ihāta (<Ar.): 1. bir şeyin etrafını çevirme, sarma, kuşatma, etrafı çevrilme, kuşatılma, sarılma. 2. tam kavrayış, anlayış, geniş bilgi.

ihlāş (<Ar.): 1. hālis, temiz, doğru sevgi 2. gönülden gelen dostluk, samimiyet, doğruluk, bağlılık.

iḥsān (<Ar.): 1. iyilik etme. 2. bağış, bağışlama. 3. verilen bağışlanan şey.

iḥtiyāc (<Ar.): 1. muhtaçlık, yokluk, yoksulluk. 2. gereklilik. 3. çaresiz kalıp isteme.

iḥtiyāri (<Ar.): isteğe bağlı, seçmeli olan, seçimlik.

iḥtiyārsuz (>Ar.): isteksiz, isteğe bağlı olmadan.

iḥtiyāt (<Ar.): 1. ilerisini düşünerek, görerek davranma. 2. sakınma, tedbirli, tedârikli bulunma.

iḥtiyāt et- (<Ar.+Tr.): tedbirli ve dikkatli davranmak.

iḥdām (<Ar.): 1. gayret ve sebatla çalışma, devamlı çalışma. 2. ilerleme.

ikileyin (<Tr.): 1. ikinci kez, ikinci olarak. 2. ondan sonra.

iklīm ḥaracı (<Ar.) dünyadaki bütün gelirler.

iklīm (<Ar.): 1.ülke, yer, diyar. 2. coğrāfi yaşam koşulları.

ikrām (<Ar.): 1.cömertlik. 2. sunma, armağan etme.

iktizā (<Ar.): 1. lāzım gelme, gerekme. 2. lāzım getirme, gerektirme, ihtiyaç gereklilik, işe yarama.

iktizā-yı irādetullah (<Ar.+Ar.): yüce Allahın gerektirdiği, istediği için.

il (<Tr.): 1. ülke, diyar. 2. memleket.

ilāhi (<Ar.): Allah'ım, ey Allah; bu ne hāl, ne tuhaf.

ilçi (<Tr.): elçi.

ilet-(iled-) (<Tr.): iletmek, ulaştırmak, götürmek, taşımak.

illā (<Ar.): 1. -den başka. 2. ille de, mutlaka. 3. yoksa, aksi takdirde.

iltür- (<Tr.): götürmek.

imān getür- (<Ar.+Tr.): gönül rızasıyla müslümanlığı kabul etmek.

imden girü (<Tr.+Tr.): şimdiden sonra, bundan böyle.

imden (<Tr.): şimdiden.

imdi (<Tr.): 1. şimdi, o hālde, artık, öyle ise, bu durumda, hāl böyleyken. 2. şimdi.

in (<Tr.): mağara, kovuk.

incin- (<Tr.): vücudun bir yeri çarpma, vurma, sıkışma gibi bir nedenle ağrı verir duruma gelmek.

in'ām (<Ar.): nīmet verme, iyilik etme.

in'āme (<Ar.): nimet vermek, ihsan etmek.

ins cin (<Ar.): insanlar ve cinler.

inşāf (<Ar.): merhamete, vicdāna veya mantığa dayanan adalet.

inşāf eyle- (<Ar.+Tr.): acımak.

inşāf it- (<Ar.+Tr.): acımak, hakkını tanımak, adaletli davranmak.

inşaallah (<Ar.): Allah isterse, Allah nasīb etti ise.

inşaallahu te'ālā (<Ar.): yüce ve büyük olan Allah nasīb ederse, izin verirse.

intikām (<Ar.): öc alma.

intizār (<Ar.): 1. bekleme, beklenilme. 2. gözleme, gözlenilme.

inildü (<Tr.): inilti.

inle- (<Tr.): inlemek, sızlanmak.

ir- (<Tr.): 1. erişmek, değmek. 2. ermek, erişmek, gelmek, yetişmek, ulaşmak, varmak.

irāde (<Ar.): 1. dileme, isteme, merām etme. 2. emir, fermān, buyruk.

irādet (<Ar.): 1. irāde, dileme 2. gönül isteği.

irādetullah (<Ar.): Allah'ın isteğiyle, Allah'ın istemesiyle.

irgür- (**irügür-**) (<Tr.): eriştirmek, ulaştırmak.

iriş- (<Tr.): 1. değmek. 2. erişmek, gelmek. 3. ulaşmak. 4. yetişmek. 5. gitmek.

iriş (<Far.): arşın.

irkek (<Tr.): erkek.

irken (<Tr.): erken.

irte (<Tr.): 1. yarın. 2. gündüz, sabah, şafak vakti. 3. gelecek.

irtesi (<Tr.): ertesi.

islām (<Ar.): 1. Hz. Muhammed'in Allah tarafından tebliğine me'mur olduğu din. 2. bu dinde olan kimse, müslüman.

ism ü a'zam (<Ar.) (en büyük ad): Allah'ın kur'an'da geçen yüz isminden doksan dokuzu belli esmā-i hüsnā'sının fevkindeki adı.

isrāfil (<Ar.): dört büyük melekten kıyāmet kopacağını öttüreceği boru ile bildirecek olan melek.

istikbāl (<Ar.): ati, gelecek zaman, karşılayış, gelen bir kimseyi karşılamak.

işāret (<Ar.): 1. bir şeyi gösterme. 2. iz, alāmet, nişan.

işbu (<Tr.): işte bu, şöyle şöyle, böyle.

işgāl (<Ar.): 1. meşgul etme, işle uğraştırma. 2. işten alıkoyma. 3. tutma, oyalama.

iştiyāk (<Ar.): şevklenme, göreceği gelme, özleme.

it- (<Tr.): 1. etmek. 2. kaybolmak, yitmek.

itāb (<Ar.): azarlama, tersleme, paylama; darılma.

itāb: azarlama, paylama, çıkışma.

itibār (<Ar.): 1. saygı gösterme. 2. ehemmiyet verme. 3. şeref, haysiyet.

itibār et- (<Ar.+Tr.): değer vermek, saygı göstermek.

itibāre al- (<Ar.+Tr.): değer vermek.

itikād (<Ar.): 1. düğümlenip kalma, bir şeye bağlanma. 2. inanma gönülden tasdik ederek inanma.

ittifāk (<Ar.): birleşme, birleşim.

iyni (<Ar.): iri ve güzel gözlüler.

izhār (<Ar.): 1. gösterme, meydana çıkarma. 2. yalandan gösteriş.

‘**ibādet** (<Ar.): Allah’ın emirlerini yerine getirme, tapma, tapınma.

‘**ibret** (<Ar.): kötü bir hadiseden alınan ders.

‘**ibret al-** (<Ar.+Tr.): kötü bir olaydan ders çıkarmak.

‘**iddet** (<Ar.): bekleme müddeti.

‘**iddet-i tamām** (<Ar.+Ar.): bekleme müddetinin sona ermesi.

‘**ifrit** (<Ar.): 1. zararlı ve korkunç mitolojik mahlūk. 2. **mec.** etrafı birbirine katan korkunç insan.

‘**ilm**(‘**ilim**) (<Ar.): 1. bilme, biliş; bir şeyin doğrusunu bilme. 2. okuyarak öğrenilen bilgi, nazarī bilgi.

‘**ilm-i sahir** (<Ar.+Ar.): büyücülük bilimi, büyü yapma bilimi.

‘**ilm-i tashir**: boyun eğdirme ve emir altına alarak yönetme şeklinin ilmi.

‘**imān(imān)** (<Ar.): 1. inanma, inanç. 2. islām dinini kabul etme.

‘**inan** (<Ar.): idare etme, yürütme.

‘**ināyet** (<Ar.): lütuf, ihsan, iyilik, yardım,

‘**inkār** (<Ar.): 1. yaptığını saklama, gizleme; yapmadım deme. 2. reddetme, tanımama.

‘**işyān** (<Ar.):1. itaatsizlik, emre boyun eğmeme. 2. ayaklanma.

‘**işyān-ı günāh** (<Ar.+Far.): dini açıdan suç kabul edilen davranış, hareketler, başkaldırıları.

‘**işret** (<Ar.): 1. içki. 2. içki içme, içki kullanma.

‘**ittişām** (<Ar.): damga vurma, nişan vurma, dağlama, süsleme.

‘**izaat** (<Ar.): açığa vurma.

‘**izzet** (<Ar.): 1. değer, kıymet; yücelik, ululuk. 2. kuvvet, kudret. 3. hürmet, saygı; ikram.

‘**izzī** (<Ar.): sabırlı, tahammüllü.

J

jāle (<Far.): kırağı, çiy, su damlası.

K

ķabız (<Ar.): kabzeden, alan, tutan.

ķābil (<Ar.): olan, olabilir, mümkün.

ķābil ķavmi: Hz. ādem’in büyük oğluna mensub topluluk.

ķablan (<Tr.): kedigillerden, enine siyah çizgili, koyu sarı postu olan çevik ve yırtıcı hayvan.

ķabza (<Ar.): tutacak, tutamak yeri, sap.

ķaçan (<Tr.): 1. ne zaman. 2. o zaman. 3. nasıl, ne şekilde.

ķadd (<Ar.): boy.

ḳadeḥ (<Ar.): 1. küçük boyda içki bardağı. 2. kadehte bulunan içki.

ḳadem (<Ar.): 1. ayak. 2. adım.

ḳadr (<Ar.): 1. değer, itibār. 2. onur, şeref, haysiyet. 3. rütbe, derece.

ḳāf (<Ar.): masallarda, zümrüd-i anka kuşunun yaşadığı rivāyet olunan dağ; şark kavimleri kozmolojisinde arzın etrāfını çepeçevre kuşatan dağın adı.

ḳāf etekleri: kaf dağı yamaçları.

ḳafādār (<Ar.): kafaca birbirine denk olan arkadaşı.

ḳafes (<Far.): 1. kafes. 2. hapisane.

ḳafes çat- (<Far.): kafes yapmak.

ḳāf-ı āşūb (<Ar.+Far.): kaf dağının kargaşası, kaf dağının karmaşası.

ḳāfi (<Ar.): elveren, yetişen; yeter, yetecek.

ḳāfir (<Ar.): 1. hakkı tanımayan, bilmeyen. 2. Allah'ın varlığına ve birliğine inanmayan. 3. küfreden, küfredici. 4. iyilik bilmeyen nankör.

ḳaftān: 1. çoğu ipekten yapılan, bir çeşit uzun, süslü üst giysisi. 2. genellikle gönül almak ve ödüllendirmek için giydirilen üstlük, hilāt.

ḳahbe zen (<Ar.+Far.): alçak, kötü niyetli olan ahlaksız kadın.

ḳāhir (<Ar.): 1. kahreden, zorlayan. 2. üstün gelen, ezen, ezici. 3. yok eden, ortadan kaldıran.

ḳāhir ḥāvari (<Ar.): kahredene yardımcı, yok edene yardımcı.

ḳahḳahā (<Ar.): yüksek sesle gülme.

ḳahḳaha-yı fil (<Ar.+Ar.): fil sesi, filin çıkarmış olduğu sesler.

ḳahr it- : 1.ezmek, perişan etmek, yok etmek.2. aşırı ölçüde üzme.

ḳaḳı- (<Tr.): 1. azarlamak. 2. itiraz etmek. 3. öfkelenmek, hiddetlenmek, kızmak.

ḳalīb (<Ar.): 1. metinde bedenleri taş dönen insanlar için kullanılmıştır. 2. metinde bakırdan yapılmış heykel.

ḳalkān (<Tr.): ok, kılıç ve benzerinden korunmak için savaşçıların kullandığı korumalık, koruyucu.

ḳal'a (<Ar.): kale, hisar.

ḳal'a'yı bī-ḳarār (Ar.+Far.): kararsızlar kalesi.

ḳal'a'yı cām (Ar.+Far.): cam kalesi.

ḳal'a'yı devvār (<Ar.+Ar.): kâbe-i muazzama'nın bir adı.

ḳal'a'yı girdāb (<Ar.+Far.): tehlikeli kale.

ḳal'a-yı muḥāşara (<Ar.+Ar.): kalenin etrafını kuşatmak.

ḳamaş- (<Tr.): 1. güçlü bir ışık sebebiyle gözün bakamaz olması. 2. ekşi bir şey sebebiyle diş uyuşup tedirginlik vermek.

ḳamcı (<Tr.): genellikle uzun olmayan bir sopa ucuna bağlanmış, yaklaşık o sopa boyunda olmak üzere serçe parmak kalınlığında ve yuvarlak kesilmiş deriden ya da kalın sicimden oluşan kırbaç.

kāmer (<Ar.): gökteki ay, hilāl.

ķāmet (<Ar.): boy, boybos.

ķāmiş (<Tr.): sulak yerlerde; göl ya da nehir kenarında yetişen uzunca ve içi boş bitki türüdür.

kāmīl (<Ar.): bilgili.

ķamu (<Tr.): hep, bütün, tamamen.

ķān dōk- (<Tr.+Tr.): ölüme yol açmak, cana kıymak.

ķān ķaşan- (<Tr.+Tr.): korkudan kan işemek.

ķanād dōşe- (<Tr.): kanatlarını iki yana açmak.

ķanād (<Tr.): kuşlar ve böceklerde uçmayı sağlayan organ.

ķanda (<Tr.): 1. nerede, her nerede. 2. nasıl. 3. nerden, nereye, ne tarafa.

ķandil (<Ar.): içinde sıvı bir yağ ve fitil bulunan kaptan oluşmuş aydınlatma aracı.

ķanı (<Tr.): hani, nerede.

ķanķısı (<Tr.): hangisi.

ķānūn (<Ar.): telli çalgılardan bir müzik aleti.

ķā' be-yi mu' azama (<Ar.+Ar.): ibadet için yapılan ilk mabet olup, hacc ibadetinin sebebi müslümanların kiblegāhıdır.

ķā' ide (<Ar.): 1. esas, temel. 2. usul, nizam, yol.

ķā' ide '-yi şāh (<Ar.+Far.): hükümdarın kuralları.

ķā' r-ı zemīn (<Ar.+Far.): yeryüzünün dibine, dünyanın dibine.

ķaplān (<Tr.): kedigillerden, enine siyah çizgili, koyu sarı postu olan çevik ve yırtıcı hayvan.

ķār eyle- (<Far.+Tr.): yarar veya kazanç sağlamak.

ķār it- (<Far.+Tr.): etki yapmak, iyi gelmek, etkisi iyi olmak.

ķār itdürmez (<Far.+Tr.): yarar sağlamaz, iyi etki yapmaz, etki etmez.

ķār (<Tr.): havada ak ince taneli ve hafif buz billurları biçiminde yağın bir yağış türü.

ķar- (<Tr.): karıştırmak.

ķaraltu (<Tr.): uzaklık ve karanlık sebebiyle kim veyā ne olduğu seçilemeyen, belli belirsiz, koyu renkli biçim.

ķaraķu (<Tr.): karanlık.

ķarār it- (<Ar.+Tr.): 1. durmak. 2. söz vermek.

ķaravaş (<Tr.): 1. cariye, hizmetçi, halayık. 2. köle.

ķaravol (<Far.): 1. gözcü, nöbetçi, karakol. 2. düşmana yakın yerde bulunan birlik, keşif kolu.

ķarcaş- (<Tr.): 1. alt üst olmak, karışmak, karmakarışık olmak. 2. huzur bozmak.

ķārgāh(ķārigāh) (<Far.): iş yeri, fabrika, atölye.

ķarı (<Tr.): 1. kadın. 2. yaşlı ihtiyar.

karındaş (<Tr.): kardeş.

karķāb resm ol-: hızlı şekilde kılık değiştirmek, başka birine dōnūřmek.

ķarnı acıdı: karnı acıkmak.

ķarřuvar (<Tr.): karşılamaya gitmek, ona doğru gitmek.

ķāru (<Tr.): kadın.

ķařd (<Ar.): 1. niyet, kurma. 2. bile bile yapma. 3. bir işe bilerek, isteyerek girişme. 4. dōvme, öldürme, yaralama gibi işlere kalkışma.

ķařd it- (<Ar.+Tr.): 1. demek istemek. 2. kötölük etmek, kıymak, zarar vermeyi istemek.

ķařıd (<Ar.): haberci, postacı.

ķařır (<Ar.): köşk.

ķařr (<Ar.): köşk, yüksek ve ferah bina, taştan veya kārgir küçük saray.

ķāři (<Far.): irān'ın kāřān şehrinde yapılan bir çeşit ĉini, ĉini fayans.

ķāřūk tāři: metinde geĉen bir tař türü.

ķāt ķāt (<Tr.): üst üste konulmuş şeylerden her biri, tabaka.

ķāt (<Tr.): 1. üst üste konulmuş şeylerden her biri, tabaka. 2. huzur, mevki, makam.

ķathā (<Ar.): hiĉbir vakit, asla.

ķatı (<Tr.): 1. sert, pek, şiddetli. 2. ağır, acı, kırıcı. 3. ĉok, pek ĉok, fazla.

ķatır yūki ģazine: yük hayvanı olan katırın taşımış olduğu kadar kıymetli ve değerli eşyalar.

ķatı it- (<Ar.+Tr.): 1. bölmek, kesmek. 2. bir yeri aşarak geĉmek yol almak.

ķatı (<Ar.): 1. kesme, kesilme; biĉme. 2. halletme, karar verme, sona erdirme, bitirme.

ķatre (<Ar.): damla, damlayan şey.

ķavı (<Ar.): 1. kuvvetli, güçlü. 2. güvenilir, sağlam.

ķavl (<Ar.): lakırdı, söz.

ķavl it- (<Ar.+Tr.): söz etmek.

ķavl-i evvel-i zıkr-i ģalāk-ı vecūd: ilk sözde analım yaradan, halk eden dostu, Allah'ı.

ķavm (<Ar.): insan topluluğu.

ķavm-i mazlum (<Ar.+Ar.): zulüm görmüş, kendine zulmedilmiş insan topluluğu.

ķayd (<Ar.): 1. zincir, bağ, bağlayacak şey. 2. endişe, telaş. 3. şart.

ķayın ata (<Tr.): kayın peder, kayın ata.

ķayın (<Tr.): kadın veyā kocaya göre birbirlerinin erkek kardeşi, kayınbirader.

ķayyum-ı cihān (<Ar.+Far.): bařlangıĉ, nihayet ve yeniden oluř gibi hallerden münezzeħ ve ezelden ebede kaim, dāim ve var olan Allah (c.c.). bütün ālemin ve dūnyanın ancak kendisi ile kaim olduęu cenāb-ı hak.

ķazā (<Ar.): birdenbire olan musibet, beklenmedik belā, Allah'ın takdirinin ve emrinin yerine gelmesi.

ķazā-yı bī-nihāyet (<Ar.+Far.): sonsuz kaza, sonsuz belā.

każā-yı nāgehan(<Ar.+Far.): ansızın gelen kaza.

każiyye (<Ar.): iş, husus, madde, mesele; dāvā.

kebāb (<Ar.): 1. doğrudan doğruya ateşte veyā kab içerisinde pişirilen et. 2. ateşte alazlanarak veyā kavruarak pişirilen her türlü nesne.

kebāb ol- (<Ar.+Tr.): büyük bir acıya uğramak, yüreği yanmak.

kebīr (kebr) (<Ar.): büyük, ulu, yüce.

kelām (<Ar.): 1. söz, lākırdı. 2. gr. söz, ibāre, fıkra; cümleler veyā cümlecikler.

kelāmāt (<Ar.): sözler, lakırdılar.

kelek (<Far.): 1. olgunlaşmamış ham kavun. 2. metinde olumsuz eleştiri yapmamak anlamında kullanılmıştır.

kelimāt (<Ar.): kelimeler, kelimeler, sözler, lakırdılar.

kelimāt it- (<Ar.+Tr.): konuşmak, sohbet etmek.

kem (<Far.): fenā, kötü; bozuk.

kemāl (<Ar.): 1. olgunluk, yetkinlik, tamlık, eksiksizlik. 2. en yüksek değer, mükemmellik.

kemāline ir- (<Ar.+Tr.):son bulmak, bitmek.

kemān (<Far.): 1. yay (ok atan). 2. kavis. 3. kemān.

kemçe (<Far.): kötü, fena(göz veya söz).

kemend (<Far.): uzakta bulunan herhangi bir şeyi tutup çekmek üzere atılan ucu ilmekli uzun ip.

kemend endāz (<Far.+Far.): kement atan kimse, ip ya da yular atıp yakalayan kimse.

kemer (<Far.): bele takılan kuşak, kayış.

kemük (<Tr.): kemik.

kenār (<Far.): 1. kıyı, çevre. 2. uc, köşe.

kepeng/kefeng (<Tr.): bir yerleri kapamak için kullanılan, türlü biçimlerde sac levha, demir veyā tahta kanat.

kerād (<Far.): eski, yırtık elbise.

kerāmet (<Ar.): 1. kerem, bağış. 2. ikram, ağırlama. 3. ermişçesine yapılan iş, hareket veyā söylenen söz, fikir.

kerān (<Far.): kenar, uc, kıyı.

kerem (<Ar.): 1. asālet, asillik, soyluluk. 2. cömertlik, el açıklığı, lütuf, bağış, bahşiş.

kerīm (<Ar.): 1. kerem sahibi, cömert, verimcil, eli açık. 2. ulu, büyük.

kerimiyet (<Ar.): kerimlik, cömertlik, eli açık, büyüklük, ululuk.

kerrat (<Ar.): kerreler, defalar, kezler.

kerre (<Ar.): defā, kez.

kesād (<Ar.): 1. alışverişte durgunluk, sürümsüzlük. 2. yokluk, kıtlık.

kesb (<Ar.): çalışarak kazanma.

keşret (<Ar.): çokluk, bolluk, sıklık.

keşān ber keşān (<Far.): çekenleri üzerine çekerek.

keşmir: hindistan, pakistan ve çin'in sınırlarında dağlık bir bölgedir.

kethüdā (<Far.): zengin kimselerin ve devlet büyüklerinin buyruğunda çalışan, onların birtakım işlerini gören kimse, kahya.

ketm eyle- (<Ar.): saklamak, gizlemek, sır tutmak, söylememek.

kevn-i peydā eyle-(<Ar.+Far.+Tr.) : varlığı ortaya çıkarmak.

keyānī (<Far.): key'e büyük hükümdara mahsus, onunla ilgili, şahlarla ilgili.

keyf (<Ar.): neşe, sevinç, sürür.

keyfiyyet (<Ar.): bir olayın geçişi.

ķıl- (<Tr.): 1. yapmak, etmek. 2. uygulamak, gerçekleştirmek.

ķılıf (<Ar.): bir şeyi korumak için kendi biçimine göre, çoğunlukla yumuşak bir nesneden yapılmış özel kap.

ķılınc ur-: kılıçla vurmak.

ķılınc (<Tr.): çelikten silah, kılıç.

ķın (<Tr.): kılıç, hançer, kama gibi kesici araçların kendilerine özgü kaplarının adı.

ķır mādiḥ: keskin ihtiyar.

ķır- (<Tr.): öldürmek, yok etmek, imha etmek.

ķırķır: boğazı dar testi manasındadır, metinde ise boğaz kısmı dar olan insana benzetilmiştir.

ķıṣṣa (<Ar.): 1. fıkra, hikāye, rivāyet. 2. vak'a, mācerā.

ķıṣṣa-yı māķṣud (<Ar.+Ar.): hikayede kastedilen, olayda kastedilen.

ķıvam (<Ar.): bir şeyin en uygun zaman veyā durumu.

ķıy- (<Tr.): zulmetmek, kastetmek, acımamak.

ķıyāmet (<Ar.): 1. dünyanın sonu, bütün ölümlerin dirilerek mahşerde toplanacakları zaman. 2. büyük sıkıntı, belā, gürültü patırdı.

ķıyāmet ķop- (<Ar.+Tr.): bir yerde çok gürültü, patırtı ve kavga olması.

ķıymet (<Ar.): 1. değer. 2. bedel, baha, tutar. 3. şeref, onur, itibar.

ķıymet bil- (<Ar.+Tr.): önemini, değerini bilmek.

ķızıl (<Tr.): parlak kırmızı renk.

ķibr (<Ar.): 1. büyüklük, ululuk. 2. büyüklük taslama, yüksekten bakma.

ķiler (<Far.): erzak koymağa mahsus dolap, yiyecek, içecek şeyler koyulan mahzen, anbar veya oda.

ķim (<Tr.):1. diye. 2. ki.

ķimesne (<Tr.): kimse

ķin (<Far.): gizli, düşmanlık, garaz.

ķirpik (<Tr.): göz kapağının kenarındaki kıllar.

kirşend it-: kemend ile yani bir şeyi yakalamak ya da tutmak amacıyla üzerine atılan ucu ilmekli uzunca iple uzakta bulunan herhangi bir nesneyi yakalamak, tutmak.

kīse (<Far.): 1. kese, küçük, büyük torba, kap. 2. kumaştan yapılmış çanta biçimindeki kap.

ķiřān (<Far.): çekenler, çekiciler.

ķitāb-ı hātīme-yi ķiřřa-yı ķahramān-ı ķatīl: kahraman-ı katil öykü kitabının sonu ya da nihayeti.

ķo- (<Tr.): bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek, bırakmak.

ķoķı (<Tr.): koku, nesnelere yayılan küçücük zerrelerin burun zarı üzerindeki özel sinirlerde uyandırdığı duygu.

ķol şun- (<Tr.+Tr.): el uzatmak, karşılıklı memnuniyetlerini birbirine sunmak.

ķolabāt (<Tr.+Ar.): koruyucular, koruyan aletler, koruyan zırh vb. malzemeler.

ķor ķuřaklı mūbārīz: beline kırmızı kuşak bağlayan savaşçı.

ķorķ- (<Tr.): 1. korku duymak, ürkemek, dehşete kapılmak. 2. kaygı duymak, endişe etmek. 3. yapmamak, cesaret edememek.

ķorķu (<Tr.): 1. korku, bir tehlike düşüncesi karşısında uyanan kaygı duygusu. 2. kaygı, üzüntü.

ķoru (<Tr.): ormandan daha seyrek ağaç örtüsüne sahip altında otlarda bulunan ağaçlık yer.

ķotar- (<Tr.): bir işin üstesinden gelmek ya da bir işi başarmak.

ķov- (<Tr.): bir yerden sürüp çıkarmak, kovalamak

ķōtek (<Far.): sopa, dayak.

ķubbe (<Ar.): yarım küre veyā kümbetimsi yapılan bina damı.

ķucub (<Tr.): kucaklamak, kucaklayarak.

ķūçek (<Far.): küçük.

ķudret (<Ar.): 1. kuvvet, tākāt, güç. 2. Allah'ın ezeli gücü.

ķudret-i efkār (<Ar.+Ar.): kuvvetli fikirler, kuvvetli düşünceler.

ķudret-i şan'at (<Ar.+Ar.): sanat gücü.

ķudsī (<Ar.): 1. kutsal. 2. Allah'a mensup, Allah ile ilgili.

ķūh (<Far.): dağ.

ķūh-ı āteř (<Far.+Far.): ateř dağı.

ķūh-ı billur (<Far.+Ar.): kristal veyā parlak tař gibi olan dağ.

ķūh-ı hāmūn (<Far.+Far.): bozkır dağı, geniş dağ.

ķūh-ı ķāf (<Far.+Ar.): zümürdüanka ya da anka kuşunun yaşadığı sanılan masal dağı.

ķūh-ı miķnet (<Far.+Ar.): zulüm dağı, sıkıntı dağı, elem dağı.

ķūh-ı serendil: metinde geçen serendil dağı.

ķūh-ı řū'ā (<Far.+Ar.): ışın dağı.

kūh-i sār (<Far.): dağ tepesi, dağlık yer.

kūhistān (<Far.): dağlık bölge, dağı olan yer, dağlık yer.

kul(kūl) (<Tr.): 1. Allah'a göre insan, abd. 2. köle. 3. karaveş.

kulāc (<Tr.): gerilerek açılmış iki kolun birinin parmak ucundan ötekisinin parmak ucuna değin olan uzaklık.

kulāk tut- (<Tr.+Tr.): dinlemek, işitmek istemek.

kulāk ur- (<Tr.+Tr.): dinlemek, dikkatli şekilde dinlemek.

kulan (<Zool.): 1. tek tırnaklılar takımının, atgiller familyasından, eti ve postu için avlanan, kırgız steplerinde yaşayan yabani bir tür. 2. iki üç yaşında dişi tay, kısarak. 3. asya yaban eşiği.

kulle (<Ar.): 1. çoğunlukla kare ve silindir biçimindeki yüksek yapı. 2. dağ tepesi, doruk, zirve.

kulle-i eflak (<Ar.+Ar.): göklerin zirvesi.

kulle-yi kāf (<Ar.+Ar.): kaf dağının tepesi.

kumānda (<Fr.): komuta.

kurbān (<Ar.): bir gaye uğrunda fedā olma.

kurd dili: kurlara özgü olan dil.

kurıl- (<Tr.): hazırlamak, düzenlemek, dizmek.

kurt (<Tr.): köpekgillerden, avrupa, asya ve kuzey amerika'da yaşayan, postu gri sarı renkli, yırtıcı, etçil memeli hayvan.

kūs (<Far.): kös, büyük davul.

kūs-ı harb (<Far.+Ar.): savaş davulu.

kūs-ı kāvī (<Far.+Ar.): kuvvetli davul, büyük davullar, güçlü davullar.

kuşundi (<Tr.): kusuntu.

kuşur (<Ar.): eksiklik, noksan, elverişsiz durum.

kuşak (<Tr.): bele sarılan uzun ve enli kumaş.

kuşluk vakti: günün sabahla öğle arasındaki bölümü.

kūt (<Tr.): uğur, talih, baht, mutluluk.

kuzgun (<Tr.): birçok karga türüne, özellikle kara kargaya verilen ad.

kükre- (<Tr.): taşkınlık göstermek, çoşmak.

külāh (<Far.): takke, kalpak, baş örtüsü.

külhān damı : metinde han, hamamlarca suyu ısıtmak için ateş yakılan yer, hamam ocağı söylenerek benzetilme yapılmıştır.

kūn (<Ar.): ol, olsun!

kūnbed (<Far.): kümbet, kubbe, üst tarafı yuvarlak şekilde olan bina veya çıkıntı.

kürsī (<Ar.): 1. oturulacak yüksekçe yer. 2. taht. 3. makam, vazife.

küstah (<Far.): arsız, edepsiz, küstah, saygısız.

küstaḥāne (<Far.): küstahça davranmak.

küstāḥlīk (<Far.): saygısızca davranmak, küstah olma durumu.

küşād (<Far.): açma, açış.

kütül: gümbürtü, kütürtü.

L

lā ya‘lemül ḡaybu illallah (<Ar.): göklerde ve yerde gaybı Allah’tan başka kimse bilemez.

lā-cerem (<Ar.): kuşkusuz.

laciverd (<Ar.): 1. lacivert. 2. koyu, mavi.

lāf ḡüzāf (<Far.+Far.): boş söz veya lakırdı.

lāf (<Far.): söz.

laḡab (<Ar.): lāḡap, bir kimseye kendi asıl adından başka takılan ad.

lāl (<Ar.): dilsiz.

la‘1 (<Ar.): 1. kırmızı, al. 2. kırmızı ve değerli bir süs taşı.

lāle (<Far.): **bot.** lale çiçeği.

la‘lin şarāb: kırmızı şarab.

la‘in (<Ar.): lanetli, lanetlenmiş, nefret kazanmış; istenilmeyen.

la‘n eyle- (<Ar.+Tr.): lanet okumak, lanet eden.

la‘n (<Ar.): lanet etme, lanetleme.

la‘net it- (<Ar.+Tr.): beddua etmek, ilenç dolu sözlerde bulunmak.

laṭife (<Ar.): güldürecek tuhaf ve güzel söz hikaye, şaka.

lāya‘kıl (<Ar.): dalgın, bihoş.

lāyık (<Ar.): yakışan, yaraşır, yakışık.

leb (<Far.): dudak.

lerze (<Far.): titreme, titreyiş, sallantı.

leş (<Far.): 1. ölmüş insan veyā hayvan cesedi. 2. hayvan cesedi.

leşker (<Far.): 1. asker. 2. **mec.** yiğit, kahraman, cesur.

leşker döyer: askerlerle dövüşerek veya savaşarak onları döven kimse.

levḥ (<Ar.): yassı, düz, üzerine resim, yazı gibi şeyler yazılabilen nesne.

levlāk (<Ar.): bir kudsī hadīsten alınmış olup, hz. muhammed’e hitāptır.

leyin: 1. defa, kez. 2. gibi.

leylen (<Ar.): geceleyin, gece vakti.

lezzet (<Ar.): 1. hoşlanma, zevk alma. 2. tat, çeşni.

libās (<Ar.): giyilecek şey, elbise.

lik (<Far.): lākin, amma, ancak, fakat.

līme (<Far.): parça, uzun dilim.

lisān (<Ar.): dil, konuşulan dil.

lisān-ı ğayb (<Ar.+Ar.): gizli dil, kendi aralarında anlaşmayı sağlayan ve karşı tarafın bilmediği dil veyā anlaşama aracı.

loḳma (<Ar.): ağza bir defada alınıp götürülen yiyecek parçası, yemek.

lu‘b (<Ar.): oyun, eğlence.

lūt (<Far.): çıplak.

lūta (<Far.): tatlı yemeğe, lezzetli yiyeceğe.

lūt (<Far.): tatlı yemekler, lezzetli yiyecekler.

luḫf (<Ar.): 1. hoşluk, güzellik. 2. iyi muāmele; iyilik.

lūbb (<Ar.): iç, öz.

M

mācerā (<Ar.): cereyan eden, geçen, olup geçen şey.

māder (<Far.): anne, ana.

māder-i müşfiḳa (<Far.+Ar.): şefkatle seven, acıyan, merhametli anne.

mağara (<Ar.): bir yamaca veya kaya içine doğru uzanan, barınak olarak kullanılabilen yer kovuğu, in.

mağrib (<Ar.): batı taraf, garb, güneşin battığı cihet, akşam vakti, afrikanın şimāl tarafı.

mağrūr (<Ar.): bir şeye güvenmek.

māh (<Far.): 1. yılın belli bölümleri olan ay. 2. gök cismi olan ay.

maḫal (<Ar.): yer.

maḫāl (<Ar.): 1. bir olayın olmasına fırsat vermek, engel olmamak, 2. mümkün.

māḫaṣal (<Ar.): hāsıl olan meydana gelen şey, netice.

mā-ḫaṣıl (<Ar.): hāsıl olan, meydana gelen şey, netice.

māḫazar (<Ar.): daha önceden hazır olan, hazır bulunan şey, hazır olarak ne varsa.

maḫbesi (<Ar.): hapsolünmüşler, haps edilmişler, zindana atılmışlar.

maḫbūb (<Ar.): 1. muhabbet olunmuş, sevilmiş, sevilen, sevgili. 2. erkek sevgili.

maḫbube (<Ar.): muhabbet olunmuş, sevilmiş, sevilen (kadın).

maḫbūs (<Ar.): hapsolünmüş, bir yere kapatılmış.

maḫız (<Ar.): ağrısı tutmuş hamile kadın.

māhir (<Ar.): becerikli, hünerli, sanatkār, elinden iş gelir.

maḫlūk (<Ar.): halk olunmuş, yaratılmış, yaratık.

maḫlūkāt (<Ar.): yaratılmış şeyler, canlılar; yaratıklar.

maḫmudi (<Ar.): övülmeye değer, medhe lāyık, öğülmüş, medh ü senā olunmuş.

maḫmur (<Ar.): 1. sarhoşluğun verdiği sersemlik. 2. uyku basmış, ağırlaşmış göz, baygın göz.

maḥrem (<Ar.): gizli olan herkese söylenmeyen; herkesçe bilinmemesi icāb eden.

māh-rū (<Far.): ay yüzlü, yüzü ay gibi olan, güzel.

maḥrūm (<Ar.): 1. bahtsız, nasipsiz. 2. istediğini, dilediğini elde edemeyen.

maḥs (<Ar.): hālis olmak, saf ve katışıksız olmak.

maḥşer (<Ar.): 1. haşrolunacak, toplanılacak yer; kıyāmette ölülerin dirilip toplanacakları yer. 2. çok kalabalık.

maḥv (<Ar.): yok etme, ortadan kaldırma; harābetme, perişān etme; batma, bitme, yok olma.

maḥzen-i ‘uṣṣāk (Ar.+Ar.): aşıkların saklanacağı yer.

maḥzūn (<Ar.): hüznü, tasalı, kaygılı.

maḥām (<Ar.): 1. yer. 2. kat, huzur.

maḥbūl (<Ar.): 1. kabul olunmuş, alınmış, alınan. 2. beğenilen, hoş karşılanan; geçer.

maḥsūd(maḥşud) (<Ar.): kasdolunan, istenilen şey, istek.

maḥşud-ı cān (<Ar.+Far.): kastedilen can.

māl (<Ar.): 1. bir kimsenin tasarrufu altında bulunan değerli ve gerekli şey. 2. varlık, servet

mālāmāl (<Ar.): çok dolu, dopdolu.

mālīk (<Ar.): bir şey üzerinde iyelik hakkı bulunan kimse.

manuk (<Tr.): yavru, hayvan yavrusu.

ma‘āvin (<Ar.): yardımlar, muāvenetler, yol yiyecekleri, azıklar.

ma‘bud (<Ar.): 1. Allah. 2. ibadet edilen nesne.

ma‘kūl (<Ar.): akıllıca, akla uygun, akıllıca iş gören, anlayışlı mantıklı.

ma‘lūm (<Ar.): bilinen, belli.

ma‘lūm ol- (<Ar.+Tr.): bilinmek, içine doğmak.

ma‘mūr (<Ar.): tamir edilmiş, iyileşmiş.

ma‘şum (<Ar.): suçsuz, kabahatsiz.

ma‘şuḫ (<Ar.): sevilen, sevilmiş erkek.

ma‘zur buyur- (<Ar.+Tr.): hoşgör, kusura bakma.

ma‘zur dut- (<Ar.+Tr.): affetmek kusuruna bakmamak, bağışlamak.

mār (<Far.): yılan.

marāz (<Ar.): 1. hastalık, sayrılık. 2. dayanılması zor durum dert.

marīz (<Ar.): hasta.

maşlahat (<Ar.): 1. iş, emir, husus, madde, keyfiyet. 2. ehemmiyetli iş. 3. barış, dirlik düzenlik.

mātem (<Ar.): hüznü, keder, musībet zamanındaki ağlayış, yas; yaşlı, kederli bulunma.

maḥbah (<Ar.): mutfak.

maṭlaʿ (<Ar.): 1. tulū edecek, doğacak yer. 2. güneş ve sāir yıldızları doğması.

māvaḳaʿ (<Ar.): vuku' bulmuş, olup geçmiş.

māvaḳaʿ-yı ḥaber (<Ar.+Ar.): olup geçmiş bir olay.

māverā-yıl nehr (<Ar.): nehir ötesinde, nehir ardında anlamları olup orta asyada ceyhun ve seyhun nehirleri arasında kalan tarihi bölge.

māvūh: sersem, şaşkın.

māīl (<Ar.): 1. eğilimli, istekli. 2. eğimli, meyilli.

māzar-ı cihān (<Ar.+Tr.): dünya zararlısı.

mazhar (<Ar.): sahip olma, nail olma.

mazhar-ı levlāk-i hādi-yi sūbūl (<Ar.): “eğer sen yolları doğru göstermeye nail olmasaydın” denilerek hazret-i peygamberimiz Hz. Muhammed aleyhissalātü vesselām anılmıştır.

mecāl (<Ar.): güc, kuvvet, tākat.

macāz : yol, gidecek yer, geçit, köprü.

meclūs (<Ar.): 1. oturulacak, toplanılacak yer. 2. görüşülecek bir mesele için bir araya gelmiş insan topluluğu.

mecmere (<Ar.): içinde tütsü yakılan kap.

mecr ol- (<Ar.+Tr.): su yolu olup akmak, sel olup akmak.

meded (<Ar.): yardım, imdat.

medḥ (<Ar.): övme, birinin iyi şeylerini söyleme.

mefāḥir (<Ar.): iftihār edilecek, övünülecek şeyler.

mafārit (<Ar.): bütün tek tek.

meger (<Far.): meğer, oysa ki, halbuki; olsa olsa, ancak.

mehabbet (<Ar.): sohbet.

mehābe (<Ar.): dehşetli ve heybetli yer.

meḥekk-i merdān: mihenik taşı gibi olan merdler, insanlar, erkekler, yiğitler.

mehleke (<Ar.): helāk olacak yer, tehlikeli yer, iş.

mekān (<Ar.): 1. yer, mahal. 2. ev, oturulan yer.

meḳkārī: meḳkārılık, hile, düzen, hilekārılık.

meḳr (<Ar.): 1. hile, düzen. 2. hile ile aldatma, maksadından vazgeçirme.

melāike (<Ar.): melekler.

melālet (<Ar.): can sıkıntısı, usanç, gamlılık, zaaf ve fütur.

melāʿ in (<Ar.): lānete sebep olanlar, lānet edilmeye değer işler, hareketler.

melekūt (<Ar.): ruhların ve meleklerin ālemi.

melik (<Ar.): padişah.

melʿ un (<Ar.): 1. lānetlenmiş. 2. herkesin lānet ve nefret ettiği kimse. 3. lanet olası.

melül (<Ar.): 1. usanmış, bıkmış, bezmiş. 2. mahzun.
melül ol- (<Ar.+Tr.): üzüntülü ve keyifsiz olmak.
men (<Tr.): ben.
menāre (<Ar.): mināre.
menber/minber (<Ar.): minber, yüksek olacak yer.
menķāle (<Ar.): nakleden, söyleyen.
men^c eyle- (<Ar.+Tr.) durdurmak, bırakmamak, caydırmak, engel olmak.
men^c (<Ar.): engel olma, alıkoyma, bırakmama, caydırma.
mensūb (<Ar.): bir kimseye, bir şeye nisbeti olan, bir şeyle ilgisi bulunan.
menşur (<Ar.): sultanın emri, ferman.
menzil (<Ar.): 1. yollardaki konak yeri. 2. ev. 3. bir günlük yol, konak. 4. mesāfe.
me^ʔel (<Ar.): meal, anlam, kavram.
me^cmūr (<Ar.): 1. emir almış olan kimse. 2. bir işe vazifelendirilen kimse.
merāi (<Ar.): çayırliklar, otlaklar.
mercān (<Ar.): mercan.
merd (<Far.): 1. adam, insan. 2. erkek. 3. özü sözü doğru, kabadayı, yiğit.
merdāne (<Far.): yiğit gibi, yiğitcesine, erkekçesine.
merdek (<Far.): cüce, küçük adam; aşağılık, pezevenk.
merħabā (<Ar.): 1. “genişlenin”, ”rahat oturun!” mānāsında bir selāmlaşma sözü. 2. günaydın, hoş geldiniz.
merħabāla- (<Ar.): selamlamak.
merħabālaş- (<Ar.): selamlaşmak.
merħamet (<Ar.): şefkat gösterme, acıma; birini esirgeme.
merħūm (<Ar.): 1. Allah’ın rahmetine kavuşmuş, Allah’ın rahmetiyle müjdelenmiş. 2. ölmüş,ölü.
merrīh (<Ar.): 1. ateş rengi. 2. mars gezegeni.
merrīh devri (<Ar.+Ar.): mars gezegeni zamanı.
mertebe (<Ar.): 1. derece, basamak. 2. rütbe; pāye.
mesrūr (<Ar.): sürurlu, memnun, sevinmiş; merāmına ermiş.
mest (<Far.): sarhoş.
mestūr (<Ar.): gizli, kapalı, örütülü.
meşām (<Ar.): koku alacak yer, burun, geniz.
meşekķat (<Ar.): zahmet, sıkıntı, güçlük, zorluk.
meşgūl (<Ar.): 1. bir işle uğraşan, iş görmekte olan. 2. işgal edilmiş, doldurulmuş, tutulmuş.
meşhūr (<Ar.): şöhretli, şöhret kazanmış, ün almış, ün salmış.

meş'ale (<Ar.): 1. aydınlatıcı âlet, lâmba, kandil. 2. ucunda, alev çıkararak yanan bir madde bulunan değnek, sopa.

metā' (<Ar.): 1. satılacak mal, eşyā. 2. sermāye, elde bulunan varlık.

mevc (<Ar.): dalga.

mevcūd (<Ar.): 1. var olan bulunan. 2. hazır olan, hazır bulunan. 3. bir topluluğu meydana getiren fertlerin hepsi.

mevtā (<Ar.): ölümler, ölmüşler.

meydān (<Ar.): 1. geniş, açık, düz yer, alan. 2. yarışma veya karşılaşma yeri.

meyhāre (<Ar.): şarap içen, içkici, ayyaş.

meyl (<Ar.): 1. yönelme, isteme, arzu etme. 2. eğiklik; akıntı.

meyl-i nahābe (<Ar.): çokluk askere yönelme.

meyl-i nazar (<Ar.+Ar.): istekli bakış.

meymene (<Ar.): **ask.** ordunun sağ cenahı, sağ kanadı.

meysere (<Ar.): **ask.** sol cenah, ordunun sol kanadı.

meyyit (<Ar.): 1. ölmüş. 2. çok zayıf kimse.

mezār-ı şerif: şerefli, değerli kabir, mezar.

mezid (<Ar.): 1. artma, artırma, çoğalma. 2. **s.** artmış, arttırılmış, büyümüş, çoğaltılmış.

mıtrakı: 1. değnek. 2. tokmak. 3. çekiç.

miftāh (<Ar.): anahatar.

mihmān (<Far.): misafir, konuk.

miḥnet (<Ar.): 1. zahmet, eziyet. 2. gam, keder, sıkıntı, dert. 3. belā, musibet.

miḥnet-zede (<Far.): sıkıntıya uğramış, afet veya belaya uğramış.

mihr (<Far.): sevgi.

mihrāc (Hind.): hindistan'da hindu dininden olan hükümdarların büyüklerine verilen ünvanıdır; hindu kral.

mihter (<Far.): daha büyük, büyük insan.

mihterān (<Far.): daha büyükler, daha büyük insanlar.

miḫdār (<Ar.): 1. parça, kısım, bölük. 2. kıymet, değer. 3. düze, belirlenen gerekli miktar, doz.

mil (<Ar.): dikilitaş.

milk (<Ar.): birinin tasarrufu altında bulunan şey, mülk.

milk-i heyhāt: heyhat mülkü metinde geçen bir mekân adıdır.

minḫar (<Ar.): yırtıcı kuş gagası.

minnet (<Ar.): 1. bir iyiliğe, bir iyilik yapana karşı kendini borçlu görme. 2. görülen iyiliğe karşı teşekkürde bulunma. 3. yapılan bir iyiliği başa kakma.

mīr (<Ar.): baş, komutan, amir, bey.

mişāl (<Ar.): 1. örnek. 2. masal. 3. rüyā, düş. 4. **s.** benzer, andırır.

mişāli: benzer, eş gibi.

miskin (<Ar.): āciz, zavallı, beceriksiz, hareketsiz.

mişl (<Ar.): 1. benzer. 2. kat.

miyān (<Far.): 1. bel. 2. ara, aralık, orta.

mizāc (<Ar.): huy, tabiat, fitrat, bünye.

muğtenem (<Ar.): ganimet olarak alınmış.

muḥabbet (<Ar.): sevgi, sevme, sohbet, ruhun, kendisinden lezzet duyduğu şeye meyletmesi.

muḥālif (<Ar.):1. muhālefet eden, aykırılık gösteren, uymayan, uygun olmayan. 2. birinin düşüncesine zıt düşüncede bulunan.

muḥārebe (<Ar.): harbetme, savaşıma; harb, savaş, savaşta yapılan çarpışmalardan her biri.

muḥāşara (<Ar.):etraftan çevirmek, kuşatmak, düşmanı etraftan sarmak, abluka etmek.

muḥīṭ (<Ar.): 1. çevre. 2. saran, kuşatan.

muḥkem (<Ar.): tahkim edilmiş, sağlam kılınmış, sağlam, berk, sağlamlaştırılmış, kuvvetli.

muḥtaşar (<Ar.): ihtisār edilmiş, kısaltılmış, kısaltma, kısa.

muḥtelif: çeşit, çeşitli, türlü.

muḥābele (<Ar.): 1. karşılık verme, karşılama. 2. karşı gelme. 3. birbiriyle karşılaştırma.

muḥābil (<Ar.): 1. karşı karşıya gelen, bir şeyin karşısında bulunan. 2. bir şeye karşı, bir şeye karşılık yapılan.

muḥaddem (<Ar.): önce gelen, önceki, öncül.

muḥarrer (<Ar.): 1. kararlaştırılmış. 2. şüphesiz, sağlam. 3. anlatılmış, bildirilmiş.

muḥattar (<Ar.): taktir edilmiş, inbikten çekilmiş; damıtılmış.

muḥaṭṭa (<Ar.): kesilmiş, parçalanmış.

muḥayyed (<Ar.): bir işe ehemmiyet veren.

muntazır (<Ar.): intizar eden, gözleyen, bekleyen.

muʿallak (<Ar.): 1. taʿlik edilmiş, asılmış, asılı. 2. havada boşta duran bir yere dayanmayan.

muʿayin (<Ar.): tāyin eden, belirten.

muʿayyen (<Ar.): 1. tāyin edilmiş, belli, belirli. 2. kararlaştırılan.

muʿazzam (<Ar.): 1. kocaman, koca. 2. ulu, koskoca.

muʿcizāt (<Ar.): mucizeler.

muʿin (<Ar.): yardımcı, muāvin, iane eden, yardımcı.

muʿteber (<Ar.): 1. itibarlı, hatırı sayılır, saygın. 2. inanılır, güvenilir.

murād (<Ar.): 1. arzu, istek, dilek. 2. maksat, meram.

murād-ı ahvāl (<Ar.+Ar.): istenilen durum, istenilen haller.
muraşşāʿ (<Ar.): kıymetli taşlarla bezenmiş.
murdār(mudār) (<Far.):pis, kirli, mülevves, temiz olmayan.
murğ (<Far.): kuş.
murğ-ı fermān (<Far.+Far.): metindeki mitolojik kuşun adı.
murğ-ı kebīr (<Far.+Ar.): yüce kuş, ulu kuş.
muşāḥabat (<Ar.): sohbetler, konuşup görüşmeler.
muşannaʿ (<Ar.): sonradan yapılmış, sanatla ve düzgün yapılmış olan, sanatkârane yapılmış olan, usta elinden çıkmış olan, uydurulmuş, yapmacık.
muşibet (<Ar.): beklenmedik bir zamanda gelen kötülük, sıkıntı veren durum.
muştafā (<Ar.): Hz. Muhammed'in mübârek bir ismi.
muştıla- (<Far.): haber vermek.
muştucı (<Far.): muştı getiren, müjdeci, haber getiren.
muştuluk: muştucuya verilen armağan, müjdelik.
muṭīʿ (<Ar.): 1. itaat eden, boyun eğen. 2. bağlı. 3. rahat.
muẓtarīb (<Ar.): ıztırâbı, sıkıntısı olan; rahatsız, çırpınıp duran.
mübârek (<Ar.):bereketli, feyizli.
mübâriz (<Ar.): 1. döğüşe, güreşe kalkışan. 2. kuvvetli münâkaşaya girişen.
müberrā (<Ar.): berî kılınmış, temize çıkmış, aklanmış.
mübtelā (<Ar.): 1. düşkün. 2. tutkun, tutulmuş.
mücerrā (<Ar.): akan, akmış.
mücellā (<Ar.): cilâlı, parlatılmış, parlak.
mücelled (<Ar.): teclid olunmuş, ciltlenmiş.
mücevher (<Ar.): cevher ile süslenmiş, elmaslı.
müdām (<Ar.): 1. devām eden, süren, sürekli. 2. devām eden, arası kesilmeyen.
mühelhel (<Ar.): zarif, şık, elbise.
müheyyā (<Ar.): hazır, hazırlanmış olan.
mühlet vir- (<Ar.+Tr.): bir iş için belirli bir süre vermek.
mühlet (<Ar.): vakit, tanınmış süre.
mühür (<Far.): mühür, imza yerine basılan yazılı damga, damga, sikke.
mühre (<Far.): billurdan yapılmış küçük kap.
müjde (<Far.): 1. muştı, sevinç haberi, beşâret. 2. hayırlı, sevinçli bir haber getirene verilen bahşiş.
müjdin kıl- (<Far.+Tr.): sevinçli haber vermek.
mülk (<Ar.): bir devletin ülkesi.
mülük (<Ar.): melikler, hükümdarlar.

mülükâne (<Far.): padişahlara yakışır bir surette.

münādi (<Ar.): 1. nidā eden, tellāl. 2. müezzin; münāsib.

münāsib (<Ar.): benzer, uygun, layık, yakışır, yaraşır.

müneccim (<Ar.): 1. yıldızların hareket ve vaziyetlerinden ahkām çıkaran, yıldız falına bakan kimse. 2. astroloji ile uğraşan kimse.

münevver (<Ar.): tenvīr edilmiş, nurlandırılmış, parlatılmış, aydınlatılmış; ışıklı, aydın.

münezzeh (<Ar.): tenzīh edilmiş, temiz, arı; uzak.

münkalib (<Ar.): inkılab eden, dönen, dönmüş, başka bir hāle girmiş olan, değişen.

mün'im (<Ar.): 1. in'ām eden, nīmet veren, yedirip içiren; Allah. 2. vel'nīmet.

müntehā (<Ar.): 1. nihāyet bulmuş; bir şeyin varabildiği en uzak yer, son derece, son kerte. 2. son uc.

mürāza' ad (<Ar.): rızālaşmak, rāzı olmak.

mürīd (<Ar.): 1. irāde eden, emreden, buyuran. 2. i. bir şeyhe bağlı olan kimse.

mürüvvet (<Ar.): 1. insāniyet, mertlik, yiğitlik. 2. cömertlik, iyilikseverlik.

müsavvi (<Ar.): birbirine denk olmak, aynı seviyede olmak, denk, aynı derecede, eşit.

müşibet (<Ar.): 1. felāket, ansızın gelen belā, sıkıntı. 2. **mec.** uğursuz.

müstağrak (<Ar.): garkolmuş, dalmış, batmış, mānevi bir vaziyete dalmış, bir şeye dalmış veya daldırılmış olan.

müstedām (<Ar.): sürekli, devamlı, sürüp giden, devāmı istenilen.

müstefriḳ (<Ar.): kusan, istifrağ eden, kusturan.

müste'ān (<Ar.): kendisinden yardım beklenen, yardım beklenen, yardım istenen.

müsteva (<Ar.): kapsayan, içine alan.

müşebbek (<Ar.): ağ ve kafes gibi örülmüş olan, küçük tahta parçalarından yapılan oymalı kafes.

müşerref (<Ar.): şereflendirilmiş, kendisine şeref verilmiş, şerefli.

müşfıka (<Ar.): şefkātli, merhametli, acıyan; seven gibi mānālara gelen sözcüğün müennesi.

müşk (<Far.): misk, misk kokulu.

müşkil (<Ar.): 1. güç, çetin, zor. 2. i. engel, güçlük, zorluk, çetinlik.

müşṭāk (<Ar.): iştiyākli, özleyen, göreceği gelen, can atan.

müşṭerī (<Ar.): 1. istekli, arzulu. 2. jüpiter.

müteḥayyir (<Ar.): hayrette kalan, şaşmış, şaşırılmış.

müvekkel (<Ar.): vekil tāyin edilen, vekil edilen kimse.

müzehheb (<Ar.): 1. tezhibolunmuş, altın suyuna batırılmış. 2. yaldızlanmış.

müzeyyen (<Ar.): zinetlendirilmiş, süslenmiş, süslü.

müzeyyen tertīb: süslenmiş durum veya düzende.

N

nā-bekār (<Far.+Ar.): hayırsız, işe yaramaz, değersiz dost.

nacak (<Far.): bir ağaç sapa geçirilen, ağzı keskin, genişçe demir âlet, balta.

nāçār (<Far.): 1. çāresiz, ister istemez. 2. zorunda kalmış. 3. zavallı.

nādān (<Far.): 1. bilmez. 2. kaba, terbiyesiz, kıt.

nafaqa (<Ar.): yiyecek parası, geçimlik, geçim için lüzumlu olan şey.

nāgāh (<Far.): birdenbire, ansızın, hemen.

nāgehān (<Far.): ansızın, birdenbire.

naḥla-: kesmek, delmek.

naḥş : zayıf, zayıflamak.

naḳāre (<Ar.): davul, kös, dümbelek.

naḳılan (<Ar.): iletenler, taşıyanlar, aktaranlar, nakledenler; tercüme eden; işittiğini anlatan.

naḳılan-ı sergüzeşt-i benī ādem: adem oğullarının başından geçen serüvenleri aktaranlar.

naḳl (<Ar.): 1. bir şeyi başka bir yere götürme. 2. taşıma, aktarma, geçirme.

naḳl eyle- (<Ar.+Tr.): taşımak, aktarmak.

naḳl it- (<Ar.+Tr.): 1. anlatmak. 2. götürme.

naḳl-i beyān (Ar.+Ar.): açıklamayı aktarma.

naḳş (<Ar.): eksiklik, noksan, kusur.

naḳş (<Ar.): 1. resim. 2. duvarlara, tavanlara yapılan yağlı veyā sulu boya resim, süsleme sanatı. 3. ipekle, sırma ile işleme.

nām (<Far.): 1. isim, ad. 2. ün, lākab.

nāme (<Far.): 1. mektup. 2. sevgiye veyā aşka dair yazılmış mektup.

nāme³-i iştiyāk (Far.+Ar.): şevk mektubu.

namıḳdār (Ar.+Far.): katiplik yapan, yazı işlerini elinde tutan kimse.

nāmudār (<Far.): namlı, ünlü, şöhretli, meşhur.

na⁴ra (<Ar.): yüksek sesle uzun uzun bağırma.

na⁴ra ur- (<Ar.+Tr.): bağırarak.

na⁴ye: birisinin öldüğünü bildiren söz.

nā-pāk (<Far.): temiz olmayan.

nār (<Ar.): 1. ateş, od. 2. cehennem.

nār-ı fūrḳat (<Ar.+Ar.): ayrılık ateşi.

nār-ı nur (<Ar.+Ar.): ateş ışığı.

naşb eyle- (<Ar.+Tr.): bir rütbe almak, bir memurluğa tayin edilmek.

naşb it- (<Ar.+Tr.): Allah'ın kısmet ederek kulunu bir görevin ya da işin başına getirmesi.

naşīb (<Ar.): 1. hisse, pay. 2. Allah'ın kısmet ettiği şey.

naşihat (<Ar.): öğüt.

nāsinc: doku.

nāşi (<Ar.): ileri gelen, kaynaklanan, dolayı.

naṭḥ (<Ar.): süsen, boynuzuyla vuran hayvan.

nāy (<Far.): 1. kamış. 2. **müz**. ney, kamıştan yapılan düdük.

nāz (<Far.): 1. kendini beğendirmek için takınılan yapmacık hareket. 2. bir şeyi beğenmiyormuş gibi gözükme. 3. şımarıklık.

naẓar (<Ar.): 1. bakış. 2. ilgi gösterme, iltifat etme. 3. bakış açısı.

naẓar eyle- (<Ar.+Tr.): bakmak.

naẓar şal- (<Ar.+Tr.): bakış atmak, bakmak.

nāzenīn (<Far.): 1. cilveli, oynak. 2. çok nazlı yetiştirilmiş. 3. nārin, ince yapılı.

naẓm (<Ar.): vezinli ve kafiyeli söz.

nebī (<Ar.): 1. haberci. 2. peygamber.

nece: çok, pek çok, sayısız.

nefir (<Far.): boynuzdan yapılmış boru çalgı.

nehār (<Ar.): gündüz.

nehāren (<Ar.): gündüzün, gündüz vakti.

nehiy (<Ar.): yasak etme.

nemrūd (<Ar.): bābil'in kurucusu denilen hükümdār (m.ö. 2640) olup hz. ibrahim'i ateşe attırıştır. (bābil kulesi'nin bunun zamanında yapıldığı söylenir.)

ner (<Far.): er, erkek.

nerdübān (<Far.): merdiven.

nerimān (<Far.): pehlivan, yiğit, kahraman.

nerkes (<Far.): **mec.** güzelin gözü.

nerm (<Far.): yumuşak.

nerre (<Far.): erkek, er.

nerre fil (<Far.): erkek fil.

neşim (<Ar.): hafif rüzgâr, meltem, esinti.

nesl (<Ar.): 1. nesil, kuşak. 2. soy.

nesl-i insān (<Ar.+Ar.): insan soyu.

nesl-i nur-ı nār: ateş ışığının soyu.

nesne (<Tr.): şey, herhangi bir şey.

nevāl (<Ar.): 1. tālih, kısmet. 2. bahşiş, bağış.

nevbet (<Ar.): sıra, nöbet.
nevbetci (<Ar.): nöbetçi.
nevmîd (<Far.): ümitsiz, ümidi kırık.
nevresîde (<Far.): yeni yetişmiş, yeni olgunlaşmaya başlamış, genç, taze.
nevrûz (<Far.): yeni gün, ilkbahar, baharın ilk günü.
nevrûzi gün: yeni gün.
neyleyem (<Tr.): elimden ne gelir.
nezâket (<Far.): 1. nâziklik. 2. zarıflık; incelik. 3. terbiye. 4. ehemmiyet.
nezzare (<Ar.): seyirci, seyreden, bakan.
niçe/nice (<Tr.): 1. nasıl. 2. çok, pek çok, sayısız.
nidelüm (<Tr.): ne yapalım.
niğârîn (<Far.): i. resim gibi güzel sevgili.
nihâd (<Far.): tabiat, huy, yaradılış.
nihân (<Far.): 1. gizli, saklı. 2. bulunamayan; görünmeyen. 3. i. sır.
nihâni (<Far.): 1. gizlilik, saklılık. 2. s. gizli, saklı.
nihâyet (<Ar.): 1. son, uc. 2. son derece.
niķâb (<Ar.): peçe, yüz örtüsü.
nikâh (<Ar.): nikâh, kanuni evlenme töreni.
nikâh it- (<Ar.+Tr.): evlenmek, nikah etmek.
nime (<Far.): yarı, yarım, buçuk.
ni' met (<Ar.): 1. iyilik, lütuf, ihsan, bâhşîş. 2. azık, yiyeceğe, içeceğe dâir şeyler; ekmek.
nir: bez damgası, ırgaç.
nişâb (<Ar.): istenilen derece, had.
nişâr (<Ar.): saçma, serpmek.
nişâr et- (<Ar.+Tr.): saçmak, serpmek.
nisbet (<Ar.): 1. bağıllık, ilgi. 2. kıyaslama, ölçü. 3. inat olsun diye yapılan iş.
nişân (<Far.): 1. nişan, iz, belirti. 2. işaret; tuğra.
nişîn (<Far.): “oturan, oturmuş” mânâsıyla kelimeleri sıfatlandırır.
nite (<Tr.): 1. nasıl. 2. daha ne kadar. 3. niçin, neden.
niteki (<Tr.): 1. gibi, nasıl ki. 2. nitekim.
nitene (<Tr.): nasıl, niçin, neden; daha ne kadar
niyâz (<Far.): 1. yalvarma, yakarma. 2. duâ. 3. bazı tarikatlarda küçüğün büyüğe karşı olan selâm, saygı ve duâsı.
niyyet (<Ar.): kasd, kalbin bir şeye yönelmesi, niyet, meram kurma.
nîze (<Far.): kargı, mızrak; süngü, harbe.

nīzedār (<Far.): mızraklı, kargılı, süngülü.
nīze-i sūtun (<Far.+Far.): uzun saplı ucunda mızrak olan savaş aleti.
nīze-yi cān sitān (<Far.+Far.): can alıcı süngü, mızrak.
nola (<Tr.): ne olur, ne olacak.
novker (<Far.): hizmetçi, uşak, arkadaş.
nūh (<Ar.): nūh peygamber.
nukuš (<Ar.): nakışlar, resimler.
nūr (<Ar.): aydınlık, parıltı, parlaklık.
nūr-ı cihān (<Ar.+Far.): dünya ışığı, dünya parıltısı, dünya parlaklığı.
nūr-yāb (<Ar.+Far.): aydınlık bulan, ışık bulan, parlaklık bulan.
nush (<Ar.): nasihat verme, öğüt.
nuşret (<Ar.): 1. yardım. 2. Allah'ın yardımı.
nuşret vir- (<Ar.+Tr.): yardım vermek.
nūş eyle- (<Far.+Tr.): içmek.
nūş it- (<Far.+Tr.): içmek.
nūşda ol- (<Far.+Tr.): içmekte olmak.
nūfūr (<Ar.): ürküp kaçma, dağılma.
nūfuz (<Ar.): 1. iç içe geçme, işleme. 2. sözü geçme, sözü dinlenme.

O

od (<Tr.): ateş, nar.
od kap- (<Tr.+Tr.): ateş almak, alev almak.
od yāli (<Tr.+Far.): ateş kuvveti, ateş gücü.
oda tapucu (<Tr.+Far.): ateşe tapan, zerdüş.
oğlān (<Tr.): evlatlar, yavrular.
oķ (<Tr.): yay ile hedefe atılan, bir ucunda sivri bir demir, öteki ucunda küçük bir kertik bulunan, ince kısa tahta çubuk.
oķyānus (<Ar.): kıtaları birbirinden ayıran deniz, ana deniz, umman.
ol (<Tr.): o.
olayazdı (<Tr.): az kalsın olacakmış gibi olmak.
olğıl (<Tr.): ikinci şahıs emir ol emir ifadesidir.
olur- (<Tr.): oturmak.
oņ- (<Tr.): hastalıktan dertten kurtulmak iyileşmek.
ortu (<Tr.): ordu.
otaķ (<Tr.): büyük çadır, padişah çadırı.

Ö

‘**ömr**(‘**ömür**) (<Ar.): ömür, yaşama, yaşayış, hayat.

‘**özr** (‘**özür**) (<Ar.): 1. bir kusur veyā suçun hoş görülmesini gerektiren sebep. 2. suçun bağışlanması.

‘**özr dile-** (<Ar.+Tr.): yapılan bir yanlıştan, uygun olamayan bir durumdan vb. bağışlanma dilemek.

öc (<Tr.): intikam.

ög- (<Tr.):övmek.

ögür- (<Tr.):bağırarak, böğürmek.

ökçe (<Tr.): ökçe veyā topuk, ayağın arka ucu.

öñre (<Tr.): öne doğru.

öyke (<Tr.): öfke, sinir.

öz (<Tr.): 1. kendi. 2. ruh. 3. asıl.

özi göyne- (<Tr.): çok üzölmek, dertlenmek.

P

pā (<Far.): ayak.

pādişāh (<Far.): padişah, hükümdar, hakan.

pādişāh-ı bī-bedel (Far.+Far.): benzersiz eşsiz olan yüce Allah.

pāk (<Far.): temiz, arık, pak.

pākīze (<Far.): 1. temiz, lekesiz. 2. halis, saf.

pār pār (<Tr.): titrek parıltılarla.

pāre (<Far.): 1. parça. 2. sayı, bölük.

pāre pāre (<Far.): parça parça.

pāsubān (<Far.): gece bekçisi.

pāy (<Far.): 1. ayak. 2. hisse, bölük.

pay pay: parça parça, kesik kesik, kısım kısım.

pāyān (<Far.): 1. son, nihāyet. 2. uc, kenar.

pāyende (<Far.): 1. kalıcı, sürekli, 2. payanda, destek.

pāy-ı rahş (<Far.+Far.): gösterişli ve güzel atının ayağı.

pāy-ı taht-ı cihān (<Far.+Far.): dünyanın başkenti.

pāy-i taht(pāytaht) (<Far.): baş şehir, başkent.

pāyidār (<Far.): iyice yerleşmiş, sağlam, devamlı, sürekli.

pāymāl(pāyimāl) (<Far.): ayak altında kalmış, mahvolmuş, telef olmuş, sürünmüş.

pāytaht-ı cihan (<Far.+Far.): dünyanın başkenti.

peççe (<Far.): 1. insan veyā hayvan yavrusu. 2. çocuk, oğlan.

peçe (<Far.): 1. insan veyā hayvan yavrusu. 2. çocuk, oğlan.

pehlevān (<Far.): pehlivan, güreşçi, yiğit.

peleng (<Far.): 1. leopar. 2. kaplan.

penāh (<Far.): sığınma, sığınacak yer.

pençe/pence (<Far.): 1. el ayası ile beş parmağın tamamı. 2. hayvanların ön ayaklarının parmaklarıyla tırnakları. 3. kuvvet.

pençe ur- (<Far.+Tr.): pençelemek, kuvvetle vurmak ya da çalmak.

penhān (<Far.): gizli, saklı.

per aç- (<Far.+Tr.): kanat açmak.

perçem (<Far.): 1. kākül. 2. tepede bırakılan saç. 3. yele.

perde (<Far.): kapı, pencere gibi yerlere asılan veya iki yeri birbirinden ayıran, görünmeğe māni olan şey, görünmeğe māni olan şey.

perende (<Far.): av kuşu, uçan kuş, kuş.

peri(perri) (<Far.): cinlerin çok güzel ve alımlı olarak farzedilen dişilerine verilen bir ad.

perrān (<Far.): uçan, uçucu.

pertāb (<Far.): 1. atılma, sıçrama. 2. geriden koşarak hız alıp atılma.

pertev (<Far.): ışık, parlaklık, yalım.

pervāz (<Far.): uçma, uçuş, kanat açmak, uçmak.

perverde (<Far.): beslenmiş, terbiye edilip yetiştirilmiş, büyütülmüş.

perverdigār (<Far.): “besleyici, terbiye edici, rızklandırıcı”: Allah.

pes (<Far.): arka.

peşimān (<Far.): pişman.

peşkeş (<Far.): başkasının malını birine bağışlamak; hediye, armağan, hibe.

peyām (<Far.): haber, başkasından alınan bilgi.

peydā (<Far.): 1. meydanda, açıkta. 2. hazır, mevcut.

peydā ol- (<Far.+Tr.): ortaya çıkmak, kendini göstermek, oluşmak, belirlemek, görünmek.

peyk (peyik) (<Far.): ulak, haber ve mektup getirip götüren.

peykān (<Far.): 1. temren, başak, okun ucundaki sivri demir. 2. **mec.** sevgilinin kipriği.

pīç ender pīç (<Far.): pek dolaşık, karmakarışık.

pīr (<Far.): yaşlı, ihtiyar.

pīrezen (<Far.): kocakarı.

pister (<Far.): yatak, döşek.

pīşgīr (<Far.): 1. genellikle pamuk ipliğinden dokunmuş ince havlu. 2. yemek yerken kullanılan, el kurulan, büyük mendil biçiminde pamuk veya keten bez, peçete.

pīşkeş (<Far.): peşkeş, hediye, armağan.

piyāde (<Far.): 1. yaya. 2. **ask.** askeriyede bir sınıf askere verilen ad.

post (<Far.): tüylü hayvan derisi, deri.

puḥte (<Far.): pişmiş, pişkin, olgun.

puhte (<Far.): pişmiş, pişkin, olgun, gün görmüş adam.

pulād (<Far.): polat, çelik.

poryā: metinde devin uyurken horlamasını değirmeni çalıştıran rulman sisteminin uğultulu bir ses çıkarmasına benzetilmesidir.

pūş (<Far.): 1. örtü, örtünecek şey; elbise. 2. zırh.

pūşī (<Far.): askerlerin başlarına sardığı ince sarık.

pūşīde (<Far.): örtülmüş, örtülü, gizli.

pūr (<Far.): 1. dolu. 2. çok fazla.

pūr sitem (<Far.): zulüm dolu, haksızlık dolu.

pūr şevḳ (<Far.+Ar.): sevinç dolu, istek dolu.

pūr-hüner (<Far.): mārifet dolu, bilgi dolu, ustalık dolu, mahāret dolu.

pūşt (<Far.): arka, sırt.

pūşte (<Far.): yığın, tepe.

R

rabb (<Ar.): Allah.

rabb'ül enām (<Ar.): bütün mahlukatın rabbi.

racīm (<Ar.): taşlanmış, recmedilmiş.

rad (<Far.): 1. cömert, eliaçık. 2. faziletli, erdemli, üstün, değerli.

rāh eyle- (<Far.+Tr.): yol eylemek.

rāh (<Far.): yol.

raḥat (<Ar.): 1. üzüntüsüz, tasasız, kedersiz bir halde bulunma. 2. gönlü rahat.

raḥm (<Ar.): acıma, esirgeme, koruma.

raḥm it- (<Ar.+Tr.): esirgemek, korumak.

raḥmet (<Ar.): acıma, esirgeme, koruma, yargılama.

raḥmetullah (<Ar.): Allah'ın esirgemesi, koruması.

raḥş (raḥş) (<Far.): gösterişli, yürük ve gösterişli at.

raḥşān (<Far.): parlak.

raḥt (raht) (<Far.): 1. at takımı. 2. yol levāzımı.

rahye (<Ar.): düz meydan.

rām (<Far.): itāat eden, boyun eğen, kendini başkasının emirlerine bırakan.

rāst (<Far.): 1. doğru. 2. düz. 3. sağ.

rāst gel- (<Far.+Tr.): düşünmediği, ummadığı halde karşılaşmak, rastlamak, tesadüf etmek.

rāst getir- (<Far.+Tr.): rast gelmesini sağlamak, bir işte Allah'ın yardımıyla işin daha kolay hale gelmesini dilemek.

rāvi (<Ar.): 1. rivayet eden. 2. anlatan, hikaye eden.

raviyān (<Far.): rivāyet edenler, söylenenler, hikaye anlatanlar.

raviyān-ı tevāriḥ-i ʿālem (<Far.+Ar.+Ar.): dünya tarihini hikaye edenler veya anlatanlar.

rāyiḥa (<Ar.): koku.

rāz (<Far.): sır, gizlenilen şey.

rebāb (<Ar.): **müz.** gövdesi hindistan cevizi kabuğundan yapılmış bir çeşit kemançe.

redd (<Ar.): 1. geri döndürme, döndürülme, geri çevirme, çevrilme; kabul etmeme; kabul edilmeme. 2. tanımama, inkar etme.

redd eyle- (<Ar.+Tr.): geri çevirmek.

reften (<Far.): gitmek.

reh (<Far.): yol.

rehā (<Far.): kurtulma, kurtuluş.

rehnümā (<Far.): yol gösterici.

rençbir (<Far.): rençber, ırgat, sıkıntı çeken, meşakatli, ağır işlerle uğraşan.

renc (<Far.): zahmet, sıkıntı, eziyet.

rence kıl- (<Far.+Tr.): sıkıntı yaratmak, zahmet yaratmak, eziyet yaratmak.

rencide (<Far.): incinmiş, kırılmış.

reʿd (<Ar.): gök gürültüsü.

resene (<Far.): ip, urgan, halat.

resm (<Ar.): 1. yazma, çizme. 2. eser, iz, nişan, alâmet. 3. sûret. 4. tertip, plan, taslak.

resül (<Ar.): 1. elçi. 2. peygamber, yalvaç.

revā (<Far.): yakışır, uygun, yerinde.

revān (<Far.): 1. yürüyen, giden, akan, su gibi akıp giden. 2. derhal, hemen.

revzen (<Far.): pencere.

rızā (<Ar.): 1. hoşnutluk, memnunluk. 2. rāzı olma, pekiy deme. 3. istek, kendi isteği.

rızā al- (<Ar.+Tr.): onayını almak, müsalesini istemek.

rızā vir- (<Ar.+Tr.): rāzı olmak, onay vermek.

rikāb (<Ar.): 1. üzengi. 2. huzur, kat.

riḳkat (<Ar.): 1. rakiklik, yufkalık, incelik. 2. merhamet, acıma.

rind (<Far.): kalender, dünya işlerini hoş gören kimse, aldırışsız.

riʿāyet (<Ar.): 1. gütme, gözetme. 2. sayma; saygı. 3. ağırlama.

rivāyet (<Ar.): 1. söylenti, bir haber, söz veyā hādisenin hikāyesi. 2. hikāye edilen bir haber, söz veyā hadise.

riyāset (<Ar.): reislik, başlık, baş olma, başkanlık.

rū-ber-rū (<Far.): yüzyüze.

rub⁶ meskūn (<Ar.+Ar.): metinde geçen mekan isimlerindedir.(dünyanın insan bulunan dörte bir bölümü.)

rūh-ı revān (<Far.+Far.): ruhun ferahlığı, ruhun akışı, gidici olan ruh, değerli can, sevgili.

rumī (<Ar.): rum ülkesinden; anadolulu.

rustā (<Far.): köy, karye.

rūşen (<Far.): 1. aydın, parlak. 2. belli, meydanda.

rūy-ı zemīn (<Far.+Far.): yeryüzü, yer.

rūz (<Far.): 1. gün. 2. gündüz.

rūzigār (<Far.): 1. zaman, devir. 2. dünya. 3. yel.

rū'yet (<Ar.):1. görme, bakma, görülme. 2. idāre etme, çevirme, yönetme. 3. araştırma.

rūmmāni (<Ar.): nar çiçeği renginde.

rūstem-i zal (<Far.): ünlü irān şāiri firdevsī'nin şehnāmesinde adı geçen irān'ın ünlü pehlivan savaşçısı, halk dilinde zaloğlu rūstem olarakda geçer.

rūsūl (<Ar.): peygamberler.

rūsvāy (<Far.): rezil, itibarsız, haysiyetsiz.

S

şabr (<Ar.): dayanma, katlanma, sabır.

sāç (<Tr.): baş derisi kaplayan kıllar; tüy.

saç- (<Tr.): bir şeyi ortalığa dağıtmak, dökmek.

şad (<Far.): yüz rakamı, yüz sayısı.

şad hezārān (<Far.): yüz binlerce.

şadā (<Ar.): 1. ses. 2. yankı.

şadağa (<Ar.): Allah rızāsı için fakirlere verilen mal, para veya zekāt.

şadağāt (<Ar.): dostluk, vefālılık, içten bağlılık; doğruluk, yürek doğruluğu.

şadef (<Ar.): sedef, inci kabuğu.

şadef dūrri: inci kabuğunun içindeki inci.

şādık (<Ar.): 1. doğru, gerçek. 2. sadākati, içten bağlılığı olan.

şadr (<Ar.):1. başköşe, oturulacak en iyi yer. 2. baş. 3. sadrazam.

şadr-ı şafā (<Ar.+Ar.): kafa ve gönül rahatlığı olan, gönlün şen olması.

şaf(şaff) (<Ar.): sıra, dizi, saf.

şāfi (<Ar.): 1. Adem peygambere verilmiş olan safiyullah sözünün kısaltılması. Allahu teālā'nın ihsanıyla seçilmiş olarak yaratılmış temiz kimse demektir. 2. temiz, arı, halis.

şafā (<Ar.): gönül şenliği, kedersizlik, neşe, zevk, eğlence.

şafa getür- (Ar.+Tr.): eskiden hoş geldiniz sözü için kullanılan gelen kişinin gönül rahatlığı ve neşe getirdiğine dair kullanılan bir deyim.

şāğ ol- (<Tr.+Tr.): ölü olmamak, hayatta olmak.

şāğ (<Tr.): 1. iyi, sağlam, sağlıklı. 2. sağ taraf, sağ yön.

şāğrı (<Tr.): ağız, ön dişler.

şahan (<Ar.): derinliği az olan yemek pişirmeye yarayan kap, metinde silah yapımında kullanılmaktadır.

şāhib (<Ar.): bir vasfı olan.

şāhib hüner (<Ar.+Far.): ustalık sahibi, sanat sahibi.

şāhib kıran (<Far.): muzaffer hükümdar.

şāhib kıran-ı zamān: devrin hükümdarı, zamanın hükümdarı.

şāhib serir: taht sahibi, hükümdar.

şāhib şecā'at: yiğitlik ve yüreklilik sahibi.

şāhib-i karan/ şāhib-i kıran: bkz. şāhib kıran.

şāhib-i kuvvet (<Ar.+Ar.): güç veya kudret sahibi olan.

şāhil (<Ar.): deniz, nehir, göl, kenarı, yalı, kıyı.

sāhir (<Ar.): 1. büyücü. 2. büyüleyici tesir yapan kişi.

şāhirān (<Ar.): büyücüler.

sahn (<Ar.): 1. avlu. 2. evin ortasındaki açıklık. 3. sahne. 4. üstü kubbeli alan.

sahn-ı ceşit (<Ar.+Far.): saray türleri.

sahn-ı serāy (<Ar.+Far.): saray avlusu.

şahrā (sahra) (<Ar.): kır, ova, çöl.

şahrā-yı hüd: hüd çölü.

saht (<Far.): 1. katı, sert, çetin, pek. 2. kuvvetli, güçlü, sağlam. 3. güç, zor.

sağar (<Ar.): cehennem, tamu.

sakf (<Ar.): çatı, tavan.

şakın: 1. esirge. 2. uzak dur, kaçın, çekin.

sākī (sāki) (<Ar.): 1. içki sunan. 2. su dağıtan, su veren.

şakīn (sākin) (<Ar.): 1. hareketsiz olan, oynamayan. 2. uslu, kendi hâlinde olan, yavaş.

sakḳā (<Ar.): su dağıtan, sulayan, sucu.

sāl (<Far.): yıl, sene.

sal- (<Tr.): 1. göndermek. 2. metinde gürzü hareket ettirmek sallamak.

şal (<Tr.): 1. tabut. 2. dağ eteği, yamaç.

şalā (<Ar.): davet, çağırma, seslenme.

şalābet (<Ar.): 1. peklilik, katılık, sağlamlık. 2. mânevi kuvvet, dayanma.

sālār (<Far.) kabile veya kabile reisi, baş, başkan, reis, en büyük âmir, başkumandan.

sālār-ı murğān (<Far.+Far.): kuşların başkanı, kuşların başkumandanı.

sālār-ı tuiyur (<Far.+Ar.): kuşların başkanı, kuşların başkumandanı, kuşların komutanı.

şalavāt (<Ar.): Hz. Muhammed'e ve onun soyundan gelenlere okunan dua.

sālḥā (<Far.): yıllar, seneler.

şalıġ (<Tr.): zincirli topuz.

şālını (<Tr.): salınarak.

şaltanat (<Ar.): 1. sultanlık; padişahlık, hükümdarlık. 2. bolluk ve zenginlik, şatafatlı hayat.

sām (<Far.): ateş, od.

şan yir (<Ar.+Tr.): şöhretli yer, şanlı yer, gösterişli yer.

şan- (<Tr.): birşeyin olma veya olmama ihtimalini kabul etmekle beraber, olabileceğine daha çok inanmak, zannetmek, zanneylemek.

şanc- (<Tr.): batırmak.

şancāk (<Tr.): ask. alay bayrağı.

şancı (<Tr.): metinde nöbetlerle azalıp çoġalan aġrı, sıkıntı sesi anlamıyla kullanılmıştır.

şandal (<Ar.): 1.cenaze taşımaya yarayan tabut. 2. oturmaya yarayan sandalye ya da iskemle.

şanduk (<Ar.): metinde içine türlü eşyalar koymaya yarayan çelikten yapılmış araç anlamıyla kullanılmıştır.

şāni' (<Ar.): yapan, işleyen, yaradan.

şan' at (<Ar.): 1. sanat, ustalık; hüner, mārifet. 2. bir şeyi güzel yapmak, bir şeyin güzel ve beġenilir olması için uygulanan kurallar.

sa' ādet (<Ar.): mutluluk.

şā' ika (<Ar.): yıldırım.

sa' iy (<Ar.): çalışma, çaba.

şarb(şarp) (<Tr.): 1. dik, çıkması ve geçilmesi güç yer. 2. güç, güçlük. 3. çetin, sert, şiddetli.

şarşar (<Ar.): şiddetli, gürültülü rüzgar.

şāru (<Tr.): sarı.

şataş- (<Tr.): bir kimseye karşı onu rahatsız edici davranışlarda bulunmak, sarkıntılık etmek.

şav- (<Tr.): uzaklaştırmak, savuşturmak, atlatmak.

şavāb (<Ar.): doğru dürüst., doğru davranış, doğru düşünce.

şavlet (<Ar.): saldırma, ani ve şiddetli atılış.

şavul yurt (<Tr.): çekil, uzaklaş, koş.

şavul- (<Tr.): dağılmak.

şayd (<Ar.): 1. av. 2. avlama, avlanma.

sāyebān (<Far.): 1. sayan, gölgelik. 2. büyük çadır.

şayru (<Tr.): hasta.

sāz (<Far.): **müz**. çalgı, enstrüman.

sāzende (<Far.): çalgıcı.

sebīl (<Ar.): 1. yol. 2. hayrat olarak parasız olarak dağıtılan su.

sebzezār (<Far.): yeşillik, çayırılık, çimenlik, sebze tarlası, bostan.

seccāde (<Ar.): seccāde, üzerinde namaz kılınan küçük kilim, halı.

secdāt-ı bendgān: kulluk ibadeti, kulluk secdesi.

secde (<Ar.): namazda alını, el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere dayamaktan ibāret ibādet vaziyeti.

sedd-i iskender: metinde benzetme yoluyla büyük iskender'e atıfta bulunulmuştur.

sefer (<Ar.): 1. yolculuk. 2. savaşa gitme. 3. savaş. 4. askerinin savaş hālinde veyā savaşa hazır bulunması hālī.

segir (<Tr.): koşmak, koşturmak, hamle yapmak, sıçramak.

segir (<Tr.): sinir.

sehel (<Ar.): 1. azcık, bir parça. 2. kolay.

seher (<Ar.): tan yeri ağarmadan biraz önceki vakit.

sehim-nāk (<Far.): korkunç, korkulu.

selām (<Ar.): bir kişiyle karşılaştığında, birinin yanına gidildiğinde veya yanından uzaklaştığında kendisine söz ve işaretle bir nezāket gösterisi yapma, esenleme.

selāmet (<Ar.): 1. sālīmlik, eminlik, korku ve endişeden uzak olma. 2. selāmete çıkma, kurtulma.

selāṭīn (<Ar.): sultanlar.

selāṭīnzāde (<Ar.+Far.): sultan çocukları.

selīṭe (<Ar.): şirret, küfürbaz kadın.

semā (<Ar.): gökyüzü.

semek (<Ar.): balık.

semend (<Far.): 1. kula at. 2. çevik ve güzel at.

sendere: sendelemek, sarsılmak.

seng (<Far.): taş.

seng-endāz (<Far.): taş atan, dokunaklı söz söyleyen, dokunduran.

ser (<Far.): 1. baş, başkan. 2. baş, kafa, kelle.

serā (<Far.): saray.

serā-perde (<Far.): padişah çadırı, otağ.

serāsīm (<Far.): serser.

serāy (<Far.): 1. saray. 2. büyük konak. 3. hükümet konağı.

serbāz (<Far.): 1. cesur, yiğit. 2. irān'da bir sınıf asker.

serbāz-ı mekkār-ı cihān güzār: yiğitliği, düzenbazlığı ile dünyayı halleden kimse.

ser-bülend (<Far.): başı yüksek; yüce.

serdār (<Far.): asker başı, kumandan, komutan.

serdī (<Far.): sert, kaba ve hoyrat olan kimse.

ser-dih: baş veren, baş verici.

serendi: katı, şiddetli, şedid.

serfirāz (<Far.): başını yukarı kaldıran, yükselten, benzerinden üstün olan.

sergerdān (<Far.): 1. başı dönen, sersem, şaşkın. 2. perişān.

ser-girān (<Far.): başı ağır, ağır başlı.

sergüzeşt (<Far.): serüven, birinin başından gelip geçen şey.

sergüzeşt-i kışsa-yı gerdan keşān: gerdan keşan olayının ya da öyküsünün macerası.

serḥad (<Far.): serhat, hudut, sınır.

serḥoş (<Far.): sarhoş.

serīr (<Ar.): 1. taht. 2. yatacak yer.

serkeş (<Far.): dikbaşlı, başkaldıran; inatçı; itāatsiz.

ser-leşker (<Far.): baş asker, komutan.

sermāye (<Far.): anamal.

sermen- (<Tr.): çemrenmek, sıvanmak.

ser-nīze (<Far.): kargı, mızrak veyā süngü başı.

sernügūn (<Far.): 1. başaşağı olmuş ters dönmüş. 2. tālihsiz, bahtsız.

ser-sebz (<Far.): tāze, yeni yetişmiş; yemyeşil.

ser-tā-ser (<Far.): baştan başa, bütün, hep.

server (<Far.): baş, başkan, ulu, reis.

serverān-ı şāh (<Far.+Far.): hükümdarlar hükümdarı.

server-i ‘ ayyārān (<Far.+Ar.): hileciler, dolandırıcılar hükümdarı.

server-i ser-bāzān (<Far.+Far.): hilecilerin baş önderi.

server-i ser-girān (<Far.+Far.): ağır başlı hükümdar.

serverzāde (<Far.+Far.): başkan veyā reisin evladı.

servi (<Far.): 1. servi, selvi. 2. **mec.** sevgilinin boyu posu.

serv-i ḥirāmān (<Far.+Far.): nazlı sallanan servi, salınarak yürüyüş.

serv-i serdār-ı sālār-ı rüsül: resüller kfilesinin servi boylu önderi, kumandanı. (Hazret-i Muhammed aleyhissalātu vesselam).

şevāb (<Ar.): 1. Allah tarafından mükāfatlandırılan hareket. 2. hayırlı hareket, hayır işleme.

şevāb-ı ‘ aẓīm (<Ar.+Ar.): büyük hayır, büyük iyilik, büyük sevap.

sevdā (<Far.): 1. aşk, sevgi. 2. aşırı segiden doğan bir çeşit hastalık. 3. istek, heves, arzu.

seyf (<Ar.): kılıç.

seylāb (<Far.): sel, sel suyu.

seyr (<Ar.): 1. yürüme, yürüyüş; gitme, hareket. 2. uzaktan bakıp karışmama.

seyr it- (<Ar.+Tr.): gitmek, hareket etmek.

seyrān (<Ar.): 1. gezinme. 2. bakıp, seyretme.

seyyār (<Ar.): 1. gezici, gezen, dolaşan. 2. yerli olmayıp istenilen tarafa taşınabilen.

seyyāre-yi seyr (<Ar.+Ar.): gezen dolaşan ve taşınabilen nesneye bakmak, seyretmek.

şı- (<Tr.): kırmak.

şıdk (<Ar.): 1. doğruluk, gerçeklik. 2. iç, yürek temizliği.

şıġ- (<Tr.): 1. sıġmak. 2. girmek.

şıġa- (<Tr.): sıvamak, okşamak.

şıġan- (<Tr.): kollarını sıvamak.

şıġır göni: sıġır derisi.

şıġır (<Tr.): geviş getirenlerden, boynuzlu evcil büyükbaş hayvanların genel adı.

şın- (<Tr.): 1. kırılmak. 2. yenilmek, azalmak, güçsüzleşmek, zayıf düşmek.

şına- (<Tr.): 1. denemek, tecrübe etmek. 2. imtihan yapmak, sınav yapmak.

şıpā/sıpā (<Far.): sehpa.

sırça (<Tr.): cam, billur.

sırr (<Ar.): gizli tutulan, kimseye söylenmeyen şey.

sıhr (<Ar.): 1. büyü; gözbağcılık, büyücülük. 2. büyü kadar tesiri olan şey, fattanlık.

sil (<Ar.): sel.

silāhşör (<Ar.+Far.): silāhlı adam, silāh eri, savaşçı.

silik- (<Tr.): sarsmak, sallamak.

silkin- (<Tr.): ani bir hareketle korkuyla vücudu sarsılmak, silkelenmek.

simā (<Far.): yüz, çehre, beniz.

simīn (<Far.): gümüşten, gümüş gibi, gümüşe benzer.

simurġ (<Far.): anka kuşu, masal kuşu.

simurġ yünġi: kuş tüyü.

sīne (<Far.): 1. göğüs. 2. yürek (kalb).

sīne pūş (<Far.): göğüslük, zırh.

sīneçāk (<Far.): göğsü, yüreġi yaralı.

sinī (<Far.): büyük bakır tepsi.

siñ- (<Tr.): 1. çekinmek. 2. saklanmak, gizlenmek.

siñir (<Tr.): sinir, kas tendonu, kas.

sipāh (<Far.): ordu, asker.

sipāhi (<Far.): tımar sāhibi süvāri asker.

sipās (<Far.): şükretme, duā etme.

siper (<Far.): 1. arkasına saklanılacak şey. 2. koruyucu engel. 3. gizlenilip savaşılabacak yer veya şey. 4. kuytu korunulabilen yer.

siper al- (<Far.+Tr.): hiçbir yeri görünmeyecek şekilde yatmak.

sitān (<Far.): “alan, alıcı” mānālarıyla birleşik kelimeler yapar.

sitāre (<Far.): 1.yıldız. 2. **mec.** talih, baht.

siyāh (<Far.): 1. kara. 2. zenci.

siyāhi (<Far.): 1. siyaha mensup, siyahla ilgili. 2. s. siyahlık. 3. i. zenci.

siyāset (<Ar.): memleket idaresi.

siylāb (<Far.): sel, taşkın.

siz- (<Tr.): sezmek, farkına varmak, kuşkulanmak.

şofra (<Ar.): sofra; masa, sini vb. şeylerin yemek yemek üzere hazırlanmış durumu.

şoḥbet (<Ar.): dostça, arkadaşça konuşarak hoş bir vakit geçirme, söyleşi.

şol (<Tr.): sol taraf, sol yön, sol cihet.

şonra (<Tr.): sonra.

şoruş- (<Tr.): birbirine sormak.

şovuk (>Tr.): soğuk.

şovulma (<Tr.): metinde kanları kurumadı, çekilmedi anlamında kullanılmıştır.

şoykaş- (<Tr.): omuzlamak, sırtlamak.

söz-nāk (<Tr.+Far.): sözlü.

suāl eyle- (<Ar.+Tr.): soru sormak.

suāl (<Ar.): isteme, istek, soru, sorulan şey.

şubaşı (<Tr.+Tr.): savaş zamanı güvenlik işlerine bakmakla, barış zamanı vergi toplamakla görevlendirilen asker.

sūd (<Far.): 1. kār, kazanç. 2. yarar.

suffe (<Ar.): sofa.

suḥen (<Far.): söz, lakırdı.

şulḥ (<Ar.): 1. barış, barışma, barışıklık. 2. uyuşma, uzlaşma.

sultān (<Ar.): 1. padişah, hükümdar. 2. hükümdar ailesinden olan kadınlardan her biri.

sultān sāḥirān (<Ar.+Ar.): büyücülerin sultanı, büyücülerin hükümdarı.

sultān-ı ḥorāsān (<Ar.+Far.): horasan hükümdarı.

sultān-ı ‘alem (<Ar.+Ar.): hükümdarın sancağı.

sultān-ı şāḥib serīr (<Ar.+Ar.+Ar.): tahtın sahibi olan hükümdar.

sultāni (<Ar.): 1. sultanlara veya hükümdarla ilgili. 2. sultan ve hükümdarlara yaraşan.

şumākī (<Ar.): ebrūli, gayet sert, parlak ve değerli bir taş.

sumāt (<Ar.): sessizlik, susmak, sükūt etmek.

şumurg (<Far.): anka kuşu, masal kuşu.

şun- (<Tr.): uzanmak, el uzatmak, kol uzatmak.

şuni' (<Ar.): yapma, takma, insan yapısı, uydurma, takma, sahte, yaradılıştan olmayan.

su' bān (<Ar.): büyük yılan, ejderhā.

şūret (<Ar.): 1. biçim, görünüş, kılık. 2. tarz, yol, gidiş. 3. çāre.

sūsmār (<Far.): keler, kertenkele denen küçük bir hayvan.

suvār (<Far.): 1. ata binmiş, binici. 2. "binen, binici" mānalarına gelerek birleşik kelimelerde meydana getirir.

şūver (<Ar.): suretler

sübül (<Ar.): sebiller, yollar, caddeler.

sūd (<Tr.): süt.

sūheyli (<Ar.): uygun ve yumuşak.

sūkker (<Ar.): şeker.

sūleymāni (<Ar.): kemer tokası vesāire yapmakta kullanılan kıymetli bir taş.

sülüs (<Ar.): arap harfleriyle yazılan bir tür süslü yazı.

sünbül (<Far.): 1. sünbül. 2. güzellerin saçı.

sūñü (<Tr.): süngü, kargı, mızrak.

sūri- (<Tr.): bir şeyi yerden kaldırmaksızın, çekerek iterek, götürmek, sürüklemek.

sūrūr (<Ar.): sevinç.

sütem (<Far.): 1. zulüm, haksızlık. 2. eziyet.

sütun (<Far.): direk, amud, silindir biçiminde destek.

süzül- (<Tr.): 1. kuşların kanatları ile gerili olarak görünüp bir hareket yapmadan havada ilerlemesi. 2. gönülden akarak gelmek.

Ş

şād (<Far.): sevinçli.

şād ol- (Far.+Tr.): sevinçli, neşeli olmak.

şādılık (<Far.): sevinçlilik, sevinçli olma, neşelilik.

şādir revān (<Far.): etrafında bulunan bir çok musluklardan ve bir fiskiyeden su akan havuz tarzında kubbeli çeşme.

şādī (<Far.): sevinçlilik, gönül rahatlığı, memnunluk.

şādiye (<Ar.): güzel sesle şarkı okuyan şiir söyleyen kadın.

şāh (<Far.): 1. pādīşah. 2. irān veyā efgān hükümdarı.

şāḥ (<Far.): 1. dal. 2. boynuz.

şāhān (<Far.): şahlar.

şāhāne (<Far.): 1. hükümdara ait, hükümdarla ilgili. 2. hükümdara yakışacak şekilde olan, çok mükemmel.

şāhān-1 ʿālem (<Far.+Ar.): dünya şahları, dünyadaki hükümdarlar.

şāh-1 cihān (<Far.+Far.): dünya hükümdarı.

şāh-1 çin (<Far.+Far.): çin ülkesinin hükümdarı.

şāh-1 güzīn (<Far.+Far.): seçilmiş hükümdar.

şāh-1 heft kişver (<Far.+Far.+Far.): yedi ülkenin hükümdarı.

şāh-1 ħubān (<Far.+Far.): güzeller hükümdarı, güzeller şahı.

şāh-1 ʿālem (<Far.+Ar.): dünya; evren hükümdarı.

şāh-1 perriyān: periler hükümdarı.

şahin (<Far.): hızlı hareket eden keskin gözlü yırtıcı kuş.

şāhīn (<Far.): doğan'a benzer bir kuş, av avlamak için terbiye olunur.

şahş (<Ar.): kişi, kimse, şahıs.

şāhzāde: (<Far.) şah oğlu, hükümdar veya pādīşah oğlu, prens.

şākı-: ses çıkarmak, ötmek, şakramak.

şākīr (<Ar.): şükreden, gördüğü iyiliğe karşı dua eden.

şākīrd (<Far.): 1. talebe. 2. çırak, yamak.

şakḳ (<Ar.): 1. yarma, yarılma, çatlama; yırtma, parlama; kırma. 2. yarık, çatlak.

şām (<Far.): akşam.

şān (<Ar.): 1. şan, şöhret, ün. 2. gösteriş, çalım. 3. âdet, tabiāt, huy.

şāʿbān (<Ar.): arabī aylarının sekizincisi, ramazandan önce gelen ay.

şarāb (<Ar.): 1. içilecek şey. 2. şarap.

şark (<Ar.): 1. doğu. 2. avrupa kültürünün dışında kalan müslüman ülkeleri.

şaş- (<Tr.): umulmayan, beklenmeyen veyā olağanüstü bir olay, bir olgu karşısında şaşkın duruma gelmek, hayret etmek, şaşırmak.

şaşa (<Ar.): parıltılı, gösterişli.

şavḳ: ışık, parıltı; şevk.

şāzı (<Far.): sevinç, neşe.

şeb (<Far.): gece.

şebbe ḫayr it- (<Far.+Ar.+Tr.): iyi geceler dilemek.

şeb-i ḫayr (<Far.+Ar.): iyi geceler, hayırlı geceler.

şebrevāne (<Far.): gece giden gibi, gece yolculuğu eden gibi.

şecāʿat (<Ar.): yiğitlik, yüreklilik.

şecer (<Ar.): ağaç.

şeddād (<Ar.): kafir, çok eskiden yemende ād kavminin hükümdarı Allah'a isyan ederek cennet'e benzetmek iddiasıyla irem bağını yaptırmış, bu bağdaki köşke girmeden kavmi ile yani taraftarlarıyla birlikte gazaba uğramış, çarpılmış, yerin dibine geçmiştir.

şefa‘āt (<Ar.): birinin suçundan geçilmesi veyā dileğinin yerine getirilmesi için edilen aracılık.

şefi‘ (<Ar.): şefa‘at eden, bir suçun bağışlanması için aracılık eden.

şefkāt (<Ar.): başkasının kederiyle alākalanmak, acıyarak sevmek, yardıma, sevgiye muhtaç olanlara karşılıksız olarak merhamet ve sevgiyle yardıma koşmak, karşılıksız, sāfi, ivazsız sevgi beslemek.

şehāb (<Ar.): parlak yıldız, kıvılcım, yıldızdan fırladığı zannedilen ve dünyanın atmosferinde bir an görünüp kaybolan gök taşı.

şehāmet (<Ar.): 1. zekā ve akıllılıkla berāber olan cesāret, yiğitlik. 2. irān şāhının bir ünvanı.

şehīd (<Ar.): din veyā yüksek bir ölkü uğrunda ölen kimse; savaşta ölen.

şehr-i mu‘azzam (<Far.+Ar.): büyük şehir, büyük ülke.

şehr-i ‘ummān (<Far.+Ar.): okyanus ülkesi.

şehristān (<Far.): büyük şehir.

şehriyār (<Far.): pādīşāh, hükümdar.

şehsuvār (<Far.): binici, usta binici.

şehzāde (<Far.): hükümdar oğlu prens.

şekil-i sīmā (<Ar.+Ar.) yüz veya çehrenin şekli.

şekl (<Ar.): 1. şekil, biçim, kılık. 2. resim, taslak. 3. türlü, cins, nevi, çeşit. 4. çehre, beniz. 5. hāl, durum.

şemme (<Ar.): 1. bir defa koklamak. 2. en küçük miktar.

şem‘ (<Ar.): 1. mum. 2. ışık.

şenā‘at (<Ar.): fenālık, kötülük.

şeref (<Ar.): 1. büyüklük, yükseklik, ululuk. 2. övünme. 3. üstünlük.

şerh(şerḥ) (<Ar.): 1. açma, ayırma. 2. açıklama, açıklama, açık anlatma.

şerḥ-i pūr sitem (<Ar.+Far.): çok fazla olan dertleri anlatmak veya açıklamak.

şerīf (<Ar.): 1. şerefli, mübārek, kutsal. 2. soylu, temiz.

şerm (<Far.): utanma.

şerr(şer) (<Ar.): 1. fenā, fenālık eden adam, kötü adam. 2. daha (en, pek)kötü.

şeş (<Far.): altı.

şevḳ (<Ar.): şiddetli arzu; keyif, neşe, sevinç.

şeyḥ (<Ar.): 1. yaşlı adam, ihtiyar. 2. bir tekke veyā zaviyede reislik eden ve müritleri bulunan kimse. 3. kabil ve aşiret reisi.

şeytān (<Ar.): şeytan.

şeytānī racīm (<Ar.+Ar.): taşlanmış, recmedilmiş, lanetlenmiş iblis.

şibih (<Ar.): 1. benzeme, benzeyiş. 2. bir şeyin benzeri. 3. benzeyen şey.

şihāb (<Ar.): kıvılcım.

şikār (<Far.): 1. av. 2. avlama. 3. avlanan hayvan. 4. ganīmet düşmandan ele geçirilen mal.

şikār it- (<Far.+Tr.): avlamak.

şikār kov- (<Far.+Tr.): av hayvanını kovalamak.

şikāra getür- (<Far.+Tr.): tuzak kurup avlamak.

şikārāt (<Far.+Ar.): 1. avlar, avlamalar. 2. avlanan hayvanlar.

şikāyet (<Ar.): sızlanma, yanıkma, yakınma.

şikāyet eyle- (<Ar.+Tr.): sızlanmak, yakınmak.

şimāl (<Ar.): 1. sol, sol taraf. 2. coğ. kuzey.

şir (<Far.): arslan.

şirāne (<Far.): arslan gibi kuvvetli, arslan gibi.

şirīn (<Far.): 1. tatlı. 2. sevimli, cana yakın, sempatik.

şirvān (<Far.): iran'da bir kentin adı.

şirvāne (<Far.): aslana benzer, aslan gibi.

şīşe (<Far.): camdan yapılmış ağzı dar uzunca kap.

şīt peygāMBER (<Ar.): Hz. Ādem'in oğullarından ve ondan sonra peygamber olan zāt olup kendisine 50 sayfalık kitab nāzil olmuştur. Kābe-yi Mükerrreme'yi ilk önce taştan bina eden zāt olduğu kısas-ı enbiya'da mezkūrdur.

şitā (<Ar.): kış.

şivān (<Far.): mātem, yas; inleme, sızlanma.

şīve (<Far.): naz, edā.

şol (<Tr.): o, şu.

şöhret (<Ar.): ad yapma, ün, şān.

şöhretler it- (<Ar.+Tr.): ünlü ve tanınmış kişilere gösterilen ilgili ve sıcak davranış.

şuā' (<Ar.): bir ışık kaynağından uzanan ışık telleri.

şuḥ (<Far.): 1. hareketlerinde serbest. 2. neşeli, şen ve oynak (kadın). 3. açık, saçık hayasız kadın.

şūm (<Far.): şom, uğursuz.

şu'le (<Ar.): alev, ateş alevi.

şu'le pertev (<Ar.+Far.): ateş alevinin ışığı.

şutr serā: irak saray, uzak saray.

şücā'at (<Ar.): cesurluk, yiğitlik.

şūd (<Far.): 1. gitti, geçti; gitme, gidiş. 2. mec. öldü.

şühre: zahir ve vāzıh olmak, görünmek, açık olma.

şükkr (<Ar.): görülen iyiliğe karşı gösterilen memnunluk, minnettarlık.

şükkr eyle- (<Ar.+Tr.): Allah'a duyulan minneti ve şükranı dile getirme.

şükṛān (<Ar.): şükṛān alāmeti, iyilik bilme, teşekkür borcu, iyiliğin bilinmesi.

şükṛāne (<Far.): şükür edercesine.

şükür it- (<Ar.+Tr.): bkz. şükür eyle-.

T

tā (<Far.): kadar, dek, değin.

ta‘b (<Ar.): huy, tabiat.

tāb (<Far.): 1. güc, kuvvet, tākat. 2. ışık, parlaklık.

tābi‘ (<Ar.): 1. uyan, tabi olan. 2. boyun eğen.

tābi‘ -i evlad-ı aşḥab-ı resūl: uyan, tabi olan peygamberin arkadaşları ve soyu.

tabs: insan.

tābub (<Tr.): bulup.

tābut (<Ar.): ölü taşınan sandık.

ta‘accüb (<Ar.): şaşakalma, şaşırma, hayret etme.

tāc (<Ar.): hükümdarların başlarına giydikleri cevahirli başlık.

tāc-ı cevher (<Ar.+Ar.): mücevher ve elmasla süslü olan hükümdarların giydiği başlık.

tāc-ı şāhī (<Ar.+Far.): şahlık tacı, hükümdarlık tacı.

tağ (<Tr.): dağ.

taḥammül (<Ar.): 1. dayanma katlanma. 2. kaldırma.

taḥassun (<Ar.): bir kaleye kapanmak, korunmak, tahkim edilmiş bir yere sığınmak.

taḥassun it- (<Ar.+Tr.): bkz. taḥassun.

taḥaṣṣūr (<Ar.): 1. hasret çekme. 2. çok istenilen ve ele geçirilemeyen şeye üzülmeye.

taḥkīk (<Ar.): doğru olup olmadığını araştırmak veya doğruluğunu, yanlışlığını meydana çıkarmak, incelemek, içyüzünü araştırmak.

taḥşil (<Ar.): elde etmek.

taḥsīn (<Ar.): 1. güzel bulup takdir etme, beğenip alkışlama. 2. güzelleştirme, güzel kılma.

taḥsīn eyle- (<Ar.+Tr.): beğenmek, güzel bulmak.

taḥt (<Far.): 1. saltanat koltuğu. 2. saltanat makamı.

taḥt zerrīn: altından yapılmış taht.

taḥt-ı ḥammāl (<Far.+Ar.): tahtı bir yerden bir yere götüren taşıyan köleler.

taḥt-ı ‘azīm (<Far.+Ar.): yüce taht, yüce hükümdar, büyük hükümdar.

taḥt-ı revān (<Far.): omuzda veya deve, fil, at vb. hayvanlara yüklenerek götürülen, üstü örtülü insan taşınan araç.

taḥt-ı zerrīn (<Far.): altın yapılmış saltanat koltuğu.

taḥtigāh (<Far.): 1. taht yeri, 2. başşehir, başkent.

taḥrīr (<Ar.): anlatma, anlatış, güzel bir şekilde ifade eden.

talīm (<Ar.): 1. öğrenme, öğretme, öğretim, öğretilme. 2. okutma, ders verme, verilme.

tamām (<Ar.): 1. tamam, tam, eksiksiz olma. 2. bitme, bitirme, son.

tamāmet (<Ar.): tamamı, herkes

tamām-ı kışşa (<Ar.+Ar.): öykü veyā olayın bütünü.

ta‘n (<Ar.): çok zemmedip yeren, çekiştiren.

tañrı (<Tr.): Allah.

tārīḥ-i şāhīde (<Ar.+Ar.): 1. tarihin kadın şahidi. 2. mezar taşıdaki tarih.

tārumār(tārmār) (<Far.): karmakarışık; dağınık; perişan.

tasasına düş- (<Far.+Tr.): bir olay veyā durum için kaygılanmak.

taşvīr (<Ar.): bir sureti veyā resmi sözlü olarak tarif etme, betimleme.

ta‘yin (<Ar.): bir göreve getirilme.

tažarru‘ (<Ar.): yalvarıp yakarmak.

tāze (<Far.): 1. genç. 2. taze, körpe.

te‘ālā (<Ar.): “yüksek olsun!” mānāsına gelen bir söz olup Allah adıyla birlikte kullanılır: Allah te‘ālī gibi.

teber (<Far.): 1. balta. 2. meşin bıçağı.

teber-endāz (<Far.+Far.): balta atan, balta atıcı.

teberrā (<Ar.): 1. uzaklaşma, uzak durma, çekilme. 2. sevmeyip yüz çevirme.

teblīg (<Ar.): bildiri.

teblīg kıl- (<Ar.): bildirmek.

tecāvüz (<Ar.): 1. ötesine geçme, sınırını aşma, atlama. 2. saldırma, sataşma.

tecessüs (<Ar.): 1. yoklama, araştırma, araştırılma. 2. bir şeyin iç yüzünü araştırıp sırrını çözmeye çalışma; gözetleme.

te‘cil (<Ar.): sonraya bırakmalar, geciktirme.

tecribe (<Ar.): 1. deneme, sınama. 2. deneyim. 3. görmüş geçirmişlik.

tedbīr (<Ar.): bir şeyi te‘min edecek veyā önleyecek yol, çāre.

teftiḥ (<Ar.): 1. gereği gibi sorup araştırma, sorulup araştırılma; bir şeyin doğrusunu bulmak için her tarafı arayıp tarama. 2. kontrol etmek.

tehim (<Ar.): kabahatli, suçlu.

tekbīr (<Ar.): “allahü ekber (Allah uluların ulusudur)” demektir.

teklif eyle- (<Ar.+Tr.): buyur etmek, sunmak, öneride bulunmak.

teklifāt-ı emr ü nehy (<Ar.): buyrulan ve yasak edilen öneriler.

tekrār (<Ar.): 1. bir şeyi iki veyā daha çok defa yapma. 2. zf. yine, bir daha, yeniden.

temālūk (<Ar.): kendine hakim olma, nefsinin tutabilme.

temāşā (<Far.): bakıp seyretme.

temāşā it- (<Far.+Tr.): bakmak, seyretmek.

temevvüc (<Ar.): dalgalanma, dalgalı olma, dalga dalga olma.

ten-be-turāb (<Far.+Ar.): vücudu, teni toprakla ve tozla birlikte.

tenbīh (<Ar.): 1. uyandırma, uyarma, uyarı. 2. bir işin yapılmasını, bırakılmasını, veyā o işten vazgeçilmesini tekrar tekrar hatırlatma.

tenhā (<Far.): 1. yalnız, ıssız, boş. 2. yalnız, tek.

ter (<Tr.): derinin gözeneklerinden sızan renksiz tuzlu sıvı.

terāzu (<Far.): ölçü.

terbiyet (<Ar.): 1. besleyip büyütme, beslenip büyütülme. 2. eğitim. 3. görgü.

terk it- (<Ar.+Tr.): ayrılıp gitmek, bırakmak, ayrılmak.

terk-i cān (<Ar.+Far.): canından vazgeçen, canını tehlikeye atan, canını uğruna feda etmek isteyen.

terkīb (<Ar.): 1. birkaç şeyi birleştirip karışık bir şey meydana getirme. 2. birkaç şeyden meydana getirilmiş şey.

tertīb (<Ar.): 1. dizme, sıralama, hazırlama, düzene koyma. 2. sıra, dizi, düzen.

tertībāt (<Ar.): 1. düzen, düzenleme. 2. karşılayıcı hazırlıklar.

tesbīh (<Ar.): 1. “sübhānallah” kelimesini söyleyerek Allah’a ta’zīm etme. 2. tespah.

teselli (<Ar.): avutma, avundurma.

teselli eyle- (<Ar.+Tr.): avutmak.

teslīm (<Ar.): 1. bir emaneti yerine verme. 2. bir şeyi yeni sahibine verme.

teşbīh (<Ar.): benzetme, benzetilme.

teşne (<Far.): 1. susamış. 2. çok istekli.

tevārih (<Ar.): tarihler.

tevāzu‘ (<Ar.): alçakgönüllülük gösterme.

tevbe (<Ar.): tövbe, işlenmiş bir günah veyā suçun bir daha işlenmeyeceğine dair verilen söz.

tevbe it- (<Ar.+Tr.): bkz. tevbe.

tevekeltü ‘ala allah (<Ar.): Allah’a dayandım ve güvendim, Allah’a tevekkül ettim.

tevekkül (<Ar.): işi Allah’a bırakıp rāzı olma.

téz téz (<Far.): hızlı ve çabuk bir biçimde sıklıkla.

tezyīn (<Ar.): zinetlendirme, süsleme, süslenme.

tūmār (<Far.): yaranın tedavi edimi, yara bakımı.

tīg (<Far.): kılıç.

tīg berrān (<Far.): kesici kılıç, keskin kılıç.

tīg-būrrān (<Far.): bkz. tīg berrān.

tīg-i gamgam: metnin ana karakteri olan kahraman’ın kendine has olan kılıcı.

tīr (<Far.): ok.

tīr-endāz (<Far.): ok atıcı, ok atan.

tiz (<Far.): çabuk, kısa zamanda, tez.

tuhfe (<Ar.): 1. hediye, armağan. 2. yeni çıkma, hoş a gider, güzel şey.

turāb (<Ar.): toprak, toz.

tün- (<Tr.): bir yere konmak, özellikle de metinde geçen ulu kuşun uçtuktan sonra bir yere konması.

türbe (<A.): 1. mezar (genellikle ünlü kimse için yaptırılan). 2. mezar üzerine çatılmış yapı.

türkistān leşkeri (<Tr.+Far.+Far.): türk askeri.

tütün (<Tr.): duman.

ṭa‘ām (<Ar.): yemek, aş.

ṭabak: az derin ve yayvan kap.

ṭabanca (<Far.): tokat.

ṭabīb (<Ar.): hekim, doktor.

ṭabl (<Ar.): davul.

ṭabl-ı āvāz (<Ar.+Far.): davul sesi.

ṭaġ (<Tr.): 1. dağ. 2. sıradağ.

ṭaġıl- (<Tr.): 1. ayrılmak, uzaklaşmak, gitmek. 2. dağılmak, parçalara bölünmek.

ṭāḥ nasinc: hamur doku.

ṭāhir (<Ar.): 1. temiz. 2. abdest ve guslü bozan şeylerden biri bulunmayan.

ṭāife (<Ar.): 1. bölük, takım, guruh, fırka. 2. kavim kabile.

ṭāife dirlik: belirli bir kavim veya kabilenin hayat sağlık ve geçimi.

ṭāk: gökyüzü.

ṭāka (<Ar.): güç, dayanma gücü.

ṭākāt (<Ar.): güç, kuvvet.

ṭākati ṭāk ol-: gücü bitmek, gücü bittiğinden dolayı dayanamaz hale gelmek.

ṭal (<Tr.): ağacın gövdesinden ayrılan kollardan her biri.

ṭal- (<Tr.): suyun içine bütün vücuduyla ve hızla girmek.

ṭal‘at (<Ar.): 1. yüz, surat, çehre. 2. güzellik.

ṭāli‘ (<Ar.): 1. talih, kısmet, kader, baht. 2. doğan.

ṭāli (<Ar.): sonradan gelen; bir şeyin arkası sıra giden.

ṭāli‘ i ṣūm (<Ar.+Ar.): uğursuz talih.

ṭamā-ı ‘ayyārlik (<Ar.+Ar.): aç gözlülük düzenbazlık.

ṭamar (<Tr.): damar.

ṭa‘n (<Ar.): hoş görmemek, kötülemek, birisinin ayıp ve kusurlarını beyan etmek.

ṭanāb (<Ar.): 1. ipler. 2. çadır ipleri.

ta⁶ n-1 zillet (<Ar.+Ar.): düşkünlüğü ya da alçaklığı kötüleyip onu hoş görmemek.

ta⁶p- (<Tr.): 1. kulluk etmek. 2. bulundurmak. 3. boyun eğmek, tabi olmak.

ta⁶pucı (<Tr.): tapan, ibadet eden.

ta⁶r (<Tr.): dar.

ta⁶raf (<Ar.): 1. ön, arka, sağ, sol, üst, alt vb. yanların her biri. 2. yön, yan, doğrultu. 3. yöre, yer.

ta⁶ril- (<Tr.): 1. darlık. 2. sıkıntı. 3. güçlük.

ta⁶ri⁶k (<Ar.): yol.

ta⁶ran (<Far.): karanlık.

ta⁶s (<Ar.): tas, su kabı.

ta⁶sra (<Tr.): dış, dışarı, öte.

ta⁶at (<Ar.): Allah'ın emirlerini yerine getirme, ibadet.

ta⁶avar (<Tr.): binek hayvanı, dört ayaklı çift hayvanı.

ta⁶avile (<Ar.): hayvan katarı, birbiri ardına bağlanmış bir sıra hayvan.

ta⁶avus (<Ar.): tavus kuşu.

ta⁶ayan- (<Tr.):1. dayanmak. 2. güvenmek.

ta⁶azarru⁶ (<Ar.): kendini alçaltarak yalvarma.

ta⁶azı (<Far.): genellikle tavşan avı ve avlarda kullanılan, uzun bacaklı, çekik karınlı, çok çevik bir tür köpek.

ta⁶aziye (<Ar.): taziya.

ta⁶ılsım (<Ar.):1. tılsım, esrarlı bir kuvvet taşıdığına inanılan şey, kimse. 2. sihir, büyü.

ta⁶ılsımāt (<Ar.): tılsımlar.

ta⁶ın-: konuşmak.

ta⁶irāk (<Ar.): sert bir yere çarpan sert bir şeyin çıkardığı ses veya gürültüdür.

ta⁶ıyr (<Ar.): tayr, kuş.

ta⁶ıyr-ı fermān (<Ar.+Far.): metinde geçen murg-ı fermān ber adlı kuşun kuş fermān şeklindeki kısaltılması.

ta⁶ıyur (<Ar.): tuyur, kuşlar.

ta⁶ob(top): ask. gülle veyā şarapnel atan büyük ateşli silah; gülle, şarapnel.

ta⁶ob⁶tolu (<Tr.): ağzına kadar dolu, dopdolu.

ta⁶oğān (<Tr.): doğmak.

ta⁶oğra- (<Tr.): doğramak.

ta⁶o⁶kın- (<Tr.): dokunmak.

ta⁶olan- (<Tr.): dolanmak.

ta⁶olaş- (<Tr.): dolaşmak, gezmek.

ta⁶olayu (<Tr.): çevreyi, etrafı.

oldı (<Tr.): doldu.

olı (<Tr.): dolu.

olu (<Tr.): dolu.

on (<Tr.): 1. giysi, kıyafet. 2. zırh. 3. kılık.

onan- (<Tr.): sslenmek, giyinip kuşanmak.

oyur- (<Tr.): doyurmak.

ufn (<A.): Nuh peygamber zamanındaki byk su baskını hdisesi. (Hz. Nuh'un cenab-ı hak'tan aldığı emri kavmine tebliğ etmesi neticesinde kavminin ekserisi hrmetsizlik ve dinlememezlik yaptıklarından ve zulme başladıklarından, cenab-ı hakk'ın izni ile devamlı ve şiddetli yağmurla byk su baskını oluyor ve nuh peygamber bir gemi yaparak, kendisine iman edenlerle ve her sınıf canlı mahluktan birer çift olarak su zerine ıkıyor ve zlimler suya gark oluyor, peygambere itimad ile tbi olanlar da tufandan kurtuluyor, bu hdisenin vukuu kur'anda sbittir.)

uğ (<Far.): tuğ.

ul' u-yı şems (<Ar.+Ar.): gneşin doğması, gneşin doğuşu.

umn (<Tr.): 1. duman. 2. sis.

ur- (<Tr.): durmak, hareket etmemek.

urn (<Far.): eski iranlılar tarafından Trk diyarına verilen ad.

urn kavmi: Trk milleti.

urgur- (<Tr.): 1. durdurmak. 2. dikip bekletmek, ayağa kaldırmak, ayakta tutmak, dikmek.

uruş- (<Tr.): karşı karşıya gelmek, arpışmak, savaşmak.

uş gel- (<Tr.): rastlamak, tesadf etmek.

uvar (<Far.): duvar.

uymaz (<Tr.): duymaz.

U

ubdiyyet (<Ar.): 1. kulluk, klelik. 2. aşırı bağlılık.

uc (<Tr.): 1. uc, son. 2. kıyı, kenar. 3. sınır.

ucbe (<Ar.): acib ve şaşılacak şey.

ucube (<Ar.): pek acyip şey, garip, şaşılacak şey.

uc-ı felek (<Tr.+Ar.): gkyznn ucu.

ucun- (<Tr.): 1. korkudan sararmak, rengi umak. 2. byklenmek, bbrlenmek.

d (<Ar.): 1. ağa, odun. 2. dağacı.

ukb (<Ar.): kartal, kartal kuşu.

ukb-var: kartal kuşu gibi.

ul (<Ar.): akıllar, zihinler, uslar.

ummn erisi: deniz askeri, okyanus askeri.

‘**umur** (<Ar.): işler hususlar, maddeler, şeyler.

uğrı (<Tr.): gizli.

uğur (<Tr.): eşit, denk.

ul: temel.

ula- (<Tr.): 1. eklemek, bağlamak, katmak. 2. ulaştırmak.

ulu (<Tr.): büyük, yüce.

ulu- (<Tr.): iniltili, ağlar gibi ses çıkarmak.

um- (<Tr.): ummak, ümit etmek, beklenti içinde olmak, beklemek.

umumül-ḥayāt: metinde geçen bir şehir ismi.

uḡāt (<Tr.) 1. hoş. 2. doğru, uygun, iyi, mükemmel, layıkıyla tamam.

ur- (<Tr.): 1. vurmak. 2. dövmek. 3. çarpmak, isabet etmek.

urca: metinde karakterin korkudan saç tellerinin hepsinin yukarı kalktığını, çok korktuğunu belirtmek için kullanılmış bir kelimedir.

uruş- (<Tr.): vuruşma, çarpışma, savaş.

‘**uruş** (<Ar.): arşlar, gökler; tavanlar.

‘**uryān** (<Ar.): çıplak, üryan.

‘**uryān it-** (<Ar.+Tr.): çıplak hale getirmek.

usan- (<Tr.): tekrarlanması, uzun sürmesi dolayısıyla bir şeyden hoşlanmaz veyā sıkılır duruma gelmek, bıkmak, bezmek.

uşanmaz (<Tr.): yapılan bir işe bıkmaksızın devam eden kimse.

uşla- (<Tr.): akıllanmak, akıllandırmak.

uṣṭurlab (<Ar.): astronomi ölçümlerinde kullanılmış tarihi bir ölçüm cihazıdır, kullanım alanları arasında güneş, ay, gezegen ve yıldızın konumlarını belirlemek yer alır, ayrıca yerel saatin ve İslām dininde namaz vakitlerinin belirlenmesi uṣṭurlab sayesinde hesaplanıyordu.

uṣ (<Tr.): işte, şimdi, böyle, öyle ki.

uṣbu (<Tr.): işte bu, işte bundan dolayı.

‘**uṭārid** (<Ar.): merkür gezegeni.

uyḥu (<Tr.): 1. uyku. 2. rüya.

uyluk (<Tr.): bacağın kalçadan dize kadar olan bölümü.

uyura ur- (<Tr.+Tr.): uyur gibi yapıp uyumamak.

Ü

üfür-: metinde büyü okumak, büyü yapmak mânāsına gelmektedir.

üleş- (<Tr.): paylaşmak, pay şeklinde bölüşmek.

ümerā-yı saltanāt (<Ar.+Ar.): padişahlık emirleri, yüksek rütbeli ve unvanlı kişiler.

ümīd (<Far.): umut, umma.

ümmet (<Ar.): 1. bir peygambere inanıp bağlanan cemaat, tâife. 2. bir dille konuşan insanların hepsi.

ürk- (<Tr.): 1. bir şeyden korkup sıçramak. 2. şaşkınlık ve korku duymak. 3. çekinmek.

üstād (<Far.): 1. muallim, öğretmen, usta, sanatkâr. 2. bir ilim veyâ sanat alanında üstün yeri olan kimse.

üstād kavli: metindeki bazı olayları anlatan kavim.

üstüvār (<Far.): 1. sağlam, kuvvetli, dayanıklı. 2. güvenilir.

üşen-(<Tr.): kendinde bir isteksizlik hissederek bir işi yapmakta gevşek davranmak.

üşüb (<Tr.): çok sayıda ve her yandan gelip toplanmak, bir araya gelmek, üst üste yığılmak, birikmek.

üzengi (<Tr.): eyerin iki yanında asılı bulunan ve hayvana binildiğinde ayakların basılmasına yarayan, altı düz demir halka.

üzüg (<Tr.): yüzük.

V

vācibülvücū (<Ar.): varlığı lüzumlu olan, Allah.

vāfir (<Ar.): çok, bol.

vāh (<Far.): vah, yazık.

vahşi (<Ar.): 1. yabanî. 2. acımasız.

vākıf (<Ar.): bilen, haber sahibi, aşina, bir işten iyi haberi olan.

vākı‘a (<Ar.): olay, gerçek.

vākıt (<Ar.): 1. vakit, zaman. 2. saat, günün muhtelif zamanları.

vākt (<Ar.): 1. vakit, zaman. 2. saat, günün muhtelif saatleri.

vallahi (<Ar.): Allah tanık olsun anlamında bir ant sözüdür.

va‘az (<Ar.): 1. bir kimseye, kalbini yumuşatacak, kendisini iyiliğe sevk edecek sürette söz söyleme. 2. dini öğüt.

va‘de (<Ar.): 1. bir iş için önden belirtilen zaman. 2. bir işi geciktirmek için belirtilen zaman.

vār (<Tr.): elde bulunan her şey.

vaşf (<Ar.): 1. nitelik, bir kimsenin veya şeyin taşıdığı hâl sıfat. 2. bir kimsenin veya şeyin durumunu, anlatarak tarif etme. 3. övme.

vaşf-ı hāl (<Ar.+Ar.): içinde bulunulan durum.

vaşf-ı pāki şibih ü rü’yetden berī: onun mübarek ve kudsi sıfatı kalb gözüyle görüldüğünden beri.

vaşlet (<Ar.): 1. ulaşma. 2. kavuşma.

vaşl-ı yār (<Ar.+Far.): sevgiliye ulaşma, sevgiliye kavuşma.

vasulat (<Ar.): 1. ulaşma. 2. kavuşma.

vaveylā (<Ar.): çığlık.

vāy (<Far.): eyvah!

vāz gel- (<Far.+Tr.): vazgeçmek.
vāzgeç- (<Far.+Tr.): niyetten veyā karardan dönmek, caymak.
vāzi^c (<Ar.): 1. alçak, aşağı. 2. mütevazi.
ve's-selām (<Ar.): 1. son söz budur, işte bu kadar. 2. salāt ve selām onun üzerine olsun.
vech (<Ar.): 1. yüz, surat, çehre. 2. üst, satıh, düz, yüz.
vecihle (<Ar.): yüzünden, yönünden.
vedā^c (**vidā**^c) (<Ar.): ayrılma, ayrılış, Allah'a ismarladık, Allah'a emānet olun!
vedūd (<Ar.): çok muhabbetli, çok şefkatli.(Allah'ın sıfatlarından.)
vefādār (<Ar.): vefalı, sözünde, sevgisinde duran.
veger/vegerni (<Far.): ve eğer, ve eğer ne.
vehm (<Ar.): 1. kuruntu, yersiz korku. 2. şüphe, terddüt.
vehme düş- (<Ar.+Tr.): kuruntuya kapılmak, kuruntuya düşmek.
vehm-nāk(vehim-nāk) (<Far.): kuruntulu.
veķār (<Ar.): ağırbaşlılık, temkinlilik.
veled (<Ar.): çocuk.
velhāşıl (<Ar.): sözün kısası, kısacası.
velī (<Far.): velākin, ammā, fakat.
vezīr (<Ar.): vālilik, vekillik gibi yüksek rütbelerde bulunan "paşa" ünvanını taşıyan kimse.
vezīrzāde (<Ar.+Far.): vezir oğlu.
vidā^c (<Ar.): ayrılma, ayrılış, Allah'a ismarladık, Allah'a emānet olun!
vilāyet (<Ar.): il.
vird ehli (<Ar.+Ar.): dua eden kimse, sık sık ve devamlı dua eden kimse.
vird (<Ar.): dua, sık sık ve devamlı okunan dua.
vuşlat (<Ar.): ulaşma, kavuşma.
vusūl (<Ar.): ulaşma, gelme, varma, erişme, yetişme.
vücūd (<Ar.): 1. bulunma, var olma, varlık. 2. insan veya hayvan gövdesi.
vücūda gel- (<Ar.+Tr.): ortaya çıkmak, oluşmak, gerçekleşmek.

Y

yā:(<Ar.): ey! hitap ünlemi.
yā (<Far.): o hālde, öyle ise.
yā allah (<Ar.): bir işe girerken güç kazanmak amacıyla söylenen söz.
yabān (<Far.): 1. çöl, sahrā. 2. yabancı. 3. s. yabanī.
yacān-: 1. çekinmek, sakınmak, ürkmek. 2. korkmak.
yād (<Far.): 1. hatırlama, anma. 2. hatır, gönül. 3. başkası, yabancı.

yadigār (<Far.): yādigār, bir kimseyi veya nesneyi hatırlatacak şey, andaç.

yağı (<Tr.): düşman.

yağma (<Tr.): yağma, talan.

yağrı (<Tr.): kürek kemiği, sırt.

yāğız (<Tr.): karaya çalan buğday rengi, esmer.

yāḥud (<Far.): 1. veya, isterseniz. 2. iyisi, daha doğrusu.

yaḳīn (<Ar.): sağlam.

yāḳūt (<Ar.): yakut, değerli süs taşı. (kırmızı, sarı, beyaz, mavi renklerde olur.)

yāl ü bāl (<Far.): boy ve bos, boybos düzgünlüğü, endam.

yāl (<Far.): kuvvet, güç.

yaluḡuz (<Tr.): yalnız.

yalvar- (<Tr.): birinden kendini acındırarak sözlerle, ısrarla ama saygılı bir biçimde dilekte bulunmak.

yama- (<Tr.): yama koyarak onarmak, yamalamak; tamir etmek.

yamān (<Tr.): güç, beceri veya etki olarak alışılmışın üstünde olan, olağanüstü.

yankulan- (<Tr.): yankılanmak, sesin bir yere çarpıp geri dönmesiyle duyulan ikinci ses.

yaḡa (<Tr.): 1. bunun yanısıra, hem, aynı zamanda. 2. yan, taraf.

ya'ni (<Ar.): 1. demek, şu demek. 2. sözün kıyası, doğrusu, senin anlayacağın.

yār (<Far.): 1. sevgili. 2. dost.

yarak (<Tr.): 1. ask. silah, mühimmat, harp ağırlığı, teçhizat. 2. hazırlık. 3. donanım, teçhizat.

yaramaz (<Tr.): bir işe yaramayan, uygun ve yararlı olmayan.

yārān (<Far.): dostlar.

yārān-ı vefādār (<Far.+Far.): vefalı, sözünde ve dostluğunda devamlı olan dost.

yaraş- (<Tr.): uyuşmak, yakışmak, layık olmak, gerekmek.

yār-ı şadık (<Far.+Ar.): yürekte bağlı olan dost.

yār-ı vefādār (<Far.+Far.): vefalı, sözünde ve dostluğunda devamlı olan sevgili.

yārın (<Tr.): ertesi gün.

yārılık it- (<Far.+Tr.): dostluk etmek, dostlukla birlikte yardım etmek.

yaşan- (<Tr.): 1. düzenlemek, toplamak. 2. yönelmek, dayanmak.

yaşdan- (<Tr.): yaslanmak, dayanmak, güvenmek.

yaşduḡ (<Tr.): yastık.

yatiş- (<Tr.): sakinleşmek, durmak.

yavru (<Tr.): yavru.

yavuz (<Tr.): alā, fevkalāde, sert, pek sert.

yayan (<Tr.): yaya olarak, yürüyerek.

yāylu (<Tr.): yanları ve üstü kapalı, dört tekerlekli, sarsıntıyı önleyecek şekilde yaylar üzerine bindirilmiş atla çekilen türden binek araba.

ye- (<Tr.): yemek.

yedek (<Tr.): peş.

yedi iklim: tüm dünya, bütün evren.

yeg (<Tr.): iyi, üstün, daha iyi.

yegle- (<Tr.): bir şeyi ötekilerden daha üstün, daha uygun görüp ona yönelmek.

yek (<Far.): bir tek.

yek pāre (<Far.): tek parça, bütün.

yekdest (<Far.): tek el.

yel (<Tr.): yel, rüzgar.

yele (<Tr.): bazı hayvanların ensesindeki kıllar.

yelken (<Tr.): metinde **mec.** kuşun kanadı gemi yelkenine benzetilmiştir.

yemīn (yemūn) (<Ar.): ant, yemin.

yemīn (<Ar.): sağ, sağ yön.

yeṇ- (<Tr.): kazanmak.

yeṇ (<Tr.): 1. uzun kollu elbise. 2. giysi kolunun dirsekten aşağı bölümü.

yesār (<Ar.): sol, sol taraf.

yet- (<Tr.): bir yere erişmek, ulaşmak, yetişmek, gelmek.

yetūr- (<Tr.): 1. ulaştırmak, eriştirmek. 2. yetiştirmek.

yevm (<Ar.): gün.

yevm-i maḥşer (<Ar.+Ar.): kıyamet günü

yıḡnaḡ (<Tr.): topluluk, kalabalık.

yıḡnak (<Tr.): topluluk, kalabalık.

yırt- (<Tr.): 1. kumaş gibi bükülüp katlanan şeyleri parçalamak. 2. yok etmek, bastırmak. 3. vücudu kanatacak kadar derin çizmek yaralamak.

yi- (<Tr.): yemek.

yig (<Tr.): iyi.

yigid (<Tr.): yiğit, genç, delikanlı.

yigirmi (<Tr.): yirmi.

yigren- (<Tr.): iğrenmek, tiksilmek.

yil (<Tr.): yel, rüzgar.

yir (<Tr.): 1. yer. 2. dünya, yeryüzü. 3. toprak.

yit- (<Tr.): ulaşmak, erişmek, yetişmek, varmak.

yohsa (<Tr.): yoksa, aksi takdirde anlamında kullanılan bir söz.

yoldaş (<Tr.): 1. yol arkadaşı. 2. arkadaş, dost. 3. ortak bir görüşü benimseyenlerden her biri.

yöre (<Tr.): çevre, etraf.

yu- (<Tr.): yıkamak, temizlemek, kaldırmak.

yuda yöresi: metinde geçen bir memleket adı.

yül (<Tr.): yol.

yumruğ döğ- (<Tr.+Tr.): aşırı üzüntü, pişmanlık ve çaresizlik gibi duygularla kendi kendine vurmak, çok üzölmek, çok pişman olmak.

yun- (<Tr.): yıkanmak.

yurd (<Tr.): 1. sahip olunan arazi, emlak. 2. memleket, diyar.

yuşu- (<Tr.): yorulmak.

yüce (<Tr.): yüksek, büyük, ulu, ulvi.

yüñ (<Tr.): 1. yün. 2. tüy, kuş tüyü.

yüz sür- (<Tr.): saygı ile yere kapanmak.

yüz ur- (<Tr.): saygı ile yere kapanmak, secdeye kapanmak.

Z

zabt (<Ar.): 1. sıkı tutma. 2. idaresi altına alma, kendine mal etme. 3. silah kuvveti ile bir yeri alma.

zāde (<Far.): 1. oğul, evlat. 2. soylu kişi.

zafer (<Ar.): 1. savaşta kazanılan başarı. 2. belli bir uğraş sonucunda kazanılan başarı.

zağ (<Far.): karga ve kuzgun.

zāhid (<Ar.): çok aşırı sofu; kaba sofu.

zāhide (<Ar.): (Tas.) borç olan ibadetlerden, aslı vazifelerden başka dünya süs ve makamlarından ferāğāt eden kimse, sofi, zühd ve perhizkārlıkla muttasıf.

zāhir (<Ar.): görünen, görünücü, açık, belli, meydanda.

zāhir ol- (<Ar.+Tr.): görünmek, belli olmak.

zāhire kıl- (<Ar.+Tr.): azık olarak bir kenara ayırmak, erzak olarak depolamak.

zaḥm (<Far.): yara.

zaḥmet (<Ar.): 1. sıkıntı, eziyet, rahatsızlık. 2. zor, güç. 3. yorgunluk.

zāid (<Ar.): artan, artıran.

zāil (<Ar.): 1. sona eren, devamlı olmayan. 2. geçen, geçmiş olan.

zakḫum (<Ar.): cehennemde bir ağacın ismi.

zālim (<Ar.): zulm eden, zulüm eden.

za' frān (<Ar.): safran.

za' if (<Ar.): zayıf, güçsüz, kuvvetsiz, tākatsız.

zār (<Far.): 1. perişan, ağlayan, inleyen. 2. inilti.

z̄arf (<Ar.): kab, kılıf, mahfaza.

z̄ārī eyle- (<Far.+Ar.): inlemek, ağlamak.

z̄ārī (<Far.): inleme, ağlama.

z̄ārūrī (<Ar.): mecbūri, zorunlu, ister istemez olacak olan.

z̄āt (<Ar.): s̄ahib, m̄alik, şahıs.

z̄āt-ı p̄āki ḥālīk: hürmete layık olan mübārek Allahım.

z̄aya gel- (<Ar.+Tr.): kaybolmak.

z̄āyi' (<Ar.): elden çıkan, kaybolan, yitik; zarar, ziyan.

zebāni (<Ar.): cehennemde vazife gören melek.

zeber (<Far.): üst.

zeberced (<Ar.): zümrütten daha açık yeşil olan ve zümrüt kadar değeri olmayan bir süs taşı.

zebūn (<Far.): zayıf, güçsüz, āciz.

zede (<Far.): vurulmuş, çarpılmış, tutulmuş, uğramış, yakalanmış m̄anālarına gelerek birleşiklikler yapar.

zēhi (<Ar.): 1. ne güzel, ne hoş. 2. āferin, bravo!

zehr ḥazinesi: zehirin bulunduğu hazne, organ.

zēhre (<Far.): öd, safra.

zēhre-çāk (<Far.): öd patlamış, korkmuş, korkak.

zēhresi çāk ol- (<Far.+Tr.): çok korkmak, öd patlamak.

zēlīl (<Ar.): hor, hakir, alçak aşağı tutulan, aşağılanan.

zēmīn (<Far.): yer, yeryüzü.

zēnān (<Far.): kadınlar.

zēnbūri (<Ar.): arı gibi, arı ile ilgili.

zēncīr (<Far.): zincir.

zēncīr-i zen (<Far.+Far.): zincir vurucu, zincir vuran, zincir atan, zincir çalan.

zēnek (<Far.): küçük kadın, kadıncağız, kadıncık.

zēng (<Far.): zil.

zer (<Far.): 1. altın. 2. akçe, para.

zer-beft (<Far.): sırmalı kumaş.

zērre (<Ar.): pek ufak parça, molekül.

zerr-i ḥāş (<Ar.+Ar.): saf en küçük parça, katışıksız en küçük parça.

zerrīn (<Far.): 1. altından yapılmış, altın. 2. altın gibi sarı. 3. parlak.

zēvāl (<Ar.): 1. yok olma, yok oluş. 2. batma.

zēvķ (<Ar.): 1. lezzet alma, hoş gitme, tatma. 2. hoş, hoş gitme.

zēyn (<Ar.): süs, bezek.

zırh (<Far.): zırh, demirden örme veya dökme savaş elbisesi.

ziber (<Far.): üst.

zihî (<Ar.): 1. ne güzel, ne hoş. 2. âferin, bravo!

zıkr (<Ar.): anma, anılma.

zıkr it- (<Ar.+Tr.): hatırlamak, anılmak.

zillet (<Ar.): hakirlik, horluk, alçaklık, aşağılık.

zindân (<Far.): 1. karanlık, yeraltı hapisanesi. 2. pek karanlık sıkıntılı yer.

zinde (<Far.): diri, canlı, yaşayan.

zînet (<Ar.): süs, bezek, kıymetli eşya.

zinhâr (<Far.): sakın! asla olmaya, aman!

zîr (<Far.): alt, aşağı.

zira (<Far.): çünkü, şundan dolayı ki.

zişt (<Far.): çirkin.

ziyâde (<Ar.): 1. artma, çoğalma. 2. çok bol. 3. aşırı fazla.

ziyâfet (<Ar.): misafire yedirip içirme, misafir kabul etme.

ziyân (<Far.): zarar, kayıp, hasar.

ziyâret (<Ar.): görmeye gitme, görüşmeye gitme.

ziynet (<Ar.): süs, bezek, kıymetli eşya.

zuhal (<Ar.): satürn gezegeni.

zuhur (<Ar.): görünme, meydana çıkma.

zuhura gel- (<Ar.+Tr.): ortaya çıkmak, meydana gelmek.

zulm (zulüm) (<Ar.): cefa, eziyet, haksızlık.

zulmât (<Ar.): karanlıklar.

zulumât (<Ar.): karanlıklar.

zür (<Far.): kuvvet, güc.

zür bâzu: kol kuvveti.

zurnâ (<Far.): keskin bir ses çıkararak ve çoğu zaman davulla veya dümbelekle birlikte çalınan nefesli çalgı.

zühre (<Ar.): çoban yıldızı, çulpan, kervânkırân, venüs.

zülcelâl (<Ar.): celâl, ululuk sâhibi olan Allah.

zümre-yi ibrâr (<Ar.+Ar.): yapılan iş ve amellerin doğru olduğuna yemin eden kişiler ya da topluluk, yeminini doğrulatmak zorunda kalan kişi ya da topluluk.

DİZİN OLUŞTURULURKEN

Metinde geçen özel adlar dizini oluşturulurken kahraman ve mekan adları tespit edilerek alfabetik sıra dikkate alınarak geçtiği varak numaraları verilmiştir.

ÖZEL ADLAR DİZİNİ
1. KAHRAMAN ADLARI DİZİNİ

A

Ādem nebī: 147b.1.

Ādem-i nebī: 3a.8.

Ādemī Şafi: 147a.6, 218a.2.

Ādem-i şani^f: 164b.6.

Afirāsiyāb: 126b.10.

Afrāsiyāb: 128a.6.

Aṅaron: 175b.10, 193a.2, 247a.4.

Arkāş Hūn Hūr: 98a.3.

Arkāş-ı Hūn Hūr: 55a.3.

Atlāş Hān: 104a.2.

‘**Anātus:** 175b.11.

‘**Ankerūş:** 12b.9.

‘**Āşım:** 22b.10, 57b.8, 59b.1, 86a.3, 87b.10, 122a.1, 242a.2, 251a.9.

‘**Attār:** 134a.3, 201b.10, 206a.7, 207b.10, 208a.4, 208a.10, 208b.9, 209a.10, 209b.9, 210b.2, 210b.4, 210b.6, 215b.1, 218b.6, 219b.6, 221a.4, 221a.11, 221b.5, 221b.9, 222a.7, 222a.9, 222a.11, 222b.5, 223b.8, 224a.10, 224b.1, 226a.1, 226a.4, 227a.6, 228a.8, 232b.8, 232b.10, 233a.11, 239a.7, 240b.4.

‘**Azār:** 192a.9.

‘**Azrā’il:** 99b.8, 215b.6.

B

Bānu: 231b.11.

Behmen Gevhi: 140b.3.

Behmen: 14a.5, 169a.9, 180a.10, 189b.1, 190a.6, 191b.11, 231b.9, 232b.4, 235a.3, 238b.6, 239a.4, 240b.1, 245b.1, 250b.11, 251b.6, 252a.1, 253a.1, 253a.6.

Behrām Cebeli: 22b.11, 25b.5, 29b.6, 46a.4, 70b.2, 70b.11, 72b.1, 93b.8, 102a.8, 112b.9, 112b.11, 118b.11, 140b.1, 145a.2, 173a.2, 178b.3, 189a.1, 190a.4, 251b.5.

Behrām: 10b.4, 10b.6, 10b.11, 11a.6, 11b.4, 11b.7, 11b.8, 12a.3, 12a.10, 13b.1, 13b.3, 13b.8, 13b.9, 30a.2, 30a.9, 30a.10, 30a.11, 30b.1, 30b.11, 31a.1, 31a.2, 46b.5, 48a.6, 54b.11, 71a.7, 72b.3, 72b.6, 72b.9, 72b.11, 73a.2, 75b.2, 75b.5, 75b.7, 91a.6, 91a.7, 91a.8, 91a.9, 91a.10, 91a.11, 91b.1, 91b.3, 91b.5, 91b.7, 92a.5, 92a.6, 92a.8, 92a.10, 92b.2, 93a.6, 93b.6, 95a.3, 95a.4, 95a.6, 95a.9, 95a.10, 95b.3, 95b.9, 95b.10, 96b.8, 96b.10, 97a.2, 97a.3, 97a.4, 112b.10, 113a.4, 113a.8, 113b.1, 114a.3, 114a.4, 114a.11, 115a.4, 145a.6, 145b.5, 148b.8, 148b.11, 149a.2, 151a.3, 151a.4, 151a.6, 180a.2, 180a.8, 180a.9, 180a.11, 180b.1, 183a.9, 186a.7, 186b.1, 186b.2, 186b.3,

186b.4, 189a.9, 190a.7, 192a.1, 225a.1, 225b.1, 225b.7, 231b.10, 232a.9, 232b.3, 233b.11, 234a.6, 235b.1, 236a.1, 236a.5, 236a.8, 236a.9, 237a.4, 237a.7, 237a.8, 237a.10, 238a.6, 238b.5, 239a.8, 241a.6, 241a.10, 247a.5, 250b.11, 252a.4, 252b.10, 256a.4, 258a.4,

Behrām-ı seng-endāz: 54b.11, 71a.7, 96b.5.

Behtarür: 55a.1.

Behzād: 55a.3, 72a.8, 98a.5.

Burd bin Mihlāl: 3b.7.

Burd: 3b.8.

C

Cihān-dārı Behzād-ı Cihān Tācı: 71a.2.

Cüneyd Kāv: 50a.4.

Ç

Çemişid: 126b.9.

D

Dāveri Bolgāri: 55b.3.

Dāvud Bolgāri: 71a.3, 140b.3.

Dāvud: 127b.3.

Dilşād: 63b.9, 66a.3, 66a.8, 66a.11, 66b.3, 66b.5, 121a.10, 252a.4.

Düzd Efser: 58a.3, 59a.2, 64b.6, 64b.9, 65a.1, 66a.5, 85a.10, 85b.4, 90b.8.

Düzd-i Efser: 60b.3, 62a.10, 65b.5, 74a.5, 85a.2, 107b.4.

Düzdü Efser: 84b.11.

E

Ebu'l Kaşım: 17a.8.

Ehermen: 211b.3.

Ehirmen: 27b.6.

Ekvāl: 29a.10, 29b.6, 47b.3, 145a.8, 145b.1, 145b.6, 145b.9, 146a.3, 148a.6, 148a.9, 150a.1, 173a.6, 173a.8, 173a.9, 180a.1, 181a.9, 181a.10, 181b.11, 182a.1, 182a.4, 182a.7, 183a.3, 183b.5, 184a.9, 184b.1, 185a.6, 185a.8, 186a.2, 186b.10, 187a.2, 187b.5, 188b.1, 188b.3, 189a.7, 189a.8, 190a.8, 190a.9, 190a.11, 190b.5, 191a.7, 191a.10, 191a.11, 191b.2, 191b.9, 192a.4, 193a.4, 193a.7, 194b.2, 194b.3, 199a.7, 201b.10, 203a.1, 204a.3, 204a.11, 204b.5, 204b.6, 205a.1, 205b.3, 206a.1, 206a.3, 206a.4, 221b.11, 222b.6, 227a.6, 232b.7, 243a.3, 243a.5, 246b.9, 256a.11.

Ekvāl-i div: 144a.11, 144b.5.

Elhān-ı Murgān: 213b.3.

Er Kaşib-i Hün Huri: 71a.11.

Erdevān: 63a.11.

Erre: 212b.11, 213b.2, 213b.8, 214b.3, 220b.2, 221a.10, 223a.4, 224a.7, 225a.6, 225a.7, 240b.6.

Evrān-ı Hıṭāyi: 112a.4.

Ezrāk: 32b.8, 32b.11, 36a.10, 36b.2, 37a.11, 37b.4, 38a.9, 40b.5, 40b.6, 40b.10, 41a.2, 41a.4, 41b.6, 57b.6, 130a.11, 133a.11, 134b.1, 135b.4, 145a.5, 148b.9.

F

Fermān Berm: 216b.10.

Ferruḥ zādı Sertān-ı Mücher: 104a.3.

Firidūn: 163a.10.

Fir'āvān: 136a.6.

H

Habeşe-i Seyf' Adani: 71a.3.

Habeşe-i Seyf' Adani: 71a.3.

Ḥar Pāyi: 148a.3.

Ḥāver: 127b.3.

Hayyāl Ceng Cüy: 97b.8.

Hayyāl-i Ceng-i Cüy: 54a.10.

Helāhil: 148a.4, 189b.8.

Helhelān: 20b.1, 257b.4, 257b.5, 258a.7.

Helhelān-ı heft diyāri: 71a.10.

Her Ber: 55a.6.

Hıṭāyi: 112a.8.

Hilhelān: 7a.2.

Hilūn: 98a.5.

Hilūn-ı kūhi: 54a.4.

Huşenk: 7a.2, 7a.3, 7a.5, 7a.8, 7a.11, 7b.4, 7b.6, 7b.8, 7b.9, 8a.1, 10a.11, 10b.5, 11b.10, 12a.4, 12b.10, 14a.9, 14b.11, 15a.11, 16a.7, 17a.4, 18a.4, 18a.6, 20b.1, 22a.5, 22b.1, 22b.5, 25a.6, 26b.10, 31b.3, 32a.4, 32b.3, 32b.10, 36a.9, 36b.3, 36b.4, 40a.5, 42b.3, 43b.9, 44b.8, 46a.2, 46a.10, 47b.7, 48a.3, 50a.10, 51b.5, 52a.9, 52a.10, 52b.1, 52b.2, 52b.3, 52b.4, 53b.3, 53b.7, 54a.11, 54b.2, 54b.10, 55b.2, 55b.3, 55b.9, 55b.10, 55b.11, 56b.3, 57b.4, 58a.11, 58b.6, 59a.4, 59a.6, 59a.9, 59b.3, 59b.6, 60a.4, 63a.11, 65a.5, 65a.7, 65a.10, 65b.2, 65b.7, 65b.9, 65b.11, 66a.2, 66a.6, 66b.11, 69a.8, 69b.9, 70b.5, 70b.9, 72b.10, 73a.3, 74b.3, 74b.6, 76a.7, 78a.1, 78b.6, 80b.6, 80b.8, 80b.11, 81a.10, 85b.1, 85b.8, 85b.9, 86a.1, 86a.9, 88a.1, 89a.9, 89b.6, 89b.8, 90b.8, 93b.9, 96b.1, 96b.7, 98a.10, 99a.10, 102b.3, 104b.2, 105b.11, 107b.7, 109b.6, 112a.6, 117b.6, 118a.4, 120b.3, 120b.4, 120b.9, 121a.7, 124b.11, 125b.6, 125b.9, 126b.10, 127a.9, 127a.11, 127b.2, 127b.6, 127b.8, 128a.9, 128b.6, 129b.2, 138a.3, 138a.7, 139b.10, 140b.10, 141a.7, 141a.8, 141b.1, 141b.6, 142b.5, 143b.2, 143b.3, 145a.10, 146b.5, 146b.6, 152b.8, 181a.4, 190a.3, 190a.7, 194a.9, 194b.3, 202a.7, 207a.1, 226a.6, 238a.11, 239b.1, 241b.2, 241b.8, 241b.11, 242a.5, 243a.9, 243b.2, 243b.10,

244a.8, 244b.2, 251b.1, 251a.3, 251a.7, 251b.1, 252b.2, 252b.8, 253a.5, 254a.2, 255a.1, 255a.5, 255b.5, 256b.2, 257a.6, 257b.3, 257b.4, 257b.6, 257b.8, 257b.9, 257b.11, 258a.1, 258a.6, 258a.8, 259a.7, 259a.10, 259b.3, 259b.6, 259b.8.

Hüner Ber: 97b.11, 98a.1, 98a.2, 140b.3.

G

Ġazanfer Merdān: 98a.4.

Gehlān: 175b.11.

Gerdan Keşān: 18b.10, 19a.5, 22b.10, 23a.2, 23b.2, 23b.5, 23b.6, 24a.9, 25b.5, 28a.3, 28a.9, 28a.11, 34a.8, 35b.1, 36a.4, 37b.3, 42a.1, 46a.9, 47a.11, 47b.9, 57b.5, 58b.10, 59a.7, 59b.7, 59b.11, 60a.11, 60b.2, 60b.4, 60b.9, 61a.10, 62a.1, 62a.2, 62a.3, 62b.5, 63a.1, 63b.2, 63b.5, 63b.6, 63b.8, 64a.1, 64a.10, 64b.1, 64b.2, 65a.2, 65a.6, 65a.8, 65b.6, 69b.10, 70a.2, 70b.7, 74a.5, 74a.8, 74b.11, 78b.7, 81a.1, 81a.10, 82a.8, 82a.11, 85a.3, 85a.5, 88a.4, 88a.9, 88a.11, 88b.1, 88b.2, 88b.10, 89a.9, 91b.4, 92a.4, 94a.1, 94a.4, 94a.5, 94a.6, 94b.9, 95a.2, 95a.4, 95b.6, 99b.9, 104b.9, 105a.7, 105a.9, 105b.7, 105b.8, 106b.10, 107a.7, 107b.1, 108a.7, 108b.5, 109a.5, 109b.5, 110a.7, 114b.9, 115a.5, 118b.2, 118b.5, 120a.9, 120a.10, 121a.11, 121b.11, 122a.6, 122a.7, 122a.9, 122a.11, 122b.8, 122b.11, 123a.5, 123b.8, 123b.10, 124a.4, 124a.6, 124a.7, 124b.3, 125a.2, 125a.5, 127a.3, 128b.2, 129a.6, 129a.10, 129a.11, 129b.1, 129b.3, 129b.6, 129b.11, 130a.10, 134a.4, 134b.6, 135a.3, 135b.3, 136a.11, 136b.3, 136b.10, 138a.3, 138b.10, 138b.11, 141a.1, 141b.2, 144a.1, 144a.3, 146a.5, 146a.10, 146b.5, 146b.8, 152a.1, 176b.4, 176b.7, 176b.7, 177a.6, 177a.8, 177a.10, 177a.11, 177b.7, 177b.11, 178a.1, 178b.7, 179a.6, 179b.6, 179b.8, 185a.5, 186b.1, 188b.11, 189a.11, 189b.4, 192a.1, 232a.3, 232a.5, 235b.1, 235b.11, 236a.2, 236a.3, 238a.1, 238a.6, 238a.10, 238b.4, 239a.9, 239b.4, 241a.6, 241a.10, 241b.1, 241b.3, 241b.5, 241b.8, 242a.3, 242a.6, 242a.8, 242b.4, 242b.7, 242b.10, 243a.9, 243b.9, 244a.3, 244a.6, 244a.7, 244a.8, 244b.7, 245a.4, 245a.5, 247a.4, 251a.8, 253a.1, 253b.7, 254b.6, 255a.5, 258a.4, 260b.3.

Gerdan: 60a.9, 63b.4, 140a.8.

Gerdan-ı Keşān: 60a.6.

Gülruḥ: 169a.10, 253a.1.

Henṭuş Ġarçı-yı Žahhāk-ı Cüvān Baḥt Ercib māverā-yil nehri: 55b.5.

İ

İdris benī: 203b.10, 258b.5.

İdris peygāMBER: 3b.9, 256a.7.

İfrit: 190b.6, 191b.5, 191b.6, 191b.8, 191b.9, 192a.2, 192a.10, 210b.7.

İklāni Ḥabeş Mehyār Zengi: 55a.10.

İlon: 57b.10.

İsfendiyār Baḥri: 68b.9, 103b.4.

İsfendiyār: 68b.9, 69a.7, 103b.4, 103b.6, 103b.9, 104b.11, 105b.2, 106a.5, 106a.8, 106a.9, 106b.1, 107a.3, 107b.3, 107b.8, 107b.10, 108a.4, 108a.5, 109a.10, 110a.2, 111a.2, 111a.9, 111a.11, 112a.2, 112b.1, 112b.6, 112b.10, 113a.4, 113a.7, 113a.9, 113a.11, 113b.1, 113b.6, 114a.1, 114a.6, 114b.1, 114b.7, 114b.9, 115a.3,

115a.4, 115a.9, 115b.6, 116a.5, 116a.7, 116b.2, 116b.5, 116b.8, 116b.10, 117a.9, 168a.9, 186b.11.

İskender: 128a.10.

İsrâfil: 102b.7.

K

Ḳābil: 3a.10, 231b.1.

Ḳāhir Ḥāvāri: 97b.1.

Ḳāhir: 97b.3, 97b.4.

Ḳāhir-i Ḥāvāri: 55a.9.

Ḳahḳaha-ı Fil Suvār: 110a.6.

Ḳahramān: 2b.2, 2b.5, 4b.3, 5a.1, 5a.6, 5a.9, 5b.1, 5b.5, 5b.8, 6a.5, 6a.7, 6a.8, 6b.3, 6b.4, 6b.6, 6b.11, 8a.3, 8a.4, 8b.3, 9a.2, 9a.10, 9a.11, 9b.5, 9b.6, 9b.7, 9b.11, 10a.3, 10a.7, 10b.3, 10b.11, 11a.6, 11a.10, 11b.3, 11b.4, 11b.5, 11b.7, 13b.2, 13b.3, 13b.7, 14a.2, 14a.3, 14b.4, 14b.6, 14b.8, 15a.6, 15b.6, 15b.9, 16a.2, 16a.6, 16a.9, 16b.2, 16b.3, 16b.6, 16b.8, 16b.11, 17a.3, 17a.6, 17b.8, 19a.2, 19a.3, 19a.5, 19b.2, 19b.3, 19b.7, 20a.6, 20b.7, 21a.2, 21a.8, 21a.9, 21a.10, 22a.7, 22a.9, 22b.3, 22b.4, 22b.6, 22b.7, 22b.9, 23a.2, 23a.9, 23b.4, 24a.5, 24a.7, 24a.10, 24b.2, 24b.5, 24b.6, 24b.7, 25a.2, 25a.7, 25a.11, 25b.3, 26b.11, 27a.1, 27a.7, 27a.8, 27a.11, 27b.2, 27b.3, 27b.10, 28a.1, 28a.3, 28a.7, 47a.11, 47b.9, 48a.6, 50b.4, 50b.6, 50b.9, 50b.10, 51a.1, 51a.4, 51a.5, 51a.6, 51b.6, 51b.9, 58b.8, 63b.1, 64a.1, 64a.3, 64a.9, 64b.3, 64b.4, 64b.11, 66a.11, 66b.1, 66b.4, 66b.5, 66b.7, 66b.9, 67a.4, 67b.3, 67b.5, 67b.10, 67b.11, 68a.3, 68a.10, 68b.1, 69a.8, 69b.8, 71b.1, 71b.10, 73a.4, 75a.8, 76a.8, 76a.9, 76a.10, 76b.1, 76b.2, 76b.6, 76b.10, 76b.11, 77a.2, 77a.3, 77a.6, 77a.7, 77a.8, 77b.6, 77b.7, 77b.9, 77b.10, 78a.3, 78a.4, 79b.6, 79b.8, 80a.4, 80a.8, 80a.10, 80a.11, 80b.3, 80b.11, 81a.2, 81b.4, 81b.5, 81b.8, 81b.10, 82a.2, 82a.6, 82b.1, 82b.3, 83b.5, 83b.6, 85b.9, 86a.10, 86b.3, 86b.5, 86b.6, 86b.7, 86b.11, 87a.5, 87a.6, 87a.8, 87a.9, 87b.4, 89a.11, 89b.1, 90b.3, 90b.5, 91a.4, 93a.5, 93a.7, 93a.9, 95a.11, 95b.1, 96a.1, 96b.9, 99a.4, 99a.11, 101a.7, 101b.4, 101b.9, 102b.10, 102b.10, 103a.4, 103a.5, 104a.4, 104b.4, 104b.10, 105a.2, 105a.3, 105a.4, 105a.7, 105a.8, 105a.11, 105b.4, 105b.7, 105b.11, 106a.1, 106a.2, 106b.2, 106b.8, 106b.10, 107a.7, 107a.11, 107b.1, 107b.8, 107b.9, 108a.2, 108a.5, 108b.5, 109a.5, 109a.6, 109a.8, 109b.2, 109b.4, 109b.6, 109b.8, 110a.3, 110a.11, 110b.1, 110b.2, 110b.4, 112b.8, 112b.11, 114b.1, 114b.4, 114b.8, 115a.9, 115a.10, 115b.3, 115b.9, 115b.11, 116a.4, 116a.6, 116a.8, 116b.3, 116b.6, 116b.11, 117a.4, 117a.5, 117a.6, 117a.7, 117a.9, 118a.1, 118a.7, 118b.1, 118b.2, 118b.4, 118b.6, 118b.7, 119a.3, 119a.4, 120b.1, 121a.8, 121a.11, 121b.1, 121b.3, 121b.8, 121b.9, 121b.10, 122a.4, 124b.5, 124b.6, 125a.6, 127b.10, 129a.1, 129a.3, 129a.4, 129a.8, 140b.7, 141a.11, 141b.2, 142b.11, 143b, 143b, 151b.1, 151b.2, 151b.6, 151b.10, 152a.1, 152b.9, 153a.5, 153a.7, 153a.8, 153b.1, 153b.3, 153b.9, 154a.2, 155a.9, 155a.11, 156a.1, 156a.2, 156b.2, 157a.2, 157a.8, 157b.3, 158a.3, 158a.4, 158a.10, 158b.8, 159a.6, 160b.5, 160b.8, 161b.2, 161b.3, 161b.6, 161b.8, 162a.5, 162a.8, 162b.8, 163a.10, 164a.6, 164b.8, 164b.11, 165a.7, 165a.8, 165b.1, 165b.3, 165b.5, 165b.8, 166a.2, 166a.7, 166a.10, 166b.3, 166b.5, 166b.8, 166b.9, 166b.10, 167a.4, 167a.8, 167a.10, 168a.5, 168a.6, 168a.10, 168a.11, 168b.9, 173b.2, 173b.7, 174a.1, 174a.4, 174a.7, 174a.11, 175a.1, 175a.5, 176a.1, 176a.3, 176a.4, 176a.9, 176b.1, 176b.2, 177b.9, 177b.10, 178a.10, 178b.2, 178b.7, 179b.9, 180a.5, 180a.6, 180a.8, 183a.4, 183a.10, 183b.4, 183b.6, 183b.8, 184a.4, 184b.11,

187a.8, 187a.11, 187b.3, 187b.4, 188a.1, 188a.6, 188a.7, 188a.8, 188b.5, 189a.5, 190a.1, 190a.6, 190a.11, 190b.3, 191a.5, 192a.4, 192a.11, 192b.4, 192b.11, 193a.4, 193a.7, 193b.1, 193b.3, 194a.6, 194b.1, 195a.3, 195b.3, 195b.5, 195b.8, 195b.10, 196a.2, 196a.8, 196a.11, 196b.2, 196b.7, 196b.8, 197a.2, 197b.5, 197b.9, 198b.1, 198b.8, 199a.7, 199b.2, 199b.5, 199b.11, 200a.7, 200a.10, 200b.1, 200b.9, 201b.4, 202a.1, 202a.2, 203a.3, 203a.4, 203a.6, 203b.10, 204a.4, 204a.9, 204b.8, 204b.9, 204b.10, 205b.2, 205b.3, 206a.2, 206a.4, 206b.4, 206b.8, 206b.11, 207b.6, 208a.10, 208b.3, 209b.11, 210a.9, 210b.5, 211a.7, 211b.8, 214b.10, 214b.11, 216a.6, 216a.9, 216b.4, 216b.5, 217a.4, 217a.6, 217a.7, 217a.9, 217b.2, 217b.4, 218a.6, 218b.2, 218b.4, 218b.6, 218b.10, 219a.3, 219b.2, 221a.10, 222a.4, 222a.9, 222b.9, 222b.11, 223a.11, 223b.4, 224a.9, 224a.11, 224b.11, 225a.4, 225a.10, 225b.6, 225b.11, 226a.3, 226a.11, 227a.9, 227b.4, 227b.10, 228b.7, 229b.6, 230a.7, 231a.4, 231b.1, 231b.4, 231b.7, 231b.11, 233a.9, 233a.10, 233b.9, 234a.8, 234a.9, 234a.10, 234b.4, 235a.6, 235a.10, 235a.11, 236b.2, 236b.8, 237a.1, 237a.7, 238b.4, 238b.8, 238b.9, 250a.7, 255b.10, 256b.5, 257a.8, 258b.1, 258b.2, 258b.5, 259a.8, 259b.4, 259b.5, 259b.9, 260a.10.

Ḳahramān-ı Ḳātil: 66a.9, 70b.6, 76a.3, 85a.11, 93a.3-4, 102b.4, 106a.11, 128a.2, 128b.1, 128b.11, 140b.5, 143b.2-3, 146a.2, 151a.9, 152b, 154b.4, 157b.6-7, 160a.9, 163a.9, 166b.4, 168a.8, 174b.9, 175b.2, 182b.11, 191b.11, 218b.5, 219b.3, 221a.7, 222b.1, 250b.6, 259b.2, 260a.

Ḳaḥṭarān bin Ṭamgāç: 251b.4.

Ḳaḥṭarān ibn Ṭamgāç: 18b.1.

Ḳaḥṭarān ibni Ṭafmāç: 98b.2.

Ḳaḥṭarān: 4b.9, 5a.1, 13a.2, 13a.5, 14a.10, 14b.5, 14b.9, 15a.10, 15b.2, 16a.1, 16a.3, 16a.8, 16a.11, 16b.1, 16b.3, 16b.5, 16b.9, 17a.1, 17a.3, 17a.7, 18b.1, 18b.8, 19a.9, 19b.7, 19b.11, 20a.1, 20a.10, 20b.11, 21a.4, 21a.7, 22a.3, 22b.1, 22b.11, 22b.11, 23a.6, 25b.4, 48a.2, 48a.6, 64a.4, 64a.8, 67b.8, 71a.11, 73a.10, 73b.9, 73b.10, 95b.7, 98b.3, 98b.6, 98b.7, 98b.8, 98b.9, 98b.10, 98b.11, 99a.4, 99b.3, 99b.3, 99b.6, 99b.8, 99b.11, 100a.1, 100a.3, 100a.6, 100b.1, 100b.3, 100b.4, 100b.8, 100b.10, 101a.5, 101a.8, 101a.10, 101b.1, 101b.2, 101b.4, 101b.5, 101b.6, 101b.8, 101b.11, 102a.3, 107a.2, 107a.4, 107a.9, 107b.5, 108a.1, 109b.3, 110b.1, 127b.10, 140b.4, 141a.11, 141b.2, 151b.11, 178b.11, 179a.11, 179b.7, 189a.9, 189b.3, 192a.1, 232a.9, 235b.1, 236a.1, 236a.4, 238a.1, 238b.2, 238b.4, 241a.6, 241a.10, 247a.5, 251b.4, 252b.10, 258a.3, 258b.3.

Ḳaḥṭarān-ı ibni Ṭamgāç: 70b.7.

Ḳamerrūḥ: 28b.2, 28b.8, 28b.9, 28b.10, 29a.5, 29a.6, 29a.7, 29a.8, 29b.4, 127b.10, 144b.6, 172a.9, 172b.2, 172b.3, 173a.8, 209b.10, 223a.9, 225a.1, 225a.3, 225a.6, 225a.9, 225b.1, 227a.3, 227a.9, 231b.8, 232b.4, 233b.6, 233b.11, 235a.4, 237a.7, 240b.1, 252a.4, 253a.1, 256a.10.

Ḳaraḥān ibn-i Ṭamgāç: 12b.11.

Ḳārūn: 159a.8, 160a.10, 163a.8, 163b.3, 176b.1, 178a.11, 178b.8, 187a.1, 229b.6, 242b.11, 243b.6.

Kehrāb:

Kehtān-ı hindi: 72b.4.

Kehvān Kūh-ı Nişin-i Hiytāl-i Ceng Cüy: 71a.1.

Kehvân-ı Kûh: 98a.4.

Kehyâl: 68a.7, 68b.7.

Kehyân: 67b.6, 106a.10.

Kehyân-ı hindi: 67b.3.

Kelesi: 208b.2, 210b.11, 215a.4, 218b.8, 221a.10.

Keyümers: 3a.8, 3b.1, 3b.3, 166b.8, 174a.10, 175a.7, 179b.5, 184a.2, 188a.8, 217a.1, 218b.10, 222b.9, 228b.8, 234a.3, 243a.1, 243a.11.

Keyvân: 53b.2, 53b.4, 53b.8, 54a.4, 54a.10, 55b.3, 56b.2, 65b.10, 66a.5, 66a.7, 71a.4, 74a.6, 74a.7, 74a.8, 74a.10, 74a.11, 74b.2, 82b.10, 82b.11, 83a.4, 127a.7, 142a.10.

Keyvân-ı hindü: 66a.5.

Ķırbâl: 224a.4.

Ķırbâl: 224a.4.

Ķırkır Ķöb Gerdan: 55a.8.

Kişmir: 127b.4.

Kûh Nişin Behzâd-ı Cihân Nâm: 98a.5.

Kûh-ı Ķünrîz: 178a.6.

Kurşâsb: 4b.6, 4b.8, 5a.5, 5b.2.

Kurşâsb: 4b.6, 4b.8, 5a.5, 5b.2.

M

Mantuş Ķarçı: 104a.3.

Mantuş-ı Ķarçı: 71a.10.

Mehin Bânü: 209a.2, 209b.3.

Mehin Erre: 208b.8, 209a.1, 210a.1, 210a.10, 212b.1, 218a.10, 221a.8, 224a.5, 225a.2, 232b.9, 237a.7, 240b.4, 243a.6, 252a.5, 252b.11, 256a.6.

Mehin: 212b.8, 213b.4, 216a.11, 221a.1.

Mehyâr-ı Zengi: 71a.10.

Mekeyâl-i hindi: 65b.8.

Menücehr: 257b.3, 257b.5, 257b.7, 257b.9, 257b.11, 258a.2, 258a.4.

Mihrâc: 121a.10, 127b.4.

Mihtilâl Sebz Ķabâ: 55a.8.

Muhtâc Zencir-i Zen: 97a.8.

Muhtâc: 97a.8, 97a.10.

Muhtâc-ı Zencir Zen: 71a.11.

Murğ-ı Fermân Ber: 211a.7, 221a.8, 243a.3, 253b.8.

Murğ-1 Fermān: 193b.3, 201b.7, 206b.8, 207a.6, 207a.7, 208a.11, 208b.8, 208b.11, 216a.1, 220b.4, 227b.5, 227b.6, 229b.2, 230a.7, 239b.9, 245b.8, 246a.1, 246a.8, 246a.9, 247a.6, 252a.11, 254a.6, 260b.3.

Murğ-1 Şāh-1 Fermān Ber: 207b.8.

Mühelheli Dırāz Sikāb-1 Gilān Zemīn: 54b.6.

Mühelhel-i Dırāz: 71a.1.

Mühīn Erre: 207b.11.

Mürsel peygāber: 240a.7.

N

Nāhir: 175b.11.

Naṭaḥl Aparvāzi: 250a.5.

Nemrūd: 136a.7.

Nerrimān: 209a.3.

Nuḥ: 3b.3, 259a.8, 259a.10.

İfrit: 190b.6, 191b.5, 191b.6, 191b.8, 191b.9, 192a.2, 192a.10, 210b.7.

Ö

Örni Hıṭāyi: 55a.10.

P

Pelenk Efgēn: 55a.5, 98a.4.

R

Raḥamān: 210b.9, 211a.1, 216b.7, 221a.8.

Rāmīn: 163a.8, 208b.4, 210b.3, 210b.5, 210b.6, 210b.8, 211a.4, 211a.9, 214b.10, 215a.3, 215a.5, 215a.7, 220a.7, 220a.10, 221a.5, 221a.7, 221b.5, 222a.6, 223b.7, 226a.7, 232b.9.

Ra' d: 147b.4, 175b.7, 176a.6, 189a.10, 194b.6, 247a.4.

Rāy: 7b.9, 52a.8, 53b.7, 53b.9, 54a.4, 54a.9, 56a.7, 57b.4, 58a.8, 58a.11, 58b.4, 59a.2, 59a.3, 59b.8, 59b.10, 65a.2, 65b.3, 65b.8, 65b.11, 68a.5, 68a.6, 68a.10, 68b.6, 68b.11, 69a.6, 69a.9, 72a.1, 74a.3, 76b.3, 76b.4, 76b.6, 77a.9, 77a.11, 77b.5, 77b.8, 78a.5, 78b.9, 79a.4, 79b.7, 80a.1, 80b.6, 83a.7, 83a.11, 83b.1, 83b.3, 84a.11, 84b.4, 89b.7, 89b.9, 90a.3, 91a.1, 91a.7, 91b.6, 91b.8, 91b.11, 95b.11, 96a.7, 96b.3, 103b.3, 103b.5, 106a.4, 106a.7, 106a.10, 106b.9, 107a.1, 107a.5, 107b.3, 107b.4, 107b.11, 108a.5, 108b.8, 108b.11, 109a.9, 111a.3, 117b.1, 117b.3, 117b.7, 118b.6, 120b.2, 121a.2, 121b.2, 121b.5, 125a.6, 125a.9, 125b.8, 126a.5, 127a.5, 127a.7, 127a.11, 128b.11, 138b.11, 139a.2, 139a.4, 139a.7, 139a.9, 139b.10, 140a.6, 141a.8, 141a.9, 141a.10, 141b.4, 141b.10, 142a.10, 142b.1, 142b.9, 142b.10, 143a.1, 165b.6, 168a.1, 168a.4, 168a.6, 168b.2, 173b.6, 186a.9, 186a.11, 189a.11, 191b.10, 232a.9, 238b.6, 238b.7, 239a.4, 243a.1, 245b.2, 252a.1, 252b.9, 253a.6.

Rāy-1 hind: 7a.4, 7a.10, 7b.4, 7b.6, 52a.5, 52b.3, 53a.1, 53b.2, 58a.1, 60a.4, 72a.4, 76b.3, 180a.6, 180a.7, 251b.6.

Revān-1 Nerre: 148a.5.

Rikāb-ı Sührāb Nizedār-ı Behruz: 71a.2.

S

Şalşal-ı Şir Suvār: 55a.7.

Sām Sīmīn Pūş: 55a.4, 71a.5, 98a.3.

Sedd-i İskender: 96a.10, 99b.1, 100b.9, 127a.5, 184b.10.

Sehlevi ‘Anye: 17a.9.

Sehmān: 176a.6, 176b.2, 176b.4, 176b.6, 176b.8, 177a.3, 177a.6, 177b.5, 177b.6, 177b.9, 177b.11, 178a.2, 179b.2, 179b.6, 179b.8, 179b.11, 180a.1, 183a.4, 183a.7, 185a.4, 185a.5, 190a.3, 208b.1, 208b.8, 208b.10, 211a.7, 211a.9, 211b.11, 212a.4, 212a.7, 212a.9, 212a.10, 215a.11, 215b.11, 216a.6, 216b.9, 216b.10, 217a.2, 217a.7, 218a.10, 221a.9, 224a.7, 226b.7, 227a.2, 228a.10, 228a.11, 229a.11, 230a.5, 230b.9, 231b.5, 232a.1, 232a.4, 232a.8, 232a.11, 232b.6, 232b.11, 233a.4, 233a.7, 234b.10, 235a.11, 240b.5, 241a.7, 241b.11, 242a.4, 242a.11, 242b.1, 242b.2, 243b.1, 243b.8, 244a.2, 244a.5, 244a.8, 244a.9, 244b.2, 244b.6, 244b.8, 244b.11, 245a.4, 246a.4, 246a.5, 247a.3, 254b.5.

Sehmān-ı ādemizād/Sehmān ādemizād: 175b.5, 189a.10, 206b.11, 207b.9, 208b.1, 209b.1, 224a.5, 226b.6, 229b.10, 241b.4, 243b.11, 252a.8, 254a.10, 256a.6.

Semendün: 29b.9, 30a.7, 47a.3, 144b.9, 144b.11, 147b.11, 148b.3, 175b.10, 190b.1, 191a.6, 191b.4, 247a.4, 256a.11.

Serv: 81b.8, 84a.7, 119a.1, 119a.2, 139a.10, 142a.9, 238b.7, 260b.1.

Serv-i Hürāmān: 69a.1, 69a.10, 78b.9, 86a.6, 90a.3, 90b.7, 91a.6, 93b.10, 94b.1, 96b.3, 98b.4, 98b.6, 98b.10, 100b.8, 101a.5, 101a.8, 102b.3, 103a.3, 106b.7, 109a.11, 109b.9, 111a.9, 114b.4, 117a.2, 117b.4, 117b.11, 118b.7, 119a.5, 120a.5, 120a.6, 120b.4, 122a.11, 124a.4, 125b.4, 129a.7, 139b.1, 142b.1, 152b.5, 165b.6, 167a.11, 168a.1, 168a.11, 180a.6, 209a.5, 239a.4, 243a.1, 252a.4, 255b.11, 256a.5.

Servü Hürāmān: 83b.1, 118b.3, 121b.6, 235a.4.

Seyfi ‘Adani: 55a.10.

Seylān: 175b.11.

Seylān-ı Dūsi: 55a.11.

Sıgıd: 175b.9.

Sinid: 148a.2, 189a.10.

Sirtāk-ı Tayiğ Seylān-ı Dūsi Ferruhzād Deşti: 55a.11.

Şuhfi İdrisi: 201b.2, 218b.5.

Şu‘bān Ser: 159b.10, 154b.10, 163b.9, 168a.9, 168a.10, 173a.4, 173b.3, 178b.8, 187a.2, 187a.3, 234a.10, 242b.11, 243b.7.

Şu‘bān: 173a.6, 178b.2, 180a.3.

Süheyl: 57b.10.

Sührāb Nizedār: 54b.9.

Sührāb: 13b.11.

Sührāb-ı hindi: 90a.2.

Süleymân: 92a.3, 126b.10, 128a.10, 249b.3, 255b.6, 260a.6.

Sürhâb: 204b.3, 204b.5, 204b.7, 204b.10, 205a.2, 205a.6,

Ş

Şâhâm: 55a.2.

Şeddâd: 136a.7.

Şehbâl: 29a.4, 29a.6, 29a.7, 29a.8, 29a.11, 186a.4, 186a.10, 186b.3, 189a.4, 189a.8, 189b.1, 190a.5, 209b.9, 225b.10.

Şehbâl-i peri/Şehbâl peri: 28b.7, 28b.11, 30a.5.

Şehyâl: 47b.2, 145a.6, 145b.2, 145b.3, 145b.5, 145b.8, 146a.8, 146b.1, 147a.5, 151a.3, 151b.4, 172b.11, 179a.1, 180a.1, 181a.3, 181a.6, 181b.3, 181b.7, 182a.10, 182b.1, 182b.2, 183a.9, 184b.3, 184b.5, 186a.7, 186a.8, 189a.2, 189a.11, 189b.9, 190b.3, 191b.10, 192a.6, 192a.10, 194a.10, 222b.3, 223a.9, 227b.4, 231b.10, 232a.2, 232a.7, 232b.2, 232b.4, 233a.2, 233b.1, 233b.10, 234a.6, 234b.10, 234b.11, 235a.3, 238b.5, 238b.10, 239a.3, 240a.11, 241a.9, 241a.11, 245a.1, 245a.7, 245a.10, 245b.3, 246a.6, 247a.1, 250b.11, 251b.6, 252a.1, 252b.11, 253a.7, 253a.9, 256a.8.

Şehyâl-i peri: 144b.1, 144b.3, 144b.10, 146b.11, 172b.9.

Şikâr Ker: 60b.3, 61a.11, 62a.8, 64b.7, 64b.8, 65a.4, 65a.9, 65a.10, 65b.5, 74a.10, 74b.2, 82b.10, 83a.3, 83a.5.

Şikâr Kerd: 58a.2, 60b.3, 62a.8.

Şikâr u Ker: 59a.3.

Şikâr: 74a.11.

Şîr Pence: 251b.9.

Şîr Pençe: 18b.10, 19a.5, 19a.7, 22b.1, 35b.2, 43a.4, 44a.5, 48b.6, 57b.9, 59b.1, 66a.11, 86a.3, 87b.10, 122a.1, 242a.2.

Şît peygamber: 3a.9.

T

Tâc Rencbirden: 55a.6.

Türkistân-ı nuğar Keşmiri: 14a.7.s

Tâhâyı Türk: 50a.1.

Tâhmür: 176a.1.

Tâhmurâd: 3b.4, 3b.5, 3b.6, 3b.7, 3b.10, 4a.6, 4a.8, 4a.11, 4b.2, 4b.5, 5a.1, 5a.2, 5a.4, 5b.2, 21a.6, 21a.9, 22b.4, 92b.4.

Tâhmüreş: 3b.1.

Tâhmüreş-i div-bend: 3b.4.

Tânâbüs: 215a.6, 215b.1, 215b.7, 216a.4, 221a.5, 224a.6, 224a.8, 226a.5, 227b.11.

Tâyture: 95b.1.

U

‘Ukkāb Bahri: 114b.3.

Z

Žahhak-ı Nev Cüvāni: 71a.10,11.

Zāhīde: 208b.4, 216b.7, 217a.1, 217a.2, 217a.4, 217a.5, 217a.7, 217a.10, 217a.11, 218a.10, 220a.5, 220a.6, 220a.8, 221a.1, 221a.8, 224a.11, 226a.4, 226a.5, 227b.11.

2. MEKÂN ADLARI DİZİNİ

A

- ‘Arākīn: 55a.9.
‘Arşa-yı ‘araşāt: 182b.2.

B

- Bāğ bī-gehān: 136b.1.
Bāğ-ı bī-gehān: 146a.10.
Bāğ-ı irem: 152b.4, 204a.4, 207a.3, 221b.7, 252b.10.
Baħr-i muħiṭ: 224a.2, 228b.5.
Baħri ‘ummān: 103b.6, 111b.4.
Baħr-i zulumāt: 203a.9.
Belḥ: 54b.11, 258b.4.
Bellür küçek: 193b.7, 200a.8.
Bellür-i a‘zam: 200b.6, 247b.10.

C

- Cām-ı cihān-nümā: 203b.9, 235b.9.
Cebel-i kebīr: 28b.1, 93b.9, 144b.4, 151a.8, 173b.3, 234a.9, 235a.3, 250b.11.
Cezīre-i feryād: 135a.4.
Cezīre-i bī-feryād: 130b.6.
Cezīre-yi ābān: 30b.10.
Cezīre-yi bī-feryād: 132b.9.

Ç

- Çin: 30b.2, 30b.3, 30b.4, 30b.7, 30b.9, 30b.11, 31a.9, 47a.4, 55a.7, 91a.9, 93b.10, 113a.1, 145a.3, 145a.4, 148b.4, 148b.5, 148b.6, 164b.1, 173b.4, 180a.9, 185b.4, 187a.1, 238a.7.
Çin deryāsı: 30a.8, 145a.1.
Çin diyārı: 47a.9, 93b.10, 113a.1, 145a.3.

D

- Dehlü şehri: 60a.5, 139b.1.
Deryā-yı muħiṭ: 27b.5, 28b.9, 32b.7, 130b.9, 132a.5, 132b.8, 153a.10, 202b.9, 226a.1, 226b.8, 229a.7, 229b.7, 247b.1, 249b.11, 250b.7.
Deryāyı rik: 29b.7, 29b.10.
Deryā-yı rik-i revan: 144b.8.
Deşt-i ḥorāsān: 61a.8.

Deşt-i küh-ı hāmūn: 249a.9.

Diyār ābādān: 190a.1.

Diyār-ı ādemzād: 187a.6.

Diyār-ı bāğ-ı irem: 28b.10, 151a.9, 184a.7, 189a.1, 226b.1, 227a.10, 243a.2.

Diyār-ı cām: 207a.5.

Diyār-ı cām-ı cihān-nümā: 201b.9, 235b.9.

Diyār-ı çin: 38b.9, 42b.5.

Diyār-ı gülistān: 202a.5, 231b.9, 246b.7, 247a.8.

Diyār-ı gülistān-ı bāğ-ı irem: 146b.11, 144b.3, 172b.9.

Diyār-ı heyhāt: 225a.9.

Diyār-ı hindüstān: 69a.4, 119b.2, 120b.10, 128a.9, 152b.8.

Diyār-ı kamer: 243a.4.

Diyār-ı küh-ı kāf: 21a.1, 250b.1.

Diyār-ı sengistān: 190b.6.

Diyār-ı sind: 119b.3.

Diyār-ı zulmāt: 224a.2.

E

Ecimir: 78b.9, 79b.2.

G

Gerdūn-ı felek: 152b.4.

Gül-i gülistān: 213a.9, 213b.11, 231b.4.

Gülistān-ı bāğ-ı irem: 28b.6, 144b.1, 145b.4.

Gülistān-ı irem: 151b.4, 147a.5, 240b.9.

H

Ḥarezūm: 55a.5.

Ḥāvaristān: 57b.8.

Ḥeftegān: 45a.1.

Heyhāt diyāri: 217b.2.

Heyhāt şahrāsı: 20b.10, 27a.3, 28b.10, 92b.5, 147a.11, 147b.2, 148a.1, 148a.7, 153a.11, 159a.9, 228b.5, 247b.6, 250a.3, 250a.5.

Ḥıṭā: 149a.11, 225b.5.

Hind şahrā: 251a.1.

Hind diyāri: 7a.9, 112a.11, 120b.7.

Hindüstān: 7a.11, 8a.2, 18a.7, 20b.2, 27b.2, 27b.7, 48a.9, 48a.10, 52a.2, 52a.5, 52b.11, 53b.4, 65b.6, 68a.7, 69a.4, 109a.11, 111b.4, 114b.3, 121a.3, 139a.4, 140a.9,

140b.8, 141a.5, 141b.6, 141b.7, 142a.7, 143b.2, 143b.6, 144a.1, 145a.10, 152b.8, 168a.7, 168a.8, 202a.6, 241b.6, 241b.8, 247a.10, 251a.6, 259b.4.

Hiyl-i ervāh: 203a.8.

Horāsān: 55a.6, 58a.9, 58b.2, 61a.8, 68b.5, 127b.5, 141a.2.

Hoten: 149a.11.

İ

İcmir: 103a.3.

İrān: 7b.5, 20a.11, 61a.8, 73a.6, 73a.9, 74a.6, 119a.7, 125b.7.

K

Ḳāf: 29a.9, 68a.8, 159a.10, 179b.2, 228b.5, 247b.5, 249b.5, 249b.10, 249b.11, 250a.5, 260b.2.

Ḳāf tağı: 250a.2.

Ḳāf-ı aṣūb: 247b.9.

Ḳāf-ı ‘azīm: 249b.7.

Ḳal‘ a’-yı cām: 192a.8, 199a.8, 215b.5.

Ḳal‘ a’-yı girdāb: 225b.4.

Ḳal‘ a-yı cihān nümā: 12a.11.

Ḳal‘ a-yı devvār: 145b.4, 145b.9, 146b.3.

Ḳal‘ a-yı muḥāşara: 150a.5.

Kā‘be-yi Mu‘azzama: 119b.10, 256b.10.

Ḳa‘r-ı zemīn: 165b.10.

Ḳaṭrān denizi: 75a.5.

Ḳuds: 257b.1.

Kūh-ı āteş: 30b.5, 30b.8, 32b.7, 33a.2, 37a.4, 37a.11, 145a.5, 148b.9, 203a.8, 212b.2, 214b.9,

Kūh-ı bellur: 147b.4, 194a.6, 195a.7, 201a.6, 207a.5, 226b.5, 226b.8.

Kūh-ı billur: 192a.8, 192b.6.

Kūh-ı bī-pāyān: 148a.3.

Kūh-ı dest: 54a.7.

Kūh-ı deşt: 196a.9.

Kūh-ı elburz: 16a.5, 108a.1.

Kūh-ı gülistān-ı irem: 148b.8.

Kūh-ı ḳāf: 5a.7, 15a.1, 20b.9, 53a.10, 143b.başlık, 146a.2, 147a.11, 152b.başlık, 247b.11, 248a.2, 249a.6, 250a.1,

Kūh-ı Ḳamer: 29a.9, 29b.2, 47b.4, 144a.11, 144b.5, 144b.6, 148a.6, 148b.2, 150a.1, 173a.7, 186b.11, 209b.10, 210a.1, 210a.8, 213a.1, 232b.8, 240b.9,

Kūh-ı kūhistān: 10a.5.

Küh-ı miḥnet: 145b.3, 145b.8, 153a.11, 154b.7, 176b.1.

Küh-ı serendī: 80b.2.

Küh-ı serendil: 152b.5, 253b.10.

Küh-ı sürḥ: 148a.4.

Küh-ı şu' ā: 146a.4, 148a.2, 216b.8.

Küh-ı zūlmāt: 247a.9.

Kūhistān: 8b.6.

Ḳulle-i ḳāf: 153b.4.

Kürre'-yi āteş: 24b.1.

Kürre'-yi hevā: 248b.8.

M

Maceme' elbaḥri: 210a.2.

Māçin: 55a.5.

Maḥzen-i 'uşāḳḳ: 123b.2.

Māverā-ül nehr: 71a.4.

Māzendaran: 55a.1.

Mekke'-yi mu' azzama: 257a.9.

Milk-i hindüstān: 52b.11.

R

Rab' meskūn: 145b.10.

Rik revān deryāsi: 148b.3.

Rub' meskūn: 27a.4, 30a.1, 38b.8, 92b.7, 138b.6, 145b.11, 148a.11, 150a.10, 150a.11, 152b.8, 240b.8, 245b.9, 246a.6, 247b.7, 250a.4, 250a.6, 250b.8, 250b.10, 251a.5, 256b.6.

Rub' u meskūn: 137b.1, 240a.3.

Rub'-ı meskūn: 5b.8, 41a.10, 204b.4.

S

Şaḥrāyı hind: 66b.10.

Şaḥrāyı hüd: 159b.1.

Sencān: 103a.2.

Sind diyāri: 91a.8, 120b.11.

Sind vilayeti: 94b.3.

Sindübād: 55a.4.

Sitān diyāri: 54a.10.

Ş

Şehr-i 'ummān: 68b.8.

Şirvān: 55a.8.

T

Tuğrağar: 55a.3.

Turān: 7b.6, 20b.1, 53b.3, 61a.8, 73a.6, 125b.7, 127a.6.

Türkistān: 14a.7, 54b.9, 54b.11.

Ṭafğac ṭağ: 36b.6.

Ṭamağ-ı çin: 30b.8.

Ü

Ümmülhayāt: 144b.9, 147b.5.

Y

Yunāni: 71a.5.

Z

Zāvül: 55a.7.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı: Yusuf Can Erdoğan

Doğum Yeri ve Yılı: Hacıbektaş-1992

Yabancı Dili: İngilizce

E-posta: yusuf_can_erdogan@hotmail.com

Eğitim Durumu

Lisans : Ahi Evran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Yüksek Lisans: AEÜ, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı, Yeni Türk Dili.